

Csak olvasótermi
használatra!

D

446

07

TB.

A ZIRCZI, PILISI, PÁSZTÓI
ÉS SZENT-GOTTHÁRDI CZISZTERCZI
APÁTSÁGOK TÖRTÉNETE.

MÁSODIK KÖTET:

A PILISI APÁTSÁG TÖRTÉNETE 1541—1814.

C
446

A PILISI APÁTSÁG TÖRTÉNETE.

1541—1814.

IRTA

BÉKEFI REMIG dr.

CZISZTERCZI RENDŰ ÁLDOZÓ-PAP ÉS FŐGIMNÁZIUMI OKLEVELES RENDES TANÁR.

Csak helyben
használatra!

27577

PÉCSETT. 1892.

NYOMATOTT TALIS JÓZSEF BETŰVEL.

ELŐSZÓ.

Hazai történetírásunk a monografiák korszakát éli. A városok és vármegyék, az egyházi és politikai testületek, a családok és intézmények történetének megírása napi rendre került. Itt-ott már elkészültek a munkával; másutt szorgos kezek fáradoznak rajta; egyebütt meg szerető gonddal csüngnek a megvalósítás eszméjén. Így látnak napvilágot azon művek, melyekben nemzeti multunknak egy-egy darabja csillan meg. S így gyűl majd össze, hosszú évek kitaró munkája által folyton gyarapítva, azon anyag, melyből a második ezredévnek nagytehetségű szülöttje a magyar nemzet európai életének első ezer-évét, a nemzet méltóságának és a kritikai történetírás magas követelményeinek megfelelőleg, megírhatja. Mert, valamint a testi szervezet élettani törvényeinek megállapítása az egyes szervek szerkezetének és működésének ismeretét tételezte föl: úgy nemzetünk ezer-éves történetének megírásához is a nemzettest részeinek multját tárgyaló monografiák nyújtják azon műrészleteket, melyeket szakavatott mester keze egykor művészi egészszé alakíthat.

A magyarországi cziszterczi rend is, mivel multja a nemzet életfolyamával azonos mederben haladt, s így saját életében hazai történetünknek egy fejezetére ismer, — hazafias készséggel kiveszi a maga részét ezen alapvető munkálatokból, saját történetének megíratása által.

S mivel négyes-apátságaink történetének megírása nekem jutott hazafias feladatúl, munkálkodásom első pillanatától kezdve a cziszterczi rend hazai multja és jelene s a kritikai történetírás által

megkövetelt álláspontot foglaltam el, vagyis a levéltári bűvárlat biztos talajára léptem. Ezért tanulmányoztam a magyar országos, a magyar nemzeti muzeumi, a pest-vármegyei, az esztergomi érseki, főkáptalani és országos, az egri érseki és káptalani, a győri káptalani, országos, városi és megyei, a nyitrai káptalani és országos, a pannonhalmi szent-mártoni főapátsági és országos, a pécsi káptalani és országos, a pozsonyi káptalani, országos és városi, a székesfehérvári püspöki, a veszprémi káptalani és országos, a hontházi plébániai, a vágsellyei közalapítványi, a csötörtöki plébániai, az osztrák heiligenkreuzi ciszterci, a brünni országos, a zirczi apátsági és az egri ciszterci konventi levéltár oklevél-gyűjteményét és a budapesti egyetemi, a pécsi püspöki könyvtár s a brünni Ferencz-muzeum kézíratait.

S ime! Tízévet meghaladó jó akaratú munka »a zirczi, pilisi, pásztói és szent-gotthárdi ciszterci apátságok« egyikének, a pilisinek történetét ma már két kötetben, teljesen elkészülve (1184—1814) nyújtja át a tudományos világnak.

Mig az első kötet a pilisi apátság történetét 1184—1541-ig tárgyalja: addig a most megjelenő második kötet az 1541—1814 közötti időt öleli föl azon pillanatig, midőn a pilisi apátság a zirczivel és páasztóival egyesült.

Ezen utóbbi kötet, vagyis »A pilisi apátság története 1541—1814«-ig, két részre oszlik. Az első rész a pilisi apátság történetét 1541—1814-ig tartalmazza; a második részt meg az ennek megfelelő »Oklevéltár« alkotja.

Az első rész három fejezetből — »A gubernátorok korszaka (1541—1712)«, »A wellebrádi uralom korszaka (1712—1784)« és »Az önállósulás, eltörlés és visszaállítás korszaka (1784—1814)« — áll.

Mindegyik fejezet tárgyalja az apátság élettörténetét és birtokviszonyait a megfelelő korszakban.

Művem készítésénél ugyanazon elv lebegett szemem előtt, mely már az első kötetnél is zsinórmértékemül szolgált, — vagyis az

időrendi tárgyalásmenet helyett a csoportosító rendszert követtem, s így iparkodtam az apátság életét az általános történet körvonalaiba befoglalni.

Élénk tudatában voltam, hogy művem forrásmunka számba megy. Miért is teljes képet igyekeztem rajzolni az apátsági birtokokról, s ezek munkásairól, a jobbágyokról is. Nemzetgazdasági állapotunk, jobbágyaink helyzete, hazánk népességi viszonya és jogi életünk ez által nem egy irányadó és felvilágosító adattal bővült.

A második rész, vagyis az »Oklevéltár« szerkesztésénél pedig ezen felfogás vezérelt: megmenteni a tudomány számára, a mit lehet!

Szakszerűen lépten-nyomon tapasztalják azon pusztulás nyomait, mely hazai levéltárainkat az idők folyamán érte. Ez alapja azon szerető gondnak, melylyel a mult maradványait kutatják és gyűjtögetik. Ez a meggyőződés róttá rám is az elmulaszthatatlan kötelességet, hogy levéltári bűvárlatom eredményeit szigorú lelkiismeretességgel összefoglaljam s külön oklevéltárban nyújtsam át a hazai tudománynak.

A műben látható kép, fac-similék, pecsétek és név-aláírások számára a modern történetírás kívánalmai juttattak helyet.

A munka mindkét részét terjedelmes név- és tárgy-mutató egészíti ki. A tudomány munkásai kivétel nélkül vallják, hogy forrásmunka, mutató (index) nélkül, holt anyag.

A magyarországi ciszterci rend nevében őszinte köszönetet fejezek ki Gróf Csáky Albin vallás- és közoktatás-ügyi miniszter úr Ő Nagyméltósága előtt, ki a pilisi apátságnak általam Vág-Sellyén megtalált levéltárát a magyarországi ciszterci rend számára örök tulajdonul átengedni sziveskedett.

Most meg első sorban fogadják hálás köszönetemet művem első kötetének *t. bírálói és ismertetői, s mindazok, kik akár élő szóval, akár magán levélben fejezték ki elismerésöket.* Jó indulatuk nem vészett kárba; mert biztatásukra a megkezdett uton még bátrabban és biztosabban haladtam kitűzött célom felé.

A hazai tudomány nevében köszönöm rendünk fejének, *Vajda Ödön* zirczi, pilisi, pásztói és szent-gotthárdi apát úr Ő Nagyságának azon nagy szabású elhatározását, hogy a rendi történet megiratását rend-kormányzati gondjai sorába fölvette, s azon nemes áldozatkészségét, melylyel a levéltári bűvárlat és a mű kiadása költségeit fődözte.

Végül bűvárlataim és művem készítése közben tanúsított szívesességekért e helyütt is köszönettel adózom: *Mélt. Fraknoi Vilmos, mélt. Knauz Nándor, mélt. Nagy Imre, mélt. Szalay Imre, nagys. Kerékgyártó Árpád, nagys. Pauler Gyula, nagys. Szilágyi Sándor, nagys. Czibulka Nándor, nagys. Rozmanih Richárd, nagys. Szalay Mihály, nagys. Szvorényi József, nagys. Wurster József, főt. Halbik Cziprián, tek. dr. Csánki Dezső, tek. dr. Fejérpataki László, tek. Nagy Gyula, tek. Kovács Nándor, tek. Mátyás Flórián, tek. dr. Tagányi Károly, tek. Balka János, főt. dr. Czobor Béla, főt. Mahács Sándor, főt. Némethy Rudolf, főt. Pázmány Adolf, főt. Villányi Szaniszló, főt. Janauschek Lipót, főt. Gsell Benedek, főt. Inczédy Dénes, főt. dr. Piszter Imre, főt. Laszczik Bernárd, főt. Rainiss Gyula, főt. Bíró Mór, főt. Gyikos Péter, főt. dr. Pecsner Emil, főt. Káposztássy Jusztinián, főt. Légár Hugó, tiszt. Szöllősi Virgil és t. Klausz Endre uraknak s mindazoknak, kik bármily irányú figyelmökkel megtiszteltek.*

Most pedig azon hiszemben teszem le művemet a hazai tudomány oltárára, hogy *a magyarországi ciszterci rend hazafias és tudományos törekvésének bizonyítékai ismét egygyel szaporodtak!*

Irtam Pécssett, 1892-ben, november hó 25-én.

BÉKEFI REMIG dr.

I. RÉSZ.

A PILISI APÁTSÁG TÖRTÉNETE.

1541—1814.

I. FEJEZET.

A GUBERNÁTOROK KORSZAKA.

1541—1712.

1) A PILISI APÁTSÁG ÉLETE.

A mohácsi csata jelentősége. Átmenet a középkorból az újba. A megváltozott politikai viszonyok befolyása a nemzeti és a német párt létrejövésére. A pártok jogosultsága. A török hódoltság kezdete; hazánkban három részre oszlása. A hitújítás terjedésének okai. A katolicizmus belyzete a reformáció idején. A pilisi apátság birtokainak sorsa a hódoltság kezdetén. Pylhyán Jánossal a gubernátori korszak megkezdődik. Ujlaky Ferencz apátoskodásának tartama. Ujlaky Ferencz származása és pályafutása. Pere Cayró Simonnal az »Academia Istropolitana«-féle épület szomszédos telke miatt. Ujlaky Ferencz a »Quadripartitum« összegyűjtésében résztvesz. Ujlaky Ferencz halála és sírfölrata. Oláh Miklós esztergomi érsek megvizsgálja, jogos kezekben vannak-e az apátságok és prépostságok? A vizsgálat Ujlaky János pilisi apátra is kiterjeszkedik és kedvezőtlenül végződik. A főpapság tanácskozása az országos, esetleg megyei zsinat ügyében. Ujlaky János a megyei zsinat mellett van. Mossóczy Zakariás pilisi apát lesz. Mossóczy a magyar »Corpus Juris«-t kiegészíti, a pozsonyi házak- és szőlőkről pontos lajstromot készítet és tiltakozik javadalmának más számára történő adományozása ellen. Halála. Hetbesi Pelbe Márton emelkedése. Tiltakozik a pilisi apátság birtokainak lefoglalása ellen. Kazabázi Joó Balázs már hittanballgató korában megkapja a pilisi apátságot. Emelkedése az egyházi pályán. Tevékenysége a pilisi apátság ügyeiben. Napragi Dömötör pályafutása. Tiltakozása az 1608-iki országgyűlésen. Szent Lászlónak fejéreklye-tartóját megmenti. Minden áron esztergomi primás akar lenni, de Pázmánynyal szemben mellőzik. Füley Tamást pilisi apáttá nevezik ki; ő

meg tudakozódik apátságának eredete után. Tiltakozik a pilisi apátság ősi birtokainak jogtalan lefoglalása és adományozása ellen. A magyar főpapság az ellenreformáció élén. A katolikus liga és a protestáns unio. Rudolf király leköszön Mátyás főherczeg javára. A főpapság tiltakozása a koronázás előtti törvénykönyv sérelmes része ellen. Ebben Füley Tamás is résztvesz. Forgách Ferencz primás tartományi zsinatot hí össze. Pázmány Péter primás a katholicizmust új életre akarja keltetni. A kath. egyházi javadalmak visszaváltását tervezi. II. Ferdinánd király a pilisi apátság jogainak védelmére kel. Füley Tamás keltős kérelme II. Ferdinánd királynál. Füleynek ügyes-bajos dolga Pázmánynyal és saját jobbágyaival. Pázmány megyei zsinatot hí össze Nagy-Szombatba. Bécsben és Nagyszombatban papnevelőt szervez, s ezen utóbbi fentartásában az egész főpapság osztozik. Füley Tamás mint pilisi apát. A római magyar-német kollégium. Szelepcbényi György ennek növenedéke. Szelepcbényinek rohamos emelkedése. Mint hű hazafi erőlesen föl-emeli szavát az alkotmánysejtő kormányzat ellen. Szelepcbényi mint esztergomi érsek és pilisi apát. Csákánban templomot és kastélyt épít. A csákáni plébánia jövődelmét növeli. Gubasóczy János egyházi pályája; hazafias őszintesége az uralkodóval szemben. Korompay Péter mint kancellár pilisi apát lesz. Jaklin Balázs fokozatos emelkedése. A Zobor hegyre camalduli szerzeteseket telepít s fentartásukra leköti a pilisi apátság javait. Illyés András egyházi pályafutása és irodalmi működése. Erdélyi püspöki székét tényleg elfoglalja, — de ismét el kell hagynia. Vissza akarja szerezni a pilisi apátság egykori birtokait. Visszálya Matyasovszky László kancellárral az apátság birtoklása miatt. Illyés András biztatja Hermann Engelbert ciszterci szerzetest, hogy a rend tegye meg a kellő előkészületeket a pilisi apátság visszaszerzésére. Nezorin Flórián wellebrádi apát tárgyal és az uralkodóhoz folyamodik ezen ügyben. Az uralkodó reményt nyújt a visszacsatolásra. Illyés András Csákánt és Szent-Pétert Nezorin Flóriánnak adja bérbe. Illyés halála után Nezorin újra folyamodik a pilisi apátság elnyerésért. Kérését III. Károly király meghallgatja.

A középkor hazánkban a mohácsi ütközettel végződik. A nemes-ség az utolsó tábori országgyűlést Mohács terein tartja. A Csele patak nemcsak II. Lajos királynak, hanem egyuttal nemzeti nagylétünknek is temetője. A király vízbe fulladása a király-választás

kérdését veti föl; ez meg erős próbára teszi nemzetünket. Hiszen Európa ekkor az átmenet korszakát éli; a középkori intézmények kihalóban vannak, az ujkoraiak meg csak bölcsőjökben ringanak; a keresztény Európa az izlámmal szemben nem képez zárt phalanxot, — sőt a pápa, a legkeresztényibb király (a francia), a hitvédő (defensor fidei) angol uralkodó és a pogány török császár szépen megférnek egy táborban. A reformáció ugyanekkor osztja meg hitében s érzelmében a kereszténységet.

Érthető, hogy nemzetünk, ezen új világ-nézet és megváltozott diplomáciai viszonyok között, oppörtunista lesz, — s így pártokra szakad. A nemzet-test egyik része Habsburgi Ferdinándra veti szemét, bizván ennek testvérében, a hatalmas V. Károly császárban, kinek birodalmában a nap sohasem nyugodott le. Ez a »*német párt*«. A másik Zápolya János személyében magyar embert helyez a trónra s szövetségre lép a törökkel. Ez a »*nemzeti*«, másként »*török-párt*«. ¹

Igazságtalanság volna e két párt bármelyike fölött pálczát törni; hiszen céljuk egy: *az ország alkotmányának és önállóságának megmentése*, — csak az eszközökben térnek el egymástól.

Az álláspontok ellentétessége a polgárháború lángját lobbantja fel; ennek fénye meg világító fáklyául szolgál Nagy Szulejmán hadainak az ország szívéig, — Budaváraig. Itt tüzi föl a török hazánkban az első félholdat 1541-ben, — *s ezzel megkezdődik a török hódoltság*.

A török eddig, bármily sikerrel nyomult is előre (1521, 1526, 1529), s bármennyi virágzó területet változtatott is át rom- és pusztasággá (1521, 1526, 1529, 1532) — az elfoglalt területet nem tartotta meg, sőt ellökte magától, s megelégedett az évenkénti adót pótló zsákmánynyal és foglyokkal. Most azonban betelepszik az országba és állandó lakója lesz hazánkunknak.

S e pillanatban hazánk három részre oszlik. A Duna és Tisza melléke török uralom alá jut; Erdély hazánk észak-keleti részével *erdélyi fejedelemség* név alatt önállósul; országunk északi és nyugati karimája, vagyis a Kassától Buccariig huzódó keskeny szalag pedig képviseli a *királyi Magyarországot*.

¹⁾ *Fraknoi*: Magyarország a mohácsi vész előtt. 303. l. — *Salamon Fer.* Magyarország a török hódítás korában. 82—95. l.

A politikai pártok létre-jövése s hazánknak három darabra hullása nagyban előmozdította a reformáció terjedését magyar földön. Mert míg a politikai ellentáborok készséggel szemet hunynak az új tan követőinek vallás-gyakorlata előtt, ha soraikat közülök egészíthetik ki: addig a *katholikus* Magyarországon és a *katholikus* magyar királyban közös ellenséget látó hódító török és a vallásszabadságra törekvő protestántizmus érdekeikben részben találkoznak, — s így szinte érthető, hogy a török szívesebben tűri a protestánst a katholikushoz.

Hatalmas rugóként működött továbbá az új tanok előhaldásánál a nemzeti irányt különösen hangsúlyozó nemzeti pártnak azon tapasztalata, hogy a reformált vallás az egyházi ténykedésben és az isteni tiszteletben a magyar nyelvet alkalmazza.

Igy történik meg, hogy a nagy magyar Alföldről, vagyis a török uralom alatti területről szinte egészen kiszorul a katolicizmus főpapjaival együtt; Erdélyben a protestáns vallás az államvallás, — a katholikushoz tehát nincs jövője; a királyi Magyarország ugyan katolikus jellegű, de itt is hódít az új hit.

Alig maradhat négy-öt püspök a székhelyén, — s ezek is megcsorbított jognak s javadalomnak a birtokosai.

Ami tehát a mohácsi vész után divatos lesz, — most szinte rendszerre fejlődik: idegen kezekre jutnak az egyházi birtokok. Előbb a világi urak bitangolták a papi javadalmakat, — most meg a török lesz bennök földesurra.

A közös sorsban a *pilisi apátság* is osztozik.

Amint 1526-ban porrá ég, s földön-futóvá lett lakói, János apátjokkal együtt, osztrák Heiligen-Kreuzra menekülnek, — világi emberek kerítik kezökbe az apátság javait, mignem 1541-ben őket is kiszorítja a török szpáhi.

Igy esnek ki a pilisi-apátság kezéből pilis-, esztergom-, komárom-, veszprém-, győr- és bodrogvármegyei birtokai¹ és jövődelmei.

S hogy ezen helyek sorsa a török itt benn léte idején csakhamar mily szomorú lett, igazolja az 1588-ik évből ránk maradt adó-összeírás, melyből megtudjuk, hogy ekkor az apátság egykori

¹) *Békefi Remig*: A pilisi apátság története I. 169. l.

pilis-vármegyei jószágaiból csak Szent-Endre szerepel hat portával, Békás-Megyer és Tótfalu pedig hét-hét portával.¹

Midőn tehát a pilisi apátság az 1541-ik évvel a ciszterczi rend kezéről az egyházmegyei (világi) papság kezére megy át, az új javadalmasok a czimen kívül csak a pozsony- és hont-vármegyei jószágokat kapják.

Természetes e szerint, hogy okirataink az apátság pilisi és szomszédos birtokairól, sőt még a kolostor színhelyéről is ezóta — csekély kivétellel — mélyen hallgatnak, s így az apátság története is jó részben a pozsony- és hont-vármegyei jószágok viszonyaiból alakul meg.

Normann János, az utolsó ciszterczi rendű pilisi apát, halálával, 1541-ben Pythyán János személyében egyházmegyei (világi) pap ül az apáti székbe. Ezzel megkezdődik a *gubernátorok*, más néven *commendátorok* korszaka.

Pythyán János apát (1541—1544. aug. 18.) rövid kormányzati ideje alatt is sokat bajlódik a pozsonyiakkal, kik az apátságnak, a pozsonyi vám, házak és szőlők fejében járó bérlet-összeget többszörös királyi rendelet ellenére sem fizették le.²

Bathy Ferencz, Ujlaky János pilisi apát megbízottja, 1557-ben aug. 26-án az apátság birtoklása jogczimének megvizsgálására kiküldött bíróság előtt kinyilvánította, hogy Ujlaky János elődjének, *Ujlaky Ferencznek*, leköszönése folytán jutott az apátsághoz.³

Ujlaky Ferencz pilisi apátoskodását bizonyítja azon per is, mely utóda, Ujlaky János és a Pozsonyban lakó óbudai szüzek között Csákán és Alsó- s Felső-Jánok határai miatt 1573-ban folyt. Ebből ugyanis kiderül, hogy Csákán Ujlaky Ferencz kezéről jutott Ujlaky Jánoséra.⁴

Kétségtelen tehát, hogy *Ujlaky Ferencz* csakugyan volt pilisi apát. De csak rövid ideig. Hiszen apátoskodása az 1544. aug. 18 és 1546. okt. 21 közé eső időközt sem tölti ki egészen.⁵

¹ Magyar Orsz. Levéltár: Dicalis Conscriptio. T. XVI. p. 223—7, — az 1588-ik évről.

² Ezen kötetben: I. Fejezet. A pilisi apátság birtokai, birtokperei és jövődelmei czim alatt, — és pedig a pozsonyi vám-, házak- és szőlőkről szóló lapokon.

³ *Péterfi*: Sacra Concilia Ecclesiae. P. II. p. 24.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár XVII. sz. a.

⁵ A zirczi apátsági levéltár (III. 299. sz. a.) őriz egy lajstromot ily czimmel: »Litteralia documenta abbatiam B. M. V. de Pilisio concernentia, partim in Csakan reperta, partim e

Ujlaky Ferencz a Szerémség egyik jeles törzsének hajtása. Amint a török 1521-ben Nándor-Fehérvárt elfoglalja, a többi menekülők sorsában ő is osztozik s özvegy édes anyjával Pestre vonul.¹ Csakhamar magára vonja a figyelmet, s II. Lajos király kanczelláriájában alkalmazzák. Szalkay László esztergomi érsek kívánságára a király őt, a pécsi egyházmegyei papot, nevezi ki 1526-ban pozsonyi prépostnak. A mohácsi csata előtt még a birtokba iktatás is megtörténik; tényleg azonban ekkor még nem vette át a javadalmat. S így midőn a szerencsétlen mohácsi ütközet után élvezni akarta, elődjével, Hebegő (Balbus) Jeromossal gyűlt meg a baja; mert ez oly hangon kezdett beszélni, hogy ő soha sem mondott le a prépostságról. Ujlaky azonban sikerrel keresztül küzdötte magát a nehézségeken, mert az új esztergomi érsek, Várday Pál, még 1526-ban felavatta.²

Tehetsége rohamosan utat tör egyéniségének a gyors emelkedéshez. Csakhamar mint I. Ferdinánd király titkára és tanácsosa szerepel. Mint ilyen elkíséri urát 1531-ben Kölnbe a császár-választásra; majd meg ott látjuk Achenben a koronázáson. 1533-ban már alkanczellár; 1537-ben meg Zalaházi Tamás, veszprémi s még

Szanto levata, atque occasione processus radicalis ita sub hac littera consignata.« Ebben az A. betűnek 3-ik száma alatt ezt olvasom: »Littera archi-episcopi Strigoniensis qua simul cancellarii ad capitulum Poseniense, de dato 21. octobris. 1546, occasione Simonis Cairo, qui certas res abbatiae Pilisiensis in deposito habere debebat.«

S hogy ezen 1546. okt. 21-iki levél keltékor már nem Ujlaky Ferencz volt az apát, bizonyítja a zirczi apátsági levéltárnak egy másik adata (Act. Abb. Paszto. Fasc. 29. nr. 19.), mely szerint Ujlaky János indította meg Cayro Simon ellen a keresetet: »Anno 1546. Evocatorium ad capitulum Poseniense super eo sonans, ut Simon Cayro civis Poseniensis certa litteralia instrumenta, regesta, res aureas et argenteas eidem pro conservatione concreditas, abbatiam Pilisiensem concernentes restitueret ad instantiam Joannis Ujlaky abbatis Pilisiensis emanatum.«

De van még más bizonyíték is, mely Ujlaky Jánost már legalább 1549-ben pilisi apátként mutatja be.

Ujlaky János megbízottja ugyanis 1557-ben az egyházi bíróság előtt kijelenti, hogy küldőjét, Ujlaky Jánost, Pál (Várday) esztergomi érsek erősítette meg és avatta fel a pilisi apátságban. (Péterffy: Sacra Concilia Ecclesiae. P. II. p. 24.) De azt meg tudjuk, hogy Várday Pál 1549-ben meghalt. (Lányi: Magyarföld Egyháztörténetei. I. köt. 229. l. és Török: Magyarország Primása. 167. l.) Tehát Ujlaky Jánosnak már 1549-ben, sőt az előbbi adat szerint 1546. okt. 21-én pilisi apátnak kellett lennie. Ennélfogva tarthatatlan a zirczi apátsági levéltár följegyzéseinek azon része (II. 131. és III. 77. sz.), mely Ujlaky Ferenczet 1546-tól 1554-ig látja a pilisi apát székében.

¹ Schmitth: Episcopi Agrienses. T. III. p. 1—2.

² Rimely: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Poseniensis. p. 236—237.

meg nem erősített egri püspök és kancellár, méltányolni akarván erkölcsös életmódját, tudományos ismereteit s más nemes tulajdonait, egri örkanonokká nevezi ki.¹ 1539-ben győri püspöknek választják, de megerősítése még az 1550-ik éven is túl huzódik; mert a római szék ekkor az »annatá«-k² nem fizetése miatt, több főpapnak megtagadta bizonyos időre a megerősítést.³

Ujlaky Ferencz e közben, mint pozsonyi prépost, 1543-ban makacs perbe keveredik Cayró Simon előkelő s tanult (litteratus) pozsonyi polgárral azon telek miatt, mely a pozsonyi prépost háza és az »Academia Istropolitana«-féle épület között huzódott el. A kérdés ily módon vetődött föl:

Midőn Hunyady Mátyás király Vitéz János esztergomi érseket megbizta, hogy az ország valamelyik helyén főiskolát emeljen, ez a király figyelmét Pozsonyra terelte. A körülmények nagyon kedveztek Vitéz szándékának; mert éppen ekkor halt el Pozsonyban, fi-gyermek nélkül, Gmaintl István előkelő s gazdag polgár, kinek háza és terjedelmes majorja a kincstárra szállt.⁴

A nagy házat Mátyás király szívesen átengedte az új főiskola számára helyiségül. 1467-ben már teljesen át van alakítva: egyik fele iskola, — a másik meg a tanárok és növendékek lakása.

Az »Academia Istropolitana« nevű főiskola azonban rövid életű. 1467-ben nyílik meg, s 1490-ben már nincs tanulója; két év múlva az iskolai rész már pusztulni készül, a másikban meg királyi tisztviselők rendezik be lakásukat.

Ezek egyike, Pósa Balázs, ki Gmaintl István dédunokáját vette el feleségül, nemcsak egyszerű lakónak tartotta magát, hanem neje révén örökösödő joggal lépett II. Ulászló elé. A király az épületre vonatkozó összes jogáról lemondott Pósa Balázs javára. Ez azonban itt még nem állapodik meg, hanem hasonló nyilatkozatra bírja Corvin Jánost is.

Pósa Balázs vejére, Jánosra iratja a házat, mely később Oz-

¹ Róka: Vitae Vesprimiensium Praesulum. p. 330. — Schmitt: Episcopi Agrienses. T. III. p. 4.

² »Annata« alatt értjük az újonnan kinevezett főpap javadalmának első évi jövedelmét, melyet a római széknek szoktak fizetni.

³ Károlyi: Speculum ecclesiae Jaurinensis p. 79.

⁴ Rimely: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis p. 124.

molichi Horváth-Bykovith Simon kezére jut. Ennek örököse nővérének fia, Szentiványi Gáspár, lesz; tőle meg Kerekesi, másként Kerecseni Szalay János pozsonyi comes veszi meg ezer háromezár forintért s oda ajándékozza Cayró Simonnak, tekintettel azon érdemekre, melyeket részint íranta, részint Berzenczei Bornemissza János, egykori pozsonyi comes és nevelő apja iránt szerzett azálat, hogy ennek Bolognában tanuló fiát nevelte.¹

Cayró Simon hozzá lát házának javításához s a mellette elhuzódó telekre épületet emel. Ujlaki Ferencz pozsonyi prépost tiltakozik ezen eljárás ellen, mert szerinte a szóbanforgó tér a préposti épülethez tartozik. A dolog nagyon elmérgedt s szinte tíz évig megoldatlan maradt. Nehezítette a lebonyolítást az, hogy a város Cayró Simon, a tárnoki bíróság meg Ujlaky Ferencz mellett nyilatkozott.

A csomót végre is nem úgy oldották meg, hanem I. Ferdinánd király ketté vágta, midőn a per alatt levő telket szabad területnek nyilvánította s mint ilyent, 1551-ben, királyi hatalmánál fogva, örökre a pozsonyi prépostoknak adományozta.²

Az ellentét, mely Cayró Simon és Ujlaky Ferencz között létrejött, más téren is kifejeződött.

Tudjuk³ ugyanis, hogy Normann János pilisi apát, midőn a mohácsi vész után menekült, több okiratot, arany és ezüst tárgyat helyezett el, megőrzés céljából, Cayró Simon pozsonyi polgárnál. A kincseket idő multával vissza-követelik Cayrótól. Ez azonban nem akar tudni a dologról. Az ügy tehát a bíróság elé kerül. Az idézést a pozsonyi káptalan végezi.⁴ A megoldást nem ismerjük; hihető azonban, hogy az apátság részére dőlt el a dolog.

Biztosra vehetjük, hogy ezen pernek kezdeményezője is Ujlaky Ferencz volt, ki a pilisi apát czimét az 1544. aug. 18-ika és 1546. okt. 21-ike közé eső időnek egy részében viselte. S így utódja az apátságban, Ujlaky János, már csak folytatja elődje perét, midőn Cayró Simont a pozsonyi káptalan színe elé idézteti.

¹ Rimely: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis. p. 127.

² Rimely: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis. p. 128. — Schmitt: Episcopi Agrienses. T. III. p. 13—14.

³ Békefi Remig: A pilisi apátság története I. k. 276. l.

⁴ Zirczi apátsági levéltár: Act. Abb. Paszt Fasc. 29. nr. 19.

Ujlaki Ferenczet még mint győri püspököt éri 1550-ben¹ azon kitüntetés, hogy királyi helytartó lesz.

Ezen idő-tájjra esik azon ténykedése is, midőn Gregorianz Pál zágrábi püspök-, Mérei Mihály- és más jogtudósokkal együtt a hazai jogi szabályokat és törvényeket. »Quadripartitum« név alatt összegyűjtötte.

1554-ben a hirneves Oláh Miklós utódja lesz az egri püspöki székhelyben. Az érdemes főpap azonban nem sokáig ékesíthette egyházmegyéjét, mert 1555-ben február 1-én,² hetven éves korában, Pozsonyban elhunyt. Tetemét ugyanitt, a Szent-Márton egyházban, helyezték örök nyugalomra.³

I. Ferdinánd király sajnálattal szemlélte, hogy a világi urak még a királyi Magyarországon is ráteszik kezöket a katholikus papi jószágokra, — illetéktelen egyházi férfiak meg nem egyszer úgy tolakodnak be az egyházi javadalmaiba.

Várday Pál, a mohácsi vész után első esztergomi primás, szintén látta a bajt; de nem volt módjában rajta segíteni, mert hintapolitikájával az ellenkirályok bizalmát elzárta magától, s így segélyökre nem számíthatott.

¹ *Schmitt*: Episcopi Agrienses. T. III. p. 12. — *Rimely*: Capitulum ins. eccl. coll. Posoniensis. p. 237.

² *Schmitt*: Episcopi Agrienses. T. III. p. 18.

³ Sírját vörös márvány-émlék, melyet Ujlaky Wolfgang állított, jelzi. Rajta bal-felől ez olvasható:

Mille et quingentas et quinque sequentia messes
Lustra abiere decem, cum super astra feror.

Jobbról:

Post actae vitae bis septem lustra quiesco,
Februus exoriens ultima facta tulit.

A középén:

Hic posuit cineres Dominus Franciscus ab Ujlak,
Effigiem cuius nobile marmor habet.
Stemmatis hic radios almis virtutibus auxit,
Ingenii clarus dexteritate sui.
Vir gravis et constans, observantissimus aequi,
Praeditus et rerum cognitione fuit.
Magnus erat quondam Ludovici regis in aula,
Maior Ferdinandi tempore Regis erat.
Namque per Hungariam fuit hic a rege secundus,
Paverat atque tuas Agria Praesul oves.
Hic posuit monumenta nepos Wolfgangus ab Ujlak,
Ne caderet virtus digna perenne cani.

Oláh Miklósról várakozott tehát az egyház testén ejtett sebek begyógyítása, midőn koronás király 1553-ban a primási székbe ülteti.

Terve már régóta érlelődött lelkében; a keresztül-vitelre nézve tehát pillanatig sem haboz.

Országos zsinatban látja az országos sebek gyógyító-szerét. Ehhez igyekszik tehát megtörni az utat.

Legelső sorban is ki akarja puhatolni, hogy a joghatósága alá eső apátságok, prépostságok és lelkészségek jogos kezekben vannak-e? E célból adja ki 1557-ben június 10-én kelt rendeletét, melyben a többek között, a borsmonostori és szent-gothárdi cisztertzi apátokon kívül, a pilisit¹ is megidézi augusztus hó 1-ére, azon határozott kijelentéssel, hogy a javadalom birtoklását támogató iratokat és bizonyítékokat magokkal hozzák s minden huzódozás-vonakodás kerülésével mindenesetre megjelenjenek Nagyszombatban, nehogy a törvény egész szigorát kelljen ellenök alkalmaznia.²

A vizsgálat megejtésére Szondi Pál rosoni, Zákálynyczy István scopii püspököt, Görög Mátyás olvasó kanonokot s érseki helytartót, Paulin Péter prépostot s esztergomi kanonokot, Zákány János kanonokot s pozsonyi káptalani helytartót rendeli ki bírának. Tanu minőségben Pápai Pál esztergomi éneklő-, Valentin örkanonok, Záthay Balázs zólyomi főesperes, Bereghjei Márton esztergomi kanonok szerepelnek. Az ügyészi tisztet István ügyvéd és Illicinus Péter, mind a két jog tudora, teljesíti.

Első ízben aug. hó 2-án ülnek össze, a primás elnöklete alatt.

A meghívottak közül kevesen jelentek meg. Az egyik levélben, a másik követ útján, — a harmadik meg sehogyan sem menti magát.

Ujlaky János, előbb szerémségi pap³ majd meg pilisi apát (1546. okt. 21 — 1578) küldöttje, Péter káplán, hiteles levéllel érkezik a bíróság elé. Aug. 4-én mind élő szóval, mind írásban előadja, hogy a pilisi apát édes-örömet teljesítette volna a primás-érsek parancsát, ha súlyos betegség, melyről kétségbe-vonhatatlan bizonyítékok szólnak, nem akadályozza vala a megjelenésben.

¹ *Péterffy*: Sacra Concilia Ecclesiae. P. II. p. 6.

² *Péterffy*: Sacra Concilia Ecclesiae. P. II. p. 5—7.

³ *Desericius*: De Episcopatu Vaciensi Historia. p. 123.

⁴ *Péterffy*: Sacra Concilia Ecclesiae. P. II. p. 8, 18, 19.

A bíróság elfogadja a megokolást s aug. 26-ára új tárgyalást tűz ki.

Ujlaky erre sem jő el személyesen, hanem Bathy Ferencz személyében megbízottat küld.

Illicinus Péter ügyész vág neki a tárgyalásnak s fölveti a kérdést: »Mily jog-czimen van a pilisi apátság Ujlaky János kezén?«

Ujlaky Ferencz leköszönt — válaszol a küldött — Ujlaky János javára az apátságról, s a király ehhez, — miként a kéznél levő iratok igazolják — beleegyezését adta.

Ujlaky Jánost — kérdi az ügyész — megerősítette-e az esztergomi érsek a pilisi apátságban?

Várday Pál érsek — lőn a válasz — Ujlakyt nemcsak megerősítette, hanem tanuk előtt investálta is az apátságban. A megerősítés tényéről azonban Ujlaky nem vett ki írást, mert sietett Rómába tanulmányai végzésére.

Az ügyészek e pontba nem nyugosznak bele, s kimondják, hogy Ujlaky János bizonyos idő múlva állítsa elő azon tanúkat, kiknek a megerősítésről van tudomásuk.

Azon kérdésre pedig: »Vajjon Ujlaky János viseli-e a rendi öltönyt?« »nem«-mel válaszol Bathy, úgy okolván meg a dolgot, hogy a pilisi apátság a mohácsi vész idején, a komáromi szigeten (Csallóköz) levő falucska leszámításával, teljesen elpusztult, — s így Ujlakynak alkalmá sem nyílt, hogy a rendi öltönyt magára öltse és cziszterci élet-módot folytasson.

Mivel a rendi ruha fölvétele és apáttá avatás nélkül — mondják az ügyészek — Ujlakynak, az egyházi kánonok szerint, nem szabad az apátságot kezében tartania, — köteles a pilisi apátság révén eddig beszédett összes jövedelmeket vissza-téríteni.

Bathy avval menti az apátot, hogy Ujlaky ugyan készséggel eleget tett volna az egyházi rendeleteknek, ha az apátság épségben marad; de így lehetetlenség a föltételek teljesítése.

Ha meg így áll a dolog — vágja vissza az ügyészség — Ujlakynak nem lett volna szabad az apátság czimét viselni s birtokait élvezni; mert a javadalom a hivatallal jár.

Végül avval állnak elő az ügyészek: »Van-e Ujlaky János pilisi apátnak több össze nem férő javadalma?«

Bathy kijelenti, hogy Ujlaky nemcsak pilisi apát, hanem egyuttal tinnini püspök is.

Az ügyészség azonban ennél még többet is tud. Kinyilvánítja, hogy Ujlaky pozsonyi kanonok is volt.¹ A tinnini püspökségre nézve pedig megjegyzi, hogy Ujlaky János, a mely pillanatban elnyerte a püspöki czimet, azonnal elvesztette az apátit, — s így az apátságot jogosan tovább nem is tarthatta kezében.

A bíróság a tárgyalás befejeztével, mérlegelvén a bizonyítékokat és ellen-okokat, így ítél: Ujlaky János pilisi apát, ha Várday Pál valósággal megerősítette is az apátságban, a mint tinnini püspök lett s átvette az ehhez tartozó jószágokat, azonnal elesett az apátsági javaktól; mert két össze nem férő javadalma senkinek sem lehet, a római szék fölmentvénye nélkül. Éppen ezért, a mi a pilisi apátság birtoklását és az eddig élvezett jövedelem visszatérítését illeti, Ujlaky János teljesen a primás-érsek rendelkezése alá esik.²

Oláh Miklós az egyházi javadalmak birtoklása jog-czimének megvizsgálásával sokat használt ugyan a katholizmus ügyének, de célta nem ért egészen; mert az új hit követői közül is sokan bele-ültek a katholikus javadalmakba, — s így ezeknél vizsgálatról, az adott körülmények között, szó sem lehetett.

Oláh primás-érsek ezután össze-hívta a főpapokat tanácskozásra, melyben fölvetette előttök a kérdést: Országos vagy megyei zsinat tartását javasolják-e?

A jelenlevők, kik között Ujlaky János pilisi apátot s egyuttal tinnini püspököt is látjuk, nem voltak egy véleményen. Vannak, kik az országos zsinatnak adnak előnyt; mások meg több sikert várnak, ha a főesperesek az egyes egyház-megyékből vizsgálatot tartanak, azután meg a püspökök megyei zsinatra hívják össze papjaikat, hangsúlyozván előttök a régi egyházi rendeletek megtartását.

¹ A pozsonyi kanonokoknak szigorú lelkiismeretességgel összeállított névsorában, (*Rímely: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis.*) nem találkozom Ujlaky János névével. De ebből még nem következik, hogy Ujlaky János valóban nem volt pozsonyi kanonok. Sőt kétségbe-vonhatatlan adat kardoskodik az ellenkező mellett. Hiszen a »*Király-könyvek*«-ben olvassuk, hogy Ujlaky János 1556. ápr. 26-án mint pilisi apát, pozsonyi kanonok és győri püspök tinnini püspök lesz. (Magyar országos levéltár: Liber regius nr. 1. p. 44.).

² Péterffy: *Sacra Concilia Ecclesiae*. P. II. p. 23—24.

Ujlaky János szintén bele-elegyedik a vitába. Beszédje elején szinte megkapó szerénységgel előadja, hogy a gyűlést megnyitó primás-érsek bevezető szavai után, melyek a különböző zsinatok természetének teljes ismeretét tárják föl, neki szinte nincs mondani valója arról, mit kell az egyetemes, országos, egyházmegyei vagy részleges zsinatok alatt érteni. De azért mindegyiknek kifejti fogalmi tartalmát, s ezen alapon indulva okolja meg, miért helyezi ő is a jelen ügyben a második véleményt az első elé.¹

A főpapi gyűlésen szerzett tapasztalat és a hazai politikai viszonyok ezalatt meggyőzték a tapintatos primás-érseket, hogy az országos zsinat tervével föl kell hagynia. Megteszi tehát, a mit lehet, — megyei zsinatot hí össze öt ízben is Nagyszombatba, hol életre való intézkedésekkel gyámolítja az egyházat. Az 1562-iki zsinatnak jogosított tagjai között van a pilisi apát is. Személyesen azonban, betegség folytán nem jelent meg a tanácskozásokra.²

Ujlaky János a pilisi apáti czimen kívül még a pozsonyi kanonokság, győri, tinnini és váczi püspökség díszes méltóságát is viselte. 1578 elején mint váczi püspök és pilisi apát hal meg.³

Utódja mind a két javadalomban *Mossóczy Zakariás* tinnini püspök és tanácsos lesz még ezen évi ápril hó 12-én.⁴ Rudolf király 1578. máj. 3-án kiadja a rendeletet a beiktatásra, s egyuttal kijelenti, hogy Mossóczy ezen pillanattól fogva elesik az eddig szokásos évi jövedelemtől (salarium).⁵ Mossóczy mintegy négy évig (1578. ápr. 12—1582. febr. 21) élvezi az apátsági javadalmat, melytől csak akkor válik meg (1582. febr. 21), midőn az uralkodó kegye a nyitrai püspöki székre ülteti.⁶

Mossóczy képzett jogtudós; s ép ezért szemelik ki 1582-ben, még váczi püspök korában, a föllebb-viteli ügyek vizsgálatára Bornemissza Gergely váradi s Telegdy Miklós pécsi püspökön kívül őt is.⁷

¹ Péterffy: *Sacra Concilia Ecclesiae*. P. II. p. 35—37.

² Péterffy: *Sacra Concilia Ecclesiae* P. II. p. 148.

³ *Desericius*: *De Episcopatu Vaciensi historia*. p. 146.

⁴ Ezen kötetben: *Oklevéltár* XIX. sz. a.

⁵ Ezen kötetben: *Oklevéltár*. XX. sz. a.

⁶ Magyar országos levéltár: *Liber regius*. Nr. 1. p. 109—110.

⁷ *Corpus Juris Hung.* Anni 1582. Art. 4. Paragraph. 6.

Érdeklődését a jogtudomány iránt bizonyítja az is, hogy a magyar »*Corpus Juris*«-t, melynek összegyűjtését, 1481-ig szólólag, Sámbock János megkezdte s Ilósvay István 1544-ig folytatta,¹ Telegdy Miklós pécsi püspök közreműködésével kiegészítette s ennek házi sajtóján kinyomatta.²

Azt, kinek a jog iránt ily ép érzéke volt, nem hagyhatta közönyösen a pilisi apátság javadalmának jogi oldala sem. S mivel elődeinek éppen a pozsonyi házak és szőlők után járó jövedelem miatt volt legtöbb kellemetlenségek, pontos lajstromról gondoskodik, mely a fizetők nevét és szolgálmányát világosan feltüntesse. A nyitrai káptalan előtt meg már előzetesen is óvást tesz az ellen, hogy javadalmát, míg ez az ő kezén van, az uralkodó másnak adományozza, vagy bárki is jogtalanul elfoglalja.³

Élte virágában, negyvenöt éves korában, ragadta el a halál, 1587-ben július 20-án. Hamvai a nyitrai székesegyházban nyugsznak.⁴

Helbesi Pelhe Márton 1578-ban a pozsonyi káptalan tagja.⁵ A következő évben már az esztergomi kanonokok sorában jelenik meg, s mint ilyen szerzi meg 1582 febr. 1-én a syrmiai,⁶ majd meg 1582. ápr. 29-én a váci püspöki és a *pilisi apáti* czimet.⁷

¹ Episcopatus Nitriensis eiusque Praesulum memoria p. 332—3.

² Koller: Historia Episcopatus Quinque-Ecclesiensis T. VI. p. 324.

³ Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 89—90. l. — Pozsonyi városi levéltár: Lad. XLVI. nr. 51. A. A regestrum czime ez: »Regestrum censuum et proventuum ad abbatiam Pilisiensem pertinentium ac per reverendissimum dominum Zachariam Mosshoczy episcopum Vaciensem iudici, magistro civium ac iuratis civibus Posoniensibus in arendam pro praesenti 1581. anno cedentium assignatum, iuxta quod iidem domini cives census sine relaxatione exigere debebunt. Datum Nitriae prima die mai, anno 1581.« — A nyitrai káptalan országos levéltárában: Protocoll. 26. an. 1579 et 1580. pag. 6.

⁴ Sirját emlékkő jelzi, ily felirattal: »Tandem quiescit Zacharias Mossoczy, quum per omnes sacerdotales ordines, dignitatesque ad episcopatum Tinniniensem vocatus, tandem ad Vaciensem postulatus, et ultimo huius ecclesiae antistes ab imperatore et rege Rudolpho II. Austriaco nominatus esset; duorum dominorum imperatoris et in Hungaria regis consiliarius et comes perpetuus Nitriensis existeret, suo satis, superque contentus, saxum hoc eo loci, quo corpus vita et spiritu destitutum amicos recondere, firma in spe resurrectionis iussit vivus P. vixit annos XLV. menses II. dies VIII. Anno Domini MDLXXXVII. obiit mense iulio, die XX.« (Episcopatus Nitriensis eiusque Praesulum memoria. p. 333.)

⁵ Rimely: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis. p. 265.

⁶ Magyar országos levéltár: Liber regius Nr. I. p. 112.

⁷ U. o. p. 113.

Kinevezésekor legott észreveszi, hogy az ő kezeire a pilisi apátság régi birtokainak csak egy része jutott, míg a többit mások élvezik. Bizonyára ez készítette azon erélyes tiltakozásra, melyet az esztergomi káptalan előtt 1582. jun. 13-án hivatalosan kifejezett. Ezen alkalommal ugyanis nemcsak a pilisi apátság birtokainak és jövedelmeinek jogtalan lefoglalása ellen emeli föl szavát: hanem tiltakozik még az ellen is, hogy a király az apátság javait illeték-teleneknek adományozza; s hogy a káptalanok, mint hiteles helyek, az apátság érdekeit érintő iratokat bárki számára is kiadják.¹

Igy akarta a mult visszaéléseket megszüntetni, s a későbbieknek elejét venni.

1585-ben már egyuttal pozsonyi prépost is.² Időközben súlyosan megbetegszik, s a mint egészsége helyre áll, megváltik a pozsonyi prépostságtól és a *pilisi apátságtól* (1586. márcz. 27)³ s ugyanezen napon megkapja a Szent Istvánról czimzett esztergomi prépostságot. Más-fél évre rá (1587. aug. 13)⁴ váradi püspök, szepesi és jászói prépost lesz; 1598. ápr. 16-án mint cancellár és tanácsos megkapja a győri püspökséget,⁵ melyből 1600-ban a kalocsai érsekség kitüntető magaslatára emelkedik.⁶ Menekülése közben ragadta el a halál Bécsben, 1607-ben okt. 3-án.⁷ Tetemét testvére, Hethesi Pethe László, Pozsonyban a főtemplomban takarította el.⁸

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXVI. sz. a.

² Rimely: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Poseniensis. p. 239.

³ Magyar országos levéltár: Liber regius Nr. I. p. 126—127.

⁴ U. o. p. 141.

⁵ U. o. p. 95.

⁶ Katona: Historia metropolitanae Colocensis ecclesiae. P. II. p. 58.

⁷ Az esztergomi káptalan birtokában levő »Liber Ruber« fol. 63. az 1603-ik évre teszi halálát. S ezen kívül érdekes az, hogy őt a pannonhalmi szent-mártoni főapátok sorába is fölveszi. De alaptalanul. Mert a Szent-Benedek rend története erről mit sem tud.

⁸ Sírőfőlirata a pozsonyi főtemplomban így olvasható:

Urna previs claudit Martini antistitis ossa;
Famam et virtutes claudere nulla potest.
Si genus et stirpem et natalia stemmata quaeras,
Claros Pethaeo e sanguine iactat avos.
Judicium spectas diaeque oracula mentis,
Regia Rudolphi nomine iura dedit.
Inclita sacrarum virtutum insignia poscis?
Mitra sacro capiti tradita quina fuit.
Num maiora petis? potuit, quo maximus esset,
Exsul pro fidei et regis amore, mori.

(Katona: Historia metropolitanae Colocensis ecclesiae. P. II. p. 66.)

27577

Azon zür-zavaros időben, midőn az egyházi javak egyik világi ember kezéről a másikra vándorolnak, vagy pedig más módon szolgálnak eredeti rendeltetésöktől nagyban elütő czélt, — a pilisi apátság is nem egyszer sajátos sorson ment keresztül. Így Rudolf király, szeme előtt lebegvén tanácsosának és titkárának, Kazaházi Joó Jánosnak, érdemei s ezen utóbbi testvérének, Kazaházi Joó Balázsnak feddhetetlen élete, tiszta erkölcsei s tanulékony szelleme, — 1586-ban márcz. 27-én *Kazaházi Joó Balázsnak* adományozza az apátsági javadalmat. A kinevezett ekkor még nem is fölszentelt pap; hiszen még csak ekkor hallgatja Rómában a hittudományt. Az apátság tehát tisztán tanittatás-költség számba jött. Annyit azonban kiköt a király, hogy a javadalom új élvezője, tanulmányai befejeztével, vegye föl az egyházi rendeket s legyen oly pappá, ki egyházát készséggel szolgálja.¹

Joó Balázs, ki 1577-ben már mint királyi ügy-igazgató szerepel,² megfelelt a hozzá fűződő várakozásnak; hiszen egyszerű papi minőségben igen rövid ideig maradt. 1590-ben már a Nagyszombatba menekült esztergomi káptalan soraiban látjuk. S mint ilyen előbb (1591 márcz. 3.) honthi, majd meg (1593. márcz. 2.) nyitrai főesperes lesz. Mint pilisi apát nem avatja föl magát. Nagyszombatban 1605. márcz. 27-én meghal. Ugyanitt temetik el a főtemplom Szent-György kápolnájában, Sz. Katalin és Sz. György oltára között.³

Kazaházi Joó Balázstra nem csekély dolgok vártak az apáti székből. A csákáni templom dűledező-félben, a temető elhanyagolva, az urasági és gazdasági épületek rozszant állapotban jutnak kezére; a tizenöt éves török háború költségeinek fődözése céljából jobbágyaira kivetett hadi-adót a maga zsebjéből kénytelen fizetni. Nem csoda tehát, hogy különben is vékony jövődelmi forrása csakhamar elapadt. Ekkor kölcsönhöz fordul. Sógora, Kerekes András, — nővére, Joó Anna, és unoka-öccse Kecskés János segítik ki a bajból négyszáz forintnyi kölcsönrel. A templomot, urasági és gazdasági épületeket s a temetőt részben ebből hozza jó karba.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXXIII. sz. a.

² Pozsonyi káptalan országos levéltárában. Caps. 15. fasc. 4. nr. 11.

³ Memoria Basilicae Strigoniensis pag. 147. — A »Liber Rub.« fol. 74—75. ezeken kívül még ezt is írja: »effigiem suam habet depictam in tabula altaris a se aedificata.« (Esztergomi kápt. levéltár).

Hogy rokonai pénzét biztosítsa s jó indulatukért háláját kimutassa, csákáni jószágából 1605. febr. 5-én, két jobbágy-telket zálogba vet nálok, oly kijelentéssel, hogy a két telek mindaddig a zálogba-vevők és ezek jog-utódai kezén marad, míg az apátság a négyszáz forint kölcsönt ki nem fizeti.¹

Napragy Dömötör gömöri nemes család sarja.² Rövid idő alatt az egyházi méltóságok egész során megy keresztül. Az első kitüntetés az esztergomi kanonokok közé emeli.³ Innét egri, 1593. máj. 24-én aradi prépost,⁴ 1596. jun. 17. syrmiai,⁵ s még ezen évben erdélyi,⁷ 1607-ban veszprémi⁵ és győri püspök⁸ 1602-ben pozsonyi prépost, 1608-ban pedig kalocsai érsek lesz,⁹ de egyuttal a győri püspökségnek is adminisztrátora.

1607-ben és a következő évben mint *pilisi apát* is szerepel s fölveszi a pozsonyi vám után járó bérlet-összeget.¹⁰

Napragyra, érseki fényes egyházi hivatalában, első rangú szerep várákozott. Összeült ugyanis az 1608-iki pozsonyi országgyűlés, melynek czélja a megzavart viszonyok rendezése volt. A kérdés, melyen az egész dolog megfordult, a körül mozgott, törvénybe iktatják-e az 1606-iki bécsi béke pontjait, vagy nem? A katolikus klérus nevében épen Napragy tiltakozik s kijelenti, hogy nem járulhatnak azon végzéshez, mely az 1606-iki 22. t. cikknek a katolikus vallás biztosításáról szóló záradékát érvénytelennek tartja. Kijelentéséhez azonban nem marad hű, mert Mátyás főherczeg erőtetésére ő és főpap-társai — Forgách Ferencz érsek leszámításával — hozzájárultak a rendek határozatához.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LII. sz. a.

² *Katona*: Historia metropolitanae Colocensis ecclesiae. P. II. pag. 70.

³ U. o. — Az »Elenchus (catalogus) dominorum praelatorum et canonicorum almae ecclesiae Strigoniensis a 206. l. már azt is tudja, hogy mint esztergomi kanonokot 1586 (a szövegben hibásan 1686 van) okt. 18-án installálták. (Esztergomi kápt. levéltár).

⁴ Magyar országos levéltár: Liber regius. Nr. 1. p. 154.

⁵ Magyar országos levéltár: Liber regius. Nr. 1. p. 158.

⁶ Még öt év sem telt bele, s Napragynak már is el kellett hagyni erdélyi püspöki székét; mert a kolozsvári országgyűlésen, 1601-ben, a protestánsok keresztül vitték, hogy a püspökség javai a királyi fiscus kezére mennek át. (*Szteredai*: Episcopatus Transylvaniae p. 212. és 215.),

⁷ *Róka*: Vitae Vesprimiensium Praesulum. p. 395. és Zirczi apátsági levéltár: II. 923. pag. 87.

⁸ *Károlyi*: Speculum Jaurinensis Ecclesiae. p. 92.

⁹ *Katona*: Historia metropolitanae Colocensis ecclesiae. P. II. p. 70.

¹⁰ Ezen kötetben: Oklevéltár LIV. sz. a.

Demetrius Napragy
El. Epus Faurer

Napragi Dömötör aláírása 1608-ból.

Nem érdektelen, hogy Szent László fejereklye-tartóját, mely a szent király sírjának feltörésekor a protestánsok kezére került, ezektől megváltotta s Erdélyből magával hozta.¹ Hevenessi szerint Napragy, előre látván a bekövetkező zavarokat s a váradi templomnak lerombolását, a magyar királyok tetemeit kiásatta és Szent Lászlónak tiszteletre méltó fejét magához vette s Györbe vitte.² De az előbbi vélemény valószínűbbnek látszik; mert idegen kézre utal azon körülmény, hogy az ereklyetartón levő korona összetört és Napragy Prágában, 1600-ban, megújíttatni kényszerült, — miként a korona belső karimájának felirata igazolja.³

Napragy, a mint Forgách Ferencz halálával a primási szék megürült, elnyerhetéseért erősen kezdett mozgolódni. Törekvése azonban hatalmas akadályba ütközött; mert oly hirben állott, hogy az eretnekek pártfogója.

Siet ugyan tisztázni magát; sőt a nádor támogatását is kikéri, — de nem sokra megy.

Még az utolsó lépést is megteszi, — egyenesen őfelségének ír és kéri, »minthogy immár az országban et senio et dignitate én vagyok az első, azért őfelsége is akarván megtartani a szokott ordót és grádust, talán méltó, hogy én reám is tekintet legyen.« De még így sem ér czélt; mert az uralkodó kegye Pázmány Péter jezsuitát emelte az első hazai főpapi méltóságra.⁴

Napragyt a halál 1619. márcz. 25-én kiragadta az élők sorából.⁵

Napragy Dömötört 1608. november 21-ike előtt⁶ Füley Farkas Tamás váltja fel a pilisi apát székében.

Kinevezésekor még azzal sincs tisztában, miféle apátság az a pilisi?

¹ *Katona*: Historia metropolitanae Colocensis ecclesiae. P. II. p. 73.

² *Ipolyi*: Középkori ötvösművek. 305. l.

³ »Eppus Napragi Pragae renovari curavit a. d. 1600. (U. o. 307. l.).

⁴ *Frankl*: Pázmány Péter és kora. I. k. 185—187. l.

⁵ *Katona*: Historia metropolitanae Colocensis ecclesiae. P. II. p. 73.

⁶ *Péterffy*: Sacra Concilia Ecclesiae. P. II. p. 192.

Bizonytalanságában az ausztriai szent-kereszt-i apátnál tudakozódik.

Pál szent-kereszt-i apát utána néz a dolognak. Kolostorának adataiból meggyőződik, hogy a pilisi apátság a ciszterci rend kebelébe tartozik; sőt még oly adatra is akad, — habár ez a valószínűségől nagyon távol van¹ — hogy a pilisi apátság az osztrák szent-keresztiből települt.

Pál apát, ezen tapasztalatok alapján, kiterjeszti gondját a pilisi apátság ügyére, s megkeresi 1610. aug. 3-án kelt soraival Forgách Ferencz primást, kérvén őt, hogy a pilisi apátság javainak épségben maradásáról, Füley Tamásnak pedig apáttá avatásáról gondoskodjék.²

Kezdetben nem igen jól megy dolga. Mert chavnikai apát,³ győri kanonok s komáromi archidiákon⁴ létre is nagy pénzszükségben szenved. Ez okból siettetí a pozsonyi bérlet kifizetését⁵ s fölemelését⁶ és Szent-Endre birtok visszavételét.⁷

De még így sem mehetett sokra, mert 1615-ben júl. 19-én a győri káptalan előtt nyilvánosan hallatja szavát az ellen, hogy a pilisi apátságnak Békás-Megyer, Dömös, Pilis, Szántó, Szent-Endre, Körtvélytó, Kalász, Sikátos, Szent-Márton, Tóthy (Tótfalu), Pomáz, és egyéb birtokait az óbudai, marosi és más lakók bármily uton kezökre kerítsék és bitorolják; hogy a király, vagy helyettese, a nádor, ezeket bárkinek is adományozza; vagy hogy a hiteles helyek ezen javadalmakat érintő okiratot, a pilisi apáton kívül, másnak kézbesítsenek.⁸

A XVI. század hazánkban a reformáció elterjedésének kora. Ezen idő alatt a megtámadott katolikus egyház szervezkedik, ve-

¹ *Békefi Remig*: A pilisi apátság története I. köt. 469. l.

² Ezen kötetben: Oklevéltár LVIII. sz. a.

³ Rudolf király Fülei Tamást 1605. decz. 17-én nevezi ki chavnikai apátnak. A kinevezést így okolja meg: » . . . inducti meritis et virtutibus, vitaeque et morum honestate ac litteralis scientiae sufficienti peritia fidelis nostri honorabilis Thomae Füley, custodis ecclesiae beati Johannis Baptistae de Jaszow, quibus idem ab altissimo insignitus et ornatus apud maiestatem nostram fidedigno testimonio meruit commendari.« (Magyar országos levéltár: Fasc. 84. nr. 4. a vágsellyei iratok között.). — 1622. júl. 24-én azonban Füley önként leköszön a chavnikai apátságról. (Magyar orsz. levéltár: Lib. Regius I.).

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár LV. sz. a.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár LX. sz. a.

⁶ Ezen kötetben: Oklevéltár LXV. és LXVII. sz. a.

⁷ Ezen kötetben: Oklevéltár LIX. sz. a.

⁸ Ezen kötetben: Oklevéltár LXIX. sz. a.

szélyeztetett tanait kodifikálja, ezek védelmére új hadseregről gondoskodik a jezsuiták személyében, — s így kezdi visszahódítani az elvesztett teret. Szóval a XVII. század elején megkezdődik az ellen-reformáció.

A mozgalom vezetésére a főpapság vállalkozik, élén Forgách Ferencz primással. A főpapság már az 1608-iki év elején a pozsonyi országgyűlésen óvást tesz a bécsi béke sérelmes pontjának törvénybe iktatása ellen. A közbejött politikai események még tovább fejlesztik a dolgot.

A katolicizmus és protestántizmus közötti ellentét már majdnem egy század óta tartotta külön-külön állásponton a két hitvallás tagjait, midőn 1608-ban a protestáns »unió«, s a következő évben a katolikus »liga« megalakulásával, a két fél fegyveres ellenségként áll egymással szemben. S míg az »unió« lelke Frigyes rajnai választó, a katolikus liga fejét — nagy megütközéssel — nem a császár, hanem Miksa bajor fejedelem személyében látjuk.

Rudolf tétlensége és nem törődőmsége a birodalom ügyeivel elidegenítette alattvalóit egyéniségétől. Szinte közös óhajja érlelődik a felfogás: vajha mondana le az uralkodásról.

E meggyőződés általánossága nyílt titok volt az uralkodóház tagjai előtt is. S ép ezért Rudolf miatt már a család érdekeit is féltetni kezdik.

Ily körülmények között terjed mindenüvé a hír, hogy Rudolf sem a bécsi, sem a zsitvatoroki békét nem akarja megerősíteni.

Nehogy tehát a kitörőben levő bonyodalmak, a császári koronának Rudolf fejéről levételével, a Habsburg-család alatt is megingassák a talajt: az uralkodó-ház tagjai elhatározták, hogy Rudolf mondjon le Magyarországról és Ausztria kormányáról Mátyás főherczeg javára.

Ezen alpra helyezkedik Mátyás főherczeg, midőn fegyveresen jelenik meg Prágában Rudolf császár előtt és követeli a rokonság akarátának végrehajtását.

Rudolf enged, — Magyarország és Ausztria trónjáról lemond s egyuttal fölmenti alattvalóit a neki köteles hűség alól.

Mátyás főherczeg jól ismeri a szorult helyzetet, melyet elődétől örökölt. Tudja, hogy Magyarországra a nyugalom még nem szilárdult meg, s a közvélemény az alkotmányos jogok biztosítá-

sát követeli. Összehívja tehát a királyválasztó országgyűlést 1608. szept. 29-ére.

A meghívó-levelekben, minőt, 1608. jul. 29-iki kelettel Füley Tamás pilisi apáthoz is küldött, erősen hangsúlyozza, hogy a királyválasztáson és koronázáson kívül, az ország békéjének megszilárdítása s a nemzet ügyeinek alapos meghányása-vetése képezi az országgyűlés feladatát.¹

Az egybegyűlt országgyűlésen a főpapság ismétli tiltakozását a koronázás előtti törvénykönyv azon szakaszaival szemben, melyek a katolikusok jogos érdekeit veszélyeztetik. A tiltakozók sorában látjuk Füley Tamás pilisi apátot is.²

Forgách primás figyelme a jogi biztosítékokon kívül az egyház belső életére is kiterjedt. Tudta, hogy azon fél-század alatt, mely az utolsó zsinat óta eltelt, a katolikusok, a külső támadás hatalmával szemben, folyton nélkülözték azon egységesítő erőt, melyet az ép belső szervezet szokott kölcsönözni. Ily meggyőződéssel lelkében, szinte megdöbbenve látja, hogy a lutheránusok 1610-ben Zsolnán szervezkednek. Nem késik tehát megtestesíteni az eszmét, mely lelkében élt, — a következő évre (1611) Nagyszombatba összehívja a tartományi zsinatot.

A főpapság tekintélyes számmal jelenik meg. Az előkelő gyülekezet Füley Tamást is kebelében szemléli. S így ő is részese azon határozatoknak, melyek a megyei zsinatokat és egyházi látogatásokat előírják, a papság életmódját és teendőit megszabják s a papi javadalmak jogi természetét szabályozzák.³

Forgách Ferenczet 1616-ban Pázmány Péter jezsuita váltja fel a primási széken.

Kora nehéz viszonyait, mint éles tollú író és a szívhez az ész világán keresztül férkőző szónok, eléggé ismeri. Biztos tapasztaláson nyugvó meggyőződése széles körű világnézetet ültet lelkébe. A magyarországi katholicizmus új életre keltése és biztosítása lebeg előtte élet-czélként.

Ezért viszi keresztül a főpapok végrendelkező jogának szabá-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LVI. sz. a.

² *Péterffy*: *Sacra Concilia Ecclesiae*. P. II. p. 192.

³ *Péterffy*: *Sacra Concilia Ecclesiae*. P. II. p. 203—217.

lyozását,¹ s így vágja útját a kamara önkényes foglalásának. Majd meg egész lélekkel csüng az elidegenített egyházi javak visszaszerzésének gondolatán. Fáj nemes lelkének, hogy az egyházi javak egy része a török hódoltság nyomorait nyögi, a másik részre meg protestáns vallású hatalmasok vagy kath. világi urak tették rá kezöket. Szeretné a jogtalan helyzetet minél előbb megváltoztatni, — de ismeri a súlyos körülményeket. Országos törvényre ily kényes ügyben nem számíthat; az uralkodó áldozatkészségét sem terjesztheti ki a bajok egész körére. Összes reménye tehát a főpapságban van. Ennek lelkesedésétől várja a bajok orvoslását oly módon, hogy a főpapság évenként megszabott összeget fizet; ezen pénzzel azután időnként bizonyos egyházi javadalmat kiváltanak a tényleges világi birtokostól.

Az elidegenített egyházi javak vissza-váltását Pázmány épen a szent-gotthárdi ciszterczi apátsággal akarta megkezdeni.

Úgy hiszem, nem csalódom, hogy Füley Tamás is ily példa láttára kapott vérszemet, midőn a pilisi apátság egykori birtokainak lefoglalói ellen szavát fölemelte.

Füley egyenesen az uralkodóhoz fordul, — s nem is eredménytelenül. Mert II. Ferdinánd király, 1631. szept. 12-én, Galantai Eszterházy Miklós gróf nádor, Statsi Prainer János — Slabing, Fladricz és Rabenstein ura, Győr- és vidékének főkapitánya, — Erdeödy Pálffy István pozsony-vármegyei főispán s Pozsony vidékének és Ujvárnak főkapitánya, Ghymeszi Forgách Miklós bars-vármegye főispánja és Magyarország felvidékének főkapitánya, Kolonich Ernő komáromi főkapitány, Galanthay Eszterházy Pál Nógrád várának kapitánya, Laki Bakith Péter palánki, Balogh István tokaji, Szombathelyi János damásdi, Somogyi Ferencz szőgyéni kapitány és az ő helyetteseik kezéhez oly értelmű rendeletet küld, mely szerint köteleességökké teszi, hogy Füley Tamást pilisi apátságának összes jogaiban és javaiban megvédjék; a jogtalanul elfoglalt földeket neki vissza-szerezni segítsék; az apátsági birtokokon élő egyéneket meg régi kötelezettségek teljesítésére szorítsák.²

Majd meg oly panasszal lép II. Ferdinánd király elé, hogy

¹ Frankl: Pázmány Péter és kora. II. k. 222. l.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XCIII. sz. a.

a pilisi apátságnak a budai kerületben levő jószágai — Kovácsi, Pilis-Szántó, Dömös, Körvélytó, Békás-Megyer, Kalász, Szent-Endre és Pomáz — Kolonich Ernő komáromi várkapitány kezén vannak, jóllehet királyi bele-egyezés nem járult a birtokláshoz. S ép ebből kifolyólag kéri őfelségét, parancsolja meg, hogy a várkapitány az említett birtokokat régi tulajdonosának adja vissza.¹

II. Ferdinánd király nem hagyja figyelmen kívül a dolgot; véleményt kér Kolonich Ernő komáromi várkapitánytól a dolog érdemére nézve.

Kolonich Ernő 1632. jul. 5-iki levelében elmondja nézetét. Szerinté köztudomású dolog, hogy az ország nádora, Kéry János ösztönzésére, a szóban forgó helyeket Füley Tamásnak már oda akarta itélni, — a mi azonban ez ideig még nem történt meg. Az elsorolt helyek közül csak Szent-Endre, Tóthfalu, Békás-Megyer tartoznak a komáromi várkapitánysághoz, — és pedig Visegrád elfoglalása óta; a többiekkel pedig neki semmi dolga. Ennélfogva a megnevezett három falu a szent korona tulajdonát képezi; a többiek jogi természetére nézve pedig a helybeli biráknál tudakozódik majd s tapasztalatait azonnal közli őfelségével. Miért is, ha Füley apátnak valami követelni valója van, lépjen a törvény útjára, hadd derüljön ki az igazság.²

A mint a válasz őfelségéhez megérkezik, II. Ferdinánd király 1632. jul. 22-iki kelettel nyomban elrendeli, hogy a magyar kamara értesítse Füleyt Kolonich felfogásáról.

Igy most már a további teendőkre nézve Füleynek teljesen szabad keze maradt.³

Füley helyzete ekkor, természetesen, nem kissé volt nehéz; mert egykorú, a XVII. század elejéről szóló adat szerint, Kolonich Ernő kezén csakugyan nem voltak a felsorolt birtokok. Tudjuk ugyanis, hogy ezen időben Szent-Endre város és Tótfalu épségben levő helyek, s a komáromi főkapitány bennök az úr. Kovácsi, Békás-Megyer, Pilis-Szántó, Kalász és Pomáz elpusztult helyek. Szántó földje a töröknek terem; Kalász és Pomáz határának ura

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XCII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XCV. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár XCVII. sz. a.

Buday Pál, ki Széchénben lakik. Dömös a kalocsai érseknek jövődelmez; Szent Mártonnak és Körtvélyesnek meg helyét sem ismerik.¹

Még két ügyben fordul Füley II. Ferdinánd királyhoz.

Először is, hogy pilisi apátságának egykori javait visszaszeresse és jogait megvédje, — kéri a magyar királyi kamarának apátsága ügyeit érintő iratait. Az uralkodó 1632. szept. 18-án rendeli el az ügyiratok kiadását Füley számára.²

A másik ügynek már nem jár ily hamar végére.

Pozsonyban t. i. a Dunaparton, a vámszedés helyénél, a pilisi apátok egykor kolostort emeltek a rendtagok vallásos áhitatának végzése céljából. Ezen épület idővel királyi sóraktárul szolgált. Minthogy Füley apát ezt szerette volna eredeti rendeltetésének, az isten-tiszteletnek, visszaadni, 1625-ben és a következő évek egyikében³ arra kéri II. Ferdinánd királyt, adományozza neki, mint pilisi apátnak és jogutódainak a sóraktárt.

Kérését az uralkodó nem teljesíté. Hiszen Füley még 1636. szept. 8-án kelt soraiban is csak mint tervet adja elő, hogy azon épületet, melyet apát-elődei az Isten dicsőségére emeltek, romjaiból új életre kelti.

Füley hivatásának teljes tudatában volt. Rosszúl esik neki, hogy apátságának javai nem eredeti rendeltetésöket szolgálják. Ezért határozza el, hogy a pozsonyi rendházat fölépíti, benne új szerzetes

¹ »Pelisi apát ursághoz való faluknak neve, az kik Pilis vármegyében vannak. 1) Szantó pusztá határ, az Törökök élék földit. 2) Demest megszállották, Kalocsaj érsek uram ónagsága birja. 3) Kurt Veskeő (igy) azt nem tudgiak hol legien. 4) Bekas Megier pusztá határ. 5) Kalasz pusztá határ. 6) Pomasz pusztá határ. Ezt az két falúbéli határt Széchénben lakozó Buday Pál birja. Szenche nevü pusztá határt is birja harmadikul. 7) Szent Endre város ép, komáromi feő kapitány birja. 8) Tottfalu az is ép jó falu, komáromi kapitány uram birja azt is. 9) Kováchj pusztá falu határ. 10) Szent Martont (igy) nevü falu hol legyen, nem tudják. Ezt az két falut is ki keresünk, csak az töbinek gondját viselje kegyelmed. Kegyelmedtől választ várok. Vice-ispánja Piles vármegyének, Raday András, Szichinben lakik.« (Zirczi apátsági levéltárban, a vágsellyei iratok között. Misc. 2.) Ugyanezen időből maradtak ránk ezen sorok is: »Az pilisi apáturhoz el menj Jó János uram, az neve Füley Thamás. Tudd meg tőle, hogy mennyi esztendeje, hogy Pilishöz adták volt ezöket (Zentendred, Pomaz, Deómeös, Bekasmegyer óbudaiaik szántják, Keórveliós), és melyik király micsoda igazságot mondja hozzá; ha volt-e másnak közü hozzá. Mert Wösterhi Jakab hat házat vött magának. Egy özvegy asszony is hármat Szent Endrédben. Ezöknek gondját viselje kegyelmetek. Írását hozza.« (Zirczi apátsági levéltárban, a vágsellyei iratok között. Misc. 3.).

² Ezen kötetben: Oklevéltár XCVIII. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXXIII. sz. a.

otthont teremt, négy-öt cziszterczi rendtagot betelepít, maga is kö-jék vonúl, s így együttesen szolgálják a hit eszméit.¹

Iparkodik ügyének megnyerni a magyar királyi kamarát is. A pártolást itt meg is ígéri, — de nehezen teljesítik. Bele-nyugszik a kérdés elodázásába, — de hangsúlyozza, hogy számít a kamara támogatására, mely nélkül a dolog sohasem jutna dűlőre.²

S Füleynek teljesen igaza volt. Természetes tehát, hogy, mi-dőn ügye épen semmit sem haladt előre, ismét a kamarához fordul, 1637. márczius 29-iki keletű soraival.³

Füleynek még Pázmány Péter esztergomi érsekkel is van ügyes-bajos dolga. Pázmány ugyanis, Erdeödy Pálffy István po-zsony-vármegyei comessel egyetemben, a Szunyogdi és Vereknye között levő Buthiriánban (Bojtorján), Hadriczius György vezetése alatt határ-járást tartott. A közben-közben emelt új határ-jeleket Füley nem találja igazságosnak; miért is a jelen-levők füle halla-tára tiltakozik ellenök s kéri Hadricziust, vegye be majd hivatalos jelentésébe az ő nyilatkozatát is. Hadriczius azonban nem is vet ügyet e szavakra; s Füley ellenmondása szépségesen kiszorúl a hivatalos fölterjesztésből. Ezért ismétli Füley tiltakozását a győri káptalan előtt, 1634. jun. 12-én, a buhturiáni határjárás lefo-lyása ellen.⁴

A pilisi apátság javainak visszaszerzése és jogainak biztosítása érdekében Füley minden követ megmozdit. Nemcsak saját erejével küzd, hanem mások befolyását is felhasználja. Kapóra jön neki azon összeköttetés, mely Pálffy Pál és Pálffy Mátyás osztrák heiligenkreuzi perjel⁵ között létezett. Meg is kéri ez utóbbit, vetné közbe magát, hogy a magyar királyi kamara minél előbb kiadja azon okiratokat, melyekre neki szüksége van.

Pálffy Mátyás perjel közbe-veti magát s támogatja az ügyet Pálffy Pálnál. Ez megigéri közreműködését. Mivel azonban közbeeső betegsége hátráltatta a dolgot, Pálffy Pál perjel 1636. márcz. 10-iki

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CIII. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár CIV. sz. a.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár C. sz. a.

⁵ Ezen Pálffy Mátyás az, ki 1639-től 1647-ig pannonthalmi szent-mártoni főapát volt. (Fuxhoffer-Czinár. I. 121—5 k.)

levelében a puszta reménykedésnél egyebet még nem tud kilátásba helyezni.¹

Füleynek saját jobbágysai miatt is volt kellemetlensége.

A pozsonyi káptalannak vöki jobbágysa, Benedek Lukács ugyanis, a mint a csötörtöki vásárról haza-menőben volt, Csákánban furcsán járt. Nagy Albert, Krajczár Bálint és Mihály — a pilisi apátságnak csákáni jobbágysai — Benedek Lukácsot, míg ez Csákánban meg-szállt, megrohanták, földhöz vagdosták és össze-vissza verték; kocsiját pedig lovastul behajtották az uraság udvarára, s a míg nekik tetszett, ott tartották.

Benedek Lukács földesurához fordul panaszával. Erre szólítja fel a pozsonyi káptalan, 1634. jan. 5-iki levelével, Füleyt: szolgál-tasson a bántalmazott jobbágynak igazságot, nehogy ennek elma-radásával a köztörvénykezés terére lépni kényszerüljön.²

Pázmány mint hittérítő sokszor megfordult a nép között. Gyakran szeme elé tárult tehát a nép szálnalmas hitélete, a papság csekély száma és meglazult fegyelme, — szóval a katolikus val-lás szomorú képe. A bajjal együtt a orvos-szert is ismeri. Csak az alkalom hiányzik még, mely teret nyisson tevékenységének. A primási kinevezés ezt is meghozta.

Lánglelke nem is késedelmez. A főpapságot többször gyűlésre szólítja.³ Törekvését azonban majd Bethlen Gábor fölkelései, majd a török támadásai hiúsítják meg. 1628-ban végre is sikerül neki egyházmegyéje főpapjait maga köré gyűjteni tanácskozásra. A gyű-lés az egyház szükségeiről s az egyházi fegyelemről tanácskozik; mert »bizonyos, hogy az egyház élő alapköveken és oszlopokon — t. i. a papságon — nyugszik«.

Ily előtanácskozmány után hirdet megyei zsinatot 1629. okt. 4-ére Nagyszombatba.

A zsinatra a papság nagy számmal jelenik meg. Az egybe-gyűltek szeme előtt »Isten dicsősége és a hivek üdve« lebeg. De nem is marad tér, melyet figyelmen kívül hagynának, ha a hivek és papság életével kapcsolatban van.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CL. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XCIX. sz. a.

³ Frankl: Pázmány Péter és kora. II. 308. l.

A hitélet és vallásos szellem fejlesztésén buzgolkodók között sürgölődik Füley Tamás pilisi apát is.¹

Bármily szivóssággal munkálkodott is Pázmány a papság életének javításán s a laza fegyelem kiküszöbölésén, határozott meggyőződésként élt mégis lelkében, hogy eszméinek megtestesítője csakis egy új nemzedék lehet, mely a mult ernyesztő viszonyait még nem ismerte s a régítől elűtő légkörben nő fel. Tudta, hogy az új csata-téren tökéletesített fegyverek és megváltozott taktikai mozzanatok biztosítják a diadalt. Ezért szállja meg lelkét ellenállhatatlan erővel a papság nevelésének gondolata.

Szerette volna, ha a tridenti zsinat határozata szerint minden egyházmegye állít vala pap-nevelőt. Erre azonban, az adott viszonyok között, gondolni sem lehetett. Országos papnevelő eszméje fogamzik meg tehát lelkében. Bécsben, 1623-ban, 100.000 forintot meghaladó alapítvánnyal meg is alkotja a róla elnevezett papnevelőt, a Pazmanaeumot.

Itt azonban egy-egy évben legföljebb negyven növendékpapnak volt helye; s így a lelkészkedő papság évenként kevés új erővel gyarapodott. E mellett tehát fontos szerep várakozott a nagyszombati papnevelőre is, melynek Pázmány már 1619-ben megvette a szükséges épületeket.

Ennek alaptőkéjét a budai felső hév-vízi prépostság jövedelmével akarta növelni. Ez érdemben készült folyamodványában így nyilatkozik: »Oly nagy a szükség papokban, hogy ha még egyszer annyival rendelkezénk, mint a mennyi van, akkor sem volna elég. Én ugyan telhetőleg számos ifjakat nevelek az egyházi pályára, de a szükség nagysága erőimet fölülmulja.«¹

S Pázmánynak teljesen igaza van. A papság soraiban még mindig nagy hézagok mutatkoztak; s az ő pénzét is jó szerivel fölemésztette az ezer-féle kiadás. Helyes, jogos és méltányos tehát eljárása az 1630-iki nemzeti zsinaton, midőn a hazai főpapságot megnyeri azon eszmének, hogy a nagyszombati papnevelő fentartására évenként bizonyos összeget fizessen.²

¹ Péterffy: *Sacra Concilia Ecclesiae*. P. II. p. 264.

² *Fraknói*: Pázmány Péter (Magyar Történeti Életrajzok. II. 185. l.).

³ Péterffy: *Sacra Concilia Ecclesiae*. P. II. p. 309.

Füley Tamás pilisi apát is hozzájárul a határozathoz, s apátsága részéről évenként tíz magyar forintot ajánl föl a nemes czélra.¹

Pázmány primássága mélyre ható nyomokat hagyott maga után. A papság életét szigorú egyházi szellem hatja át, a hivek lelkében a hit erős gyökeret ver, az öntudatos vallásosság tartalomban és bensőségben sokat nyer s a katholicizmus számban és tekintélyben növekszik.

Ily működés után tört utra lépett az utód, Lósy Imre. Az előd lelkes példája benné követőre talál. Egész lélekkel felkarolja a zsinat-tartás eszméjét.

Már 1638-ban tanácskozik főpap-társaival. Az egyházi kormányzat, fegyelem, hitélet és vallás-gyakorlat szabályozása és irányítása körül fejtenek ki legnagyobb tevékenységet. Díszes soraikat Füley Tamás pilisi apát egészíti ki.²

Mig Füley korának nevesebb mozgalmaiban tevékeny részt vesz, — szinte fáradhatatlan apátsága jogának védelmében. Legtöbb időt szentel a pozsonyi vám, házak és szőlők ügyének. Fölbontja egyik elődjének bérlet-szerződését Pozsony városával, s száz-huszról száz-hatvanra szökteti a bérlet-összeget. Az új szerződést, bár sok baja van a pozsonyiakkal, haláláig föntartja s évről-évre megújítja Vámjogából mit sem enged. Pozsony-város meg-megkísérli, hogy változás essék a dologban, — de Füley résen áll. S ha az egyszerű figyelmeztetés nem használ, az uralkodó tekintélyével fenyegetődzik, — s ezt nem egyszer igénybe is veszi. A jogcsorbitásnak ellenszegül az igazság és törvény egész hatalmával.

Mozgalmas s tevékeny élete közben, apáti méltóságát a győri éneklő kanonokéval egyesítvén, 1642. decz. 8-án elragadja a halál.³

Végrendelete szerint, a végvárakra és közcélra mit sem hagy. Vörös Mátyás, a győri püspökség vicarius és Füleynek végrendeleti végrehajtója értesíti is erről Szapáry Andrást. Ez pedig 1643. jan. 7-iki soraiban közli az ügyet a magyar kir. kamarával.⁴

¹ Péterffy: Sacra Concilia Ecclesiae. P. II. p. 374.

² U. o. P. II. p. 310.

³ »Thomas Farkas de Füle, alias Füley, a. 1611. Arch. Diac. Comaromiensis, abbas B. M. V. de Chavnik et de Pilis, mortuus est quā cantor 8. dec. 1642.« (A győr-egyházme-gyei schematismusban [névtár] 1877-ik év, 321. l.)

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár CVII. sz. a.

Utódja a pilisi apátságban: Szelepchényi György.

SZELEPCHÉNYI GYÖRGY.

(Szilágyi Sándor úr szívesességéből a »Történeli Életrajzoka« I. évfolyamában közölt kép clichéje után.)

Pázmány Péter szerető gonddal csüngött a magyar katholicus papság szellemi, lelki és erkölcsi niveaujának emelésén. Nem elégszik meg, hogy Nagy-Szombatban és Bécsben a magyar növendék-papság számára papnevelőket állít, — rajta van, hogy a hazai fiatal levíták előtt a külföld hasonló nevesebb intézetei is megnyiljanak. Figyelmét leginkább a XIII. Gergely pápa által Rómában alapított magyar-német kollégium ragadja meg.

Az intézet felvételi szabályai és az utazás veszélyeinek következményei nagyban megnehezítették a magyar ifjaknak a kollégium látogatását.¹ Megegett az is, hogy a magyar ifjak helye betöltetlen maradt. Nehogy ezen állapot állandósúljon, lépéseket tesz a fölvételi föltételek megváltoztatására. De hasztalan. Erre még Pázmány tekintélye is kevésnek bizonyúl. Ekkor változtat eddigi czélzatán. Maga iparkodik elgördíteni a nehézségeket: Alapítványt tesz (1330 arany) a tanulmányukról haza-térő ifjak uti költségeinek fődözésére; s tehetséges ifjakat szemel ki az intézet számára, hogy a fölvételi vizsgálatnál helyőket megállják. Így 1627-ben tizenegy szemén-szedett ifjúval díszesíti a kollégium növendékeinek sorát. Ezek között pillantjuk meg a szép reményekre jogosító *Pohronczy Szélepbényi Györgyöt* is.

Tanulmányai végeztével esztergom-egyházmegyei áldozó-pap lesz. Tehetsége, papi jelleme és hazafias érzülete rohamosan tolja előre pályáján. 1635-ben szempczi plébános;² 1636. jan. 3-án mester-kanonok Esztergomban;³ 1638. márcz. 22-én földvári apát;⁴ 1640-ben esztergomi örkanonok;⁵ majd meg a Szent-Györgyről nevezett prépostság tulajdonosa;⁶ 1642. nov. 21-én nonai czimzetes püspök;⁷ ugyanezen év december 27-én *pilisi apát*;⁸ 1643.

¹ *Frankl*: Pázmány Péter és kora. II. köt. 284—288. l.

² *Memoria Basilicae Strigoniensis*. p. 150.

³ *Elenchus (catalogus) dominorum praelatorum et canonicorum almae ecclesiae Strigoniensis* 211. l. (Az eszterg. kápt. levéltárában). — A *Memoria Basilicae Strigoniensis* szerint (p. 153) már 1635-ben kanonok lett.

⁴ A magyar országos levéltárban: *Liber Regius* Nr. 1. p. 413.

⁵ *Memoria Basilicae ecclesiae Strig.* p. 153.

⁶ *Liber Ruber* fol. 58. és az id. *Elenchus* 62. l. (Az esztergomi káptalan levéltárában.)

⁷ A magyar országos levéltárban: *Liber Regius* Nr. 1. 452. l.

⁸ U. o. 453. l. — Ezen kötetben: *Oklevéltár* CVI. sz. a.

jul. 15-én csanádi;¹ november 23-án pécsi püspök;² 1644-ben bozóki prépost;³ aug. 7-én veszprémi püspök;⁴ ugyanazon év szeptember 20-án, növendék-papok eltartása czimén, óbudai prépost;⁵ 1646-ban leköszön a földvári prépostságról;⁶ rá két évre, 1648. ápr. 18-án nyitrai püspök;⁷ 1657-ben kalocsai,⁸ 1666. jan. 15-én pedig az ország első főpapja, esztergomi érsek.⁹

A gyors emelkedés közben bizony nem egyszer megesett, hogy Szelepcshényi több egyházi javadalomnak is birtokosa volt. S így az 1647-iki országgyűlésnek 98-ik czikke, mely több egyházi méltóságnak és javadalomnak egy kézben összpontosítását tilalmazza, őt is érinti.¹⁰ S habár ugyanezen törvény a kancellárra nézve kivételt tesz, III. Ferdinánd király, 1648. aug. 8-án kelt iratának kiadásával, mégis jónak látta a pilisi apátságnak újból adományozását Szelepcshényi részére.¹¹

Mint kancellár országos megbízatásokban lelkesen jár el; mint királyi helytartó hazájának javán őszintén munkálkodik. S midőn királya ezen állásától fölmenti s az eltörölt nádorság és fölfüggesztett alkotmány helyébe Ampringen Gáspár önkényes kormányát lépteti, — az igazi hazaszeretet és alattvalói hűség hangján figyelmezteti és kéri az uralkodót a magyar nemzet alkotmányos jogainak épségben tartására.

Mint esztergomi érsek szíven hordja egyházmegyéje s az egész magyarországi katholicizmus ügyét. Nagy-Szombatban papok és nemes gyermekek számára nevelő-intézeteket emel s főnállásukat gazdag tőkével biztosítja.¹² 1682-ben Nagy-Szombatba nemzeti zsinatra hívja össze a magyar főpapságot, mely az ő ve-

¹ A magyar országos levéltárban: Liber Regius. Nr. 1. 464. l.

² U. o. 466. l.

³ Memoria Basilicae Eccl. Strig. p. 153.

⁴ A magyar országos levéltárban: Liber Regius. Nr. 1. 471. l.

⁵ U. o. 476. l.

⁶ U. o. 490. l.

⁷ U. o. 516. l.

⁸ Katona: Historia metropolitanae ecclesiae Colocensis. Pars. II. p. 89.

⁹ U. o. — Török: Magyarország Primása. 172. l. — Episcopatus Nitriensis p. 367.

¹⁰ Corpus juris Hungarici. Tom. I. pag. 818.

¹¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CX. sz. a.

¹² Lányi: Egyháztörténelem. II. 237. Memoria Basilicae Ecclesiae Strigoniensis p.

zérlete alatt foglal állást a »Declaratio cleri gallicani«-val szemben s ezt botrányosnak és utálatosnak nyilvánítja.¹ Megtakarított tőkái és kincsei Bécs védelme idején (1683) jó szolgálatot tesznek; nagyszerű könyvtár alapításával meg tudomány-szeretetének állít örök emléket.² A katolicizmus által a reformáció idején elvesztett térnek visszahódítása alatta is folyik, — 1675-ben már azt jelenti X. Kelemen pápának, hogy a katolikus egyház kebelébe hatvan-három ezernél többen tértek vissza.

Szelepchényi, nagy szabású és közegyházi tevékenysége közben, *pilisi apátsága ügyének* is sok időt szentel.

Csákánban, az apátság egyik ősi birtokán, már a XIV. században (1390) plébániával találkozunk.³ A Pázmány-féle jegyzék ugyancsak megemlíti Csákánt a lelkészségek sorában.⁴ A régiebb időben a csákáni plébániát a csötörtöki prépost-plébános adományozta.⁵

A hitújítás hatása elől, a Csallóközzel egyetemben, Csákán sem térhetett ki. Ugyanazt látjuk ismétlődni itt is, mint más helyütt.

A mint ugyanis az új tan valahol követőkre talált, — egy templom levén a községben — a hivek, a legjobb esetben, megosztozkodnak az Úr házában. Egyik felében katolikusok, a másikban protestánsok imádják Istenüket. Ha pedig az egész község áttért a protestáns vallásra, a templom is többé-kevésbé átalakult.

¹ Memoria Basilicae Strigoniensis p. 94—95.

² »Hic est ille amplissimus et ditissimus praesul, cuius parata pecunia plus quam in media millione habita, et argenteae, aureaeque res, in Viennensi domo sua conservatae, pro liberatione obsessae a turcarum plus quam trecentis millibus Viennensis civitatis acceptae, et pro militia Christiana exolvenda, invito domino, conversae et erogatae fuerunt. Qui capitulum Strigoniense bonis Ghemesiensibus et Kovarczensibus, sed et Nagy Tapolczan et Oszlany possessionibus (quas contra tenorem testamenti dominus Maholany, cum aliis cointeressatis, occupavit, possidetque nunc) donavit, ditavitque.

Dotavit capitulum Strig. exstructissima Bibliotheca, calice et pacificali ex puro auro, lapidibusque pretiosis ornato; ac monstrantia praegrandi, exquisiti operis, deaurata, pretiosis lapidibusque ornata, post mortem ab Emerico cardinali Kolonicz consignatis. In memoria tanti benefactoris, ex determinatione venerabilis capituli, coepit pro anima eiusdem celebrari votivum de Sancto Michael archangelo, anno Millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto et continuatur menstruatim. (Az esztergomi káptalan levéltárában: Liber Ruber fol. 16. és »Catalogus« 5. l.)

³ *Febér*: Codex dipl. Tom. X. Vol. VIII. p. 314.

⁴ *Péterffy*: Sacra Concilia Eccl. II. 271.

⁵ *Ipolyi*: Csallóköz Műemlékei. (Archeologiai közlemények. I. köt. 65. l.)

Nem egyszer megesik még az is, hogy a hit-vallás megváltoztatását a szent-egyház lerombolása követi.¹ S így midőn az ellen-reformáció a Csallóközben sikereket arat, s az új tanok követői több helyről kiszorúlnak, — nem kis feladat az újra-szervezkedés. A katolikusok templomaikat kijavítják, eredeti formájokba visszaalakítják; vagy ha szükséges, alapjaikból újjá-építik.

Igy tesz Szelepchényi is Csákánban, midőn a helybeli lelkeség számára egyházat emel.² Látja ugyanis, hogy a szomszédos Csötörtökben a reformált vallás, a XVI. század utolsó negyede óta erősen áll. Ellensúlyról gondoskodik. S ezt Csákánban találja meg. Itt akarja fölállítani a katholicizmusnak egyik őrszemét. A talajt erre alkalmasnak találja; hiszen pilisi apát-elődei nem nézték összefont karokkal az új tanok terjedését.

Szelepchényi jól számított. A hitújítók utja ugyanis nemcsak Csákánál vágódik el, hanem 1667 táján még Csötörtökről is, mely vagy husz év óta szintén Szelepchényi kezén van, kiszorúlnak.³

E szerint a csákáni templomépítésnek 1667 előtt kellett végbe-mennie.

Ugyanezen időtájból való azon kastély, mely a benne érvényesülő manzardi izléssel, a szögletein emelkedő tornyokkal s gyakorlati beosztásával ma is hirdeti Szelepchényi mű-érzékét.⁴

Ezen idő óta Szelepchényi gyakrabban időz, a nyári és őszi évszak alatt, Csákánban. Ide-ide rándúl, midőn országos gondjaiba bele-fárad.

A kastély mellett meghagyja azon földszines épületet, mely

¹ *Ipolyi*: Csallóköz műemlékei. Arch. közl. I. köt. 30—32. l.

² Hogy Szelepchényi Csákánban csakugyan épített templomot, bizonyítja a mai csákáni egyháznak felirata, mely ezen kötetben, Zury Fülöp pilisi apát tényeinél olvasható.

³ »Ante centum annos circiter devenit (Csötörtök) in potestatem haereticorum; calvinistarum et lutheranorum; et primo post octuaginta annos, abhinc viginti, ubi oppidum venit in possessionem illustrissimi ac reverendissimi domini Georgii Szelepchényi, Nitriensis episcopi et regni cancellarii, nunc autem archiepiscopi Strigoniensis; denuo catholicis est hoc templum redditum.« (A csötörtöki plébánia levéltárában: Batthyániana visitatio ecclesiae Csötörtökiensis. 9. okt. 1781. Ez tudniillik a följebbi sorokat egy régiebb [XVII. századi] iratból szóról-szóra írja ki.)

⁴ Igaz, hogy II. Rákóczy Ferencz fölkelése idején a kastélyt a német hadak elpusztították, — de a falak megmaradtak; s így a későbbi restaurator munkája az eredeti izlésen (styl), beosztáson mit sem változtatott. Nem tévedünk tehát, ha a kastély korát Szelepchényi idejétől számitjuk.

elődeinek, midőn csákáni birtokukra ellátogattak, lakásúl szolgálhattott. A tömör, lefolyó donga-boltozat (Tonngewölbe) régibb kori építkezést sejtet a szemlélővel; de a félig emelt gipsz-mű (Stuckarbeit) újabb időkre vall.¹

Csákán, mint önálló plébánia, vékonyan jövedelmezett. Ezen is segít Szelepchényi. III. Ferdinánd király ugyanis vele, mint kanccellárral, közli azon elhatározását, hogy a magyar királyi kamaránál nagy összeg pénzt helyez el, s ennek kamatait szegény lelkeszségek támogatására akarja fordítani. Szelepchényi nyomban intézkedik, hogy ebből a csákáni plébános is évenként száz forint segítséget kapjon.

Midőn azonban a csákáni plébánia székhelyévé Csötörtök lesz, s Csákán fiók-egyházzá zsugorodik össze, — az évenkénti segítség ügye is forduló pontra jut. Szelepchényi látta, hogy a csötörtöki plébános most már tisztességesen megélhet. A száz forintot megosztja tehát egyenlően a csötörtöki, pruki és féli lelkészek között. Ez azonban nem végérvényű intézkedés. Hiszen ezután is meg-esik, hogy Péterffy csötörtöki plébános, érdemeinek jutalmául, mind a száz forintot megkapja; a későbbiek járuléka meg az ötven, negyven és harminczhárom forint között váltakozik.²

¹ *Ipolyi*: Csallóköz műemlékei. Arch. Közl. I. k. 54—57. l.

² »Proventus parochi ex piis legatis in subsidium. Gloriosae memoriae Ferdinandus III. moriens, in praesentia celsissimi ac reverendissimi principis Georgii Szelepcheni, archiepiscopi moderni, tunc aulae cancellarii, legavit multa millia, quae camerae Hungariae Posoniensis curavit dari in censum, ut ex censu annuo illius summae pecuniae pauperiores parochi in Hungaria subleventur. Pro tunc adhuc hic (Csötörtök) haeretici inerant praedicantes; in Csakany autem, quae ad abbatiam Pilisiensem spectat, quamque abbatiam obtinebat tunc nominatus princeps dominus archiepiscopus adhuc cancellarius, erat parochus catholicus; et quia in unico perexiguo pago aegre subsistebat, procuravit statim, in primordio currentis subsidii, eidem parochi dominus cancellarius centum florenos singulis annis proveniendos. Postquam vero, expulsis haeticis, parochus Chakanyiensis huc in oppido Csötörtök migravit, retenta Chakany ut filiali, auctum habens proventum ab oppido, minutum est subsidium ipsi proveniens ex camera, distributumque est in tres vicinos parochos, nempe Csötörtökiensem, Feliensem et Prukiensem, ad beneplacitum domini domini archiepiscopi, modo plus, modo minus alicui ex his datum, prout alicui princeps magis favebat ex merito, maioremque vidit indigentiam huius vel alterius. Dominus reverendissimus abbas Péterffy, olim plebanus Csötörtökienensis, ob singularem favorem et bene merita, eiusdemque laborum intuitu, solus habuit annuatim praedictos 100 florenos; rursum succedente ipsi patre Michaela Kiss, et parochiam Feliensem regente nunc abbate . . . Andrea Radonay, ob diligentiam suam, operam zelosiorem in pellendis praedicantibus haeticis, dupplam partem obtinuit ex praedicto subsidio, plebano Csötörtökiense habente solum 33 florenos. Denuo alia mutatione succedente parochorum, ego

A csákáni plébánosnak Csötörtökre költözködése után a lelkési lakás nem sokáig marad üresen, — Olay Márton telepszik bele. A hozzá tartozó földek és rétek nyomorúságos karban vannak.

A csötörtöki plébánosnak Csákánból minden ház után évenként huszonöt denár és fél köből buza jár; ezenkívül kapja a tizenhatodot.¹

Szelepchényi, az egyházra és hazára áldásos élet után, 1685. jan. 14-én hunyt el.² Tetemeit a nagy-mária-czelli templom sírboltja fogadta magába.³

Szelepchényit, negyven-négy évi apátoskodás után, *Gubasóczy János* követi a pilisi apáti székben.

Gubasóczy, elődjéhez hasonlóan, szép pályát fut meg az egyházi téren. 1655. jan. 22-én esztergomi mester-,⁴ majd meg éneklőkanonok, Szent-Tamás-hegyi prépost⁵ és a lelkiekben »általános helyettes« (vicarius generalis⁶); 1664. febr. 4-én szekszárdi apát;⁷ 1668. jun. 21-én scopiai címzetes püspök;⁸ 1668. jul. 17-én pécsi,⁹

huius loci parochus existens, in Pruck vero quidam licentiatu praedicans conversus, in Fél vero P. Andreas Baksai et post ipsum P. Emericus Bochari intra quinque annos aliquando dupplum habui, idest medietatem floreni, scilicet 50, Feliensis 25, Pruckensis totidem; vel Feliensis 33, Pruckensis licentiatu 17. Alias autem ego 40, Feliensis etiam 40, Pruckensis licentiatu 20. Quandoque vero etiam seorsim, ratione officii vice-archi-diaconatus et intuitu plurium expensarum et fatigiorum, datum est mihi aliunde aliud quoque subsidium. Ne autem invidia fieret inter parochos, standum est determinationi domini et principis archi-episcopi.« (A csötörtöki plébánia levéltárában a régi protocollumban.)

¹ »In filiali ecclesia Csakaniensi tituli S. Michaelis archangeli habet parochus a qualibet domo d. 25. per annum, item medium cubulum tritici; atque intuitu eiusdem habet originaliter supradictum subsidium ex camera regia. Est item ibi domus parochialis cum terris et pratis nunc desolatis, in qua nunc est boni possessionatus subditus Martinus Olay, quam abbatae mutato domino poterit libere parochus occupare et obtinere aliquando. Habet haec ecclesia suas terras, libros, apparamenta altarium omnia, prout extant scripta in missali illius ecclesiae vetustioris . . . Hic in oppido (Csötörtök), in Csakan et Béke, ubi decima solet colligi, parochus sedecima cedit, seu quarta quartae.« . . . (A csötörtöki plébánia régi protocollumában). — A »*quarta quartae*« úgy értendő, hogy a tized az esztergomi érseké; a tized negyede a káptalané; ezen negyednek negyede pedig a csötörtöki plébánosé.

² Memoria Basilicae Strigoniensis. p. 94—95.

³ Szelepchényitől maradt ránk drága örökségül azon díszes kereszt, melyet, a koronázás alkalmával bemutatott ünnepi szent-misénél, mint »Pacifical«-t szoktak használni. Ezen keresztet jelenleg az esztergomi primási kincstár őrzi.

⁴ Elenchus (Catalogus) dominorum praelatorum et canonicorum almae ecclesiae Strigoniensis. p. 213. (Az esztergomi káptalan levéltárában).

⁵ Koller: Historia episcopatus Quinque-Ecclesiensis. Tom. VII. p. 81.

⁶ A magyar országos levéltárban: Liber Regius nr. II. p. 184.

⁷ Fraknoi: A szekszárdi apátság története. 57. l.

⁸ A magyar orsz. lev. tárban: Liber Regius nr. II. p. 184.

⁹ U. o. p. 184.

1676. márcz. 29-én váczí,¹ 1679. aug. 21-én nyitrai püspök;² 1682. jul. 17-én földvári apát;³ 1685. ápr. 7-én kalocsai és bácsi érsek, s egyuttal a nyitrai püspökség adminisztrátora.⁴

Gubasóczy már váczí püspök korában, 1678-ban, igaz hazafihoz méltólag jár el, midőn I. Lipót király tanácsot kér tőle: mit tevő legyen az elégedetlen és fölkelő magyarokkal?

Gubasóczy, a mit érez, ki is mondja. Meggyőződését nyíltan megvallja, hogy használjon nemzetének. A szigorú eljárást elítéli, a kegyelem gyakorlását melegen ajánlja. A keresztény vért kímélni akarja, hisz' a török háborúban már úgyis annyi ömlött.

A jó lelkű tanács hatástalanul hangzott el. Lipót király az erőszakoskodás terére lép. Érthető, — hiszen környezetének szívtelen szava erősebben hangzott füleibe.

Gubasóczy pilisi apátságának emlékét alig őrzi valami adat.

1685. okt. 11-én nyugtatja a pilisi apátságnak azon iratait, melyeket Kolonich Lipót győri püspöktől átvett.⁵ Végrendeletében elmondja, hogy a pilisi apátság és a saághi prépostság után eső tizedet az esztergomi káptalantól háromszáz ötven forintért bérelte ki. A tized czimén befolyó kétszáz ötven urna bort Selmeczen tartja; ennek felét a végvárakra, másik felét pedig a selmeczi jezsuitákra hagyja.

A pilisi apát czimét egy évnél alig viselte tovább, midőn 1686. ápr. 10-én elhunyt.⁶

Utódjául, I. Lipót király, 1686. decz. 16-án *Korompay Pétert* nevezi ki.⁷

Korompay szláv ajkú szülők gyermeke. Hittudományi tanulmányait a nagyszombati papnevelőben, a »*Stephanaeum*«-ban kezdi s a bécsi Pazmaneumban fejezi be.⁸ 1656-ban pozsonyi

¹ Magyar orsz. levéltár: Liber Regius nr. II. p. 325.

² U. o. p. 389.

³ U. o. p. 446.

⁴ U. o. p. 531.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CXII. sz. a.

⁶ *Katona*: Historia metr. Colocensis Ecclesiae. P. II. p. 107. — Liber Ruber, fol. 71. (Az esztergomi káptalan levéltárában.)

⁷ Ezen kötetben: Oklevéltár CXIII. sz. a.

⁸ Elenchus (Catalogus) dominorum praelatorum etc. p. 213. (Az esztergomi káptalan levéltárában.)

őr-kanonok;¹ 1661-ban ápr. 22-én esztergomi mester-kanonok és komáromi főesperes,² majd meg az esztergom-vári Szent-István-prépostság tulajdonosa;³ 1676. márcz. 29-én corbaviai czimzetes püspök,⁴ s ugyanezen évben esztergomi nagy-prépost;⁵ 1679. aug. 21-én váczi,⁶ 1681. decz. 28-án egri püspök;⁷ 1685. ápr. 15-én jászói prépost;⁸ 1686. decz. 16-án nyitrai püspök, kancellár és pilisi apát.⁹

Ekkor látjuk első ízben, hogy a pilisi apátság a kancellársággal együtt jár.

Korompayról, mint pilisi apátról, annyit tudunk, hogy apátságának birtok- és jog-viszonyain mit sem változtat.¹⁰

A halál 1690. máj. 12-én, Bécsben éri utól.¹¹

Az uralkodó, I. Lipót, kegye, 1690. jun. 17-én, *Jaklin Balázsra* ruházza a pilisi apát czimét és javadalmát.¹²

Pályája az egyházi méltóságok egész során vezet keresztül. 1673-ban szempczi plébános és pozsonyi kanonok;¹³ 1674. ápr. 22-én esztergomi mester-kanonok;¹⁴ 1676. ápr. 22-én barsi főesperes;¹⁵ 1679. ápr. 6-án schawniki cziszterczi apát, de ezen czimről 1689. máj. 7-én önként lemond;¹⁶ 1679. jun. 29-én szentgyörgyi prépost; 1684. máj. 16-án éneklő,¹⁷ 1685. máj. 16-án olvasó-kanonok;¹⁸ 1687. jul. 15-én nagy prépost,¹⁹ aug. 8-án scar-

¹ *Rimely*: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis. p. 271.

² Elenchus (Catalogus) dominorum praelatorum etc. p. 213. (Az eszterg. kápt. levéltárban.)

³ Elenchus etc. p. 19. — Liber Ruber, fol. 33. (Az esztergomi kápt. levéltárban.)

⁴ Magyar országos levéltár: Liber Regius Nr. II. p. 321.

⁵ Memoria Basilicae Eccl. Strig. 158.

⁶ Magyar orsz. levéltár: Liber Regius. Nr. II. p. 390.

⁷ U. o. p. 436.

⁸ U. o. p. 508.

⁹ U. o. p. 551. — Ezen kötetben: Oklevéltár CXIII. sz. a.

¹⁰ Ezen kötetben: I. Fejczet. A pilisi apátság birtokainál »Pozsonyi vám« czim alatt.

¹¹ Episcopatus Nitriensis Memoria. p. 383.

¹² Ezen kötetben: Oklevéltár CXV. sz. a.

¹³ *Rimely*: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis. p. 272.

¹⁴ Elenchus (Catalogus) dominorum Praelatorum etc. p. 215. (Az eszterg. kápt. levéltárban.)

¹⁵ U. o. p. 145.

¹⁶ A magyar országos levéltárban: Liber Regius Nr. III. p. 44.

¹⁷ Liber Ruber fol. 46. — Elenchus etc. p. 42. (Az esztergomi kápt. levéltárban.)

¹⁸ Lib. Rub. fol. 40. — Elenchus etc. p. 30. (U. o.)

¹⁹ Lib. Rub. fol. 33. — Elenchus etc. p. 19—20. (U. o.)

doni püspök;¹ 1688. jan. 16-án tinnini püspök,² — de Kolonich érsek csak 1689. márcz. 13-án szenteli püspökké;³ 1690-ben kancellár,⁴ és pilisi apát;⁵ 1691. márcz. 14-én nyitrai püspök.⁶

Jaklin kora, jeles szónoknak ismeri. Draskovich Miklós gróf és Holicsi Czobor Ádám fölött tartott halotti beszédeit a sajtó ránk is átörököltette.⁷

Jaklin a pilisi apátság jövődelmét köz-egyházi czélra fordítja.

Magas egyházi és politikai állásában nem egyszer elmereng a mult emlékein. Mint nyitrai püspök a nap minden órájában látja a Nyitra város mellett méltósággal emelkedő Zobor hegyet. Lelke előtt, gyakori képzeletében szinte megelevenednek Zobor ős lakói, Zoerard és Benedek, az egyszerű benczés szerzetesek. Hő vágy szállja meg lelkét, s elhatározza, hogy Zobort új szerzetes-családdal népesíti be. Választása a camalduliakra esik.

A templom, kolostor és egyéb épületek fölemeléséhez s a szerzetesek életének fentartásához meglehetősen pénzösszegre volt szükség. Jaklin ezt részben sajátjából teremti elő. Azonfölül megnyeri az ügynek unoka-fivérét, Jaklin Miklós bárót is. Vele 1691. jun. 28-án⁸ oly egyességre lép, hogy a zobor-hegyi szerzetesek javára, egyenlő részben, alapítványt tesznek, s ennek főtartását jog-utódaikra nézve is kötelezőnek nyilvánítják. A közösen megajánlott évi összeg ezer-kétszáz rajnai forintra rúg.

Időközben az építkezésnek végére járnak; s a camalduliak az 1695-ik év folyamán be is vonódnak új otthonukba.

Jaklin Miklós báró azonnal be is váltja szavát, — a rá eső hatszáz rajnai forintot folyóvá teszi, oly alakban, hogy Felső- és Alsó-Elefánt nevű jószágait, melyek értéke a tizezer rajnai forintot megüti, átadja a zobor-hegyi camaldúliaknak. De maga és felesége, Gellért Judit, nevében kiköti, hogy, ha neje özvegyen maradna és

¹ A magyar orsz. levéltárban: Liber Regius Nr. III. p. 9.

² U. o. p. 26.

³ Lib. Rub. fol. 33. — Elenchus etc. p. 19—20 (Az eszt. kápt. levéltárában.)

⁴ U. o.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CXV. sz. a.

⁶ Lib. Rub. fol. 33. — Elenchus etc. p. 19—20 (Az eszterg. kápt. levéltárában.)

⁷ U. o.

⁸ Episcopatus Nitriensis eiusque praesulum memoria. p. 387—388.

a tizezer forint tőkét a zoborhegyi szerzeteseknek kész pénzben kifizetné, — a két birtok azonnal özvegyének kezeihez jussón.¹

Jaklin Balázs meg már jó előre gondoskodik azon összeg előteremtéséről, melyet a szerződés rá rótt. Folyamodik az uralkodóhoz, engedje meg neki, hogy a pilisi apátság jószágait és jövődelmeit a zoborhegyi camalduliak kezébe adja mindaddig, míg ezek az életfentartásukra szükséges tőkével nem rendelkeznek.

I. Lipót, 1691. szept. 5-én², teljesíti Jaklin Balázs kérelmét; de kijelenti egyuttal, hogy amint a zoborhegyiek a pilisi apátság birtoklása nélkül is meg tudnak élni, az apátság azonnal királyi adományozás alá esik.

Jaklin még a birtok-kezelés nehézségeitől is meg akarja kímélni a camalduliakat. Ezért adja Csákánt és az apátfalvi (szentpéteri) pusztát bérbe Maholányi Jánosnak.³ S így a zobori camalduliak kezéhez a tiszta bérlet-összeg jutott.

Az apátság czimét azonban továbbra is Jaklin Balázs viselte egész haláláig, a mely 1695. okt. 17-én következett be.⁴

Jaklin Balázs elhunytával, a pilisi apátság, 1696. ápr. 9-én⁵, *Csik-Szent-Györgyi Illyés András* kezére jut.

Ő 1676. ápr. 24-én, Pakay Ferencz halálával, pozsonyi olvasókanonok;⁶ 1690. aug. 7-én szebeni prépost;⁷ 1696. jan. 19-én erdélyi püspök;⁸ ápr. 9-én pilisi apát,⁹ ápr. 19-én beiktatott esztergomi kanonok és a Szent-Istvánról czimzett prépost.¹⁰ Pozsonyból Esztergomba átjövetelét Kollonics Lipót esztergomi érseknek köszönhette, ki Illyést, mint a római »Szent Apollinaris collegium« egykori növendékét meglehetősen kedvelte.

¹ Episcopatus Nitriensis eiusque praesulum memoria. p. 391—395.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXVII. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár: CXVIII. és CXIX. sz. a.

⁴ Lib. Rub. fol. 33. és Elenchus etc. p. 19—20. — Ugyanitt még ezt is olvasom: »E morto qua il Monsig. Blasio Jaklin, Vescovo de Nitria, Cancelliere del regno de Ungheria, Praelato di rare virtu et vita esemplare.« (Az eszterg. kápt. levéltárában.)

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CXVIII. sz. a.

⁶ *Rimely*: Capitulum insignis ecclesiae coll. Posoniensis. p. 273.

⁷ Magyar orsz. levéltár: Liber Regius Nr. III. p. 81.

⁸ U. o. p. 214.

⁹ U. o. p. 215.

¹⁰ Elenchus (Catalogus) dominorum praelatorum etc. p. 219. (Az esztergomi káptalan levéltárában.)

De emelkedésénél irodalmi működése is hatalmasan közreműködött.

Már 1688-ban közkézen forgott ily című munkája: »*A' Keresztyeni Jossagos Cselekedeteknek es tekellestesegnek gyakorlatossaga, Mely a' Jesus Tarsasagabeli Tiszt. Rodericus Alfonsus Spanyol Pap-által Spanyolul megirattatott; annakutánna külömb-féle nyelvekre; Mostan pedig Olaszból, és Deákból szorgalmatosan megmagyaráztatott Illyes Andras-által. A Tek. és Tiszt. Posoni Káptolon Anyaszentegyházának Lectora-által. Első Része . . . Nyomt. Nagy-Szombatban az Académiai Bötükkal. M. DC. LXXXVIII. Eszt.*«

Tizenhárom év elteltével a második rész is napvilágot lát ily czimmel: »*Keresztyeni Jossagos cselekedeteknek és Tekellestesegeknek Gyakorlatossaga (Roderik Alf. után) Illyés András . . . Masodik resze. Nagy-Szombatban, Nyomt. az Acad. böt. Hörmann János által 1701. Eszt.*«

A befejező, vagyis a harmadik rész 1708-ban kerül ki sajtó alól, ily czimmel: »*Szerzetesi Tekellesteségnek, és Jóságos cselekedeteknek Gyakorlatossága . . . (Roderik Alf. után) Illyés András . . . Harmadik Resze . . . Nyomt. N.-Szomb. az Acad. böt. 1708. Eszt.*«

Mind a három rész negyed-rét alakú.

Ezen művel párhuzamban jelent meg egy másik, ily című munkája is: »*Megrövidítettet Ige, Az az; Vasárnapi Prédikációknak könyve . . . Melyeket, Sok esztendőknben eleven nyelvel predikállott az-után egybeszedven . . . világosságra bocsátott . . . Illyes András Erdélyi Püspök. Első Resze. Becsben. Nyomt. Sischovitx Mátyás-által. 1696. . . . Masodik Resze, U. o.*«

Illyésnek erdélyi püspökségéhez nevezetes esemény fűződik.

Körülbelül egy század zajlott le már azóta, hogy Napragy Demeter, mint valóságos erdélyi püspök, hiveitől, a protestánsok föllépése folytán, megválni kényszerült. E pillanat óta az erdélyi püspökség csak czimben élt. A czim viselői egyházmegyéjüket nem is láthatták, mert a XVII. századi protestáns erdélyi fejedelmek elene voltak az erdélyi püspökség új életre keltésének. Midőn azonban Erdély I. Lipót király kezeire jutott, a »Diploma Leopoldianum« létre-jött s az erdélyi gubernium megalakult, — az erdélyi katolikusok ügyében is kedvező fordulat történt.

Illyés András ugyanis püspökké szenteltetése (1697. márcz. 3.)

után elindult egyház-megyéjébe. Május 13-án Kolozsvárra érkezik, s áldozó-csőtörtökön (máj. 16.) nagy misét mond. Nagy volt most a katolikusok öröme, — egy század után főpásztorukat ismét saját körükben tisztelhatték.

Illyés, mint püspök, feladatának magaslatán áll. Bejárja egyházmegyéjét, híveit hit-hűségre sarkalja, megnyerő bánásmódjával pedig magához fűzi.

De a protestánsok nem nézték közönyösen a katholicizmusnak szervezkedését. Mintegy hatodfélszázan Mező-Bándra gyűlnek, az erdélyi kormányhoz feliratot készítenek és követelik a katolikus püspök eltávolítását Erdélyből. Szándékukat keresztül-viszik; hiszen a kormány már jul. 30-án kiadja rendeletét, mely meghagyja Illyésnek a távozást Erdélyből.

Illyés első pillanatra ellenszegülésre gondol, s a parancs hallatára így nyilatkozik: Istennek inkább kell engedelmeskedni, mint az embereknek. Nehogy azonban saját ügyével esetleg másokat is bajba keverjen, elhatározza, hogy Erdélynek olyan helyére vonul, a hol a protestantizmusnak még nyoma sincsen. Választása Csik székre esik. Aug. 19-én meg is indul új otthonába. De itt sem marad sokáig. Kollonich Lipót esztergomi érsek felszólítja, vonuljon addig Nagy-Szombatba, míg számára Erdély biztos székvárost nem nyujt. Illyés elfogadja a tanácsot, elhagyja Erdélyt s Nagy-Szombatba távozik.

Még egyszer megkísérli a visszatérést egyház-megyéjébe, — de most is csekély sikerrel. 1703. május 23-án ugyanis ünnepiesen vonul be Kolozsvárra; innét meg a számára kijelelt alvinczi kastélyba tér s itt üti föl otthonát. A Rákóczy-féle fölkelés idején azonban jónak látja a távozást, s 1704. okt. 4-én egyszer s mindenkorra búcsut vesz Erdélytől.¹

Mig Illyés az erdélyi püspökség ügyeivel ennyit vesződik, — pilisi apátsága is sok gondot okoz neki.

A kezénél levő okiratokból nyomára jön, hogy pilisi apátságának Pilis-vármegyében egykoron tekintélyes birtoka volt. Lépéseket tesz tehát ezek visszaszerzése érdekében. Megbizza Kolo-

¹ Liber Ruber fol. 66—8. — Elenchus (Catalogus) dominorum praelatorum etc. p. 75—9. (Az esztergomi káptalan levéltárában.)

csány György pesti plébánost, hogy a pest-, pilis-, solt-vármegyei rendek előtt tiltakozzék apátsága egykori javainak — Pilis-Szántó, Dömös, Kürth, Viltho (igy), Békás-Megyer, Kalász, Pomáz, Szt.-Endre, Tótfalu, Szent-Márton és Kovácsi — elfoglalása, birtoklása, szóval elidegenítése ellen; s fejezze ki egyuttal, hogy megbízója fentartja a jogot azon lépések megtételére, melyek a birtokok visszavételét czélozzák. Kolocsány 1698. jul. 23-án teljesíti a megbízatást.¹

Illyés vissza akarja venni Csákánt és Apátfalva (Szent-Péter) pusztát Maholányi János bérlőtől. Ez azonban ellen-mond neki — míg végre is békésen egyeznek ki.²

Ennél azonban sokkal melegebb napjai voltak Illyés András pilisi apátnak a Mattyasovszky-féle ügy miatt.

Mivel néhány kancellár a pilisi apátságnak javadalmasa volt, olyan felfogás kezdett megérlelődni, hogy a kancellárság és a pilisi apátság birtoklása együtt jár.

Ily állaspontra helyezkedik Mattyasovszky László kancellár is, ki keresztül viszi, hogy az uralkodó 1698. okt. 1-én pilisi apáttá nevezi ki.³ S hogy az apátságot saját részére minél jobban biztossítsa, néhány hét multával, okt. 28-ika körül, beiktatásáról is gondoskodik.

Ezen hírek Illyés Andrást jogának védelmére utalják. Pár nap mulva, okt. 31-én⁴ és nov. 7-én⁵ az esztergomi, — nov. 27-én⁶ pedig a pozsonyi káptalan előtt tiltakozik ezen eljárás ellen. Kiemeli, hogy őfelsége őt a pilisi apátságra törvényesen nevezte ki, beiktatása is teljesen a hazai jog követelményei szerint ment végbe, — sőt ő a pilisi apátságot már harmadik éve zavartalanul birtokolja is, s így van némi kárpótlása, az erdélyi püspökségnek teljesen elmaradó jövödelme helyett.

Ezután őfelségéhez fordul és kéri az első, vagyis az ő részére történt adományozásnak fentartását. Támogatja ügyét az esztergomi érsek is. Így végre sikerül is jogát biztosítania.⁷

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXI. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXIX. sz. a.

³ Magyar országos levéltár: Lib. Reg. nr. III. p. 274.

⁴ Az esztergomi káptalan országos levéltárában: Lib. 27. annus 1698. fol. 225.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXII. sz. a.

⁶ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXIII. sz. a.

⁷ Zirczi apátsági levéltár: III. 71. sz. 11. l.

Amint I. József király halálával (1711. ápr. 17.) a magyar trón megürült, a jogos trónörökös, Károly, József testvér-öccse, 1712. évi ápr. hó 3-ára koronázó országgyűlést hirdetett Pozsonyba. A meghívottak sorában látjuk a pásztói apátot is.

A pásztói apátság 1702. nov. 6-án a Morvaországban levő wellehrádi cziszterczi apátsággal egyesítettett. S így a királyi meghívót, a pásztói apátság czimén, a wellehrádi apát, Nezorin Florián, kapja meg. Ő azonban személyesen nem jelenik meg, gyengélkedése s egyéb okok¹ gátolják. Helyettesül s teljes hatalmú megbizottjául² ügyes és képzett titkárát, *Hermann Engelbertet*³ küldi.

Mielőtt Károly a koronázásra Bécsből Pozsonyba érkezett volna, Keresztély Ágost herczeg, biboros esztergomi érsek, a nagy számú papságot saját lakására gyűjti össze egyházi tanácskozásra.

Az esztergomi érsek küldöttje Hermann Engelbertet is meghívja. S ez nagy kitüntetés volt; hisz' a hasonló minőségben levők közül alig egy kettő részesül ezen figyelemben.

Hermann el is megy a gyűlésre. Élénk részt vesz a tanács-

¹ Ezek egyike volt az is, hogy Nezorin apát kevesellette az alsó táblát, s a főrendi házba kívánczozott. (Zirczi apátsági levéltár: Acta et observata penes diaetam Hungaricam an. 1712. című könyv alakú kézirat 37. l.)

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXXVI. sz. a.

³ Ezen férfinak munkás és a pilisi apátság ügyében tevékeny élete megérdemli, hogy rövid élet-rajzát megismerjük: »Engelbertus Hermann, natus Theusovigae, in Bohemia, 27-a januarii a. 1675. Patre Georgio Hermann, mechanico fabro serario; matre Margaretha. Pater per omne tempus vitae suae, quam usque ad annum 86. perduxit, in avitate sua magistratum gessit. Engelbertus circa octavum vitae suae annum datus est ad monasterium Teplense, ubi sub cura et institutione sacerdotis Hyacinthi Kalk per integrum quadrigenum exegit in institutis grammaticalibus. Ad syntaxim Commotavium ad PP. Soc. Jesu transivit. Inde Pragam discessit ad continuanda studia sua philosophiae. — Praga a praelato Bernardo in septembri suscepto, Wellehradium 16-a novembris venit; 26-a indutus. Adhuc novitius studio philosophiae admotus, post decem menses novitiatus, anno 1694, in festo Andreae professionem deposuit sub nomine Engelberti, alias Joannes, Georgius nominatus. Continuavit studium philosophiae a. 1694. 1695. theses defendit thomisticas in authumno dedicatas abbati, a quo statim Pragam ad prosequenda studia theologica missus est; ibique in eisdem studiis 1699. post — Spiritus in presbyterum ordinatus est. Anno 1700. per neo-abbatem Florianum ad initium anni constitutus est magister novitiorum, omisso theologiae professoris munere ob continuum sinistrae valetudinis statum. Munus istud per triennium, usque ad annum 1703, mensem iunii gessit. Mense iunio 1703. factus secretarius abbatibus; fuitque in hoc munere continuo per 36. annos, nempe adhuc annos 1739. 7. decembris; tandem administrator. Obiit 1. sept. 1744. qua monasterii senior, anno 69-o, professionis 50-o, sacerdotii 45-o. (Brünni Franzens-Museum kéziratai. nr. 588.) — Kiegészítésül hozzáadhatjuk még: »Obiit qua administrator Nenoviczensis ad Brunam, sepultus Wellehradii« (Zirczi apátsági levéltár II. 544. sz.)

kozásban, felszólalásaival magára vonja a figyelmet. Megakad rajta Illyés András, az erdélyi püspök és pilisi apát szeme is. Nyomban magához hivatja pár szóra. A szolga eltéveszti, s Hermann helyett a heinrichai perjelt küldi Illyéshez. Ez tudtára adja a személycserét s kéri, küldje hozzá Hermannt. Ez nem is késlelkedik, legott oda sétál Illyéshez, ki, az esztergomi érsektől számítva, a harmadik helyen ült.

Illyés barátságosan fogadja Hermannt, maga mellé ülteti s ily tartalmú beszélgetésbe ereszkedik vele:

A mint látja — s ekkor szélhűdött lábára mutat Illyés — én fél lábammal már a sirban vagyok; itt az ideje tehát, hogy ügyeimet rendezzem. Ezért kértem tehát önt ide magamhoz. Én királyi adományozás folytán az önök rendje egyik apátságának, a pilisinek tulajdonosa vagyok. Már eddig többen alkalmatlankodtak nálam s rá akartak venni, hogy az apátságról, mint ilyenről, mondjak le, s csak a jövődelmet biztosítsam magamnak éltem fogytaig; mások bérleti szerződést kívántak velem kötni, hogy halálom után az apátság tényleges birtoklását annál könnyebben keresztül vihessék.

Ezen emberekre azonban, bár magas származásúak, tekintélyesek és befolyásosak, mit sem adtam; mert láttam, hogy nem Krisztus szíve szerinti egyének.

Erre el kezdtem gondolkozni. Meghánytam vetettem a dolgot; s azon meggyőződésre jutottam, hogy az alapítók óhajának legmegfelelőbbben cselekszem, ha az apátságot a ciszterci rend kezére vissza-származtatom. Tudom, — folytatja — hogy a dolog nagy nehézségekbe ütközik; — de az akadály nem elháríthatatlan. Gondolkodjék ön is, rendje is a módozatokon, melyek legbiztosabban célhoz vezetnek; én tőlem telhetőleg mellettök leszek, — hiszen apátjokat már vagy tíz évvel ezelőtt figyelmessé tettem ezen ügyre.¹

Hermann rendje és saját nevében megköszöni Illyés figyelmét s már eleve is megígéri, hogy a ciszterci rend fáradtságát és költséget nem fog kímélni a terv megvalósításánál.

S mivel az ügy halasztást nem tűrt, nyomban kijelenti, hogy az országgyűlést be sem várja, hanem haza-megy Wellehrádra, mert

¹ Zirczi apátsági levéltár: Acta et observata penes diaetam 1712. cz. könyvalaku kézirat 125. l. — Egri konventi levéltár, 1702. máj. 30-iki levél.

apátjával és társaival értekezni akar. Ezen szándékát Illyés helyesli, s a jó indulat s tisztelet kölcsönös kifejezése között bucsúznak egymástól.¹

Hermann még az nap megindul Wellehrád felé. Megérkezése után a kérdést azonnal az apát és konvent elé terjeszti. Nezorin Flórián apát oly fontosnak találja a dolgot, hogy titkárjával, Hermannal, már másnap Pozsonynak veszi útját.

Most személyesen értesül a pilisi apátság ügyéről. Figyelmezteti Illyés, hogy az eljárásban nagy óvatosságra van szükség; mert sokan vannak, kik az apátságra áhítoznak, — ilyen főleg Kereszt-szeghi Csáky Imre gróf, kalocsai érsek és pozsonyi nagy prépost, ki abban töri fejét, hogy a pilisi apátságot egyszer s mindenkorra össze kell csatolni a pozsonyi nagyprépostsággal. S így, ha nyilvánossá teszik a kérdést, könnyen eléjök vághat valaki. Illyés annyira kiterjeszti a titkolódzás szükségességét, hogy még Nezorin kérésére is megtagadja oly értelmű nyilatkozatnak saját kezű kiállítását, mely szerint ő is óhajtja az apátságnak a czisztercziek kezére jutását. Abba azonban bele-egyezik, hogy a kancelláriának valamelyik tekintélyes tagja, mint tanú, az ő élőszóbeli nyilatkozatáról személyes tudomást szerezzen. Nezorin fel is használja az alkalmat, kéri a kancelláriát egyik neves tagjának kiküldésére.²

Ily uttörő munka után folyamodik Nezorin őfelségéhez. Fölterjesztésében elbeszéli, hogy a cziszterczi rend, mely az egyháznak s a hazának oly sok szolgálatot tett, a mohácsi vész után Magyarországból kiszorult, — apátságai pedig idegen kezekre jutottak. Hangsúlyozza, hogy már az 1548-ik és 1560-ik évi törvények elrendelik az egyházi javadalmaknak eredeti céljokra fordítását; a mely törvény alapján a zirczi és pásztói apátság már vissza is került a czisztercziek kezére. Megvallja ugyan, hogy a pilisi apátság czimének tényleges viselője még életben van: de kiemeli, hogy Illyés András is szívesen fogadná azon intézkedést, mely az ő halála után a pilisi apátságot a czisztercziek kezébe adja, — s így mi sem állja útját azon legmagasabb elhatározásnak, mely a mos-

¹ Zirczi apátsági levéltár: III. 71. sz. 12—16. l.

² Zirczi apátsági levéltár: Vágsellyei iratok 7. sz.

tani javalmas elhunytával, a cziszterczi rend wellehrádi apátságának biztosítaná a pilisi apátság adományozását.¹

Nezorin apát a folyamodványt két példányban is kiállítja. Az egyiket személyesen nyújtja át a kancellárnak, hogy az ügyről ez már eleve tájékozódjék; a másikat pedig titkárja révén juttatja őfelsége kezeihez.²

Az uralkodó az ügyet, sürgős természeténél fogva, már más nap átteszi a kancelláriához. Itt már idején megtette Nezorin a kellő lépéseket; s így érthető, hogy a kancelláriában egyhangulag pártolják ügyét. Hunyadi László előadó biztatása folytán³ már azon hitben ringatódzik, hogy, Illyés leendő utódjaként, még ennek életében kinevezi őfelsége a pilisi apátságra. Nagy volt tehát megelégedése, midőn a kancelláriából, királyi határozatként, azon végzést kapja: hogy őfelsége »expectatívá«-kat ezután senkinek sem ad; s ezért, míg Illyés él, apátságára senkit sem nevez ki. Azt azonban igéri, hogy a pilisi apátságnak törvényes megüresedése esetén, a folyamodók között Nezorin első sorban számíthat a kinevezésre.⁴

Ezen legfelsőbb határozatnak hiteles kiadását, vagy legalább a folyamodványra rávezetését és a kancelláriánál bejegyzését Nezorin nem sokára kérvényezi.⁵

Nezorin apát e közben, Hermann titkárjával, Pozsonyba rándul, hogy Illyéssel a teendőkről értekezzék. Illyés azonban ekkor már hazatért az országgyűlésről, Nagy-Szombatba. Utánna mennek s fölkeresik otthonában.

Illyés átadja nekik a kezénél levő összes okiratokat, melyek a pilisi apátságra vonatkoznak. Ezek között volt IV. Béla királynak 1254-ik évi privilegiális levele is.⁶

Hogy a cziszterczi rendnek a pilisi apátság visszaszerzésére irányuló jog-igényei minél szilárdabb alapon nyugodjanak, Illyés

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXVII. sz. a.

² Zirczi apátsági levéltár: III. 71. sz. 18. l.

³ Zirczi apátsági levéltár: Acta et observata penes dlaetam 1712. cz. könyv-alakú kézirat. 127. l.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár: CXXVII. sz. a.

⁵ Zirczi apátsági levéltár: Vágsellyei iratok 8. sz.

⁶ Fac-similejét lásd: *Békefi R.* »A pilisi apátság története (1184—1541.)« cz. műhöz mellékelve.

Csákánt és Apátfalvát (Szent-Péter), 1712. jul. 20-án, bérbe-adja Nezorin Flórián apátnak.

A szerződés szerint Nezorin Flórián, wellehrád-pásztói apát, Illyés András haláláig kibérelí Csákánt és a szent-péteri pusztát. Illyés átengedi Nezorinnak azon háromszáz rajnai forintot, mely neki a pozsonyi kamarától a törvényszéki ülnökség fejében esedékes, és azon kétszáz rajnai forintot, melylyel a Maholány család még a bérlet révén adós. Ennek viszonzásául megígéri Nezorin, hogy a Szent-Mihályról nevezett csákáni templomot, mely összedőléssel fenyeget, és a kastélyt, melyet a Rákóczy-fölkelés idején a német hadak egészen elpusztítottak, fölépíti. Ezen fölül Nezorin évenként bizonyos mennyiségű szénát szolgáltat és kétszáz rajnai forintot fizet; s ezen összeg, harmincz forint leszámításával,¹ már a folyó év (1712.) Szent-György napjától esedékes. Végül kötelessége Nezorinnak a gazdaságot újból szervezni s munka-erővel ellátni. Ha azonban Illyés elhunytával, Nezorin helyett, bárminő okból, más valaki kapná meg a pilisi apátságot, — jogában áll Nezorinnak a barmokat és az ingóságokat, melyeknek a bérbevételkor ugyszólván nyoma is alig volt, a gazdaságtól elvonni.²

A mint végére jártak a dolognak, elhagyják Nagy-Szombatot és haza sietnek. Otthon sok elintézni valójok akadt, — s

*Andreas Illy' Episcopus Transylvanie Praepositus
S. Stephani Proto-Martyris de Castro Trigoniensi Abbas B. M. V. de
Pilisw. Sc. Do in memoriam quibus expedit Universis, quod in hunc*

Illyés András 1712. jul. 13-iki oklevele kezdetének fac-similéje.

¹ Harmincz forintot ugyanis már Illyés András vett föl a misérdi bérlőktől. (Zirczi apáts. l. tár: Vágselly. ir. 1710-es csomag. 1. sz.)

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXXIX. sz. a.

igy történt meg, hogy Nezorin csak szept. 7-én tudatja Illyéssel azon rendelkezését, mely szerint a csákáni bérlet átvételével és a birtok kezelésével Wiedenman Róbert cziszterci rendtagot bízta meg.¹ Ez azonban alig lépi át hazánk határait, értesül, hogy Illyés András 1712. szeptember 20-án meghalt.

A halál-hír csakhamar eljut Wellehrádra is. A cancelláriai előadó, Hunyady László, már szept. 24-én tudatja Nezorinnal az eseményt s figyelmezteti, hogy vagy maga jöjjön, vagy megbízottat küldjön Bécsbe; mert többen vannak, kik kezöket a pilisi apátságra rá akarják tenni.² Nezorint már nem éri otthon, mert utra kelt Prága felé, hogy jelen lehessen az okt. 3-iki tartományi káptalanon.

Wellehrádról lovas póstát indítanak utána. Tischnovban utól is éri.

Nezorin azonnal intézkedik. Titkárja útján meghagyja Methód rendtagnak, hogy haladéktalanul menjen Bécsbe s járjon el a dologban. Legelőször is keresse föl Tarnóczy János kancelláriai kiadót; az ő távolléte esetén pedig Vanecy kancelláriai fogalmazóhoz forduljon. A kész folyamodást személyesen nyujtsa át a kancellárnak; azután meg látogasson el a nádorhoz, Hunyady László kancelláriai előadóhoz és a kamarai tanácsosokhoz, jó indulatuk kinyerése céljából.³

Methód eljár az ügyben. Tarnóczy utbaigazítását ugyan mellőzi, de Vánecyét valószínűleg igénybe veszi. S mivel wellehrádi otthonában sürgős teendője akad, haza siet. Azért ír⁴ Csákánba Wiedenman Róbert rendtársának és meghagyja neki,⁵ hogy azonnal menjen Bécsbe s járjon végére a dolognak. Távozása előtt átadja a kancellárnak Nezorin apát kérvényét a kinevezés ügyében.

A benyújtott folyamodványban Nezorin Florián apát arra kéri az uralkodót, hogy, tekintettel öfelségének multkori leiratára, Illyés András, a pilisi apátság elhunyt javadalmasának halála folytán, adja vissza a pilisi apátságot a cziszterci rendnek, őt nevezvén ki pilisi

¹ Zirczi apátsági levéltár: Act. Abb. Paszt. Fasc. 29. nr. 12.

² Zirczi apátsági levéltár: Vágsellyei iratok 4. sz.

³ U. o. 5. sz.

⁴ U. o. 6. sz.

⁵ Wiedenman 1712. szept. 28-án apátjától meg azon utasítást kapja, hogy hagyja el Csákánt és térjen vissza Wellehrádra; mert Illyés András meghalt, s ezzel a bérleti szerződés is véget ért. (Zirczi apáts. l.-tár: Vágselly. ir. 1710-es csom. 2. sz.)

apáttá. Kineveztetése esetére igéri, hogy a mohácsi vész óta romokban heverő kolostort és egyházat újra fölépíti, s a hivek lelki üdvének munkálásáról magyar származású egyéneknek a rendbe fölvétele által gondoskodik.¹

Nezorin egyidejűleg megkeresi bizalmas soraival Illésházy Miklós kancellárt és Hunyady László előadót, — kikéri jóakarataikat és támogatásukat. S erre volt is szükség. Mert a főpapság néhány tekintélyes tagja, mint Nádasdy és Erdődy grófok, megkísérlették az apátság megszerzését; s szándékukról csak akkor mondtak le, midőn a kancellár értésökre adta, hogy őfelségét a wellehrád-pásztói cziszterczy apát irányában már ígéret köti.² Mindezen nehézségek leküzdésével, III. Károly király, 1712. okt. 5-én, *Nezorin Flóriánt* nevezi ki pilisi apáttá.³ Így kerül vissza a pilisi apátság száz-nyolczvanhat évi idegen uralom után, eredeti tulajdonosa, a cziszterczy rend kezére.

2) A PILISI APÁTSÁG BIRTOKAI, BIRTOKPEREI ÉS JÖVŐDELMEI.

APÁT-MARÓTH.

A határos birtokosok. Zselléreinek és telkeinek száma s királyi adója. Házaiknak száma. 1578-iki jobbágysai és zsellérei névszerint. A török földesurak és adózás Apát-Maróthon. A pilisi apátnak eső adók. 1643-iki jobbágysai és zsellérei, s az ezen kori adózások és szolgálmányok. Birtokviszonyok Illyés András idejében.

Apátb-Maróth Hont-vármegyében.

Styazthny, más néven Biró Ambrus és Kozár Benedek jelentése szerint, a XVI. században Apát-Maróthtal határos terület: Egegh és Nádas a saághi prépost tulajdona; Dalmad Zsembery Boldizsár és Tarlody Ferencz birtoka; Szűd Domaniky János és Szűdy Benedek szűdi nemesek kezében; Egyházas-Maróth Zmeskál Venczel és ifjabb Polthári Soós János jószágá.⁴

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXX. sz. a.

² Ziczzi apátsági levéltár: III. 71. sz. 21. l.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXI. sz. a.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

1542-ben¹ és 1549-ben² Nyáry Ferencz kezén van. Tizen-négyszéke után királyi adója kilencz forint és harmincz-nyolcz denár.

1569-ben Jakófy György adószedő öt és fél telket jegyez föl, — de ezek közül egy adó-mentes. A zsellérek tizenheten vannak. Földes-úrként a felhév-vízi apát neve fordul elő. Egy-egy kapu adója egy forint és huszanöt denár.³ 1570-ben Apáth-Maróth nemesi birtokként szerepel.⁴ 1576-ban három és fél,⁵ 1578-ban négy és fél,⁶ 1588-ban négy,⁷ 1593-ban három és fél,⁸ 1596-ban két és fél,⁹ 1609-ben két,¹⁰ 1610-ben két,¹¹ 1613-ban két és egy negyed,¹² 1623-ban és 1624-ben két, 1626-ban, 1635-ben és 1638-ban egy és három-negyed, 1648-ban egy és fél kapuja van,¹³ a mely királyi adót fizet.

1598-iki följegyzés szerint, Apáth-Maróthnak huszon-kilencz háza volt;¹⁴ de az 1599-iki ház-összeírás csak huszon-egyet ismer.¹⁵

Ekkor nagy katasztrófa — bizonyára török pusztítás — érhetett a falut, mert 1600-ban már csak egy háza van.¹⁶ Ugyanigy marad még 1601-ben¹⁷ és 1603-ban.¹⁸ S csak 1608-ban pillantunk meg benne ismét nyolcz házat.¹⁹

1578-ik évi jobbágysai: Csernák Lukács bíró, Holecz Gál, Thoncsa Lőrincz, Sthyzthny Péter, Kozár Benedek, Draztha Gál,

¹ Magyar országos levéltár: Dicalis Conscripção. Tom. XVII. p. 95.

² U. o. Tom. XVII. p. 163.

³ U. o. Tom. XVII. p. 7. és 11.

⁴ U. o. Tom. XVII. p. 219.

⁵ U. o. Tom. XVII. p. 289.

⁶ U. o. Tom. XVII. p. 305.

⁷ U. o. Tom. XVII. p. 387.

⁸ U. o. Tom. XVII. p. 402.

⁹ U. o. Tom. XVII. p. 421.

¹⁰ U. o. Tom. XVII. p. 570.

¹¹ U. o. Tom. XVII. p. 580. és 596. Ekkora királyi adó minden telek után két forint.

¹² U. o. Tom. XVII. p. 610.

¹³ U. o. Tom. XVII. p. 610.

¹⁴ U. o. Tom. XVII. p. 449.

¹⁵ U. o. Tom. XVII. p. 469.

¹⁶ U. o. Tom. XVII. p. 488.

¹⁷ U. o. Tom. XVII. p. 513.

¹⁸ U. o. Tom. XVII. p. 535.

¹⁹ U. o. Tom. XVII. p. 557.

Boóth Gáspár, Draztha Pál, Csernák Máté, Sthjazthny Ambrus és Thorda Lukács.

Ugyanekkor házas zsellérek: Marssa Máté, Benek Egyed, Mythfucz Imre, Szauka Márton, Draztha Bálint, Vargha Antal, Kelech Albert, ki most (1578) a pusztába szaladt, Benek Bálint, Thorda Jakab, Kozár Gáspár, Kudlick Jakab, Barthá György, Gieghul Bálint, Bertalan János, Benek János, Fekech István özvegye és Hrywnak, másként Balogh Balázs.

A török Buda elfoglalása (1541) után hirtelen terjeszkedett. S már tíz évre rá (1552.) a híres várháborúknban, Drégely elestével, Nógrád- és Hont-vármegye jó részben kezére jut.

Apáth-Maróthon három török földes-úr osztozik: Szarach aga, Gzdyafér tyhaya és Musztafa tyhaya.

Érdekes, miként adóztatták a maróthiakat.

Járandóságuk: Minden egyes jobbágý és zsellér után egy forint; minden tizedik lúd és méh-kas mézestól; valamennyi termény tizede; a készített vaj majdnem egészében; a bor-tized; de ennek minden egyes pintjét tíz, esetleg tizenegy denárral meg lehetett váltani, — amit azonban terhesnek találtak a maróthiak. Minden kereszt után — tizenhat kevés keresztet számítva — buzából három, rozsól pedig két szebellébi fertál; husz kevés keresztől pedig még husz denár. Széna-pénz fejében ötven denár. Egy vágó és egy fejős tehén, vagy helyettök négy-négy forint. Apró barom után negyven denár. Szőlő-pénz fejében minden egyestől, kinek szölleje van, négy denár. Házi és gyalog szolgálat minden egyes részéról.

A török államnak járó »török császár adója« egy forint.

A maróthiak a pilisi apátságnak is adóztak.

Minden jobbágý Szent Márton napkor két fertál buzát és zabot, egy fertál rozsot és egy forintot fizet. Az egész község adó-összege hetven és nyolczvan forint között váltakozik. A tized az esztergomi káptalannak jár; de az apátság a szántói tizeddel együtt harminczkét forintért meg szokta váltani. S így ezen adónemet is a pilisi apátság kezeihez szolgáltatják.

A jobbágýak szölleje a Baba- és Macskás-hegyen van, nem messze Maróth falutól. A borból kilenczedet, s ezen felül minden három köböl bortól, mely a dézma után megmarad, egy-egy pénzt

fizetnek. Minden idegen, kinek Maróthon egész szölleje van, egy fertál zabot, két kappant és két kalácsot szolgáltat az apátságnak.

A gabona- és bor-tized tizenhatod része a plébánosé.

Az elhagyott, pusztá földek után az egész birtok egy forinttal adózik az apátsági tisztnek.

A Veörpecz folyó mellett laknak. Szántóföldjök, legelőjök és erdejök kevés, — fájok alig hogy épen a tűzhelyre elég. Békességben élnek; csak az egeghiekkal küzködnek a ribniki és macskási határok miatt.¹

1643-ban — miként Csesnek Kelemen és Dobos Simon tudósításából értesülünk, — Apáth-Maróth jobbágysai a következők: Teszárszky Menyhért, Thorda Márton, Csernák Márk, Drazta Tamás, Kozár Máté, Ozsvát Ambrus, Bangha Mihály, Kozár György és Gergely, Lenczianszky Jakab és György, Halecz István, Kozár Miklós, Csesnek Kelemen, Zhrin Benedek bíró, Teszárszky Simon, Halecz Tamás, Kuthiár Márton, Kozár Gergely, Both Gáspár és Drazta Gáspár.

Földet bíró zsellérek: Zhrin Mátyás, Lajsomszky Gergely, Kurliák Gergely, Dobos Simon, Halecz Antal, Csernák Tamás, Rekel Tamás, Pracdomszky András, Halecz Lőrincz, Drazta Gergely, Kovács Balázs, Krucziár (Huszár?) Gábor, Dobos János, Siasky János, Dobos Máté, Raskó Benedek, Mihla Lőrincz, Krajczy Márton, Henchy Bálint, Sixo Antal és Thorda András.

Egyszerű zsellérek: Paszczier Menyhért, Vadinszky Ádám és Ordrig Menyhért(?).

Pénzben *ekkor* (1643), Szent Márton napra, minden jobbágysai egy forintot, a földet bíró zsellér ötven denárt, az egyszerű zsellér pedig huszonöt denárt fizet.

Terményben a jobbágysai egyenkint, ugyancsak Szent Márton napra, két korponai mérő buzát és zabot s egy mérő rozsot, — a földet bíró zsellérek mind-ennek felét, az egyszerű zsellérek pedig negyedét szolgáltatják.

Szüretkor, a dézma levonása után megmaradt bor akajától egy pintet adnak. Szent Márton napkor a jobbágysai és zsellérek, kivé-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

tel nélkül, egy-egy kappant. Az apátságnak tizenöt kapás által megmunkálható szöllejét művelik a babai és macskási hegyen. A »Tábla-földet« munkálják; a szükséges vetőmagot is ők adják, de levonhatják az apátságnak járó terményekből. Karácsonytól Szent-Mihály napig kötelesek az apátság borát mérni, s ezen fölül még karácsony, husvét és pünkösöd alkalmával három hordó bort. Nagy vendégség idején egy őzet és nyulat szállítanak. Karácsonykor minden telek után egy kappant; husvétra minden jobbágy tiz s minden zsellér öt darab tojást.

Egyéb viszonyukat tekintve, az 1578-iki állapotra találunk.

Füley Tamásnak, 1616-ban, a jobbágyság mezei munkájából negyvenkét köből búzája és ötvenöt köből rozsa, — Szelepchényi Györgynek pedig 1643-ban nyolczvanhat kereszt és hat kéve buza, hét kereszt és négy kéve egyéb gabona folyik be. S ugyanekkor (1643) census és munkaváltság czimén nyolczvanhét forint a jövődelem.

Tavaszi és őszi vető alá minden jobbágynak hét hold földje esik. Erdejök részben szabad, részben tilos. Ebben azonban nagy káruk esik; mert a palánk-örség, erődítés céljából, sokat ellop. Szénájok kevés; egy holdra alig esik két szekérre való. De ez természetes; mert az egeghiek a rétek egy részét lefoglalták.¹

Illyés András pilisi apát (1696. ápr. 9.—1712. szept. 20.) Szántót és Apát-Maróthot évi ötszáz forintért bérbe adja, — de a bortizedet fentartja magának.²

Ezen szerződést megzavarja Mattyasovszky László kanczellár, midőn a pilisi apát czimét magának megszerzi. Megtagadja ugyanis Illyés jogát az apátságához, s ennek szántói és apáth-maróthi birtokait nyomban kezére is keríti.

Mig Illyés az ügy lebonyolításán fáradozik, Mattyasovszky Szántóra és Apáth-Maróthra gazda-tisztet rendel. Ennek 1698-iki jelentése Maróthról ismeretes előttünk részleteiben.

Apáth-Maróthon 1698-ban van huszonkét benépesített s tizenegy pusztatelek. Az uraságnak van nyolczvannégy pozsonyi mérő alá való földje. Ezen utóbbiakat az apátság emberei ez ideig egymás

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CVIII. sz. a.

² Zirczi apátsági levéltár: III. 71. sz. 24. l.

között felosztották s a tulajdonosnak kilenczedet fizettek. A bor után kilenczed és tized jár. A jobbágyi porták terményeiből is adnak tizedet; a kilenczed helyett azonban egy-egy egész porta után két báti mérő buzát és ugyanennyi rozsot, — fél porta után pedig egy mérő buzát és egy mérő rozsot szolgáltatnak. A szolgálmányok évi váltsága összesen száz-húsz forint. A jobbágyok száma harminczöt.¹

CSÁKÁN.

Csákán Ujlaky Ferencz kezén. A porták száma a XVI. században. A jobbágyok és zsellérek 1578-ban. Mossóczy Zakariás pilisi apát Csákánt elcseréli Illésházy Istvánmal. Hethesi Pelbe Márton a csákáni tizedet bérbe veszi. Birtokviszonyok 1620-ban. Bethlen Gábor Csákánt elzalogosítja. Jaklin Balázs Csákánt és Szent-Pétert Maholány Jánosnak adja bérbe. Illyés András szakítani akar Maholánynyal. Csákánt először házilag akarja kezelni; később Nezerin Flóriánnak adja bérbe. Ujlaky János pilisi apát panasza Dobó István emberei ellen. Hethesi Márton hármas pere. Ujlaki János pere a pozsonyi klarisszákkal. Füley Tamás pere a csákán-jánoki határok miatt.

Ujlaky Ferencz pilisi apát rokona, Ujlaky János javára leköszönt apátságáról. De az apátsági javak egy része, a *csákáni birtok*, nem tudni, mi okból, továbbra is kezén maradt. Bizonyítja ezt az adólajstrom,² melyben Csákán tulajdonosaként, az 1554-ik évig bezárólag, Ujlaky Ferencz győri és egri püspök szerepel, — s csak 1555-ben találkozunk Ujlaky János pilisi apát nevével.

Csákánban adófizető porta van: 1542-ben 15; 1543-ban 14; 1544-ben 15, továbbá egy bíró, négy házas és két szegény zsellér; 1548-ban 11 porta, öt pusztahely, egy bíró és egy pásztor; 1552-ben tizenkét régi és egy új porta, s amazok közül egy pusztahely, emezt pedig, még három éve sincs, hogy jobbágy lakja; 1553-ban

¹ Zirczi apáts. l. tár: III. 71. szá. 27. és 28. l.

² Ugyanerről tanúskodik egy 1550-iki határjárást tartalmazó okirat, melyben ezt olvassuk: . . . »supervenisset providus Jacobus Palfy, in praedicta Chakan commorans et in persona reverendissimae dominationis vestrae (scil. Francisci Ujlaky) huic erectioni unius metae iam altero die renovatae contradixisset.« (Magyar orsz. levéltár: Mon. Pos. fasc. 1. nr. 25.)

a tizenhárom telekből már három a pusztá-hely, öt pedig a zselléréké; 1554- és 1555-ben a tizennégy porta közül öt pusztán hever, négyen új ház van, kettő szegény, egy a biróé; 1557-ben a tizennégy porta közül hat pusztá-hely, három szegény, egy a biróé, kettő urasági terület; 1559-ben tizennégy porta, egy biróval, két zsellérrel, négy szegénynyel és egy pásttorral; 1564- és 1565-ben már csak tizenkettő és fél, 1566-ban tizenkettő a porták száma; 1567-ben a kilencz porta közül egy új, kettő pusztá-hely, s van rajtok egy szabad és három zsellér. 1575-ben hét és fél telek fizet négy forintot és 50 denárt; 1582-ben van három zsellér s négy porta, melyek két forintot és 40 denárt fizetnek, — a többi telek pusztán hever; 1588-ban hét porta három új házzal; 1593-ban tizenkét porta, melyből fél helyet Kazaházi Joó Balázs rokonának, Kecskésnek kuriája foglal el. 1595-ben két és negyed porta, melyek után az esztergomi vár építésére jár két forint és huszonöt denár,¹ s ezen kívül hadi adó czimén egy forint és negyvenöt denár.² 1609-ben három adózó, két és fél szegény, hét és fél pusztá-porta három zsellérrel; 1610-ben három adót fizető porta, négy adómentes házzal; 1622-ben már csak egy-negyed porta fizet adót, a többi elégett és pusztá hely; ugyanígy van 1626-ban, midőn az elhagyott porták száma tizenhét, plébánia épület egy, apáti lakás egy; 1647-ben másfél telek után jár adó.

Csakán jobbágysai és zsellérei az 1578-ik évben: Nagy János biró, Jomper Ozsváth, Zalay Gergely, Margit, mint Soós Barnabás özvegye, Dömötör Benedek, Maár Mihály, Poór István, Molnár Balázs, Jomper Máté, Sebestyén Tamás, Farkas István, Vida Bálint, Pálffy Máté, Ilona, György Gáspár özvegye, Pálffy Jakab, Rayz György, Hegyi Antal, Roadl György, Rayz Ambrus, Völegény Lő-

¹ »A. 1595. Rectificatio portarum et exactio contributionis unius floreni a singulis portis pro aedificatione arcis Strigon. 24. die septembr. in congregatione comitatus Posenensis. a. 1595. facta. Cziakan abbatis Pil. por. 2¼ fl. 2. d. 25.« (Magyar országos levéltár: Dicalis Conscriptio, a jelzett évnél.)

² »Anno 1595. Az ország népessége szerint és azon képen az limitatio szerint is uraknak és nemeseknek mennyi gyalogot és lovast kell bocsátniok Miklós holnapigh az mostani hadban az porták szerint és attól mennyi pénz megmaradott, ennek fölötté predicatorok, plebanosok és anabaptisták mennyit fizessenek hadnagyoknak, vajdáknak és egész tisztbelieknek, arról való ratió: Pillisi apátúr fl. 1. d. 45.« (Magyar országos levéltár: Dicalis Conscriptio, a jelzett évnél.)

rincz, Krajczár Wolfgang, Poór Márton, Somogyi Mátyás, Kozma Máté, Kelemen Orbán özvegye, Ilona.¹

Mint váczí püspök, úgy látszik, nehéznek találta a pilisi apátságához tartozó Csákán birtoknak kezelését. Mert, czobor-szent-mihályi Czobor Imre nádori helytartónak 1579. ápr. 11-iki jelentése szerint, csere-szerződést kötött Illésházy István kamarai tanácsossal.

Ennek értelmében Mossóczy Zakariás a csákáni birtokot, összes jövedelmével és tartozékaival Illésházy Istvánnak adja bizonytalan idejű használatra. Ez meg saját és Vizkeleti Tamásnak Középfőn, Belinczen és Merechén levő birtokrészeit s azon területeket, melyeket a Saághy családtól örököl, adja cserébe Mossóczynak.

Kölcsönösen kikötik, hogy a cserébe vett birtokokat el nem idegenítik, meg nem kisebbitik, jó karban tartják, a rajtok élő jobbágyokat régi jogviszonyaik között hagyják. Mossóczy még külön is hangsúlyozza Illésházy előtt, hogy a birtok határainak védelmét főleg a Mérey-családdal szemben, mely részről, úgy látszik, nagy volt a veszély, folytassa erőlyesen.

Az új ideiglenes birtokosok ötven forintig terjedő építkezést magok elhatározásából is végezhetnek a jószágokon; s ezen összeget a visszaváltáskor kölcsönösen elszámolják.

Mossóczy, mivel az országgyűlésre és birói határnapokra Pozsonyba többször el kellett látogatnia, a szerződésben csákáni jobbágyait arra kötelezi, hogy valahányszor ő ily czélból Pozsonyba jó, konyhája számára egyenkint egy-egy szekér fát, a lovaknak pedig közösen három szekér szénát szállítsanak, — és pedig ez utóbbit Illésházy István adományából.

Ha Mossóczy vagy jogos utódai az apátságban visszaadják a cserébe vett birtokokat, — Illésházy István s akiknek kezére időközben Csákán szállana, minden ellenkezés mellőzésével, kötelesek Csákánt a régi tulajdonos számára visszaereszteni.

A szerződés pontjainak meg nem tartása esetén egyszeri figyelmeztetés után, bármelyik fél jogosan felbonthatja a szerződést.²

Hethesi Pethe Márton a csákáni tizedet az 1582-ik évre husz magyar forintért bérbe veszi az esztergomi érsekségtől, s a bérlet-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XXI. sz. a.

összeget ezen évre, Baranyai István, az esztergomi érsekség pozsonyi kúriájának felügyelője szerint, le is fizeti.¹

A bérletösszeg 1596-ban már harmincz forintra rúg; mert Eöchéni Baranyay István 1597-ben már ennyiről állítja ki Joó Balázs pilisi apát számára a nyugtatót.² 1612-ben meg Füley Tamás apát már a tized feléért húsz forintot a fizet.³

Csákánnak 1598-ban jobbágya és zsellére van tizenhét. Ezóta folyton apad a szám. 1601-ben tizenkettő, 1602-ben kilencz, 1603-ban és 1604-ben hét a létszám.⁴

Az 1620-ik évi összeírás részletes képet tár elénk a csákáni viszonyokról.

Egész helyes jobbágys:

Nagy András. Van a háznál kertje, azonkívül szántóföldje és rétje; hat ökre, öt tehene, két tulka, egy tinaja s egy borjúja. Kántor-pénzt Szent Mihálykor és Szent Györgykor negyven-negyven denárt fizet.

Talpas György fiaival a tizenhat éves Andrással és a kilencz éves Istvánnal.

Kraiczár Mihály huszonöt éves fiával. Van hat ökre, három tehene, két tulka, egy tinaja és két borjúja.

Juhász István s Horváth Mihály. Ez utóbbinak van tizennyolcz éves, hasonló nevű fia. Tart négy kecskét.

Szabó György urasági tisztt. Van négy ökre, öt tehene és két borjúja.

Olaj János. Fiai: a hat éves Tamás, az öt éves Mihály, a három éves Istók és a négy éves Jancsi. Van két ökre, egy tulka, két tehene, egy tinaja s harmincz juha.

Szabó Tamás. Fia, Mátyás tizenkilencz éves. Állat-állománya: két ökör, egy tehén, egy tinó s egy tulok.

Krajczár Bálint. Fiai: János huszonkét, András húsz, Mihály tizennyolcz, István tizenegy éves. Gazdaságában van: nyolcz ló, tiz ökör, hét tehén, négy tulok s tavali borjú hét.

Nagy István gazdaságában tart négy lovat, hat ökröt, két tulkot, három tehenet és egy borjút.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXVII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XL. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár LXI. sz. a.

⁴ Magyar országos levéltár: Dicalis Conscriptio Comitatus Posoniensis, a jelzett évnél,

Dömötör Márton. Istállójában öt ló, négy ökör, hét tehén, négy tulok és hét tavali borjú áll.

Maczházi Orbán. Fia István tizenhét éves. Volt két lova, három ökör és egy tehene, — de oda-hagyta földjét és zsellérkedik.

Pusztá helyes jobbágyok: Nagy Jakab, Varga Mihály, Maczházy Péter, Gál Simon, Tóth Mihály és Sebestyén Máté.

Szolgáló zsellérek:

Maczházy Péter. Fia nyolcz éves. Szántóföldje tizenkét hold; tehene van kettő.

Maczházy Orbán.

A pusztá zsellér helyek: Vida Benedek és Kiss Mihály neve alatt ismeretesek.

A kántor-pénz nyolcz forint és nyolczvan denár-ra rúg; kappan-adójok tizen-egy darab kappan, — tehát minden egész hely után egy-egy.

Első vetőre ötven-hat holdnyi területbe száz-hetvenöt köbölt, második vetőre negyvenegy holdba száznegyvenöt köbölt, harmadik vetőre ugyanennyi holdba száz-tizenegy köbölt vetnek.

A pusztai föld hetvenöt holdat tesz, vethető bele kétszáz-nyolczvanöt köböl.

A parlag földeken, ha nedves az időjárás, tizennyolcz öl széna is megterem.

A házak után eső földek összes terményéből, a juhból és méhből jár tized, — s ugyanezekből a lelkészeknek tizenhatod. A pusztai földek terményeiből kilenczedet adnak.

Az egész helyes jobbágyok, ha van jármos marhájok, saját szekerökkel minden héten két napot szolgálnak. Vetéskor köteles nap-számban szántani, vetni és boronálni, — s ezen kívül egy hold őszt és egy hold tavaszt elmunkálni. A közeli fuvart mindenki saját fogatával végzi; a távolabbiaknál ketten-ketten fognak be. A költség saját zsebökre megy.

A zsellér hetenkint két napot szolgál.¹

Bethlen Gábor első fölkelése alkalmával (1619—1621) Pozsonyban és környékén megjelenván, az itteni katolikus papság javairól is rendelkezett. Így a pilisi apátságnak Csákán birtokát

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXII. sz. a.

1619. nov. 23-án Sremper Jánosnak zálogosítja el hatszáz császári tallérért.¹

Csákán és a vele szomszédos szent-péteri pusztá, más néven Apátfalva, a XVII. század vége felé nyomorúságos viszonyok közé jutottak. Nyiltan megvallja ezt Jaklin Balázs pilisi apát azon szerződésben, melylyel ezen két birtokot, 1691. márcz. 13-án, bérbe adja Pohroncz-Szelepcsényi Maholány János királyi tanácsosnak. Elpanaszolja ugyanis, hogy csákáni kúriája és az apátfalvi pusztá igen rossz karban vannak, s helyreállításukra tetemes költség szükséges. Ez pedig tőle nem telik. Ép ezért adja őket bérbe.

A bérleti szerződés értelmében, míg Jaklin Balázs él, Csákán és Apátfalva Maholány János és örökösei kezében marad. Ha azonban a pilisi apátság bármily okból másnak a kezére kerülne, a bérlet kezdetétől (1691. márcz. 13.) számítva 10 évig Maholány János, esetleg utódai maradnak a bérlők.

Másrészről Maholány János és utódai a csákáni kúriát saját tervök szerint építsék újra, hogy alkalmas lakó-helyül szolgáljon; a jobbágy-telkeket, ha lehet, szaporítsák; a birtokok jogait és kiváltságát megőrizték és megvédjék; végül Jaklin halála, vagy esetleges leköszönése után, ha a bérleti tíz év letelt, a szóban forgó birtokokat adják vissza a leendő pilisi apátnak.²

Jaklin apát-utódja, Illyés András nem vesz tudomást a bérlet-szerződésről, — Csákánt és Apátfalvát vissza akarja venni Maholány Jánostól. Ez azonban tiltakozik s hivatkozik azon befektetésekre, melyekről mindenki meggyőződhetik, ha akar. Végre úgy egyeznek ki, hogy Maholány, a bérlet kezdetétől számítva, tíz évig

¹ »1619. okt. 20-án Pozsony alá és ugyan az nap már a városba vezetteték, hol ő egész a következő november hó 23-ig meg is pihent, a mint az általa kiadott okmányok bizonyítják, nevezetesen Pozsonyban találjuk őt okt. hó 22, 23, 30, november 4-én, 6-án, 15-én. 19-én kezdé meg a catholicus clerus jószágának zálogba adását, a pozsonyi káptalan, melynek prépostja Balásffy Tamás halálos ellene volt, szent László kápolnája, a prépostsági ház (domus praepositurae) és a pannonhalmi főapátság minden és összes birtokainak Pozsony városa részére történt beírásával, mely város neki 10,000 magyar forintot adott kölcsön. 20-án Máriavölgye (Pozsony fölött) helységét és néhány szőlőt 1000 forint kölcsön pénzért Sremper Jánosnak írja be. — 23-án a pilisi apátsághoz tartozó s Csallóközben fekvő Csákány helységét 600 császári tallérban ugyan Sremper Jánosnak zálogosítja el. November 24-én még Pozsonyban, de már másnap 47,000-nyi hadával Schönbrunnban volt Bécs alatt.« (Ráth-Römer: Győri történelmi és régészeti füzetek. II. köt. 257—8. lapokon.)

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXVI. sz. a.

bérben birja a szóban forgó birtokokat, s ezek fejében, minden év márcz. 13-ika táján, ötven rajnai forintot fizet a tulajdonosnak; a tiz év letelte előtt a tető csatornáit jó karba hozza, Csákán határait és határjeleit megjavítja és kiigazítja; a jobbágyok urbéri kötelezettségein mit sem változtat, az elhagyott helyeket pedig, a mennyire lehet, benépesíti. A tiz év leforgása után a bérlet véget ér, s a birtokok a jogos tulajdonos kezére szállnak vissza.¹

Illyés, a mint a tiz év lejárt, nem is hagyja Csákánt és Szent-Pétert a Maholányiak kezén. Ez utóbbit a misérdieknek adja bérbe;² Csákánt meg házilag akarja kezelni, — de nem sikerül. Nem volt elég ugyanis, hogy Csákán a Tököly-féle³ mozgalmak idején úgyszólván pusztasággá lőn; a mi azóta épült és készült, — még a Szelepchényi-féle kastély is — a Rákóczy-felkelés alatt (1706. máj. 4. előtt), a német hadak dühének esett áldozatul. A Csötörtökön állomásozó német katonaságot a csötörtökiek avval ingerelték föl, hogy Csákán ura, Illyés András, szintén Rákóczy híve.⁴

Most tehát újból kellett kezdeni a helyreállítás munkáját. Illyésnek nem csekély aggodalmára, ugyanekkor halt meg tisztje, Megyesi Dániel is. Helyébe ennek vejét, régi, kedvelt s hű emberét Nagy Ferenczet nevezi ki, s őt bizza meg a javítgatással.⁵

Illyést előre haladott kora és beteges állapota gátolja a gazdaság vezetésében. Menekülni akar tehát tőle. Ez is nagyban sarkalja, hogy csákáni birtokát 1710 és 1711-ben Török Györgynek,⁶ majd meg 1712. jul. 20-án Nezorin Flórián wellehrád-pásztói apátnak bérbe adja. A birtok átvételére és kezelésére Nezorin apát Widemann Róbert rendtagot küldi Wellehrádról. Ez azonban alig érkezik meg, Illyés András meghal (1712. szept. 20). S így Csákán sorsa egy időre függőben marad; mignem az uralkodó 1712. okt. 5-én Nezorin Flórián wellehrád-pásztói apátot a pilisi apátság adományozásával is kitünteti.⁷

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXIX. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXXVIII. sz. a.

³ A német hadak, fa-szükében lévén, a csákáni épületeket szédszedték s az épület-fát csötörtöki hadi szállásukra vitték. (Zirczi apátsági levéltár: Vágsellyei iratok 3. sz.)

⁴ Zirczi apáts. l. tár: III. 71. sz. 25. l.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXV. sz. a.

⁶ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXVIII. sz. a.

⁷ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXI. sz. a.

Az apátságnak Csákán miatt pereit is voltak :

1. Ujlaky János, váci püspök, pilisi apát és a magyar pénzügyi kamara praefectusa és tanásosa, a királyi bíróságnál Petheő Pált, Eszéky Györgyöt, Galády Lászlót és Ambró deákot, mint Dobó István embereit s származásra nézve mindmegannyi nemes embert, arról vádolta, hogy csákáni jobbágyságait jelentékenyen megkárosították.

Báthory András országbíró a pozsonyi káptalant bizza meg az ügy megvizsgálásával. Miért is ez, Alszászi András mester nádori jegyző kíséretében, saját kebeléből Bélavári Andrást küldötte Csákánba a tényállás fölvetelére.

Az 1566-ik évi okt. 5-én megtartott tárgyalás alkalmával a pilisi apátságnak következő csákáni jobbágyságai hit alatt ezt vallották : Nagy János csákáni bíró két forint és huszonöt denár, Jumper Ozsváth öt forint, Zalay Gergely husz forint, Zalay Márton három forint, Soós Barnabás — Margit nevű felesége vallomása szerint — két forint, Demether Benedek hatvanöt denár, Maár Mihály két forint, Poór István egy forint és ötven denár, Molnár Balázs három forint, Jomper Máté huszonkét forint, Sebestyén Tamás hat forint és ötven denár, Farkas István három forint és huszonöt denár, Vida Valentin egy forint és ötven denár, Pálffy Máté hét forint, Heléna, György Gáspár özvegye két forint, Pálffy Jakab tíz forint, Szayz György egy forint, Hegyi Antal két forint és nyolczvan denár, Szoadl György három forint és ötven denár, Szayz Ambró három forint, Völegény Lőrincz negyven denár, Krayczér Wolfgang egy forint, Poór Márton egy forint, Zomody Mátyás apátsági juhász hét forint, Kozma Máté csákáni pázsztor egy forint és ötven denár, kárt szenvedett. Ezen kívül Pálffy Jakabot és Kelemen Orbán özvegyét, Ilonát meg is verték. Ez utóbbi a jelenlevők előtt még a seb-helyeket is megmutatta.

Maga a felperes, Ujlaky János, tekintettel állására, nem esküdött meg.

A pozsonyi káptalan szerzett tapasztalatait 1566. okt. 6-án kelt soraiban tudatta az országbíróval.¹

2. Hethesi Márton pilisi apát, Erdeődi Pálffy Miklós pozsonyi comes előtt, hármassal lép föl.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XV. sz. a.

Az első szerint, Kalmár Imre bíró, Makhy Mihály és Borbély Kelemen mint Mérey Imre jobbágyai, — Szabó György bíró és Szabó Péter mint Illésházy István feleségének, Pálffy Katalinnak csötörtöki jobbágyai, urok megbizásából, 1583. jun. 9-ike körül, fegyveres erővel rátörtek Makhy Ambró, Nagy Balázs, Krajczár János, Szalay Bálint és Jomper Lukács csákáni jobbágyokra; ezeket amint a Kurtaföldön szántottak, munkájokból kizavarták, Makhy Ambró ekéjét összetörték s neki tiz arany forint kárt okoztak.

Pálffy Miklós comes, 1583. szept. 13-iki keletű soraival, Bekefalvi Mórocz Pál szolgabíróra bizza a vádlottak megidőzését. Ez nyomban intézkedik. Mérey Imrét Bognár Gergely, — Illésházy Istvánt és Pálffy Katalint pedig Meszes Máté utján idézi meg.

Szeptember 19-én előveszik, de elodázzák az ügyet a következő ülésre. 1584. jan. 30-án a felperes nevében Jakusith, az alperesek képviselőjében pedig Mihályfi és Farkas Benedek jelenik meg. De a kérdés ez-uttal megoldatlan marad.¹

A második szerint, Bognár Gergely bíró, Makhy Mihály, Kalmár Imre, Saay Ferencz, Sára Bálint, idősb Makhy János, Szabó András, Borbély Kelemen, Polyák Benedek és Horváth Lukács valamennyien Mérey Imre jobbágyai, — Szabó Péter, Szabó, más néven Úr Albert, Király Balázs s Mogor Márton, mint Illésházy István és felesége, Pálffy Katalin emberei, — Lakatgyártó Erhard, mint Ditrichstein Miksa és felesége, Kruzith Ilona mestere, — egytől-egyig csötörtöki lakók — 1583-ban, Szent-István nap táján, Csákán határába rontottak, s itt a pilisi apátságnak Pálffy Máté és Jomper Máté jobbágyait, a mint a »Kurtaföld«-ön szántottak, megtámadták, ekéiket darabokra törték, őket magokat pedig a munkában levő területtől elkergették, De még ezzel sem elégedtek meg; hanem féktelen dühökben neki estek a csákáni határban levő »Poklos-tó«-nak s itt az apátság Jomper Máté és Menyhért, Gombay Gáspárné, Sebestyén Gergely bíró és Pálffy Máté jobbágyainak az áztatóban levő kenderét a tóból kiszórták és széthányták.

A panaszos fél állítása szerint, a kár a kétszáz aranyforintot fölözi.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXVIII. sz. a.

Ennek hallatára, Pálffy Miklós comes Mérey Imrét, Illésházy Istvánt és Detrihstani Miksát, — s pedig ezen két utóbbit feleségestől, — továbbá az említett garázdálkodókat, 1583. szept. 13-án Bekedfalvi Mórocz Antal szolgabíró által, maga elé idézteti.¹

A harmadik panaszt már nemcsak maga az apát, Hethesi Pethe Márton adja elő, hanem vele egyértelemben hallatja szavát csákáni tisztje, Bárándi Balogh János is.

Előadásuk szerint, Makhy Mihály, Kalmár Imre, Borbély Kelemen, Sára Bálint és Horváth Lukács, mint Mérey Imre jobbágysai — Lakatgyártó Erhárd, mint Ditrichstein Miksa és felesége Kruzith Ilona jobbágysai, — Király Balázs, Mogor Máté és Szabó Péter mint Illésházy István és felesége Pálffy Katalin jobbágysai, mind-megannyi csötörtöki lakó, 1583-ban szeptember 29-ike táján, urok parancsára a csákáni határba rontottak és Balogh János tisztet, Nagy Balázs, Jomper Lukács, Szalay Bálint, Balogh Lőrincz, Jomper Menyhért és Máté, Sebestyén Gergely, Tilalmas Gotthárd, Farkas István, Nagy Márton, Fogas György, Pálfi Máté és Jakab, Jász Lukács, Kis Benedek, Hegyi Gergely, Makhy Ambró, Mood Miklós és Krajczár János apátsági jobbágysokat, a mint a »Kurta-föld«-ön szántogattak, megtámadták, a szántóföldről elkergették és sokáig hajszozták.

Ezen előterjesztés alapján, Pálffy Miklós comes 1583. okt. 4-ik keletű levélben, meghagyja Bekedfalvi Mórocz Antal szolgabírónak, hogy az alpereseket a főispán színe elé idézze meg. Tárgyalás napjául okt. 10-ikét tűzik ki. De elnapolják a dolgot. Mignem 1584. jan. 30-án a fölperes részéről Jakusith, az alperesek nevében pedig Farkas Benedek és Mihályfi jelenik meg a bíróság előtt. De ekkor sem járnak a dolog végére.²

Hethesi Pethe Márton ezalatt Radetius István királyi helytartót meggyőzi arról, hogy állítását, mint szemtanuk, a pozsony-vármegyei lakók közül többen bizonyíthatják.

Erre Radetius István 1584. máj. 22-iki kelettel, tizenhat márka birság terhe alatt, meghagyja a pozsony-vármegyeieknek, hogy, a ki előtt a pilisi apát embere ezen levelet felmutatja, vegye idézésnek,

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXIX. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XXX. sz. a.

s jelenjék meg Erdeődy Pálffy Miklós békeltető bíró előtt azon helyen és napon, melyet a tárgyalásra kijelelnek; a bíróság előtt meg mondja ki azt, a mit lelkiismerete s tiszta meggyőződése sugall, hogy az ügy igazságosan fejeződjék be.¹

Időközben azonban mást gondolnak a felek. Ráúnnak a perre s a békés kibontakozás útjára lépnek. Szándékuk szerint megalakul a bizottság, mely előtt érdekeiket kiegyenlítik. Ennek tagjai: Kisasszonyfalvi Istvánffy Miklós nádori helytartó, Fejérvölgy István veszprémi, Mathisy István csanádi püspök és Erdeődy Pálffy Miklós pozsonyi főispán.

A bizottság, mely hivatalos küldetést teljesít, megjárja Csötörtök, Csákány, Fél és Madarász határait, melyeket biztos határjelek felállításával szabályoz. Ezután Csötörtökön, 1584. máj. 24-én, összeül tanácskozásra. Ekkor lép eléje a fölperes Hethesi Pethe Márton és az alperesek nevében Illésházy István, Ditrichsteini Miksa s Mérey Imre. Ezek közértelemmel kijelentik, hogy véget akarnak vetni a bonyodalomnak, miért is így egyeznek ki: A fenforgó perben összes panaszukat, keresetöket és követelésöket, az iratokkal egyetemben, érvényen kívül helyezik; Csákány határait nézve azon jeleket fogadják el hiteleseknek, melyek már Ujlaky János és Mosóczy Zakariás pilisi apátok idejében is megvoltak; a Csötörtök és Madarász felé eső legelő-területek, melyeket csak Hethesi Pethe Márton, apát fogott eke alá, jövőre közös legelőül szolgálnak, — s így szántóföldekként a folyó éven túl nem használhatók; az egyesség megtartása a feleket ezer arany forint terhe alatt kötelezi, — de mindegyiknek fenmarad jövőre is a szabadsága, hogy esetleges jogát törvény útján kereshesse.²

3. A pozsonyban élő ó-budai szüzek 1573-ban igen bonyodalmas perbe keveredtek. A per tárgyát azon határjárás képezi, mely egyrészt Magyar-Bél, Boldogasszony-falva, Diószeg, Dudvág, Körmesd, Ujvásár, Csörgőút, Ujfalú, Tárnok, Ré, Fenyő, Alsó-Jánok, Felső-Jánok, Ilka, más néven Ujhely birtokok és Szent-Mihály, Csandal, Kéken-réve, Fekete-telek és Jakab-földe puszták, — másrészt Szempcz, Magyar-Bél, Sárköz, Macséd, Vizkelet, Igrám, Hegy-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXXI. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XXXII. sz. a.

hold, Bóthszegh, Királyfalva, Olgya, Nemesszegh, Abony, Súr és Tejke (Ethyne) között ment végbe.

A felperes óbudai szűzekkel szemben, a következő alperesekkel találkozunk: Ujlaky János pilisi apát, salmi és neuburgi Ecchius comes, Zomor Pál, Écsy Egyed és Gáspár, Angyal János, Vas Wolfgang özvegye, Zsófia, Tömösközy Lénárdnak Ágotha leánya, Borssay Illés Ferencz, Bély Mihály és János, Olgyay Tamás és Kelemen, Csorba Wolfgang, György és Gergely, Illés István, Bankvathai Orbán Bálint, Farkas Tamás és Zalay János.

Radetius István királyi helytartó 1573-ban decz. 5-én tartja meg a tárgyalást.

Ebergényi Wolfgang, Ujlaky János pilisi apát megbízottja, ezen alkalommal kéri ki átiratban azon oklevelet, mely Felső- és Alsó-Jánoknak Nagy-Lajos korában lefolyt határjárását tartalmazza.

A per befejezéséről mit sem tudunk.¹

4. Füley Tamás pilisi apát a Pozsonyban lakó óbudai clarissaszűzekkel 1628-ban a jánok-csákáni határok miatt pereskedik. S mivel a megszabott határidőre sem Füley, sem alperes társai, — Bethlenfalvi Thurzó Szaniszló, Balogh István, Kereskényi Wolfgang, Boros Wolfgang és Karácson András, Vitál János özvegye (Zomor Erzsébet), Écsy Gáspárnak Orsolya nevű leánya, mint Szegedy Gáspár felesége, Bárson János felesége (Csorba Anna), Baranyai Tamásnak Rottmannsdorf (Hartmannsdorf?) Erzsébet nevű özvegye, Baranyai Bálint, Pál s ifj. Tamás és Ormándi József — nem jelentek meg, a királyi bíróság 1628. nov. 14-iki keletű soraival, a szokásos birságban valamennyiöket elmarasztalja.

Ezen határozatot Nagy Gergely, a pilisi apát embere, átiratban kikéri. II. Ferdinánd király 1628. nov. 18-án teljesíti a kérelmet.²

Kevéssel ezután ismét mozgatják a dolgot. II. Ferdinánd király ugyanis 1628. decz. 16-iki kelettel a pozsonyi káptalant rendeli ki többek között a jánok-csákáni határ megjárására.

A bizottság 1629. jul. 14-én indul meg. A királyi ember: Gáncsházai Máté; a pozsonyi káptalan küldöttje pedig Nagy Ger-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XVII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár LXXXVII. sz. a.

gely. A határjáró bizottság soraiban látható: Mórocz Wolfgang alispán, Monich Mihály, Győry Pál pozsony-vármegyei szolgabíró, Karácson András, Olgyai Mihály, Orros Péter, Molnár György, Sándor Pál Kis-Magyarról, Nagy György és Kossa István Nagy-Magyarról, Nagy Imre segéd-szolgabíró Légről, Fejér Gergely és Simon Mihály Félről, Benedek Pál nemes és Györögh Albert zselér Völkről.

A határ-járás Nagy-Magyarón kezdődött meg.

A határ-jeleket mindenütt, tehát Csákán és Felső- s Alsó-Jánok között is, lerakják és rendezik.

Füley apát már harmad-nap, jul. 16-án, tiltakozik a pozsonyi káptalan előtt a határok kijelelése ellen.

Erre a hivatalos kiküldöttek, jul. 19-én, Győry Pál, Fejér Gergely, Simon Mihály, Nagy György, Kossa István, nagy-magyari Szalay Lőrincz, Péli Gáspár, Rébíró Gergely, kis-magyari Mixo Péter, csenkei Laçz Gergely és Gál Mihály kíséretében, felül-vizsgálják a határjeleket. Tapasztalásuk arról győzi meg őket, hogy a határjeleket, egynek kivételével, erőszakos kezek eltávolították.

A pozsonyi káptalan közli az uralkodóval a határ-járás lefolyását.

Füley Tamás nem elégszik meg a lefolyt vizsgálattal. Miért is megkéri Bekényi Alaghy Menyhért országbíró, rendelne el új vizsgálatot a peres határookra nézve.

Az országbíró, méltányosnak találván a kérelmet, teljesíti is. A vizsgálat megejtésére 1629. aug. 24-én a pozsonyi káptalant szólítja fel. Királyi emberekül György Pál pozsony-vármegyei szolgabíró, Biró Jánost, Karácson Andrást, Eteky Istvánt, Andrassy Istvánt és Eteky Pált nevezi meg. S egyuttal elrendeli, hogy a tárgyalásra mindazokat meghívják, kiket a pilisi apát, vagy embere tanukül ajánl; s a ki ezek közül nem akarna tanúskodni, tizenhat márka birságban marasztalják el.

A pozsonyi káptalan, Eteky Pál királyi ember kíséretében, saját kebeléből Kápolnay Jakabot küldi ki a vizsgálat megejtésére. A tanuk kihallgatása aug. 28-án folyik le. A vallomás kissé hosszúra nyúlik; mert a Csákán és Jánok közötti határ érdemében harmincz tanú fejezi ki vallomását. A tanúság-tevők névszerint ezek: Lovas Albert, Molnár Jakab, Maki Albert, Ballassi Menyhért, Ador-

ján Gáspár, Jomper Gergely, Bekő Jakab, Hideghéti Bajcsy Mihály, Nagy Gergely, Lengyel Márton, Balog Benedek, Fejér Gergely, Görög Albert, Bors László, Ember Ambrus, Benedek Péter, Feleszel Orbán, Nagy Márton, Barbély Ferencz, Károny András, Kovács János, Bíró János, Őse János, Molnár Péter, Checzech Jakab, Káldi Balázs, Szabó János, Fejér Lukács, Deák Márton és Saaghy György.

A pozsonyi káptalan a vallomás részleteit 1629. aug. 30-iki kelettel közli az országbíróval.¹

II. Ferdinánd király, e jelentés alapján, Füley Tamás pilisi apátot, alperes társaival egyetemben, 1631. okt. 25-ére idézi meg Huszár Péter, a felperes óbudai szüzek megbizottja, megjelenik, — a többiek azonban figyelmen kívül hagyják a megidézést. Ezért a bíróság 1631. okt. 27-én megbírságolja őket.

Pár nap elteltével, okt. 31-én, Pajor János, mint Füley apát embere, őfelségét arra kéri, adja ki hiteles átiratban a csákán-jánoki határ-perben készült határjáró és bírságleveleket. Kérése 1631. nov. 4-én teljesül.²

A pernek, sok huza-vona után, mégis békés kiegyezés vet véget.

A pozsonyi káptalan, az óbudai szüzek felhívására, saját tagjai közül Bielav Tamást és Fabricius Andrást átküldi a szüzek kolostorába. Jelen van itt Füley Tamás pilisi apát is.

Kondé Katalin főnöknő s a konvent összes nővérei, úgyszintén Füley Tanás közös értelemmel úgy nyilatkoznak, hogy a csákán-jánoki határok miatt régóta vergődő perre már testöklelkők ráúnt. Miért is Lóssy Imre váradi püspök és esztergomi vikárius, Fabricius András és Gudóczy Márton közreműködésével, 1632. jul. 13-án, oly egyességre lépnek, hogy Csákán és a két Jánok között földből határ-jeleket emelnek, s ezeknek évenkénti fölül-vizsgálását a két község bírájának kötelességei közé sorolják; a melyik fél nem állja szavát, kétszáz magyar forint bírságot fizet, — ha pedig jobbjáruk sértené meg az egyességet, ez száz forintnyi büntetés alá esik.³

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXXVIII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XCIV. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár XCVI. sz. a.

POZSONYI VÁM.

Kamper Ferencz és Pozsony-város mint a vám bérlői. Az apátok a bérbeadásnál nagy körültekintéssel járnak el. Rudolf király Pozsony városát telekkönyvi kivonat kiadására utasttja. Surlódás Kazaházi Joó Balázs pilisi apát és a város között. Füley Tamás apát az apátság vámjogát védi és a bérlet-összeget felszökteti. Bethlen Gábor a pilisi apátság vámjogát Pozsony-városra ruházza. Füley Tamás pilisi apát II. Ferdinánd király támogatását kéri ki. Pozsony városa huzza-balasztja a bérlet-fizetést. E miatt folytonos a surlódás. A szent-Györgyi és bazini grófokkal szemben az apátság vámjoga veszélyben. Füley Tamás résen áll az apátsági jogok védelmében. Csontos Márton vámkiváltsága. Szelepbényitől szintén a pozsonyiak bérlik a vámot, — de a bérlet-összeg kétszáz magyar forintra emelkedik. Jogutódai alatt ugyanezen viszonyok vannak életben.

A pilisi apátság a pozsonyi vámot már a XV. század közepe óta bérbeadja.¹ Ezen eljárás szinte szokássá lesz; úgy hogy, a mint az apátság a cziszterciek kezéből kiesik, a bérbe-adás nem szűnik meg. Változás azonban mégis történik a dologban. Eddig ugyanis a város csak a vámot bérelte ki, a házak és szőlők után járó jövődelem nélkül. Most azonban mindezt összefoglalják, s így veszi bérbe 1578-ban ápril 1-én, egy évre, a ház- s szőlő-jövődelemet és a vámot — leszámítva a cserép-edények, rosták, fa-tálak, egyéb esztergáros munkák, a veres- és fok-hagyma után eső díjat — Kamper Ferencz harminczados, *hetven* magyar forintért. A következő évben szintén Kamper Ferencz a bérlő; de a bérlet-összeg *hetvenöt* magyar forintra emelkedik.² 1581-ben azonban már Pozsony városa az apátság bérlője, évi nyolczvan-öt magyar forinthal.³

Mossóczy Zakariás pilisi apát a bérbe-adásnál nagyon óvatos. Igazolja ezt a pozsonyi városi hatóságnak 1581. május 1-én kelt nyilatkozata, mely szerint a város megígéri, hogy a pilisi apátság tulajdonát képező vámrá, ház- és szőlő-jövődelemre kiváló gondot fordít, senkit a köteles fizetéstől föl nem ment; az apátság

¹ *Békefi Remig*: A pilisi apátság története. I. k. 214. l.

² Zirczi apátsági levéltár II. 923. sz. 91. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár XXIII. sz. a. — Zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 91. l.

jogait épségben tartja, megcsorbítani nem engedi; a jövődelmet pedig a lehetőség szerint fokozza.¹

Ugyaníly körültekintéssel jár el utóda, Hethesi Pethe Márton, midőn 1582. máj. 1-én a pozsonyi vámot, ház- és szőlő jövődelmet Pozsony városának három évre bérbe-adja kétszáz-ötvenöt magyar forintért.² Ezen összegből évenként nyolczvanöt forint esedékes, s azonfelül három év elteltével az apátnak bérbe-adó joga ismét felujult³ 1585. máj. 3-án a bérlet-szerződést még érvényben találjuk.⁴

Alig nevezik ki utódját (1586. márcz. 27.), Ernő főherczeg, Rudolf király nevében, ápril 22-én⁵ utasítja Pozsony-város hatóságát, hogy az apátságnak eső bérlet-összeget a megszabott időre az új apát fivérénel, Kazaházi Joó Jánosnál fizesse le. A város Joó Jánossal meg is köti az egyességet, — és pedig a régi alapon, s az esedékes nyolczvan-öt magyar forintot 1586. máj. 8-án szolgáltatja kézhez.⁶

A mint Joó Balázs személyesen átveszi az apátsági javak kezelését, nyomban felszökteti a bérlet-összeget. Így 1592-ben ápr. 28-án kilenczven forintról állítja ki a nyugtatót;⁷ 1595. ápril 19-én⁸ meg már százhusz forint szerepel az iratokban; s húsz esztendőn át (1595—1614) nem történik változás a dologban.⁹ 1599-ben Haindl¹⁰ 1601-ben Parlinger polgár-mester fizeti ki az összeget.¹¹

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXIII. sz. a.

² Az 1582-ik évi pozsony-városi számadáskönyv szerint: »Den 30 Tag Juni als Herr Burgermayster im Nahmen gemainer stadt von Herrn Martina Petej, Bischofen zu Batzen seinen Thail an der Wasser und Thüren Mauth darzu die jährlichen Zins zu der Abtey Pilsen bestanden und also eins worden dass man jährlichen Zins 85 taler davor erlegen sollte, darnach Kamerer aus Bevelch der Herrn auf 3 jahrgang 255 t. und hebt solche vergleichung an am 1. May dieses jahrs.« (Király: A pozsonyi nagy-dunai vám- és rév-jog története. 117. l.)

³ Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. és XXV. sz. a.

⁴ Az 1582-ről szóló pozsony-városi számadáskönyvben olvassuk: »Den 3-ten Tag may demnach man den vaciensi episcopo wegen seines Thails an der Mauth 85 tal. erlegen müssen. (Király: A pozsonyi nagy-dunai vám- és rév-jog története. 117. l.)

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár XXXIV. sz. a.

⁶ Ezen kötetben: Oklevéltár XXXV. sz. a.

⁷ Pozsony városi levéltár: Lad. 46. fasc. M. nr. 1. q.

⁸ Pozsony városi levéltár: Lad. 46. fasc. M. nr. 1. b.

⁹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXX. sz. a.

¹⁰ Ezen kötetben: Oklevéltár XLIII. sz. a.

¹¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XLIV. sz. a.

Ezidőtájt Joó Balázs apátnak a pozsonyi ház- és szőlő-jövedelem miatt baja akadhatott, mert Rudolf király, 1602-ben márcz. 18-án, az ő kérére hagyja meg Pozsony-város hatóságának, hogy a telek-könyv alapján írásban tüntesse föl a pozsonyi és dévényi szőlőket, a pozsonyi vámot, házakat — és összes forrásokat, melyek a pilisi apátságnak jövedelmeznek, s jelezze azon módot, hogyan jutott ezekhez az apátság.

A városi tanács a felhívásra, márczius 20-án, imígyen válaszol: Pozsony városa utánna néz a dolognak, s ha azon jövedelmeken kívül, melyekhez a pilisi apátság kegyes adományozás révén jutott, rá akad valamire, — az adatokat közli az apáttal; a szőlők- és házaknak részletes felsorolását kéri; a dévényi szőlők birtokviszonyainak földerítésére azonban a hely földesurát tartja illetékesnek.¹

A surlódás, mely az apátság és Pozsony városa között mutatkozott, e közben igen erőssé lőn. Joó Balázs az ellentét megszüntetésére a pozsonyi országgyűlés idejét szemeli ki. Terve azonban nem valósult, mert az országgyűlés tárgyalásai minden idejét lekötötték. Ekkor határozza el, hogy husvét után (1607. ápr. 7), tisztán vám-ügy elintézése céljából, Pozsonyba rándul. Közbe-jő azonban, hogy a káptalan harminczad-jövedelmének bérbe-adásával őt bizza meg, — s így Szent-György táján a káptalani birtok helyszínére kellett utaznia. Utra készülődése közben érkezik meg a pozsonyi városi küldöttség, mely az évi bérlet-összeget hozza magával.

Joó Balázs a küldöttségtől nem fogadja el a pénz-összeget. Eljárását így okolja meg: Most vette csak észre, hogy Pozsony városa neki ezideig a pozsonyi vámnak nem fele, hanem csak negyede fejében fizetett bért, — holott, a kéznél levő hiteles okiratok szerint, az apátságot a pozsonyi vámnak fele, és nem negyede illeti meg; mióta az apátság az ő kezén van, a pozsonyi házak és szőlők után mi bevétele sem volt; a pozsonyi Szent-Ferencz-rendüek meg, kik a pozsonyi vámnak egy részét jelenleg élvezik, csak úgy jutottak ehhez, hogy a pilisi apátok egyike alamizsnaként engedett át nekik bizonyos részt saját járulékából, — miért is ezen intézkedés csak az illető életére szól, utódait azonban nem kötelezi.

Álláspontjának megvilágosítása után, felhívja a pozsonyiakat,

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XLVII. sz. a.

hogy a vám fejében járó bérlet-összeget ne négy, hanem csak három helyre fizessék, — és pedig neki, mint pilisi apátnak, az összeg felét, a többit pedig oszszák meg egyenlően a pannonhalmi szent-mártoni apátság és a pozsonyi főispán között.¹

Joó Baláznak azonban nem volt igaza. Már abban is tévedett, hogy apátságát a pozsonyi vámnak fele illeti meg. Tudjuk ugyanis, hogy a pilisi apát nem az *összes*, hanem csak a *királyi* vámnak felét, s így az összes vámnak a harmadát kapta meg Pozsonyban.²

Ingatag alapon nyugodott a Szent-Ferenczrendűek vám-résztételéről alkotott felfogása is.

A pilisi apátságnak eső pozsonyi vám egy részét ugyanis a XVI. század közepe óta a pozsonyi Szent-Ferencz-rendűek kapták meg. Rudolf király ugyanis 1578-ban ápr. 12-én kelt kinevező levelében³ már hangsúlyozza Mossóczy Zakariás előtt, hogy a most kezére jutó pilisi apátságnak pozsonyi vám-jövedelméből a Ferenczieknek esedékes részt kellő helyre juttassa. Ugyanezt olvassuk Hethesi Pethe Márton kinevező oklevelében is.⁴

Ha tehát magán-jogi uton, a pilisi apátok valamelyikének átengedése folytán jutottak is a Szent-Ferenczrendűek a vám egy részéhez, idő folytában közjogi erőre emelkedett a dolog, midőn az uralkodók nyíltan kikötik a pilisi apátság vám-jövedelmének egy részét a Szent-Ferencziek részére.

Joó Balázs harminczad-ügyi utjáról, Szent-Benedekről, betegen érkezik haza. Szándéka és ígérete szerint tehát nem mehet Pozsonyba; s ezért írásban szólítja föl, 1602. jun. 18-án, a pozsonyiakat, küldjenek hozzá valakit a vám-ügy megbeszélése végett. Tájékoztatóul még azt is kifejti soraiban, hogy a pozsonyi vámot az eddigi bérlet-összegért nem engedi át a városnak, — a pozsonyi házak és szőlők jövedelmére nézve pedig, ha békés uton nem sikerül, bíróságilag is biztosítani fogja apátsága régi jogait.⁵

Joó Balázs utóda, Napragy Dömötör, 1607. és 1608-ban nem

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XLVIII. sz. a.

² *Békefi Remig*: A pilisi apátság története I. köt. 317. l.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár XIX. sz. a.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár XXIV. sz. a.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár XLIX. sz. a.

szökteti föl a vám-bérletet, — miként elődje tervezte, hanem megmarad a száz-húsz forint mellett.¹

A pozsonyiak még ennek fizetésével is megkésnek, úgy hogy Napragy apát, 1608. ápr. 28-án, káplánját kényszerült átküldeni a városhoz a hátralék fölvétele céljából.² Ez a káplán Füley Tamás volt, s 1608. ápr. 30-án át is vette küldője helyett a negyven forintnyi hátralékot.³

1609. ápr. 23-án már Fülei Farkas Tamás pilisi apát veszi föl a száz-húsz forint évi bérlet-összeget.⁴ Így tart ez hat éven át De Füley kevesli a bérlet-összeget, s ép ezért fel akarja emelni. De tudja egyuttal azt is, hogy Pozsony-város részéről ellenkezés-sel találkozik. S mivel a város már szinte azon felfogásban élt, hogy kivüle más nem is lehet bérlő, jónak látta Füley apát a pozsonyi káptalan előtt, 1614. máj. 24-én, kijelenteni, hogy azon esetre, ha Pozsony városa nem egyeznék bele a vám-bérlet emelésébe, más-sal is köthet bérlet-szerződést, vagy esetleg maga szedetheti a vámot.⁵

Az alkudozás ez érdemben csakugyan meg is indul. A pozsonyiak 1615. márcz. 21-én⁶ arra kérik Füley Tamás pilisi apátot, hogy a száz-husz forintos bérlet továbbra is fön-maradjon.

Füley nem sokáig késik a válaszszal. Három nap mulva, márcz. 24-én, értesíti a pozsonyiakat, hogy az eddigi bérlet-összeget határozottan kevésnek találja és rövid idő alatt elküldi emberét, ki majd előadja a tervet, melyet a vámra nézve készített.⁷

S a dolog csakugyan így történt. A követ megjelenik Pozsonyban s elmondja Pozsony-város hatóságának, hogy Füley Tamás a vámot öt-száz forintért akarja egy-egy évre bérbe-adni.

Ezen hir nagy szeget ütött a pozsonyiak fejébe. Pár hét mulva ápr. 12-én,⁸ ismét irnak Füleynek s kijelentik, hogy a jelzett összeg.

¹ Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 87. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár LIII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár LIV. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár LV. sz. a.

⁴ Zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 91. l.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár LXIII. sz. a.

⁶ Ezen kötetben: Oklevéltár LXIV. sz. a.

⁷ Ezen kötetben: Oklevéltár LXV. sz. a.

⁸ Ezen kötetben: Oklevéltár LXVI. sz. a.

fizetése lehetetlen dolog; miért is legméltányosabbnak találják, ha a bérlet-szerződésen mi változás sem esik.

De Füley sem nyugszik bele a válaszbba. Nem érti, miért tartják a pozsonyiak méltánytalannak a bérleti összeg emelését; hangsúlyozza, hogy tervéhez mereven ragaszkodik; s reményét fejezi ki, hogy Pozsony városa eddigi nézetét megváltoztatja.¹

A pozsonyiak, úgy látszik, újra ellenkeznek. De Füley sem enged; nézetét újabb levélben fejtegeti.²

A szivósság ezuttal, legalább részben, célhoz vezetett. Azt látjuk ugyanis, hogy 1615. ápril 23-án Füley Tamás száz-hatvan forintot vesz föl a pozsonyi vám fejében.³ S nehogy jog-utódai ismét vissza fejleszszék a dolgot, 1616-ban már óva inti a jövőbeli pilisi apátokat: száz-hatvan forintnál alább semmi esetre se kössék meg a bérletet.⁴

E közben felötlő jelenség tárul elénk. A pozsonyiak 1619-ben nem akarnak Füleyvel bérleti szerződést kötni. Miért is ezen utóbbi megneheztel s 1619. ápr. 8-án a pozsonyi káptalan előtt kijelenti, hogy többé nem szólítja föl Pozsony városát — miként eddig tette — bérleti egyességre, hanem úgy jár el, amint a régi szerződés megengedi.⁵

Füley ekkor egyenesen II. Ferdinánd királyhoz fordul. Fölterjesztésében előadja: Sok-oldalú összevetés után arra a meggyőződésre jutott, hogy a pozsonyi vám, házak és szőlők sokkal többet jövedelmeznének, ha házi kezelés alá jutnának. Miért is a bérleti szerződést, mely eddig Pozsony-várossal fenállott, felbontja. De hogy a vám, házak és szőlők jövedelmét pontosan beszédhesse, szüksége van a fizetők lajstromára. Kéri tehát öfelségét, hagyja meg Pozsony városának, hogy az eddig bérben birt dolgokat minden akadékoskodás nélkül bocsássa vissza a tulajdonos kezére, — az adózók névsorát és kötelezettségét pedig, a pozsonyi telek-könyv alapján, hiteles kimutatásban közölje vele.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LXVII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár LXVIII. sz. a.

³ Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 88. és 91. l. — Pozsonyi városi levéltár: Lad. 46. M. nr. 1. c. — Ezen kötetben: Oklevéltár CXX. sz. a.

⁴ U. o. II. 923. sz. 88. és 92. l.

⁵ Ezen kötetben; Oklevéltár LXX. sz. a.

II. Ferdinánd király, 1619. ápr. 25-én kelt rendeletével, Füleynek méltányos kérését teljesíti.¹

Hogy-hogysem, — fordult a koczka, — Pozsony-város ugyanis továbbra is bérlő maradt.²

Ezen idő alatt Bethlen Gábor is megkezdí első támadását s elérkezik Pozsonyba. Itt oly tartalmú rendeletet ad ki, melynél fogva a pozsonyi hid és rév-jog a városé, mely ezentúl a pilisi apátnak s más egyházi férfinak mit sem fizet vám-bér czimén.³

Mi volt természetesebb, mint hogy Pozsony rögtön felhagyott a bérlet-fizetéssel.

Füley Tamás nem türi némán a dolgot. 1621. jun. 13-iki keletü levelében megütközését fejezi ki a miatt, hogy a pozsonyiak a legutóbbi időben nemcsak a bérlet-összeggel maradnak adósok, hanem még az évenként szokásos bérbe-vételre sem jelentkeznek. S egyuttal értesíti Pozsony-város hatóságát, nyilatkozzék: vajjon mily szándékkal van? Mert neki — mondja Füley — esze-ágában sincs, hogy ok nélkül, vagy a Bethlen-féle fölkelés örve alatt, jogos jövődelmétől megválják.⁴

Pozsony városa azonban még ily felszólítás után sem fizeti le a bérletet az 1620- és 1621-iki évre.

Ekkor fordul Füley II. Ferdinánd királyhoz veszélyeztetett vám-jogának védelme czéljából. Lépése nem is marad sokaig eredménytelen. Mert az uralkodó 1621. jul. 12-én kelt jevelében utasítja a pozsonyiakat kötelezettségök teljesítésére.⁵

De a pozsonyiaknál nem oly könnyen ment a fizetés. Hiszen Bethlen Gábor az 1618- és 1619-ik évre, hadi költség czimén, tiz-ezer forintot varrt Pozsony-város nyakába. A tekintélyes összeg 1620-ban már Bethlen kezeihez jut, — s így hatalmasan megcsappan a városi pénztár.⁶

Pozsony város hatósága még az 1621-ik év folyamán tud-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXI. sz. a.

² Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 92. l.

³ . . . » ut civitas (scil. Posoniensis) a solutione census, quem singulis annis abbati Pilisiensi et aliis interessatis religiosis ratione telonii cuiusdam hic in suburbio existentis solvere tenetur, in posterum omnino libera est« (Pozsonyi városi levéltár. Capsa XXXII. n. 7. 1—21. — Pannonhalmi főapátsági magán levéltár: Suppl. ad Fasc. 79. nr. 56.)

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXIII. sz. a.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXIV. sz. a.

⁶ Pozsonyi városi levéltár: Lad. XIX. nr. 16. öt darab.

tára adja II. Ferdinánd királynak, hogy a város a pilisi apátságnak eső száraz és vízi vám bérlet-összegét nem tagadta meg Füley Tamás apátnak; hanem, mivel a folytonos háborúskodás folytán a közlekedés majdnem egészen megakadt, a kereskedés pang, s így a vám-szedés szinte szünetel, — Füleyt csak arra kérte, engedné el ő is, a többi vámtulajdonosok módjára, a bérlet-összeg felét; a másik félnek lefizetése elől azonban a város nem akart kitérni. Ha pedig — teszik hozzá a pozsonyiak — Füley a vámszedést talán házilag akarná kezelni, ám jó, tegyen tetszése szerint, nekik egészen egyre megy.¹

A vám-összeg sürgetésében azonban Füley Tamás szinte fáradhatatlannak látszik. 1622-ben máj. 10-én² már erősen neki esik a pozsonyiaknak s szemökre lobbantja hanyagságukat a vám-fizetésben. Hangsúlyozza, hogy 1616-tól mily pontosak voltak a határidő megtartásában; most meg már mit sem adnak a szerződésre, — pedig a szótartás férfias dolog.

A jog erélyes hangsúlyozóján kívül a méltányosság embere is megszólal Füley Tamásban. Tudja és mérlegeli is, mennyire megviselték a politikai viszonyok a városi pénztárt. Megelégszik, ha a város 1622-ben száz-hatvan forint helyett csak százat fizet; de kiköti, hogy, jogának megvédése céljából, a nyugtatót úgy állítja ki mint azelőtt.³

Füley előzékenysége azonban nem sokat használ. A pozsonyiak még a száz forintot sem fizetik meg. Erre Füley, 1622. jun. 2-án, a királyi bíróság elé megy és kijelenti, hogy a pozsonyiakat már több ízben felszólította fizetésre, — de hasztalan. Miért is most már más térre kénytelen lépni. S így, ha az adósokat letartóztatja, vagy jószágukat lefoglalja, senki se tartsa eljárását önkényesnek s jog-sérelemnek.⁴

Időközben meg már az apátság vám-joga is veszélyben forog. A szent-györgyi és bazini polgárok ugyanis kijelentik, hogy nekik Pozsonyban vám-mentességek van, — s így, ha Pozsony városa

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXV. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár LXXVI. sz. a.

³ Ez magyarázza meg, hogy a bérlet-összegekről szóló kimutatásban az 1622-ik évnél is száz-hatvan forintot olvasunk. (Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 92. l.)

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXVII. sz. a.

tőlök ezután is szed vámot, hatalmaskodás czimén pert indítanak ellene.

Ily fenyegetés hallatára Pozsony városa, 1623. jan. 9-én, felszólítja Füley Tamás pilisi apátot: lépjen közbe; jelelje ki a módot, mely szerint az apátság tulajdon-jogát meg lehet védeni, nehogy ellenkező esetben csorba essék a bérlet-szerződés azon pontján, mely a vám-jog és jövődelem épségben tartását követeli.¹

Füley Tamás már jan. 21-én válaszol a pozsonyiaknak. Kijelenti, hogy meggyőződése szerint senkinek sem áll jogában a magyar királyoknak századok által szentesített intézkedéseit figyelmen kívül hagyni. Miért is a baziniak és szent-györgyiek eljárását jogtalannak és törvénytelennek tartja; s illetékes helyen mindent megmozdít, hogy ezek törekvését megghiúsítsa. S addig is, míg az igazságnak érvényt szerez, kéri Pozsony-város hatóságát: a pilisi apátság vám-jogából egy hajszálnyit se engedjen.²

Ugy látszik, sikerült az apátság vám-jogát biztosítani; mert 1623. április 24-én Pozsony-város és Füley Tamás között bérleti szerződés jö létre, oly értelemben, hogy a pozsonyi vám, házak és szőlők fejében a város évenként százhatvan forintot fizet, s teljes épségben fentartja az apátság vám- és tulajdonjogát az által, hogy a vám és egyéb tartozás alól senkit sem ment föl, s így nem kelt előítéletet az apátság birtok-joga iránt. De egyuttal Füley Tamás is kikötötte, hogy a szerződés csak egy évre szól, s ennek elteltével tetszése szerint bárkivel köthet bérletet.³

Ha a baziniak és szent-györgyiek vonakodása még ekkor is tart vala, a szerződés megkötésekor kétséggkívül hangsúlyozták volna a pozsonyiak a vámnak e részről elmaradását. Ily jellegű megjegyzésnek pedig nem akadunk nyomára.

A szerződés kelte után alig telik el egy hét, a pozsonyiak 1623. máj. 3-án, tudatják Füleyvel, ki ekkor Csákanban időzött, hogy megfizetik a bért, ha az apát emberét Pozsonyba küldi. Füleynek azonban ekkor sürgős dolga akad Nagyszombatban. Miért is arra kéri, 1623. máj. 9-én, Pozsony városát, küldje el hozzá

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXVIII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár LXXIX. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXX. sz. a.

Csákánba, máj. 11-ére, a városi aljegyzőt és kamarást, kiktől majd átveszi a bérlet-összeget, s egyuttal a nyugtatót is átadja nekik.¹

Füley folyton résen áll pozsonyi vám-jogáért. A legkisebb veszélyt sem kicsinyli, hogy nagygyá ne fejlődhessék. Árgus-szemét nem kerüli ki azon szerződés sem, melyet a pozsonyi polgárok a soproniakkal ezek borainak a Dunán átszállítására nézve kötöttek. Elküldi ugyanis, Himmelreich György pannonhalmi főapáttal egyértelműleg, Eszterházy Miklós nádor elé emberét, Nagy Gergelyt. Ez küldői nevében tiltakozott a szerződés tartalma ellen annyiban, a mennyiben általa a két apátság joga bár csak hajszálnyira is meg rövidülne.²

Pozsony anyagi helyzete 1626-ban annyira kedvezőtlen, hogy nem tudja kifizetni a bért. S midőn Füley apát megsürgeti, arra kéri a város: legyen türelemmel; mihelyt telik, azonnal lerója adóságát. S ha lehet, saját kezéhez juttatja az összeget; ellenkező esetben pedig a pozsonyi káptalan valamelyik tagjának óhajtja kézbesíteni.³

A város pénzügyi viszonyainak kedvezőtlen voltához járult e közben, hogy az óváriak megtagadták a vám-fizetést. A kérdés természetesen nem oldódik meg békésen. A pozsony-vármegyei alispán, ki elé a dolog került, 1628. jun. 16-ára tüzi ki az ügy fölvételét.

Pozsony városa ezalatt megkéri Pálffy István főispánt, hasson oda, hogy a per megszűnjék, — az óváriak pedig, úgy mint más, fizessék a vámot. De 1628. máj. 22-én figyelmezteti egyuttal Füley Tamás pilisi apátot is, hogy ő is tegyen vám-joga érdekében lépéseket a nádornál. S minthogy ezalatt Pálffy István is írt ez érdemben a nádornak, — a pozsonyiak megigérték, hogy a nádor válaszát, mihelyt közközökbe érkezik, nyomban közlik Füleyvel.⁴

Még jó szerivel le sem bonyolódott ezen ügy, már is újabb kellemetlenség merül föl.

Csontos Márton ujvári lakós ugyanis oly panaszszal állt elő, hogy a pozsonyi vámszedők tőle és embereitől, jöllehet van ki-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXXII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár LXXXIV. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXXV. sz. a.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXXVI. sz. a.

váltságuk, szedik a vámot. Erre, 1630. decz. 20-án, őfelsége nevében Ferenczfy Lőrincz értésére adja Schödl János pozsonyi polgármesternek, parancsolja meg a vámosoknak, hogy a panaszló félt és hiveit jövőre ne vámolják meg.¹

Pozsony-város hatósága nyomban, decz. 30-án, értesíti Füley Tamást a dologról, s hangsúlyozza, hogy a fölvetett kérdés legelső sorban a tulajdonost, a pilisi apátot, tehát őt érdekli, — miért is keljen tulajdon-jogának védelmére.²

Füley, a szintén vámtulajdonos Himmelreich György pannonthalmi főapáttal egyetemben, már 1631. jan. 2-án válaszol Pozsony városának.

Soraiban kifejti, hogy őfelsége leveléből kettőt olvasott ki. Az egyik az, hogy Csontos Mártontól a pozsonyi vámosok illetéktelen vámot szedtek; a másik pedig, hogy Csontos Márton vámmentességet követel a maga számára.

Az elsőre az a megjegyzése, hogy jogtalan módon senkit meg ne vámoljanak; az utóbbiban pedig határozott jogsérelmet lát. Mert ha kapott volna is Csontos Márton az uralkodótól fölmentést a vám alól, még ez is csak a királyi magán, vagy a jövőben életbe lépő vámokra terjedhetne ki. Miért is biztatja Pozsony városát, álljon sarkára a vám védelmében.³

De Füley nemcsak a biztatáshoz ért, — hanem vámjogát tényleg is megvédi. Csakis így történhetett meg, hogy pozsonyi ház- és szőlő-jövödelmét (census) s vámjait, 1615-től kezdve minden esztendőben, — leszámítva az 1620. és 1621-iki éveket — még halála évében is (1642), száz-hatvan magyar forintért adja bérbe Pozsony városának.⁴

Mivel azonban Füley e közben (1642. decz. 8.) meghal, az 1642/43-ik évek Szent-György napjai közé eső bérlet-összeget fele-részből apát-utóda, Szelephényi György, fele-részből pedig a magyar királyi kamara kapja meg. Vataj Lukács a kamara pénztárosa föl is veszi a száz-hatvan forintot s a megfelelő részleteket illetékes helyökre juttatja.⁵

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXXIX. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XC. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár XCI. sz. a.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár XV. sz. a.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CIX. sz. a.

Szelepchényi apátsága idején szintén Pozsony-város a vám bér-
lője. A bérlet-szerződés is egy ideig a régi marad. 1651. máj. 3-án
azonban már kétszáz magyar forintra szökik fel a bérlet-összeg.¹
S Szelepchényi ezen többé — a ránk maradt nyugtatók tanúsága
szerint — nem is változtat.² Az ő nevében, több ízben, jószág-igaz-
gatói, Maholány János és Thédy Sándor veszik föl a bért.³

A kétszáz forintnyi bér-összeg, úgy látszik, állandósul. Guba-
sóczy idejéből ugyan nincs erre bizonyítékunk; de utódainak, Ko-
rompaynak és Jaklin Baláznak megbízottai már hangosan igazolják
állításunkat. Így az 1687-, 1688- és 1689-iki években, Korompay
névében Krachun János pozsonyi kanonok,⁴ 1693. máj. 30-án,
Jaklin képviselőjében, Porkop János⁵ veszi föl a kétszáz forintnyi
bért. Illyés András pilisi apát szintén kétszáz forintról állít ki nyug-
tatót, Hoffer Mátyás pozsony-városi pénztáros számára.⁶ Ezen
összeg 1707 óta a nagyszombati szeminárium pénztárába folyik.⁷

POZSONYI SZŐLŐK ÉS HÁZAK.

*A pozsonyiak nem fizetik le a Pythyán János és Ujlaky János
pilisi apátnak eső összeget. A Haffner, Hochweingarten, Kyrstner, Mebr-
Schildt, Mebr-Zwetler, Schmidel, Schyllb, Thonau-Leutten, Volradl és
Zwetler nevű szőlők birtokviszonyai a XVI. században. A pilisi apát-
ságnak a piacon, a kórház- és Duna-utczában levő pozsonyi házai és
ezek lakói.*

A pilisi apátságot több pozsonyi szőlő és ház után már rég-
óta megillette bizonyos évi jövedelem borban, borsban és pénzben.

¹ Pozsony-városi levéltár: Lad. 46. f. M. nr. 1. e.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXI. sz. a. — Ugyanily tartalmú nyugtatókat őriz a po-
zsonyi városi levéltár, 1652. ápr. 24, 1654. ápr. 24, 1655. máj. 11, 1656. ápr. 24, 1657. máj.
5, 1658. máj. 16, 1661. nov. 15, 1664. ápr. 23, 1672. okt. 8, 1673. máj. 13, 1676. jun. 9,
1678. ápr. 19, 1681. jun. 9. kelettel. (Lad. 46. f. M. nr. 1. e, f, g.) és 1684. máj. 8-iki
kelettel. (Lad. 46. f. A. nr. 12.)

³ Ezen kötetben: Oklevéltár: CXI. sz. a. — Pozsony városi levéltár: Lad. 46. f. M.
nr. 1. f. g.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár CXIV. sz. a. — Pozsony-városi levéltár: Lad. 46. f. M. nr.
1. g/2, az 1688. ápr. 24- és 1689. ápr. 20-iki keletű nyugtató. — Ugyanezen nyugtatók hi-
vatalos másolatban: Zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 127—128. l.

⁵ Pozsonyi városi levéltár: Lad. 46. f. M. nr. 1. h.

⁶ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXIV. sz. a.

⁷ Zirczi apáts. l. tár: Vágsselly. ir. 1710- es csom. 85. sz.

A XVI. század első felében az apátság nyers anyagban szedeti be a járandóságot; de sok baja van miatta.

Bethlenfalvi Thurzó Elek országbíró és királyi helytartó, 1541. szept. 26-án kelt levelében,¹ meghagyja Pozsony-város birájának és esküdtjeinek, hogy a pilisi apátságnak, Pozsony városa vagy a pozsonyi polgárok részéről járó összeget az általa kiszemelt s a király által kinevezett s megerősített pilisi apát, *Pylhyán János* kezéhez szolgáltatassák.

A pozsonyiak azonban nem igen veszik tudomásul az értesítést. Hiszen I. Ferdinánd király 1544. aug. 18-án² már azt veti a pozsonyiak szemére, hogy, *Pylhyán János pilisi apát* panasza szerint, az apátságnak eső összeget többszörös királyi parancs ellenére sem fizetik le, hanem különböző kifogásokkal ütik el s huzák-vonják a dolgot.

I. Ferdinánd király uralkodói kötelességét teljesíti tehát, midőn szigorúan utasítja a pozsonyiakat tartozásuk letörlesztésére, s így az apátság jogi sérelmeinek orvoslására.

Ujlaky János, tinnini választott püspök, királyi tanácsos és pilisi apát, I. Ferdinánd király elé oly panaszszal lépett, hogy apátságához tartozó pozsonyi házai és szőlői után a pozsonyi polgárok már *négy-öt* év óta nem fizetik a járandóságot.

Erre 1558-ban aug. 29-én kelt soraival³ elrendeli a király, hogy Pozsony-város hatósága írja össze a telek-könyv alapján a pilisi apátság tulajdonát képező házakat, szőlőket és jövedelmeket; a hiteles kimutatást közölje a panaszló féllel; a hátralékosokat pedig szorítsa kötelezettségök teljesítésére.

Ezen intézkedés azonban meddő maradt. Hiszen Miksa király még tíz év múlva is, 1568. febr. 18-án,⁴ a legerélyesebb hangon közli a pozsonyi hatósággal Ujlaki János váci püspök- és pilisi apátnak oly értelmű panaszát, hogy a pozsonyiak számos királyi rendelet ellenére sem róják le a szőlők után eső tartozásukat. S ugyancsak ezen alkalommal szigorúan meghagyja a király, hogy a

¹ *Békefi Remig*: A pilisi apátság története. I. k. 468. l.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XII. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár: XIV. sz. a.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár: XVI. sz. a.

pozsonyiak a hátralékokat azonnal törleszszék le, s ezután mindig pontosan, a megszabott időben, szolgáltatassák be a járandóságot.

A »Haffner«¹ szőlő czimén ily jövedelem folyt be az apátság javára:

1536-ban Frigyes szij-gyártótól egy,² 1556-ban pedig Fischer Jánostól s Ecker (Eckhardt) Pétertől külön-külön egy-negyed »urna«³ bor.⁴ 1580-ban s 1581-ben Ecker Frigyes felesége, Anna, mint Fischer János özvegye, s Ecker Péter egy-negyed urna borral növelték az apátság jövedelmét.⁵

A »Hochweingarten« szőlőtől fizetett: 1536-ban Gruber János kalapos és Kayser János, mindketten hosszú-utczai lakók, egy urna bort és egy »negyeda«⁶ borsot⁷; 1554-ben Kirchmarin Anna,⁸ Mühlner Lipót, ki Wirth Bertalan leányát vette nőül, és Kerbler Wolfgang szintén annyit, — a borssal azonban ezen utóbbi nyolcz éven át hátralékban maradt.⁹ 1556-ban Kirchmann Anna és Mühlner Lipót nevével találkozunk a fizetők rovatában.¹⁰ 1569-ben Schmidt, másként Kis Péter neje, Anna, Kayser György felesége, Orsolya, s végül Mühlner Lipót fizetik az említett évi járulékot.¹¹ 1580-ban pedig Khunitsch Antal s Lichtenberger Gáspár az apátság adózói.¹²

A »Kyrstner« szőlőtől, 1536-ban, Steyerer Kálmán, a Szent-Mihály kapu előtt lakó pozsonyi polgár, három urna bort s három negyed borsot, — Korrenmetz (Kornmetz is előfordúl) Wolfgang,

¹ Azon szőlőket, melyeknek nevét (pl. Haffner és Kürschner) művem első kötetében (207. l.) azonosítottam, e helyütt azért tárgyalom külön, mert ezáltal külsőleg is kifejeződik azon meggyőződése, hogy a két különböző névnek használatával úgy áll a dolog: hogy az egyik elnevezés az egész szőlő-hegyre illik, a másik meg a szőlő-hegynek csak bizonyos részére; s így a nagyobb területet jelző nevet a kisebbre vonatkozó helyett bátran lehet használni, — de megfordítva nem.

² Zirczi apátsági levéltár: Lib. sub nr. 40. p. 15.

³ Az urna nagyságát lásd »Zweller« szőlőnél, ezen kötetben.

⁴ Zirczi ap. l. tár: Lib. sub nr. 40. p. 13.

⁵ U. o. II. 923. 82. és 89. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

⁶ A »negyeda« értékét lásd »Zweller« szőlőnél, ezen kötetben.

⁷ Zirczi apátsági levéltár. Liber sub num. 40. p. 14—15. — Regesta super censum pecuniae et vini Posonii ad abbatiam Pilisiensem de annis 1536, 1549 etc.

⁸ U. o. II. 923. sz. 78. l.

⁹ U. o. II. 923. sz. 70. l.

¹⁰ U. o. Liber sub nr. 40 p. 13.

¹¹ U. o. II. 923. sz. 65. l.

¹² U. o. II. 923. sz. 82. és 90. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

magában a városban lakó pozsonyi polgár pedig egy urna bort s egy negyed borsot fizetett az apátságnak.¹ Winckler Sándor és Dorner (Thorner is előfordúl) György 1551-, 1552-, 1553-, 1554-² és 1556-ban³ egy és egy-negyed urna bor és két negyed bors beszolgáltatására voltak kötelesek. Az előbbi azonban 1551-, 1553- és 1554-ben, az utóbbi pedig 1551-től 1554-ig bezárólag minden évben adós maradt a borssal.⁴ 1569-ban Mészáros Lénárd adómentes volt; Korrenmetz András részéről pedig egy urna bor járt; de már tizenhárom év óta hátralékban volt.⁵ 1580-ban Freytag András fél urna bort s fél-negyed borsot, Winckler János pedig két és fél urna bort s két és fél negyed borsot fizetett.⁶

A »*Mehr Schildt*« szőlőtől 1569-ben Fux (Fuxl) Jakab utóda, Fux János, Margit nevű feleségével, fizet egy urna bort és egy negyed borsot;⁷ 1580-ban s 1581-ben pedig Springerer István fél urna bort és fél negyed borsot.⁸

A »*Mehr Zwieller*« szőlőtől 1569-ben Grubmühlner Kristóf utóda, György, Erzsébet feleségével egyetemben, egy urna bort és egy-negyed borsot szolgáltat be az apátságnak⁹; 1580-ban azonban már felényire olvad le a járandóság,¹⁰ s így marad a következő évben is.¹¹

A »*Schmidel*« szőlő az apátság számára imigyen kamatozott: 1550-ben Thumler, más néven Katzenmacher János, Grubmüller Jakab és Decker (Schwester néven is előfordúl) Mátyás varga a »*Lechenfelden*«-féle házban egy urna bort és egy negyed borsot fizetett.¹² Ezen utóbbinak kötelezettségét 1569-ben már Dorotya nevű özvegye és Simon fia vállain látjuk.¹³ 1580- és 1581-

¹ Zirczi apátsági levéltár: Liber nr. 40. p. 14. — Regesta super censum pecuniae et vini Posonii ab abbatiam Pilisiensem de annis 1536. etc.

² Zirczi apátsági levéltár: II. 927. sz. 69. l.

³ Zirczi apátsági levéltár: Liber nr. 40. p. 14.

⁴ Zirczi apátsági levéltár: II. 927. sz. 69. l.

⁵ U. o. 64. l.

⁶ Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

⁷ Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 66. l.

⁸ U. o. 81 és 89. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

⁹ Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 64. l.

¹⁰ U. o. 81. l.

¹¹ U. o. 89. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

¹² Zirczi apátsági levéltár: II. 913. sz. 69. l. — Regesta super censum pecuniae et vini Posonii ad abbatiam Pilisiensem de annis 1536, 1549, 1551 etc.

¹³ U. o. 66. l.

ben ezen utóbbi s kívülé még Nagy István és Schwartz Gáspár fél urna bort és fél negyed borsot fizet.¹

»Schyll« nevű szőlő után ilyen jövedelme volt az apátságnak:

1536-ban Aychyneger, másként Hewthowr Wolfgang pozsonyvárosi lakos és Kisserler Jakab halász részéről egy urna bor és egy-negyed bors.² Az előbbi még 1569-ben is adózik;³ 1580- és 1581-ben azonban már Schatz Kristóf nevével találkozunk az ő helyén, fél urna bor és fél negyed bors fizetéssel.⁴

A »Thonau-Leutten« szőlő fejében az apátságnak adóztak:

1536-ban Zsidó-Kovács György és Mauser (Meszrer) Vitus czin-öntő három negyed, Márton timár pedig öt negyed urna borral.⁵

1554-ben Róth György, vedriczi lakó, három-negyed urna,⁶ s Kalmár Miklós, Shili Pál leányának férje, egy urna borral.⁷ De Kalmár Miklós szőlő-része átment sógorára, Hajós Istvánra; s így ezen utóbbi, mivel Márton timártól is megvett egy szőlő-részt, évenként két és egy-negyed urna bort tartozott az apátságnak beszolgáltatni. De három évig hátralékban maradt; s így ezen idő elteltével adózása hét urnára rugott.⁸

1556-ban⁹ és 1569-ben¹⁰ Róth György, Mester Vitus (így!) és Kalmár Miklós nevével még mindig találkozunk. Ezen utóbbi, úgy látszik, sógora helyett szerepel.

1580-ban Wiernitzer (Bytrniczer) Lőrintz jogutóda, Schödl (Schedely, sőt Rhedely névvel is) Fábián, továbbá Róth János s végül Kalmár Miklós utódai évenként két és fél urna borral gyarapítják az apátság jövedelmét.¹¹

¹ U. o. 81. és 89. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

² Zirczi apátsági levéltár: Lib. sub nr. 40. p. 14. — Regesta super censum pecuniae et vini Posonii ad abbatiam Pilisiensem de annis 1536, 1549 etc.

³ U. o. II. 923. sz. 66. l.

⁴ U. o. II. 923. sz. 81. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

⁵ Zirczi apátsági levéltár. Liber sub nr. 40. p. 14. — Regesta super censum pecuniae et vini Posonii ad abbatiam Pilisiensem de annis 1536, 1549, 1550. 1551, 1552.

⁶ U. o. II. 923. sz. 70. l.

⁷ U. o. II. 923. sz. 74. l.

⁸ U. o. II. 923. sz. 78—79. l.

⁹ U. o. Liber sub num. 40. p. 13.

¹⁰ U. o. II. 923. sz. 65. l.

¹¹ U. o. II. 923. sz. 82—3. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

A »*Volradl*« szőlőtől, 1536-ban, Márton varga, ki Pozsonyban a zsidó utczában lakott, egy urna bort fizetett.¹ 1556-ban már nyoma vész, kinek a kezén van a szőlő.² 1569-ben azonban Mártonon kívül már Veréb Sebestyént és feleségét, Dorottyát, találjuk a szőlő használatában, melyért egy urna bort fizettek.³ 1580-ban és 1581-ben Röszei Máté fizetett fél urna bort és fél-negyed borsot.⁴

A »*Zwettler*« szőlő után, Rumel Tamás, ki Pozsonyban a Szent-Mihály kapu előtt lakott, s Gruebmlner Keresztély, szintén pozsonyi lakó, a pilisi apátságnak az 1536-ik évre, egy-egy »urna«⁵ bort és egy-egy »negyed« (quartale)⁶ borsot fizetett.⁷

Ugyanettől, 1554-ben, Pflasterer János, kinek két szőlő-része volt, egy urna bort,⁸ — 1556-ban pedig Pfab Gergely kalapos és Pflasterer János özvegye egy-egy urna bort és egy-egy negyed borsot tartozott beszolgáltatni. A borssal mindegyikök éveken át adós maradt;⁹ borban azonban csak az utóbbinak volt három évi hátraléka.¹⁰ 1569-ben Rumel Tamás és felesége, Anna, szintén egy urna bor és egy negyed bors fizetés-kötelezettséggel jelennek meg.¹¹ 1580-ban Pflasterer János, majd meg Pfab Gergely utódjaként Knopf (Knap) Vitus fizet egy urna bort és egy negyed borsot; Rumel Tamás követője, Schwartz Gáspár pedig fél urna bort és fél negyed borsot¹² fizet.¹³

¹ Zirczi apátsági levéltár: Liber sub nr. 40. p. 15; és II. 927. sz. 77. l. — Regesta super censum pecuniae et vini Posonii ad abbatiam Pilisiensem de annis 1536, 1549, 1550. etc.

² Zirczi apátsági levéltár: Lib. sub nr. 40. p. 13.

³ Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 66. l.

⁴ U. o. 83. és 90. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

⁵ Urna = 13.13 liter.

⁶ Quartale = egy sextariusnak egynegyed részével. A sextarius pedig = 0.547 liter. Tehát a quartale, vagyis a »negyed« = 0.137 liter.

⁷ Registrum Vinearum ad abbatiam Piliensem pertinentium anno Domini 1526. (Zirczi apátsági levéltár. Liber sub nr. 40. p. 14.) — Regesta super censum pecuniae et vini Posonii ad abbatiam Pilisiensem de annis 1536, 1549, 1550. etc.

⁸ Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 70. l.

⁹ Zirczi apátsági levéltár: Liber sub nr. 40. p. 12.

¹⁰ Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 78. l.

¹¹ Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 64. l.

¹² U. o. 81. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

¹³ Az elsorolt szőlőkön kívül volt még az apátságnak a Pozsonyból Szent-György felé vezető út mellett is szőlője. Ezt még Normann János apát szerezte vétel útján Wolfgang Pál özvegyétől. 1550. táján azonban már idegen kezekre jutott. Azt látjuk ugyanis, hogy Cayró Simon pozsonyi polgár ezen szőlő-területet Kelemen nevű vámosnak adja. (Zirczi apátsági levéltár: Regesta super censum pecuniae et vini Posonii ad abbatiam de annis 1536, 1549, 1550. etc.)

A pilisi apátságnak jövedelmező házak¹ Pozsonyban: három csoportban — a piacon, a kórház- és a Duna-utczában — emelkedtek.

A legszebb ezek közül a *piacon* ékeskedett. Ettől Aczél István 1550-ben tíz, 1580-ban és 1581-ben nyolcz arany forintot fizetett.²

A *kórház-utcai* házak után 1536-ban Lychtschyer István, Rochensperger István és Schmidt Bertalan egyenkint húsz krajczárt, Furmann János és Mészáros Tamás pedig tizenöt krajczárt és egy negyed borsot szolgáltattak be az apátságnak.³ 1554-ben Lychtschyer Márton s Rochensperger István⁴ husz-husz krajczár, — Schweiczer Kristóf és Mészáros Tamás husz-husz magyar denár és még egy negyed bors, — Strammer Péter pedig negyven magyar denár fizetésére volt köteles. Ugyanekkor Lychtschyer Mártonnak s Rochensperger István leá-

¹ Monostori Werzethe Miklós mester, Anna nevű felesége nevében, 1403. aug. 9-én, Némái Treutl Miklós királyi tárnokmester elé oly panaszszal lépett, hogy több pozsonyi ház, mely örökösödő jog alapján az ő nejét illeti meg, erőszakos foglalás útján a pilisi apátság kezei közé jutott.

János pilisi apát, ezen vád hallatára előadja, hogy a szóban forgó házak ugyan az ő apátságához tartoznak, de a hozzá jutás módja egészen törvényes, — s ezen állítását annak idején kész okirattal is bizonyítani.

A bíróság tárgyalás napjául 1403. aug. 22-ikét, majd okt. 6-ikát, s végül, a perhalasztással járó három-három márka elmarasztalás mellett, 1404. május 1-ét tűzi ki.

A tárgyalásra János apát személyesen, Werzethe Miklós pedig felesége, Anna, képviselőtében jelenik meg. S ez utóbbi, jelzett panaszának ismételése után, elvárja az ellenféltől, hogy az emlegetett okiratokkal elő-áll.

János apát sem rest, három hiteles levelet tár a bíróság elé. Ezek kettejét, 1378. nov. 1-i kelettel, Pozsony város hatósága német nyelven állította ki. Miért is tolmács fejteti értelmöket a bíróság előtt.

A bíróság az előterjesztésből megértette, hogy Miklós, Jakab pozsonyi bíró fia, Henrik pilisi apáttól négyszáz arany- s négyszáz ezüst forintot és hatvanöt ezüst márkát kölcsönzött, s ezek fejében három pozsonyi házát zálogba vetette az apátságnál, sőt még az is kiderült, hogy 1384. okt. 14-én, János pilisi apátot már be is iktatták a három ház ideiglenes birtoklásába.

A bíróság, ily alapra helyezkedve, 1404. jun. 9. elrendeli, hogy Werzethe Miklós felesége, Anna, az apátságnál levő tartozását, Budán, a bírói hatóságnál, ily részletekben törleszse le: 1404. aug. 1-én, okt. 6-án, 1405. jan. 13-án, máj. 1-én s aug. 1-én száz-száz arany-forintot, — 1405. okt. 6-án pedig hatvanöt ezüst márkát. Azonban megjegyzi a bíróság, hogy az összeg letörlesztéseig a házak az apátság kezén maradnak, — s csak a teljes tisztázás után szállnak vissza Annára. Ha azonban a törlesztés nem történne meg a maga idejében, úgy az apátság a házakat a kölcsön fejében megtarthatja, zálogba vetheti vagy el is adhatja, — úgy azonban, ha a vételár, vagy a zálogba-vetés összege a kölcsönzött pénz-mennyiséget meghaladná, a többlet Annáé legyen. (Ezen kötetben: Oklevéltár IV. sz. a.)

² Zirczi apátsági levéltár: II. 923. sz. 83. és 90. l. — Regesta super censum pecunie et vini Posonii ad abbatiam Pilisiensem de annis 1536, 1549, 1550, 1551. etc.

³ Zirczi apátsági levéltár: Regesta super censum pecunie et vini Posonii ad abbatiam Pilisiensem de annis 1536, 1549, etc. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

⁴ U. o. II. 923. sz. 71. l.

nyának, négy évi tartozás czimén, nyolczvan krajczár, — Strammer Péternek pedig száz-hatvan denár hátraléka van; míg Mészáros Tamás rovata csak két évi fizetés-elmaradást jelez.¹ A census-fizetők sorában ott látjuk még Grosz Györgyöt, Walther Sebestyén Jánost és Kristóf olasz építő-mestert.²

1580-ban s 1581-ben a kórház-utczai házak czimén Khrutschó Ambrus s Grósz György húsz krajczárt, Tysler Kristóf fél negyed borsot, Gróf Mátyás mint Furmann János utóda, és Lychtschyer Mátyás külön-külön tizenöt krajczárt és fél negyed borsot fizetett.³

A *Duna-utczai* házak után, 1536-ban, Róth Márk és Prandel Valentin husz-husz, Mylner Bertalan és Ravasz Tamás tiz-tiz bécsi denár, — 1554-ben pedig Mylner János, Róth Márk és Kőnigh János tiz-tiz, Prandel Valentin özvegye pedig husz magyar denárt fizet.⁴ Tartozásukat azonban hanyagúl teljesítik; hiszen a telekkönyvi adatok hét,⁵ nyolcz, sőt kilencz⁶ évi hátralékról is beszélnek.

1580-ban a Duna-utczai adózók névsora így alakul meg: Róth Márton, Grumprecht Valentin húsz, Schmidel Gergely és Egker (Ecker) Tamás tiz-tiz denárral.⁷

1581-ben csak annyi változás történik, hogy Egerer Tamás husz denárt fizet.⁸

SZÁNTÓ.

Szántó határos községei. A birtok Nyáry Ferencz kezére jut. A porták száma és a királyi adó a XVI. és a XVII. század első felében. A szántói jobbágyság és zsellérek 1578-ban. Szántó ura Chery pasa

¹ Zirczi ap. l. tár: II. 923. sz. 74—76. l.

² U. o. 80. l.

³ Zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 83—84. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

⁴ U. o. 71 és 74. l. — Regesta super censum pecuniae et vini Posonii ad abbatiam de annis 1536, 1549, 1550 etc.

⁵ U. o. 80. l.

⁶ U. o. 67. l.

⁷ U. o. 84. l. — Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

⁸ U. o. 90. l.

A jobbágyság kétfelé adóznak. A szántói forrás a XIII. és a XVI. században. Szántói birtokviszonyok 1643- és 1698-ban. A pilisi apátság pere a Tóthgál-családdal. Egyenlenség a szántóiak és a füzesgyarmathiak között.

Szántó (Hont-vármegyében) a XVI. században határos Füzes-Gyarmath (Érsek-Gyarmath), Deménd, Magyarád, Dalmad, Bory és Csánk községekkel.¹

1542-ben, hogy-hogy sem, Nyáry Ferencz kezén van; tizenegy királyi adó alá eső telket számlál s hatvanad fejében fizet hét forint és harminczhét denárt.² A következő évben adója tizennégy forint, elhagyott telke négy, szegénye pedig tiz.³ 1549-ben még mindig Nyáry Ferencz rajta az úr; a telkek száma pedig tizenkettő.⁴

¹ Kelemen deák Kürthi Antalt és Kereskényi Mihályt, Konth Miklós nádor előtt, máj. 1-én, Henrik pilisi apát nevében arról vádolta, hogy ezek az apátság szántói jobbágyságainak tizenegy lovát elhajtották.

A vádlottak nevében Péterfi János jelenik meg a bíróság előtt s kinyilvánítja, hogy a ló-elidegenítés ügye már be van fejezve, s így a vádnak nincsen alapja. Állítását okiratokkal is kész támogatni, — csak perhalasztást kér.

A nádor, többszörös halasztás után, máj. 15-ét tüzi ki a tárgyalás napjává.

Ezalatt Konth Miklós helyébe László nádor kerül, s így ezen ügy is az ő kezei között gombolyodik le.

Kürthi Antal 1368. máj. 15-én maga és társa nevében kinyilatkoztatja, hogy a tizenegy lovat azért hajtották el, mert az apátság tiszviselője nem akarta kiadni azon jobbágyságokat, kik, Domokos honti comes és a vármegyei szolgabírák s esküdtek jelentése szerint, gyilkosságot követtek el. Együttal két levelet is mutat elő.

Az egyik Nagy Lajos király levele 1360. aug. 1-i, — a másik a saághi konventé 1361-iki kelettel.

Amannak tartalma szerint a király, értesülvén Domokos honti comes jelentéséből arról, hogy a hont-vármegyei lakosok közül a rájuk kivetett bírsággal igen sokan adósok maradtak, — szigorúan megparancsolja a hontvármegyei szolgabíráknak: a hátralékosok tartozását minél előbb szedjék be Széchenyi László fia, János és Fődémes Miklós királyi emberek egyike s a saághi konvent küldötte jelenlétében.

A másikban pedig a saághi konvent adja elő, hogy, a királyi parancsnak megfelelőleg, Széchenyi László királyi ember kíséretében, Tamás nevű jegyzőjét küldötte ki saját kebeléből. Ezeknek közértelmű előterjesztéséből meg kiviláglik, hogy a hontvármegyei elmarasztalási s bírság-hátralék az utolsó fillérig befolyt; s így ily természetű adóssága senkinek, tehát a bepanaszolt félnek sincs.

Ezen jelentés alapján, s tekintettel a fenforgó körülményekre, László nádor, 1368. máj. 26-iki keletű levele szerint, Kürthi Antalt és Kereskényi Mihályt, a főpapok-, főurak- és nemességéből megalakult ülésben, az ellenök indított kereset alól fölmenti. (Ezen kötetben Oklevéltár II. sz. a.)

² Magyar orsz. levéltár: Dicalis Conscriptio. Tom. XVII. p. 92.

³ U. o. Tom. XVII. p. 126.

⁴ U. o. Tom. XVII. p. 159.

A pilisi apátság, mint ilyen, a Nyáry-féle uralom idején sem vesztette el tulajdon-jogát Szántóra.¹ 1569-ben meg már tényleges tulajdonosként is a pilisi apát szerepel. A porták száma ekkor már hatra olvad le; s ebből is csak öt fizeti a királyi adót, az egy forintot és huszonöt denárt. Zsellére van hat.² 1573-ban három,³ 1558-ban és 1593-ban öt,⁴ 1596-ban két és fél⁵ telekről beszél az adó-lajstrom.

1598-ban Szántónak harminczöt háza van;⁶ a következő évi új összeírás azonban már csak huszönötöt jelez.⁷

Szántó, a benne levő három porta után, 1610-ben, királyi adó fejében tizenkét forintot fizet.⁸ 1613-ban azonban fizetés dolgában többé nem számítanak telkei, mert ekkor már a török pusztításának teljesen áldozatul estek.⁹

Ezen idő óta a királyi adó alá eső telkek száma az egy és fél között váltakozik.¹⁰

A szántói jobbágyságok és zsellérek névsorát az 1578-ik évből ismerjük. Jobbágyságok: Tóthgál Pál bíró, Kéry János, Berza Orbán, Antal Benedek, Dömötör Janos, Kossyk Dömötör, Chombok Péter, Herczeg Gál, Myghle Imre, Márkus István, Szabó Bálint, Paxy Gergely és Lőrincz, Vargha Antal, Kéry Miklós, Beszédes János, Szabó Gergely, Antal Mihály, Kossyk Sebestyén, Tóthgál Bálint, Köbölő Ágoston és Szabó Máté.

Házasszellek: Takács János, Myghle Bertalan, Moszyk Dömötör, Farkas Pál és Tóth Albert.

A török hódoltság területén levő helyek sorsában Szántó is osztozik. Mig a hadi adót, királyi adó néven, a magyar királynak fizeti, — lerója kötelezettségét egyuttal a török földes-úr iránt is.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XIII. sz. a.

² Magyar országos levéltár: Dicalis Conscriptio. Tom. XVI. p. 8.

³ U. o. Tom. XVI. p. 173.

⁴ U. o. Tom. XVI. p. 387. és 402.

⁵ U. o. Tom. XVI. p. 421.

⁶ U. o. Tom. XVI. p. 499.

⁷ U. o. Tom. XVI. p. 469.

⁸ U. o. Tom. XVI. p. 580.

⁹ U. o. Tom. XVI. p. 608.

¹⁰ Anno 1623. por. 1; a. 1624. por. $\frac{1}{2}$; a. 1626. por. $\frac{1}{2}$; a. 1635. por. 1; a. 1638. por. 1; a. 1648. por. 1. (Magyar orsz. levéltár: Dicalis conscriptio, az illető éveknél.)

Szántó ura Chery pasa. Jó koros ember, lakása Budán van. Tizedet kap a buzából, rozsból, zabból s egyáltalán minden földterményből. Minden jobbágy után jár neki évenként egy-egy forint és egy tehén, vagy ez utóbbi helyett négy forint. A disznók után általánosságban három forint kinek-kinek a fizetsége.

Valóban megható a látvány, mely itt szemeink elé tárul. Midőn a szegény magyar jobbágy saját hazája és a török iránti tartozását leróttá, teljesítetlenül állt még előtte a kötelezettség saját földesúrá iránt.

Mindegyik egész portás jobbágy Szent Márton napkor egy forinttal, a fél-portás pedig ötven denárral adózik. Ugyanekkor két fertál buzát és zabot és egy fertál rozstot fizetnek egyenkint, szabelébi mérték szerint számítva.

Jobbágyi szöllejek a »Csonkás« hegyen van. Kilenczedet sem a földterményből, sem a borból nem adnak földesuroknak. A tized jogilag az esztergomi érseknek jár; de az apátság mind Szántó, mind Maróth tizedét 1578-ban harminczkét, 1583-ban és 1584-ben negyven forintért béreli ki. S ez az apátságra előnyös volt, mert a két birtok után esedékes összeg fölért legalább is száz-húsz forinttal.

A Léván lakó apátsági tiszt is követelt tőlök személyenkint két fertál zabot. Ezen új keletű járandóságtól menekülni akarnak olyképen, hogy inkább magának az apátnak szolgáltatják be azt, amit a tiszt tőlök lórtartás czimén hajt be.

Census és szolgálat fejében 1578-ban összesen hetvenöt, 1579-ben nyolczvan forint az adójok, melyet két részletben, Szent-György és Lukács napkor, fizetnek. Malmuk ócska; szántóföldjük, rétjük és erdejök elég van. A Borpatak mellett laknak; s itt van a savanyú víz is.

Okirataink már a XIII. század második felében beszélnek a »Bor« folyóról;¹ de a savanyú-víz forrásról mélyen hallgatnak.

Nemzet-gazdasági szempontból felette érdekes adat tehát az, melyből megtudjuk, hogy *a ma is igen kellemes és egészséges itali szántói savanyú-víz* már három századdal előbb (1578) az emberek

¹ Békefi Remig: A pilisi apátság története I. köt. 321. l. — Fejér: Cod. Dipl. Tom. V. Vol. II. p. 269—270.

szeme láttára bugyogott elő a föld gyomrából s közkincsét képezte a lakósságnak.

A zsellérek mit sem fizetnek földesuroknak.

A jobbágyok békességben élnek. Csak a dalmadiakkal, Zsembery Boldizsárnak embereivel van bajlódásuk »Karácson-völgye«, »Nagy Oszlás« és a »Tó felett való földek« határai miatt. Miért is határ-igazítást sürgetnek.¹

Az 1643-iki évből szintén előttünk van Szántó állapota.

Jobbágyai: Szabó Gergely, Berza Benedek, Tamás és András, Márkus Benedek, Szabó János és Mátyás, Bánya Mátyás.²

Zsellérei: Myghle András, Kovách Mihály, Berza Mihály Farkas János, Pascha Mihály, Rafay János, Paxy András, Thorda Máté, Bánya Máté és Mátyás, Lukács Balázs és Kovács Albert.

A puszta helyek: Beszédes Kelemen, Muzik Mátyás, Tóth Máté, Herczeg Tamás, Tomcsa Ambrus, Herczeg Lőrincz, Kosik Demeter, Paxy István, Szabó Albert, Muzik János, Czelladró János és Holecz Tamás neve alatt fordulnak elő.

Szabad háza csak egy van.

Van az uraságnak malma, mely után évenként hatvan köből jövődelem várható. Mindegyik vetéskor köteles a nyolcz jobbágy az apátság földjeiből egy-egy holdat »akó-buzá«-val bevetni. Földesurok fáját behordják, vagy fizetnek a szállítás fejében. A bort épen úgy mérik ki, mint a maróthiak. Az egész-helyes jobbágyok négy ízben — Szent Mihály, Szent-György, Gyertya-szentelő és Szent-Márton napján — negyven-negyven denárt, a fél-helyesek pedig Szent-Márton napkor egy forintot fizetnek. Nagyobb táblák rendezésekor őzről és nyulról gondoskodnak. Karácsonykor az egész helyes jobbágyok egy kappant, husvétkor pedig tiz tojást adnak.

A jövődelem pénzben harminczhét forint és ötven denár-ra rúg.

Szántó 1616-ban Füley Tamásnak hatvankét köből buzát és hatvankilencz köből zabot jövődelmezett; 1643-ban pedig, a tizenhatoddal együtt, ötvennégy keresztre rúg a termés.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

² Nagy Lukács Miklósról, mivel nevénél semmi jelzést sem látunk, nem tudjuk, jobbágy-e, vagy zsellér-e?

Egyéb tekintetekben a régibb viszonyok maradtak érvényben.¹

Szántó birtok-viszonyai 1698-ban meg ily szálakból szövődnek:

Művelt porta van tizenöt. Igaz ugyan, hogy a jobbágyok csak hat- és három-negyedet vallottak be, — de hamisan. Az urasági földekbe huszanhat pozsonyi mérő vethető. Ezek is a jobbágyok kezén vannak s használatukért minden jobbágy kilenczedet ad a termésből. Tized szintén jár tőlök; a kilenczeddel úgy vannak, mint az apát-maróthiak, — szemes gabonával fizetnek. Szőlejekből a tőke szinte egészen kiveszett, — de a helyreállítás munkája már folyamatban van. Mivel az uraságnak nem szolgálnak, kész pénzben ötven forintot fizetnek. A község határában újra megkezdődik a vámszedés, a mely már régóta szünetelt. A jobbágyok huszonötön vannak.²

I. Ferdinánd király, tekintettel elődeinek az érdem méltánylása céljából történt eljárására s azon szolgálatra, melyet Tóthgál Antal, Mihály és Pál a haza és az uralkodók érdekében teljesített, — 1550-ben febr. 2-án kelt soraival mind-hármajokat, összes utódaikkal együtt, feloldja jobbágyi kötelékeik alól, a pilisi apátság szántói jószágán levő házban és udvarhelyben nemesíti őket s kiterjeszti rájuk az összes nemesi jogokat és kiváltságokat.³

Idő folytával azonban éles ellentét fejlődött ki a pilisi apátság és a Tóthgál-család között. Nyomára már 1597-ben akadunk.

A pilisi apátság szántói birtokán levő udvarhelyek egyikére nézve ugyanis azon kérdés merül föl: vajjon szabad, vagy jobbágyi birtok-e?

Joó Balázs pilisi apát mit sem akar tudni az udvarhely szabad voltáról, — Tóthgál Anna meg az ellenkezőről. Biróság elé kerül tehát a dolog.

Kéry Ferencz hont-vármegyei szolgabíró és Kéry György esküdt 1597. jun. 6-án vizsgálatot tartanak az ügyben. A tanúk így vallanak:

Markó Péter mint Alsó-Szemerédi Forgách Mihály jobbágya,

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CVIII. sz. a.

² Zirczi apátsági levéltár: III. 71. sz. 29 és 30. l.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár XIII. sz. a.

Ponczia Balázs mint Kis-Törényi Liptay Imre jobbágya, Csikós Gergely mint az esztergomi káptalan jobbágya, Czudar Antal és Marta László az esztergomi érsekségnek füzes-gyarmathi jobbágyságai esküvel bizonyítják, hogy a kérdéses udvarhely sohasem volt jobbágyé, hanem mindig a Tóthgál-család kezén volt s idővel Tóthgál Antal, Mihály és Pál között oszlott meg; továbbá Tóthgál Pál magyar urnak egyáltalán nem, — a töröknek meg csupa félelemből szolgált.

A közös vallomást Markó Péter még ezzel toldja meg: A szóban forgó udvarhely mellett lakott rokona, Kebeli András, kit éppen akkor látogatott meg, midőn lakásából kihordozóskodni készült. Kérdésére: miért megyen el? azt mondá, hogy a nemes emberektől nem maradhatok, — hiszen már testemet igen megvagdalták azon egyszerű okból, mert disznójokat, mely kertemben a tilosban járt, megvágtam.

Tanu minőségben szerepelnek még: Szunyogh Gergely Gosztonyi Ferencz jobbágya, Juhász Mártonnak Örzse nevű lánya, Benczi Margit, Horvát Bálint, Pomoti Mihály s Dalmadi Pál, — kik egyhangulag Tóthgál Anna javára nyilatkoznak.

A vizsgálat eredménye jun. 11-én Baáthon (Bát) körül Poltári Soós János hontvármegyei alispán, a szolgabírák és esküdtek elé. A mint Semlekhegyi János, Joó Balázs pilisi apát megbizottja, értesül a dologról, rögtön kérelmezi a vizsgálatról szóló hivatalos betérjesztés másolatát. A jogos kérelmet a hontvármegyei hatóság teljesíti.¹

Alig pár hó elteltével már Tóthgál Imrével akasztja össze tengelyét Joó Balázs apát.

Gedey Péter nemes ember, Tóthgál Imre nevében, oly panaszszal lép ugyanis, 1597. decz. 10-én, a hont-vármegyei bíróság elé, hogy Czeznok György tiszt, Listay Ferencz szolga, Berze Albert Katalin feleségével, Antal Benedek, Tóthgál Jakabnak Katalin nevű felesége, Tóth Mihály, Demeter János és Tamás, Thombok Lőrincz, Herczegh Mátyásnak Anna felesége, Kovács Simon fia János, Márkus Jánosnak Heléna felesége, Michyk Valentin, Szabó Valentin, Varga János, Vetésy Gergely, Beszédes Kelemen neje, Anna, Selláho Lénárd,

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXXVII. sz. a.

Szentgyörgyi Mátyás, Varga Antalnak Magdolnak leánya, Demeter Péternek Margit felesége, Dalmadi Valentinnak Helena neje, Sántha Gergely, Szentgyörgyi Antal felesége, Katalin, Kovács Gergely, Szabó Benedek, Sipos István, Beszédes János, Kosyk Gergely, Ágoston Mátyás és Gugel Benedek felesége, Margit, jobbágyok Joó Balázs pilisi apátnak szántói birtokán, urok biztatására, 1597. okt. 2-án, rátörtek Tóthgál Imrénnek »Csonkás« nevű szőlőjére, a szőlő-termést a borral együtt elvitték, magát a szőlő-területet lefoglalták, sőt még tizenhat arany forintra rugó kárt is okoztak.¹

A mint Semlekhegyi János, Joó Balázs apát embere, a vádat megértette, a vádló levél másolatának kiadását kérte; s így a kérdés függőben maradt. A dolog csak 1598-ban máj. 6-án kerül újra tárgyalás alá, — és pedig ugyancsak a hont-vármegyei bíróság előtt. Joó Balázs azonban sem személyesen, sem képviseletileg nem jelent meg; miért is a bíróság a szokásos birságban elmarasztalja.

Joó Balázs ekkor Rudolf királyhoz fordul. Alapos okkal igazolja elmaradását a tárgyalásról s hangsúlyozza, hogy, ha megjelenhetett volna az ügy vitatásakor, a bíróság ítélete nem őt sujtaná. Miért is kéri őfelségét, adjon neki alkalmat a jog-orvoslatra.

Rudolf király meghallgatja kérelmét. 1598. máj. 14-iki kelettel megparancsolja a hont-vármegyei bíróságnak: tűzzön ki új napot a tárgyalásra; előbbi ítélet-leveleit, ha már nyilvánosságra bocsátotta, szedje vissza; a feleket hallgassa ki és ítéljen; s ha Joó Balázs az új ítéletbe sem találna bele nyugodni, idézze meg a királyi kuria elé.²

Alig telik el két hét, május 27-én már ülésben találjuk a hont-vármegyei bíróságot. Mindenekelőtt Semlekhegyi János, Joó Balázs apát embere, fizeti le küldője nevében a birságot. Erre Gedey Péter Tóthgál Imre képviselője, a szóban forgó ügy tárgyalását s az igazságnak lelkiismeretes kiszolgáltatását kéri.

Az alperes embere így okoskodik: Tóthgál Imre ezen pert meg sem indíthatta földesura, a pilisi apát ellen. Mert a Tóthgál-család a pilisi apátság fölszabadítottjai közé tartozik, lakása is az apátsági birtokon van, s országos törvény gondoskodik arról, miként orvosolják az alattvalók jogi sérelmeiket földes uraikkal szemben.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XLV. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XLI. és XLII. sz. a.

A fölperes képviselője erre azzal vág vissza, hogy a pert nem szüntetheti be; mert Tóthgál Imre valóságos nemes ember, s a birtok, melynek tulajdonosa, királyi adományozás révén jutott kezére.

Az alperes úgy fordítja vissza a dolgot, hogy az ellenfél állítása alaptalan; mert Szántó ős időktől fogva teljesen a pilisi apátságé, s így Tóthgál Imre háza is. S föltéve, de meg nem engedve, hogy királyaink valamelyike nemessé tette volna a Tóthgál-családot, ezt is csak a törvény keretén belül cselekedhette volna, de az egyházi javak rovására semmi esetre sem. Egyébként tény az is, hogy sem a fölperes, sem atyja, Tóthgál Mihály, nem gyakorolták nemesi jogaikat.

Gedey Péter ezzel szemben kijelenti, hogy Szántó, a fölperes tulajdonának leszámításával, csakugyan a pilisi apátságé; a Tóthgál-család nemesítése pedig minden kétséget kizár. Miért is, ha volna is Joó Balázsnak valami követelése, törvényes, s nem erőszakos uton kellett volna jogát keresni.

Semlekhegyi János mereven ragaszkodik állításához, mely a Tóthgál-család nemességét kétségbe vonja.

Erre, Tóthgál Imre nevében, Bory Lőrincz nemes ember áll elő s felmutatja I. Ferdinánd király privilegiális levelét, mely a Tóthgál-családot a nemesek sorába emeli.¹

Az alperes erre kéri az okirat hasonmásának kiadását. A fölperes kijelenti, hogy, privilegiális levélről levén szó, nem köteles a bíróság a kérést teljesíteni. Az ellenfél meg úgy okoskodik, hogy, mivel a kérdéses oklevél a pilisi apátság jogát érinti, nem tagadható meg a kérelem. Erre a bíróság kimondja a végzést, mely az oklevél másolatának kiadását megtagadja.

Semlekhegyi nem nyugszik bele az ítéletbe. Kijelenti, hogy ha az apátság jogait kérdésessé tevő oklevelet részére ki nem adnák, jogilag meg kellene ezt semmisíteni.

Igy vitatkoznak a felek, mire a bíróság Joó Balázs pilisi apátot száz forintban, mely teljesen a fölperesnek esik, marasztalja el.

Semlekhegyi tiltakozik ezen végzés ellen, s hivatkozik a nyitrai káptalan előtt kifejezett nyilatkozatra, mely szerint Tóthgál Mihály

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XIII. sz. a.

Tóthgál Imrének édes atyja, egykor jobbágy, később szabad ember a pilisi apátság szántói birtokán, Mossóczy Zakariás apát beleegyezésével, minden szolgalmánytól ment, tehát szabad háznak lett ura; s ő viszonzásul saját maga és fiai nevében 1579. szept. 1-én megfogadja a nyitrai káptalan előtt, hogy mindazon kötelezettségeknek, melyek a nyert kiváltság fejében vállaikra nehezednek, megfelelnek; a pilisi apátok ellen vakmerően nem lépnek föl s egyházi jogba ütköző pert nem kezdenek; óvakodnak minden lépéstől, ami földes-urokat sérthetné; mindent elkövetnek, hogy a szántói és apát-maróthi jobbágyok tartozásukat lefizessék; résen lesznek, hogy az apátság jövődelmében kárt ne szenvedjen, az apátok tekintélye meg emelkedjék.¹

A fölperes azzal fordítja vissza a dolgot, hogy ezen nyilatkozáttal Tóthgál Mihály nem ejtett csorbát nemesi kiváltságán, s másrészről nem is Joó Balázsnak, hanem Mossóczy Zakariásnak kötötte le magát.

Az alperes meg abba kapaszkodik, hogy I. Ferdinánd király kiváltság-levelének tartalmával, a főntebbi nyilatkozat bizonyossága szerint, nem mindenkor egyezett a gyakorlati élet. Már pedig a jog elvei szerint, a ki nem használja a kiváltságot, — elveszti.

De Tóthgál Mihály, — mondja a fölperes — mivel nem ő szerezte a birtokot, Tóthgál Imre rovására nem ígérhetett semmit.

Nem szabad azonban feledni, — vágja vissza az alperes — hogy Tóthgál Mihály, Imrének édes atyja, lépett a pilisi apáttal a főntebbi viszonyba, s az ebből folyó jogokban és terhekben mind ő, mind utódai osztozkodtak. Már pedig a jogászok szerint, a mi egyszer tetszik, máskor nem tetszhetik vissza.

Erre végezetül azt veti oda a fölperes, hogy Tóthgál Mihály és utódai valódi nemesek módjára éltek mindenkor, s valamint a nemesi terhek alól nem vonták ki magukat, úgy a nemesi jogokat is élvezték.

Mivel azonban még sok ügy várt elintézésre, a kérdés lebonyolítását máskorra tették át. S csakugyan 1601. máj. 16-án újra összeül a hontvármegyei bíróság.

¹ Ezen kötetben : Oklevéltár XXII. sz. a.

Tóthgál Imre nevében Lezthar Benedek kéri az igazság kiszolgáltatását. Joó Balázst ezúttal is Semlekhegyi János képviseli, s előadja, hogy semmiféle nemessel sem történt méltatlanság, hanem a pilisi apátságot a szőlőtermés leszedésére és az ökrök elhajtatására egyedül az alattvalóknak engedetlensége birta; s egyébként is, ha csakugyan volna Tóthgál Imrének bármiféle joga, kötelességül várákozni rá az igazolás.

Lezthar ezzel szemben kijelenti, hogy az apátság, ha törvényes jogának sérelméről lenne is szó, nyers erővel nem szerezhethet vala jog-orvoslást, hanem kizárólag a törvény útja maradt volna nyitva számára.

A bizonyítékok mérlegelése után, a bíróság Joó Balázs pilisi apátot elmarasztalja. És pedig a szőlő-termés leszedése, a bor elvitele és a szőlő lefoglalása folytán, vagyis hatalmaskodás czimén, száz forintban, melynek fele a bíróságnak, másik fele pedig a fölperesnek esik; továbbá a jobbágyok szolgálmányának, — mindegyikre negyven forintot, tehát harmincz-három egyén után ezer-háromszáz-húsz forintot számítva — a fölperes kezeihez juttatására; végül kártérítés néven tizenhat forintra

Semlekhegyi ezen ítélet hallatára sem némul el. Hangsúlyozza, hogy, midőn I. Ferdinánd király 1550-ben a Tóthgál családot nemésítette, az apátság szántói jószága jogtalan kezek között, Nyáry Ferencznél volt. S így, ha a nemessé tevés megtörtént is, a törvényes és jogos tulajdonos, a pilisi apátság, nem egyezett bele, — miért is, mivel a királynak sincs joga a törvénytelen eljárásra, érvénytelen az egész dolog.

A fölperes sem hagyja válasz nélkül a tiltakozást, de a bíróság véget vet az ellenkezésnek s kimondja, hogy ragaszkodik ítéletéhez. S bár Semlekhegyi küldője nevében, erősen hangsúlyozza, hogy I. Ferdinánd király az egyházi javak elajándékozását és elidegenítését tartalmazó összes intézkedését visszavonta, s így a fölperes jogát támogató okiratnak sincs érvénye, — a bíróság nem engedett egy hajszálnyit sem.

Semlekhegyi a végzésbe nem tud bele-nyugodni. Miért is a bíróság, mely Nagykeri Kéry Ferencz alispán, Palásty József, Csevy László, Demédy János, Paloytay Boldizsár és Ocsay István es-

küldtekből alakult meg, — az ügyet 1601. dec. 12-én, a királyi kuriához terjesztette föl.

Az előbbi perrel egyidejűleg folyt Tóthgál Imrének egy másik ügyben is tárgyalása a hontvármegyei bíróság előtt. Az ő nevében ugyanis Gedey Péter arról vádolta Joó Balázs pilisi apátot, hogy Cseznok György tiszt, Lystay Ferencz szolga és Ágoston Lőrincz, Sebestyén Gergely, Tóth Mihály, Berze Mihály, Gygel Benedek, Demether Imre, Tóth Lukács és Burdohán Mátyás, a pilisi apátságnak valamennyien alattvalói és jobbágysai, Joó Balázs apát ösztönzésére, Tóthgál Imre ökreit, 1597. szept. 15-én, épen midőn a legelőre ki akarták verni, — lefoglalták és elhajtották; s így neki, az ökrök értékén kívül, nagy kárt okoztak, mert az őszi vetést nem végezhetette el.

A tárgyalás folyama az előbbi ügygyel azonos mederben halad; az okok és ellen-okok s a bíróság tagjai egyezők; az ülések napjánál szintén nincs eltérés; sőt még az ítélet is ugyanoly értelemben, — a pilisi apátra elmarasztalólag hangzik.

A végzés szerint Joó Balázs, hatalmaskodás czimén, száz arany forintot, — azonkívül minden egyes alattvaló és jobbágys után negyven, összesen tehát négyszáz forintot, sőt még a kárt is köteles volt fizetni.¹

Mind a két ügynek 1602. febr. 22-én kellett volna megoldódnia; de először máj. 8-ára, majd meg az 1603-ik, 1604-ik, sőt még a következő évre halasztódtak el.²

Tóthgál Imrén kívül, még Tóthgál Anna is akaszt Joó Balázs nyakába pert, — még pedig kettőset.

A tárgy ugyanaz mit Tóthgál Imre két rendbeli ügyénél, — azon eltéréssel, hogy Tóthgál Anna már nem két, hanem négy ökrök elhajtása miatt panaszkodik.

Ebbe azonban Tóthgál Imre is bele szól. Embere, Gedey Péter által előadja ugyanis Istvánffy Miklós nádori helytartó előtt, hogy a hont-vármegyei Tóthgál Anna számára adott ki két ítélet-levelet, melyek szerint Joó Balázs apát emberei Tóthgál Annának négy ökrét elhajtották, *Csonkás* nevű szőlőjét pedig termésestül, borostul,

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XLVI. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XLV. sz. a.

mindenestül lefoglalták, — s ezen két rendbeli hatalmaskodás miatt Joó Balázst a bíróság kétszeresen elmarasztalta. Már pedig — folytatja Gedey Péter — csak annyi igaz a dologban, hogy Tóthgál Annának két ökrét hajtották el, a Csonkás nevű szőlőben azonban neki mi kára sem esett.

A nádori helytartó 1603. márcz. 14-iki levelével utasítja a hont-vármegyei hatóságot, vizsgálja meg a dolgot. S ha Tóthgál Imre állítása valónak bizonyul, vegye vissza a felektől az előbb kiadott ítélet-levelet; az új kiadásu okiratba négy ökör helyett kettőt írjon; a Csonkás szőlő kérdését tartalmazó ügyiratot pedig semmisítse meg, mert tárgytalan.

A hont-vármegyei bíróság, mely 1603. máj. 7-én Palásty József elnöklete alatt tanácskozott, Gedey Péter révén értesül Istvánffy intézkedéséről. Nem is késik a parancs teljesítésével. Hiszen 1603. jun. 11-én Selmezbányán kelt soraiban már közli Rudolf királylyal, hogy a megbízatásban eljár, az egyik ítélet-levél hibás helyét megjavította, a másikat pedig egész terjedelmében érvénytelennek nyilvánította.¹

Szántó és Füzes-Gyarmath határai, a XVI. században a mogyorósmáli erdőnél találkoztak. A szomszédság, mint sokszor, e helyütt is egyenetlenségre vezetett.

Két füzes-gyarmathi ember ugyanis a Mogyorósmálban ökröket legeltetett. A szántóiak fogták magokat, a két ökröt, 1590. máj. 11-én, behajtották s a két embert is elfogták, azon meggyőződésben, hogy Mogyorósmál a szántóiaké.

A két foglyot, ökröstül-mindenestül, Deméndi Gergely szolgabírónak adják át. Ez a dolog megvizsgálására nyomban napot tűz ki, s a megszabott határidőre, máj. 24-én, Borfeőy Ferencz esküttel együtt jelenik meg. Ott vannak a peres felek is. A füzes-gyarmathiak nem akarják az ügyet bírói felülvizsgálat alá bocsátani; a szántóiak pedig hivatalos ügyfelvételt sürgetnek, hogy kiderüljön, jogosan cselekedtek-e?

Amazok, véleményök kifejezése után, nyomban távoznak a helyszínről. A bíróság meg, tekintettel a szántóiak kívánalmára és a

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LL.

dolog természetére, a kéznél levő szomszédok- és határos birto-
kosoktól tudakozódni kezd és megejti a hivatalos tanú-kihallgatást.

Mint tanúk ezek szerepelnek: Kis Mihály, Bálvány István job-
bágya, Varsányból; Muzik Dömötör, Paksy Gergely és Fenthe
Balázs, Goszthonyi Ferencz jobbágya, Magyarádról; Thoran Már-
ton, Kálnay Albert embere, Borfőről; Dobik Péter, Joó János job-
bágya, Nagy-Maróthról; Herczeg Miklós, Szerémi Theodóz job-
bágya, Felső-Fegyvernekről; Muzik Mátyás, Dersffy Ferencz embere
Peszekről.

A tanúk közös értelemmel oda nyilatkoznak, hogy a szóban
forgó erdő Szántó, és nem Füzes-Gyarmath határába esik. A mit kü-
lönben, mellesleg, valamennyiök füle-hallatára, megvallott Biró Sán-
dor, füzes-gyarmathi ember is, ki előttök így nyilatkozott: »Igaz,
hogy eddig ti, szántóiak birtatok ezen erdőt; de ezután ezt nem
engedjük. Vagy megmutatjátok nekünk a határ-jeleket, — vagy
pedig változás esik a dologban.«

A szolgabíró ekkor új tárgyalást rendel el. A füzes-gyarma-
thiak erre meg sem jelennek; a szántóiak meg, erős tiltakozás ki-
fejezése után, a kérdés birói eldöntését kérik. Deméndi Gergely
szolgabíró maga mellé veszi Borfeőy Ferencz esküttet, Bory Dem-
jén és Lőrincz, Horváth Bertalan és Bálint, Pomathy Lőrincz és
Szuhay Mihály nemeseket, velök együtt birósággá alakúl; a füzes-
gyarmathiakat makacsság czimén elmarasztalja; Nehéz Mátyást, mint
az ökrök tulajdonosát, és a két bekisért embert tizenkét-tizenkét
forint büntetésre s a szántói bíró költségeinek megtérítésére ítéli.

Deméndi Gergely a dolog állását 1590. jun. 20-án közli Do-
bassy Ferencz alispánnal és a hontvármegyei szolgabírákkal.

Értesül az ügyről az esztergomi érsekség jószágkormányzója
Chuthor János is. S mivel Füzes-Gyarmath földesura az esztergomi
érsek volt, — jónak látta a kérdést tárgyaló iratok megszerzését.
Ebbeli szándékát az alispáni hivatal 1590. aug. 8-án kelt okleve-
lének kiadásával teljesíti.¹

Ezen ügyet, úgy látszik, még a következő század is függőben
találja. Mert valószínűleg ezen ügyben áll szemben Füley Tamás
pílisi apát is Ghimesi Forgách Ferencz esztergomi érsekkel.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXXVI. sz. a.

Füleynek szántói tisztje, Kalaris Péter, ura nevében, 1616. máj. 16-át kéri az érdekek kiegyenlítése napjaul.

Az esztergomi érsek képviselőjében Padari Benedek érkezik Szántóra. S amint Kalaris kinyilvánítja, hogy ura megbízásából ő szerepel a tárgyaláson, Padari őt a pilisi apát megbízottjaként elismerni nem akarja, s állítását Domoniky János, Zamory Mihály, Pomoti Mihály és Bory András előtt is fentartja.

Kalaris tiltakozik ily eljárás ellen, s újból kijelenti, hogy a szántóiak ügyének letárgyalását kívánja. S mivel Padari ekkor is mereven ragaszkodott előbbi kijelentéséhez, — Kalaris nyomban kikéri a fölmentő okiratot. Kivánságát az egybegyűlteket teljesítik is.¹

Az ügy ekkor még befejezetlen marad. S még jó ideig húzódik-vonódik, mert csak 1682. ápr. 20-án jő létre a végleges ítélet, mely szerint a peres erdő-terület a szántóiaké. Miért is ennek, mint jogos tulajdonnak használata a szántóiakat illeti meg; s ha a füzes-gyarmathiak őket ebben megzavarnák, negyven forintnyi büntetés alá esnek.²

A füzes- gyarmathiak még most sem nyugosznak. 1706. jan. 18-án ismét perben látjuk őket. A kérdés most azon fordul meg: vajjon Csermán, Fehér-kút, Zádor, Farkaskereszt, Mocsár, Bene-tőkehányása s az Ágostonföld végén levő hely, föl egész a bérczig, Szántóhoz tartozik-e?

A tanú kihallgatásra megjelenik Horváth István nemes és Márkus Mihály Boriról, Zárik Pál Magyarádról, Mátray Jakab Nádasról, Pikát Jakab Apát-Maróthról, Ancsicska Pál Fölső-Semberről,

¹ Litterae, quae editae sunt anno Millesimo sexcentesimo decimo quinto, sic sonant: Ego Petrus Kalaris, domini Thomae Füley Pilisiensis abbatis, nec non canonici Jaurinensis provisor, ratione subditorum Szanthensium, qui in Honthensi comitatu sunt, indixi, nomine praefati domini abbatis, illustrissimo domino Francisco Gemesy Forgacs, Strigoniensi archiepiscopo et cardinali ad decimam sextam mai, ut iure procederemus in negotio nostro. Quocirca ego paratus cum vicinis meis nobilibus et pluribus aliis amicis, ibidem in Szantho comparuerit etiam praefati domini archiepiscopi procurator dominus Benedictus Padari; qui admonitus, quod iure procedere velim ratione subditorum Szanthensium, non acceptavit. Cuius recusationis testes sunt dominus Joannes Domoniky, Michael Zamory etc.

Quade ratione deposita solemni protestatione dominus Petrus Kalaris aperuit se paratum esse, ratione Szanthensium, contra dominum archiepiscopum iure procedere. Quamobrem, cum dominus Padari ad instantiam praefati domini cardinalis non acceptaverit, dominus Petrus Kalaris absolutionales postulavit, quod et obtinuit. Domoniky János (igy), Michael Zamory, Michael Pomati, Andeas Bory. (Zirczi apátsági levéltár: Vágsellyei iratok. 1. és 2. sz.)

² Zirczi apátsági levéltár: Vágsellyei iratok 2. sz.

Vida Gergely Szúdról. Valamennyien úgy nyilatkoznak, hogy a szóban-forgó területek Szántó határába esnek.¹

SZENT PÉTER (Apátfalva).

Szent-Péter, más néven Apáty, vagy Apátfalva pusztát, Csákán közelében, 1578-ban, a misérdiek és Szentgyörgyi Kruzyth uraság jobbágysai munkálják. Szent-Mihály napkor tiz magyar forintot, tiz kappant és tiz szekér fát adnak, s ez utóbbit Pozsonyba szállítják. A gabonából a kilenczed jár ki.

Hethesi Pethe Márton azonban nem látja helyesnek ezen kötelezettséget. Miért is véget vet neki, s kimondja, hogy ezentúl a rendes kilenczed és tized lép életbe. A tiz kappant azonban ő sem engedi el. Kiköti, hogy a gabona-neműeket a misérdiek Csákánba szállítsák.

Pethe Mártonnak 1582-ben öt holdnyi buza-vetése, 1583-ban meg tiz hold zab-vetése van. S ugyanezen évben kiveszi ezen pusztát a misérdiek kezéből, nehogy a hosszas használat folytán sajátjoknak tekintsék, — s átadja a püspökieknek.²

A bérbe-vevők névsora ez: Tóttóssy Tamás ispán, Szeméthy Benedek bíró, Kristóf István, Nagy Dömötör, Bósy Orbán, Luthay János, Kis Bálint, Pásztor Gál, Laky János, Szeméthy János, Molnár Gergely, Csatt Máté, Burján István, Németh Mátyás, Takács Mátyás, Helmes Mátyás, Mészáros Sebestyén, Németh Péter, Chelley Ferencz, Németh Dénes, Pásztor András és Andy Imre.³

1620-ban azonban már ismét a misérdiek munkálják. Gabonából az ötödik kepe, — borsó, köles, lencse, lednek és kender után meg az ötödik boglya az apátságé. Kap ez még kilencz kappant és kilencz szekér jó fát is.⁴

Jaklin Balázs pilisi apát 1691-ben Csákánnal együtt ezt is Maholányi Jánosnak adja bérletbe.⁵ Utóda, Illyés András meg a

¹ Zirczi apátsági l. tár: III. 7. sz.

² Ezen kötetben: Oklevéltár XVIII. sz. a.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 23. sz. oklevél.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár LXXII. sz. a.

⁵ A szerződés feltételeit lásd ezen kötetben Csákány birtok-ügyeinél.

misérdiekkel köti meg a bérleti szerződést. E szerint a misérdiek a terményekből kilenczedet adnak. S mivel ezen egyesség nekik nagyon inyökre volt, kedveskedni akartak Illyésnek. Mielőtt a kilenczedet beszállították volna, évenként tíz rajnai forintot fizettek neki; azon egyént pedig, ki a kilenczed átvétele czéljából hozzájok ment, gazdagon megvendégelték. Illyés nem is zavarja őket a bérletben.¹

¹ Ezen kötetben : Oklevéltár CXXVIII. sz. a.

II. FEJEZET.

A WELLEHRÁDI URALOM KORSZAKA.

1712—1784.

1) A PILISI APÁTSÁG ÉLETE.

*A török hatalma megtörik a katolikus fegyverek előtt. Az egy-
bitű Magyarország. A külföldi czisztercziek életre keltik hazai czisz-
terczi apátságainkat. Wellebrád színhelye, alapítása és virágzása. III.
Károly király Nezorin Flórián wellebrádi apátot pilisi apáttá nevezi ki, ki-
emeli a czisztercziek érdemeit Magyarországon és kijeleli jövő hívá-
tásukat. A pilisi és wellebrádi apátság egyesítésének módoszata. Nezorin
Flórián bevezetése a pilisi apátságba. Nezorin apát az apátság színhelyét
és az ősi birtokokat vissza akarja szerezni; Csákánt, Szántót és Apáth-
Maróthot házi kezelés alá veszi. Apáti tevékenységének jellemzése. Her-
mann Egelbert titkárnak szerepe. Nezorin Flórián halála. Az önálló-
súlás eszméje napi rendre kerül. A wellebrádiak a bekebelezés mellett
vannak. Máty József kinevezése. Összpontosító törekvés feltűnése. Jogi
helyettesítés. Máty József apát beszámol apátsága jövődelmének hova for-
dításáról. Működése és halála. Hauck Antal kéri pilis-pásztói apáttá
kinevezését. Az apátsági jövődelmek hová fordításának feltűntetése. Mária
Terézia Hauck Antalt pilis-pásztói apáttá is kinevezi. Az országgyűlés
intézkedése a magyar apátságok külföldi javadalmasairól. Hauck apát
irányelvei és működése. A gazdaságok kezelésének rendszeresítése. A
kegyes alapítványok átlagos jövődelmének feltűntetése. Hauck Antal
egészségének hanyatlása, leköszönése az apátságról. Zúri Fülöp apát mű-
ködése. A csákáni templom helyreállítás. Zúri a rendi jogokat védi. Mária
Terézia a plébániák alapítványainak megvizsgálását és a szerzetesek
összeírását rendeli el. II. József császár uralkodói egyénisége. A szer-
zetesek külföldi összeköttetését reformálja; a lelkészkedő rendtagoknak*

vizsgálat alá vetését elrendeli; az egyházmegyei papok és szerzetesek számáról s az egyházi javak jövődelméről hiteles kimutatást követel. A szerzetesek reguláiból egyes kifejezéseket töröltet. VI. Pius utja Bécsbe. A wellehrádi apátság eltörlése. Zúri Fülöp apát utolsó évei s halála.

A török hódító hatalma Bécsnél (1683) jutott forduló pontjára. E pillanat óta a mohamedán erő huzódik vissza a katolikus fegyverek elől.

A politikai tér visszafoglalásával karöltve éled a katholicizmus is. A főpapok visszatérnek egyházmegyéikbe, lelkipásztorokról gondoskodnak, a hívek hitéletét szívékony hordják s törogetik az utat az egyhitú Magyarországhoz. Napról-napra jobban terjedez a meggyözödé, mely szerint igaza volt Zrinyinek, midön fenhangon hirdette, hogy a török is csak azért birt velünk, mert hűtlenek letünk vallásunkhoz. Előkelő családok sarjai ülnék a főpapi székekbe, s eszméik megvalósítására, a meggyözésen kívül, a tekintély, befolyás, tudomány, összeköttetés és gazdag földbirtok előnyeit is felhasználják.

Ily irányzat kedvezett a cisztercziek azon törekvésének is, mely a rend magyarországi apátságainak visszaszerzését czélozta. S mivel a török uralom idején egyetlen hazai apátság sem maradt a cisztercziek kezén, érthető, hogy az életre keltés munkájára a külföldi cisztercziek vállalkoznak.¹ S midön törekvésöket siker koronázza, nem önállósítják hazai apátságainkat, hanem ezek czimét sajátjukéval közösen viselik. Így lesz a wellehrádi apátból 1702. nov. 6-án pásztói, s 1712. okt. 5-én pilisi apát is.

Wellehrád szín-helye Morvaországban, az olmüczzi egyházmegyében, Hradisch közelében, szűk völgyben terül el. Az alapítás első ténye Uláslzó morva örgróf nevéhez füződik; a végleges megerösítés azonban Premysl Ottokár cseh király műve 1202 körül. A kolostor teljes szervezése 1205-ben megy végbe. Ettől kezdve az apátság a királyi kegyuraság alatt folyton emelkedik, mig nem

¹ Trojer András plassi apát és egyetemes helyettes (vicarius generalis) már 1698. február 24-én engedélyt ad Kasperek Bernárd wellehrádi apátnak, hogy a Morva-ország közelében eső egykori ciszterczi apátságokat a rend kezére visszaszeresse és velök a rendi szabályok szerint járjon el. (Zirczi apátsági levéltár: Act. abb. Pásztó. fasc. 1. nr. 35.)

az elsőséget vivja ki magának Morvaországban.¹ S ezen magaslaton meg is marad, úgy hogy a XVIII. század eleje, Nezorin Flórián apát kormányja alatt, teljes virágzásban találja.

Ily körülmények között éri Wellehrádot azon kitüntetés, hogy III. Károly királyunk Nezorin Flóriánt 1712. okt. 5-én pilisi apáttá nevezi ki.²

Az uralkodó, kinevező levelében, élénk szinekkel ecseteli azon érdemeket, melyeket a ciszterczi rend Magyarországon az egyház, a haza s az emberiség szolgálatában már eddig szerzett. Ezeknek méltánylásául, a régi helyekről kiszorúlt isteni tisztelet fölélesztése és a katolikus vallás terjesztése reményében adja vissza a pilisi apátságot a rend kezébe.³

*Florianus Abbas Wellehradensis
et Pilsiensis*

Nezorin Flórián apát 1714. márcz. 3-iki aláírása.

A hármias apátság — a welléhrádi, pásztói s pilisi — Nezorin Flórián apátot (1712. okt. 5. — 1724. ápr. 1.⁴) nagyfokú tevékenységre szólította. Igaz, hogy Wellehrádon csak a vezetés és fentartás feladata állt előtte; de annál több tenni valója volt Pilsen és Pásztón. Ezen utóbbinak ügyeit csak épen hogy rendezgetni kezdette, s a királyi kegy már is szélesbítette munka-körét, a pilisi apátság adományozása folytán.

¹ *Janausche*: *Originum Cisterciensium* Tom. I. pag. 211.

² Ezen kötetben: *Oklevéltár* CXXXI. sz. a.

³ A pilisi apátság megszerzése a welléhrádi apátság pénztárát imígyen terhelte meg: 1) Első folyamodás az apátság elnyeréseért, utazás és hosszabb tartózkodás Pozsonyban s a szükséges iratok beszerzése *háromszáz* rajnai forint. 2) A második folyamodás költsége *ötven* forint. 3) Az apáti kinevezés taxája *nyolczszáz* forint. 4) Tiszteletdíj a kancelláriánál *négyszáznyolczvan* frt. 5) A birtokba-vezetés tiszteletdíja *százhetven* frt. 6) Tiszteletdíj és taxa a pozsonyi kamaránál, s utiköltség *kétszázötz* frt. (Zirczi apátsági levéltár: Liber sub nr. 40. pag. 112.)

⁴ Zirczi ap. I. tár: III. 289. sz.

A királyi kinevezés a pilisi apátságot összes birtokaival, jogai-
val s a hozzá tartozó, de esetleg idegen kézen levő jóságok visz-
szaszerezésének kötelezettségével a ciszterci rend, — és pedig Ne-
zorin Flórián wellehrádi apát és kolostora részére kebelezi be. Kö-
teleességökké teszi, hogy a pilisi apátság romjai helyén új egyházat
és kolostort építsenek; ebben a hivek lelki vezetésére hivatott
magyar származású tagokból, a hazai hitélet emelése céljából, kon-
ventet szervezzenek. A wellehrádi apátságot megtiszteli az atya-
apátság czimével, — de elrendeli, hogy Pilisen minél előbb ön-
álló apát legyen. Ha a pilisi apátság Nezorin Flórián halála foly-
tán vagy bármily más, törvényes uton-módon megüresedik, a
wellehrádi apát és konventje az atya-apátság jogainak gyakorlásá-
val — a mint ezt a ciszterci rend szabályzata elrendeli — a pi-
lisi apáti székbe alkalmas, és pedig *magyar születésű* rendtagnak
helyezéséről gondoskodik, s ezt őfelségének kinevezés és megerő-
sítés végett fölterjeszti; mert ellenkező esetben a kiszemelt egyén
az apátság tényleges birtokába soha sem jut.¹

A kinevező okirat még el sem készült, Nezorin már is hiteles
helyről értesül a kinevezésről. Hunyady László kiadó 1712. okt.
8-án,² maga Illésházy Miklós, a kancellár pedig okt. 14-én kelt
magán levélben fejezi ki örömét a pilisi apátság adományozása
fölött; s ezen utóbbi erősen kiemeli azon ügybuzgalmat, melyet
ő ez érdemben kifejtett.³

Mig Nezorin a hála-érzelem és kötelezettség külső kifejezésé-
vel viszonozza egyelőre jó embereinek támogatását,⁴ — végbemegy
a beiktatás is. Jeszeniczei Szunyogh János György báró, a m. kir.
kamara alelnöke, ugyanis Nezorin Flórián teljes hatalmú megbizott-
ját, Widenman Róbert ciszterci rendtagot, Pozsonyban, 1712. okt.
22-én, beiktatta a pilisi apátságba. Az ünnepies ténynél hivatalból jelen
voltak Mednyánszky Pál báró Medgyesről, Bornemisza János Pestről és
Heroldt Wolfgang Ferencz nyúl-szigeti prépost s pozsonyi kanonok.⁵

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXI. sz. a.

² Zirczi apátsági levéltár: Vágsellyei iratok. 10. sz.

³ U. o. 11. sz.

⁴ U. o. 12. sz.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXI. sz. a. Nezorin apát személyesen akart megje-
lenni a beiktatásra; de Widenman, mint teljes hatalmú megbizott, eléje vág s saját jelenlé-
tében ejteti meg a beiktatást. Nezorin, 1712. okt. 29-iki levelében, erősen szemé közé vágja
ezen túlkapást, s érte felelőssé teszi. (Zirczi ap. lev. t.: 1710-es csomag. 4. sz.)

De mivel honi törvényeink szerint a tényleges birtokba-vezetés elengedhetetlen föltétele volt a jogos birtoklásnak, oda hat Nezorin a m. kir. kamaránál, hogy ezen is minél előbb túlessék. S törekvése sikeres lőn. A pilisi apátság színhelyén, melyet csak romok jeleztek, 1712. nov. 13-án,¹ Vitalis György m. kir. kamarai jegyző Csákánban, okt. 25-én,² Fábry Ferencz lévai harminczados pedig Szántón és Apát-Maróthon nov. 20-án³ vezette be Widenman Róbertet, mint a pilisi apát megbizottját.⁴

Az első lépés megtevése után, Nezorin Flórián egész lélekkel hozzálát apátságának ujja-szervezéséhez. Éles látása kijeleli az utat, melyen célját legkönnyebben megközelítheti.

Szemei első sorban is az egykor virágzó apátságnak dűledező romjain akadnak meg. Folyton visszahangzanak fülében a kinevező okirat szavai, melyek, midőn jogot adnak, kötelezettséget is rónak rá. Vissza akarja tehát szerezni azon földet, mely az ősök porai által megnemesített talajával kegyeletes otthonul ígérkezik. Ezen törekvése azonban sok akadályba ütközik. Az új birtokosok, a pálosok, mereven ragaszkodnak illetéktelen szerzeményökhöz. Jó szó, barátságos felhívás, a nemes cél feltárása és hangsúlyozása gyöngye érveknek bizonyulnak.

Hogy rendje minél biztosabban megvethesse lábát a hazai talajban, a Pilis-hegy környékén elterülő hajdani apátsági birtokokat is fölveszi tervébe. Ezekért sokat tárgyal és alkudozik Zichy Péter gróffal; de e téren sem tud dűlőre jutni. Élete utolsó perczéig biztatja a remény, s ez aczélozza meg akaratát azon hosszas küzdelemre, melyet végre is a siker nélkülözésével s a kötelességteljesítés megnyugtató tudatával kellett befejeznie.⁵

Mig e nemes célzatú harczot vivja, a kezén levő birtokokat szinte halottaiból támasztja fel. A hosszas harczok pusztításai, a török-világ kínos hatása s a fejletlen gazdasági viszonyok fájdalommas képet vetnek elénk ezen időkből. A közös sors elől az apát-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXIII. sz. a.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXII. sz. a.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXIV. sz. a.

⁴ A beiktatás- és bevezetésre vonatkozó iratok kiállítása körül sokat fáradozott Vitális György. Ezen alapon kér Nezorin Flórián apáttól tisztelet-díjat. (Zirczi ap. I. t.: Act. abb. Pásztó, Fasc. 29. nr. 14.)

⁵ Ezen kötetben: Az apátság birtokai czim alatt: »Az apátság színhelyé«-nél.

sági birtokok sem menekülhettek. Nezorin Flórián tehát nem a javítás, hanem az ujja-alkotás erős munkája előtt áll.

A munkához szak-
ayátott kezekkel fog.
Wellehrádi apátságá-
nak birtokai virág-
zók; van tehát honnét
venni a mintát. Első
dolga, hogy Csákánt,
s kevés idő múlva

Szántót s Apát-
Maróthot is házi ke-

Nezorin Flórián pecsétje
1722. jun. 14-ről.¹

zelés alá fogja; a
szent-péteri pusztát
azonban a misérdiek-
nél hagyja bérben.
Csákánba Widenman
Róbert, Kalivoda
Rajmund, Cziganek
István, Sablik Lőrincz
és Boscholt Pál, —
Szántóra pedig Mottl

Fábián és Smrhola Jenő rendtagokat gyors egymásutánban ren-
deli jószág-kormányzókul. Mindkét birtok-testet, jó-ideig, java-
részben Wellehrádról látja el pénzzel, szarvas-marhával, gazdasági
eszközökkel, sőt még élelmi szerekkel is. A Rákóczy-fölkelés idején
elpusztult csákáni templomot és kastélyt megépíti; a gazdasági
épületeket sorra megjavítja, vagy alapjaikból ujja-alkotja. A jobbá-
gyokat törvény-szabta kötelelességek végzésére szorítja ugyan, — a
mi nekik nehezökre esik, mert időközben ilyesmitől elszoktak —
de keresztényies bánásmódban részesíti őket. Az állam által rájuk
rótt terhek megkönnyítésében kezökre játszik, — habár sikertelenül.²
Apátsága és jobbágysai érdekében folytatja az apát- és egyházas-
maróthi³ és a csákán-csötörtöki⁴ makacs pert. A birtok-kezelés
megkönnyebbítése s az eredményesebb gazdálkodás szempontja
vezérli, midőn a Csákán szomszédságába eső Gomba jószágot a

¹ A pecsét alkatrészei: Kőralakú paizsban latin kereszt; a négy ág találkozása pont-
ján, vagyis a közepén kiterjesztett szárnyú darúval, mint a magány jelképével. A kereszt
négy ága között: M. O. R. S. betűk. A kereszt-szárait köriv köti össze. A paizs fölött egy
apáti süveg. Ettől oldalt egy pástorbot, ennek megfelelő ékítményekkel a paizs két oldalán.
Körirata: F. F. N. A. W. (Frater Florianus Nezorin Abbas Wellehradiensis.) Ezen pecsét
tehát tulajdonképen a wellehrádi apát pecsétje; de használta mint pilis-pásztói apát is.

A pecsét részletes magyarázatát majd a »Pásztói« és a »Zirczi« apátság történeté-
ben a megfelelő helyeken adom, a hol már alkalmam kínálkozik az egyes apátságoknak azon
ideig nyilvánosságra bocsátott pecségeiről összehasonlító tanulmányt közölni.

² Ezen kötetben: »A pilisi apátság birtokai, birtokperci és jövődelmei« cz. fejezetben,
Csákán czim alatt.

³ U. o. Apáth-Maróth czim alatt.

⁴ U. o. Csákán czim alatt.

Maholány-testvérektől, négyezer rajnai forintért, harmincz évre, zálogba veszi.¹ Az új szerzemény egy év-tized alatt a csallóközi birtokok középpontjául küzdi föl magát; s még a jószág-kormányzók is ide teszik át lakásukat. A pozsonyi vámot kétszáz rajnai forintért Pozsony városa béreli ki, — a fizetéssel azonban nagyon kése delmez, rendesen hátralékban van.²

Nezorin Flóriánnak, széles körű munkája közben, valóságos jobb keze Hermann Engelbert, az ő magas képzettségű titkára. Ez látja el őt jó akaratú s gyakorlati tanácsaival; betegeskedése, vagy elfoglaltsága közben meg helyettesíti, a hol a szükség úgy kívánja. Bécsben és Pozsonyban gyakran megfordul hivatalosan; az 1722/23-iki országgyűlésen is ő képviseli a pilisi apátot.³

Ily támogatás s ennyi egyéni ügybuzgalom mellett, Nezorin Flórián kormánya áldásossá lőn. Az 1724-ik év ápr. 1-eje tehát, mely őt, hetven-három évi munkás élet után, az élők sorából elragadta, súlyos veszteséget hozott az éledező apátságra.⁴

Nezorin Flórián apát halála fontos kérdést vet felszínre.

A vissza-csatoló okirat rendelkezése szerint, a pilis-pásztói apátságok csak Nezorin Flórián apát idejére kerültek egy kézbe. Az ő élet-fonalának megszakadtával tehát az önállósulás eszméje kerül napi rendre. A viszonyok azonban nem kedveznek ezen gondolatnak.

A wellehrádi konvent nagyon is tisztában van Pilis és Pásztó helyzetével. Évek hosszú sora meggyőzte, hogy a pásztói és pilisi apátság ősi birtokainak csak foszlányai jutottak vissza a rend kezére; a többinek visszaszerzésére nincs kilátás; sőt Pilisen még az apátsági épület romjai is idegen kezekben vannak. Tudják a rendtagok, hogy a wellehrádi apátság nagy összegeket ölt már bele a két apátság jószágaiba; s még így sem sikerült őket megfelelő

¹ Ezen kötetben: »A pilisi apátság birtokai, birtokperei és jövedelmei« cz. fejezetben, *Gomba* czim alatt.

² U. o. Pozsonyi vám czim alatt.

³ Zirczi ap. l. tár.: Vágs. ir. 1720-as csom. 34. sz. — Az országgyűlésre szóló meghívót, mely 1722. máj. elsején kelt, lásd ezen kötetben: Oklevéltár CXLIV. sz. a.

⁴ Nezorin Flóriánt 1699. szept. 10-én választják meg wellehrádi apátnak; az uralkodó 1699. okt. 29-én, a generális apát meg 1700. decz. 12-én erősíti meg. (Brünni orsz. levéltár: Archiv-Verzeichniss des Cistercienser Klosters Wellehrad. Lit. D. nr. 9. 10. és 12.) — Utódja, Mály József így ír róla: »Vir fama sanctitatis pollens.« (Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 2. sz.)

jövödelmi forrássá alakítani. Aggodalommal tölti el tehát őket az önállósulás előtt álló apátságok sorsa. Nem tudják magoknak megadni a feleletet azon kérdésre: hogyan és miből él meg az új apát és konventje? s hogyan teljesíthetik majd azon kötelezettséget, mely rájuk társadalmi és hon-polgári föladatként várakozik, midőn a jószágok ez ideig a magok fentartására és szervezésére szükséges összeget sem tudták előteremteni?

Ezen meggyőződés elhatározó lépésre készíti őket. Feltárják a helyzetet őfelsége előtt s egyuttal arra kérik, nevezze ki az új wellehrádi apátot, Mály Józsefet, a prágai érseki kollégium érdeemesült tanárát,¹ egyuttal pilisi és pásztói apáttá is. Az uralkodó teljesíti kérelmüket; 1724. okt. 16-án, a pilisi apátságot, tekintettel a körülményekre, Mály József wellehrádi apátnak (1724. okt. 16²—1748. jun. 16³) adományozza. Kiköti azonban, hogy a magyar apátság jövödelmét ne saját, vagy a wellehrádi konvent céljaira, hanem a pilisi apátság fölépítésére, s az ebben végbemenő istenitisztelet emelésére fordítsa.⁴

Habár ezen intézkedés a pilisi apátság jövő önállóságának biztosítására irányul, mégis az osztrák egységesítő szellemet ismerjük fel azon tényben, hogy a magyar, ausztriai és stájer cziszterczi apátságok visitatora és vicarius generálisa a lilienfeldi apát volt. Ugyancsak ezen törekvés ölt testet azon határozatban, mely — bizonyára az osztrák apátságok befolyása alatt — Cisterciumban oly alakban lát napvilágot, hogy az említett apátságokban, a lilienfeldi apát vi-

¹ Zirczi ap. l. tár.: Fasc. 42. 1724. jun. 20-iki levél.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXLV. sz. a. — Brünni orsz. levéltár: Archiv-Verzeichniss des Cistercienser Klosters Wellehrad. Lit. D. nr. 15.

³ Egri konventi levéltár: 1. sz.

⁴ Mály József született Wizovic-ban, Morvaországban, 1683. máj. 14-én. Husz éves korában, harmad magával, belépett a cziszterczi rendnek wellehrádi kolostorába. A II. Rákóczy Ferencz-féle mozgalmak idején újoncz társaival egyetemben őt is elbocsátották a rendből. Az izgalmak enyhültével újra kéri fölvételét, — még pedig sikerrel. 1705. jun. 6-án, Starzikowszky János-, Boscholt Pál- és Sablik Lőrinczczel, megkezdí másod ízben is az újoncz-évet, Gontzik Péter újoncz-mester és tanár vezetése alatt. Zsenge áldozatát 1711. okt. 11-én mutatja be az Úrnak. Idővel Spitinovban lelkészkedik. Itt éri társainak bizalma, mely 1724. jun. 20-án a wellehrádi apáti székre juttatja. Öt nap mulva (jun. 25-én) apáttá avatása is végbemegy. Az uralkodó szept. 22-én erősíti meg; ő pedig nov. 6-án teszi le a hűség-esküet előtte. (Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 2. sz. — Brünni orsz. levéltár: Archiv-Verzeichniss des Cistercienser Klosters Wellehrad. Lit. D. nr. 14. — Ugyanitt: Analecta monasterii Wellehradensis. 1781. Cerroni Sammlung. II. nr. 17. alatt a 219-ik számú levél.)

cariusi hivatalának befejeződése után, a heiligenkreuzi apát gyakorolja a visitatori és vicariusi jogokat.

*Semper aditus Br
Josephus abbas*

Mály József 1744. febr. 6-iki aláírása.

Ezen rendelet tényleg érvénybe is lép. Róbert szent-kereszti apát 1747. jan. 11-én közli Mály József pilis-pásztói apáttal, hogy visitatori és vicarius generalisi működését megkezdette.¹

A pilisi apátság bonyolult birtok-viszonya Mály József apátot még gyakrabban terelte a törvénykezés hivatalos útjára, mint elődjét. De mivel egyéni munkásságát maga a wellehrádi apátság is eléggé lefoglalta, nagy körültekintéssel gondoskodik személye helyettesítéséről. Már 1725. febr. 11-én keresztül-viszi Erdeődy Pálffy Miklós nádornál, hogy Smrhola Jenő, Boscholt Pál, Hadersbach Cyrill és Benkovics Mihály rendtagok őt minden jogi és rendi ügyben helyettesíthetik a magyarországi hatóságok előtt.² Majd 1728. jun. 21-én Hermann Engelbert, Kristen Máté, Paulik Gellért, továbbá Methód, Bertalan, Imre, Ferencz, János és Konrád,³ — 1744. márcziusban meg Vlach Róbert, Hermann Jeromos, Przibislowsky Benedek, Meixner Kandid, Incze, Hauck Antal, Menschik Jakab, Herman Engelbert és Mazal Mór kapnak teljes hatalmat a helyettesítésre.⁴

De ezzel sem elégszik meg. Gondoskodik jogilag képzett világi emberekről is, a kik apátsága érdekeit szükség esetén bármely hatóság előtt védelmezhezzék. Ez okból nevezi ki Várady Ferencz, Szászy és Kelemen Ádám ügyvédeknek teljes hatalmú képviselőiül.⁵

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 78. sz.

² Zirczi ap. l. tár: Act. abb. Pászt. Fasc. 4. nr. 7.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 80. sz.

⁴ U. o. 44. sz.

⁵ U. o. 1740-es cs. 42. sz.

III. Károly király időközben úgy értesül, hogy a pilisi és pásztói apátság jövődelme nem a maga helyére, hanem a wellehrádi apátság pénztárába jut. Ez okból a helytartó-tanács utján 1733. ápr. 30-án¹ és máj. 19-én² kérdést intéz Mály József apáthoz. A válasz 1733-ban készül, ily tartalommal:

Az apátság régi birtokai közül azok, melyek a visszacsatolás-kor a rend kezére jutottak, mind megvannak, — sőt ujonnan vásárolt területekkel növekedtek. Igaz, hogy az ős birtokok jó része most is idegen embereké; de ezen segíteni bajos, mert a birtokjog alapját képező okiratok nincsenek kéznél. Mi több, még a visszakérült területek jogi viszonya is rendezetlen, — örökös per folyik miattok.

Elődje és ő teljesítették azon kötelességeket, melyeket kinevező levelök rájuk rótt. A Szent-Mihályról czimzett csákáni templomot fölépítették; magyar származású egyének fölvételéről, kiképzéséről és hazai egyházi téren szolgálatáról gondoskodtak. Az apátság romjaiból szívesen építene új otthont szerzetesei számára, de még az apátság színhelyének sem tud birtokába jutni, — hiszen a pálosokkal még most is pereskedik ez ügyben. Az apátság birtokait, elődje példájára, épületekkel és gazdasági eszközökkel a lehetőségig felszerelte, — úgy, hogy a pilis-pásztói apátságokra a wellehrádi pénztár ez ideig harminczezer forinton fölül költött, s ha szükségesnek mutatkozik, jövőre sem vonja meg tőlök a támogatást. Hogy azonban hasonló gyanúnak egyszer s mindenkorra eleje vétessék, arra kéri öfelségét, érvényesítse befolyását azoknál, kik az apátság egykori birtokainak tulajdonosai, oly irányban, hogy ezen jószágok³ az apátság színhelyével, a régi birtokos kezére kerüljenek vissza.⁴

Ily tényállás mellett a helytartótanács leirata mélyen meghatatta Mály József apátot. Érzelve azonban nem ölte ki akarata erejét, sőt nagyobb tevékenységre sarkalta.

A pálosokkal heves küzdelmet, majd hosszas tárgyalást foly-

¹ Zirczi ap. l. t.: III. 290. sz.

² U. o. III. 668. sz.

³ Zirczi apátsági levéltár: III. 288. a.

⁴ U. o. III. 288. e.

tat az apátság színhelyéért,¹ a Wattay-családdal meg Kovácsiéért,² — de siker nélkül. A csákáni birtok jövődelmének fokozása céljából a gazdaság vezetését világi emberre, majd rendtagra bizza.³ Szántón izléses kastélyt emel;⁴ a jobbágyok helyzete nem kis fejlődésébe kerül; a makacs határpercek idejét, pénzét és türelmét emésztik föl;⁵ a gombai zálog-jószágot hosszas jogi bajlódás után a tulajdonos kezébe visszaereszti,⁶ — a felső-jánoki kúriát meg apátsága számára megszerzi;⁷ a pozsonyi vámra vonatkozó bérleti szerződést megújítja, — de még megéri, hogy vám-joga a pozsonyiak részéről veszélyben forog.⁸

A jeles képzettségű, bölcs gondolkozású, tapintatos és fáradhatatlan férfiút a trencsényi fürdőben, 1748. jun. 16-án, érte utól a halál, midőn a szélhűdés élet-erejét hirtelen kiölte.⁹

Köztudomású dolog volt a wellehrádi és pásztói konvent, a csákáni és szántói jószágkormányzó előtt az a nehézség, melylyel Mály József apátnak a pilis-pásztói apátságok élére állítása járt.

A mint tehát Mály József apát elhunytával (1748. jun. 16.), 1748, aug. 28-án, *Hauck Antalt*¹⁰ wellehrádi apáttá választják és szept. 1-én föl is avatják, — Vlach Róbert, a csákáni jószágkormányzó, azt tanácsolja neki, siettese kineveztetését a pilis-pásztói apátságokra. Az új apát megteszi. A m. kir. kancelláriához fordul ezen irányú kérelmével. Válaszul azt nyeri, hogy ez a dolog nem megy oly hamar. Előbb majd a helyzettel ismerős rendtagok egyike hiteles jelentést és kimutatást terjeszt föl, vajjon érvényre jutottak-e az előbbi kinevezés föltételei, vagy sem?

Minthogy a pilis-pásztói apátságok jogi és anyagi viszonyait ez időszerint senki sem ismerte jobban Vlach Róbertnél, ki a szántói

¹ Ezen kötetben: »A pilisi apátság birtokai, birtokpercei és jövődelmei« cz. fejezetben, »Apátsági színhely« cz. alatt.

² U. o.: Kovács cz. alatt.

³ U. o.: Csákán cz. alatt.

⁴ U. o.: Szántó cz. a.

⁵ U. o.: Csákán cz. a.

⁶ U. o.: Gomba cz. a.

⁷ U. o.: Jánok cz. a.

⁸ U. o. Pozsonyi vám cz. a.

⁹ Egri conventi levéltár: 1. sz.

¹⁰ Hauck Antal született Morvaországban, 1706. máj. 16-án; fogadalmat tett 1725. decz. 27-én; pappá szenteltetett 1731. máj. 19-én. (Zirczi ap. l. t.: II. 465.) — Brünni orsz. lev. tár: Archiv-Verzeichniss des Cistercienser Klosters Wellehrad. Lit. D. nr. 18.

jószágkormányzóság és pásztói házfönökség viselése után jutott a csákáni gazdaság élére, — helyesen cselekszik vala Hauck Antal apát, midőn a jelentés megkésztésével, 1748. okt. 14-én, őt bizza meg. Utasításként erősen hangsúlyozza előtte annak feltüntetését, hogy a pilis-pásztói apát, mint ilyen, saját javadalmából megélni sem tudna.¹

Vlach Róbert igyekszik megfelelni a megbizatásnak. Tudja, hogy rendje és a köz érdeke tárgyilagosságot követel tőle. Ezért a kezénél levő adatokat lelkiismeretesen felhasználja és értékesíti. Kimutatása szerint Csákánból és Szent-Péterről összesen ötszáz-nyolczvan, Szántóról és Apát-Maróthról nyolczszáz, a pozsonyi vám után pedig kétszáz forint évi jövedelem folyik be. A wellehrádi apátság meg 1748-ig huszonkétezer forintot költött Csákánra és Szent-Péterre, tizennyolczezer százharmincz forintot pedig Szántóra és Apáth-Maróthra; de ezen összegbe a háztartás és fentartás költségei nincsenek fölvéve, pedig negyven éven át számítva ez is jó egy pár ezerre rúg.²

A jelentést a helytartó-tanácsához terjeszti föl.³ Ezen magán jellegű nyilatkozaton kívül, egyházi és világi elemekből összeállított bizottság is küld jelentést tapasztalatairól, — és pedig hasonló értelemben.⁴

Mária Terézia fontolóra veszi a dolgot. S midőn a wellehrádi konvent oly értelmű kérvényt terjeszt eléje, hogy a pilisi és pásztói apátságok javadalma elégtelen egy önálló apát és konvent eltartására — a mint ez a jelzett fölterjesztésekből kiviláglik: elejti a függetlenítés eszméjét s *Hauck Antalt* 1749. július 21-én pilisi apáttá nevezi ki. Az adományozó levélben azonban kiköti, hogy új javadalmának jövedelmeit a pilisi apátság fölépítésére és hazai istentiszteleti czélokra fordítsa.⁵

Egy hó elteltével már a hivatalos bevezetés és beiktatás is

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 110. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Act. abb. Pasz. fasc. 29. nr. 21. — Vágs. ir. 1730-as cs. 77. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 117. sz.

⁴ Zirczi ap. l. t.: Act. abb. Pásztó fasc. 29. nr. 23.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CL. sz. a.

végbemegy. Aug. 18-án pedig az új apát a hűségesküt¹ teszi le az uralkodó kezébe.²

Kevéssel apátságának megkezdődése után, valóban rosszul eshetett Hauck Antalnak az 1751-iki országgyűlés felfogása, mely szerint a magyarországi apátságoknak külföldön élő birtokosai ezeknek javait saját anyagi hasznukra és nem istentiszteleti czélokra fordítják. S ugyancsak méltánytalannak ismerhette fel magára nézve azon törekvést, mely a püspökök kezébe oly széles körű jogot

*Fr. Antonius abbas
Wellehradi, et Pilisii
in Hungaria*

Hauck Antal 1762. máj. 14-iki aláírása.

akart adni, hogy ezeknek, ha az apátok nem felelnének meg az ország várakozásának, jogukban álljon az apátságok javadalmait sequestrum alá vetni.

Hauck Antal (1749. jul. 21—1763. máj. 10), Mária Terézia királynőhöz intézett fölterjesztésében, részletesen felsorolja, a pilis-pásztói apátságok félévszázados viszonyai kapcsán, azon áldozatokat, melyeket a wellehrádi apátság azok érdekében hozott. Elmondja, hogy Csákánban romjaiból, Szántón meg alapjaiból új templom és rendház emelkedett; a rendtagok, a jószág kormányzásán kívül, a nép számára miséznek, a hol a lelkészeknek nincs ellenére, egyházi szónokokként működnek és a szentségeket kiszolgáltatják. Záradékol meg azon alázatos kérését terjeszti elő, hogy a külföldi apátok kezén levő magyar apátságok ne essenek a püspökök tervezett ha-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CLI. sz. a. — Brünni országos levéltár: Archiv-Verzeichniss des Cistercienser Klosters Wellehrad. Lit. D. nr. 21.

² A pilis-pásztói apátságokra kinevező oklevelek taxája nyolczszáznégyszáz forint volt. (Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 140. sz.)

tásköre alá.¹ S hogy szava annál könnyebben meghallgatásra találjon, az előkelő körök támogatását sem hagyja figyelmen kívül. Ide irányuló soraiban kifejti, miért nem szervezhetett Wellehrád konventet Szántón és Csákánban,² jóllehet magyar ajku tagok föl vétéléről, a mennyire lehetett gondoskodott; hiszen, még a három elhunyt tag leszámításával is, öten működnek a közügyek terén.³

Hauck Antal erős elhatározással foglalja el az apáti széket. Ismeri ezt a sok bonyodalmat, mely elődje idejében, apátsága jogi érdekének tisztázása közben, szövődött; ismétlődik mintegy lelkében az a sok pereskedés, melyet az apátsági birtokok biztosítása és határainak megvédése végett rendjének folytatnia kellett; s maga előtt látja azt a sok félben maradt kérdést, mely a megoldás kötelezettségével örökségül szállott rá.

Ezek láttára szigorú meggyőződéssé érlelődik benne, hogy erély, határozottság és kitartás vezet e téren célhoz. Figyelme kiterjed apátsága összes ügyeire. Elve: az apátság jogaiból semmit, — jogiáért mindent. Kedves gondolata: az apátság régi birtokainak visszaszerzése s a kezén levőknek biztosítása. Ezért tiltakozik 1749. nov. 28-án és következetesen minden évben, a pozsonyi káptalan előtt azokkal szemben, kik ezen birtokokat kezeik között tartják, vagy a jövőben lefoglalják;⁴ a makacs csákán-csötörtöki pernek egészen végére jár, — a csákán-nagymagyarinak tárgyalásához meg az ő kormánya alatt fog a bíróság; a Wattay-családdal szemben igyekszik érvényesíteni apátsága jogait Kovácsira; elődei nek surlódása Pozsony városával az ő erélyes kezei között a pereskedésig fokozódik.

Hauck apát a gazdaság kezelésében a szigorú ellenőrzésnek és a tapasztaláson alapuló meggyőződésnek tág teret nyit s minden lehető előkészületet megtesz, hogy apátságának birtokairól a legcsekélyebb részletekig biztos értesülése legyen. *Bartis Mátyás* rendtagot 1755-ben, rendi körutra küldi, szigorú utasítással. E szerint: mindegyik birtoknál megfigyeli, vezet-e a jószágkormányzó pontos számadást, mely a gazdaság híu képét mutatja? Csákánban módon hagyja

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 118. sz.

² U. o. 119. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: Act. abb. Pasztó. fasc. 29. nr. 22.

⁴ Zirczi 2p. l. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 136. sz. — 1750-es cs. 64. 105. 130. 143. 149. 163. sz. — 1760-as cs. 7. 13. 22. 51. 52. 53. sz.

Vlach Róbert jószágkormányzót, hogy az apátság hivatalos iratait éber szemekkel őrizze, a nélkülözhető okleveleket esetleg Wellehrádra szállítsa, az eredetiek közül pedig senkinek se kölcsönözzön ki egyetlen egyet se, — legföljebb csak másolatban. A folyamatban levő perekben tájékozódjék, vajjon mily kilátással kecsegtetnek? Szóval jól nézzen körül, figyeljen és tekintsen meg mindent, hogy a hiányokat felismerje, a teendő javításokkal tisztába jöjjön, s így a tényleges állapotról szóló hű jelentésen kívül a gazdaságok fejlődésének útját egyengesse.¹

Bartis Mátyás szépen megoldja feladatát.

Csákánban azt tapasztalja, hogy a jószágkormányzó vezet ugyan számadást, de nem rendszeresen, hanem dirib-darab papirokon. Az apátság iratait rendezés alatt találja. *Schneider Konstant* már két év óta bajlódik velök, s még mindig sok dolognak néz eléje. A hivatalos oklevelekre nézve belátja, hogy ezeknek helye Csákánban van; mert nem tudhatni, mikor lesz rájuk szükség. A perekről hű képet rajzol, az egyes kérdések szabatos feltüntetésével.²

Hauck Antal apát gondoskodik birtokainak átlagos jövődelmi kimutatásáról is. Igaz, hogy erre nem jó szántából jött rá.

Mária Terézia kormánya alatt ugyanis már kezdett kísérteni a gondolat, hogy a szerzetesek jószágainak egy részét egyházi célokra lefoglalják. A királynő, támaszkodva főkegyuri jogára, a helytartótanács útján rendeletet ad ki, melyben a vármegyéket felhívja, hogy a területökön levő egyházi és kegyes alapítványokról részletes kimutatást készítsenek. A vármegyék meg az egyes egyházi javadalmasokhoz fordulnak az adatok összeállítása céljából. Ily okból kap Hauck Antal pilisi apát is felszólítást, 1754. decz. 18-iki kelettel a hont-vármegyei gyűléstől.³

A vármegyei felhívás általánosságokban mozog; s így sok félreértésre szolgáltatott okot. Nem tudták kiolvasni belőle, vajjon csak a szó szoros értelmében vett kegyes alapítványok, vagy az összes egyházi javadalmak forognak-e szóban?⁴

Hauck apát, mivel a felsőbb rendelet csak 1755. márcz. havában érkezik kezeihez, nem tehet eleget azon követelménynek,

¹ Zirczi ap. l. t.: Act. abb. Pásztó. fasc. 34. nr. 9.

² U. o. nr. 8.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 88. sz.

⁴ U. o.: 94. sz.

hogy a kimutatást 1754. decemberére beküldje. Türelmet kér tehát a hont-vármegyei hatóságtól s az adatok beküldését megigéri.¹

E közben azonban értesül, hogy a rendeletet a magyar jószág emberek sem magyarázzák egyképpen. Utasítja tehát a szántói jószágkormányzót: tapogassa ki a közfelfogást; s ha ez csak a tulajdonképi kegyes alapítványokra szorítkoznék, a pilisi apátságnak mi teendője sem lesz, mert ilyennel nem rendelkezik.²

A jószágkormányzó teljesíti apátja parancsát. Tudakozódik mindenfelé, — főleg a szerzeteseknél. Ezek válaszukban arról igyekeznek őt meggyőzni, hogy a rendelet a pilisi apátságot nem érinti.³

Nehogy azonban a rendeletnek ellenkező értelmezése az apátságot zaklatott munkának tegye ki, az apát nevében Zuri Fülöp, 1755. ápr. 6-án, meghagyja a jószágkormányzónak, hogy a gondjaira bízott birtok bevételei- és kiadásairól három évre kiterjedő jelentést készítsen.⁴

A legközelebbi jövő fényesen igazolta ezen felfogást. A helytartótanács ugyanis, 1755. jun. 20-án, arra hívja fel a pilisi apátot, hogy, tekintettel a kegyes alapítványokat illető rendeletre s azon föltételekre, melyekről a kinevező oklevél beszél, — terjeszsen be javadalmáról három évet felölelő kimutatást; s ez által nyújtson módot annak kiderítésére, megfelelő helyre jutottak-e az apátság jövődelmei, vagy sem?⁵ vagyis fölépítette-e azon épületeket, melyek erre vártak? az istentisztelet emelésére áldozott-e? s vett-e föl a rendbe magyar származású egyéneket, kik a hazai hitélet szolgálatára alkalmasak?

Hauck Antal egészen komolyan veszi a hozzá intézett kérdéseket. Maga gondolkodik, környezetével meghányja-veti a dolgot, távol levő fiait pedig tanácskozássra szólítja.

A teendőkre nézve többféle vélemény merül föl. Vannak, kik a választ, a jelentést általánosságban akarják megadni; mások a részletekre is igyekeznek kiterjeszkedni. Végre is abban állapodnak meg, hogy lényegben ugyanazt terjesztik föl, amiről őfelsége és

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 95. sz.

² U. o.: 96. és 99. sz.

³ U. o.: 97. és 98. sz.

⁴ U. o.: 100. sz.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 113. sz. — Ezen felhívás a pásztói apátot is érintette.

a helytartótanács Hauck Antalnak apáttá kinevezése alkalmával már értesült.¹

A vármegyék is küldenek hivatalos fölterjesztéseket, — természetesen, saját vizsgálódásaik alapján. S nehogy másként hangozzanak, mint a rendé, — Hauck Antal arra kéri a helytartótanácsot, hagyja meg a vármegyének, hogy a működő bizottság őt is hallgassa ki.²

Hármas apátsága erejét s idejét hatalmasan megosztja. Személyesen tehát nem lehet mindenütt. Miért is 1749. okt. 15-én, a a pozsonyi káptalan előtt Hadersbach Cyrill, Dalmata Ferencz, Ximenes Norbert, Vlach Róbert, Wolff János, Kutny Krizosztom, Przbislawszky Benedek, Tepper Ágoston, Schuppler Péter, Dworzák Engelbert, Meixner Kandid, Wiesner Abund, Towarek Incze, Zury Fülöp és Farkas István rendtagokat a pilis-pásztói apátságok ügyében teljes hatalmu képviselőiül nevezi meg.³

Utóbb meg, mi-dőn egészsége rohamosan hanyatlott, s így a pilis-pásztói apátságok ügyeinek intézésére erejét teljesen elégtelennek ismerte föl, — azon gondolatra jött, hogy pilis-pásztói apátság-

Hauck Antal pecsétje 1751. jun. 3-ról.⁴

gainak ügy-kezelését Vlach Róbert, bő tapasztalatú rendtagra bizza. Ezért adja ki 1762. máj. 14-én azon hivatalos nyilatkozatot, melyből megértjük, hogy, folytonos betegeskedése folytán, magyar-

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 116. sz. — Act. abb. Paszt. fasc. 31. nr. 14.

² U. o.: Act. Abb. Pásztó. fasc. 31. nr. 13.

³ Zirczi ap. l. t.: Act. abb. Pásztó. fasc. 4. nr. 78.

⁴ A pecsét közepén a pajzsban van latin kereszt. A kereszt négy ága között M. O. R. S., annak jelzésére, hogy a wellehrádi apátság a »morimundus«-i ágból sarjadzott ki. A pajzs jobb oldalán, fölül, áll a koronás sas, hirdetve, hogy Wellehrádnak morva határőrgróf Wladislaw, adott létet. A pajzstól balra, fölül, látható az olmczi székesegyház czimere, külsőleg is kifejezve azon benső viszonyt, mely az olmczi püspökség és a wellehrádi apátság között az által keletkezett, hogy Róbert olmczi püspök az apátságnak mindjárt létrejövésakor kiváló pártfogója volt. A pajzs baloldalán alul áll két hátulsó lábán az arany koronás s kettős farkú oroszlán, azon oknál fogva, mert Premysl Ottokár cseh király az apátság alapítását megerősítette, — s így létét biztosította. Végül a pajzstól jobbra, alul, sziklán álló kettős kereszt azon értelemmel, hogy a kereszténységet Szent Cyrill és Metód alapították meg Wellehrádon és terjesztették el Csehországban. Legfölül kereszttel végződő apáti süveg. Tőle jobbra egy, balra pedig két pásztorbot, — kifejezve a wellehrádi, pilisi és pásztói hármis apátságot. Körirata ez: A. H. A. W. P. P., — vagyis Antonius Hauck Abbas Wellehradiensis, Pilisiensis et Pásztóiensis.

országi kettős apátsága lelki és anyagi ügyeinek teljes hatalmú intézőjéül Vlach Róbertet nevezte ki.¹

Később úgy igyekszik sorsán enyhíteni, hogy magyar apátságainak önállósítását javasolja.² S midőn ezen terve nem sikerül, — 1763-ban nagy lélekre valló elhatározással lemond hármias apátságáról. Ily eljárás méltó kiegészítésül járul azon szavaihoz, melyekkel, még apát korában, Bartis Mátyás szántói jószágkormányzót Szántóra imigyen bocsátotta el: A hont-vármegyei gyűlésekre szorgalmasan eljárj és *szavazatoddal mindig a baxa javára működjél közre!*³

Wellehrádi csendes otthonában 1771. ápr. 22-én hunyt el, tisztes élet emlékét hagyva maga után.⁴

Hauck Antal visszalépése után Zúri Fülöpöt kíséri a rendtársak bizalma és az uralkodó kegye az apáti székbe. Ferencz generális apát már 1763. nov. 14-én megerősíti a wellehrádi apátságban;⁵ mint pilis-pásztói apát meg 1764. jul. 18-án teszi le a hűségesküt a királynő kezébe.⁶

*Philippus de Zuri Abbas de
Wellehrad, et de Paszto et Pilis
in Hungaria*

Zuri Fülöp 1764. jun. 15-iki aláírása.

Teljesen elődje álláspontjára helyezkedik. Miért is tiltakozik az apátság régi birtokainak lefoglalói ellen;⁷ a csákán-nagymagyari

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CLVII. sz. a.

² A függetlenítés ügyét, mivel Pásztó játsza a dologban a főszerepet, Pásztó történetében részletesen fogom tárgyalni.

³ Zirczi ap. I. t.: Act. abb. Pásztó. fasc. 34. nr. 10.

⁴ Hauck Antal született 1706. máj. 16-án Morvaországban; fogadalmat tett 1725. decz. 27-én; misés pap lett 1739. máj. 19-én; meghalt 1771. ápr. 22-én. (Zirczi ap. lev. tár. II. 465.)

⁵ Brünni országos levéltár: Archiv-Verzeichniss des Cistercienser Klosters Wellehrad. Lit. D. nr. 22. — Zúri Fülöp született Bécsben, 1716. nov. 11-én; ünnepies fogadalmat 1737. nov. 11-én tett; áldozó pappá 1743. jun. 8-án lett. (Zirczi ap. lev. tár. II. 465. sz.)

⁶ Ezen kötetben: Oklevéltár CLX. sz. a.

⁷ Zirczi ap. I. t.; Vágs. ir. 1760-as cs. 38. 58. 64. 69. — 1770-es cs. 8. 24. 28. sz.

pert folytatja; a pozsonyi vám miatt, Pozsony városával szemben, a törvény útjára lép s apátsága jogát, békés kiegyezés után, végre is kivívja.¹ Pilis-pásztói kettős apátsága terhére átveszi az egri gimnáziumot a föntartás és tanárokkal ellátás kötelezettségével.² A csákáni templomot meg, mivel hat évtized viszontagságai nagyon megviselték, jónak látta újjá-alakítani. A templom belsejét és külsejét, három éven át (1770—72), tetemes költséggel (3169 frt.)³ kijavítja s díszesíti. Nemes bőkezűségét ma is méltán hirdeti a sekrestye ajtaja feletti márvány kőlap felirata, melyből megértjük, hogy 1773-ban a templom már készen állott: Hae D. Michaelis Sacrae Aedes e fundamentis erectae sunt Archi-Praesule Szelepcsényi, eodemque abbate Pilisiensi. Demum belli iniuriis nudatis parietibus in ruina iacuerunt, donec iure postliminii abbatia Pilisiensis S. Ord. Cisterciensium iuris facta, anno MDCCXII. Florianus Nezorin abbas Wellehr., Pasztov. et Pilisiens. eadem e rudibus vindicasset. Nunc vero singulari cultu in Deum Philippi de Zuri abb. Wellehr. Pasztoviensis et Pilis., agente et promovente Patre Roberto Vlach, eiusdem S. Ord. professo et administratore Csakanl-ensi InstaVratae et noVa forMa Donatae reLVCesCVnt.⁴

Az építkezés költsége nem futotta ki egészen az apátság pénztárából. Vlach Róbert jószágkormányzó kölcsönre szorúl. Bartoságh Mátyástól 1771. ápr. 1-én ezer rajnai forintot vesz föl ötös kamatra.⁵ Ugyanezen alkalomból még mintegy 900 frt kölcsönről szólnak adataink.⁶

A hét éves háboru befejeztével, Mária Terézia királynő hazánk belső ügyeinek és az adózásnak rendezése végett, 1764. június 17-ére országgyűlést hirdetett. Márcz. 2-iki levelében meghívja a tárgyalásra Zúri Fülöp pilis-pásztói apátot is.⁷ Ezt azonban fontos

¹ Ezen kötetben: II. Fejezet. »A pilisi apátság birtokai, birtokperei és jövődelmei« című fejezetben a »Pozsonyi vám« cím alatt.

² Az egri gimnáziumnak a ciszterciek kezébe jutásáról a pásztói apátság történetében szólok kimerítően.

³ Zirczi ap. I. t.: Act. abb. Pásztó. fasc. 29. nr. 28.

⁴ A csötörtöki plébánia levéltárában: Visitatio canonica Batthyaniensis ecclesiae Csötörtökiensis. *Ipolyi* (Csallóköz Műemlékei: Arch. Közl. I. köt. 54—57. l.) hibásan írja a »reLVCesCVnt helyett reVICesCVnt.

⁵ Zirczi ap. lev. tár.: Vágselly. iratok. 1770-es csom. 15. sz.

⁶ U. o. 16. sz.

⁷ Ezen kötetben: Oklevéltár CLIX. sz. a.

ügyek gátolják a megjelenésben. Miért is 1764. jun. 15-én, Vlach Róbert csákáni jószágkormányzót bizza meg a helyettesítéssel.¹

Zúri Fülöp apát folyton résen áll a rendi jogok és kiváltságok mellett.

Meglepi, midőn arról értesül, hogy Battyhány József gróf primás Szántón egyházi látogatást akar tartani. Minthogy az itteni templom tisztán szerzetes egyház, szükségesnek bizonyult a rendi kiváltság védelme a primással szemben.

Apátja nevében Stanislaw Tecelin csákáni jószágkormányzó jár el. Mint teljes jogkörű megbízott kinyilvánítja a primás előtt, hogy a tervezett egyházi látogatást csupán tiszteletből túri el, de a rendi kiváltságra ebből semmi hátrány nem hárulhat.²

Zúri Fülöp apáti működésének fontosabbnál fontosabb teendők nyitottak teret.

A helytartótanács ugyanis Mária Terézia akaratából, 1769. decz. 1-én, oly értelmű rendeletet küld az esztergomi káptalanhoz, mely szerint a megyés püspököknek ki kell deríteniök, hogy a káptalanok- és apátságokhoz tartozó plébániáknál megvannak-e az alapítványok? vagy, ha elvesztek, pótolta-e őket valaki? a plébániai alapból kaptak-e ezen plébániák segítséget? és hol szükséges új lelkészséget és iskolamesteri állást szervezni? Ezen kívül megbízásul kapták, hogy a szerzetes kolostorok évi jövedelmét pontosan írják össze; a kolduló szerzetesekről pedig azt is mutassák ki, vajjon az alapítványokban megszabott létszámnak megfelel-e a tényleges állapot?³

Az esztergomi káptalan, 1771. jun. 11-én, felszólítja Zúri Fülöp pilisi apátot, adjon a felsorolt kérdésekre, a pilisi apátságra vonatkozólag, részletes feleletet, hogy ezután az adatokat kellő időben, rendeltetésök helyére küldhesse.⁴

Az apátság állapotrajza a következő évben megkészül s illetékes helyére jut.⁵

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1760-as cs. 35. sz.

² Zirczi ap. l. t.: III. 253. d.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1760-as cs. 68. sz.

⁴ U. o.: 1770-es cs. 12. sz.

⁵ U. o.: 16. sz. — Act. abb. Pásztó. fasc. 29. nr. 28.

II. József császár, hosszas előkészület után, az összpontosítás és független állami hatalom eszméivel lépett a trónra. Tettre vágyó lelke, az önbizalom hatalmas erejével támogatva, merészen tör kitüzött céljai felé. Meggyőződését többre becsüli a történeti fejlődésnél; szíve sugalmát jogosultabbnak ismeri népeinek óhajánál. Reformatori munkája közben az alattvalók életének összes nyilvánulása megragadja figyelmét. Megakad tehát tekintete a szerzeteseken is.

Mindjárt kormánya kezdetén szétvágja azon szálakat, melyek birodalmának szerzetes testületeit a külföldiekhez fűzték. Megszünteti a külföldön élő rendi generálisok joghatóságát birodalmának szerzetesei fölött. A ciszterciek- és premonstreieknek megengedi, hogy egy közös főfelügyelőjük legyen, miként a sz.-benedek-rendűeknek.¹

Rendelete az egyházi körökben nagy zűr-zavart okozott. A szerzetes rendek, konventek és apátok gyűléseznek, tanácskoznak és nyilatkoznak. Az érsekek és püspökök, mint az egyház vezérei, magokévá teszik az ügyet és sorompóba szállanak. Élükön hazánk nagynevű primása, Batthyány József gróf áll.

Az uralkodóhoz intézett fölterjesztésében mint az egyháznak buzgó fia s a hazának hű polgára beszél. Visszapillant a keresztény magyar nemzet nyolczszázados multjára s ennek adataival igazolja a fejedelem előtt, hogy a magyar királyok a II. Szylveszter pápától nyert jogokat nem használták föl az egyház jogainak megsértésére, — hanem országos törvénnyel siettek az egyház feladatának önálló megoldására. Hangsúlyozza, hogy mint az uralkodónak lojális alattvalói egyházuk iránti hűségükről sem feledkeznek meg soha. S éppen ezért, míg a trónt a hódolat benső készségével támogatják, egyházuk szabadságáról sem mondanak le soha. Az uralkodók az egyháznak fiai, de nem urai. S miként sérelmes törekvés volna az uralkodói jogok megosztása: ép oly veszedelmes az egyház szabadságának korlátozása. S bár őfelsége előtt ezen egyház-politikai elmélet eléggé ismeretes, a rosszhiszemű és önző tanácsosok sugalmazása miatt mégis szükséges a fejtegetése.

¹ *Marczali H.*: Magyarország története II. József császár korában. II. köt. 66. l.

A mi a szerzetesek külföldi összeköttetését illeti, tekintetbe veendő, hogy a felségi rendelet szerint tarthatatlannak nyilvánított passiv összeköttetés megfelel az atya és fiú, szóval a függés viszonyának. Ehhez pedig semmiféle hatalom nem nyúlhat, — csak egyházi. A felség kormánya alatt levő országok szerzeteseire nézve javasolhatja ugyan az uralkodó, hogy az egy rendhez tartozó kolostorok egy, vagy az országok különfélesége szerint, több rendi tartományt (provincia) képezzenek; de el nem rendelheti, mert erre már egyházi hatalom az illetékes. A külföldön élő szerzetes generálisok befolyását a világi és anyagi dolgokban megtilthatja a felség, de a lelkiekben nem. A szerzetes rendeletek országos törvény czikkelyezi be, és pedig életben levő rendi szabályzatuk szerint. Miért is a szóbanforgó rendelet országos törvénybe ütközik. A szerzetesek önhatósági jogát fegyelmi, tehát belső rendi dolgokban a tridenti zsinat biztosítja. Ennélfogva a püspöki joghatóságnak ezen dologra kiterjesztése egyetemes zsinati határozatot sért. S ép ezért a püspökök, kiknek elődei működtek közre a zsinati határozatok létrejövetelénél, sohasem egyezhetnek bele oly intézkedésbe, melyet a kegyelet érzelme is kárhoztat.

A rendelet sérelmes jellegét fokozza még azon felfogás, mely ebben a szerzetes rendek eltörlésére irányuló törekvésnek kezdetét látja. Hiszen — folytatja a lelkes primás — Magyarország a szerzetesség aranykorának idején boldog és virágzó volt. Még csak a politikai józanság sem követeli tehát, hogy oly testületek, melyek feladatuknak megfeleltek s a közjóra üdvös befolyással voltak, az elők sorából kivesszenek. Ha pedig a szerzetesek reformálása a cél, hagyja ezt a felség arra, kinek joga és kötelessége.

S midőn eszméit imígyen fejtegette, záradékol arra kéri az uralkodót: Ne hajtsa végre sok bajnak gyökerét képező rendeletét! Igaz ugyan, hogy külföldön is merültek föl hasonló kísérletek, sőt ezeknek egyike másika ideig-óráig fön is állott; de nem szabad szem elől tévesztetni, hogy a mi megtörténik, az még nem mind jogos; s hogy sokat azért kell eltérni, mert nem lehet megakadályozni, vagy megváltoztatni.¹

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1780-as csom. 8. sz. — *Fejér*: Iurium ac libertatum religionis et ecclesiae catholicae Codicillus Diplomaticus p. 432—446.

Az uralkodó értesül a dologról. Gondolkodik, mit tevő legyen? Saját és alattvalóinak meggyőződése között kellett választania. Ez utóbbit elejti, — a magáét követi. 1782. jan. 14-én a helytartótanács utján magyarázza rendeletét.

Kimondja, hogy mult évi intézkedése, általánosságban, ezután is érvényben marad; senkinek lelkiismeretét sem akarja sérteni, — miért is megengedi, hogy, akiknek meggyőződése ellenkező, oda költözködhetnek, a hova tetszik. Mindegyik rendfőnöknek kötelessége saját szerzeteseit fölvilágosítani az uralkodó szándékáról, mely szerint a birodalmán kívül tartózkodó szerzetesekkel passiv kapcsolatban nem lehetnek; — activ összeköttetésnek azonban lehet helye; és pedig kolduló szerzeteknél akkor, ha törzsvagyont képező tőkéiket a birodalom területére eső birtokokba fektetik, — birtokos szerzetnél pedig azon esetben, ha generálisa vagy feje a birodalomban lakik, s az illető kolostor a magáéból meg tud élni, és olyan rendi élet van benne, mint a melylyel kapcsolatban van. A generális jogát a birodalom egész területén az egyes apátok gyakorolják. De ha valamelyik rendnek úgy tetszik, a birodalomban levő kolostorok szorosabb viszonyba léphetnek s magok számára visitátort választhatnak, — de csak magok közül. Ennek hatalma három, legfőljebb hat évre terjedhet. A megyés püspök a megyéjébe eső kolostorok és rendi tartományok (provincia) ügyeiben közvetlenül ténykedhetik. De ha a rend-tartomány több püspökség területére esik, ez esetben az egyes kolostorok ügyeinek elintézéséhez az illető megyés püspököknek közértelmű eljárása szükséges. Ha ezek eltérő nézetben volnának, az uralkodó akarata dönt. A szerzetes rendek Magyarországon a helytartótanácsnak jelentik be, midőn káptalant akarnak tartani; ha azonban a káptalan helye Magyarország határain kívül esik, azon tartomány politikai hatóságának, a hol káptalanra összegyűlnek. De ezen utóbbi esetben a káptalan jegyzőkönyvét, a megyés püspök utján a helytartótanácsnak megküldik. Minthogy a rendezett szerzetes élet, a belső béke és egyetértés a vezetőktől függ, — kiváló gonddal legyen a megyés püspök, hogy arra való emberek legyenek elöljárók; de azért a rendtagok szavazati jogát soha meg ne sértsék. Azon rend-tartományok, melyek Magyarország és az osztrák örökös tartományok kolostoraiból alakúlnak meg, ne váljanak szét; s ha ily irányú

szándék merülne föl, a kivitelhez az uralkodó előzetes beleegyezése szükséges.

Mihez tartás végett a helytartótanács Zúri Fülöp pilis-pásztói apáttal is közli ezen utasítást.¹

II. József császár 1782. febr. 18-án meghagyja, hogy mindazon szerzetesek, akik lelkészi teendőket végeznek, az egyházi hatóság előtt vizsgálatot tegyenek. Ezen alapon hívja föl Nagy István egyetemes helyettes (vicarius generalis) 1782. ápr. 30. Stanislaw Teccelin csákáni jószágkormányzót, hogy, vizsgálatátétel céljából, Csákánból mindazon rendtagok jelenjenek meg Nagy-Szombatban, akik a hitélet terén működnek.²

Stanislaw Tecelin már május hóban túlesik a vizsgálaton.³

II. József császár a helytartótanács utján még ezen év szept. 30-án elrendeli, hogy a püspökök egyházmegyéjük papjairól, a szerzetes apátok meg kolostoraik szerzeteseiről részletes kimutatást terjesztszenek föl, az augusztus havi állapotokat tekintvén irányadónak.⁴

Amint észrevette II. József, hogy aránylag kevés a plébániák száma, gondolkodni kezdett újak szervezéséről. Bizonyára ezen szempont vezérelte azon rendelet kibocsátásakor, melyben, a helytartótanács utján, Batthyány primást fölhívja, hogy a területén levő egyházi javak jogi természete, eredete, alapítása, jövődelme s ennek hova fordítása tekintetében hiteles és pontos jelentést terjesztszen föl.

A primás, hogy az uralkodó akaratát teljesíthesse, az egyes egyházi hatóságokhoz, esetleg személyekhez fordul. Így jut közbevetett úton a csákáni jószágkormányzó kezeihez is a helytartótanács felhívása.⁵ De még ez sem elég. A helytartótanács, 1784. jul. 15-iki kelettel, tudatja Zúri Fülöp apáttal, hogy apátságának összes viszonyairól készítsen rovatos táblázatot, mely az egyes birtokok jövődelmét és terhét pontosan feltüntesse.⁶

A mely szerzetes rendeket II. József császár egyelőre életben

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1780-as csom. 6. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1780-as cs. 7. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: Lib. sub. nr. 40. p. 142.

⁴ U. o.: Vágs. ir. 1780-as cs. 9. sz.

⁵ U. o.: 11. sz.

⁶ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1780-as csom. 15. sz.

hagyott, erkölcsileg oly sebeket ejtett rajtok, melyeknek sajkása haláláfajdalommal ért föl. Ily kínos érzés előhangja cseng füleinkbe azon rendelet olvasásánál, mely 1784. nov. 2-án — tehát éppen halottak napján — szigorú büntetés terhe alatt meghagyja a szerzetes elüljáróknak, hogy rendi szabályzatukból (regula) és intézkedéseikből mindazon kifejezéseket töröljék, melyek az eddig nyilvánosságra jött, vagy a jövőben keletkező császári rendeletekkel ellenkeznek.¹

II. József császár rendeletei már kezdetben elárulták a tervet, melyet a szerzetesekre nézve életbe léptetni akart. Könnyű volt belátni, hogy a több rendbeli intézkedés tulajdonképen a szerzetesek eltörléséhez egyengeti az utat. S csakugyan már 1782-ben kimondja a halálos ítéletet a camalduliak, carthausiak és az apácák fölött.

Midőn a magyar főpapság azon szomorú meggyőződésre jutott, hogy fölterjesztésére az uralkodó mit sem ad, — támogatás végett a római székhöz fordult.

VI. Pius pápát II. József eljárása már kezdet óta aggodalommal töltötte el. Midőn meg látta, hogy egyik intézkedése a másik után bolygatja meg az egyházi ügyeket, sietett írásban meggyőzni az uralkodót azon tér veszélyességéről, melyen látszatra oly könnyedén indult meg. De midőn írásbeli tárgyalását meddőnek tapasztalta s a magyar püspöki kar kérelméről értesült, a személyes érintkezés közvetlenebb módjára határozta el magát. 1782. márcz. 22-én Bécsbe érkezik.

VI. Pius jövetelének hirtelensége nagy mozgalmat keltett. Mindenki Bécsbe irányítá figyelmét azon kíváncsi kérdéssel: Róma, vagy Bécs enged-e most?

A pusztá kíváncsiság által vezérelteken kívül Bécsbe sietnek azok is, kiknek sorsa a bécsi események alakulásától függött. Ezek sorában megpillantjuk Stanislaw Tecelin csákáni jószágkormányzót is.

Ő természetesen sokkal kisebb alak, hogysem a világ-politika gondjai alatt görnyedő egyházfő előtt a hódolati csókon kívül más alakban is kifejezhette volna érzelmeit. Meglátogatja tehát a szín-

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1780-as cs. 17. sz.

tén Bécsben időző heiligen-kreuzi apátot s tartózkodás nélkül megkérdi tőle: Nem áll-e a mi rendünk is az eltörlés küszöbén? Az apát imígyen válaszol: Ha az eddig eltörölt szerzetes rendek vagyona a vallásalap kiadásainak fődözésére elégséges, ez esetben számíthatunk rendünk fenmaradására, — ellenkező esetben nem. Egyébként — mondja — Őszentsége megigérte, hogy még egyszer fogad majd kihallgatáson s föltárja előttem, mire tudott menni az uralkodóval rendi ügyeinkben; s másrésről hozzátette, hogy, ha ápr. 24-ike előtt elhagyja Bécset, oly jelül tekintsem, mely az alkudozás eredménytelenségét jelzi.

Mivel ápr. 24-ikén Bécs már nem tisztelhetette falai között VI. Piust, Stanislaw Tecelin is tisztába jöhetett rendi jövőjével. S csakugyan még két hónap sem telik el, II. József császár 1784. jul. 16-án aláírja a morvaországi apátságok eltörlését, — tehát a wellehrádiét is.

A tényleges eltörlés 1784. szept. 27-én megy végbe Schwarzenberg császári biztos jelenlétében.¹

Ugyanezen napon a magy. kir. helytartótanács tudatja a primással az eltörlő rendeletet s fölhívja figyelmét, hogy a magyarországi pilis-pásztói czisztercziek összeköttetése a wellehrádiakkal, ezen intézkedés folytán, megszakadt. Miért is tájékozás céljából szükségesnek mutatkozik olyan jelentés készítése, mely a pilis-pásztói apátságok eddigi viszonyát Wellehrádhoz anyagi, szellemi és egyházi tekintetben teljesen földeritse.²

A wellehrádi apátság ingóságai Brünnben kerültek árverésre 1785. jan. 13-án. S ime az élet satyrája! A magy. kir. helytartótanács Veltzel Márk heinrichauai és zirczi apáttal *csupa figyelemből* tudatja az árverés napját.³

¹ Zirczi ap. I. t.: Lib. sub nr. 40. pag. 144. — De a *brünni tartományi levéltár*, Ceroni Sammlung II. nr. 16. alatt, ily című kéziratot őriz: Annotationes incidentium circa statum religiosorum sacr. Cist. ord. Wellehradii professorum, idque potissimum ab anno 1650. — Ennek utolsó előtti lapjára maga Zúri apát ezt jegyezte föl: Abbas Wellehradii quinquagesimus primus Philippus Zúri, sub quo anno 1784. die 17-a septembris monasterium Wellehradense, cum caeteris omnibus abbatiis et monasteriis diversorum ordinum, ab imperatore Josepho Secundo levatum, cassatum. etc... Idem factum accidit in Bohemia, idque sine omni praevia causa, ex sola ratione, quia monarchae sic, et non aliter placuit... Ezen adat tehát szept. 17-ikére teszi az eltörlés napját.

² U. o.: III. 469. sz.

³ U. o.: III. 470. sz.

Wellehrád eltörlése a hármás apátság rend-családját megmentotta. A pilis-pásztói tagok maradtak eddigi helyökön és tevékenységi körükben. A wellehrádiak azonban rendi otthonuknak kínos fájdalom s omló könyek között mondanak »Isten hozzád«-ot; egymás nyakába borúlnak, testvéri bucsúcsókot váltanak, kölcsönösen vigasztalják egymást meg nem érdemlett sorsuk miatt; s mint hazájoknak hontalan fiai nem tántorodnak meg hazafiúi érzelmeikben, hanem munkakör keresésére indulnak, hogy megkeserített életöket is számkivető hazájoknak szenteljék.

Legnagyobb részök a lelkipásztorkodás terén nyer alkalmazást. Egytől-egyig gondosan ápolja lelkében a reményt, hogy anyakolostoruk, Wellehrád, még egyszer feltámad halottaiból. De bizony valamennyien azon meggyőződéssel zárták le szemeiket, hogy még tetemöket sem fogadhatja be az a Wellehrád, mely már életökben megszűnt otthonuk lenni.

Utolsó apátjuk, Zúri Fülöp, először a Wellehrád közelében levő Orzechovba költözik. De mivel itt folyton zaklatják, Wiskovba vonúl. Itt házat vesz s szüntelen reménykedés között tölti öreg napjait, mignem 1800. márcz. 29-én¹ a halál megváltotta keserűségétől.

Egykori szerzetes fiai messze szétszórva foglalatostkodtak új életnemök feladataival, s így valamenyiök nevében csak egyetlenegy, Schusztaczek Kelemen, róhatta le, a temetésen megjelenésével, hálájok és kegyeletök egy részét.

Minthogy Zúri végrendelet nélkül halt meg, barátai felhasználták az alkalmat, hogy az örökséget magoknak megszerezzék. S ez sikerül is nekik. A szegény-alapra eső háromezer forinton kívül, az egész vagyonra ráteszik kezöket. Ez pedig nem lehetett csekély; mert, Stanislaw Tecelin szerint,² értékével a kolostort századokon át fényesen fönn lehetett volna tartani.³

¹ Zirczi ap. I. t.: Lib. sub nr. 40. pag. 147. — Vesd össze a brünni tartományi levéltár imént idézett (Cerroni Sammlung nr. 16.) kéziratával, melynek első lapján ezt olvasom: »Emptum manuscriptum est ex bibliotheca supellectili ultimi abbatis Wellehradensis Viscovieae 13-a aprilis, 1800. mortui ibi pro parte sub hasta venumdatae. Cerroni.«

² Zirczi ap. I. t.: Lib. sub nr. 40. pag. 144—147.

³ Az értékesíthető tárgyak mind eladásra kerültek, — még magok az apátság történetét tárgyaló kéziratok is. Bizonyítja ezt a brünni tartományi levéltárban levő Cerroni Sammlung-nak több példánya. Így a nr. 185, továbbá II. nr. 7, nr. 16. nr. 194—5. nr. 196. és nr. 202.

2.) A PILISI CZISZTERCZIEK MŰKÖDÉSE A HITÉLET TERÉN A XVIII. SZÁZADBAN.

A pilisi cziszterciek a XVIII. században a birtokokat újjászervezik és a hívek lelki életét gondozzák. Foglalkozásuk bizonyítékai. A helytartó-tanács leirata a templomok és plébánia-épületek kijavítása érdekében. Mály József megteszi az első lépést, hogy Szántón a rendnek plébániája legyen. A lelkészi teendőket végző cziszterciek Szántón. Mály József a szántói plébánia szervezését sürgeti a primásnál. Az új szántói templom felavatásának kérdése. Utasítás a Szántón végbemenő egyházi ténykedésre nézve. A lelkészi teendőket végző rendtagok.

A wellehrád-pilis-pásztói apátok mindent elkövetnek, hogy a pilisi apátság ősi helyét a rendnek visszaszerezze. Törekvésüket azonban nem koszorúzza siker. Nincs tehát módjukban a kolostor fölépítése és konvent szervezése a rendi szabályok értelmében. S így, midőn a XVIII. században szereplő pilisi cziszterciekről beszélünk, csak azon néhány rendtag alakja jelenik meg előttünk, kik Csákánban és Szántón a jószág kormányzásával és a hívek lelki életének gondozásával foglalatoskodtak. Mindkét irányu munkájok méltó a figyelemre. Mert míg amaz mult századi gazdasági életünk képeinek rajzolásához nélkülözhetetlen vonásokat nyújt és elénk tárja azon zilált birtok-viszonyokat és összekúszált jogi szálakat, melyekben a török hódoltság gyászos örökségére ismerünk: addig emez meggyőz bennünket arról, hogy még ezen néhány rendtag is állandóan szolgálta hazai művelődésünk ügyét.

Igy *Widenman Bernárd* jószágkormányzó, az apátság átvétele után nem sokára, oly joghatóságot nyer Nagyszombatban, melynél fogva az egész esztergom-egyházmegyei területen gyóntathat és a fentartott esetektől is feloldozhat.¹

Ugyancsak a rendtagok egyházi ténykedése mellett bizonyít az, hogy XII. Kelemen pápa jubileuma alkalmából, 1738. márcz. 20-án, Mály József pilisi apát is megkapja a főpásztori rendeletet,

¹ Zirczi apátság. I. társ. Vágs. irat. Tized csom. 3. sz.

mely meghagyja, hogy a jubileumot körvonalazó iratot a templom ajtajára kell függeszteni és a hívőknek megmagyarázni.¹

A hitélet vezetése céljából az apátok a Csákánban és Szántón élő rendtagok számára mindig joghatóságot (jurisdictio) kérnek, — miként ezt *Jünger Kelemen, Menschik Jakab, és Pržibislavszky Benedek* esete az 1743- és 1751-ik évből világosan bizonyítja.²

A csákáni templom Szent-Mihály arkangyal tiszteletére volt felavatva. Miért is a római szent-szék, 1750. jun. 23-án, hét évre szólólag, mindazoknak, kik e napon a csákáni templomban misét hallgatnak, meggyónnak és megáldoznak, teljes búcsut engedett.

A hét év elteltével, 1758. márcz. 6-án, Hauck Antal apát újra folyamodik a teljes búcsu engedélyezéseért.³

Mály József apát, szervező munkája hőzben, 1733. márcz. 17-én, a helyrartó-tanácsból oly értelmű rendeletet kap, hogy a birtoka határain belül eső templomokat és plébánia épületeket javítsa ki, — a megyés püspököt pedig papnevelők allapításában, esetleg nagyobbításában támogassa.⁴

A leiratot ő magára nézve tárgytalannak találja, — miért is hallgatag félreteszi. Négy év elteltével, 1737. jan. 22-iki kelettel, azonban ismét hasonló tartalmu rendelet érkezik kezeihez.⁵ S habár a rendelet körirat-jellegű (circulare) volt, most már nem hagyja szó nélkül. Kiemeli, hogy azon plébániák, melyekhez Csákán, Szántó és Apáth-Maróth tartoznak, jó karban vannak, — s így az ő segítségére nincs szükség. De megemlíti, sőt részletes adatokkal támogatja azon előnyt, mely főleg Szántóra és Apáth-Maróthra háromolnék, ha az Isten igéjének hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása ezen helyeken, melyektől a plébános távol lakik, a cziszterci rend tagjainak, mint az illető területek földesurainak, képezné feladatát. S a dolog természetes következményeként, kéri a helytartó-tanácsot, teremtsen meg azon helyzetet, melyhez ily remények fűződnek, vagyis állítson Szántón plébániát.

¹ Zirczi apát. I. tár: Vágs. ir. 1730-as csom. 52. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Act. abb. Paszt. fasc. 29. nr. 34.

³ U. o.: Vágs. ir. 1750-es cs. 141. sz.

⁴ Zirczi ap. I. tár: III. 288. g.

⁵ U. o. III. 288. h.

⁶ U. o.: III. 288. i.

Az uralkodó tudja, hogy Csákánban és Pásztón a ciszterciek derék munkát végeznek a hívek valláserkölcsei életének gondozása körül. Nem hagyja tehát válasz nélkül Mály József apát levelét. 1737. okt. 22-én kelt soraiban megelégedését fejezi ki a rendtagok eddigi munkája fölött, s felhívja őket nemes feladatuk folytatására.¹

Természetes tehát, de meg a hivatás érzete is azon gondolatra juttatta őket, hogy Szántón minél előbb meg kellene kezdeni az *összes lelkeszi teendők* végzését. Sablik Lőrincz jószágkormányzó ez értelemben kap utasítást. Csak egy hiányzott tehát még, — az esztergomi érsek beleegyezése.²

A hívek lelki ügyeinek gondozását egyben-másban a ciszterciek mindjárt megtelepedésökor megkezdették Szántón. Ezért kér Nezorin Flórián jurisdictiót Mottl Fábián jószágkormányzó részére már 1713. aug. 23-án.

A megkezdett műnek csak folytatását és kiszélesbítését látjuk, midőn Mály József apát, 1740. szept. 30-án, *Plumłowszky Alán*, 1744. jun. 21-én pedig *Dvorzsák Engelbert* rendtagot oly megbízatással küldi Szántóra, hogy Vlach Róbert jószágkormányzót a lelki teendőkben támogassa, a népnek misézzen, szent beszédeket és hitelemzéseket tartson s a hívek lelki világát gondozza.³

A hont-nádasi plébániának a szántói keresztelekről vezetett s az 1751-ik évvel kezdődő anyakönyve is tényekkel igazolja, hogy a Szántón lakó ciszterciek csakugyan működtek az egyházi téren.

Legelső sorban *Plumłowszky Alán*, majd meg, váltogatva, az ő és *Trtina Lipót* neveivel találkozunk, midőn a keresztelest végző pap után kutatunk.

Az előbbi egy évtizednél tovább működik Szántón.⁴ Igen vallásos és szelid ember, a zajos társaság nincs inyére. Ezért kívánczik Pásztóra, hol természetének megfelelőbb légkört remél.⁵ 1755. ápr. 6-án Szántón még csak egyedül van, jul. 22-én azonban már *Steblik Ambrus* is oldala mellett fáradoz.⁶

¹ Zirczi ap. I. tár: III. 288. k.

² Zirczi ap. I. t.: Fasc. 34.

³ Zirczi ap. I. t.: Fasc. 30. nr. 2. és fasc. 34. nr. 7. — U. o.: Donationales abbatiae B. M. V. de Pásztó et Pilis. fol. 161.

⁴ Liber Baptismalis, seu Matrica pro ecclesia Szantoviensi per me, Ioannem Palenik oblata, die 14-a mensis decembris, anno 1751. (A hont-szántói plébánia levéltárában.)

⁵ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 53. sz.

⁶ Liber Baptismalis, seu Matrica. etc. (A honth-szántói pléb. levéltár.)

A régi terv e közben újra fölmerül, — plébániát akarnak szervezni Szántón. Erősen mellette van maga az apát, Mály József. Bizonyítja ezt már azon nyilatkozata is, melyet egy alkalommal Vlach Róbert előtt tett. Ez ugyanis kérte őt, építsen Szántón templomot. Szívesen Róbertem, — lőn a válasz — hiszen ennek megkésztülével vérmes reményeink lehetnek a plébániára.¹

De van ennél még kézzelfoghatóbb adatunk is. S ez azon fölterjesztés, melyet Mály József apát, 1744. okt. 9-én, Eszterházy Imre primáshoz intézett. Ebben ugyanis azon kérelmét fejezi ki, hogy azon templomhoz, melyet Szántón építtetni kezdett, plébániai jog kapcsolódjék.

Óhaját arra alapítja, hogy mind Szántó, mind Apát-Maróth a pilisi apátság kegyuraságához tartozik, s így a rend kebeléből kiszemelt lelkésznek sokkal több befolyása volna a lakosság lelki életének irányítására, mint egy egészen idegennek; a nádas plébános meg nem vesztené anyagilag sokat, hiszen Dalmad bőségesen kárpótolja, s másrésről érvényesülne azon rendi szokás, hogy a hol a ciszterciek a birtokosok, ott a lelkészkezdés is az ő feladatuk. Legnyomósabbnak azonban azon okot ismeri, hogy a plébános és a lelkészi teendők egy részét végező rendtagok között oly ellentét fejlődhetik ki, a mely nem járna a hívek épülésével.²

Ez a gondolat vezérli Vlach Róbertet is, midőn 1744. jul. 30-án Eszterházy Imre gróf primás elé azon kéressel lép, egyezték bele, hogy a Szántón építendő templom plébániai templom legyen; ha pedig ez, a nagyszombati szentszék ellenzése folytán, lehetetlennek bizonyulna, maradjon tisztán szerzetes egyház. Kis hitű — válaszol a primás — mit kételkedtél? s megígérte, hogy egész erejével igyekszik azon szándékot megvalósítani, melyről az imént értesült.³

A primás azonban 1745-ben meghal, s vele kimulik az ígélet is. Utódja, Keresztszeghy Csáky Miklós már más véleményben van. Bizonyítja ezt azon irata, melyben Hauck Antalt felhatalmazza, hogy az ujonnan készült szántói templomot, mely — mondja —

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 117. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Donationales abbataie B. M. V. de Pásztó etc. 162. és 163. fol.

³ Zirczi ap. I. t.: III. 253. b.

lelkiekben teljesen az ő joghatósága alá esik, fölavathassa (benedictio).¹

Hauck Antal első pillanatra felismerte, hogy Szántón nem lesz plébánia. Megütközött azon, miért akarja az esztergomi érsek az egyszerűen szerzetesi templomban magának fentartani a lelkiekben a joghatóságot? S még inkább szemet szúr neki, hogy az érsek saját engedélyétől teszi függővé azt, hogy az apát az egyszerű szerzetes templomot felavathassa. A jog és a rendi kiváltság szempontjából Hauck nem látja tanácsosnak, hogy ily körülmények között ő végezze a felavatás szertartásait.

Megbizza tehát a szántói jószágkormányzót, eszközölje ki az esztergomi érseknél a templom fölszentelését (consecratio), melynek végzésére egyuttal vagy magát az érseket, vagy pedig valamelyik suffraganeusának kiküldetését kérje.²

S így is történik. Az érsek Révay Pál szuffraganeust bizza meg a fölszenteléssel. Ez azonban olyan föltételeket szabott, hogy Hauck apát jónak látta egyelőre elodázní a fölszentelést.³

Ezen bizonytalan állapot nem maradhatott tartós. A jószágkormányzó, 1755. jun. havában, Jünger Kelemen rendtagot Nagy-Szombatba küldi, hogy Szent-Ilonay czimzetes püspökkel a fölszentelés ügyében szóljon.⁴

A fölszentelést először jul. 2-ára tervezik;⁵ de Révay Pál inkább jul. 20-ika mellett van.⁶ A jószágkormányzó újra védelmezi jul. 2-át; mert az egyház ekkor Sarlós Bold. Asszony ünnepét üli. Már pedig a cziszterczi rend Mária rendje, s ép ezért templomait mindig Mária tiszteletének szokta szentelni. S így az ősi rendi szabályzaton esnék sérelem, ha a fölszentelés jul. 20-ig halasztódnék el.

Ezen ragaszkodás a Mária-ünnephez annál természetesebb volt a rend részéről, mert ekkor már nyílt dologként állt mindenki előtt, hogy az új egyház nem plébánia templom lesz. De hogy

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CLIII. sz. a.

² Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 83. sz.

³ Zirczi ap. I. t.: III. 253. b.

⁴ U. o.: Vágs. ir. 1750-es cs. 110. sz.

⁵ U. o.: III. sz.

⁶ U. o.: III. sz.

a félreértésnek minden lehető alapja megdőljön, a jószágkormányzó személyesen akarja fölkeresni a püspököt, ki a szántói helyzetet a maga részleteiben nem ismerte eléggé. El akarta ugyanis mondani neki, hogy Szántón van egy másik templom is, mely régi idők óta fennáll. Az apátság, mint kegyúr, ezt már jóval ezelőtt kijavította; s így az istentiszteletnek eddig egyedüli színhelye volt.¹

De bizony nem jutottak dülőre; miért is a templom felavatása elodázódik. S most valóban bámulatos jelenséggel találkozunk. A fel nem avatott egyházat átadják rendeltetésének, — megkezdik benne a misézést. Még szerencse, hogy Bartis Mátyás rendtag 1755 folyamán megfordult Szántón; mert alkalma nyílt személyesen meggyőződni azon visszatetszésről, melyet ezen tény a környéken keltett. Nyomban elrendelte, hogy a templom felavatásáig a rendtagok a régi kis templomban misézzenek.²

Bartis Mátyás jelentése meggyőzi Hauck apátot, hogy Szántón tarthatatlan állapotok vannak. Ezért 1756. jan. 3-án új kezekre bizza Szántót, *Bartis Mátyást* állítván az urodalom élére. Mivel a jószágkormányzó nemcsak a birtokot gondozta, hanem egyházi ténykedést is végzett, két rendbeli utasítás kíséretében kapja meg Bartis kinevezését.

A lelki ténykedésre vonatkozólag ily iránypontokat kap:

A jószágkormányzó és a segítségére adott rendtag, ez alkalommal *Jünger Kelemen*, a hívek számára szorgalmasan miséznek; vásár- s ünnep-napon ünnepi misét tartanak »Asperges«-szel, s ugyanekkor szent beszédekkel és hitelemzésekkel a népet oktatgatják. Az új templomot belül és kívül tisztán tartják, az egyházi ruhákra és szerekre gondosan felügyelnek. Minthogy az esztergomi érsek az új templom fölött közvetlen joghatóságot követel maga számára, éber szemekkel őrködnek a rendi kiváltságok megőrzésén; semmi olyast meg nem engednek, a mi ezeket veszélyeztetné. S éppen ezért nem egyeznek bele, még ha akarná is a nádasai plébános, hogy a keresztkútát az új templomban állítsák föl.³

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 115. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Act. abb. Pásztó. fasc. 34. nr. 8.

³ U. o.: nr. 10.

Ily uton-módon a dolog úgy, a hogy rendbe jött. Ez idő óta az 1756 és 1787. közötti években sűrű egymásutánban gondolják a hívek lelki üdvét: Bartis Mátyás,¹ Jünger Kelemen,² Ordelt Brúnó,³ Mayer Rajmund,⁴ Hantzmán Imre,⁵ Stehlik Ignác,⁶ Beutler Method,⁷ Mait Miklós,⁸ Koszteleczyk Máté,⁹ Hájek Frigyes,¹⁰ Vogl Alberik,¹¹ a csákáni születésű Victorin Imre,¹² a gyöngyösi származású Schumann Theofil,¹³ Kalivoda Menyhért,¹⁴ és Stanislaw Tecelin.¹⁵

A rend visszaállítása után Machek Vilmos¹⁶ és Zimányi Bernárd végzik Szántón az egyházi ténykedést.¹⁷

3.) A PILISI APÁTSÁG HADI ADÓZÁSA.

Előkészületek és adózás az első török háborúra III. Károly király alatt. A főpapság bitelez a második török háború költségeinek fedezése céljából. Máty József pilisi apát is meghozza apátságai részéről az adózatot. Az 1741-iki hadi ajánlatok. A pilisi apát által nyújtott hadi segítség. A hét éves háborút megelőző készületek. Hauck Antal apát hadi ajánlata és az apátság rendes hadi adója.

¹ Bartis Mátyás 1756. márcz. 31- és 1758. máj. 1-én. (Liber Baptismalis seu Matrica pro ecclesia Szantoviensi.)

² 1755. jun. 28-, 1751. decz. 6-, 1759. feb. 24-, 1760. márcz. 11-én. (U. o.)

³ 1758. decz. 21-, 1760. jan. 17-én. (U. o.)

⁴ 1760. máj. 12-én. (U. o.)

⁵ 1760. jul. 20-, aug. 8-, szept. 28- és 1762. decz. 6-án. (U. o.)

⁶ 1762. decz. 23. (U. o.)

⁷ 1763. febr. 9-, 1764. márcz. 29- és 1767. okt. 4-én. (U. o.)

⁸ 1764. aug. 2-, 1765. aug. 19- és 1767. márcz. 15-én. (U. o.)

⁹ 1765. szept. 4-, okt. 3-, 1767. ápr. 29- s 30-, okt. 20-, 1768. jan. 19-, 1770. jan. 25-, okt. 20-, 1772. márcz. 6-, 1774. jan. 6-, ápr. 3-, 1775. febr. 27-, 1776. nov. 25-, 1777. jul. 1-, aug. 14-, 1778. jul. 2-, aug. 31-, 1779. okt. 15-, 1780. máj. 16-, 1781. febr. 11- és ápr. 7-én. (Matrica ecclesiae Nádasensis lib. III. ab. a. 1763—1828.)

¹⁰ 1768. febr. 15-, jul. 18-, 1771. febr. 4- és 1773. márcz. 16-án. (U. o.)

¹¹ 1775. márcz. 20- és 1776. aug. 18-án. (U. o.)

¹² 1777. szept. 11-én. (U. o.)

¹³ 1781. aug. 25-én. (U. o.)

¹⁴ 1782. jan. 19-, 1783. szept. 14- és 1787. szept. 28-án. (U. o.)

¹⁵ 1782. okt. 2-, 1784. jul. 18-, 1786. nov. 7-, decz. 6-, 1787. decz. 20-án. (U. o.)

¹⁶ 1806. nov. 26-, 1813. jun. 12-én. (U. o.)

¹⁷ 1814. márcz. 6-án és aug. 23-án. (U. o.)

A karloviczi békével (1699) a török hódoltság véget ér, — csak a Temesi Bánság marad még egyelőre török járom alatt. III. Károly király teljesülésre váró vágyainak egyikét ezen terület megszerzése képezte. Az első török háborúval (1716—1718) a kedvező alkalom elérkezik.

A hadi készülétek széles körben folynak. A költségek fedezéséhez a főpapság tizedét is számba-veszik. Ennek tárgyalása végett hívja össze Keresztély Ágost hercegprimás a magyar főpapságot Nagyszombatba az 1716-ik év jul. végére.¹ Nezorin Flórián pilis-pásztói apátot Kalivoda Rajmund képviseli. A csákáni, szántói és pásztói birtokok után nyolcz-száz forint évi jövedelmet vall be, — s így nyolczvan forintot ajánl meg az apátságra tized fejében eső jutalékként. S midőn ezt keveselnék, kijelenti, hogy a wellehrádi apátság ez ideig tizenhét-ezer forintot költött sajátjából a pilis-pásztói apátságokra; s így nagyon világos, hogy a cisztertenci rend nem saját önző érdekeit, hanem a közjót szolgálta, midőn ezen apátságokat elvállalta.²

Az apátság le is rója a rá eső részt. 1716. szept. 15-én utasítja Nezorin Flórián apát a jószágkormányzót, hogy a kitűzött időre megfizesse az összeget.³

A passzaroviczi békében (1718) a Temesi Bánság is felszabadul; sőt még Bosznia, Szerbia és Oláhország egy része is kiesik a török kezéből.

Nem telik el húsz esztendő sem, III. Károly királyunk, mint az orosz czár szövetségese, ismét táborba száll a török ellen.

A hadi készlet sok költségbe kerül. Ennek fedezéséhez a főpapság is hozzájárul. Máty József pilis-pásztói apát évi harminczkét forint negyvennyolcz krajczárral növeli az adomány-összeget.⁴

¹ Zirci apáts. I. t.: Vágs. ir. Tized csom. 5. sz.

² Ekkor történt a következő tréfás eset is: A tárgyalások befejeztével a primás, Erdeődy Gábor egri püspök kívánságára, visszatartotta Kalivoda Rajmundot. A mint a többiek távoztak, kérdi tőle a primás: Van-e minden ügy tárgyalására teljes megbízatása? Csak a tizedügyre van, — lőn a válasz. Erre közbe vág az egri püspök: Nem régiben különös dolog történt velem. A pásztón levő ciszterciek egyike hozzám jött, s hosszas beszélgetés után palliuma alól ezüst serleget huz vala elő s ajándéku ajánlja föl. Én nem fogadtam el, hanem rövidesen visszautasítottam. A primás elneveti magát s így szól: Talán üres volt a serleg, hogy nem akarta elfogadni. (Zirci apáts. I. t.: Vágs. ir. Tized cs. 6. sz.)

³ Zirci apáts. I. t.: Vágs. ir. Tized cs. 7. sz.

⁴ Zirci ap. I. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 99. sz.

A mint a háború kitör, Savoyai Eugén már nincs életben. Helyébe törpe utódok léptek. Wallis, Königseck, Seckendorf és Schmettau ügyetlen hadvezéreknek bizonyúlnak. A hadjárat szerencsétlenül foly és hosszúra nyulik. Az állami kincstár kiürül. Az uralkodó kölcsönre szorúl s hitelezésre a főpapságot szólítja fel. Számítása szerint e helyről mintegy félmillió forintnak kellene befolynia.

Eszterházy Imre gróf primás a maga részéről harminczezer forint kölcsönt ajánl meg.¹ S felszólítja egyuttal az összes főpapokat, hogy, tekintettel a hazát, sőt az egész birodalmat fenyegető veszélyre, hozzon kiki annyi segítséget, a mennyi csak tőle telik, — annál is inkább, mert őfelsége csak kölcsönkép kéri a kérdéses összeget, mely után a hitelezők öt százalékot húznak, tizenöt év múlva pedig az egész összeget visszakapják².

Mály József pilis-pásztói apát is kap felhívást, melyből megérti, hogy kettős apátsága czimén rá kétezer forintnyi kölcsön van kiróva.³ Hazafias kötelessége elől nem tér ki. S bár ezer forintot a pozsonyi Orsolya-szűzeektől kölcsönzött,⁴ mégis lefizeti a ráeső összeget.

Az áldozat-készségre csakhamar újabb alkalom kínálkozik.

Mária Terézia trónra-léptekor az európai hatalmak tekintélyes táborra indul meg a Habsburgok birodalmának felosztására. A vállalat szellemi vezére, a nagy tehetségű II. Frigyes porosz király elég biztosíték volt, hogy a meginduló küzdelem hosszúra fog nyúlni.

A trón-, nemzet- és birodalom-mentés munkájából az egész nemzet kivette a maga részét. Még nincs is együtt a híres 1741-iki országgyűlés, a megyék már is erősen vetekednek a hadi segítség megajánlásában. Pozsony-vármegye is összehívja gyűlését és 1741. ápr. 28-án áldozatra, haderő előteremtésére szólítja föl a birtokosokat, — tehát a csákáni jószágkormányzót is, mint a pilisi apát képviselőjét.⁵

¹ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1730-as csom. 71. sz.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXLVII. sz. a.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 72. sz.

⁴ U. o. 89. sz.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 6. sz.

Mária Terézia, a mint a mozgolódás híre füleihez érkezett, megragadta a kínálkozó alkalmat és 1741. ápr. 25-én, tehát előzetesen, Pozsony-vármegye rendeihez elismerő sorokat intéz, melyekkel magasztalja nemes érzületöket és áldozat-készségöket.¹

Bohanovszky Konrád, a csákáni jószágkormányzó, egyelőre mit sem ajánl meg, — apátjánál azonban tudakozódik a későbbi teendőkre nézve.²

Midőn Mária Terézia bizalmi szava a magyar nemzetet tette, ember-, pénz- és gabona-áldozatra lelkesíti, s a magyar hadak Ausztriát a birodalom ellenségeitől megtisztítják, — a magyarok lojalitása még nem ér véget.

A nemzettel együtt érző főpapság, a királyi kincstár ürességének láttára, megnyitja erszényét, pénzbeli segélylyel támogatja az uralkodót s feláldozza tizedét. Mály József pilis-pásztói apátra ekkor csak husz forint esik.³ Két évvel később azonban kétezer forintot ajánlatra szólítják fel.⁴

A vékony jövedelem azonban szinte lehetetlenítette, hogy a pilis-pásztói apát a várakozásnak ezuttal is megfeleljen. Bohanovszky Konrád csákáni jószágkormányzó tehát azt ajánlja, meg kell kísérelni a kiszabott összegnek leszállítását felényire.⁵

Mály József apát elfogadja a tervet; s ily értelemben terjeszti kérvényét az esztergomi érsek elé.⁶

Illetékes helyen méltányosnak találják a kérelmet; miért is meghallgatják.

Az apátság jószágkormányzója a pesti só-hivatalnál veszi fel a kölcsön után évenként esedékes kamatot. Később a kamat-összeg a pásztói rendház pénztárába folyik be. Sőt a magyar származású Dalmata Ferencz pásztói házfőnök apátjánál keresztülviszi, hogy a visszafizetett tőkét is a pásztói rendház tőkéjéhez csatolják.⁷

Mária Terézia aránylag olcsó áron, Szilézia átengedésével, meg-

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 7. sz.

² U. o. 8. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 10. sz.

⁴ Ezen kötetben: Oklevéltár CXLVIII. sz. a.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 40. sz.

⁶ U. o. 41. sz.

⁷ Zirczi ap. l. t.: Lib. sub nr. 40. 131. l.

szabadult elleneitől. E veszteséget azonban soha sem tudta feledni. Kedves tartományának visszaszerzése vágyainak netovábbja. Ezen kívánság érleli meg a harmadik sziléziai, más néven hét éves háborúnak eszméjét.

Az előkészületek az egész birodalmat ébren tartják. A főpapság ismét bőkezű, — anyagi segítséggel támogatja az uralkodót.

A pilisi apát az 1755-ik évre esedékes összeggel hátralékban van. Keresztszeghy Csáky Miklós gróf 1756. febr. 13-án figyelmezteti, hogy a ráeső 27 frt. 48 krt. minél előbb fizesse le, mert különben az uralkodóhoz terjeszti föl a kötelességöket hanyagúl teljesítők név-lajstromában.¹

Ezalatt a hadi küzdelmek tetőpontjukat érik el, s a birodalmi pénztár apadóban van. Mária Terézia ekkor ismét a főpapok áldozatkészségére hivatkozik. Nádasdy Lipót gróf utján 1757. febr. 8-án Hauck Antal pilis-pásztói apátot is pénz-segítségre szólítja.²

Az apát nem tér ki a hazafias kötelmek elől. Vlach Róbertet küldi föl Bécsbe, hogy az apátság nevében háromszáz forintot, hadi költség czimén, lefizessen.

Nádasdy Lipót azonban kevesli ezt az összeget. 1757. febr. 22-iki soraiban lefesti Hauck apát előtt a birodalom veszélyes helyzetét s nagyobb összeg megajánlását javasolja.³

Hauck nem soká késik a válaszzal. Már öt nap mulva tudatja Nádasdyval, hogy magyarországi apátságai szomorú anyagi viszonyok között vannak, miért is nagyobb összeget alig fizethet; de azért — mondja — utasította Vlach Róbert csákáni jószágkormányzót, hogy, ha egyáltalán telik a pénztárból, növelje még valamivel a multkor megajánlott összeget.⁴

Ezzel egyidejűleg csakugyan ír Csákánba oly értelemben, hogy Vlach Róbert személyesen keresse föl Nádasdyt, világosítsa föl és győzze meg, hogy az apát ajánlatával sokat tett s nagyobb áldozatot alig hozhat.⁵

A jószágkormányzó engedelmeskedik, — Bécsbe megy. Elő-

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 122. sz.

² U. o.: 127. sz.

³ U. o.: 128. sz.

⁴ U. o.: 132. sz.

⁵ U. o.: 132. sz.

ször két katonát, vagy a megfelelő pénzösszeget igéri meg. Nádasdy kevesli. Vlach erre három katona kiállítását ajánlja meg. Nádasdynak ez is kevés. Ekkor megszakad a beszélgetés. Vlach haza indul, — Nádasdy meg szemrehányó levelet ír az apáthoz.¹

Hauck Antal 1757. ápr. 5-én újra tárgyal Vlach Róberttel. Felsorolja neki azon tételeket, melyek az állami pénztárt terhelik; s ezekre való tekintettel, módban hagyja, hogy a pilis-pásztói apátságok czimén négyszáz forinttal járuljon a hadi költségekhez.²

A csákáni pénztár azonban üres. Vlach tehát száz darab körmőczi aranyat kölcsönöz. S mivel ez a négyszáz forintot fölözte, megkérdi apátjától, ne fizesse-e be hadi czélokra az egész kölcsönt?

Vlach szerfölkött óvatos. Gondolja, hogy a szántói és pásztói jószágkormányzókat is felszólítják majd áldozatra. S minthogy ő mindkét apátság ³nevében fizet hadi segílyt, felvilágosítja s utasítja őket, hogy nekik e czimen már semmi kötelezettségök sincs;³ vagy ha esetleg akár pénzben, akár természetben már valamit ajánlottak volna, — mihez-tartás szempontjából közöljék vele.⁴

A hadi segítség kérdésének megoldását 1758. febr. 16-iki adataink őrzik. Ezek szerint ugyanis Vlach Róbert, a pilis-pásztói apátságok után, három gyalogost — névszerint: Pfeller Lőrinczet, Meszárek Mártont és Prechtl Mátyást — küldött az Eszterházy Miklós féle gyalogezredbe.⁵ 1763-ban meg tiz aranyat fizetett ki hadi segítség czimén.⁶

1773. jan. 1. óta a csákáni urodalomra, évenként, százhuszonnyolcz forint kilenczven krajczárt vetettek ki hadi segítség czimén, Ezen adózást az tette terhessé, hogy egyszerre három évi járulékot kellett lefizetni.⁷ A csákáni jószágkormányzó az 1781-ik évig folyton fizeti ezen összeget.⁸

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 134. sz.

² U. o.: 135. sz.

³ U. o.: 136. sz.

⁴ U. o.: 137. sz.

⁵ U. o.: 140. sz.

⁶ U. o.: 1760-as cs. 23. sz.

⁷ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1770-es cs. 56. és 57. sz.

⁸ U. o.: 1780-as csom. 2. sz.

4.) A PILISI APÁTSÁG BIRTOKAI, BIRTOKPEREI ÉS JÖVŐ- DELMEI.

AZ APÁTSÁG SZINHELYE.

Nezorin Flórián apát bevezetése a pilisi apátság színhelyére. Az apátság súrlódása a pesti pálosokkal a pilisi apátság színhelye miatt. Nezorin apát Pilis-Szántót is vissza akarja szerezni. Új birtokszerzésre vonatkozó felfogás. Nezorin III. Károly király előtt elpanaszolja az apátsági birtokok visszaszerzésének lehetetlenségét. Bonyodalom Zichy Péterrel. Nezorin ismételten kéri őfelségétől a régi birtokok visszakapását. Máty József apát lépéseket tesz a színhely visszaszerzése ügyében. A kérdés peres térre, majd az alkudozás útjára jut.

Nezorin Flórián apát fejében komolyan forgott a gondolat, hogy a pilisi kolostort és egyházat romjaiból ujja építi. Első gondja volt tehát a birtokba-vezetés az apátság egykori színhelyére. Sürgetésére a m. kir. kamara Scharfensteini Zennegg György Kristófot bizza meg a bevezetés tényleges megejtésével.¹

Zennegg, 1712. nov. 13-án, megjelenik a helyszínén. Kivüle, ide jön még Salgar József Antal budai praefektus, Miklesich Gergely és Sybolty Sándor pest-, pilis- és solt-vármegyei szolgabírák, Zennegg Fülöp József, továbbá Tótfalu, Monostor, Szent-Endre, Pomáz, Kalász, Pilis-Szántó, Szent-László, Vörösvár és más helyek birái és esküttjei. A mint együtt vannak, Zennegg a pilisi apát képviselőjét, Widenman Bernárdot, az apátság egykori helyére és a hozzá tartozó birtokokba bevezeti.² A jelenlevők közül senki sem tiltakozik ellene.

Megtudják azonban a dolgot a pesti pálosok is. Minthogy a Pilis-hegy vidékének egy része, s többek között a pilisi apátság egykori színhelye is ekkor már az ő kezökön volt, jog-séreelmet láttak a birtokba-vezetésben. Nevökben Bakay Imre pesti pálos

¹ Zirczi apátsági levéltár : III. 71. sz.

² Ezen kötetben : Oklevéltár CXXXIII. sz. a.

perjel, a váczai káptalan előtt, 1712. nov. 20-án, fejezi ki tiltakozását a czisztercieknek ezen területre való bevezetése ellen.¹

Nehogy a pálosok a pilisi birtokot a kérdés eldöntése előtt kihasználják, Nezorin Flórián apát Zennegg Kristóf Györgyöt kéri föl apátsága érdekeinek megvédésére. 1713. febr. 14-ig még nem is volt baj; mert Zennegg ekkor még úgy ír, hogy a pilisi erdőben és birtokon még nincs megsértve az apátság joga.²

Az apátság színhelyén kívül, a körülötte levő régi birtokok is idegen kezeken vannak. Dömös a nyitrai káptalan, Körtélytő az Amade család és az esztergomi érsek, Békás-Megyer Eszterházy István gróf, Pilis-Szántó, Szent-Endre és Tótfalu Zichy Péter gróf,³ Pomáz, Kalász, Csobánka, Kovácsi a Vattay család⁴ tulajdona.

Tiszta dolog volt, hogy Nezorin Flórián apát csak úgy felelhet meg a királyi parancsnak s a magyar nemzet várakozásának, ha a pilisi apátság czimén kívül a vele járó jognak és birtoknak is tulajdonosa lesz. Megbízta tehát Widenman Bernárd csákáni jószágkormányzóját, tegye meg a szükséges lépéseket.

Ez első sorban a pálosokkal érintkezik. Utja, Pásztóra menet és jövet, éppen Pesten vezetett keresztül. Ekkor látogatja meg őket s feltárja előttök a helyzetet.⁵

Nezorin apát a békés kiegyezés híve, — nem szeretné hivatalos térre vinni a dolgot. De ha szükséges, a bíróságtól sem retten vissza; mert meggyőződése, hogy igaza van, s érzi, hogy ügyének diadalát a közjó is követeli. Nem tudja megérteni, miként követelhetik magoknak a pálosok az apátság színhelyét s legközelebbi környékét. Maga részéről a bizonyítást fölöslegesnek találja; hisz' — mondja — hogy Róma Róma, nem az bizonyítja-e legjobban, hogy mindenki így nevezi és annak tartja?⁶

És ha egyszer az már bizonyos, hogy a pilisi apátság csakugyan a romok helyén emelkedett, — akkor józanul gondolkodva, lehetetlen föltenni, hogy a szomszédos terület idegen tulajdonost

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXIV. sz. a.

² Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 6. sz.

³ Zirczi ap. l. tár: III. 71. sz. 66. l.

⁴ Zirczi ap. l. tár: II. 534. sz. 1715. nov. 29-iki keletű levél.

⁵ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 19. sz.

⁶ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 5. sz.

vallott urának. Mert a cziszterciek, rendi hivatásuknál fogva, mindig azon földeket fogták először művelés alá, melyek kolostoruk környékén feküdtek ;¹ a mint ezt különben a dolog természete is követeli.

Látja Nezorin, hogy a pálosokkal nem egyhamar jut dülőre. Hogy tehát lendítsen a dolgon, meg akarja vetni lábát Pilis-Szántón, mint az apátság egyik ősi birtokán. Sürgeti Widenmant, hogy lépjen Zichy Péter gróffal, a tulajdonossal érintkezésbe.²

Widenman meg is kíséri. De a nyomorúságos közlekedés-ügy gátolja a keresztül vitelben. A Csallóközben tudakozódik Zichy Péter lakása után, de senki sem tudja utba igazítani.³

E közben Widenman Bernárd új eszmét pendít meg. Hallja, hogy a Maholány-családnak gombai birtoka, mely Csákán szomszédságában terül el, eladó. Ajánlja apátjának a jószág megszerzését.

Nezorin maga helyett titkárját szólaltatja meg, 1713. aug. 26-án. A válasz, mely az apát felfogását tárja elénk, magas szárnyalású. Fölszinre hozza az alapítók szándékát, s az apátságot a rend kezére vissza-adó uralkodó kívánságát. Meggyőz arról, hogy valamint a ház építésénél nem első dolog az ablak, melyen a világosság hatol be, a kályha, mely meleget sugároz ki magából, s a csatorna, mely a vizet vezeti be: úgy az apátnak is első rangú kötelessége, új birtok-vásárlás mellőzésével, az apátság ősi fészkeének és jószágainak visszaszerzése, hogy a rendtagoknak az elődök emléke által értékesített helyen új otthont, a hit-élet és művelődés számára pedig gazdag telepet alkosson. Miértis sarkal és biztat a rend előtt lebegő cél elérésére.⁴

Valóban megható azon biztos tekintet, melyet Nezorin apát a cziszterci rend magyarországi jövője felé vetett. Szinte jósként jelenik meg, hogy helyes utra terelje a késő utódok figyelmét is.

Értesülése alapján belátja, hogy Pilis-Szántót idegen beavatkozás nélkül nem szerezheti meg Zichytől. Jeszenszky Miklós közben-járását kéri ki.⁵ Ez nemcsak Pilis-Szántó, hanem a többi birtokok után is kutat s fürkészh. Vizsgálódása közben Vattay Jánossal, Pomáz urával is tárgyal. Megtudja tőle, hogy kellő árért

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 27. sz. okl.

² Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 26. sz.

³ U. o. 28. sz.

⁴ U. o. 36. sz.

⁵ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 39. sz.

nemcsak Pomázt, de még más szomszédos öt helyet is hajlandó az apátságnak eladni. Jeszenszky e kedvező hirt 1714. máj. 15-iki soraiban közli Nezorinnal, kit egyuttal felszólít, hogy minél előbb küldjön valakit a jól megkezdett dolog folytatására.¹

Időközben Nezorin Flórián apát Tarnóczy Jánost, a m. kir. udv. kanczellária iktatóját is megkéri, hogy a Zichy Péter kezén levő apátsági birtokok jogviszonyai után tudakozódják.

Tarnóczy közöl is egyet-mást Zichy Péterre nézve. Az adatokat Nezorin készpénzül veszi. Ezek alapján, az 1714-ik év folyamán, kérvényt terjeszt III. Károly király elé.²

Ebben fölemlíti, hogy a lefolyt két év alatt minden lehető megtett az apátság régi javainak visszaszerzése végett, — de siker nélkül. Keserűen elpanaszolja, hogy még az apátság színhelyének sem tudott birtokába jutni; s így nem áll módjában, hogy megfelelően azon kötelezettségeknek, melyeket kinevező levele s az ország érdeke rá ró. Végre előadja Zichy Péter szabadkozását Pilis-Szántóra s a többi birtokokra nézve. E szerint ugyanis Zichy ezeket a királyi fiskustól kapta, s így ennek beleegyezése nélkül el nem idegenítheti. S ezen szempont egyszer s mindenkorra akadály a megszerzésnek; jöllehet a wellehrádi apátság kész Zichynek lefizetni azon összeget, melyet a szóban forgó birtokba befektetett.

Végül kéri öfelségét, adja meg Zichy Péternek a jogot, hogy a kérdéses birtokokat, a befektetett összeg fölvétele után, tekintet nélkül a kir. fiscusra, — neki, mint pilisi apátnak átadhassa.

Lépése nem marad nyom nélkül. III. Károly király 1714. jul. 19-én tudatja a pozsonyi kamarával, hogy Nezorin Flórián kérésének helyt ad. Miért is lépjen a kamara Zichy Péterrel azonnal érintkezésbe; tudja meg tőle, mennyit költött ez ideig a birtokokra; s tegyen meg mindent, hogy a jószágok, az összeg lefizetése után, a pilisi apátság kezére tényleg átmenjenek.

A kamara jónak látta, hogy a kérdés lebonyolítása előtt mind a két fél felfogásáról személyes meggyőződést szerezzen. Meg is idézi őket maga elé, Pozsonyba.

¹ U. o. 56. sz. — Zirczi ap. l. tár: III. 286. sz. 1713. okt. 11-iki levél.

² Zirczi apáts. l. tár: Act. Abb. Paszt. fasc. 29. nr. 16.

Nezorián Flórián apát október hóban, Hermann Engelbert titkárával, már Pozsonyban van. Személyesen meglátogatja Zichy Pétert, hogy előzetesen megnyerje az ügynek.

De mily nagy meglepetés éri! Zichy Péter erősen kifakad előtte. Kijelenti, hogy Tarnóczy János ezen ügyben soha sem fordult meg nála, s így azon nyilatkozatot, melyet szájába adnak, soha nem is tette előtte. Igaztalannak bélyegzi azon állítást, mintha ő Pilis-Szántót és a többi birtokot a kir. fiscustól kapta volna; hiszen királyi adományozás folytán jutott hozzá. S végül kereken kimondja, hogy a szóban forgó jószágokat semmi áron sem adja ki kezei közül.

Nezorin restelli a dolgot. Saját tisztázása végett kinyilvánítja, hogy Tarnóczy János levelei megvannak Wellehrádon; s így Zichy Péter meggyőződhetik, hogy az öfölségéhez intézett kérvény tárgya nem légből kapott dolog.

Ezen sajátos tapasztalat után arra határozta el magát Nezorin, hogy egyelőre az ügy elintézésének félben hagyását kéri a kamaránál. Nehogy azonban ezen magatartása gyanút keltsen, ellátogat a kancellárhoz és az előadóhoz, s elbeszéli nekik a dolgot. Ezek mindketten azt javasolják neki, ne hagyja abba a dolgot; ha Zichy Péter szép szerével nem egyezik bele a birtok-visszaváltásba, jogi uton kell rá kényszeríteni.

Nezorin apát ekkor újra reménykedik. 1715. jul. havában ismét kérelemmel fordul III. Károly királyhoz.¹ Előadja, hogy a mult évi kir. rendelet ellenére a pilisi apátság birtokai még mindig Zichy Péter kezén vannak, — sőt ennek esze ágában sincs, hogy a jószágoktól megváljék. Hangsúlyozza, hogy Zichy eljárása annál inkább is érthetetlen, mert I. Ferdinánd, II. Mátyás, II. Ferdinánd, III. Ferdinánd és I. Lipót király törvényei elrendelik az egyházi birtokok visszaadását a régi tulajdonosok kezére. Különösen kiemeli, hogy a pilisi apátságot romjaiból csak úgy építheti újjá, ha maga a színhely s legalább a közeli földterület a rend kezében van. Mivel pedig lelkének hő vágyát képezi, hogy Pilisen konvent létesüljön, — a mely czélból már több magyar származású ifjút föl is vett a rendbe — kérve-kéri az uralkodót, tegye lehetővé

¹ Zirczi apáts. I. tár: Act. Abb. Paszt. fasc. 29, nr. 16.

törekvésének valósulását azáltal, hogy a kérdéses birtokok a rend tulajdonába menjenek át.¹

Nezorin Flórián apát nem éri meg az apátság ősi helyének visszajutását rendje kezeihez. A remény elkísérte ugyan a sírig, de végre is meg kellett tőle válnia. Utódja, Mály József, felkarolja elődje tervét. Belátja, hogy a ciszterciek csak úgy vethetik meg magyar földön ismét lábukat, ha régi fészkeket itthonná avathatják. S minthogy ezen felfogás a rendtagok közös kívánságainak egyik csomó pontját képezte, érthetjük azon sürgető sorokat, melyekkel a szántói jószágkormányzó, 1729. nov. havában, kéri apátját: ne hagyja Pilist a pálosok kezében; szólítsa föl rendfőnöküket a színhely átengedésére; s ha ez nem vezet célhoz, terjeszsze az ügyet a királyi tábla elé.²

A kérelem nem talál siket fülekre. Mály József apát Pálik Gellért rend-tagot pár nap múlva már értesíti, hogy kezdje meg a pálosok fejével a tárgyalásokat.³ Pálik Gellért 1730. jan. 15-én meg is keresi levelével Mayir Ágoston pesti perjelt, azon kijelentéssel, hogy a hivatalos bevezetés az apátság színhelyére tényleg megtörtént, a szomszédok és a hivatalból jelenlevők ellenmondása nélkül. Miért is az ügy elintézésének két módja van. Vagy békésen kiegyeznek a színhelyre nézve; vagy pedig a törvény útján szereznek érvényt az igazságnak.

Ezen lépéssel a kérdés nem oldódik meg. Mert Pálik Gellért 1731. okt. 10-én a pálosok procurátorát, Mossóczy Andrást is megkeresi azon felszólítással: nyilatkozzék, vajjon kiegyeznek-e a kérdésben, — miként ez szerzetesekhez illik — vagy per útján keresik ügyök igazságát?⁴

Ezek azonban nem vezetnek sikerre; miért is 1732. febr. 23-án⁵ hivatalos térre lépnek a felek.

A pálosokkal szemben kezdett per a pesti bíróság előtt folyik. 1737. decz. 18-án már a tárgyalás napját is tudják. A bizonyító

¹ Zirczi apátsági könyvtár: Cod. MS. 2. r. 128.

² Zirczi apáts. l. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 75. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: II. 534. 1729. decz. 22-iki levél.

⁴ Magyar országos levéltár: A pálosok pesti konventjének regestruma: Fasc. 6. nr. 19. et 20.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 93. sz.

iratok Sablik Lőrincz rendtag kezén vannak,¹ minthogy az apátságot ő és Várady Ferencz képviseli a bíróság előtt.²

Ezek bizonyításukban IV. Bélának 1254-iki okleveléből indulnak ki.

A pálosok azt vetik ellen, hogy ebben szó sincs a cziszterciekről, s így az okirat nem rólok beszél.

Ezen állítás czáfolata nem sok nehézségbe került. Mert a király a szóbanforgó okiratban, midőn a pilisi apátság elveszett oklevelei pótlásául újat ad ki, a régi birtokok sorában azok neveit is elsorolja, melyeknek a pilisi apát ma is tulajdonosa. S így természetes, hogy ezen birtokoknak és Pilisnek egy ura volt ezen időben, — a pilisi apát.

E pontnál tehát a pálosok hinárba jutottak. Más irányban fognak hozzá a védelemhez. Azon bizonykodnak, hogy a pilisi apátság ugyan a Pilis-hegy táján terülhetett el, de nyomait nem azon romok jelzik, melyekről jelenleg szó van.

Ezen okoskodás meg maga-magától fordult ki sarkaiból. Hiszen IV. Béla királynak okirata világosan kimondja, hogy a pilisi apátság Kovácsihoz közel terül el. Már pedig a vidéken semmiféle rom sem utal műépítkezésre, — leszámítva a Pilishegy tövében, ma már a föld alatt bujdokló falakat.

A per a királyi tábla előtt hosszasan és gyakori tárgyalások között folyik, főleg az 1744—48. közötti években.³

1746. máj. 22- és 23-án Pilis-Szántón tanú-kihallgatás is történik. Tanú minőségben ezek szerepelnek: Baranyi István, Pintér Marinkó és Miliza, Zichy Miklós jobbágysai Szent-Endréről, Király István és Deák István Megyerről, Topoló Stoján, Mikolics Demeter Pomáizról, Wukedenovics Sztanaj, Radinkovics Jatim Csobánkáról, Hrabecz Pál Csévről, Stroblpergel György és Andris Mihály Vörösvárról, Remes Márton, Voderaczky Márton és Terkal Jakab Pilis-Szántóról.

A vallomások nem gyöngítik a pilisi apát követelésének jogosságát, sőt több helyütt egyenesen támogatják.⁴

¹ Ezek között volt IV. Béla király 1254-iki oklevelének eredetije is. (Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 54. sz.)

² Zirczi ap. l. t.: III. 286. sz. 1737. decz. 18-iki levél.

³ Magyar országos levéltár kúriai osztályában 4: 19. — Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 72. sz.

⁴ Zirczi ap. l.: Vágs. ir. 1740-es csom. 74. és 75. sz.

A hivatalos vizsgálat és tárgyalás közben a felek a békés kiegyezést is megkísérik, — még pedig több ízben.

Először ily tervet készítenek: Ha az apátság a Vattay-család elleni perét megnyeri, a pálosok tizennégy év lefolyása alatt készek a pilisi romok helyén, templom, kolostor és majorság létesítése céljából, akkora területet átengedni, mint az ő pesti házuk kiterjedése a beltelekkel együtt. Ha azonban ezen föltétel nem következik be, vagy ha a ciszterciek tizennégy év alatt nem építenék föl a tervezett épületeket, a pálosok egyszer s mindenkorra megtartják a romok helyét és környékét.

Midőn Horváth Gergely a pesti pálosok részéről, Vlach Róbert csákáni jószágkormányzó pedig a pilisi apátság képviselőjében másod- s harmad-ízben jönnek össze tanácskozásra, az eredeti tervet ide módosítják:

A pilisi apát megígéri, hogy az apátsági színhely miatt a pálosok ellen indított pert beszünteti. A pálosok meg ennek fejében átengedik a romokat és ezek környékét oly terjedelemben, hogy kihasítandó föld hossza Szent-Lászlótól Csobánkáig és Szántóig, szélessége pedig Kovácsitól számítva háromszáz lépésnyire terjedjen.

Megállapodásukat elüljáróik beleegyezésétől tették függővé.¹ A tervezet azonban jogérvényes ténynyé sohasem érlelődött.

APÁTH-MARÓTH.

Nezorin beiktatása. Widenman Bernárd jelentése a birtokról. Jobbágysok. Birtokviszonyok. A község fekvése és állapota. Egyenletlenség az egyházas-maróthiakkal.

Nezorin beiktatása Apát-Maróth birtokba Szántóéval egy időben (1712. nov.) és módon folyik le.² Widenman Bernárd, ki ezen ténynél apátja nevében jár el, ez alkalommal megismeri az egész birtokot összes viszonyaival. Jelentése alapján sok érdekes dologról értesülünk.

Apát-Maróth fekvése kedvesebb s földje termékenyebb, mint a tőle fél mértföldre eső Szántóé. A jobbágysokat a XVIII. század

¹ Magyar orsz. lev. tár: A pálosok pesti konventjének extractusa, fasc. 7. nr. 59. — Zirczi ap. lev. tár: 1740-es csom. 92. sz.

² Lásd ezen kötetben: II. Fejezet. Szántó birtoknál.

első tizedében dühöngő mirigyhalál szintén meglátogatta, — de sokat nem ragadott el közülök; hiszen 1712-ben harmincz-hárman, tehát csak kettővel vannak kevesebben mint 1698-ban. Név-soruk imígyen alakul meg: György Gábor bíró, Kraicsi Mihály, Kosztolán Tamás, Tezarszky Miklós, Kozár Miklós, Simkó, Mihály, János és Péter, Pilát Mihály, Vida Márton, Peczenka Jakab, Ponitzky János, Kosár Mihály, Sóhaj János, Mihály és Máté, Tezarszky Márton, Kraiczi János, Györgyövích Máté, Tezarszky Péter, Pravota Jakab, Dorin János, Torda Pál, Czernak Ádám, Torda Márton és György, Ambrus Mihály, Kanisovszky György, Sixa Miklós, Szalgacs Mihály, Kosár Simkó és Maina György.

Az urasági földek ezideig a jobbágyság kezén voltak. Sőt mi több, ezen szokásból azon felfogás fejlődött ki, hogy ezen földek egy harmada is a jobbágyokat illeti meg. Miért is nem találták senkire sem sérelmesnek, hogy ezen harmadot ők adják bérbe egy szüdi jobbágyoknak.

A rétek, legelők és erdők szintén értékesebbek mint Szántón; habár a fa-irtó düh itt is sok kárt okozott az erdőkben, hol a rothadó-félben s szana-szét heverő kivágott tölgyek a pazarlás és könnyelműség szomorú bizonyítékai.

Az apát-maróthi bor jobb italu a szántóinál. A szőlőterület egy része rossz karban van; a másikban elég bőven szürik a bort.

A község az országút mellett van. A közlekedés tehát élénk, de sok bajjal jár karöltve. A katonaság ugyanis a felvidéki táborozások idején rendszerint erre veszi útját. Ily alkalmakkor azután megszállja a községet s jó szerével föléli. Ép ezért már nem egyszer forgott a jobbágyok fejében a gondolat, hogy falujokat oda hagyják s más helyre költözködnék.

Ezen bajon, legalább részben, egy tisztességes vendégfogadó segítene; s ez a bele fektetett tőkét is bőségesen meghozná, javallgatja Widenman Bernárd, Nezorin Flórián apátnak a birtok megsemmisülésére kirendelt embere.

A pálinkát a jobbágyok égetik. Nem csoda, midőn annyi időn át szó sincs házi kezelésről!

Malma nincs a községnek, — pedig eleven patak csergedez határában; s így halastavat is könnyű szerrel lehetne alakítani.

A lakósság szláv ajkú, — a magyar szót kevesen értik; vallására nézve, három asszony leszámításával, ágostai.¹

Az apát-maróthiak és egyházas-maróthiak között a határok miatt éles surlódás keletkezett. A kérdés a hont-vármegyei hatóság elé kerül. Teplai Dvornikovics Miklós alispán Dobronai András s Beniczky Mátyás esküdtet rendeli ki az ügy elintézésére. Meg is jelennek a helyszínen 1718. jun. 24-én. A panaszos felek közül ott látjuk Smrhola Jenő szántói jószágkormányzót, mint az apátság képviselőjét; továbbá Torda Márton bírót, Piláth Mihály, Teszárszky Márton és Pravota Jakab esküdteket Apáth-Maróthról; ugyszintén Puchi János, Slamgar János és Orbán Ádám esküdteket Egyházas-Maróthról.

A kérdés veleje az, hogy azon patak, mely eddig Apáth- és Egyházas-Maróth között folyt, most a régi medertől mintegy száz lépésnyire csupán az apát-maróthi földeken huzódik keresztül; s így a két község közötti határok ennek folytán megváltoztak, s az apáth-maróthi réteket minden évben vizáradás fenyegeti.

A bíróság mind a két tényről meggyőződik; sőt a felek is beismerik a helyzetet. Miért is magoktól, önként kijelentik a hivatalos küldöttek előtt, hogy a patak régi medrét, főleg a két község mellett, kitisztogatják s ebben vezetik ismét a vizet.

Apáth- és Egyházas-Maróth azonban nem sokáig tud élni békességben. 1729-ben az egyházas-maróthiak mohón irtják azon erdőket, melyek az apát-maróthiak szerint az ő határukba³ esnek.⁴

CSÁKÁN.

Nexorin Flórián apát beiktatása Csákánba. Csákán állapota. Widenman Bernárd jószágkormányzó lesz. A jobbágyok s ezek szolgál-mányai. Widenman Felen lakik. A csákáni építkezés. A templom állapota s kijavítása. Nexorin utasítása az építkezésre nézve. Widenman leköszön;

¹ Zirczi apátsági levéltár: III. 71. sz. 50—55. l.

² Zirczi apáts. I. t.: Act. abb. Paszt. Fasc. 29. nr. 18.

³ Zirczi ap. I. t.: II. 534. 1729. jan. 20-iki levél.

⁴ Az Apát-Maróthra vonatkozó többi adatok Szántó történetével kapcsolatosak. Lásd tehát Szántó czim alatt.

de nem fogadják el lemondását. Gomba megvételésének javaslása. Kalivoda Rajmund jószágkormányzóvá neveztetik ki. Csákán ingósága. A jószágkormányzó bajlódása a jobbágysággal. Kalivoda hivatal-utódja Cziganek István lesz. A jobbágyság viszonya földesurakhoz és az államhoz. Sablik Lőrincz és Boscholt Pál jószágkormányzó. Költség Csákánra. Csákán a világi gazdatisztek kezében. Bohanovszky Konrád jószágkormányzósága. Vlach Róbertnek negyed-századot meghaladó gazdálkodása Csákánban. A bevétel és kiadás közötti viszony 1777-ben. Csákáni perek.

Nezorin Flórián, az új pilisi apát, szeme első sorban is Csákánban akadt meg. Nem egyszer hallotta apát-elődjétől azon surlódásokat, melyek ezen birtok miatt oly erőssé fejlődtek. Legelőször is tehát birtok-jogát iparkodik biztosítani a birtokba-vezetés által. A m. kir. kamara Vitalis Györgyöt küldi ki a birtokba-vezetés megejtésére. 1712. okt. 24-én érkezik meg Csákánba, hol nyomban megteszi az előzetes intézkedéseket. Másnap, Győry Pál és Csilik Menyhért nemesek, Deák Ferencz a pozsonyi klarissza szűzek nagy-magyarai embere, Bakony György féli nemes, Késmárky István nemes és Nagy János csötörtöki esküdt, idősb Balogh János misérdi bíró, ifjabb Balogh János misérdi esküdt és az összes csákáni lakosság szeme-láttára, bevezeti Csákánba Widenman Bernárdot, mint Nezorin apát megbizottját,¹ — anélkül, hogy bárki is ellen-mondott volna.

Csákánban erős feladat várakozott az új birtokosra.

A gazdaság rossz karban van; a templom dűledez; a kastélyból a csupasz falak meredeznek az ég felé;² gazdasági épületek vannak is, nincsenek is; a jobbágyság száma tizenegyre olvad le.³

Nezorin Flórián azon elhatározással veszi át az apátságot, hogy az elődök mulasztásait rendszeres házi gazdálkodás útján pótolja. Első dolga, hogy Widenman Bernárd rendtagot csákáni jószágkormányzóvá és a pilisi apátság összes ügyeiben helyettesévé ne-

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXII. sz. a.

² Hermann Engelbert, ki 1712-ben személyesen volt Csákánban, így ír róla: »Ecclesia est pulchra et ordinate aedificata, sed propter exemptas anchoras fereas hoc disturbo notabiliter laesa« és »Residentia est ut plurimum ruinata, fornices inferiores adhuc extant; in parte superiori de facili habitatio reparari potest.« (Zirczi apáts. lev. tár: Acta et observata penes dietam 1712. 128 és 129. lap.)

³ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es cs. 58. sz.

vezi ki.¹ De ezzel nem elégszik meg. Nagy körültekintésre valló utasítással látja el, megjeleli előtte az irányelveket, megszabja a módokat, előírja a teendőket, s még az egymásutánt is szemé elé tárja.

Widenman a jószág-kormányzást tényleg csak a birtokba vezetés után veszi át.² Első sorban is a birtok-viszonyokkal akar megismerkedni. Nagy Ferencznél, a régi csákáni gazdánál tudakozódik.

Szomorúan értesül, hogy csak ezek a jobbágyok lakják a csákáni birtokot: Nagy Ferencz, Guttay Ferencz, Olaj Márton és Mihály, Rigó Mihály, Horváth István, Janusik András, Mikószy István, Herczeg István és Husvéth István.³ Mindegyiknek hét hold földje van.

A birtok oly nagy, hogy őszi és tavaszi alá száz-száz mérő sem sok bele. A kilenczed az uraságnak jár; a tized az esztergomi érseké. De ez utóbbit — kiterjesztve a baromfiakra, méhekre és kisebb állatokra — húsz forintért váltja meg évenként az apátság. A tizenhatod a csütörtöki plébános jóvödelme. A legelő után évenként háromszáz forint bér is esik. A jobbágyok hetenkint két napot robotolnak.⁴

A mint Widenman Csákánba jó, nincs hova lehajtani fejét, — kénytelen a szomszéd faluban, Félen idegen helyen megszállani.⁵ Ezen okból utasítja őt Nezorin apát 1712. okt. 29-iki levelében, hogy a mint dolgát végzi és a tél közeledik, ne maradjon Csákánban, de Pozsonyba se menjen telelni, — hanem a gazdaság felügyeletével bizza meg Nagy Ferencz gazdát, ő maga pedig télre vonuljon Wellehrádra.⁶

Widenman a tél zordabb részét csakugyan Wellehrádon tölti. Amint azonban a föld jég-pánczélai fölengedtek, 1713. febr. 13-án megindul a csákáni restaurálás nehéz munkájára.⁷

¹ Zirczi apátsági levéltár: Vágsellyei irat. 1710-es csomag. 5. sz.

² Zirczi ap. l. tár: Vágsellyei irat. 1710-es csom. 3. sz.

³ Zirczi apáts. l. tár.: III. 71. sz. 55. l.

⁴ U. o. Vágselly. irat. 1710-es csom. 1. sz.

⁵ U. o. Vágselly. ir. 1710-es csomag 5. sz. és »Tized« csom. 3. sz.

⁶ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 4. sz.

⁷ Zirczi apáts. l. tár: Vágsellyei irat. 1710-es csom. 5. sz.

Mihelyt az időjárás megengedi, egy kis szálló építéséhez fog, hogy a mester-embereknek, munkásoknak s neki magának¹ legyen hol meghuzódniok. A tervet maga az apát, Nezorin Flórián készíteti, a szerződést ő köti, építő-mesterről ő gondoskodik, — Widenmannnak csak az ellenőrzés és a tervezet körén belül mozgó végrehajtás szerepe jut. Nezorin apát az építkezésnél a takarékos-ságot, a költségkimélest és a fölösleges kiadások kerülését erősen hangsúlyozza.

*P. Bernardus Widenman
Sac. ord. Cisterj. Professus,
Abmonister in Sasau*

Widenman Bernárd 1713. aug. 25-iki aláírása.

Miként a gondos anya mindenét megosztja férjhez menő leányával, hogy az új pár szükségét ne lásson: a wellehrádi apátság is bőven juttat sajátjából a csak imént új életre kelt pilisinek.

Már az 1713-ik év márcz. 1-én megindul Wellehrádról a négy ökrös társzekér, mely a házi cselédséget, eke-vasakat, fogasokat, egyéb gazdasági eszközöket és az élelmi szekereket szállítja Csákánba. Ezen fogat képezi egyuttal az első szarvasmarha-állományt Csákánban.²

Ezen erő azonban alig valami a gazdasági és építkező munka végzésére. Ki kell tehát egészíteni. De ez nem könnyű dolog. Mert nálunk ekkor mindennek értéke háromszor nagyobb, mint Morvaországban;³ s így a beszerzés sok bajjal jár. S mégis már ezen évben négy gazdasági fogat szolgálja az urodalmat. A kocsik és szekerek hazai gyártmányt képeznek. Nem hiába, ezen a téren mindig elül jártunk; Ausztria sem minőség, sem ár tekintetében nem állotta ki velünk a versenyt.

¹ Zirczi apáts. l. tár: Vágsellyei irat. 1710-es csom. 14. sz.

² Zirczi apáts. lev. tár: Vágsellyei irat. 1710-es csom. 8. sz.

³ Nálunk Magyarországon ekkor egy pár közepszerű ökör 40, egy tehén 15—20 forintba, egy fa-eke vas nélkül 12—15 garasba került. (Zirczi apáts. l. tár. 1710-es csom. 9 és 10. sz.)

Rendes gazdaságból a tehén sem maradhat ki. Widenman jószágkormányzó tehát még 1713-ban négy darab magyar fajút kötöt be az istállóba.

E közben megindul a tavaszi munka. Egész erővel hozzá látnak a szántás-vetéshez. Egyidejűleg szorgosan folyik a veteményezés az új kerítéssel körülvett kertben. Tavaszi vetésre hetven mérő zab és egy mérő köles kerül. Többet nem lehet vetni, mert a földek nincsenek kellőleg elkészítve a vetésre.¹

A kezdet nehézségeivel küzködő gazdaságnak kapóra jött, hogy bő széna- s elég szép gabona-termése lőn.² Így az urasági földekről búza ötven, kétszeres harmincz, zab pedig százhat kereszt³ és öt kéve gyűl össze. Kilenczed czimén befoly: két kereszt s tizenöt kéve búza, huszonöt kereszt s tizenhat kéve kétszeres, egy kereszt s tizenegy kéve árpa, tizenegy kereszt s tizennyolcz kéve zab; tized fejében pedig: tizenegy kereszt és hat kéve búza, hatvan-kilencz kereszt és két kéve kétszeres, tizenkét kereszt s tizenhét kéve árpa, huszonhat kereszt és tizennyolcz kéve zab.⁴

Nezorin apát a szemes termés egy részét azonnal piacra akarja vinni. Widenman azonban rosszálja az elhamarkodást, s kedvezőbb idő bevárását ajánlja.⁵

Nezorin Flórián apát jobbágyairól sem feledkezik meg. Midőn értesül, hogy tartozásuk miatt Mártonfi György, mint Illyés András végrendeleti végrehajtója nagyon szorongatja őket, — megbizsa Widenman jószágkormányzót, hogy Mártonfit türelemre kérje, azokat meg rövid idő alatti támogatásáról biztosítsa.⁶ Az adósság még 1713. okt. 28-án sem hajlott le, mert Mártonfi ek-

¹ Az őszi vetésről itt természetesen nincsen szó, hiszen ezzel már az előző év őszén végeztek.

² Az aratás rendszeren július hó utolsó hetében kezdődik. (Zirczi ap. I. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 28. sz.)

³ A keresztet húsz kévével számították.

Zirczi apáts. I. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 40. sz.

⁵ U. o. 28. sz.

⁶ Zirczi apáts. I. tár: Vágsellyei irat. 1710-es csom. 7. sz. — A jobbágyok tartozása így oszlik meg: Olay Márton 14 frt, Gutay Ferencz 12 frt 40 kr., Szücs János 14 frt, Rigó Mihály 11 frt 48 kr., Horváth István 16 frt 36 kr., Husvét István 8 frt 12 kr., Faragó András 11 frt 48 kr., Mikóczy István 21 frt 36 kr., Herczeg István 11 frt 48 kr., Nagy Ferencz 10 frt 24 kr. (Zirczi apáts. I. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 58. sz.)

kor magát Nezorin Flórián apátot szólítja föl az ügy kiegyenlítésére.¹

De meg is érdemlik ezen inségre született emberek földesurok figyelmét. Hisz' az előző évek háborúi alatt községek elpusztult, — s így most az újjászervezés bajaival küzködnek. Nyomorúságos lakait építgetik és serényen hasogatják ekéikkel a földet, hogy legyen miből megélniök és a terhes adókat fizetniök. Szinte természetesnek találjuk tehát, hogy barmaik vannak is, nincsenek is, — a meglevők pedig csak tengődnek.² Bajaik enyhítése céljából megkérik földesurokat, hogy a csákáni határban levő legelőt ők adhassák bérbe a nagy-magyariaknak.³ Sőt tovább mennek, — el akarják adni a csötörtökieknek, nagy-magyariaknak és jánokiaknak.⁴ Így akarják pótolni azt, amitől a csákáni rendszeres gazdálkodás óta elestek. Eddig ugyanis ők rendelkeztek még az urasági földekkel is; s a gazdával jórészt rokonságban lévén, összegazdálkodtak.⁵ Ez magyarázza meg azt is, hogy az uraságnak semmiféle szolgálatot sem akarnak teljesíteni.⁶

Nezorin Flórián apát 1713. máj. 27-én határozottan megtiltja, hogy a kérdéses legelőt a jobbágyok adják bérbe.⁷

Hogy Widenman a felügyeletet annál sikeresebben gyakorolhassa, Nezorin apát Nagy Ferenczet, a régi gazdát és egyuttal apátsági jobágyot, fölmenti a robotolás alól, évenként tizenöt forint díjat szab meg számára, s egészen a jószágkormányzó rendelkezésére bocsátja.⁸

Widenman neki lát az építkezésnek is. Kellő időben gondoskodik építő anyagról. A téglá-mintákat Wellehrádról kapja. A téglá ezerét négy forint, majd meg harmincz krajczárral drágábban kínálgatják neki. Az alapozáshoz szükséges szikla-köveket Pozsonyból, a fa-és vas-neműt s a zindelyeket Bécsből igyekszik beszerezni.⁹

¹ U. o. 41. sz.

² U. o. 9. sz.

³ U. o. 14. sz.

⁴ U. o. 19. sz.

⁵ U. o. 15. és 97. sz.

⁶ U. o. 19. sz.

⁷ U. o. 23. sz.

⁸ U. o. 7. sz.

⁹ U. o. 9. és 10. sz.

Az istállókhöz szükséges fát helyben vásárolja meg.¹ Nagy azonban a zavar, midőn a tavasz megnyitával a kőművesek meglépnek, s az építő anyag nincs kéznél.² Növeli a bajt még az, hogy a kenyér Csákánban igen drága, a munkások a napszámból nem tudnak megélni; miért is távozással fenyegetőznek. Widenman úgy segít a bajon, hogy Szántóról gabonát,³ Szent-Györgyről meg bort⁴ hozat, s ezeket olcsón árúsítja el embereinek.

Tavaszféllel a szállónak már falai is fölemelkednek. Ekkor azonban kitűnik, hogy az épület el van hibázva, mert az építő eltért az eredeti tervtől.⁵

1713. május havában megfordul Csákánban a wellehrádi gazda (provisor) is. Megvizsgálja a birtokot és az épületeket. Apátjához irt fölterjesztésében kifejti nézetét, mely szerint a templom hajójában a téglaboltozatot le kell szedni, mert bedőléssel fenyeget. A boltozat helyébe lapos mennyezetet (plafond) ajánl, — de csak a hajóban; a szentélyben és sekrestyében a téglaboltozatot kívánja megtartani. Levelében megemlíti mellesleg a templom, jobban kápolna nagyságát is. Hossza — a szentély beszámításával — hat öl, egy láb és három hüvelyk; szélessége negyedfél öl és fél láb. A méretek a falak vastagságát is felölelik.⁶

A templom helyreállításával együtt késik — a kastélyé is. Widenman már türelmetlenkedni kezd. Nem tetszik neki a tartózkodás Félen; de meg ki is szorúl belőle, — hisz' a visszatérő plébánosnak kell helyet engednie. Nem egyszer ki is fakad Wellehrádra irt leveleiben. Így a többek közt kinyilvánítja, hogy, ha az építkezéshez szükséges fa-, vas- és téglanyagról sürgősen nem gondoskodnak, hat év múlva is félben fog állni a kastély.⁷

Nezarin apát titkárát, Hermann Engelbertet küldi el háromszáz forinttal Bécsbe az épület-anyag bevásárlása céljából. Ez azonban a bécsi pestis hallatára megrémül, mit sem vásárol, a pénzt Neubauer nevű polgárnál hagyja s még az nap haza indul.

¹ U. o. 10. sz.

² U. o. 12. sz.

³ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 12. sz.

⁴ U. o. 42. sz.

⁵ U. o. 16. sz.

⁶ U. o. 20. sz.

⁷ U. o. 16. sz.

Pár nap múlva Widenmant bizza meg Nezorin apát a vásárlással. Együttal közli vele, hogy nem sokára meglátogatja pilisi és pásztói apátságait.¹

Ezen utóbbi hír olvasására nagyon megörül Widenman; mert már úgy sem tudott hova lenni a sok zaklatás miatt. A cső-törtöki, nagy-magyarai és féli szomszédok ugyanis kiszórták azon határjeleket, melyeket ő a csákáni birtok határainál felállított; s kijelentették, hogy addig meg sem nyugosznak, míg új határjárás nem történik.

Widenman csakhamar föl-siet Bécsbe, a szükséges tárgyakat megvásárolja s útnak indítja Csákán felé.²

Nezorint azonban rendi választási ügyek gátolják ígéretének beváltásában. Nem ő jön hazánkba, hanem csákáni jószágkormány-zóját idézi magához Wellehrádra.³

Megbeszéli vele a pilisi apátság ügyeit s módon hagyja a teendőkre nézve. De még ezzel sem elégszik meg. Nem sokára az elválás után levélben fejtegeti nézeteit s főleg az építkezésre vonatkozó utasításait. Így többek között meghagyja, hogy az új száll-lót és magtárt náddal, és ne zsindelylyel fődjék be.⁴

Widenman azonban nem mindenben van vele egy nézeten. Így különösen helyteleníti azt, hogy a szállóra nádtetőt kell csi-nálni. S mivel a vélemény-eltérésen kívül úgy is ezer bajjal kellett küzködnie, már 1713. jul. 19-én kéri apátját, mentse fel őt a csá-káni jószágkormányzóságtól.⁵

Apátja nem fogadja el a lemondást, hanem úgy oldja meg a kérdést, hogy egy másik rendtagot akar melléje adni.⁶

Nezorin apát mérlegeli a viszonyokat s belátja, hogy a kápolna a folyó évben (1713.) már nem készül el. Óhaja tehát csak any-nyira terjed, hogy a tél beállta előtt tető alá kerüljön az épület.⁷

¹ U. o. 23. sz.

² Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 24. sz.

³ U. o. 25. sz.

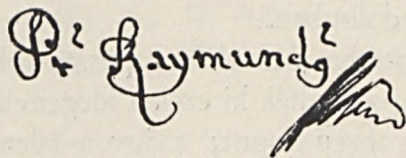
⁴ U. o. 26. sz.

⁵ U. o. 28. sz.

⁶ U. o. 30. sz.

⁷ U. o. 32. sz.

Widenman ezalatt szóba hozza, hogy Csákán kezelését nagyon megkönnyítené, ha az apátság a szomszédos Gombát megszerezné. Midőn azonban javaslata ténynye lőn, s így alkalom kínálkozik vala neki, hogy indítványát igazolja is, — jószágkormányzósága véget ér. Nezorin apát 1714. máj. havában *Kalivoda Rajmund* rendtagot nevezi ki helyébe a csákán-gombai birtokok kormányzására.¹

Kalivoda Rajmund 1716. okt. 24-iki aláírása.

A havatal-átadás május 26-án megy végbe. Az állat-állomány akkor még meglehetősen szerény. A kimutatás szerint² van kilencz ló, két egy éves és egy idei csikó; nyolcz ökör, négy tehén, három nagyobb és négy idei borjú; három öreg disznó, két süldő és hat malacz; három pulyka, öt lúd, négy kacsa, egy öreg s egy fiatal kappan, egy kakas, kilencz tyúk és kilencz csirke. A szemes gabonából nyolczvan mérő kétszerest, százhatvankét mérő zabot és tizennégy mérő árpát őriz a magtár.

Az új jószágkormányzóra sokszoros feladat várakozik.

Mivel a mult évben a templom-építéssel megkéstek, Nezorin Flórián apát határozottan meghagyja, hogy a jövő tél ne érje félben az épületet. Az épülőben levő csűrnek aratásra készen kell állania. A szarvasmarha-állomány kiegészítésre vár; birka-nyáj és sertés tartását a helyzet javasolja. A birtok gazdasági kezelése az eddigitől elütő beosztást sürget. A csekély jobbágyi létszám új munka-erő alkalmazását követeli. Az új jobbágyok lakásai még csak tervben vannak meg. A templomi szerek és eszközök meg a csötörtöki plébános kezei között vannak.³

Kalivoda Rajmund első sorban is a templom építésénél akad kellemetlenségre. Elődje hiányos szerződést kötött, s így nincs mód-

¹ Zirczi apáts. I. tár: Liber sub nr. 40. p. 113.

² Zirczi apáts. I. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 59. sz.

³ U. o. 62. sz.

jában úgy építkezni, amint legjobb volna. Majd meg a jobbágyokkal bajlódik. Megegyezik velök, hogy, a roboton kívül, a tavaszi és őszi szántáskor, három pozsonyi mérő alá való földet egy forintért szántanak meg és boronálnak el. Midőn azonban beállt a munka-idő, a roboton fölül egyik sem akar szántani. Mindegyik saját dolgával szabadkozik. Ez bírja rá a jószágkormányzót, hogy kettőnek még egy-egy pár ökröt is vásárol, hogy az urasági földek művelésére minél több szabad idejük maradjon. De azért nem sok változás esik a dologban.¹

Ugyancsak ellentétbe jut velök a puszta-földek ügyében. Ezelőtt mindig a jobbágyok adták ki ezeket idegeneknek. Most azonban az uraság gyakorolja ezen jogot; s így a kilenczedet be is szedi saját javára. A jobbágyok ebbe sehogy sem tudják magokat bele-élni.

E közben azon töri fejét, hogy új jobbágyokat telepít Csákánba, s számukra újonnan épült lakásról gondoskodik. A gazdasági épületek építését folytatja, a kertet rendbe-hozza, s a hol szükséges, kerítésről gondoskodik. Tudja, hogy a jól szervezett gazdaság lelke a jó víz; miért is a majorban pompás kutat ásat. A vetésekről meg 1715. márcz. 24-én már olyan véleménynyel van, hogy, ha épségben megmarad, ami ígérkezik, — Csákán nem szorúl többé a wellehrádi apátság pénztárára.² De a hosszas szárazság — a mely a csákáni éghajlatnak fő jellemvonása — a vérmes reményeket csakhamar elsorvasztá.

Nem kis aggodalomra adott okot azon tapasztalat is, hogy az elődje által emelt falak, melyek rendkívül csekély alapon nyugodtak, dűledezni kezdenek, sőt részben már össze is omolnak.³ Az 1716-iki évi termés sem valami hires, — összesen mintegy háromszázhetven kereszt.

A következő évre már szélesebb alapon indul meg a gazdálkodás. Csak buzából száz mérőn fölül,⁴ összesen pedig kétszázhuszonnyolcz mérőt vetnek el.⁵ Az őszi vetésben azonban a jég sok kárt okoz. A jobbágyok is több mint háromszáz forinttal ká-

¹ Zirczi apáts. lev. tár: Vágs. irat. 1710-es csom. 73. sz.

² Zirczi apáts. l. tár: Vágs. irat. 1710-es csom. 63. sz.

³ U. o. 66. sz.

⁴ U. o. 75. sz.

⁵ U. o. 78. sz.

rosodnak meg. A jószágkormányzó azt javasolja nekik, hogy a kárt fölvevő bizottság előtt, az előző évi összeírást véve föl alapúl, csak negyed-teleket valljanak be, s ne számítsák a két új jobbágy kezén levő földeket. Ajánlatát így okolja meg:

Magyarországban egy kapú (porta), a XVII. század eleje óta, négy telket számlál. Minden telekbe négyszáz pozsonyi mérőt szoktak vetni. Egy kapút a folyó évben (1716) ezerháromszáz forintra vettek föl; s így könnyű a számítás, mily teher szakadna a jövő évre a csákániaiak nyakába, ha fél telket vallanának be. Jobb lesz tehát kevesebb kártérítéssel megelégedni, mert így a fizetésbeli kötelezettség is kisebb lesz.

A jobbágyok 1716-ban két lovas katonát tartanak s egy lovas »portió«-t fizetnek.¹

Az 1716-ik év elmúltával Nezorin Flórián apát új jószágkormányzót nevez ki Csákánba. Kalivoda Rajmund szívesen veszi ezen rendelkezést; csak arra kéri apátját, hogy január 25-éig Csákánban maradhasson. Kérését így támogatja:

A Maholányok különféle fogásokon törik fejöket; de, hogy czélt ne érjenek, neki személyesen kell részt-vennie a legközelebbi tárgyaláson. A pozsonyi vám-ügyet a nagyszombati szeminárium rectorával tisztába kell hoznia, nehogy távozása után újabb bajok merüljenek föl. Az előző évi számadásokat s a birtok-kezelésre vonatkozó utasításokat el akarja készíteni, hogy a multtal mindenki tisztában legyen, a jövő teendőkre nézve meg utódja ne tapogatózék. Együttal kijelenti, hogy mind az ingatlanokat, mind az ingóságokat részletesen át akarja adni, — nehogy az utód is úgy járjon, mint ő elődjével, kitől papiroson átvett ugyan mindent, de a tényleges állapot nem egyszer megczáfolta a rovatokat.²

Nezorin apát bele-nyugszik, hogy Kalivoda Rajmund 1717. jan. 25-ig Csákánban maradhasson. De mivel új-év, vagyis cseléd-változás ideje volt, s *Czigane* István, az új jószágkormányzó, az új cselédséget már fel is fogadta, — 1717. jan. 8-án úgy rendelkezik, hogy *Czigane* István, az új cselédséggel, azonnal induljon

¹ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 84. sz.

² U. o. 85. sz.

Csákánba; s ha megérkeznek, Kalivoda Rajmund vezesse be utódját mindenbe, s adja át neki a szükséges inventáriumot és iratokat.¹

hum. a. inus n. d. g. p. s. t. y.
L. Stephanus p. w.

Czigane István 1718. júl. 7-iki aláírása.

Czigane István 1717. jan. 12-én érkezik meg övéivel Csákánba.² Ő évekket előbb Pásztón már viselte a jószágkormányzói hivatalt. Heves, indulatos természete sok bajt okozott neki; míg végre is, úgy látszik, e miatt kellett megválnia állásától. Ezután Wellehrádon nyer alkalmazást, mignem apátja Csákánban nyit teret gazdasági szakavatottságának.³

A csákáni templom az ő gondjai alatt készül el teljesen. Az oltárokat, melyek Wellehrádon készülnek, ő hozatja el 1717-ben Csákánba.⁴

Czigane a jobbágyok ügyével sokat foglalatoskodik. A vármegyénél azon fáradozik, hogy a csákáni jobbágy-telek nyolczad-résznél kisebbre ne legyenek oszthatók. A jobbágyok azon kérését mely a jobbágyi terheknek a pusztá-földek művelőire kiterjesztését czélozta, megtagadja.⁵

Határozatával nem elégesznek meg; ügyöket Nezorin Flórián apáthoz akarják följobbezni. A jószágkormányzó azonban óva figyelmezteti apátját, hogy bele ne egyezzek ezek kívánságába, mert eljárásának kiszámíthatatlan következményei lennének.⁶

A jobbágyok baját növeli az elviselhetetlen alakban rájuk rótt

¹ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 86. sz.

² U. o. 87. sz.

³ Zirczi apáts. l. tár: III. 286. sz. 1714. jun. 23. kel. lev.

⁴ Zirczi apáts. l. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 91. sz.

⁵ Érdekes, hogy a csákáni gazda fizetése 1718-ban mennyire rúgott föl. Készpénzben van huszonöt forintja. Egy-egy napi kaszálásért esik neki tizenhét krajczár. Kenyérre való fejében hat mérő gabona; a főzelék-neműekből egy mérő. Nyolcz font só, tizennégy meszsely vaj, huszonöt font hús és nyolcz font só. Őszi és tavaszi vető alá tiz-tiz hold föld. Két darab marhatartás. (Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 96. sz.)

⁶ U. o. 95. sz.

katonatartás és adózás. A kormányzó több ízben, írásban és személyesen, föllép érdekekben a szolgabírósnál, — de kellő siker nélkül. E miatt elkeserednek s oda akarják hagyni Csákánt.¹

A baj magában a gazdaságban is egyre nő. Az imént emelt épületek sorra roskadnak; egyik a másik után dől össze;² a földeket s legelőket árvíz borítja; a dunai malmokban való őrlés veszélyessége száraz-malom létrehozását sürgeti.³

Ennyi nehézség láttára, Czigane István az apátnak személyes megjelenését szükségesnek találja. Indítványozza tehát, jöjjön el Csákánba s szerezzen mindenről közvetlen tapasztalatot.

A jobbágyok azonban nem győzik kívárni az apát eljövetelét, türelmüket veszítik s kettenként-hármanként kezdik oda hagyni Csákánt.⁴

Nezarin Flórián azonban nem jut el Csákánba. Egyelőre betegeskedése gátolja, majd meg azon súlyos csapás, mely 1719. júl. 16-án Wellehrádra nehezedett. A szép kolostor, ősrégi templomával lángok martaléka lőn.

Ezidőtájt hal meg, 1719-ben,⁵ Czigane István élte virágában.

Utódja a jószágkormányzásban: *Sablik Lőrincz*.⁶ Neki már segítséget is ad apátja *János* nevű rendtag személyében. Különös, hogy az ő idejéről szóló adatok egészen elvesztek.

Ő alig tölt két évet Csákánban. 1721. febr. 15-én⁷ már *Boshold Pált* pillantjuk meg a jószágkormányzói hivatalban.

Az apátság jogi ügyeinek képviselőiül Grassalkovits Antalt, Prileszky Pált, Brogyányi Jánost, Bencsik Mihályt, Szunyogh Miklóst, Lada Györgyöt, Bartakovics Mártont, Várady Ferenczet, Jeszenák Pált, Jánost és Györgyöt és Zsitkovszky Istvánt, Rónay Gábort és Malovecz Ignácot nevezi meg.

¹ Zirczi apáts. l. tár: Act. Abb. Paszt. Fasc. 29. nr. 17. — Vágs. ir. 1710-es csom. 104 és 105. 106. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 98. sz.

³ U. o. 102. sz. — Czigane ujmiséjét 1708-ban tartotta. (Brünni orsz. lev. tár: Analecta monasterii Wellehradensis. 1781. Cerroni Sammlung. II. nr. 7. alatt a 264-ik számú levél.)

⁴ Nem is csoda. Hiszen 1717-ben egy porta 1641 frt 60 kr. fizetés alatt állott. (Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 107. és 109. sz.)

⁵ Zirczi apáts. lev. tár: Lib. sub nr. 40. pag. 114.

⁶ U. o. — Zsenge áldozatát 1712-ben mutatta be. (Brünni orsz. levéltár: Analecta monasterii Wellehradensis 1781. Cerroni Samlung. II. nr. 7. alatt a 219-ik számú levél.)

⁷ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 4. sz.

P. Paulty Bosholt
Adminisztrator

Bosholt Pál 1725. ápr. 17-iki aláírása.

A csákáni és gombai gazdaság neki megtetszik, habár zilált viszonyokra talált. Nagy előnyére van, hogy János rendtag, két másik rendtárssal, továbbra is Csákánban marad, s így van kitől kérdezősködni egy és más dologban.¹

A juhászat Csákánban már az ő ide jöttékor oly fokon áll, hogy a sajtból, mely minőségre ugyan sok kívánni valót hagy maga után, tisztességes jövedelem folyik be.² Mig így a juh-tenyésztés színhelye Csákán lesz, a szarvasmarhákra³ nézve előnyösebb helyül kínálkozik Gomba.

Ugyanitt a sör-főzés is folyamatban van.⁴ Ezért rendeli el Nezorin Flórián apát, hogy a jószágkormányzó hajtassa át Gombára a szarvas-marhákat s a közetlen felügyelet gyakorolhatása végett, maga is költözzék át ide véglegesen. Bosholt Pál huzza-halasztja egy ideig a dolgot, de 1722. szept. 26-án már sürgető

¹ U. o. 6, 7, 78, és 79. sz.

² U. o. 7. sz.

³ Az 1725-ik évről ismerjük a tehenes járandóságát. Kézpénz tiz forint; sarúra egy forint harmincz kr.; húrsa negyed évenként harmincznégy kr.; két ingre és gatyára való vászon; kilencz mérő rozs és két mérő főzeléknek való; tizenkét font vaj; harmincz font sajt és ugyanennyi só; három öl fa, vagy megváltva, egy forint harmincz krajczár. (Zirczi apáts. l. t.: Vágs. ir. »Ratiocinia Csakaniensia« csom. 16. sz.)

Ugyancsak ránk maradt az ezen évi gazdának, Kovács Györgynek, és két béresnek — Teszacska János és Martinka János — a neve (U. o. 24. 25. és 26. sz.)

⁴ Az 1725-iki sörfőzés viszonyairól ily részletek maradtak ránk: Hasalth Mängnus sz sör-főző, jul. 13-tól okt. 11-ig, kapott 353³/₄ mérő árpát és malátát, három öl kemény és tizenkilencz öl puha fát. Tizenhét főzés után, egy-egy alkalomra tizenhárom mérő nyersanyagot számítva, kétszázhetvenkét akó sör készült. Egy főzésre tehát tizenhat akó esik. A pénzbeli kiadás ezen idő alatt száz-hetvennégy forint nyolczvanhét krajczárra rúg. — Okt. 11-től decz. 3-ig pedig hetvenhat és fél mérő nyers termény, hét öl kemény és tizennégy öl puha fa jut a sörfőző rendelkezésére. Kilencz főzés eredménye száz-negyvennégy akó. Tizenhárom mérőből tizenhat akó sör a termelés. A pénz-kiadás száztizenöt forint és harmincz krajczár. (Zirczi ap. lev. tár: Vágs. ir. »Ratiocinia Csakaniensia« csom. 1. és 2. sz.)

levelet kap apátjától,¹ s így nem térhet ki előle. Jóságkormányzói teendőinek jó részét a csákán-csötörtöki per tölti ki.²

Nezorin Flórián apát a csákáni építkezés s beruházás költségét a pilisi, de legnagyobbbrészt a wellehrádi apátság pénztárából fődözi.

Ezért utasítja 1713. márcz. 1-én Widenman Bernárd jóságkormányzót, hogy hajtsa be azon kétszáz és azon háromszáz rajnai forintot, melylyel a Maholány család és a pozsonyi kamara még Illyés András idejéből adós az apátságnak.³ Előbb meg már, midőn Widenman 1713. febr. 14-én Csákánba visszatért, a wellehrádi pénztárból háromszáz huszonöt forintot ad kezeihez.⁴

Ezóta a wellehrádi pénztár szinte szakadatlan egymásutánban fődözi a csákáni kiadásokat. Nezorin Flórián apát 1713. mácz. 1-én 300 frtot;⁵ ápr. 8-án 136 frtot;⁶ máj. 13-án Herman Engelbert utján 309 frt 55 krt;⁷ július 5-én 300 frtot;⁸ pár nap mulva 102 frtot;⁹ augusztus 12-én 800 frtot;¹⁰ deczember 17-én és 18-án 894 frtot és 35 krt;¹¹ 1714. január 16-án 200 frtot;¹² márczius hóban, midőn Herman Engelbert Gomba megtekintése végett Csákánban megfordult, ötszáz forintot; — juniusban háromszáz forintot; júliusban Kalivoda Rajmund kezeihez négyszáz-hetvenkét forint és harmincz krajczárt; még ezen év folyamán hétszáz ötven forintot; 1715-ben ötszáz forintot; 1717- és 1718-ban nyolczszáz-tizenegy forintot; 1721-ben Boscholt Pálnak száz-ötven forintot¹³ küld Csákán újjászervezésére.¹⁴

Ily tetemes költség utalványozása mellett, csakugyan meglepő dolog, hogy teszem, Widenman Bernárd 1713-ban két ízben is

¹ Zirczi ap. l. tár: III. 11. sz. — Vágs. irat. 1710-es csom. 36. sz.

² Ezen kötetben a csákáni perek között.

³ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 7. sz.

⁴ Zirczi ap. l. t.: sub. nr. 40. p. 113.

⁵ U. o.: Vágs. ir. 1710-es cs. 7. sz.

⁶ U. o. 14. sz.

⁷ U. o. 24. sz.

⁸ Zirczi apáts. l. tár: Lib. nr. 40. pag. 113.

⁹ U. o.

¹⁰ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 32. sz.

¹¹ Zirczi ap. l. tár: Lib. nr. 40. p. 113.

¹² U. o.

¹³ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1720-as csom. 13. sz.

¹⁴ U. o.: Lib. sub. nr. 40. p. 113—114.

kölcsönre szorúl. Mártonffi György erdélyi püspök háromszáz¹ forinttal s mások² szintén tekintélyes összeggel segítik ki szorúlt helyzetéből. Widenman 1713. decz. 23-án törleszti le a tartozást.³

A mint Bosholt Pál jószágkormányzó Csákántól megválnak (1725), Mály József apát nem nevez ki helyébe rendtagot, hanem világi embert, Fabritius Károlyt, »gazda« (provisor) czimmel, biz meg a jószág vezetésével.⁴ De ezen intézkedés csakhamar czélszerűtlennek bizonyúl. Miért is, már egy év leforgása előtt, 1726. máj. 31., *Scheibe Alberik* rendtagot szemeli ki a jószágkormányzáságra.⁵

*P. Albericus
Administrator
in Bazkan.*

Scheibe Alberik 1726. máj. 31-iki aláírása.

Ez azonban miért, miért se, két évig sem viseli ezen hivatalt. 1728. ápr. 4-én már *Kristen Máté* szerepel utódjaként, midőn bizonyos csákáni bokros földterületet bérbe ad Tománovics Mátyásnak.⁶

*P. Mathaeus Kristen
Sac. Ord. Cist. Praefectus
Wellehradij.*

Kristen Máté 1730. nov. 20-iki aláírása.

¹ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es cs. 41. sz.

² U. o. 44. és 45. sz.

³ U. o. 43. sz.

⁴ Zirczi ap. l. t.: Lib. sub. nr. 40. p. 114. — Vágs. ir. Gomba csom. 19. sz.

⁵ U. o. Vágs. ir. 1720-as cs. 72. sz.

⁶ U. o. 71. sz.

Mály József apát agodalommal tapasztalja, hogy Csákán a nagy befektetés mellett is meddő birtok. Tapogatódzik tehát, mily kezelés volna a legeredményesebb? Habozása közben segítségére jó rendjének egyik érdemes tagja, Palik Gellért, ki 1729, decz. 22-én, Gombán kelt soraival azt tanácsolja, hogy Csákán és a hozzá-tartozó birtokok élére világi gazda-tisztet nevezzen ki. Ezen ajánlat nincs inyére; miért is egyelőre megmarad a tényleges intézkedés mellett.¹ De végre is rá-fanyarodik a terv elfogadására. Bertalan pilis-pásztói jószágkormányzó 1730. jul. 1-én írja alá azon egyességet, melynek föltételei szerint Banicz István az apátság szolgálatába áll. Ez elég terjedelmes hatás-kört biztosít neki. Mindenben függetlenül intézkedhetik, csak a legfontosabb ügyben köteles az apát bele-egyezését kikérni.

Banicz tényleg 1730. nov. 20-án² veszi át a gazdaságot.³ Több évig áll a csákán-gombai birtokok élén; hisz' 1733. nov. 16-án megújítják a régi szerződést.⁴ Siker azonban nem fűződik nevéhez. Hermann Engelbert már ezen évben (1733) erősen panaszkodik azon vissza-esés miatt, mely a csákáni gazdaság állapotában észlelhető;⁵ miért is sürgeti a rendszer-változtatást, — a jószágkormányzóság visszaállítását, a gyakori változás mellőzésével.⁶ Szava nem is hangzik el nyomtalanul. Banicz 1734. máj. 19-én már nincs többé Csákánban.⁷ Elbocsátása után sok zavart okoz

¹ Zirczi ap. l. tár: II. 534. 1729. decz. 22-iki lev.

² Zirczi ap. lev. tár: Vágs. ir. »Ratiocinia Csakaniensia« csom. 21. sz.

³ A gazdaság ekkori viszonyaiból a következő kép alakul meg: A csákáni termés (1730-ban) 98 kereszt kétszeres; 244 kereszt rozs; 103 kereszt téli árpa; 120 kereszt zab. A csákáni tized: 10 ker. és 2 kéve búza; 81 ker. és 2 kéve rozs; 12 ker. és 2 kéve téli árpa; 49 ker. 3 kéve zab; 3 ker. és 11 kéve köles. A csákáni kilenczed: 38 ker. s 15 kéve rozs; 1 ker. és 2 kéve tavaszi árpa; 3 ker. és 12 kéve téli árpa; 34 ker. és 19 kéve zab.

A gombai termés ugyanekkor; 110 ker. és 15 kéve kétszeres. A gombai kilenczed: 3 ker. és 5 kéve buza; 56 ker. és 3 kéve kétszeres; 24 ker. és 16 kéve rozs; 28 ker. és 18 kéve tavaszi árpa; 2 ker. és 6 kéve zab; 11 kéve köles.

A misérdi kilenczed: 12 ker. és 8 kéve kétszeres; 92 ker. 4 kéve rozs; 22 ker. 6 kéve árpa; 21 ker. 6 kéve zab.

A pénztári összegből 11 frt 31 kr., a magtárból 82 $\frac{1}{4}$ mérő gabona kölcsönben van. (Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. »Ratiocinia Csakaniensia« csom. 21. sz.)

⁴ Zirczi ap. lev. tár: Vágs. ir. 1730-as csom. 1. sz.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Act. Abb. Paszt. fasc. 21. nr. 58.

⁶ U. o. nr. 68. — Vágs. ir. Ratiocinia Csakaniensia csom. 34. sz.

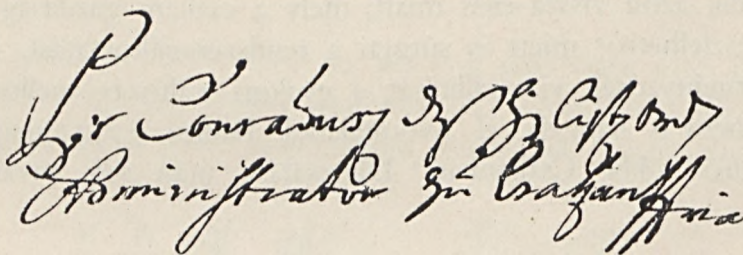
⁷ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 14. sz.

ugyan, — de végre is a tehertől szabadulás rendszerint áldozattal jár.¹

Mály József azon reményben él, hogy a személy-csere is segít a dolgon. Nem bizza tehát rendtag kezére a gazdaságot; hanem Simkovszky András világi emberben szemeli ki Banicz István utódját.²

Mig a csákán-gombai birtok-testen a gazdálkodást gazdasztek végzik, a rendtagok nem távoznak a jószágról. Közülök legalább is egy Gombán lakik. Így Bohanovszky Konrád rendtag 1733. jul. 25-iki kelettel Gombáról írja leveleit; pedig ekkor még Schimkovszky András az úr a birtokon.³

1736-ban azonban vége szakad ezen sajátos dolognak. Konrád ugyanis három ízben is elpanaszkodik apátja előtt azon szomorú állapotokról, melyek között a csákán-gombai jószág sinlődik. Feltárja a bajjal együtt az okot is, — a gazdatiszt-tartást, s kérve kéri ezen félszegség megszüntetését. Iparkodik megnyerni az esz-

Bohanovszky Konrád 1738. decz. 28-iki aláírása.

¹ U. o. 17. 18. 25. 38. és 101. sz.

² Ezen időből ismeretes a gazdatiszt és a cselédség járandósága. Amannak egy évre jár: 62 frt készpénz; 30 mérő kétszeres; 30 mérő zab; 3 mérő főzelék-féle; 80 font só; 30 font sajt; 2 fiatal hizott disznó; három bárány; 200 font hús, 18 akó sör és egy tehén-tartás. A juhásznak: 15 frt készpénz; 18 mérő kétszeres; 1 mérő főzelék-féle; 100 font só és 100 font hús. A béresnek: 14 frt készpénz; 13 mérő kétszeres; 1 mérő főzeléknek való; 15—15 font zsír, só és sajt; hús-pénz czimén 3 frt. A kanásznak: 1 frt 15 kr. pénzben; 6½ mérő kétszeres; 1 mérő főzelék-féle; 15 font só; 8 font zsír; 15 font sajt; egy frt 30 kr. hús-pénz fejében. A tehenesnek: 10 frt pénzben és 10 mérő kétszeres. A majorosnak: 10 frt kész-pénz; 10 mérő kétszeres; 1 mérő főzelék-féle; 10—10 font só, zsír és sajt; 3 frt hús-pénz. A majorosnénak: 18 frt kész-pénz; 15 mérő kétszeres; 1 mérő főzelék-nemű; 20—20 font só, zsír és sajt; 100 font hús. A sörfőzőnek illetéke pedig: 15 mérő kétszeres; 1 mérő főzelék-féle; 15—15 font só, zsír és sajt; száz font hús; minden főzés után 1 frt 30 kr; 3 disznó és egy tehén tartása. (Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. »Raticinia Csakanien-sia« csom. 42. sz.)

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 25. sz.

mének wellehrádi rendtársait is.¹ S csakugyan, még ezen évben eléri célját, — a csákáni jószágkormányzóságot.²

Gazda egyelőre még marad mellette, — de ezzel is elégedetlen.³ Miért is ezen már a következő évben túladszik.⁴

A csákáni jobbággyokkal csakhamar meggyűlik a baja. Ezek ugyanis sérelmesnek tartják, hogy az urasági- és köz-adózásból a zsellérek, az egy negyed helyett, csak egy ötöd-részt akarnak magokra vállalni. Megkérlik tehát őt, tartsa fenn a zsellérekre nézve azon viszonyokat, melyek Kristen Máté jószágkormányzósága alatt léptek életbe. S midőn nála mire sem mennek, 1738. márcz. 24-én Mály József apát elé föllebbezik ügyöket.⁵

De Bohanovszky sem rest. Felvilágosítja apátját a tény-állásra nézve. Elmondja, hogy a zsellérek bizony most is negyed részét viselik az adónak, — de a jobbággyok már ezt is kevesellik és a harmad részre akarnák őket szorítani. Ez pedig már mégis csak sok lenne. Semmi esetre se hallgasson tehát — hangsúlyozza végül — szavokra.⁶

Csákánban, 1746. jul. 21-én, meghalt Bohanovszky (bizonyára Bohanovszky) Vidor királyhegyi (de Monte Regio, Franciaországban) Regio cziszterci szerzetes. Kétségkívül testvére a jószágkormányzónak. A halotti szentségekkel Kristen Máté rendtag látta el. A temetés végzésére és a gyászmise megtartására a Sz. Ferencz-rendűek guardiánját kéri föl. A megboldogult lelki üdvéért a halotti officiumot meg a csötörtöki plébános, Lippusy György, a jelenlevő plébánosok-, szerzetesek- és mesterekkel együttesen végzi.

Jóllehet mindez a csötörtöki plébános előzetes beleegyezésével történt, a későbbi egyházi látogatás alkalmával mégis jónak látták jegyzőkönyvbe iktatni, hogy ezen tényből semmiféle előítelet se keletkezzék a plébánosi jogokra nézve.⁷

¹ Zirczi ap. I. t.: III. 286. 1736. márcz. 14-iki levél.

² Zirczi ap. I. t.: Lib. sub. nr. 40. p. 114.

³ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 41. sz.

⁴ Zirczi ap. I. t. Fasc. 34.

⁵ U. o. 53. sz.

⁶ U. o. 54. sz.

⁷ Laszczik Bernárd jószágkormányzó és Pázmány Adolf csötörtöki plébános jegyzete a csötörtöki plébániai levéltárból.

Bohanovszkyt 1747-ben *Vlach Róbert* váltja fel a jószágkormányzásban.¹

*R. Robertus Vlach
S. Ordinis Cisterciensis
et Bonorum Sacra-
mentum Sacra-
mentum ad Abbatiam
Pilisiensem pertinentium
administrator. Mpa.*

Vlach Róbert 1756. jan. 30-iki aláírása.

Ez 1748-ban hivatalosan úgy nyilatkozik Csákánról, hogy terméketlen, a vetéseket ártalmas fű tarkítja, a legelő sovány, rétek, szőlők, erdők és malmok nincsenek, s így a gazdaság fejlesztésére gondolni sem lehet. Ez az oka, hogy mindössze csak hét jobbágy és tizenöt zsellér él rajta. Évi jövedelme, Szent-Péterét is beleértve, ötszáznyolczvan forint.²

Rá egy évre megyei küldöttség is megfordul Csákánban oly megbizatással, hogy hiteles kimutatást készítsen az itteni viszonyokról. Ebből tudjuk meg, hogy Csákánban ezidőszereint két rendtag lakott. Tized és negyed czimén pedig egy évben harminczegy kereszt buza, százhatvannyolcz kereszt és tizenhét kéve rozs, negyvenegy kereszt és nyolcz kéve tavaszi s huszonnyolcz kereszt és tizennyolcz kéve őszi árpa és nyolczvanhat kereszt zab gyült be a csűrbe.³

Az 1749-ik év végén Vlach Róbertnek Szántóra kellett ideiglenesen vonulnia, az itteni gondatlan gazdálkodás megváltoztatása végett. A csákáni birtok vezetése ez időn át Dvorzsák Engelbertnek jutott feladatúl. Ő azonban nyugtalan természet s a nehézségekkel szemben kislelkű; maga erejére hagyva csakhamar csügged s ív számra küldi panaszos leveleit Szántóra.⁴

¹ Zirczi ap. I. t.: Lib. sub. nr. 40. 121 l.

² Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 77. sz. — Act. abb. Pásztó. fasc. 29. nr. 21.

³ Zirczi ap. I. t.: Act. abb. Pásztó. fasc. 29. nr. 23.

⁴ U. o. Vágs. ir. 1750-es cs. I. és 2. sz.

Az 1750-ik év ápril havában Wadhoffer Nep. János, 1751-ben pedig Jünger Kelemen is a csákáni rendház tagja.¹ S midőn ez utóbbit még ezen évben Pásztóra szemelik ki gazdának (provisor), helyére Wessely Fábiánt kéri a jószágkormányzó.²

1753. decemberben, Jünger Kelemenen kívül, Schneider Konstantin is Csákánban működik.³

Vlach Róbert, ki Szántón mint jószágkormányzó és Pásztón mint házfőnök bő tapasztalatokat szerezhett, éppen személyének előnyeinel fogva, vérmes remények közt foglalta el hivatalát Csákánban.

Gazdálkodása kezdetben úgy sikerül, hogy az 1750-ik év végén 1780 frt 34 kr. maradt a pénztárban. A folytonos perlekedés, a sok ide-oda idézés, a szakadatlan hadi lábon állás azonban nemcsak az évi kiadásokat fokozta, hanem az ő működését a gazdaságban is zavarta és háttérbe szorította. S így esett meg az, hogy 1753. végén a pénztár csak 363 frt 53 krt őriz.⁴

De ez még nem volt elég. 1755. ápril 6-án borzasztó vihar tört ki s a nem jó karban levő gazdasági épületeket összedöntötte. A kár háromezer forintnál is többre rúg.⁵

Hozzájárult még ehhez, hogy régibb adósságok törlesztése s újabb beruházások többszörös kölcsönre kényszerítették a jószágkormányzót. Így esett meg az, hogy a csákáni gazdaság terhére egy évtized alatt (1747—58) négyezerkétszáz forintnyi kölcsönt vettek föl.⁶

Vlach Róbert érzi, hogy a sok bajjal járó csákáni jószág kormányzásánál haszna vehető segítségre van szüksége. Ezért kéri, 1759. máj. 10-iki levélben, első sorban Májer Rajmund, esetleg Schenk Pál áthelyezését oldala mellé.⁷

Hogy Vlach Róbert a csákáni gazdaságot jól kezelte, meggyőz bennünket azon hivatalos összeírás, melyet az 1764. márcz.

¹ U. o.: 3. sz.

² U. o.: 21. sz.

³ U. o.: 68. sz. — Az utóbbit még 1755. máj. 26-án is itt találjuk. (Zirczi ap. I. t.: Act. Csák. fasc. 52. nr. 11.)

⁴ U. o. 18. sz.

⁵ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 101. sz.

⁶ U. o.: 150. sz.

⁷ U. o.: 158. sz.

13-án működő, egyházi és világi elemekből alkotott bizottság készített.

E szerint Csákánban kétszáz mérő jut tavaszi és ugyanennyi őszi alá. Az évi termés, az aratók tizedének leszámításával, háromszázötven kereszt búza s ugyanennyi rozs, s négyszáz kereszt árpa s éppen annyi zab. Amazokból keresztjére három »negyed«-et, emezekből egy pozsonyi mérőt számítva, a búza és rozs kétszázhatvan, az árpa és zab nyolczszáz mérőre rúg. Piaczra kerül százötvenkét és fél mérő búza, százkilenczven mérő rozs, kétszáznyolczvanhét mérő árpa s ugyanennyi zab. A buza méreje egy forint huszonöt, a rozsé hetvenöt, a zabé és árpáé vegyest számítva ötven krajczáron kel. A tiszta jövedelem tehát; buzából százkilenczven forint hatvankét és fél krajczár; a rozsból száznegyvenkét forint ötven krajczár; az árpából és zabból összevéve kétszáznyolczvanhét forint.

Rét van három, — de nagyon soványak. Termésök a birkának is kevés. A konyhakertért tiz forint bért lehetne kapni. A mezőn négyszáz urasági birka legel. Darabja megér kilenczven krajczárt. Az urasági csordára husz tehén jár, — darabját a bérlő hét forintjával venné át. A korcsmáltatás bére harmincz, a húski-mérése négy forint. A tizenegy jobbágy egy-egy darab lúd helyett ötven-ötven krajczárt, a tizenhét zsellér pedig egy-egy tyúk helyett tiz-tiz krajczárt fizet.

Szóval Csákán tiszta jövedelme a hivatalos kimutatás szerint ezerkétszáz forintra vehető fel évenként.¹ De ebbe a jószágkormányzó ellátása nincs fölvéve.²

Vlach Róbertet az 1760-as években Schenk Pál segíti.³

De bárhogy serénykedett is Vlach Róbert a gazdaság felvirágoztatása körül, a sok inproductiv befektetés súlyos terheket rótt az apátságra. Ő ugyanis csak építkezésre huszonhét ezer forinton

¹ Zirczi ap. I. t. Act. abb. Pásztó. fasc. 29. nr. 21.

² Az 1772-ik évi kimutatás szerint, a készpénz fizetés így oszlik meg: Ispánnak negyven, kertésznek harminczhat, gazdaasszonynak harminczhat, inasnak huszonnégy, fűtőnek két frt harmincznégy kr., juhásznak tizennyolcz, kocsisnak harmincz, ökrésznek harmincz, tehenes-bojtárnak tiz, három szolgálnak a majorban összesen harminczhárom, libapásztornak három, csósznek három forint. (Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1760-as csom. 16. sz.)

³ U. o.: II. 534. 1765. máj. 14-iki levél.

fölül költött.¹ Nem csoda tehát, hogy részint elődei idejéből, részint az ő kormányzósága negyedszázadából tizenötezer négyszáz forint szakadt az apátság nyakába.²

Amint Vlach hetvenedik életéve felé közeledik, kezd belefáradni a jószágkormányzói munkába. Meg akarja osztani a munkát oldala mellett időző rendtársával, Schenk Pállal. Ez sikerül is neki, De ilyképpen csak a házi gondoktól szabadult; a külső gazdasági fáradoalmak ezután is rá várakoztak. De végre is öreg kora nem birta a munkát. Hetven három éves korában oly tervvel lép Zúri Fülöp apát elé, hogy rendtársa a jószágkormányzás fárasztóbb munkáját is vállalja magára.³

Hosszas és hasznos szolgálatát apátja méltányolja, — meghallgatja szavát s a jószágkormányzói teendőktől fölmenti.

Az érdemesült ember először Szántóra kívánczik, hogy a magyarádi fürdőket használhassa.⁴ Később lemond ezen óhajáról, s 1775. máj. 16-án, huszonnyolcz évi tartózkodás után megváltik Csákántól és visszamegy meghalni az anyakolostorba. A földön azonban rövid idő jut neki nyugalomra, — hiszen a szélhűdés még ezen év decz. 4-én kioltotta életét.⁵

Zúri Fülöp apát most körülnéz a rendtagok között: vajjon kire bizza a kényes csákáni gazdaságot. Alkalmas egyénnek találja Stanislaw Tecelint, a wellehrádi házgondnokot.

Az új jószágkormányzó 1775. jun. 27-én érkezik meg rendeltetése helyére.⁶ A jószágot Hájek Frigyes szántói jószágkormányzó, mint teljes hatalmú apáti megbizott, adja át neki.⁷

Midőn a pilis-pásztói apátságok czimén a ciszterczi rend az egri főgimnáziumot átveszi, a két apátság összes bevételét s kiadását összeirták. 1777. jun. 24-iki adataink szerint a csákáni uro-

¹ U. o.: Act. abb. Pásztó. fasc. 29. nr. 28. — Az 1714. nov. 5-iki hivatalos összeírás szerint, az apátság a csákáni gazdaságban *építkezésre* a régiebb időben 10128 frt 95 krt., újabb időben meg 30115 frt 48½ krt költött. (Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1710-es cs. 48. sz.)

² U. o.: Vágs. ir. 1710-es csom. 16. és 42. sz.

³ Ekkor javasolja Vlach azt is, hogy Schenk Pál, mérő-pénz fejében, minden eladott mérő gabona után egy krajczárt kapjon. (Zirczi ap. I. t. Vágs. ir. 1710-es csom. 45. sz.)

⁴ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 41. sz.

⁵ U. o. Lib. sub. nr. 40. pag. 134.

⁶ Zirczi ap. I. t.: Lib. sub. nr. 40. p. 134.

⁷ U. o. Vágs. ir. 1710-es cs. 59. sz.

dalom összes bevétele 1978 frt $47\frac{1}{3}$ kr., kiadása meg 528 frt 48 kr. Ez utóbbiba, természetesen, nincs fölvéve azon 658 frt 45 kr., mely a pénztárból kamat czimén vándorolt ki évenként.³

Az apátságnak Csákán miatt voltak pereit is.

1) A csákán-csötörtöki kettős per:

A csákáni birtokra nézve, mindjárt az átvételkor éles határkérdés támad. Widenman jószágkormányzó belátja, hogy magán uton nem lehet az ügyet eldönteni. Elkéri tehát Wellehrádról a csákáni határra vonatkozó összes iratokat. Hermann Engelbert titkár, 1713. aug. 25-én, csak részben tesz eleget kérelmének;² a meny nyiben a nagymagyar és jánoki határokról szólókat kézbesíti neki, míg a csákán-csötörtöki határjáró levelek nem jutnak Csákánba.³

Bár a kérdés lebonyolítása még csak a kezdet elején volt, a csákáni jobbágyságok sok méltánytalanságot tapasztaltak az ellenfél részéről. A mint Nezorin Flórián apát a dologról értesül, utasítja Widenmant, hogy a vármegyei alispánnál keressen jog-orvoslást. Ha pedig itt nem találna pártolóra az igazság, felsőbb hatóság megkeresését helyezi kilátásba.⁴

Az alispán, amint híret veszi a dolognak, bizottságot rendel ki a csákáni jobbágyság viszonyainak megvizsgálására. Kollát István szolgabíró, Nagy András segéd-szolgabíró és Nyitrai János kisbíró 1714. márcz. 19-én teljesítik kötelességöket a helyszínen.⁵

Az ügy most egyideig pihen; két év múlva azonban újra felszínre kerül. Maholány Tamás bíró 1716-ban meglátogatja Csákánban Kalivoda Rajmund jószágkormányzót. Szemére veti, hogy a csákáni határok kelleténél szélesebb körben terülnek el, — úgy, hogy a csákáni legelőnek több mint fele jogtalan terjeszkedés folytán került Csákánhoz. Követeli tehát, hogy a pilisi apátság szép szerével mondjon le a kérdéses legelőről. Ha pedig ezt nem teszi, akkor ő majd a hivatalos térre lép, s a szolgabíróság közreműködésével rövidesen végére jár a dolognak.

A jószágkormányzó értésére adja, hogy az apátság jóhiszeműleg birja a legelőt; s egyébként is nagyon különösnek találja, hogy

¹ U. o. 11. sz.

² Zirczi apátság. I. társ. Vágs. ir. 1710-es csom. 35. sz.

³ U. o. 71. sz.

⁴ U. o. 41. sz. a.

⁵ U. o. 51. sz.

Gomba zálogba-adásakor a Maholány-család egy szóval sem vonatkozott a csákáni határok jogtalanságára, pedig a dolog természeté megkívánta volna, — sőt teljesen a tényleges állapotnak megfelelő határokat nevezte meg. De meg az is különös, — folytatja a jószágkormányzó — hogy a Maholány-család évek során át el tudta nézni, miként adják a csákániak bérbe a szóban-forgó legelőt a csötörtökieknek.¹

Kalivoda Rajmund közli apátjával a dolgot. Nezorin Flórián 1716. aug. 3-iki kelettel már megnyugtatta őt, értésére adván, hogy a csákáni határok kijelelése hivatalos határjárás alapján ment végbe, — s így mi ok sincs a barátságos kiegyezésre.²

A jószágkormányzó nem nyugszik bele a válaszbba. S ez nagyon természetes. Hiszen látja, hogy a Maholány-család minden követ megmozdít. Sürgősen kéri tehát Hermann Engelbert apáti titkártól a csákán-csötörtöki s misérdi határjárás hivatalos iratait.³ De mivel nem érkeztek meg, újból megsürgeti.⁴

Kalivoda Rajmund ezalatt a pozsonyi kamaránál is tudakozódik, akadna-e a levéltárban egy-két, a pilisi apátság jogát bizonyító adat? Kéz alatt megtudja, hogy a kiböngészett iratokból nemcsak a Maholány-család követelésének jogtalanságát, hanem az apátságnak még pallos-jogát (*ius gladii*) is be lehet bizonyítani.⁵

E közben Nezorin Flórián meghagyja jószágkormányzójának, hogy, ha Maholány Tamás sürgeti, megjárhatja ugyan a határokat, de új határjelek állításába bele ne egyezzenek.⁶ S a Maholány-családnak csakugyan sikerült annyira vinnie a dolgot, hogy a vármegyei hatóság Palugyai Antal alispánt küldi ki a határvizsgálatra. Kalivoda Rajmund nyomban megkéri apátját, küldjön a határok megjelelésére teljes hatalmú megbizottat, mert ő annyira kényesnek találja az ügyet, hogy nem kíván rá vállalkozni; vagy pedig fogadjon ügyvédet, — a mint ezt több vidéki nemes, így a rendbe minap belépő

¹ Zirczi apáts. l. táv: Vágs. ir. 1710-es csom. 68. sz.

² U. o. 69. sz.

³ U. o. 10. sz.

⁴ U. o. 12. sz.

⁵ U. o. 11. sz.

⁶ U. o. 14. sz.

Dalmata Ferencz édes atyja, György is javasolja.¹ De végre is Kalivoda Rajmund nyakába szakadt a dolog.

Az alispán elnöklete alatt ugyanis, 1716. nov. 12-én, összeültek Csötörtökön a szolgabírák és esküdtek. Kalivoda Rajmund is megérkezik megbízottjával egyetemben a helyszínére. Habár kényes a dolog, s a csákán-csötörtöki határokról szóló oklevél nincs is kezénél, — mégis nyugodtan néz a tárgyalás elé; mert időközben sikerült megszerezni azon okirat eredetijét,² melyből kitűnik, hogy a Maholány-család birtok-joga nem a Csákánnal szomszédos Csötörtökre, hanem a Stomfá mögötti hegyek lábánál elterülő, Csötörtökhelyre vonatkozik. A két fél megbízottjai egész délig tárgyalnak. E közben az elnök megkérdi Kalivoda Rajmundot, vannak-e tényleges (positív) adataik is saját joguk bizonyítására? Nincs, — lőn a válasz. De annak beigazolására vállalkozik, hogy a Maholány-féle követelés jogtalan. Erre az elnök két ízben is felszólítja a feleket a békés kiegyezésre. Kalivoda azonban nem tartja ezt lehetőnek. Maholány Tamás ennek hallatára fölindul s a csákániakat hatalmaskodásról vádolja. De megjárja; mert Kalivoda nyomban szemébe vágja, hogy Csákán régi története éppen az ellenkezőt bizonyítja.³

Az alispán végre is szükségesnek látja a határjárás tényleges megejtését. Ez alatt kiderül, hogy a Maholány Tamás által emlegetett határoknak nyoma sincs Csákán és Csötörtök között.

A bíróság két napi vizsgálódás után elhagyja Csötörtököt; Kalivoda meg tudatja apátjával, hogy, pozitív bizonyítékok híjával levén, könnyen elveszíthetik a pert.⁴

Nezorin apát azonban biztatja s tanácsával így igazítja utba. Kérjen engedelmet Maholány Tamástól a csötörtökhelyi puszta megtekintésére. Ezen alkalmat használja fel a birtok határainak megismerésére. Ha tapasztalása arról győzi meg, hogy a csötörtökhelyi határok teljesen megegyeznek a kéznél levő eredeti oklevélnek adataival, akkor lépjen hivatalos útra, s kérje Pozsony-vármegye hatóságától a csötörtökhelyi határok hivatalos megjárásának elrendelését.⁵

¹ Zirczi apáts. I. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 78. sz.

² U. o. 88. sz.

³ Ezen kötetben: Csákán czim alatt, 63—66 l.

⁴ Zirczi apáts. I. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 80. sz.

⁵ Zirczi apáts. I. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 81. sz.

Kalivoda Rajmundot ekkor vérmes remény szállja meg. Hiszi, hogy az ügy a pilisi apátság javára dől el. Kíváncsian néz 1716. decz. 5-ike elé, midőn az alispán a csötörtöki vizsgálatról szóló jelentését előterjeszti. Hiedelmében megerősíti Paluska György, az esztergomi érsekség jószágkormányzója is, ki támogatását igéri.¹

A legközelebbi jövő részben csakugyan igazolta ezen felfogást. 1717. jun. 9-én ugyanis Naszvady Mihály szolgabíró és Nagy András esküdt megjelennek Csötörtökön, s Juhász Mihály bíró lakásán, a községi esküdtek füle hallatára, eltiltják a csötörtökiet a »kurta-föld«-i legelő használatától.

A határozatba azonban nem nyugosznak bele a csötörtökiek. Nevökben Maholány József és Tamás jószágkormányzója szólal föl, s kinyilvánítja, hogy a csötörtökiek továbbra is fentartják a legel-tetés jogát a »kurta-föld«-re.²

A tiltakozásnak következménye tanú-kihallgatás lön. Már egy hó multával működésben látjuk a bizottságot. Jul. 11-én, Naszvady Mihály szolgabíró és Arbonác János esküdt előtt, idős Dalmata György hideghéti nemes, Somsa György Fölső-Jánokról, Krajczár Mihály csenkei nemes s Csörgei István nagy-magyar nemes jelennek még tanúkként. Közértelműleg úgy nyilatkoznak, hogy a szóban forgó legelő Csákánhoz tartozik s a csötörtökiek fizettek is ettől bérösszeget a csákáni földesúrnak.³

Ugyan így vallanak az említett bíróság előtt, szept. 6-án, Tönke János Misérdről, ifj. Dalmata György esküdt, Győry Pál, Hideghéti Ferencz és Imre nemesek. Két tanú: Felner György Misérdről, s Talpas Tamás Félről, nem koczkáztat véleményyt.⁴

E közben különös dolog történik. A csötörtökiek, mint a Maholányok jobbágyai, mit sem törődnek a megejtett tanú-kihallgatással. Kihajtják ökreiket a Csákánhoz tartozó legelőre, mert — szerintök — ez az övék.⁵

¹ U. o. 83. sz.

² Zirczi apáts. l. tár: Vágselly. ir. Maholány-per I. 50—51. l.

³ U. o. 46—50. l. — Ugyanezen alkalommal ítéli el a bíróság Csörgey István és János szolgálait, Horváth Jánost és Mód Jánost, tizenkét rajnai forint fizetésére, mivel a csákáni jószágkormányzó cselédjét, midőn ez a tilosban levő ökröket be akarta hajtani, megverték. (Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 115. sz.)

⁴ U. o. 41—46. l.

⁵ Zirczi apáts. l. t.: Vágs. ir.: 1720-as csom. I. sz.

Az új jószágkormányzó, Cziganek István már azon gondolkodik, hogy két ügyvédet fogad s mint fölperes lép föl a Maholány-család ellen. Elődje azonban figyelmezteti, hogy álljon el szándékától. Mert a Maholány-család támadta meg az apátság birtok-jogát, s így a bizonyítás az ő kötelessége. S másrésről az apátság nem rendelkezik a bizonyításra szükséges okiratokkal; miért is mint fölperes nem vihetné dűlőre az ügyet. Mint alperes azonban felhozhatja bizonyítékul az ember-emlékezetet meghaladó tényleges birtoklást.¹ Cziganek azonban nem hallgat a szóra, hanem Felső-Surányi Zsigray Ferencz, pozsony-vármegyei alispánnál, 1717-ben, föllép a csötörtökiek ellen.

A panasz így hangzik:

Vas Márton, Benedek György tehén-, Kopasz Isván ökor-, Benedek János borju-pásztorok, idősb Búss Mihály, öregebb Iró Jakab, Iró Ferencz, Rigó Mihály, Posvác György, idősb Kiss Mihály, ifjabb Kamary István, Kovács János, Vallacsay Mihály, Mé-száros Márton, Bognár Zakariás, Kis István, Maky János, Szabó István, Kollár Mihály, Juhász Mihály, ifjabb Iró Jakab özvegye, ifjabb Bognár György, idősb és ifjabb Nagy János, Steffel György, Posvác János, Barát György, ifjabb Iró János, Mezei Márton, Taiszler György, Bognár Mihály, Nagy Ferencz, Szabó János, Ikics János, Sziigyártó András, Biró Ferencz, Szarka Ferencz, Búss Mátyás, mint Maholány József és Tamás bárók csötörtöki jobbágysai; továbbá Méry Benedek és István, Zakariás Ferencz, ifjabb Búss Mihály, Lakatos György, Flaskar János és Varga Pál pedig ugyancsak a Maholány testvérek csötörtöki zsellérei, uraik megbizásából, marháikat a csákáni határba eső »kurtaföld«-re hajtották, a füvet lelegeltették, s így az apátságnak jelentékeny kárt okoztak. Kéri tehát a kárt okozókra s ezek uraira az 1608-, 1609-, 1613- és 1655-iki törvények alkalmazását.²

Zsigray alispán a tárgyalást 1717. decz. 18-ra,³ később 1718. máj. 2-ra, majd meg, a Maholányoknak azon kérése folytán, hogy a szükséges adatok beszerzése hosszabb időt követel, jun. 23-ára

¹ U. o. Vágs. ir. 1710-es csom. 103. sz.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXVII. sz. a.

³ Zirczi apátság, I. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 116. sz.

tüzi ki.¹ Még el sem érkezik az utolsó határ-idő, a jószágkormányzó a csötörtöki juhászok atya-mesterét ráveszi azon nyilatkozatra, melyben az idevaló juhászoknak megtiltja, hogy nyájaikat a csákáni határba hajtsák.²

Cziganek István, idősb Dalmata György, Hideghéti Ferencz és Imre, s Baranyai Ferencz hideghéti birtokosok Pálffy Miklós nádorhoz fordulnak, rendeljen ki számukra bíróságot, mely előtt ügyöket előterjeszthessék s hiteles tanúk vallomásával támogat-hassák. A nádor Mednyánszky János szolgabíró utasítja.³

Ez, midőn értesül, hogy a csötörtöki határok körül forog a kérdés, 1718. máj. 10-ére, Detrekő-Csötörtökre tüzi ki a vizsgálat idejét. Az előterjesztett régi okiratok és tanu-vallomások arról tanúskodnak, hogy a tárgyalás folyamán felsorolt határok nem illenek a Csákán szomszédságában levő Csötörtökre.⁴

Eközben Maholány Tamás a határok felülvizsgálására vonatkozó rendeletet iparkodik kieszközölni, — hogy így a pilisi apát-ság kényszerüljön fölpörössé lenni. De nem sikerül; mert Cziganek István olyan kanczelláriai végzéssel tér vissza Bécsből, hogy Maholány Tamás a peres ügy tisztázása előtt nem tarthat határjárást.⁵

Zsigray alispán békés egyesség útján kívánja a kérdést megoldani. Legelőször is személyes meggyőződést akar szerezni. A téli hó hátráltatja egyelőre a dolgot;⁶ de a tavasz megnyitával szem-ügyre veszi a peres területet. 1720. ápr. 12-én, tehát a hivatalos határidő előtt három nappal, már tényleg megkísérli a felek kiegyezését; de lépése hatástalan maradt.⁷ Ugyanezen évben, máj. 6-án, még tanú-kihallgatás is történik. Nagy János Nagy-Magyarról, Krajczár Mihály Olgyáról, Bakonyi János Félről, Dalmata György Hideghétről, Győri Pál Nagy-Magyarról, mindannyian nemesek, — továbbá Kósa György Alsó Jánokról, Füle Tamás Félről, Szeghi Gergely Ivánról, Bognár Mihály Nagy-Magyarról, Nagy János, Biró Ferencz és Mály János jelennek meg mint tanúk. Vallomásaik

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXL. és CXLI. sz. a.

² U. o. CXLII. sz. a.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 118. sz.

⁴ U. o. 119. sz.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 104. és 105. sz.

⁶ Zirczi apáts. l. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 2. sz.

⁷ U. o. 3. és 17. sz.

majd az egyik, majd a másik félnek kedveznek.¹ Így a döntés megint csak elodázódik. De ebben már Zsigray alispánnak is van része; mert nem elfogúlatlan bíró, — a Maholányok felé hajlik. Végre 1722. jan. 20-ára tűzi ki a tárgyalás napját.² Nehogy az ügy ismét elodázódjék, Bosholt Pál csákáni jószágkormányzó a kancelláriától oly végzést eszközöl ki, mely a kérdés megoldását rendeli el. Kikéri egyúttal Skaricza ügyvédtől azon okiratokat, melyek az apátság álláspontját biztosítják.³

Hiába volt minden. A végtárgyalást nem sikerül megejteni, mert Zsigray alispánt köszvény-baja ágyhoz köti. Bizonytalan időre ismét elnapolják a kérdést.⁴

Bosholt Pál azonban nem nyugszik. Keresztül viszi, hogy Naszvady Mihály, pozsony-vármegyei szolgabíró, 1722. jan. 23-án, Némethy Ádámnak,⁵ — Győry Pál és Nyitray János meg, 1722. márcz. 12-én, Maky János és Kovács János csötörtöki esküdteknek, Maholány József és Tamás részére, újabb idézést kézbesít.⁶ Ekkor vág közbe Pálffy Miklós és János gróf, kiket, mint szentgyörgyi uraságokat, Csötörtök ügye közelről érint. Magán uton arra akarják rávenni Nezorin Flórián apátot, hogy a csákáni jószágkormányzót hatalmazza föl az érdekelt felekkel egyértelműleg végbemenő határ-kijelölésre. S midőn ez nem sikerül, Pálffy Miklós mint nádor parancsol rá Zsigray Ferencz alispánra; sőt keresztül viszi, hogy III. Károly király, 1722. márcz. 20-iki leiratával, a kirendelt bíróság működését, míg újabb határ-járás a jószágok határait biztosan meg nem állapítja, felfüggeszti.⁷ Így esik el a márcz. 26-iki határidő, de azért a tanú-kihallgatás ápr. 26-án végbemegy. Dalmata György nemes Hideghétről, Krajczár Mihály nemes Olgáról, Horváth Tamás csákáni juhász, Hideghéti Imre és Ferencz, mindkettő nemes, Dalmata László nemes Hideghétről, Somsa

¹ U. o. 6. sz. és Maholány-per I. 130—136. l. — Zirczi ap. I. tár: Fasc. 52. nr. 4.

² U. o. 19. sz.

³ U. o. 17. és 18. sz.

⁴ U. o. 13. sz.

⁵ U. o. 14. sz.

⁶ U. o. 15. sz.

⁷ Ezen kötetben: Oklevéltár CXLIII. sz. a. — Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 20. sz. és 1710-es csom. 171. sz.

György Fölső-Jánokról, kivétel nélkül, az apátság igaza mellett nyilatkoznak.¹

Bosholt Pál végre is ráún a sok huza-vonára, — hön kívánja, bárcsak dölne el már egyszer a dolog.² Szinte megőrül tehát, hogy 1722. máj. 4-re szóló idézést kap.³

Nagy érdeklődéssel néz a tárgyalás elé; mert apátja, ápr. 27-én oly tartalmú levelet intéz hozzá, hogy, ha a bíróság az apátságra hátrányos ítéletet hozna, az egész ügyet őfelsége elé terjeszti.⁴

1723. nov. 15-én Győry Pál újabb tárgyalásnak törögeti az utját. Bosholt Pál jószágkormányzó megkeresésére, kézbesíti az idézést Maholány Judith bárónőnek.⁵ Maholány József és Tamás idézését Posvancz János bíró, Kálmán István esküdt és Zakariás Ferencz városi hadnagy, mindhárman csötörtöki lakók veszik át; Maholány Antal özvegye helyett pedig saját bérese, Tessicza Péter. Nezorin Flóriánt ugyanekkor Naszvady Mihály idézi meg.⁶

Hazai igazságszolgáltatásunk gyászos állapotát tükrözteti élénk az a sok huza-vona, az a folytonos per-halasztás, mely ezen ügyet is már valósággal megunottá tette. 1724-ben éppen oly megoldatlan a kérdés, mint volt 1716-ban. Ujra megkezdődik a felek nyugtalanítása. 1724. febr. 17-én Maholány József Werbay Istvántól,⁷ Maholány Tamás pedig Somodi Lászlótól kap idézést.⁸

Nezorin Flórián apát nem éri meg a kérdés megoldását. Utóda, Mály József, tehát kétes kimenetelű pert örököl.

Mint új ember, tele buzgósággal, erélyesen neki lát a dolognak.

Naszvady Mihály szolgabíró és Molnár Mihály esküdt az idézést a Maholány-testvérek kis-pakai jobbágyának, Lengyel István-nak kézbesítik.⁹ A tárgyalás helye Pozsony; ideje 1725. ápr. 21-, majd meg 27-ike. A pilisi apátság nevében saját ügyvédje, Várady Ferencz, a Maholány-testvérek képviselőjében pedig Jeszenák György

¹ Zirczi apáts. I. t.: Vágs. ir. Maholány-per. I. 36—41. l.

² Zirczi apáts. I. tár: Vágs. ir. 1720-as csom. 25, 26, 27. sz.

³ U. o. 28. sz.

⁴ U. o. 31. sz.

⁵ U. o. 47. sz.

⁶ U. o. 48. és 52. sz.

⁷ U. o. 49. sz.

⁸ U. o. 50. sz.

⁹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. Maholány-per I. 1. l.

jelenik meg a bíróság előtt. Az apátság, mint fölperes, előterjeszti régi panaszát a csötörtöki legelő ügyében.¹ Ekkor fölveti valaki a kérdést, hogy Lengyel István nem az említett földesurakat szolgálja.² Tisztázni kell tehát a dolgot. Molnár Mihály esküdt Kis-Pakára megy s 1725. ápr. 23-án kihallgatja a legöregebb gazdákat. Csikollai Péter és Tóth Mihály hit alatt vallják, hogy Lengyel István csakugyan a Maholány-család jobbágya, sőt már az öreg atya is a Maholányok birtok-elődjének, Pokroncz Szelephény Györgynek szolgálatában állott. Maga Lengyel István és János nevű öcsce éppen így nyilatkoznak.³

A bíróság, melynek tagjai Zsigray Ferencz alispán, Verbay István szolgabíró, Verbay Ferencz és Bornemissza György esküttek, — még jun. 6-án is együtt van, s minthogy az alperes nem teljesíti a rá várakozó kötelességet, makacsság czimén, elmarasztalja a perben.⁴

Mivel azonban a bíróság az ítélet-hozatalnál figyelmen kívül hagyta a meg nem jelenés okát, Pálffy Miklós nádor 1725. jun. 7-én felfüggeszti az előbbi határozatot s új tárgyalást rendel el.⁵

A hatóság mindkét féllel közli a dolgot.⁶

Naszvady Mihály és Molnár Mihály oly irányban működnek, hogy először is a csákániakon elkövetett hatalmaskodás lefolyásával jöjjenek tisztába.

1725. jun. 18-án hallgatják ki a tanúkat Csákánban. Király János Misérdről, Takács János, Zemán Anna, Rafaczka Borbála és Horváth Judith Csákánból egyértelemben, és pedig a csötörtöki jobbágyokra terhelőleg vallanak.⁷

De Mály József ezalatt III. Károly király elé viszi a dolgot. Válaszúl azt nyeri, hogy az 1723-ik évi országgyűlés határozatai szerint, csakugyan két hétig várni kellett volna az ítélettel; s így az ellenfélnek elég ideje maradt volna az elmaradás igazolására.

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXVII. sz. a. — Zirczi apáts. l. t.: Vágs. ir. Maholány-per. I. 3—6. és 1720-as csom. 57. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 55. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1720-as 56. sz.

⁴ Zirczi apáts. l. t.: Vágs. ir. Maholány-per I. 15—16. l.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Vágs. ir. 1720-as csom. 58. és 65. sz.

⁶ U. o. 59. sz.

⁷ U. o. 60. sz.

De más részről tény az is, hogy a Maholány-testvérek még a mai napig (1725. aug. 23.) sem jelentették be hivatalosan, miért maradtak el a tárgyalásról. S mivel ugyancsak az 1723-iki törvény rendeli el, hogy két hét elteltével semmi-féle mentség sem jöhet tekintetbe, — őfelsége 1725. aug. 23-án, meghagyja a pozsony-vármegyei hatóságnak, hogy a legelső egyetemleges gyűlésen vegye elő a kérdést s mondja ki a hozott ítéletnek elodázhatatlan végrehajtását.¹

Még a királyi parancs sem bizonyul elég erősnek, mert hatastanul hangzik el. Mály József jogérzete azonban nem marad néma. Újra panaszt emel a királynál. III. Károly haladéktalanul intézkedik s 1726. ápr. 6-án elrendeli parancsának föltétlen teljesítését.² Ez végre fordít a dolgon. A Somorján 1726. máj. 17-én együtt ülő bíróság elhatározza, hogy jul. 3-án Csákánban kihallgatja a tanúkat.

Később hátritolják ugyan három nappal a határ-időt, — de a tanúkat tényleg megszólaltatják. Lily Tamás, Bakó János, Deák Ferencz, Deák János s Bognár Mihály Nagy-Magyarról, Hideghéti István nemes Olgyáról szerepelnek mint tanúk.³

Négy nap múlva meg (jul. 10) a következő tanúk vallanak: Dávid Pál Nagy-Magyarról, Horváth György nemes Olgyáról, Mocsonyaky, más néven Tóth János Békéről, Keszöcze András Vajjas-Vattáról. Ugyanekkor Csötörtökön is folyik a tanúk kihallgatása. Polyák István föl-szászi nemes, Bartal Antal Csukárról, Péter István Tejfaluról, Györy György Nagy-Magyarról, Olgyai György nemes s Bittera István nemes Olgyáról, Bakony György nemes Félről, Kossa György Alsó-Jánokról, Deák Márton és Csizmadia György Nagy-Magyarról, Ásvány György s Pintér Márton Prukkáról, Láboði György Békéről, Mirkovics Pál és Ferencz Somorjáról, András Imre nemes Nagy-Pakáról, Gubecskó György Békéről, Mikos Márton és Kovács János Nagy-Pakáról, Cséfalvai Pál nemes Csukár-Pakáról, Máté György Doborgázról és Smida János szempczi pásztor tanuskodnak.⁴

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 62. sz.

² U. o. 63. sz. — Vágs. ir. Maholány-per. I. 17—18. l.

³ Zirczi apáts. I. t.: Vágs. ir. Maholány-per. I. 51—57. l.

⁴ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. Maholány-per I. 117—127. l.

Még két ízben történik tanúskodás. 1726. aug. 12-én Csá-
kánban Gutay¹ (Patay?) Ferencz Vökről, Horváth György Vászár-
útról, Rigó Mihály Sárosfalváról, Szabó János Gombáról, Végh
György Vökről, Simon János Félről, Deák János Nagy-Magyarról,
Horváth Ferencz Réthéről, Dávid Pál Nagy-Magyarról, Vitkóczy
Márton Jókáról, Nagy András és Mikos Márton Nagy-Pakáról,
Lily Tamás Nagy-Magyarról,² — szept. 30-án meg Jankó Mihály
nemes, Tóth András és István Magyar-Bélről, Csádor Mihály
Csölléről, Mezei Mihály Kis-Magyarról, Keszöcze György Csenkéről,
Vajda István Bústelekről, Csanádi Imre nemes Nagy-Magyarról,
Szarka István Borsáról, Bécsi István, Tóth János, Gazdag István
nemes, s Vajda István nemes Nagy-Abonyról, Matusik, más néven
Juhász Mátyás és Juhász Tamás Vászárútról jönnek tanúskodni.³

A bíróság most szétszedi, bonczolja s vizsgálja az ügyet.
Kiderül, hogy az 1726-ik évi tanú-vallomások a Maholányok mal-
mára hajtják a vizet. Ezen tényt megragadja a bíróság s 1726
okt. 25-én kimondja, hogy a per tárgyát képező »Kurta-föld«-ek,
Csákan és a Poklos-tó között nem a pilisi apátságot, hanem a
Maholány-testvéreket illetik meg.⁴ Mivel azonban a Maholányok,
nyugtalanítás czimén, még büntetés kirovását is kérik az apátságra,
Schlossberg László alispán, Balogh János, Platthy András, Ster-
menszky András, Somogyi Mátyás és Pixa István szolgabírák, 1726.
decz. 16-án, Somorján tartott ülésökben kimondják, hogy az apátság
jóhiszeműleg folytatta a pert, s így a törvények szerint nem esik
büntetés alá. Ugyanekkor hivatalból tudomásul veszik, hogy a ha-
tározatba egyik fél sem nyugszik bele, hanem föllebbezik ügyöket
a királyi táblához.⁵

Itt a kérdés felül-vizsgálat alá kerül. Az éles szemű bíróság
észreveszi a hibát, melyet az első fokú hatóság elkövetett; miért
is visszaküldi az egész pert az első fórumhoz. S így a kérdés
újra tárgyalás alá kerül. Az első határ-idő 1728. ápr. 12-ére esik.⁶

¹ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1720-as csom. 67. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Maholány-per I. 139—158. l.

³ U. o. 186—196. l.

⁴ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Maholány-per I. 219—224.

⁵ U. o.: 25-ik laptól végig.

⁶ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1720-es csom. 69. sz.

E közben az alispán kijelenti, hogy felesége révén ő is érdekelt fél. A vármegye tudomásul veszi a dolgot és segít rajta. 1730. aug. 13-án Ghillány Péter kezeibe teszi le az ügyet.¹

Ugyanezen év okt. 18-án a felek között békés egyesség jön létre,² de nem soká tart. Mert Szüllő Zsigmond szolgabíró és Muky Balázs esküdt megidézik a feleket. De az egyik több ízben is perhalasztást kér;³ míg végre 1734. aug. 4-én és a következő napokon megtörténik a tanú-kihallgatás.

A fölperes részéről Gutay Ferencz Völkről, Rigó Mihály Sárosfalváról, Deák János Olgyáról, nemes Csörgei István Nagy-Magyarról, nemes Dalmata László Hideghétről, Mirkovics György Nagy-Magyarról, Horváth András Vásárutról, Vajda István Bústelekről, Matussek, más néven Juhász Mátyás Vásárutról s Pollák István Fölszászról tanúskodnak.⁴

Az alperes tanúi meg szept. 4-én Csötörtökön nyilatkoznak, — és pedig ezek: Mirkovics Pál és Ferencz Somorjáról, Horváth András Vásárutról, Juhász Mátyás Vásárutról, Máté György Doborgázról, Vajda István Bústelekről, Mirkovics György Nagy-Magyar-ról, Horváth György Olgyáról, Bakonyi János Félről és Ásványi György Pukról.⁵

A vizsgálat azonban félbe marad, s nov. 23-ikára új tárgyalást rendel el a bíróság.⁶

Várady Ferencz, apátsági ügyvéd, nagyon kéri Mály József apátot, jelenjék meg a tárgyalásra, melynek sikeres befejezését az ő személye kilátásba helyezné.⁷

E közben, 1734. nov. 11-én, Ghillány Péter szolgabíró értesíti Váradyt, hogy a kijelent napon öccse, Ghillány Ádám házasodik, s így ennek menyekzője gátolja a megjelenésben. Tehát ismét huzódik-halasztódik a dolog.⁸

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. I. sz.

² U. o. 90. és 91. sz.

³ U. o. 1730-as csom. 13. 15. és 38. sz.

⁴ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. Maholány-per 4. sz. könyv. 53—60. l.

⁵ U. o. 68—73. l.

⁶ U. o. Vágs. ir. 1730-as csom. 16. sz.

⁷ U. o. 18. sz.

⁸ U. o.: 19. sz.

Várady Ferencz kérésére, 1735. szept. 5-ét jelelik ki a tárgyalás napjául;¹ de Ghillány Péter szolgabírónak ekkor sincs érkezése.² Majd meg nov. 22-ikét tűzi ki a bíróság. Ez meg Váradynak nem tetszik. Mert ép ekkorra esik a tisztújítás; s így biztos volt benne, hogy a tárgyalásból semmi sem lesz.³

Időközben Jeszenák József is beleavatkozik a dologba; mert Csötörtök egy részét ajándékul kapja, s így érdek köti a kérdéshez.⁴ Ez magyarázza meg, hogy most már tárgyalás-naphoz sem lehet jutni.⁵ Május hó 13-ikára nagy nehezen végre is nyílik kiállítás,⁶ de ez sem sikeres.⁷

Ekkor Mály József apát III. Károly királyhoz fordul s tőle 1737. jul. 18-án oly iratot eszközöl ki, mely Ghillány Pétert, a perben tanúsított hanyagság miatt, feddésre ítéli és a kérdésnek gyors lebonyolítását előírja.⁸

Ép egy hónapra rá Szüllő Zsigmond szolgabíró és Kondé Imre esküdt már új idézést küldenek, Hollósy Mihály csötörtöki bíró útján, Maholány József számára. A tárgyalás napjául szept. 16-ika,⁹ majd meg nov. 26-ika szerepel.¹⁰ Ez utóbbi alkalommal (nov. 28- és 29-én) már a tanú-kihallgatás és fölesketés is megtörténik. Tanukként ezek szerepelnek: Győry Pál nemes, Dalmata László nemes, Horváth András, Rigó Mihály, Nagy András, Deák János, Szabó János, Csörgey István nemes, Simonyi István nemes és Bittera, más néven Vargha András a fölperes részéről.¹¹ — Az alperes részéről pedig: Deák Ferencz nemes, Tóth István, Jankó Mihály, Keszöczés András, Horváth György, Csizmadia György, Andrassy Imre, Csiffalvay Pál, Mikus Márton, Mirkovics Pál, Mocsonaky, más néven Tóth János, Becsy István és Gazdag István nemes.¹²

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 26 és 27. sz.

² U. o. 29. sz.

³ U. o. 30 és 31. sz.

⁴ Zirczi ap. I. t.: III. 288. 1736. márcz. 14-én kelt levél.

⁵ U. o.: Vágs. ir. 1730-as csom. 34. sz. — III. 286. 1736. ápr. 30-iki levél.

⁶ U. o.: Vágs. ir. 1730-as csom. 35. és 39. sz.

⁷ U. o.: 36. és 40. sz.

⁸ U. o. 42. 62 és 83. sz. — U. o. 1740-es csom. I. sz.

⁹ U. o. 80. sz.

¹⁰ U. o. 47. 48. sz.

¹¹ Zirczi ap. I. t.: Act. Csákány. Fasc. 52. nr. 5.

¹² U. o. Fasc. 52. nr. 6.

De a megyei közügyek félbeszakítják a dolgot. Várady Ferencz azonban erősen hiszi, hogy a legközelebbi össze-jövetelen, 1738. jan. 13-án, végére járnak a dolognak.¹ Számítása azonban ezuttal is füstött vetett.² Mert kisül, hogy a Maholány-család Csötörtököt csak zálog-jószágként birja; s így nem is áll módjában, hogy erre nézve végérvényes egyességet kössön. S ép ezért kitűzött célja, hogy a per csak huzódjék máról holnapra; addig t. i. míg a királyi tábla nem dönt azon kérdésben: vajjon Csötörtök a régi tulajdonosok, vagy Maholány József kezén marad-e? Az ítélet ez utóbira nézve lesujtólag hangzik.³ Ily körülmények között pusztalakíságnak kell tekintenünk azon birói ténykedést, mely 1738. máj. 19—23-ika között végbe ment. A birák most már magok is nyilatkoznak. Elmondják, hogy csupán azért nem ítélnék a kérdésben, mert a felek, — a csötörtöki uraságok és az apátság — barátságos kiegyezésében biznak.

Érthető ezen felfogás. Hiszen a bíróság nagyon jól tudta, hogy az apátság már testestől-lelkestől megúnta ezt a hosszadalmas pert. S így biztosra vette, hogy az apátsági képviselő nem utasítja vissza a békés kiegyezést.

A számítás nem is csal. Bohanovszky Konrád csákáni jószágkormányzó kapva-kapott az alkalmon, — bár ezt külső magaviseletével nem igen árulta el — s hajlandónak nyilatkozott a peres út elhagyására, ha az apátság érdekeit biztosítva látja.⁴

De bizony ezuttal is hiú reménykedés volt az egész. Ugyanezen év jun. 23-án már ismét folyik a tárgyalás, melynek menetét azon körülmény zavarja meg, hogy a tanúk közül néhányan nem tették le a hitet. Döntésre tehát ez úttal sem kerül a dolog. Új tárgyalás napjául aug. 21-ikét jeleli ki a bíróság.⁵

Bohanovszky Konrád jószágkormányzó azonban vékony reménynyel néz a lebonyolítás elé.⁶ S igaza volt, mert szept. 7-ikére

¹ U. o. 5. 49. 65. és 84. sz.

² U. o. 50. sz.

³ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1730-as csom. 51. és 57. sz.

⁴ U. o. 56. és 82. sz. — 1740-es csom. 38. sz. — Az apátság költsége ezen perben, 1737-ben már 1587 frt 50 krra rúgott. (Zirczi ap. l. t.: Maholány-per. 4. sz. könyv. 142—144. l.)

⁵ U. o. 58. sz.

⁶ U. o. 59. sz.

szólólag ismét perhalasztás történik. Az idéző levelet Werebély András kézbesíti a feleknek.¹ De ezen kísérlet is sikertelen maradt. Nehezen esett ugyan a dolog a rendnek, — de nem volt más hátra, mint ily ön-biztatással belenyugodni: Fegyver-zajban némuljanak el a törvények!²

Ugyancsak meddő maradt a nov. havi és 1739. máj. 15-iki tárgyalás is.³

E közben a Maholány-családban haláleset fordul elő. Ezen körülmény, úgyszintén a veszélyes jellegű pestis egyidőre pihenőre juttatja a dolgot.⁴

1743. szept. havában azonban annál hevesebben fog a bíróság a munkához. Ghillány Péter egy álló hétig, még szinte az éjet is napallá téve, vezeti a tárgyalást, mely végre is oda lyukad ki, hogy Maholány József elveszti a pert, s a kérdés alatt levő földterület az apátság jogos tulajdonának bizonyul.⁵ Az ítéletet, mely okt. 28-án kelt, a megyei bíróság is helyben-hagyja, 1745. márcz. 30-án, Somorján kelt határozatával.⁶

A per-költség (2396 frt. 70 kr.) lefizetésére nézve a felek 1745. jun. 22-én külön egyességet kötnek, s erről Maholány József és Tamás hivatalos nyilatkozatot ad ki.

E szerint a Maholányok kétszáztizenhét forintot azonnal lefizetnek; ezer forint fejében átengedik az apátságnak a szerdahelyi korcsmát; a még fenmaradó ezerkétszáz-kilenczvenöt forintot pedig ötös százalékaival együtt, egy év alatt lefizetik, s e célból lekötik azon pénzösszeget, melylyel Balogh Ferencz nekik adós.⁷

Nem sokára meghal Maholány József. A rokonok osztozkodása megzavarja a dolgot. Balogh Ferencz nem fizeti le adósságát, mert nem tudja, kinél tegye ezt. Maholány Tamás meg 1746. szept. 25-én, kéri Bohanovszky Konrádot, ne bolygassa addig a dolgot, míg végleg nem tisztázzák az örökösök ügyét. De igéri egyuttal, hogy az apátság jogos követelése teljesítetlen nem marad.

¹ U. o. 61. sz.

² Inter arma taceant leges. (U. o. 63. és 64. sz.)

³ Zirczi apáts. lev. tár: II. 534. 1738. nov. hóról kelt levél. — Vágs. ir. 1730-as csom. 69. sz.

⁴ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1740-es csom. 5. sz.

⁵ U. o. 11. és 12. sz.

⁶ Zirczi ap. l. t. Vágs. ir. Maholány-per 4. sz. könyv. 160—167. l.

⁷ Zirczi ap. l. t.: III. 10. sz. — Vágs. ir. 1750-es cs. 15. sz.

De bizony huzódik-vonódik a dolog; miért is törvényre adják. Végre is 1747. nov. 23-án úgy oldódik meg, hogy a szerdahelyi házat az apátság becsáron átveheti. S ha ez egészen megütné a szóban-forgó összeget, úgy ebből teljék ki az egész járandóság; ha pedig nem, új érték-alapról kell gondoskodni.¹

Maholány József a vármegyei bíróság végzését nem találja igazságosnak. Fellebbez a királyi táblához, s midőn ez is — leszámítva a perköltség összegét² — hasonló értelemben ítél, a hét személyes táblához. De mire sem megy; mert 1749. márcz. 14-én ennek ítélete is kárhoztatólag hangzik rá nézve.³

Az említett szerdahelyi korcsma csakugyan az apátság kezére jutott, de ez nem sokat nyert vele, mert az átvétel idején nagyon rossz karban volt, s így fentartása sok költségbe került.⁴ Úgy, hogy a csákáni jószágkormányzó már ezernyolczszáz forintot ráköltött, s még sem volt kilátás az építkezés megszűnésére.⁵

Vlach Róbert 1751-ben, egy évre hetven forintért, Izsák Simonnak⁶ — 1753-ban három, majd 1756-ban négy,⁷ 1760-ban három⁸ évre, évi százhusz forintért, Liebhard Mihálynak adja bérbe.

Vlach Róbert látja, hogy az építkezésből sohasem fogy ki s így az apátságnak szakadatlan kára van ezen épülettel. Hivatalból felszólítja tehát 1761. márcz. 26-án a valódi tulajdonost, hogy vagy váltsa vissza a korcsmát, vagy egyezzek bele az eladásba.

A válasz úgy hangzik, hogy az apátság zálogbirtokként ugyan átadhatja bárkinek a korcsmát; de az ezer forinton fölül eső összeget az apátság nem tarthatja meg s a zálogbavetés föltételei teljességgel azok maradnak, melyek között az apátság átvette.⁹

Az engedély kéznél levén, Vlach 1763. ápr. 25-én Padanyi Biró Istvánnak ezerötyszázötven forintért eladja a korcsmát, ugyanazon jogi viszonyok kijelelésével, melyek között az apátság birta.

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1750-es csom. 15. sz.

² U. o. Vágs. ir. 1740-es cs. 109. sz.

³ U. o.: Vágs. ir. 1740-es cs. 53. sz.

⁴ U. o.: Vágs. ir. 1750-es cs. 61. sz. — III. 10. sz.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Lib. sub. nr. 40. p. 131—2.

⁶ U. o.: 1750-es cs. 72. sz.

⁷ U. o.: 59. sz.

⁸ U. o.: 1760-as cs. 1. sz.

⁹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1760-as cs. 12. sz.

Azt azonban kiköti a vevő, hogy jogi megtámadás esetén az apátság képviselője köteles helytállani.¹

A csákán-csötörtöki per hosszadalmassága szinte egészen összezavarta a jogi fogalmakat. A csötörtökiek annyira beleélték magukat követelésök jogosságába, hogy az ellenkező gondolat sehogy sem tudott megtelepedni fejökben. S így történt meg, hogy midőn a bíróság már határozottan döntött a kérdésben, olybá veszik a dolgot, mintha minden a régiben volna. Ezért lép föl velök szemben Bohanovszky Konrád jószágkormányzó. Ennek felhívására, Benyovszky Pál szolgabíró és Cséfalvay Ferencz vármegyei esküdt, 1745. máj. 16-án, óva intették a csötörtökieket, hogy marháikat a Poklos-tónál levő mesgyén túl ne hajtsák, mert ellenkező esetben a tilosban járó marhákat elveszítik.²

Bohanovszky még ezzel sem elégszik meg. Két héttel később, máj. 31-én, Erdődy Pálffy János gróf nádor előtt hallatja szavát Csötörtök földesurai ellen, a kik a bíróság eddigi határozatait teljesen figyelmen kívül hagyják.³

Az előrelátás mit sem használt. A csötörtöki jobbágyok ráterelték marháikat a Csákánhoz tartozó területre. Ennek láttára az apátság emberei sem maradtak restek. Fux Gellért ispán, 1745. aug. 8-án, maga mellé veszi Nagy Ferencz, Husvét Márton, Tszetska János, Sznyada György és Pál jobbágyokat és Pásztor János szolgát és a tilosban legelő marhákat behajtatja Csákánra.

Most sajátos dolog történik. Még a kártevőknek áll följebb. Az ő nevükben saját földesuraik — Illésházy József gróf, Balassa Pál gróf, Jeszenák János és Pál s Zsitkovszky István — indítanak hatalmaskodás czimén keresetet, 1745. szept. havában, Bohanovszky Konrád jószágkormányzó ellen.⁴

De ez sem hátrál meg. Apátja beleegyezésével mint fölperes lép fel a jogsértők ellen. Panaszát imigyen foglalja össze:

Mészáros, más néven Író István, Posvancz Mihály özvegye, Sill Mihály, Csizmazia Ferencz, mint Illésházy József grófnak csötörtöki jobbágyai, Tóth Mihály ökrös és Csibekkel Mátyás tehenes

¹ U. o. 26. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 55. sz.

³ U. o. 56. sz.

⁴ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 60. 61. 62. 63. és 64. sz.

Csötörtökön¹; Kis Mihály, Baráth Ferencz, Sill Pál, Iró János, Taiszler János, Ásvány György, Kolay János, Szabó István és János, Borbély Mihály, mint Jeszenák Pál csötörtöki jobbágysai és Boldis György, Kis Mihály juhásza;² Valoczay György, ifj. Holoczay Mihály, Sill István özvegye, Biró Ferencz és Holoczay János mint Gyarmathy Balassa Pál grófnak csötörtöki jobbágysai;³ Barát György, Puss Mihály özvegye, Taiszler István, Holoczay Ferencz, Posvancz György, Patika Péter s Pető József mint Jesznák János csötörtöki jobbágysai és Leng Mihály, Barát György juhásza;⁴ Puss János, Poszvancz István, Kálmán György, Valoczay Mihály, Szarka Ferencz, Sill Mátyás özvegye, Sill Zakariás, Korlát Mátyás, Bognár György Posvancz János és Pál, Nagy Ferencz, János és György, Rigó Mihály és id. Holoczay Mihály mint Zsitkovszky István csötörtöki jobbágysai és Holoczay Mihálynak András, s Rigó Mihálynak Károly nevű juhászsai áthajtottak a csákáni határba s az apátságnak tetemes kárt okoztak. Miért is kéri a bíróságot szolgáltatasson igazságot a jogsérelemmel szemben.⁵

Az igazság mérlegének serpenyője az apátság javára billen. Az alperesek felfolyamodnak az ítélet ellen. A kúria egyet-mást módosít az ítéleten; de a dolog lényegét tekintve nem esik változás. Miért is a bíróság, Andreanszky Ferencz alispánnal élén, végre akarja hajtani az ítéletet.

1750. decz. 1-én az alispánon kívül jelen vannak még: Gombosy András szolgabíró, Petőcz János és Bokros Sándor esküdtek; továbbá nemes Győry János és Csörgey István Nagy-Magyarról, Krajczár István és Nagy András Olgyáról, Szabó János és Földvály Ádám Gombáról, Radó István bíró és Horváth János esküdt Alsó-Jánokról, — mindmegannyian szomszédok és határos birtokosok. A mint a bíróság az apátságot a vitás terület birtoklásába akarta helyezni, az alperesek képviselője egész dühvel ellenállt a hivatalos ténykedésnek.⁶

¹ U. o. 65. sz.

² U. o. 66. sz.

³ U. o. 67. sz.

⁴ U. o. 68. sz.

⁵ U. o. 69. sz.

⁶ Zirczi ap. I. t.: Act. Csákán. Fasc. 52. nr. 8.

Ezen erőszakoskodás nagyon megboszantja Vlach Róbert jószágkormányzót. Felismeri, hogy nem áll nemes ellenféllel szemben; mert ennek célja csupán az, hogy az apátságnak minél több kellemetlenséget okozzon, s így teljesen kifárasztja.

Egyenesen öfelségéhez indul tehát jogorvoslatért s előadja kérelmét, mely tiltó és kárhoztató rendelet kiadására szorítkozik.¹

E közben az ellenfél, csupa külsőségből, még a békés kiegyezést is megkísérli, — és pedig ily alakban:

A pilisi apátság — hangzik az előterjesztés — nem a tulajdonképi, hanem a zálog-birtokosokkal szemben jutott diadalra, midőn a Maholányok ellen a pert megnyerte. S mivel a Maholányokat is csak azon czimen sujtja kárhoztató ítélet, mert a peres földért a csötörtökiek valamikor bérösszeget fizettek a pilisi apátságnak, — ezen tényt, mely a Maholányok ideiglenes földesuraságának idejére esik, a mostani, vagyis a tényleges birtokosok, ellen felhozni nem lehet. S így a törvényes téren kivívott győzelem viszonylagos, de korán sem általános jellegű. Mindazonáltal — folytatja a tervezet — az ellenfél hajlandó ráállani arra, hogy a vitás területet pontosan fölmérjék s a peres felek egymás között megosztásuk — és pedig olyképen, hogy egyharmada a pilisi apátságé legyen, a többi pedig az ellenfélé.

Az apátság válasza — természetesen — tagadólag hangzott.²

S minthogy az alperesek okoskodásukat a hivatalos térre is átvitték,³ az ügy kiegyenlítése egyidőre ismét megrekedt.

E közben, 1750. decz. 25-én, leérkezik Mária Terézia intézkedése, mely meghagyja, hogy a kúria rendeletének haladéktalanul érvényt kell szerezni.

A bíróság 1752. máj. 15-én szemügyre veszi a dolgot. A törvényes hatóság megsértésével kibővült ügyet úgy intézi el, hogy az előbbi végzés jogérvényét kimondja s az alperesekre birságot ró, — ez utóbbira meghagyván nekik a felelbezés jogát.

Szept. 4-én a bíróság még egyszer összeül, és a birság lefizetésének megváltása, illetőleg biztosítása ügyében dönt is.⁴

¹ U. o.: Vágs. ir. 1750-es csom. 14. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 31. sz.

³ U. o. 45. sz.

⁴ U. o. 46. sz.

Andreanszky Ferencz alispán, Gombosy András szolgabíró, Petőcz János és Malaténszky Pál esküdtek, 1752. szept. 20-án, megjelennek Csákánban a peres terület helyszínén. A szomszédok nevében megérkezik: Győry János, Csörgey István, Mérey Jakab, Dömös István és Ferencz Nagy-Magyarról; nemes Nagy András és Olgyay Ferencz Olgyáról; Helemeth és Németh András Szászról; Hurtony István bíró és Horváth János Alsó-Jánokról. Itt látjuk továbbá Tyúkos Istvánt Balassa Pál gróf, Lelkes Józsefet Illésházy József gróf, Rigó Mihályt Zsitkovszky István, Gönczöl Istvánt Jeszenák János, Valentény Jánost a nyitrai püspök, és Kovács Jánost valamennyi alperes képviselőjében, — végül Kalmencz György, Taiszler János, Baráth György és Kis Mihály csötörtöki lakókat sok mással egyetemben.

A bíróság megjárja a peres terület határát, az új határjelek helyét megállapítja, az így kikerekített területet a pilisi apátság tulajdonának jelenti ki, s a vesztes felet a perköltség lefizetésére, esetleg fődözésére szólítja fel.

Az alperesek emberei az ítélet első részébe teljesen belenyugosznak; a perköltséget tekintve pedig magok számára akarják biztosítani azon jogot, hogy azon birtokot, melyet a perköltség fejében lekötnek, magok nevezhessék meg. S ilyenül nyomban meg is nevezik Németh-Csúkot.

Mivel az apátsági képviselő ebbe nem akar belenyugodni, az alperesek nevében halasztást kérnek. Végre 1752. decz. 11-én újra nyilatkoznak. Ezen alkalommal is Németh-Csúkot nevezik meg s kimutatják egyuttal, hogy ez elég biztosítékot képez.¹

De ezzel még nem dőlt el végleg a dolog. A pénzügyi kérdés az alpereseket föllebbezésre bírja. Galathai Fekete György, a kir. tábla elnöke, a feleket 1753. márcz. 1-ére idézi meg.²

Az apátság Németh-Csúkot végre is elfogadja biztosíték fejében. De szabadulni igyekszik az itt nyert földről. S még 1753. okt. 30-án eladja őket Zsitkovszky Istvánnak háromszáztíz forintért.³

Habár az apátság, főleg a csákáni jószágkormányzó már testül-lelkestül ráúnt a perre, nem tudtak tőle szabadulni. Nem volt

¹ Zirczi ap. I. t.: Act. Csák. Fasc. 52. nr. 9. — Vágs. ir. 1750-es cs. 48. sz.

² U. o. Vágs. ir. 1750-es cs. 55. sz.

³ U. o. 67. sz.

elég, hogy a misérdiiek a szent-péteri s a féliek a csákáni határokat sértegették, — a csötörtökiek fogták magokat s az apátságnak annyi küzdelem után törvényesen megítélt földjén keresztül-kasúl hajtották marháikat¹ és a határt képező patak medrét megrongálták.²

Ezen jogsérelem ellen tesz óvást Vlach Róbert, 1753. ápr. 30-án, a pozsony-vármegyei bíróság előtt.³ Takács Ádám szolgabíró és Csiba Antal esküdt meg 1754. ápr. 28-án hallgatja ki Posváncz István csötörtöki bírót. Nyilatkozatából megtudják, hogy a mit a patak medrével tettek, azt a csötörtökiek teljesen a magok fejétől és közértelemmel cselekedték.⁴

Vlach Róbert most csak annyit kíván, hogy Csötörtök közsege két munkást küldjön ki a forrásnál szükséges munkák végzésére, — a többiről majd az apátság gondoskodik. A csötörtökiek válasza rövid, de érthető: Ha a forrást az apátság rendbe akarja hozni, ám tegye, — de a csötörtökiek a kis újjokat sem mozdítják meg.⁵

A jószágkormányzó 1754. jun. 11- és nov. 7-én ismét tiltakozik a szomszédok, s főleg a csötörtökiek határsértései ellen.⁶ Az apát meg figyelmét egyenesen a kir. udvar felé irányítja.⁷ Fölterjesztésében előadja az egész pernek történetét, eddigi mozzanatait és fordulatait. Kiemeli, hogy az ellenfél valósággal ki akarja fárasztani az apátságot a sok huza-vonával és új fordulattal. Miért is az uralkodó közbelépését s támogatását kéri oly értelmű rendelet kiadása által, hogy a nyugtalankodó fél kedve azonnal elmenjen a pereskedéstől.⁸

A királyi szó nem is tévesztette el hatását, — a felek békésen kiegyeznek.⁹

A bíróság előtt, 1755. máj. 6-án, fölvelt jegyzőkönyv szerint, az ellenfél elismeri az apátság jogát a peres területhez s egyuttal

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 62. sz.

² U. o. 74. sz.

³ U. o. 62. sz.

⁴ U. o.: 74. sz.

⁵ U. o.: 76. sz.

⁶ U. o.: 81. és 87. sz.

⁷ U. o.: 80. és 120. sz.

⁸ U. o.: 121. sz.

⁹ Zirczi ap. l. t.: Lib. sub nr. 40. p. 130.

megvallja, hogy, a mi a forrással történt, az jogtalan, s éppen ezért igazságtalan és méltánytalan.¹

A bíróság az érdekelt felek jelenlétében, 1755. máj. 26-án, már felállítja az új határjeleket is.²

Évek mulva a szomszédok megrongálják ugyan a határjeleket, de a jószágkormányzók folyton résen állanak és törvényes uton tesznek óvást a jogsérelem ellen.³

2) A csákán-féli per:

Bohanovszky Konrád jószágkormányzónak a féliekkel is akadt ügyes-bajos dolga. A bíróság előtt ugyanis oly panaszszal lépett fel, hogy Csillingh Imre, Bakonyi András s posztós György bíró mint Illésházy József gróf, — Rédey Gergely mint Balassa Pál, — Mészáros József mint Zsitkovszky István, — Füle György mint Jészénák Pál embere a pilisi apátság csákáni birtokának Féllel szomszédos részén a határt elszántották.

Naszvady László szolgabíró, Késmárky György esküdt kíséretében, 1739. jun. 17-én megjelenik a helyszínen. A vizsgálat meggyőzi őket a fölperes állításának igazságáról. Tapasztalataikat az alperesek előtt összegezik is. Ennek hallatára ezek kijelentik, hogy a sérelmet már eddig is jóvá akarták tenni, de nem állott módjokban, mivel a jószágkormányzót nem találták otthon.⁴

A bajnak azonban most sem szakadt vége. A féli földesurak jobbágysai ugyanis, mit sem törődve a közös megegyezés útján lerakott határjelekkel, fogták magokat s lassan-lassan kezdték elszántogatni a szomszéd, az apátság földjét. Ennek láttára Vlach Róbert a bíróságot keresi meg. Késmárky György pozsony-vármegyei szolgabíró 1748. nov. 20-án az összes szomszédokat és Fél községet tiltja a határok megsértésétől.⁵

S midőn még így sem sikerül a jogtalan terjeszkedésnek véget vetni, a szomszédos földesurak oly szerződést kötnek, hogy, ha a határokat nemes ember sérti meg, tizenkét forintot fizet, — ha pedig jobbágy, tizenkét botot kap.

¹ Zirczi ap. l. t.: Act. Csákán. Fasc. 52. nr. 11.

² U. o.: nr. 12.

³ U. o.: nr. 13.

⁴ Zirczi ap. l. t.: Act. Csák. Fasc. 52. nr. 7.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 114. sz.

De még ez sem szüntette meg teljesen a visszaéléseket. Jog-sérelem később is fordult elő. S éppen ezen tény figyelmeztette folyton a csákáni jószágkormányzót, hogy az urodalom érdekeinek védelmében résen álljon.¹

3. A csákán-nagymagyari per:

Csákán és Nagy-Magyar határát egy kicsi völgyön kívül mi sem jelezte az 1752-ik év körül. Vlach Róbert csákáni jószágkormányzó, nehogy a határjelek hiánya később perre adjon okot, kutakat ásat a birtok határain. Úgy vélte, hogy a gazdaság is nyer ezáltal, meg a határok is biztosak lesznek.

A szomszédoknak nem volt szavok ezen eljárás ellen. Nyolcz év múlva azonban fordul a dolog. Csiba Pál nemes, nagymagyari lakó, 1760. jul. 22-én, vadászat közben, Krajcsy meg másnap a csákáni pásztort, marháival együtt, elkergették azon legelőről, mely az apátság tulajdonát képezte. Tettöket avval akarták igazolni, hogy szerintök a szóban forgó legelőnek fele a nagymagyariaké.²

Vlach Róbert törvényre adja a dolgot. Késmárky György szolgabíró 1760. aug. 7-én eltiltja Csiba Pált az urasági területen történő vadászattól. Ez igéri, hogy jövőre nem szolgáltat okot a hivatalos föllépésre.³

A csákáni jószágkormányzónak azonban most sem lett nyugta. A nagymagyari és gombai szomszédok ugyanis a csákáni földeket elszántották. Vlach magán jellegű határvizsgálat nyomán meggyőződik az okozott kárról. Fogja magát, az önkényesen felállított határjeleket kiszedeti és a régi határvonalon túleső gabonát lekaszáltatja.

Erre a szomszédoknak áll föllebb s perre adják a dolgot.

Keőfejeő György, kir. táblai fölesketett jegyző, 1762. nov. 18- és 19-én, vizsgálatot tart a helyszinén. Első nap Németh Mátyás Olgyáról, Bognár András Kastély-Karcsáról, Somody Ádám Kis-Magyarról, Méry Ferencz Éberhardról, — másnap, kívülök még Molnár János, Deák János, Nagy József, Szkalka Ferencz Nagy-Magyarról szerepelnek mint tanúk. Vallomásuk egybevág s a pilisi apátság jogát támogatja.⁴

¹ U. o.: Lib. sub nr. 40. p. 133.

² Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1760-as cs. 3. sz.

³ U. o.: 4. sz.

⁴ U. o.: Act. Csákán. Fasc. 52. nr. 14. és 15.

Az 1764-ik év folyamán, a bíróságon kívül megjelenik még a helyszinén, az apátság részéről Vlach Róbert és több csákáni jobbágy, — az ellenfél részéről meg Bankó István nagy-magyar plébános, Csiba Pál, Győry Ádám, Deák János, Bittera András és Mátyás, Nagy Márton, Agh László és Krecskó Mihály Nagy-Magyarról Pálffy Károly Pál emberei; Petrik Mihály, Nagy János, Csörgei György, Molnár Máté és István s Szabó József Ghimesi Forgách László gróf emberei; Szolgha Jakab Csiba Imre ispánja; Kovács János és Vargha Pál a Jeszenák-család embere.

Az egész bizottság megjárja és kijeleli a határokat Csákán és a vele szomszédos Nagy-Magyar és Gomba között. A megállapított tényekbe belenyugszik mindenki, s így Csákán határai ezen irányban nem voltak többé kétesek.¹

GOMBA.

A gombai birtok megvételét ajánló és gátoló körülmények. Gomba Szelepcsényi György érseké, majd a Maholány-családé. A gazdaság leírása. Gomba zálogba vétele harmincz évre. A gazdaság szervezése. A Csatáry Judit-h-féle udvarház. Surlódás az Illésházyakkal. A Maholány-család idő előtt vissza akarja váltani Gombát.

Widenman Bernárd csákáni jószágkormányzó rövid idő alatt felismeri a gondjaira bízott birtok (Csákán) viszonyait. Látja, hogy a szinte pusztasággá lett jószág kezelése csak úgy ígérkezik gyümölcsözőnek, ha nagy munka-erővel űzi a gazdálkodást. Ezért javasolja Nezorin Flórián apátnak, vegye meg a Pohroncz-Szelepcshényi Maholányi család Gomba nevű birtokát, mely Csákán mellett van, s így egyiknek hiánya a másik előnyével könnyen pótolható lesz.

Nezorin apát szeme előtt más cél lebeg, — a pilisi apátság színhelyének s régi birtokainak visszaszerzése. Azt hiszi, hogy e két dolog egy időben lehetetlen. S mivel lelke ezen utóbbi eszmén egész erejével csüngött, — nem tudott megbarátkozni az előbbivel.

Widenman azonban nem hagy fel ajánlatával. Annyit végre is elér, hogy Nezorin apát titkárát, Hermann Engelbertet, 1714.

¹ Zirczi ap. I. t.: Act. Csák. Fasc. 52. nr. 16.

márcz. közepe felé, hazánkba küldi Gomba viszonyainak tanulmányozása végett.

Hermann Csákánba jő s Widenmannal tanácskozik. Ezután Gombára rándul s az egész birtokot szemügyre veszi. Tapasztalatait írásba foglalja s jelentésében részletesen leírja.

Gomba eredetileg nemesi birtok. Szelepchényi György esztergomi érsek vagy hét nemesi jószág összevásárlása folytán teremti meg az urodalmat. Minthogy azonban a nemesek közül vagy négyen nem árúsították el jószágukat, az uraság földjei nem egy tagban terültek el.

Szelepchényi érsek Gombát Maholány Jánosra örökíti. Ennek halála után pedig, apai örökség czimén, Maholány Antalra száll.

A gazdaság középpontja a kastély a majorral, magtárral és kertekkel. A kastély közelében vadaskert s halastó terül el. Ez utóbbi, a házi szükséglet fedezésén kívül, évenként száz forintot jövedelmez. Az urasági föld száz holdra rúg; a pusztá föld igen sok. Legelőjén száz marha és ötszáz juh megél. Négy nagy rétjén pompás fű terem.

A tényleges viszonyok említése után, felsorolja az előnyös és hátrányos szempontokat, — s így alkalmat ad rendjének ezek mérlegelésére és alapos vélemény-alkotásra.

A birtoknak Csákánhoz közelsége, épületeinek könnyű szerrel kijavítható állapota, földjének termékenysége, legelőinek s rétjeinek jósága Nezorin apátnak és konventjének nagyon megtetszenek, — a négyezer forintra szabott árat azonban magasnak találják.¹ A határozatról értesül Widenman is, kinek kezeihez 1714. ápr. 12-én megérkezik egyttal a rendelet, hogy birja a Maholány-testvéreket egy kis ár-leengedésre.²

Alig mulik el egy hét, Hermann Engelbert titkár és Salschik Ödön herliczi jószágkormányzó, apátjok megbízásából, már utban vannak, hogy Gombára nézve egyességre lépjenek. Csákánon keresztül a Maholány-család fészkébe, Eberhardra mennek. Három napig folyik az alkudozás. A szóbeli megállapodás után, Hermann írásba foglalja a főbb pontokat, melyekbe a család minden tagja

¹ Zirczi apáts. könyvtár: Cod. Ms. 2. r. 128.

² Zirczi apáts. levéltár: Vágs. ir. 1710-es csom. 55. sz.

szó nélkül belenyugszik.¹ Majd meg rendes szerződést ír; a hitelesítés előtt azonban néhány neves pozsonyi ügyvédnek bemutatja. Ezek helyeslik a fogalmazást. Erre megtörténik az aláírás. A szerződés hiteles eredetije egyrésztől Maholány Antal, József, Tamás és Judith, — másrésztől Salschik Ödön és Hermann Engelbert nevét őrzi.

Minthogy hazai törvényeink a nemesi birtok eladásához felsőbb beleegyezés hozzájárulását írták elő, a tárgyalás már kezdetől fogva az ideiglenes birtoklás, vagyis zálogbavétel körére szorított. S így természetes, hogy a végleges megállapodás is ezen tény körül forog. Az 1714. máj. 7-iki keletet feltüntető szerződés szerint² Nezorin Flórián pilisi apát, négy ezer rajnai forintért harmincz évre zálogba veszi Maholány Antalnak gombai birtokát. Ez utóbbi törvényes örököseinek, s csakis nekik, a harmincz év elteltével jogukban áll az említett összeg lefizetésével visszaváltani Gombát. S ugyanekkor kötelesek az apátság számára megtéríteni az időközben történő befektetéseket, — de ezeknek nem szabad ezer forintnál többre rugni. Ha valaki az apátságot Gomba birtoklásában megtámadja, a tulajdonosnak kötelessége védelmére kelni. S minthogy a gombai uradalom földjei közül némelyek csak zálogként vannak az uraság kezén, a tulajdonosok ezentúl is bármikor visszaválthatják sajátjokat, ha a zálog-összeget az apátság képviselőjének lefizetik. Ha ezen eset bekövetkezik, az átvett összeg harmincz év után elszámolás alá esik. A zálogba-vétel idejének letelte előtt fél évvel köteles az apátság a jogos tulajdonost figyelmeztetni a birtok kiváltására.³

A zálog-összeget Hermann 1714. máj. 9-én tényleg le is fizeti.⁴ S így Gomba még ezen napon az új tulajdonos kezébe megy át.⁵

Nezorin Flórián apát Gombán első sorban is a kastélyt akarja rendbe hozni. Úgy tervezi, hogy a boltozat még a tél előtt zsindeles tető alá jusson.⁶ Kalivoda Rajmund csákáni jószágkormányzó

¹ Zirczi apátság. I. tár: Vágs. ir. »Gomba« csom. 6. sz.

² U. o. 8. sz.

³ Zirczi apátság. könyvtár: Cod. MS. 2. r. 128.

⁴ Zirczi apátság. I. tár: Vágs. ir. »Gomba« csom. 10. sz.

⁵ U. o. 12. sz.

⁶ Zirczi apátság. I. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 48. sz.

nem osztozik apátja véleményében. Mert a gombai bírtok tulajdonjogára nézve kétség merül föl; s így nem látja tanácsosnak, hogy ennek tisztázása előtt bármiféle költekezés történjék.¹ Az építkezés mindemellett még az ő idejében megkezdődik; utódja, Czigane István meg folytatja. Nezorint az építkezésben kettős cél vezet: Gombát szemeli ki a csallóközi gazdaság középpontjául, s így a jószágkormányzók székhelyéül is; másrésről a jó karba hozott épület felső részét magtárnak akarja használni.²

A gombai zálog-birtok tulajdonosai közül első-sorban is Bornemisszané veti föl a kérdést: hajlandó-e a pilisi apátság az ő többi gombai földjét is átvenni hasonló címen?³ A válasz úgy hangzik, hogy, ha a még zálogba nem került udvarházat és huszonnégy hold földet Bornemisszané másnak — a mint hirlik, Pálffy grófnak — akarja eladni, jobban zálogba-vetni, megteheti; de az apátság kezén levő zálog-földek csak a kölcsönzött összeg lefizetése után jutnak vissza kezére.⁴ De ha ezen huszonnégy holdat az apátság kezére kívánná adni, méltányos ár mellett ez hajlandó alkúba bocsátkozni.⁵

Czigane István 1717. szept. 23-án Csatáry Judithtal meg oly szerződést köt, mely szerint ennek udvarházát háromszáz rajnai forintért átveszi.⁶ Egyelőre azonban csak kétszáz forintot fizet le. Alig telik el fél év, kijelenti, hogy bizonyos okoknál fogva, a hátra levő száz forint letörlesztésére nézve nem érez magában kötelezettséget. Ekkor Majthény János veszi kezébe Csatáry Judith ügyét. Felszólítja a jószágkormányzót, adja vissza az udvarházra vonatkozó iratokat, mert oly vevők jelentkeznek, kik az udvarházért háromszáz forinton is fölül ígérnek. S így, ha az apátság ezt nem akarja megtartani, itt az ideje, hogy a kérdés a hivatalos út mellőzésével, békésen oldódjék meg.⁷

De bizony még az 1721-ik év is elintézetlenül találja a kérdést. Bosholt Pál csákáni jószágkormányzó márcz. 4-én felszólítja

¹ U. o. 61. sz.

² U. o. 91. sz.

³ U. o. 89. sz.

⁴ U. o. 91.

⁵ Zirci apátság. I. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 99. sz.

⁶ U. o. 90. sz.

⁷ U. o. 101.

Nezorin Flórián apátot, fizesse le a még hátralékban levő száz forintot, mert a további halogatás sok veszélylyel járna. Hiszen a Csátáry Judithtal kötött szerződés ennek megadja a jogot, hogy magának bármelyik apátsági birtokon elégtételt szerezhet.¹

Nezorin apát enged a fölhívásnak. Márcz. 16-án kelt levelével kapcsolatban megküldi a száz forintot.² A kormányzó ekkor zavarba jő; nem tudja, kinél is kelljen az összeget lefizetnie.³ Wellehrádról utasítják, hogy Csátáry Judithot illeti meg a pénz, — tehát ne kétkedjék a személyre nézve. Le is tenné tehát ennek kezeibe az összeget, de nagyon távol lakik. Megbizottjánál, Majthény Jánosnál tudakozódik tehát a dolog után.⁴

Egész váratlanul sajátságos fordulat tárul szemeink elé. Skaricza, ki az apátság érdekeit a csákán-csötörtöki perben hathatósan támogatta,⁵ közreműködése jutalmául vagy kétszáz forintot, vagy a Csátári-féle udvarházat kívánja; s igéri egyúttal, hogy ezen utóbbinak valósulása esetén még a szóban forgó száz forintot is lefizeti.⁶

Nezorin Flórián apát a Csátáry-udvarháztól nem akar megválni, — pénzzel elégti ki Skariczát.⁷ Ez azonban e miatt megneheztedett s nem akarja szolgálni az apátságot.

Gomba miatt az apátságnak még Illésházy kancellárral is meggyúlt a baja. Ez ugyanis a gombai határba eső »sár-rét«-et magának követelte.

Bosholt Pál csákáni jószágkormányzó jól ismeri a Gombára nézve kötött szerződést. Tudja, hogy a bizonyítás kötelessége a Maholány-család vállaira nehezedik. Felszólítja tehát Maholány Antalt, — álljon helyt. Ez beismeri, hogy nem térhet ki a kérdés elől, de hangsúlyozza családjá többi tagjainak kötelezettségét is.⁸

E közben újra kisért a Csátáry-féle ügy is. Csátáry Judith ugyanis 1722. máj. 25-én megjelenik Csákánban s követeli a száz forintját. S midőn válaszul kapta, hogy állapotdjék meg előbb bizo-

¹ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1720-as csom. 6. sz.

² U. o. 7. sz.

³ U. o. 9. sz.

⁴ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 10. sz.

⁵ Lásd ezen kötetben: 182. l.

⁶ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 11. sz.

⁷ U. o. 12. sz.

⁸ U. o. 9, 13 és 41. sz.

nyos Petray nevű egyénnel, ki szintén jogot formál a kúriához, vajjon melyiköket illeti meg ezen összeg, — fordúlt egyet a sarkán s távozott. De két nap múlva ismét Csákánba jő, az alispán kíséretében. Ennek szeme láttára letesz kétszáz forintot s visszaköveteli kúriáját. Bosholt Pál nem akarja elfogadni a pénzt. Az alispán hivatalos tekintélyének egész súlyát latba veszi, — de nem tud hatni a jószágkormányzóra, ki apátjának végső intézkedő jogával menti magát.¹ Kevés vártatra meg is sürgeti Bosholt Pál Nezorin Flórián apátot s úgy festi le előtte a helyzetet, hogy a száz forintnak ki nem fizetése Csatáry Judith részére oly birói végzést von maga után, mely az apátságot a már letett kétszáz forint visszafizetésére kötelezi.² Bosholt az apátsági ügyvéddel is megbeszéli a dolgot. De II. Ulászló királynak ötvenötödik és III. Ferdinándnak tizenhetedik törvénczikkében mit sem találnak, a mi az ügyben segítségökre lehetne; sőt azok határozottan ellenök nyilatkoznak.³

E közben Nezorin Flórián a pozsony-vármegyei alispánnak értésére adja, hogy nem rajta, hanem a kérdés alatt levő kúria jogi természetének bizonytalanságán mult a száz forintnak kifizetése; mert Petray tiltakozott az ellen, hogy ezen összeg Csatáry Judith kezeibe jusson.⁴ A mint Zsigray Ferencz alispán a levelet elolvasta, nyomban kijelentette az apátsági ügyvéd előtt, hogy a csákáni jószágkormányzót, az országgyűlés befejeztével, haladéktalanul megidézi.⁵

Különös dolog, hogy az 1728-ik év elején Kristen Máté jószágkormányzót már azon czimen idézik a királyi ügyész elé mutassa ki, mily alapon birja az apátság a gombai birtokot.⁶ Mint-hogy a szerződés szerint a kérdés jogi oldalának feltüntetése a Maholány-család kötelessége, a jószág-kormányzó Maholány Józseffel tudatja a tényállást. Ez meg Grassalkovich Antal királyi ügyigazgatóhoz fordul s megküldi neki a Gombára vonatkozó iratok

¹ Zirczi apáts. I. tár: Vágs. ir. 1720-as csom. 32. sz.

² U. o. 35. sz.

³ U. o. 37. és 45. sz.

⁴ U. o. 38. sz. — Gomba csom. 26. sz.

⁵ U. o. 40. sz.

⁶ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. Gomba csom. 23. sz.

kivonatát. Válaszúl azt kapja, hogy a márcz. 4-ére kitűzött határidőre sem neki, sem a tényleges birtokos képviselőjének nem kell megjelennie.¹

A Maholány-testvérek anyagi helyzetében, 1736-ban oly fordulat állott be, hogy a gombai birtok visszaváltása komolyan megfordúl fejökben. Bohanovszky Konrád jószágkormányzó előtt erősen hangsúlyozzák ez irányú szándékukat.² Ez azonban rövid válaszában kijelenti, hogy az apátság mereven ragaszkodik a szerződéshez.³

Maholány József nem is veszi tudomásul a választ, — minden követ megmozdít terve megvalósítására.

Ezen nagy erő-kifejtést a helyzet világosan megmagyarázza. Maholány József kezéből ugyanis az összes zálog-birtokok, még Csötörtök is kiestek. Nyaralóra volt tehát neki szüksége. S erre a gombai gazdaság igen alkalmasnak mutatkozott.⁴

Ez okból semmi áron sem ejti el az idő előtti visszaváltás gondolatát. 1738. márcz. 24-én igen melegen kéri Mály József apátot, egyezzek bele tervébe. Biztatásúl felhozza, hogy a pilisi apátságnak úgy sem jövedelmez a gombai gazdaság.⁵

Mály József nem tagadja meg a kérelmet egyenesen, hanem időt kér míg érdemlegesen válaszolhat.⁶

Néhány év multával Gomba révén per is szakad Mály József nyakába.

Illésháza határában volt ugyanis »Kompos rét«, más néven »Csikós tó« nevű terület. Ennek egyrésze a gombai gazdasággal volt határos, sőt tényleg ennek határain belül esett. Illésházy József gróf tiltakozott ezen tényállás ellen. S mivel szava hatástalan maradt, bíróság elé kerül a dolog.⁷

Illésházyon kívül, Molnár János és Szabó János⁸ is szerepelnek a perben, mely első sorban is Maholány József, mint valódi tulaj-

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Gomba csom. 24. sz.

² U. o. 1730-as csom. 34. sz.

³ Zirczi ap. l. tár: III. 286. sz. 1736. ápr. 30-iki lev.

⁴ U. o.: Vágs. ir. 1730-as csom. 54. sz.

⁵ U. o.: Vágs. ir. Gomba csom. 27. sz.

⁶ U. o. 29. sz.

⁷ U. o. 30. sz.

⁸ U. o. 31. sz.

donos, s másod sorban Mály József pilisi apát, mint tényleges birtokos ellen irányúl. Birói minőségben Naszvady Mihály szolgabíró szerepel. A feleket 1743. nov. 12. és 13-ára idézi meg.¹

E közben letelik a harmincz év, melyre a pilisi apátság a gombai birtokot átvette. A tulajdonos sokat köszönhetett az apátságnak, mert az egykor tengődő birtokot most jó karban és szép kilátással a jövőre kapta vissza kezeihez. A tényleges átvételt megelőzőleg, 1744. máj. 15-én, elfogulatlan egyének részéről végbe megy az építkezés egy részének becslése is, nehogy későbbi viaszályok szomorú emlékek övezzék Gombának birtoklását.²

JÁNOK.

Bohanovszky Konrád csákáni jószág-kormányzó Somoskeői Péterfi József bárónál megfordúl látogatóban, hogy megbeszélje vele Felső-Jánok birtok ügyét. Péterfi báró ugyanis túl akart adni ezen birtokán. Mivel azonban a legújabb hazai törvények erélyesen tiltakoztak a világi jószágoknak egyházi kezekre örökítése ellen, végleges megvételre nem gondolhattak. Kibuvóul mutatkozott azon felfogás, hogy az apátság vegye át tényleg a felső-jánoki kúriát, — a visszaváltás joga pedig maradjon fenn a volt tulajdonosra nézve; ez meg igéri, hogy a birtok visszavételére soha sem gondol.

A felső-jánoki kúria megszerzése már csak azért is előnyösnek ígérkezik, mert Péterfi József báró a birtok jogi oldalának védelmét egyszer s mindenkorra magára vállalja.³

Ily kilátások között a szóban forgó birtok 1738. jun. 14-én tényleg a pilisi apát, Mály József kezére jut. A szerződés megkötésénél a jószág-kormányzón kívül, jelen van Hermann Engelbert, Dalmata Ferencz pásztói házfőnök és az apátsági ügyvéd. A vételár kétezer-ötszáz forint; a szerződés harminczkét évre szól.⁴

Bohanovszky Konrád a birtok határába eső malmot 1738.

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágsellyei ir. Gomba csom. 30. 31. sz.

² U. o. 38. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 55. sz.

⁴ Zirczi ap. l. tár: Liber sub nr. 40. pag. 123—126. — A kúria részletes leírását lásd: Zirczi ap. l. t., Vágs. ir. 1740-es csom. 29. 30. és 71. sz.

decz. 28-án, három évre szólólag, Jomper Mihály molnár-mesternek adja bérbe.¹

A harminczkét év 1769. felé már letelőben van. Ezért kéri Vlach Róbert Zúri Fülöptől a Jánokról szóló okiratok eredetijét.

Wellehrádon tűvé tesznek mindent, de bizony csak másolatokra akadnak. Ezeket küldi el tehát az apát Csákánba. Egyuttal azonban kifejezi meglepetését Jánokra nézve. Elmondja tudniillik, hogy ő mindig azon hitben élt, mintha Jánok az apátságnak örökös birtoka volna. Erre lehetett legalább gondolni azon sok befektetés után, melyet Vlach e helyütt eszközölt.²

A tulajdonos család azonban nem váltotta vissza Jánokot. Bizonyítja ezt azon tény, hogy Vlach Róbert a jánoki házat, az italmérés és a húskivágás jogával, 1770. ápr. 24-én, Szamel Józsefnek adta bérbe három évre szólólag, évi ötven forintért.³

Ugyancsak ekkor szabályozza Vlach a jánoki kúriának összes viszonyát. A földet bíró zsellér évenként tizenkét forintot fizet, négy napig kaszál s nyolcz napig gyűjt; a házas zsellér meg hat forint harmincz krajczárt fizet. Ha az épületek az ő gondatlanságuk folytán mennek tönkre, övék a felelősség. A nagyobb építkezés az uraság terhe; a tatározás azonban az ő dolguk.⁴

KOVÁCSI.

Kovácsi a Wattay-család kezén. Az apátság pere a Wattay-családdal Kovácsi miatt.

A XVIII. századi Magyarországnak gazdag és hatalmas családjai közé tartozik a Wattay-család. A pilisi apátság birtokai közül több, — mint Pomáz, Csobánka és Kovácsi — ennek kezére jutott. Már Nezorin Flórián apát idejében folytak tárgyalások⁵ Pomáz visszavételére nézve, — de eredménytelenül.

¹ U. o. 66. és 67. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1760-as cs. 67. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1770-es cs. 4. sz.

⁴ U. o. 5. és 6. sz.

⁵ Ezen kötetben: 144—148. l.

A tervvel Mály József apát sem hagy fel, — sőt igényeit szélesebb alapokra fekteti. Fölveszi tervébe Kovácsinak visszaszerzését is. S mivel békés úton mire sem megy, — a peres térre lép. 1733. jan. 26-án Almássy János előtt indul meg a dolog.¹

Az ügy lebonyolítása hosszúra nyúlik.

A pilisi apátság legfőbb bizonyítakát IV. Béla királynak 1254-iki privilegiális levele képezi. E szerint² Kovácsi, mely a pilisi egyházhoz közel esik, az apátság tulajdona.

A Wattayak első sorban is a bizonyító okirat érvényét támadják meg. S midőn ez nem sikerül, így okoskodnak: Kovácsi van kettő. Egyik a mai Nagy-Kovácsi, a másik a mai Kis-Kovácsi puszta. Az előbbi — mondják ők — szóba sem jöhet, mert erről még a fölperes sem beszél. Az utóbbi pedig már a mohácsi vész előtt világi emberek kezén volt; tehát a pilisi apátoknak ehhez mi joguk sem lehet.

Az apátság képviselője pedig így fordítja vissza a dolgot:

Igaz, hogy Nagy-Kovácsi kívül esik a tárgyalás körén. De a hol Kis-Kovácsi van, ott két Kovácsit lehet megkülönböztetni; és pedig mindkettő közel esik az apátság színhelyéhez. Nagyon természetes tehát, hogy ez utóbbiak közül egyik az apátság ősi birtokát képezi; — az t. i., mely a mohácsi vész előtt nem volt idegen kezekben.³

A tárgyalás közben, 1749. jun. 18-án, tanúkat is hallgatnak ki. Szabó János, Kovács István, Kiss István, Harcsa János, Lukács András, mindannyian Patyról, továbbá Silinger János Telkiről szerepelnek tanú-minőségben.⁴

A bíróság a pilisi apát javára dönt, megítélvén neki a Pilishez közel eső Kovácsit.⁵

Midőn az ítéletet végre akarták hajtani, Vlach Róbert a pilisi apát részéről, Tihany Dániel meg a Wattayak képviseletében, 1750. szept. 7-én, Péchujfalusi Péchy Gábor nádori jegyző előtt kinyilvánítják, hogy a tényleges végrehajtás költségeit kimélni akarják;

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 93. sz.

² *Békefi Remig*: A pilisi apátság tört. I. k. 317. l.

³ Csakugyan Kis-Kovácsi ma is két részből áll. Mindkettejük puszta.

⁴ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 138. sz.

⁵ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1730-as csom. 94. sz.

miért is ennek mellőzését kéri. Tihanyi Dániel ugyanekkor hivatalosan előadja, hogy megbízói — Wattay János és Pál, Róth Tamásné, született Wattay Borbála és Wattay Farkas özvegye, Máriássy Klára — nevében él a visszaűzés (repulsio) jogával.¹

Ekkor a per újra megkezdődik. Lipkay Zsigmond, 1750. szept. 19-én, Tihanyi Dániel utján a következő év jan. 16-ára, újra megidézi a feleket.²

A Wattayak, mit sem gondolva azzal, hogy a kérdés rájuk nézve sincs megoldva, a Kovácsi mellett levő erdőket erősen irtják és kihasználják.³ Erre, az apátság felhívása folytán, a bíróság tiltakozását fejezi ki a Wattayak eljárásával szemben.⁴

A visszaűzési per az apátságot kevés kilátással kecsegteti; mert a végzés szerint azt kellene kimutatnia, hogy Kovácsinak a mohácsi vész után is tényleg birtokában volt. Erre pedig — nagyon természetes — hiányzottak az okiratok, minthogy Kovácsi a mohácsi vész, vagyis Pilis elpusztulása után idegenek kezére jutott.⁵

A kérdés megoldására nézve tehát már eleve tájékozódhatunk. Vlach Róbert ugyanis mindent tűvé tesz, hogy az apátság jogát támogató iratra valahogy ráakadjon. De hasztalan minden. Üres kézzel meg nem akar a bíróság elé állani; tehát nem is jelenik meg a határidőre. S midőn ez már több ízben ismétlődik, a királyi tábla határozatilag kimondja a Wattayak javára az ítéletet.⁶

Kelemen Ádám 1755. nov. 10-én azt javasolja, föllebbezni kell az ügyet a hétszemélyes táblához, — hátha változtat a dolgon.⁷

POZSONYI VÁM.

A vámügy Hermann Engelbert kezében. Bajlódás Pozsony városával. Újbérleti szerződés. Hauck Antal apát erélyes föllépése a vámügyben. Vélemény-eltérés az ellenmyugtatvány kérdésében. Per az apátság és Pozsony-város között. A vámtulajdonosok és Pozsony városa közötti ellentét. Kiegyezés Pozsony-város és az apátság között.

¹ U. o.: Vágs. ir. 1750-es cs. 7. sz.

² U. o.: 8. sz.

³ U. o.: 9. sz.

⁴ U. o.: 10. sz.

⁵ *Békefi Remig*: A pilisi apátság története. I. k. 274—6. l. — Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 80. sz.

⁶ Zirczi ap. I. t.: Act. abb. Pásztó. Fasc. 34. nr. 9.

⁷ Zirczi ap. I. t.: III. 286. 1755. nov. 10-iki levél.

A pozsonyi vámügy kezdetben nem esik a csákáni jószágkormányzó hatáskörébe. Nezorin Flórián apát saját titkárát bizza meg, hogy érintkezzék Pozsony városával a bérlet dolgában.

A mint a pilisi apátság a wellehrádi cziszterciek kezére került (1712. okt. 5.), szóba jött a pozsonyi vám kérdése is. Hermann Engelbert, apáti titkár, ez időtájt megfordúl Pozsonyban, s fölkeresi a város biráját. Elmondja neki, hogy a pilisi apátság immár a wellehrádival egy fő alá jutott; s így Pozsony városa a vám-ügyben ezután az új tulajdonossal érintkezzék. Pozsony birája tudomásúl veszi s a városi tanácsal közli a dolgot; Hermann pedig felszólítja, hogy a válasz megtudása céljából látogassa meg, ha ismét Pozsonyba jó.

Eleget tett-e Hermann a felhívásnak, — nem tudjuk. De annyi bizonyos, hogy a bérlet-ügyről világos képet alkotott magának. Tudja, hogy a régi pilisi apátoknak sok bajuk volt a vám miatt; ismeri a multból a pozsonyiaknak azon törekvését, hogy a vám-tulajdonosok joga összezsugorodjék. Nem győzi tehát eléggé ajánlani az óvatosságot, körültekintést, mindennemű kijátszásnak megelőzését és az apátság jogainak biztosítását.¹

Nezorin Flórián apát is csakhamar fölismerte, hogy a pozsonyi vám-ügy kényes természetű. Ép ezért nem bizza a folytonos elfoglaltság között élő csákáni jószágkormányzóra, hanem kedves titkára, Hermann Engelbert kezeibe teszi le.

Illyés András pilisi apát halálakor (1712. szept. 20.) a pozsonyi vám bérlője Pozsony városa; a bérlet-összeg pedig a nagyszombati semináriumé. Az új birtokos, Nezorin Flórián, nem változtat egyelőre a dolgon, — évi kétszáz rajnai forintért meghagyja a bérletet a pozsonyiaknál.²

A pozsonyiak azonban nem fizetnek. 1712. okt. okt. 5-étől számítva egy krajczár sem érkezik Pozsonyból a pénztárba. A hátralék, 1714. ápr. 24-ig, már háromszáz forint s harminczöt krajczárra rúg.³ Még két évnek kellett eltelnie, mire a dolog tisztába jön. Nezorin Flórián apát külön levélben,⁴ Kalivoda Rajmund

¹ Zirczi apátsági l. tár: III. 71. sz. 40—43. l. — Vágs. ir. 1710-es csom. 39. sz.

² Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXVI. sz. a.

³ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es cs. 48. sz.

⁴ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. »Pozs. vám« csom. 2. sz.

csákáni jószágkormányzó személyesen keresi föl a városi tanácsot. Fölveti a kérdést: Előre, vagy utólagosan szokták-e azelőtt a bérlet-összeget lefizetni? Utólagosan, — lön a válasz. Ez esetben — fordítja vissza a jószág-kormányzó — a város még az 1712-ik évi bérlettel is hátralékban van; mert Nezorin Flórián már 1712. okt. 5-ike óta pilisi apát. Ekkor a tanács visszavonja állítását, s úgy nyilatkozik, hogy *előre* fizetett, és pedig 1714-ig. De ez sem lehet — mondja Kalivoda Rajmund; mert Illyés András 1712. szept. 20-án halt meg, s így az egy évi előleges fizetés nem húzódhatik ki az 1714-ik évig.

Erre belátta a tanács, hogy nem lehet kifogni a jószág-kormányzón. Írásban adja ki, hogy a bérlettel 1712. okt. 5-ike óta adós. A törlesztést 1716. nov. 11-ikére igéri.¹ Szavát azonban csak decz. 13-án váltja be.² A következő évi bérlettel ismét hátralékban marad, — legalább 1717. jul. 17-én még szó sincs a fizetésről.³ S így megy ez a későbbi években is; miért is a nyugtatók mult évi járadék törlesztéséről beszélnek.⁴

Ezen nehézkesség végre is nem jóra vezetett. A felek hivatalos térre lépnek. A helytartó-tanács felszólítja az apátságot, hogy 1732. febr. 28-ára terjeszsze elő azon iratokat, melyek vám-jogát támogatják. Az idő rövidsége miatt azonban ez lehetetlennek mutatkozik; mert a IV. Béla-féle privilegialis levelet ekkor a pásztói levéltár őrizte; s így a nagy helyi távolság legyőzhetetlen akadályt képezett.⁵

Mály József apát a bérszerződés megújítását és biztos körvonala-
lazását s a régi telek-könyvi adatok hiteles kiadását sürgeti; a pozsonyiak azonban hallani sem akarnak róla.⁶ Szerződés — szerintök — nem is létezett soha; hiszen a bérfizetés csak szokáson alapszik. A régi birtok-tételek szóba hozása pedig meddő; mert — mondják

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 75. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. »Pozsonyi vám« csom. 1. sz.

³ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 94. sz. — Cziganek István 1717. máj. 25-én fölvesz ugyan egy évi bérösszeget, de ez az előző évre szól. (Pozsony-városi lev. tár.: Lad. 46. Fasc. M. nr. 1.)

⁴ Az 1717-iki bér-összeg lefizetését 1718. máj. 26. az 1718-ikét pedig 1719. jún. 10-éről szóló nyugtatók jelzik. (Pozsony-városi lev. t.: Lad. 46. f. M. nr. 1. i.)

⁵ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. »Pozsonyi vám« csom. 3. sz.

⁶ U. o. 4. és 5. sz.

ők — az 1606-ik év előtti telek-könyvek tűzvésznek estek áldozatul.¹

Megdöbbenő, hogy a pozsonyiakat az önző érdek ily utvesztőbe hajthatta! Halotti jelentést adnak ki azon birtok-könyvekről, melyek a pozsony-városi levéltárt ma hazai történelmünknek egyik legbővebb forrásává avatják!

De a ferdítéssel nem elégsznek meg. Uton-utfélen bajt okoznak a vám-kérdésben. Ismét erőltetni kezdik a felfogást, hogy ők előre fizetik a bért; s ezért nem akarják elfogadni az olyan nyugtatót, mely utólagos fizetésről beszél.²

1736. ápr. 23-án végre is létrejő az új bérleti szerződés. Ez a bér-összeget évi kétszáz forintban állapítja meg s majdnem szóról-szóra úgy hangzik, mint a Füley-féle egyesség.³

Ugyanezen napon Bohanovszky Konrád jószágkormányzó már föl is veszi a kétszáz forintot, a mult évre szólólag.⁴ S míg ő a csákáni jószágot kormányozza (1736—1746), mi baj sem akad; Pozsony városa rendesen lefizeti a bérösszeget, s a szerződést három évenként megújítják.⁵

A mint az ő helyét Csákánban Vlach Róbert foglalja el, megkezdődik a vám-ügy bolygatása. Az új jószágkormányzó utasításul kapja, hogy a pozsonyiakkal csinján bánják, mert tengelyök különben könnyen összeakadhat. E figyelmeztetés óvatossá teszi és arra sarkalja őt, hogy a vám-ügyet tanulmányozza.

Vizsgálódása közben nem igazodik ki. Azt sem tudja kicsapázni, vajjon évenként, vagy mily időközökben kell megújítani a szerződést?⁶ Elődje ugyan felvilágosítja az ügy-állásra nézve, de a félig-meddig bizonytalan helyzetbe még sem nyugszik bele. Új szerződés létrehozását sürgeti. Apátja hallgat szavára, s 1748. márcz. 26-án már közli Pozsony-város hatóságával azon szándékát, mely a bérlet-szerződés megújítására irányul.⁷

A bekövetkező baj előre vetette árnyékát. Vlach Róbert ugyanis érintkezett a pozsonyi városi tanácsosokkal. Ezek előtt kijelentette,

¹ U. o. 6. sz.

² U. o. 1730-as csom. 34. sz.

³ Zirczi ap. I. t.: Lib. sub nr. 40. p. 17—19.

⁴ U. o.

⁵ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. Pozsonyi vám cs. 11. sz.

⁶ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. Pozsonyi vám csom. 12. sz.

⁷ U. o. 13. sz.

hogy az eddigi bérlet-összeg, mely a pilisi apátságnak esik, még akkor is csekély volna, ha az apátság joga csupán a hid-vámra terjedne ki. Pedig a hid-vámon kívül a rév-jog is megilleti az apátságot; s így a kétszáz forintnyi bér túlságosan kevés. A tanácsosok úgy vágtak neki vissza, hogy a kettős vám (hid- és rév-vám) közül bizony csak az egyikhez van joga az apátságnak; miért is nagyon meglelgedhetik az eddigi bér-összeggel.

Vlach nem látja be ezen állítás igazságát. Elhatározza tehát, hogy a pannonhalmi főapátnál és a pozsonyi káptalannál — mely utóbbi ekkor már javában pereskedett a vám miatt Pozsony városával¹ — tudakozódik a dolog után.²

Pannonhalmáról azon megdöbbenő hirt hallja, hogy a pusztaszokáson kívül mi bizonyíték sincs kéznél a hid- és rév-vám jogának bizonyítására.³

1748-ban még a régi szerződést látjuk érvényben. Mály József apát ápr. 23-án maga veszi föl a kétszáz rajnai forintot, a bérlet fejében.⁴

Mály József apát halála fordulóhoz juttatja a pozsonyi vám-ügyet. Utódja, Hauck Antal gyökeres megoldást óhajt. Nincs inyére a toldozás-foltozás mestersége. Tudja, hogy hol van a kérdés Achilles-sarka, — a rév-vámnál, melyről Pozsony városa mit sem akar tudni. Azt követeli tehát, hogy a legközelebbi bérletbe-adáskor, midőn a város a kétszáz forintot lefizeti, a jószágkormányzó nyugtatványán kívül, a városi hatóság ellennyugtatványt állítson ki oly tartalommal, melyből kitűnjék, hogy a lefizetett kétszáz forint a pozsonyi házak, szőlők, hid- és rév-vám után illeti meg a pilisi apátságot. S minthogy magán uton értesül a városi hatóság vonakodásáról, hivatalos alakban kezdi tisztázni az ügyet.

Megbizása folytán Vlach Róbert lép a bíróság elé. Ez meg Bezerédy Mihályt utasítja.

A hivatalos ténykedés napja 1749. máj. 2-ika. Ekkor ugyanis Bezerédy megkeresi Pozsony-város hatóságát, fölszólítja a pilisi apát kivánságának teljesítésére; sőt figyelmezteti, hogy a kivánság

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. »A pozs. kápt. pere Pozsony városával« cz. könyvalakú kézirat.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 103. és 107. sz.

³ U. o. 109. sz.

⁴ Pozsony városi lev. tár: Lad 46. Fasc. M. nr. 1. m.

megtagadása esetén a csákáni jószágkormányzó nem is fogadja el a bérlet-összeget.

A városi hatóság megütközését fejezi ki a hallottak fölött, s egyenesen megtagadja az ellennyugtatóvány kiadását a jelzett értelembe. Arra azonban hajlandónak ígérkezik, hogy a bérlet-összeg kifizetését ily módon jelzi: Pozsony városa lefizette azon kétszáz forintot, — sem többet, sem kevesebbet — mely részéről, a pilisi apátság számára, bérlet czimén, régi idő óta esedékes.¹

Ezzel meg az apátság nincs megelégedve. Miért is Vlach Róbert az 1749-re eső kétszáz forintot nem fogadja el a pozsonyiaktól.² Sőt azon tervvel áll elő, hogy az apátság a hid- és rév-vámot, a szőlők és házak jövődelmét ezután természetben szedi be, mivel Pozsony városával a bérlet-ügyben nem sikerült dülőre jutni.

A város azonban ragaszkodik a régi eljáráshoz s ennek érvényben maradása mellett kardoskodik.³

E pillanat óta szinte hagyományossá lesz, hogy az apátság képviselője minden év Szent-György havában tiltakozik Pozsony-város eljárása ellen és fentartja jogát a hid- és rév-vámhoz, — a város meg ezzel szemben merevül ragaszkodik a régi szokáshoz.⁴

Vlach Róbert 1754-ben változtatni akar a merev passzív állásponton. Hajlandó fölvenni, sőt föl is veszi az esedékes bérletösszeget, most már 1200 forintot; de a nyugtatóvány megváltoztatását követeli és tiltakozik azon felfogás ellen, mintha ezáltal a pozsonyiak álláspontját jogosnak ismerné el.⁵

A pozsonyiak azonban nem osztoznak felfogásában s megtagadják hozzájárulásukat az új hangzású nyugtatóványhoz. Ennek eredménye az lesz, hogy Hauck Antal apát nevében, Vlach Róbert, 1754. nov. 14-én, a pozsonyi káptalan előtt nyíltan tiltakozik az 1200 forint közetlen fölvevése ellen.⁶ Vagyis ezen évtől kezdve, a

¹ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1740-es cs. 122. sz.

² U. o. 124. sz.

³ U. o. 135. sz.

⁴ Zirczi ap. I. t. Vágs. ir. 1750-es cs. 16. 90. 106. 147. sz. — 1760-as cs. 29. 36. — 1770-es cs. 17. 25. 26. 58. sz.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CLII. sz. a.

⁶ U. o.: Vágs. ir. 1750-es cs. 66. és 91. sz.

város a kétszáz forintot egy fölesküdtött jegyző kezeibe fizeti le nyugtatvány mellett; az apátság képviselője meg, Pozsony városa eljárásának kárhoztatása mellett, ettől veszi át néhány évig a bérösszeget.¹

E pillanat óta a jogvédelem külsőségei is megszaporodnak. Az apátság képviselője most már nem éri be az egyszerű tiltakozással, mint eddig²: hanem évenként ismétli azon föltételek felsorolását, melyeket 1754-ben megkezdett.³

Hauck Antal pilisi apát e közben belátja, hogy a pereskedés útját elkerülni lehetetlen. 1756. máj. 7-én kezdi meg a pert oly alapon, hogy a törvény a rév-jog egyharmadát neki, mint tulajdonosnak, megítélje.⁴

A per folyamán, 1762. jan. 20-án, tanúkihallgatás is történik. A tanúk — Maky István, Károly Mátyás és Hanreider János — az apátság javára vallanak, vagyis kinyilvánítják, hogy a dunai rév-jövedelemben eddig a pilisi apát is részes volt.⁵

Vlach figyelmét megragadja azon surlódás is, mely Pozsony város és a révjogban szintén részes pozsonyi főispán, Pálffy Károly Pál között keletkezett. Tudja ő, hogy a révjog közössége folytán, ezen ellentét kiegyenülése hatással lesz az apátság ügyének eldölésére is. Ezért kér 1763-ban tanúkihallgatást a főispán rév-jogára nézve.

Szüllő Zsigmond tanúnak hites nyilatkozata szerint, Pozsony városa a főispánnak tényleg szolgáltat egyetmást a száraz és dunai vámnál beszedett tárgyakból.⁶

Zúri Fülöp apát is szüntelen figyeli a pert, melyet a pozsonyi főispán a várossal folytat. A tárgyalás részletei sok érdekes dolgot hoznak felszínre. A felek közötti surlódást azonban mégsem a bíróság, hanem magán egyesség szünteti meg. 1769. nov. 29-én békés uton kiegyeznek.⁷

¹ U. o.: Vágs. ir. 1750-es cs. 138. 146. 158. 162. — 1760-as cs. 70. sz.

² U. o.: 107.

³ U. o.: 106. 129. sz. — 1760-as cs. 20. 28. 37. 49. 60. 66. — 1770-es cs. 26. 58.

⁴ Zirczi ap. l. t.: II. 923. sz. I. l.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1760-as cs. 17. sz.

⁶ U. o. 27. sz.

⁷ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. »Pozsony város pere a főispánnal« cz. kézirat.

A feltételek meggyőzik Zúri apátot saját ügyének igaz-voltáról is. Újult erővel neki lát tehát, hogy azt diadalra juttassa. Jószágkormányzója révén a pannonhalmi főapátot együttes föllépésre akarja rávenni, — de nem sikerül.¹ 1772-ben tehát egészen egyedül száll sikra a kérdés megoldása érdekében.

A bíróság éveken át fürkészi, kutatja a dolgot. Tárgyalással több ízben találkozunk. 1774. máj. 4-én a kir. tábla az apátság javára dönt.²

Pozsony város azonban ezzel mit sem törődik. S mig eddig a bíróság előtt évenként kijelentette, hogy a bérösszeget hajlandó lefizetni; most, midőn a bírói határozat tudomására jutott, vonakodott a fizetéstől³ s megföllebbezte az ítéletet.⁴

Ezalatt erős hullámokat vet azon küzdelem is, melyet Pozsony-város a pannonhalmi főapátsággal folytatott. Zúri itt sürgeti a közös működést. S czélt is ér, mert a két apátságnak azonos sorsú ügye a hétszemélyes tábla elé együttesen kerül.⁵

Itt nem soká maradt függőben a kérdés. A végzés kimondta, hogy a két apátság követelése a várossal szemben jogosult. Az ítélet végrehajtására 1775. máj. 2-ikát állapítja meg a bíróság.

Vlach Róbert aggódik az ítélet végrehajthatása miatt. Azon hiszemben van, hogy a város akadályozólag fog föllépni; s így majd nem marad más hátra, mint a visszaűzési pernek (actio repulsionalis) megindítása.⁶

Az aggodalom nem volt alaptalan; mert az ítélet végrehajtásának Mikovinyi Imre városi tanácsos ellenmondott.⁷ Erre 1775. jun. 17-én megkezdődött a visszaűzési per.

Stanislaw Tecelin nem győzi eléggé sürgetni az ügy lebonyolítását. De bizony nem sokra megy, — évek múlnak, s a kérdés még mindig megoldatlan. Apátja már őt kezdi okolni, — de maga a bíróság kel védelmére és bizonyítja, hogy az apátság

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1770-es cs. 22. sz.

² U. o.: II. 923. sz. 149. l.

³ U. o.: Vágs. ir. 1770-es csom. 46. sz.

⁴ U. o.: II. 923. sz. 149. l.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1770-es cs. 49. sz.

⁶ U. o.: 57. sz.

⁷ Király János: A pozsonyi nagy-dunai rév- és vámjog tört. 131—2. l.

érdekében minden követ megmozdított, azonban a körülmények elejét vették a sikeres megoldásnak.

Züri Fülöp apát némileg belenyugszik a dologba, de 1783. nov. 7-én, melegen kéri Károlyi Antal grófot, működjük közre jó akaratával a költséges és káros per befejezésére.¹

Végre is dülöre kezd jutni a dolog. Ürményi Bernárd 1784. apr. 26-ára a feleket, esetleg képviselőiket Pozsony városába idézi. Az apátság nevében Stanislaw Tecelin és az ügyvéd, Csehi András, — a város képviselőjében pedig Valovics János kapitány, Benczúr József szenátor és Pencz Flórián ügyvéd vannak jelen. A bíróság és a részbirtokosok nevében szintén többen jelennek meg.

A bíróság valamennyiök füle-hallatára felolvassa a végzést, mely szerint a pilisi apátságot a száraz és vízi vám, vagyis a pozsonyi vám- és rév-jog egy harmada megilleti; s ezen jogát, ha úgy tetszik, saját emberei által maga gyakorolhatja.²

Nem sok időnek kellett eltelnie, hogy mindkét fél belássa, mily sok bajjal járna a vám- és rév-jognak közös gyakorlata. Tényleg meg sem kísérlik tehát, hanem kiküldik megbizottaikat, hogy a merev jogot a gyakorlati élettől hozzák egészséges kapcsolatba. S ez 1784. aug. 24-én sikerül is nekik ily módon: Az apátság egyszer s mindenkorra lemond pozsonyi vám- és rév-jogáról; Pozsony városa meg ennek felében évenként ötszáz-ötven forintot fizet a pilisi apátnak, — és pedig Szent-György és Szent-Mihály napkor, két egyenlő részletben. Ha Pozsony-város a megszabott összeget nem fizetné le kellő időben, az apátság egyszerű per útján érvényesíti jogát. Azon esetre azonban, ha háború, döghalál, a Duna irányának megváltozása, vagy bármely más ok folytán, a vám-szedés felfüggesztődne, vagy megszűnnék, a város mitsem fizet. De ha csak megcsappan a vám-jövedelem, ekkor a megállapított összeg arányosan alább száll.³

A szerződés a keltezés napjától érvénybe lép, s Pozsony városa már szept. 29-én le is fizeti az első félévi részletet.⁴

A város ezen kötelezettségének a legújabb időkhig eleget tett.⁵

¹ U. o.: 1780-as cs. 12. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1780-as csom. 14. sz.

³ U. o.: III. 20. sz. — Act. abb. Pászt. Fasc. 29. nr. 29.

⁴ U. o.: Vágs. ir. 1780-as cs. 16. sz.

⁵ U. o.: III. 18. sz.

SZÁNTÓ.

Fábry Ferencz az apátságot beiktatja Szántó-birtokba. A szántói jobbágyok és ezek állapota 1712-ben. Szántó házi kezelés alatt. Mórl Fábrián a gazdaság élén. A jobbágyok kívánsága Smrbola Jenő jószág-kormányzósága idején. Perők az apátsággal. Mály József apát segít a jobbágyokon. Sűrű változások a gazdaság vezetésében. A szántói apátsági templom leírása. Szántó és Apát-Maróth 1774-ben. A szántói kántortanító ellátása.

Amint Nezorin Flórián pilisi apát lőn (1712. okt. 5.), a m. kir. udvari kamara Fábry Ferencz lévai harminczadost bizta meg, hogy az új tulajdonost szántói és apáth-maróthi birtokába bevezesse. Fábry már november 20-án teljesíti a megbizást. A birtokba-vezetésnél ott látjuk Gregán István egegi s Latkóczy Mihály dalmadi plébánost, Gosztonyi Wolfgang hont-vármegyei szolgabíró, idősb és ifjabb Fehérváry Imrét Kis-Peszekről, Sós Mártont és Farkas Györgyöt, Szántóról Lihovszky Tamást, Trizna Györgyöt, Menyhárt Mártont, Török Mártont és Pálinkás Mátyást, Apáth-Maróthról Kosár Simont, Sixa Miklóst és Kosár Pált, Nádas-Dalmadról Berkes Pál bíró és Huszka János esküdtet s végül Gyurik Mátyást a besztercze-bányai jezsuiták emberét.¹ A bevezetés ellen egyik sem tiltakozik.

Nezorin egész valójában átérzi, hogy a pilisi apát czimével több-rendbeli kötelezettség is szállott rá. S hogy ezeknek megfelelhessen, apátsága birtok-viszonyait akarja rendezni. Miért is csákáni jószágkormányzóját, Widenman Bernárdot, Szántóra és Apát-Maróthra küldi, hogy az ottani jószágokat alaposan vizsgálja meg, s tapasztalatait részletes jelentésben terjeszsze elő. Ennek alapján Szántó állapotát az 1712-ik évben imigyen vázolhatjuk:

Szántó falu, mely hegyen-völgyön épült, termékeny földterületet zár határai közé. A jobbágyok huszonegyen vannak. Név szerint a következők:

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXIV. sz. a.

Varga István, Kajla János, Gianovszky Máté, Sialsky János és özvegy Pásztorné katolikusok; Trizna György bíró, Szritka Márton, Sipiki István, Kis István, Dudás János, Likavszki Tamás, Menyhárt Márton és Pál, Pálinkás Mátyás, Maróthi Márton, Britka János, Dekisky György, Török Márton és Paloska Miklós ágostai, — Márkus István és fivére pedig helvét vallású.

Kivülök még hat zsellér is él a faluban. Berkes János katolikus, Dudás Mátyás, Dohány György, Kajla János és Mészáros Kristóf ágostai hiten; — Gétzy Márk vallásáról nincs adatunk.

A jobbágyok, saját telkeiken kívül, az urasági földeket is használják; mert az eddigi tulajdonosok már jó ideje fölhagytak a birtok házi kezelésével. A használat fejében kilenczedet adnak az uraságnak; a robot helyett évenként hetven forintot fizetnek, és pedig két részletben, — Szent György és Szent Márton napkor harminczöt-harminczöt forintot.

A tized, mint azelőtt, most is az esztergomi káptalant illeti meg. Az uraság azonban évenként száz forinttal váltja meg tőle.

A birtok értékét fokozzák a fekvésöknél fogva kitünő rétek, melyek azonban a jobbágyok gondatlansága folytán nagyon elsilányultak. Gondos és szakértő kezelés könnyű szerrel megjavíthatja, a baromtenyésztésnek biztos alapjává teheti őket, s előkészítheti az utat egy pompás halastó megteremtéséhez.

Meglehetősen terjedelmű tölgyes erdő is tartozik az urodalomhoz. Igaz ugyan, hogy az 1708-ik évi kemény tél nagyon megviselte, — a jobbágyok hajrá-szerű eljárása pedig tisztességesen megritkította. Ez is tehát éber gondozásra vár.

A szőlő egy része már szépen terem; a másik részt azonban még mindig gaz veri föl.

A birtok területén egy kerekű malom zakatol. Ennek csekély jövedelmén az uraság, a molnár és a község egyenlően osztozik. Ez utóbbi a malom építéskor végzett szolgálmányok czimén jutott az osztalékhoz. Widenman, a fürkésző szemű megbízott, a malom nagyobbításán kívül, pálinka- és sör-főző, vendégfogadó építését javasolja, — amazokat a baromtenyésztés emelésére előnyös tényezők, emezeket a Szántó mellett vezető országút látogatottsága szempontjából hangsúlyozván.¹

¹ Zirczi apátsági levéltár: III. 71. sz. 45—49. l.

Van Szántón két nemesi kúria is. Ezek egyike Nemes Péter kezén van.

A templom földje, melyet a plébános műveltet, fölér egy jobbágy-telekkel.

Szántó ekkor, mint fiók-egyház, a dalmadi plébániához, anya-egyházhoz tartozik. A plébános: Latkóczi Mihály.

A lakosság nyelve annyira szláv, hogy a magyar prédikáció kiszorúl a templomból.¹

A község határait minden irányban biztos jelek mutatják, csak Füzes-Gyarmat felé merül föl kétség. Miért is e helyütt határjárásra van szükség.²

A szántói és apát-maróthi birtok átvétele után, Nezorin Flórián apát nem nevez ki azonnal külön rendtagot a jószág kormányzására. A közvetlen felügyeletet egy »gazda« gyakorolja. De ezen intézkedés csakhamar helytelennek bizonyúl.³ Megszüntetése előtt, Methód wellehrádi gazda (provisor), kit megbízatása Pásztóra szólított, találkozássra hívja föl Widenman Bernárd csákáni jószágkormányzót, hogy a szántói birtok rendezését a helyszínén közösen megbeszéljék.⁴

A szántói jobbágyok azon szándékban vannak, hogy azon adózás és kötelezettség, mely Illyés András ideje óta szokásban van, ezentúl is érvényben maradjon. Ebbeli reményök nagyon megvékonyodhatott, midőn Methód rendtag, közöttük időzésekor, eléjük tárta, hogy a házi birtokkezelés a status quo-val homlok egyenest ellenkezik. S így ennek élete amannak megkezdődésével véget ér.⁵ Nezorin Flórián apát meg már 1713. máj. 27-én végleg dönt Szántó és Apát-Maróth ügyében, — kimondván, hogy ezen birtokok is házi kezelés alá esnek.⁶ Ennek bekövetkezését sürgőssé tette azon egyenetlenség, mely a szántóiak és füzes-gyarmathiak között, határ-kérdés miatt, ekkor már kitört. Addig is azonban míg rendes jószágkormányzó keze alá kerül a birtok, az apátság jogi érdekeinek megvédésére Kubinyi Mihály nyer megbízatást.⁷

¹ Zirczi apátsági levéltár: III. 71. sz. 49—50. l.

² U. o. 46. l.

³ Zirczi apáts. l. tár: Vágsellyei irat. 1710-es cs. 13. sz.

⁴ U. o. 21. sz.

⁵ U. o. 22. sz.

⁶ U. o. 23. sz.

⁷ U. o. 24. sz.

A házi kezelés eszméjével kapcsolatban érlelődött meg Nezorin fejében a gondolat, kit küldjön a szántói és apát-maróthi birtok szervezésére. Választása *Mottl Fábián*¹ rendtagra esik. Mivel azonban ez sokáig Sziléziában időzött, nem küldheti el a tényleges átvételre, — bármily szükségesnek látszik is előtte ez.² *Mottl Fábián* csak 1713. aug. 24-én indul el Wellehrádról, hogy Szántón a jószágkormányzói állást elfoglalja.³

Nezorin apát aug. 27-én utasítja Widenmant, hogy menjen át Szántóra s ismertesse meg *Mottl Fábiánnal* az itteni birtokviszonyokat. Megbizzá továbbá, hogy nézzék meg közösen a szántói gazdának nemesi kúriáját, s ha célszerűnek találják és meg tudnak egyezni, vegyék meg jószágkormányzói lakásnak, nehogy *Mottl Fábián* a telet másutt tölteni kényszerüljön.⁴

A szántói gazdaságot is Wellehrád állítja lábra. *Mottl Fábián* kinevező levelével együttesen hatszáz forintot kap az első szükségletek fődözésére.⁵ Még az élelmi szerek is Wellehrádról jutnak Szántóra.⁶

A birtokot a rendszeres kezelés hamar rendbe hozza. Két év multával, 1715-ben már Pásztót is Szántó látja el gabonával;⁷ sőt még pénzt is innét kérnek a pásztóiak.⁸

Ekkor már *Sablik Lőrincz* rendtag is Szántón van, a jószágkormányzó segítségére.⁹ Mindkettő a pásztói főnök alatt áll közzetlenül.¹⁰

Mottl Fábiánt, ki egy kúria miatt *Petróczy Imrével* pereskedett is, 1716. decz. 14-ike előtt,¹¹ *Srmhola Jenő* váltja fel a jószágkormányzóságban.¹²

¹ Zirczi apáts. I. tár: Liber sub nr. 40. p. 113.

² U. o.: Vágs. ir. 1710-es cs. 26. és 27. sz.

³ Zirczi apáts. I. tár: Vágselly. ir. 1710-es csom. 36. sz.

⁴ U. o. 37. sz.

⁵ Zirczi apáts. I. tár: Lib. sub. nr. 40. p. 113.

⁶ Egri konventi I. tár. 1714. márcz. 3-iki lev.

⁷ Zirczi apáts. I. tár. III. 286. 1715. febr. 18-iki lev.

⁸ U. o. 1716. máj. 2, jul. 1. s jul. 6-iki lev.

⁹ U. o. III. 286. 1715. febr. 18. és 1716. jan. 17-iki lev.

¹⁰ U. o. 1716. máj. 21-iki levél.

¹¹ Zirczi apáts. I. t.: Donationales abb. Paszt. et Pilis. fol. 142—149. — Vágs. ir. 1710-es csom. 121. sz.

¹² Az 1716-ik évben Szántóról és Apát-Maróthról befolyt a magtárba: 446 köből őszi, 50 köből tavaszi buza; 70 köből árpa; 450 köből zab és 229 köből tönköly. (U. o.)

A fejlődő gazdaságot 1717. ápr. 23-án súlyos csapás éri, — tizenegy ház, köztök a jószágkormányzó lakása is, a lángoknak esik martalékkul, a jobbágyok holmija elpusztul, s így szinte földönfutókká lesznek.

A jószágkormányzó szíve megesik rajtok, s indítványozza, hogy három évre nyerjenek teljes mentességet az adózás és szolgáltatmányok alól.¹

Amint Nezorin Flórián apát a szerencsétlenségről értesül, nem elégszik meg a részvétnek külső kifejezésével, hanem máj. 11-iki levelében megígéri, hogy a jobbágyok érdekében minden lehető megtesz, a károsultak szenvedését gabona és fa adományozásával enyhíti, kötelezettségekől fölmenti s érdekekben még a megyei hatóságot is megkeresi.² S nem is eredménytelenül; mert ennek alapján két évre összes tartozásaik- és szolgálataiktól fölmentést nyertek.³

A jobbágyok azonban ezzel nem elégsznek meg, hanem oly kivánsággal állnak elő, mely a XVII. század vége felé szokásos eljárást szeretné életbe léptetni. A jószágkormányzó azonban mit sem enged az apátság jogaiból. Erre türelmüket vesztik és követelődznek.

Az ügy Gosztonyi Wolfgang szolgabíró elé kerül. 1722. jun. 2-án folyik le Szántón a vizsgálat. Az apátságot Smrhola Jenő képviseli.

Először a szántói jobbágyok nyilatkoznak. Elismerik, hogy nem minden nap, — miként panasz levelökben mondják — hanem hetenkint két nap szolgálnak szekeres, és egy nap gyalognapszámot. Az uraság nem szólítja őket vasárnap munkára, hacsak — miként ez a vidéken szokásos — Báthra nem szállítanak gabonát a hétfői vásárra. A nyolczvan rajnai forintot, mióta robotolnak, nem fizetik. Az urasági birtok kikerekítése céljából, néhány földet elvett ugyan tőlök a jószágkormányzó; de más, még pedig jobb helyen ugyanoly kiterjedésűt kaptak érték cserébe. A kaszálás azért esik nehezökre, mert az uraság, Szántótól fél-mértföldnyire eső réteket is bérel. A malomtól pedig úgy estek el, hogy az

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 124. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 125. sz.

³ U. o. 126. sz.

árviz pusztítása után, a jószágkormányzó teljesen az apátság pénzével és erejével építtette újjá.

Most az apát-maróthiakra kerül a sor. A kijelentések szerint: őszi vetéskor három, tavaszikor pedig három és fél napot dolgoznak a földesúri birtokon; az aratást ők végezik; a földcsere a szántói módjára ment végbe; egy napi szőlő-munka czimén másfél nap hajlik le a robotból.

Végül mind a két községbeli jobbágyok közértelemmel oda nyilatkoznak, hogy a ki az ő fölterjesztéseket fogalmazta, saját nézetét is bele vitte a szövegbe; s így esett meg az, hogy élő-szóbeli vallomásaik eltérnek az írott szövegtől.

Ennek hallatára a szolgabíró hivatalosan kinyilvánítja, hogy az apátság ellen indított kereset, mivel nincs tárgyi alapja, magától elesik.¹

Hogy a szántói jobbágyok törvényes kötelezettségeket is súlyosnak találták, nyomoruságos anyagi helyzetök magyarázza meg. Ez kényszeríti őket arra is, hogy 1726. szept. 3-án, Dekisky György, Sipiky István, Moravszky Mátyás, Kajla János és Likavszky János aláírásával ellátott folyamodásukban földesuroktól kétszáz forintnyi kölcsönt kérnek.²

A mint Nezorin Flórián apát halála után (1724. ápr. 1.) Mály József veszi vállaira az apátság terheit, kiterjeszti figyelmét a szántói birtokra is. Értesül, hogy a jószágkormányzónak még most sincs megfelelő hajléka. Nyomban megkezdeti tehát az alapvető munkálatokat. Több ezer forintot utalványoz ki, míg végre fölemelkedik azon izléses s kényelmes épület, mely ma is hirdeti az építők bőkezűségét s gyakorlati érzékét.

Időközben új jószágkormányzókkal találkozunk. Smrhola Jenőt *Bertalan*, ezt pedig még 1729-ben *Methód* rendtag váltja föl.³

1737-ben Hermann Engelbert felülvizsgálja a szántói gazdaságot s dicsérőleg nyilatkozik azon viszonyokról, melyek között *Sablik Lőrincz* gondossága tartja a jószágot.⁴

¹ Zirczi ap. I. t.: II. 927. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 73. sz.

³ Zirczi ap. I. t.: II. 534. 1729. jan. 20-iki levél és Vágs. ir. 1720-as csom. 75. sz.

⁴ U. o.: Fasc. 34.

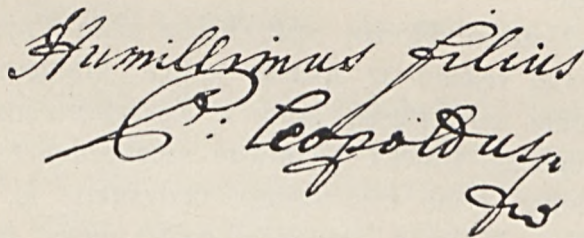
Nem telik el három év sem, s a szántói jószág kormányzása *Vlach Róbert* kezeibe jut.¹ 1744. máj. 7-én meg már *Przibislawsky Benedek* teljesíti a jószágkormányzói teendőket, midőn Hont-vármegye gyűlésétől a vármegyei levéltárban levő, Szántót és Apát-Maróthot érintő okiratok kiadását kéri.²

A Mály József apát halála után beterjesztett hivatalos kimutatás szerint 1748-ban Szántón 16 jobbágy és 6 zsellér, Apát-Maróthon pedig 23 jobbágy és 7 zsellér lakik; s a két birtok évi jövedelme nyolczszáz forintra rüg.

Przibislawsky Benedek a jószágkormányzóságban nem sok dicsőséget szerez nevének. Apátja nincs vele megelégedve; miért is 1749. végén elmozdítja állásából.³

A birtok gondozását ideiglenesen *Vlach Róbert* a csákáni jószágkormányzó végzi. De a két gazdaság nagy távola és a teendők sokasága csakhamar arra készteni őt, hogy az új szántói kormányzó kinevezését az apátnál megszűrgesse.⁴

A választás *Trtina Lipótra* esik. Ő 1750-ben foglalja el hivatalát.

Trtina Lipót 1751. decz. 5-iki aláírása.

Mindjárt kezdetben sok baja van a Balassa-féle adósság kamatai miatt. A pásztói apátság javára ugyanis kétezer forint kölcsön vétetett föl. Ezen tartozás kamatainak fizetését a szántói és csákáni gazdaság terhére rótták, — és pedig oly arányban, hogy Szántó nyolczvan, Csákán meg negyven forintot fizessen évenként.

¹ U. o. Fasc. 34. nr. 7.

² Zirczi ap. l. t.: Act. abb. Pásztó. Fasc. 29. nr. 5.

³ U. o.: Vágs. ir. 1750-es cs. 1. sz.

⁴ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1750-es cs. 1. és 2. sz.

Midőn Trtina Lipót áll a szántói urodalom élére (1750 közepe táján), a gazdaság már két év óta hátralékban van a kamattal. Őt, alig melegszik bele új helyébe, megsürgetik a kamatokért. Rosszúl esik neki, mert zaklatást lát a dologban s nem tudja megérteni, miért oly türelmetlenek rendtársai éppen vele szemben, míg elődjének mulasztására oly könnyen szemet hunytak.¹

Gazdálkodása ellen kifogás merül föl. Hauck Antal apát Bartis Mátyás rendtagot utasítja a felülvizsgálat megtartására. Ebből kiderül, hogy baj bizony volt bőven, de az elégedetlenségnek már vége van.²

Trtina Lipót már folyamatban találja a templom-építést, melyhez, Eszterházy Imre gróf primás engedélyével, legkésőbb 1745-ben fogtak.³ Lelkesedéssel folytatja elődje művét;⁴ de azért a munkálatok lassan haladnak előre, — úgy hogy az Isten háza, teljes egészében, csak 1754-ben készül el.⁵ Az összes költségeket a pilisi apát viseli.

A templom, teljesen szabadon, dombon emelkedik. A szentély hossza hat, szélessége három és fél, magassága hét öl; a hajó megtíz öl hosszú, öt öl széles s hét és fél öl magas. Oltár három van benne. A főoltár a Bold. Szűz menybemenetelét dicsőíti; a baloldali mellékoltár Szent Bernárdé, a jobb meg Szent Erzsébeté. A templomot magát szintén a Bold. Szűz mennybemenetelének tiszteletére avatják föl.⁶

1756. jan. 3-án *Bartis Mátyás*, kap megbízó levelet Szántó és Apát-Maróth kormányzására. Apátja szigorúan meghagyja neki, hogy a gazdaságról pontos számadásokat vezessen, a birtok fejlesztése érdekében minden lehető megtegyen s a melléje adott rendtagot, *Jünger Kelement*, főleg a belső gazdaság terén foglalkodtassa.⁷ 1758. máj. 1-én még az ő kezében látjuk a gazdaságot.

1760-ban Dalmata Ferencz igyekezett a szántói jószágkormányzásra, — habár sikertelenül; hiszen 1760. márcz. 16-án

¹ U. o.: 23. és 24. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Act. abb. Pásztó. Fasc. 34. nr. 8. és 9.

³ Visitatio Canonica eccl. Nádasensis a. 1779. 21. máj.

⁴ U. o.: Vágs. ir. 1750-es cs. 33 sz.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CLIII. sz. a.

⁶ Visitatio Canonica eccl. Nádas. a. 1779. 21. máj.

⁷ Zirczi ap. I. t.: Act. abb. Pásztó. Fasc. 34. nr. 10.

Jünger Kelemen,¹ 1760. jul. 20-án pedig már a szegedi származású Hantzmann Imre vezeti.

Devin. Iussimus con
fr' Mathias Bartis
p. l. Diminutione ibi
Bartis.

Bartis Mátyás 1757. jan. 22-iki aláírása.

Adataink csak 1762. decz. 6-ig beszélnek róla ezen állásában; de 1764. aug. 2-án már Mat Miklós váltja fel munkakörében.

Tevékenysége Szántón mintegy három évi időtartamot (1767. jul. 31-ig) ölel föl. Ekkor ideiglenesen Koszteleczy Máté veszi

Matthias
Koszteleczy Dimin.
Herrn in Anwesenheit
de Welleman Joseph
et Schmalz Diminutione
tor Szántón

Koszteleczy Máté 1777. máj. 30-iki aláírása

át teendőit. De mivel ez a gazdasági dolgokban nem igen járatos, segítségére Beitler Melbódot rendeli Zúri Fülöp apát. 1768. febr.

¹ Zirczi ap. l. t.: II. 534. 1760. márcz. 16- és jun. 20-iki levél.

15-én azonban már a tulajdonképeni jószágkormányzó jelenik meg előttünk *Hájek Frigyes* személyében.¹

Ő körülbelül egy »lustrum«-on át áll a szántói gazdaság élén.² 1774. ápr. 3-án már *Koszteleccky Máté* szerepel jószágkormányzói minőségben.³

Zúri Fülöp apát rendeletére leírja részletesen a szántói és apát-maróthi birtokok viszonyait.

E szerint *Szántón* másfél telkes jobbágy van tizenennyolcz, zsellér tizenegy. Amazok összesen hetvennyolcz napot szolgálnak két ökrös fuvarral; apró szárnyasok után személyenként negyvennyolcz krajczárt fizetnek s valamennyien együttvéve egy borjút adnak. A ház czimén minden jobbágy és zsellér egy-egy forinttal adóz. A zsellérek egyenkint tizennyolcz napot robotolnak. A korcsmáltatás jogát száz, a pálinkáét és húsmérését tíz forintért adja bérbe az uraság. A szántóföldnek két harmadát vetik el; egy harmada ugar. Az elvetett szemes gabona kétszázhetvennyolcz pozsonyi mérőre rüg. Az eleség általában öt szemet ad, tehát a termés ezer háromszázkilenczven mérőre tehető. Kilenczed fejében százharmincz, a malom révén pedig száz mérő gyűl be az apátsági csűrbe. A szőlőtermés negyven akó, — kilenczed czimén negyvenöt akó folyik be. Az erdőből pénzjövödelem alig van; ez jobbadán csak a gazdaság szükségletét fedezi. A takarmányt tíz rét termi. Átlag negyven kocsira valót szoktak kaszálni. Egy kocsi széna értékét két forint harmincz krajczárral számítják. Az állat-állomány: tizenöt tehén és háromszáz juh. Az összes bevétel 1843 frt 15 kr., a kiadás 201 frt 30 kr. Ezen utóbbi azonban a jószágkormányzó és a cselédség eltartását nem öleli fel.

Apát-Maróthon van harminczkét egy telkes jobbágy és hét zsellér. Szolgálmányaikat éppen azon kulcs szabályozza, mint a szántóiakét. A korcsma száz, a pálinka-mérés joga tizennégy, a húskimérés hét forintot jövödelmez. A földeknek itt is kétharmadát vetik el. Vetőre száztizennyolcz mérő kerül. A termés itt is úgy üt ki mint Szántón; tehát ötszáz kilenczven mérőre tehető. Az uro-

¹ Liber Baptismalis, seu Matrica pro ecclesia Szántóviensi. (A nádas plébánia levéltárában.)

² U. o.

³ Matrica ecclesiae Nádasensis, lib. III. ab. a. 1763—1828.

dalomnak hét szőleje van; s ez mindössze ötven akót terem. Kilenczedként ötvenöt akó esik az apátságnak. A hét erdő oly karban van, hogy belőlök piacra mi sem kerül. A hét réten összevéve tizenöt kocsi takarmány nő. Az összes bevétel 1350 frt. 51 kr.; a kiadás — ép oly módon érve, mint Szántón — 41 frt. 30 kr.

A két jószág kormányzásának költségei 448 frt. 1 kr. A kettőnek évi tiszta jövedelme tehát 2503 frt. 35 kr.¹

Kosztelczky Máté halálával (1782. jun. 13.) a szántói gazdaság külön kezelése véget ér, s ez is a csákáni jószágkormányzó, *Stanislaw Tecelin* gondozása alá kerül.²

Művelődéstörténeti szempontból érdekes az 1779-iki egyházlátogatási (canonica visitatio) jegyzőkönyvnek azon része, mely a szántói kántortanító ellátásáról szól.

Van három szántóföldje, melyeken, a vetőmag és a cséplőrész (calcatorum rata) leszámításával, kilencz pozsonyi mérő gabona terem. Mérejét hatvan krajczárjával számítva, fölr 5 frt 40 kr. A házi kert jövedelme nem ér föl egy pozsonyi mérő értékével; a kender után negyven krajczár folyik be. Az egész telkes jobbágyok egyenkint fél, a fél telkesek és zsellérek egynegyed pozsonyi mérőt szolgáltatnak. A község hat kocsi fát ad, 1 frt 80 kr. értékben. A stóla és a lélekpénz két forintra megy föl.

Mindent az utolsó szegig felszámítva, tizenhét forint évi jövedelmet jeleznek az adatok.

Ezen szomorú helyzetet az egyházi látogatást tartó bizottság az apátság képviselőjének szíves figyelmébe ajánlotta. S nem is minden eredmény nélkül; mert az 1800-ik évről szóló jelentés szerint a jövedelemben, mely negyvenhárom forint huszonkét krajczár, lényeges javulást látunk.³

¹ Zirczi ap. I. t.: 563. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Lib sub nr. 40. p. 142.

³ Zirczi ap. I. t.: III. 253. e.

SZENT-PÉTER.

Visszaélés a tizeddel. A misérdiek kibérlik a pusztát. Szent-Péter jövődelme. Deschán Antal ki akarja bérelni Szent Pétert, de nem sikerül neki. Határvillongás.

Illyés András pilisi apátnak utolsó éveiben Cstipsics György is volt csákáni bérlő. Mint ilyen a szent-péteri pusztát a misérdieknél hagyja albérletben. S hogy minél több jövődelme legyen — ezektől nemcsak a kilenczedet, hanem a tizedet is követeli.¹ A misérdieket meglepi a dolog; mert tudták, hogy a szent-péteri pusztá urasági föld, s így ment a tizedtől. S midőn ellenvetesse állnak elő, kijelenti Cstipsics, hogy ő a csákáni tizeddel ezt is megváltotta az esztergomi érsekségtől.

Ezen jogtalan eljárás csakhamar bajt vont maga után. Értesül ugyanis az esztergomi érsekség megbízottja a dologról, s nyomban elrendeli, hogy ezután majd maga az esztergomi érsekség szedi be a szent-péteri tizedet.

E lépéssel a birtok jogi oldalához jutott a dolog. Midőn tehát a cziszterczi rend lett a tulajdonos, Nezorin Flórián első gondjai közé sorolta ezen ügy tisztázását is. Ir Paluska Györgynek, az esztergomi érsekség képviselőjének, s fölvilágosítja a dologról.²

Szent-Péter pusztát Nezorin apát kinevezése után (1712. okt. 5.) is megtartják bérben a misérdiek, — és pedig a régi föltételek mellett. 1714-ben azonban, a kilenczedén, a tíz forinton és ebédén kívül, tavaszi és őszi szántás váltsága czimén még husz forintot fizetnek.³ A misérdiek a kezökön levő földeket egymás között ki nem cserélhetik a jószágkormányzó előzetes engedélye nélkül. A bérbeadás mindig csak három évre terjed;⁴ s a birtok jó karban tartása és határainak megvédése a bérlők kötelessége.⁵

A szent-péteri földek után az apátság jövődelme 1713-ban ily arányokat mutat: Tiszta buzából tizenhárom kereszt⁶ és nyolcz

¹ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. irat. Tized csom. 3. sz.

² Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 23. sz.

³ U. o. 48. és 51. sz.

⁴ U. o. 48. sz.

⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Szent Péter cs. 2. sz.

⁶ A kereszt alatt húsz kévét értettek.

kéve, kétszeresből százötvenegy kereszt és hét kéve, árpából harmincz három kereszt és tizenhat kéve, zabból százhuszonöt kereszt és tizenkilencz kéve.¹

A bérlet-szerződés az egész XVIII. századon keresztül érvényben maradt. Három évenként ugyanis a felek megújítják a szerződést, — de azért ez, lényegét tekintve, mindig a régi marad.² Csak a robot váltsága emelkedik 1723-ban, husz forintról huszonötre, — majd meg 1735-ben huszonöttről harminczra.³

Vlach Róbert szeretné Szent-Pétert is házi kezelés alá fogni. Ajánlja is, 1749. jan. 19-én, Hauck Antal apátnak, — de ez nem fogadja el tanácsát.⁴

1753. óta a bérletben nagy változás áll be.

A régi bérlőkkel szemben új vállalkozó is jelentkezik Hannseni Deschán Antal, m. kir. udvari tanácsos és sóigazgató személyében. Sűrűn levelez és tárgyal a jószágkormányzóval;⁵ ajánlatot terjeszt be és már a próba-szerződés is megkészől.⁶

A tervezet szerint a bérlet hat évre terjedne, évi négyszázhatvan forinttal számítva. Deschán erősen számít arra, hogy mint szomszéd, ő kapja meg a bérletet. Azonban a misérdiiek sem nézik összefont karokkal az események alakulását. Ezek csak négyszáz forint évi bérletet ígérnek. De a szolgáltatmányok alakjában történt ajánlattal együtt mégis előnyösebbnek mutatkozik az övék.

Sok huza-vona után végre elérkezik a döntés pillanata. Vlach Róbert figyelmezteti, sőt sürgeti Deschánt a végső elhatározásra. Ez azonban folyton személyes találkozáson nyargal, ajánlatokon rágódik, de a döntő lépést következetesen kerüli. A misérdiiek meg már ott állnak a kész szerződéssel s várják az aláírást.⁷ A jószágkormányzó tehát — s mi volt ennél természetesebb? — fogja magát s 1753. ápr. 24-én, a misérdiieknek s részben a dénesdi-

¹ Zirczi ap. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 40. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Szent Péter csomagban levő összes szerződések.

³ Zirczi ap. l. t.: Lib. sub nr. 40. pag. 38—39.

⁴ U. o.: Vágs. ir. 1740-es cs. 120. sz.

⁵ U. o.: Vágs. ir. Szent Péter cs. 33—39. sz.

⁶ U. o. 33. és 40. sz.

⁷ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Szent Péter cs. 33. sz.

nek és csölleieknek évi négyszáz forintért, öt évre, bérbeadja Szent-Pétert.¹

Deschán, mint szomszéd, zokon veszi mellőzését. Hauck Antal apáthoz, 1753. ápr. 26-án, irt soraiban erősen kikel Vlach Róbert eljárása ellen s kéri a szerződésnek érvényen kívül helyezését.² De hasztalan, mert a válaszban sajnálkozik ugyan az apát a történetek miatt, de nem találja jogosnak a szerződés megtámadását.³

De még ez sem elég. Közbenjárót is megszólaltat Deschán.⁴ S még így sem boldogul, mert saját eljárásának igazolása mellett ébren örködik Vlach Róbert is, a ki nem szűnik meg apátját ellenkező irányban kalauzolni.⁵

A bérletügy hosszú időn át az 1753-iki alapokon nyugszik. S nehogy a leszámolás és ügyvezetés sok bajjal járjon, már ezen évben azon eljárás honosodik meg, hogy a tulajdonképi főbérlő Urba Márton dénesdi provisor, a többiek csak albérlők, — de mindig a csákáni jószágkormányzó beleegyezésével.⁶

1770. ápr. 24-én a bérlet-szerződés megújul. Öt évre kötik meg. A bérletösszeg négyszáztíz forint. A bérlők kötelesek húsz kocsi törzsök-fát, vagy minden negyed telek után egy öl tüzi fát szállítani. Amannak váltság-díja szekerenként három forint; emezé a távolságtól függ.⁷ 1775. 1778. 1781. 1784. s 1787. ápr. 24-én a szerződést három-három évre megújítják.⁸

A pilisi apátságnak Csákán és az ennek kiegészítő részét képező Szent-Péter miatt sok baja akadt a szomszédokkal. A határok bizonytalansága a perlekedésnek kiapadhatatlan forrását képezte.

A viszálykodás kezdetéül azon tény szolgált, hogy a misérdiek, kik a szent-péteri pusztának bérlői voltak, plébánosuk számára a fát nem saját, hanem az apátság erdejéből vágták ki. S ezen alapon megindulva, hogy eljárásukat külsőleg igazolják, úgy beszéltek, mintha a letarolt erdőterület sajátjuk volna. Így történt, hogy Mály József

¹ U. o.: 31. és 33. sz.

² U. o.: 41. sz.

³ U. o.: 42. sz.

⁴ U. o.: 43. sz.

⁵ U. o.: 44. sz.

⁶ U. o.: 55. sz.

⁷ U. o.: 56. sz.

⁸ U. o.: 59. 62. 63. 65. 66. 71. 72. 73. sz.

apát 1746-ban, nemcsak a Csákánál szomszédos Fél és Madarász, hanem a Szent-Péterrel határos Misérd és Csölle urai — Erdeödy Pálffy János, Illésházy József, Gyarmathy Balassa Pál, Jeszenák János s Pál és Zsitkovszky István — ellen is a peres térre lépett.

A pozsony-vármegyei bíróság, 1747. szept. 5-iki keletű ítéletével, Mály József követelését igazságosnak találja, miért is javára dönt,¹ sőt ki is jeleli a törvényes határokat.²

A vesztes alperesek nem nyugosznak bele az ítéletbe. Ügyöket a királyi táblához föllebbezik.³

1747-ben, határkérdésben a püspökiekkel is pereskedik az apátság.⁴

TIZED.

Az apátság a csákáni tizedet bérli. A pozsonyi káptalannak eső tized-negyed ügye.

Mivel a csákáni tizednek eddig is az apátság volt a bérlője, Widenman jószágkormányzó a jövőben sem szeretne változást látni a dologban. De másrésről értesül, hogy az esztergomi érsek a földesurak kapzsisága⁵ folytán mindenütt véget akar vetni a tized-bérletnek. Ezért javasolja 1713. márcz. 18-iki soraival apátjának, hogy a bér-összeget küldje be jó korán az esztergomi érsekség megbizottjának, Paluska Györgynek; mert így elejét veheti a bérlet fölmondásának.⁶ Az apát el is fogadja a tanácsot. Ir Paluskának s megkéri, hogy a csákáni tizedet adja neki bérbe az eddigi összegért, harmincz forintért.⁷ Paluska elfogadja az ajánlatot.⁸ Így tehát az apátság a tizedet ezután is szedi, — még pedig nemcsak a gabonából, hanem a bárányok- és szárnyasokból is.⁹

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Szent-Péter-Csákán. A perirat. 3—77 l. —Vágs. ir. Szent-Péter cs. 22. 23. 24. 25. sz.

² Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Szent Péter cs. 16. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 52. 83. és 98. sz.

⁴ U. o.: Vágs. ir. Szent Péter cs. 27. sz.

⁵ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. Tized. cs. 1. sz.

⁶ Zirczi apáts. l. tár: Vágselly. irat. 1710-es csom. 9. sz.

⁷ Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. Tized. cs. 2. sz.

⁸ U. o. 4. sz.

⁹ U. o. 48. sz.

A tizedet a pilisi apátság hosszú időn át bérben tartja, és pedig 1720-ig évi harmincz forintért.¹ A következő évben azonban, a birtok szomorú viszonyai folytán, felére olvad le az összeg.² Így marad a dolog öt évig.³ De 1726-ban már öt forinttal emelkedik,⁴ s még az 1746-ik év is ezen összeget találja.⁵ 1749-től 1751-ig huszonöt,⁶ 1752—1761-ig harmincz,⁷ 1762-től 1774-ig száz rajnai forint a tized bérlet-összege.⁸

A csákáni tizednek egy negyede régi idő óta a pozsonyi káptalan tulajdona. Bohanovszky Konrád jószágkormányzó is 1737. jun. 21-én ide fizeti a megfelelő összeget.⁹ Ezen jogi helyzet továbbra is fenmarad.¹⁰

De 1746-ban már természetben akarja beszedni a káptalan a negyedét. A jószágkormányzó ebben nyereszkesedés-vágyat lát, a bíróságnál tiltakozik ezen szándék ellen, sőt ennél még a bérlet-összeget is lefizeti.¹¹

A káptalan nem tudja mire venni a dolgot. Megütközését fejezi ki a történetekre nézve, a jószágkormányzó eljárását helyteleníti s bizalmasan kéri Mály József apátot, részesítse Bohanovszky Konrádot a megérdemlett büntetésben s vegye elejét egyszer s mindenkorra hasonló tények ismétlődésének.¹²

Mály József 1746. jun. 29-iki válaszában elismeri a káptalan akaratának jogosságát, — de méltányosságát nem. Mert szerinte a csákáni tizedet a régi időben, a zilált viszonyok között, be sem igen lehetett hajtani; s így, midőn az apátság a birtok-átvételnél a tizedért bérlet-összeget ajánlt, sok nehézségnek nézett eléje. Miért is most, midőn a birtok már rendezett viszonyok között van legalább is méltányos volna, ha a tized és az ezzel kapcsolatos

¹ Zirczi apáts. l. t.: Vágs. ír. Tized csom. 9. sz. a, b, c, d, e, f.

² U. o. 9. sz. g.

³ U. o. 9. sz. h, i, j, k.

⁴ U. o. 9. sz. l.

⁵ U. o. 10. sz. m, n, o, ő, p, q, r.

⁶ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ír. Tized cs. 20, 21, 22. sz.

⁷ U. o. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. és 31. sz.

⁸ U. o. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. és 43. sz. — 1750-es cs. 15. sz.

⁹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ír. 1730-as csom. 102. sz.

¹⁰ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ír. Tized csom. 10. 11. 12. sz.

¹¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ír. 1740-es csom. 48. sz.

¹² U. o.: Vágs. ír. Tized. cs. 13. sz.

tized-negyed beszédese az apátság kezén maradna. De ha ebben a dologban változás történnék, — folytatja tovább — az igazság úgy hozza magával, hogy a természetben befolyó anyag a bérleti összeg, a négy forint, értékét ne haladja túl.¹

A káptalan megmarad továbbra is követelése mellett.² Vlach Róbert, az új csákáni jószágkormányzó meg, Késmárky György pozsony-vármegyei szolgabíró útján, 1748. máj. 3-án, hivatalból szólítja föl a káptalant a régi eljárás fentartására. De a káptalan sem marad néma. Nevében Tóth László dékán szólal meg és ki nyilvánítja, hogy ezentúl igenis természetben fogja beszédetni a negyed.³

Ezzel megnyílt a perlekedés útja. A pozsonyi káptalan Szüllő Zsigmond pozsonyvármegyei alispán kezeibe teszi le az ügyet. A bíróság 1748. nov. 22-re idézi meg Vlach Róbertet.⁴ A kérdés azonban függőben maradt; miért is a tiltakozások a következő évben ismétlődnek.⁵

1751-ben azonban már szent a béke. A káptalan az évi bérlet-összeget hét forintra emeli föl; az apátság meg mint a negyed bérelője elismeri, hogy a káptalannak van joga természetben is beszédni a negyed.⁶ Ezen jogviszony a későbbi években is érvényben maradt.⁷

¹ U. o. : 14. sz.

² U. o. : Vágs. ir. 1740-es cs. 81. sz.

³ U. o. : 105. sz.

⁴ Zirczi ap. l. t. : Vágs. ir. 1740-es cs. 113. sz.

⁵ U. o. : Tized cs. 18. sz.

⁶ Zirczi ap. l. t. : 1750-es cs. 18. sz.

⁷ Zirczi ap. l. t. : 1750-es cs. 42. 65. 92. 108. 131. 142. 148. 161. sz. — 1760-as cs. 6. 14. 21. 30. 39. 45. 50 59. 62. 71. sz. — 1710-es cs. 1. 9. 18. 23. 27. 52.

III. FEJEZET.

AZ ÖNÁLLÓSULÁS, ELTÖRLÉS ÉS VISSZAÁLLÍTÁS KORSZAKA.

1784—1814.

1) A PILISI APÁTSÁG ÉLETE.

A pilisi apátság mint az egri gimnáziumnak egyik föntartója. A pilisi apátság eltörlése. Csákán és Szántó hivatalos összeírása és átvétele. Stanislaw Tecelin jószágkormányzóra mily hatással van az eltörlés. Visszavonulása freybergi rokonai körébe. Vérmes remények a rend visszaállítására nézve. Stanislawot rokonai körében éri utól a halál. A hűbéri és a szabadság eszmék ellentétessége és összeütközése. A szerzetes rendek kiszemelése a hazai nevelés- s tanítás-ügy szolgálatára. A ciszterterczi rend visszaállítása s ennek föltételei. A pilisi apátság okiratainak felfödözése Vág-Sellyén. Ezeket Csáky Albin gróf vallás- s közoktatás-ügyi miniszter átengedi a jelenlegi pilisi apát, Vajda Ödön részére. Schumann Theofil pilis-pásztói apát szerepe.

A wellehrádi apátság eltörlése a pilis-pásztóiak önállósulását eredményezte. A pásztói konvent ekker már Egerben van s magasztos rendi hivatásunkkal, — az ifjúság nevelő-oktatásával foglalkozik. Apátja nincs, az ügyvezetés s hatalom vékony szálai az egri konvent fejének kezében összpontosulnak. A pilisi apátság javain, Csákánban és Szántón, Stanislaw Tecelin végzi a jószágkormányzói teendőket, — Szántón azonban segítségére van Kalivoda Menyhért rendtag. Mindkét birtok az egri konvent, vagyis a gimnázium szükségleteinek födözésére küldi nélkülözhető jövő-

delmét.¹ Így maga Csákán készpénzben ötszáz forintot fizet a központi, vagyis az egri pénztárba.²

A függetlenné lett kettős magyar apátság élete azonban igen rövid, II. József császár 1787. szept. 16-án³ ezeket is eltörli.

Az egri konventnek ezt megelőző s erre következő sorsát, a dolog természeténél fogva, a pásztói apátság történeténél rajzolom részletesen. E helyütt a tárgyi kapocs csak azon teret hagyja előttem szabadon, melyet a pilisi viszonyok szőnek át, — vagyis Csákán és Szántó képeinek festését. Végezem tehát a rám várakozó feladatot.

1787. okt. havában Csákánba és Szántóra bizottság érkezik, a gazdaság hivatalos leltározása és átvétele céljából. Szántón Majláth Ferencz vezeti az összeírást, — Csákánban meg Szathmáry János, Ujváry János kamarai összeíró és Kis Mihály ispán az ügy intézői.

Stanislaw Tecelin éppen Szántón időz, midőn 1787. okt. 15-én Majláth Ferencz ide érkezik s előmutatja az apátság eltörölését tartalmazó oklevelet. Nyomban a pénztár felnyitását követeli. Kalivoda Menyhért, ki ez időszert a szántói pénzügyét gondozta, nyomban megfelel a felszólításnak. A bizalmatlanság oly nagy hogy Majláth még embereket is hozott magával, a kik az egyes tárgyak esetleges elvitelét meggátolják.

Ily tapasztalás erősen lehangolja Stanislawot; de kedélyének húrjait még inkább megfeszíté a hír, hogy Csákánba is megérkezett az átvevő küldöttség.

Tüstént bucsút-vesz Szántótól, hogy szemtanúja lehessen a Csákánban végbemenő eseményeknek. Mire megérkezik, az ispánt, a cselédséget és a cséplőket már föleskették az igazmondásra. Az esküt ő sem kerüli el, — habár más czimen. Az összeírás sürgősen folyik. Megbecsülnek, fölvesznek és összeírnak mindent. 1787 okt. 27-re végeznek. Ekkor Stanislaw Tecelin Szántóra siet. Meglepetésére azonban, egy íródeákon kívül kit sem talál itt, — Kalivoda Menyhért kedvező alkalmatossággal Morvaországba vonúlt.

¹ Zirczi ap. I. t.: III. 23. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Vágselly. ir. 1780-as csom. 18. és 19. sz.

³ U. o.: II. 920. sz.

Most látta Stanislaw, mily szánandó sorsra jutott. Ha nem hoz vala magával egy kis kenyeret és egy ital bort, betevő falat nélkül marad. Végre megszánta Gosztonyi Mihály, s nov. 4-ig ennek vendége lön. Majd meg, midőn a kamarai gazdatiszt megérkezett, karácsonig ennél kapott élelmezést. Az ünnepek elteltével Csákánba megy, majd ismét Szántóra tér vissza. Itt 1788. ápr. 6-án szószékre lép s a hivektől elbucúzik, a templomot Isten kegyeibe és az ő hitbuzgalmukba ajánlja. Most még egyszer Csákánnak irányítja útját s itt meg is állapodik; de nincs maradása, — távozni kénytelen. Megtört lélekkel hagyja el Csákánt. S midőn tapasztalja, hogy régi emberei között, kikkel pedig legutóbb is annyi jót tett, elengedvén nekik az urbéri szolgálmányokat, — egyetlen egy sem találkozik, a ki szivességből Pozsonyba szállítaná: keserű érzelmek között idézi ezen régi igazságot: »Donec eris felix, multos numerabis amicos!«

Pozsonyban csakhamar pénzre szorúl. Szorgalmazza tehát szerény háromszáz forintnyi nyugalom-díját. Augusztusban (1788) végre is hozzájut. Ekkor Zúri Fülöp apát éppen Bécsben időz. Ide hívja őt is és magával viszi Morvaországba.¹

E közben értesül, hogy Ujváry János Csákánban még azon tárgyakat is árverésre akarja adni, melyek Zúri Fülöp apát személyes tulajdonai.² E miatt 1788. jan. 14-én tiltakozását fejezi ki.³

A mint Ujváry a dologról értesül, nyomban megkeresi Stanislawot soraival, melyekben eljárását azzal igazolja, hogy a csákáni leltárban jelzett tárgyak közül néhánynak lába veszett; miért is ezekért akart kárpótlást szerezni.⁴

Az ügy tisztázása Stanislawot még egyszer Pozsonyba szólítja. A mint teendőit végzi, visszamegy ismét Morvaországba, apátja oldala mellé. Az 1788-ik évet itt tölti, mignem az újév beköszöntésével szülőhelyére, a morvaországi Freybergbe vonúl rokonai körébe.

Itt sem tölti az időt tétlenül. Mivel Morvaországban ekkor a papság csekély számmal volt, bő tere nyílt az egyházi szónoklat

¹ Zirczi ap. I. t.: Lib. sub nr. 40. p. 147—9.

² Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1780-as csom. 80. sz. — III. 28. sz.

³ Zirczi ap. I. t.: III. 29. sz.

⁴ U. o. III. 31. sz.

és lelkipásztorkodás terén. Működése oly tetszésre talált, hogy egy helyi káplánságot nemsokára felajánlottak neki. Ekkor jó azonban közbe II. Lipótnak biztató ígérete, melylyel a rend visszaállítására czélzó törekvését fejezte ki. Nem fogadja el tehát az ajánlatot; hanem Zúri Fülöp apáttal Bécsbe siet, hogy a visszaállítás útját egyengessék.¹

Minden követ megmozdítanak. Zúri az éppen Pozsonyban tanácskozó országgyűlést is megkeresi kérvényével. A folyamodványt Stanislaw fogalmazza. Minden nagyzás mellőzésével, tárgyilagosan felsorolja rendje érdemeit s azon szép fejlődést, melyet a nevelő-oktatás dicső feladatának elvállalásával maga a rend és a rábizott ifjúság elért.²

A dolog azonban későn került a rendek elé, — s így függőben maradt. Stanislaw Tecelin azonban nem mondott le a reményről, élete utolsó perczéig bizott a rend visszaállításában. S valósult is reménye. Számára azonban sohasem nyílt többé működés-kör hazánkban. Mert, midőn I. Ferencz királyunk a cziszterczi rendet hamvaiból új életre keltette (1802), a középiskolai tanszékekbe ültette a tagokat, kikre nézve, e pillanat óta, a létezés jogczimét első sorban a nevelve-tanítás magasztos feladatainak az egyház és haza érdekei szerinti megoldása fogja képezni mindenkoron.

Stanislaw Tecelin az összeköttetést rendtársaival élte-fogytaig fentartotta. Sűrűn levelez Egerbe,³ s mint egykor jelentős állású rendtag, több dologban nyújt felvilágosítást. Az ő érdeme az is, hogy IV. Béla királyunknak a pilisi apátság javait és jogait megerősítő privilégialis levele eredetiben kezünknel van; mert ő küldötte a pesti vásárra jövő freybergi kereskedők által a pesti szervitákhoz, kik azután az egri konventnek kézbesítették.⁴ Mint a rend kebelén kívül álló tag végrendeletet is készít, s fő örökösének

¹ U. o.: Lib. sub nr. 40. p. 149—150.

² U. o.: III. 56. sz. — A fölterjésztérsről, mivel tartalma leginkább a pásztó-egri viszonyokra vonatkozik, Pásztó történetében szólok részletesen.

³ Zirczi ap. I. t.: Litterae et negotium testamentarium def. Patris Tecelini Stanislaw. III. 282. sz. 2—11-ik levél.

⁴ U. o. 6. 7. és 8. számú levél.

az egri »collégium«-ot nevezi meg.¹ 1806. febr. 25-én a halál megszabadítja hányt-vetett életétől.²

V. Ferdinánd király atyjától, II. Lipóttól, a trónnal együtt öröklí azon ellentétet, mely birodalma és Franciaország között létezett. Nem hatalmi törekvések, vagy családi érdekek, hanem eszmék állanak egymással szemben. S ezért volt kikerülhetetlen az összeütközés. A régi hűbéri eszmék védője: Ausztria; az új szabadsági ideák zászlótartója: Franciaország.

Midőn Ferencz király látja, hogy az egyenlőség, testvériség és szabadság eszméi a francziák kezében sajnálatosan elváltoznak, — hogy az ígért boldogság helyét a szenvedély áldozatainak bosszúért kiáltó vére lepi el: bizalmatlanná lesz a különben nemes tartalmú szabad eszmék iránt s kiirtásukra egy egész életet szentel.

Célja elérésére két eszközt lát alkalmasnak. Egyrészt a szabad eszmék bejövételének meggátlását s a már birodalmában levőknek elnyomását; másrészt oly nemzedék nevelését, mely a vallás-erkölcsi eszmék sugalmazása alatt a társadalmi rend-, jólét- és békének hű őre legyen.

Mig amaz egy téves felfogás alapján kelt okoskodásnak számandó következménye: addig emez az emberiség összes multjának tapasztalatain átszűrődött meggyőződés nyilvánulása. S ép ezért, mig a halálra ítélt szabad eszmék, létjogot követelve magoknak, évtizedek kínos küzdelmeit fejtik ki s kiméletlenül seprík el utjokból mindazt, a mi előhaladásukban gátolja őket: addig a megbízható utódok képzésére maga a társadalom is készséggel közreműködött, örömmel üdvözölvén körében azon munkásokat, kik az emberiség ügyét az ész- és szív-képzés tisztultabb világában szolgálik.

Az utóbbi eszköz — vallás-erkölcsi meggyőződéssel bíró nemzedék képzése — apostolaiúl szemelte ki I. Ferencz királyunk a szerzetes rendeket. Ezen szempont vezérli tehát akkor is, midőn a

¹ U. o. 12—34. sz. levél és II. 541. sz. — Az örökséggel ugyan nem sokra ment a rend, mert a hagyatékra 30 frtot még rá is kellett fizetni. De volt letétben is ezer rajnai forint. Ez, az említett harmincz forint leszámításával, tiszta jövődelme maradt az egri collégiumnak. (U. o. 15. sz. levél. és II. 541. sz.) De sok huza-vonába került, mig végre 1812. jul. 13-án dűlőre jutott az örökösödés ügye. (U. o.: II. 541. sz.)

² U. o.: III. 282. sz. 12. és 13. számú levél.

pilis-pásztói cziszterczi apátságokat 1802. jun. 25-én visszaállítja; hiszen így nyilatkozik: Az isteni tisztelet emeléséről és az ifjúságnak helyes irányú nevelése- s oktatásáról akarunk gondoskodni.¹

Hogy a rend tagjai megfeleltek-e a hozzájuk fűződő várakozásnak, Pásztó történeténél lesz várva-várt alkalmam elbeszélni; — ide tartozván a czisztercziek egri életének, tehát nevelés-oktatásügyi működésöknek ecsetelése is.

Még a rend visszaállítása nem is lépett a tények sorába, I. Ferencz király már is kiadta rendeletét, 1802. márcz. 12-én és ápr. 6-án, a birtokok összeírása, leltározása és a rend kezére visszabocsátása érdekében. A munkálatok végzésére alakult bizottságban Machek Vilmos és Pásztty Rajmund rendtagok is működnek. A pilis-pásztói birtokviszonyok fölvételével 1802. jun. 2-án készülnek el.

Rajmund Pásztty
S. O. Cisterciensis
pro Plenipotentiari
exigimus.

Pásztty Rajmund 1802. jun. 2-iki aláírása.

A jegyzőkönyvből megértjük, hogy a birtokok jövődelme 1802. ápr. 24-től már az apátsági pénztárba folyik, — hacsak királyi rendelet másként nem intézkedik. A bérletekre nézve pedig irányadó elv lön, hogy a helytartótanács által kötött bérleti szerződések érvénye fönmarad.²

A birtok-átvételnek lényeges pontját a birtok alapjainak, az okleveleknek átadása képezi mindenkor. Ezért kézbesíti a m. kir. udv. helytartónács a kamarai levéltárnak a pásztói, s csekély részben a pilisi apátságra vonatkozó okiratait már 1803. febr. 8-án

¹ Zirczi ap. l. t.: III. 74. és 255. sz. — *Fejér*: Jurium ac libertatum religionis et eccl. cath. codicillus diplomaticus. p. 468—470. — Eredetije a czisztercziek egri konventi levéltárában.

² U. o.: II. 920. sz. — III. 74. sz.

Schumann Theofil (1802. jun. 25—1809. nov. 16) pilis-pásztói apátnak.¹

Theophilus Schumann
S. ord. Cister. Abbas de Bity & Pásztó.

Schumann Theofil apát aláírása.

A pilisi apátság okiratainak zöme, vagyis a melyeket az eltörlés előtt nem Pásztó, hanem a csákáni jószágkormányzóság őrzött, mivel soha sem került a kamarai levéltárba, — a visszaállításakor nem jutott vissza a rend kezére, hanem maradt ott, a hova a rend feloszlatása idején hurczolták, t. i. a vágsellyei közalapítványi levéltárban. Mignem e sorok írójának jutott a szerencse, hogy levéltári buvárlatai közben ezen lappangó, rendi történetünkre megbecsülhetetlen adatokat nyújtó iratokat, vagyis a pilisi apátságnak csákáni levéltárát teljesen, s a szántóit részben felfödözze, — s ezzel alkalmat szolgáltatson a jelenlegi pilisi apátnak, Vajda Ödönnek, hogy ezen szellemi kincset, Gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter magas engedelmével, megillető otthonukban, a pilisi apátság zirczi levéltárában helyezze el.

Schumann Theofil apát kezét a régi szerződések békószzerűleg lenyűgözték. Cselekedni akarna, de nincs módjában. Tesz tehát annyit, a mennyit a jog és méltányosság megengednek. A csákáni gazdaságot Novák Krizosztom pannonhalmi szent-mártoni főapátnak adja bérbe; Szántót a bérlő kezéből kiveszi és Machek Vilmos jószágkormányzó kinevezésével házi gazdálkodást hoz be, — s így fődözi az egri gimnáziumi ifjúság nevelő-oktatásában fáradozó fiainak, s ezzel együtt a tanintézetnek költségeit; a szántói plébánia szervezésének, rendje érdekét szemmeltartó meggyőződésből, ellene van.

Kettős apátságának bokros teendői és aggodalmai mellett, az egri gimnázium épületében szenvedő francia sebesültek lelki vi-

¹ Zirczi ap. I. t.: III. 253. k. — Eredetije, melyet a pásztói apátság történetében fogok közölni, a ciszterciek egri konventi levéltárában.

gasztalására is jutott ideje. Mig azonban mások utját az örök élethez egyengeti vala, saját földi élete előtt az utat a járványos betegség szülte halál vágta el 1809. nov. 16-án.¹

Szerzetes fiai három évig viselték már az árvaság gyászát, midőn (1812. szept. 4.) I. Ferencz király, az egyesítés nagy szabású gondolatának hatása alatt, Zircz kormányzó-perjelét, *Dréta Antalt* állítá apátság 1814. aug. 19-én már benne tiszteli közös főpapját.

*Schumann Theofil pecsétje.*²

a pilis-pásztói apátságok élére.

Dréta Antal a ki-nevezés pillanatától kezdve csüngött Zircz, Pilis és Pásztó egyesítésének eszméjén. Terve rövid idő alatt sikerül is. Hiszen a hármas

E pillanattal az egyes apátságok önállósága véget ér, s életfolyamuk a zirczi, pilisi és pásztói apátságok történetében egyesül.

2) A PILISI APÁTSÁG BIRTOKAI ÉS JÖVŐDELMEI.

CSÁKÁN.

Csákán állapot a önállósulás idején. A csákáni templom leírása. Csákán mint fiók-egyház. Összeírás és átvétel az eltörlés után. Jobbágyságok és zsellérek 1787-ben. A csákáni templom belső fölszerelése. A csákáni talajviszonyok és időjárás. A jobbágyság nyomorított helyzete. Az irtalmasrendűek mint bitelezők. Csákán jövődelmezősége. Neubold János

¹ A ciszterci rend egri kath. főgimnáziumának tudósítványa az 1864/65-ik tanévre. 28. l.

² A kör-alakú pecsét alapja egy négyzetet képező pajzs, melynek két sarka hegyes, kettő pedig gömbölyded. A pajzsot a négy egyenlő ággal bíró kereszt, mely ágaival a pajzsra is túl húzódik és négy végén M. O. R. S. betűkkel van ékesítve, négy részre osztja. A jobb oldali felső mezőben szemléljük a Gondviselés, vagyis a mindentudás jelvényét a szemet; a bal oldali felső mezőben lángoló szív tűnik elénk, hirdetve az égő, vagyis forró szeretetet; a jobb oldali alsó mezőben a szeg, lándzsa és tövis koszorú alakjában az Üdvözítő kínzótatásának eszközei jelennek meg; a bal oldalon tündöklő négyes folyam és a hármas halmon emelkedő kettős kereszt a magyar királyság czimerét képviseli. A kereszt ágainak találkozásánál, vagyis a közepén meg három ujját ég felé emelő, kettőt pedig lezáró, tehát esküre emelt kéz látható, kifejezve a hűséget a hithez és a hazához. A pajzs felső részén apáti süveg van, tőle balra és jobbra egy-egy pásztorbottal, a pilis-pásztói kettős apátság egyesülésének jelképekül.

bérlő. A cziſzterczyi rend mily föltételek mellett kapja vissza a jószágot. Özv. Neubold Jánosné követelése. Novák Krizosztom pannonhalmi szentmártoni főapát Csákánt kibérel. Csákán házi kezelés alatt.

A wellehrádi apátság megszűnésével, Csákán viszonyaiban egyelőre semmi változás sem történt. Stanislaw Tecelin megmaradt továbbra is a jószágkormányzóságban s küldötte az egri konvent számára a gazdaság nélkülözhető jövödelmét, évenként legálább ötszáz forintot.

Csákán község két sorban épült. Hosszában nyolcz, széltében két, köröskörül meg harmincz percz alatt be lehet járni gyalogszerrel. A templom a falú közepén emelkedik; hosszában nyolcz, magasságában három és fél öl. A szentély két öl hosszúságú. A világosság négy ablakon hatol be. A falakat belül festés ékesíti. Az orgona négy változatú. A három oltár közül a főoltár Mihály arkangyal, a déli oldalon levő Szent Bernárd, az éjszaki meg a Szent-Család tiszteletét hirdeti.¹

Művelődéstörténeti szempontból érdekes vonásokat tár elénk a Csötörtökön, 1784-ben végbement egyházi látogatás jegyzőkönyvének azon része is, mely Csákánnak, mint fiókegyháznak viszonyait öleli föl.

A csötörtöki plébánosnak Csákánban van nyolcz pozsonyi mérő alá való földje. A hivek csak az őszi vetés alá szántanak, s az ez után eső aratás és összehordás munkáját végezik. Az évi termés, mindennek levonásával, 12 mérő búza és nyolcz mérő árpa.² A föld minden harmadik évben parlagon marad.

A két juhász egy-egy bárányyal adózik.³ Tizenhatod czimén befoly három mérő búza, két mérő zab⁴ és egy mérő árpa. Minden egyes egész telkes jobbágy 25 krt és fél pozsonyi mérő rozsot⁵ — s minden zsellér tizenkét krt fizet. Jobbágy van tizen-négy, zsellér huszonkettő.

¹ Visitatio Batthyániána ecclesiae Csötörtökiensis. §. 18. 9. okt. 1784. (Laszczik Bernárd t. rendtársam szíves közlése).

² A búza méreje 1 frt., az árpáé meg 50 kron kelt.

³ A bárányt 25 krba számítják.

⁴ A zab mérejének ára 50 kr.

⁵ A rozsból egy mérő 75 krba esik.

A stola-jövődelem így alakul meg: A kereszteleés 15 kr; a hirdetés és esketés együtt — még ha más végzi is az esketést, s a csötörtöki plébános csak bizonylatot állít ki a hirdetésekről — 60 kr; az avatás 15 kr., de az első szülés utáni avatáskor 25 kr, továbbá pecsenye, kalácsféle és bor is jár, — ez utóbbiakat 15 krral meg lehet váltani; a strophium váltságdíja 25 kr; a felnőtt férfi temetése 1 frt, az asszonyé 80 kr, a serdült ifjúé 60 kr, férjhezmenő leányé 40 kr, a csecsemőké 25 kr. Az énekes mise után 1 frt, a csendes után 50 kr. jár. A keresztlevel 50 kr.¹

Midőn a pilis-pásztói apátságok eltörlése is bekövetkezett, Stanislaw Tecelin jószágkormányzó helyzete tarthatatlanná lőn.

Éppen Szántón foglalatoskodik a birtok átadásával, midőn követ érkezik oly hirrel, hogy a kamarai birtok-átvevő bizottság már megkezdette munkáját Csákánban is. Sietve indul Csákán felé s 1787. okt. 19-én meg is érkezik rövid tartózkodást ígérő otthonába.²

Ekkor a bizottság már mindazokat megeskette, kiknek nyilatkozatára az összeírásnál számított. Így Kis Mihály ispán,³ Kozusek József kulcsár, Polákovics Péter juhász, Hrusák Erzsébet gazda-asszony, Tonacsek Anna és Muslay Erzsébet szolgáló,⁴ továbbá Kovács József, Mórocz Ferencz, Modora Ádám, Mórocz Péter, Bitsány János és Ferencz, Czibikel Ferencz és Blaha Mihály cséplők⁵ esküjének tartalmából megértjük, hogy hit alatt fogadták a csákáni uradalom körébe eső értesülésöknök hű megvallását.

Most azután megkezdődik az összeírás, melynek élén Szathmáry János áll, a fő közreműködők pedig Ujváry János kamarai összeíró és Kiss Mihály ispán. Kimutatásuk szerint, a pozsonyi vámnak, Csákánnak és Szent-Péternek az értéke 55.784 frt 40 kr.⁶ Az évi bevétel 3599 frt 43 kr.; a kiadás meg 953 frt 51 kr. Ez utóbbiból azonban az épületek tatarozása, a cselédség és a gazdasízt ellátása kimaradt, — tehát hiányos.⁷ A beruházás (fundus

¹ Visitatio Batthyianiana ecclesiae Csötörtökiensis. § 12. 9. okt. 1784. (Laszczik Bernárd t. rendtársam szíves közlése nyomán.)

² Zirczi ap. I. t.: Lib. sub nr. 40. pag. 148.

³ U. o.: Vágs. ir. 1780-as csom. 29. sz.

⁴ U. o.: 30. sz.

⁵ U. o.: 31. sz.

⁶ U. o.: III. 23. sz. — Vágs. ir. 1780-as csom. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. sz.

⁷ U. o.: III. 23. sz. — Vágs. ir. 1780-as cs. 32. sz.

instructus) értékét a leltári becslés 3492 frt 55 kr.-ban állapítja meg.¹

A pénztári készlet 627 frt 32 kr.; ezen fölül kinn van hitelben 108 frt 12 kr.² Az ingóságnak 1787. decz. 13—15-iki elárverezése után 538 frt 16 kr. foly be.³

Ezen összegből Ujváry János egy részt a pozsonyi harminczad-hivatalba küld, a többit pedig különböző tartozások törlesztésére fordítja.⁴

Az összeírás s a vele kapcsolatos eljárás költsége, Csákanban és Szent-Péteren, 238 frt 59 kr-ra rúg.⁵

1787. decz. 6-ikáról ismerjük a jobbágyok és zselérek nevét. *Jobbágyok*: Voyk János, Mikóczy János, Kovács András, Horvát János, özv. Teszacska N.-né, ifj. Mikóczy József, Kiss János, Darázs András és Ferencz, Mikóczy András és József, Zalka János, Holocsy Ferencz, Molnosy (Málnásy?) Ferencz, Kiss György, Miklóvics István. *Zsellérek*: Kabina György, Bicsány János, Nagy József, özv. Blaha Jánosné, Blaha Mihály, Hrusák Mátyás, Velezcsak N., Vlaszak N., Raska Ferencz, Zamecsnik Jakab, Bicsány Ferencz, Kovács József, Czibikel Ferencz, Blaha András, özv. Czibikel Györgyné, Hrusák Flórián, Nagy Mihály, Gazdag Imre, Szamkó János, Kutal János, Muslay István és Zaicska Pál.⁶

Mivel az összeírók munkája a gazdaságon kívül még a templomra is kiterjeszkedik, ennek vagyonáról és fölszereléséről is értesülünk. A készpénz 48 frt 51 kr., melyet Mikóczy József gondozó (curator) őriz. Zaicska Pálnál hitelben van 12 frt. Van a templomnak három földje. Egy a hosszú földek között nyolcz, — egy a »Fehér árok«-nál s egy Madarász felé hét-hét pozsonyi mérő alá való. Mindnyáját az uraság, mint kegyúr, adja bérbe.

A fölszerelést a következő tárgyak alkotják:

Egy ezüst kehely aranyozott tányérkával (patena); két pléh kanná; négy, különböző színű selyem és ugyanennyi közönséges misemondó ruha, a megfelelő stólákkal és karékekkel (manipulus); hat

¹ U. o.: Vágs. ir. 1780-as csom. 42. sz.

² U. o.: 43. sz. — III. 25. sz.

³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1780-as csom. 44. sz.

⁴ U. o.: 45. 46. 47. 48. 49. 74. 75. sz.

⁵ U. o.: 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. és 73. sz.

⁶ U. o.: 54. sz.

mise-ing (alba) és ugyanennyi vállkendő (humerales); négy öv (cingulum); három pap-sipka (quadratum), melyeknek egyike se-lyem; tizenkét corporale és purificatorium; nyolcz bursa; kilencz palla és velum; két új és egy régi misekönyv; egy római szer-tartás-könyv (rituale); egy fakeszt, melyet temetéskor szoktak használni; három oltárterítő (antependium); tizenkét oltárkendő; egy csillár; nyolcz fa-gyertyatartó; két csengő; egy szen-teltvizeztartó a szenteltviz-hintővel; három terítő, egy szőnyeg, nyolcz nagyobb és két kisebb szék; egy gyóntatószék; egy szó-szék; négy-változatú orgona; két harang; egy ruhaszekrény a sekrestyében; egy evangéliumos könyv magyar nyelven és egy vassal bevont persely.¹

Stanislaw Tecelinus
Sac. Cos. Ord. Cisterciensis
Professus et Abbatialis Cisterciensis
Administrator Conventus
et Prioratus Cisterciensis

Stanislaw Tecelin 1784. aug. 24-iki aláírása.

Midőn az összeíráshoz már érdemlegesen hozzáfogtak, Stanislaw Tecelin jószágkormányzót és Kis Mihály ispánt arra is föles-kették, hogy eddigi hivatalukat ezután is lelkiismeretesen kezelik és a kamarai összeíró által rájuk bízott józágnak hűséges megőr-zői és felügyelői lesznek.²

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1780-as cs. 76. sz. — A kimutatás nem emlékezik a templom díszét képező képekről. Pedig még ma is látható a templom falán Szent-Vendel olaj-festésű képe aranyozott keretben, hátán ily felirattal: »Ex voto. Anno 1779. Tecelinus Csákányii administrator W. P. O. Cisterciensis. (Laszczyk Bernárd jószágkormányzó föl-jegyzése.)

² U. o.: 77. és 78. sz.

Stanislawra nézve ugyan a fölesketés teljesen fölöslegesnek bizonyult; mert a csákáni gazdaság vezetését Ujváry János az eddigi ispánnak, Kis Mihálynak adta át azon kötelezettséggel, hogy a bevételek- és kiadásokról rendes számadást vezessen s ezt negyedévenként terjeszsze be.¹

A Csákánról szóló hivatalos és magán jellegű leírások közértelemmel szűk-termésűnek tüntetik föl a talajt. Nedves években még csak tűrhető a termés; száraz időjárás mellett alig hoz valamit.

Az 1787-iki év is jellemző adattal járul a gazdaság megisméréséhez. A jobbágyok- és zselléreknek annyijok sem terem, hogy belőle legalább megélhettek volna. Nincs mit tenniök, Szöllősy Ferencz adminisztrátorhoz fordulnak vetőmagért és élelmi szerért.² S hogy kérelmök annál biztosabban meghallgatásra találjon, Mokripodáry Miklós alispán támogatásáért is esedeznek.³

Ujváry János 1788. febr. 4-én, tekintettel az ispán véleményére, megadja nekik a kért gabonát, de kiköti, hogy minden egyes állítson maga helyett megbízható kezest.⁴

Kiss Mihály ispán márcz. 15-én a csákáni állapotokról részletes jelentést terjeszt a kamarai kormányzóság elé, jellemzi a kérvényező egyének anyagi viszonyait és megbízhatóságát s tervet készít, mily arányban kellene őket segíteni.⁵

A jobbágyok ügyét Bittó K. főbíró is felkarolja. Márcz. 25-én ír Kiss Mihály ispánnak, hogy a kezéhez jutott intézkedés szerint, vagy piaczi áron, vagy új fejében, ossza ki a jobbágyok között a gabonát.⁶

Az 1788-ik év folyamán a bécsi irgalmasrendűek kétezeröt-száz forintos adós levéllel állnak elő. E szerint, ezen összeget Vlach Róbert csákáni jószágkormányzó a csákáni gazdaságra vette föl. Némileg feltűnő volt a dologban, hogy az adóslevél alá csak keresztet csinált, nevét pedig a hitelező Kratochila György jegyezte alá. Jelezve volt ugyan az ok, t. i., hogy Vlach Róbert keze reme-

¹ U. o.: 79. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1780-as csom. 82. sz.

³ U. o.: 83. sz.

⁴ U. o. 84. sz.

⁵ U. o. 88. sz.

⁶ U. o.: 90. sz.

gett, — de a kir. ügyigazgató nem akart belenyugodni a dologba. Ir tehát Liszkay Miklós biztosnak, tudja meg az ügy mibenlétét.¹

Liszkay Miklós éppen ekkor küldötte Stanislaw számára a nyugalomdíjat. Felhasználja tehát az alkalmat és hivatalból megke-
resi őt: nyilatkozzék őszintén és határozottan, vajjon tényleg lé-
teznek-e ezen adósság a pilisi apátság terhére, vagy sem? s fizet-
tek-e utána kamatot is?²

II. József császár 1789. okt. 13-án kelt soraiban közzétette
azon elhatározását, mely szerint a csákáni uradalmat *Vlassics Mihály*
előadónak adja bérbe. Tájékozódás céljából szükséges volt tisz-
tába jönni a birtok összes viszonyaival. Ezért nyer Velner Péter
Ferencz oly értelmű megbízatást, hogy Csákánról és a hozzátartozó
összes birtokok- és értékekről részletes jelentést készítsen. 1790.
máj. 14-én meg is kezdi éppen egy hora terjedő munkáját.

Közléséből ismét a régi tapasztalások megerősítését olvassuk
ki. Tudniillik Csákán földje terméketlen; legelője van ugyan, de a
marha hiába járja; erdeje pedig éppenséggel nincs. A bevétel ro-
vata 2910 frt 20 krajczárról, a kiadásé pedig 382 frt 19 krról
beszél;³ s így tiszta jövedelemként maradna 2528 frt 1 kr.⁴

¹ U. o.: III. 30. sz.

² Zirczi ap. l. t.: III. 27. sz.

³ U. o.: Vágs. ir. 1790-es csom. 1. sz.

⁴ A csákáni uradalom teljes képének megalkotása végett, följegyzem azon tételeket, melyeket a gazdaság száz évvel előbb elénk tár. Tíz évi átlagot számítva: tej, vaj, sajt és fiatal borjú-eladása czimén évenként 125 frt 46 kr. a bevétel, a kiadás meg 254 frt 28 kr.; birkák után 329 frt 5 kr. a bevétel, 158 frt 19 kr. a kiadás; a jobbágyok és zsellérek által teljesített fizetések és szolgáltatások értéke 634 frt 12 krt képvisel. A kilenczedből 142 frt 22 kr. folyik be; tized czimén pedig 181 frt 58 kr. A szántóföldekbe 844 pozsonyi mérő fér; de mivel egy harmada mindig parlag, évenként 563 pozs. mérőt vetnek. Buzából évenként 114, rozsából 124, árpából 115, zabból pedig 210 mérőt vetnek. A buza $4\frac{1}{5}$, a rozs $3\frac{1}{5}$, az árpa $3\frac{1}{5}$, a zab pedig $2\frac{3}{5}$ szemet terem. A buza méréje 1 frt 30 kr.; a rozsé 54 kr.; az árpáé 48 kr.; a zabé 33 kr. Vagyis a $433\frac{1}{5}$ pozs. mérő buzatermés értéke 649 frt 48 kr.; a $347\frac{1}{5}$ mérő rozsé 312 frt $28\frac{1}{5}$ kr.; a 322 mérő árpáé 257 frt 36 kr.; s a 336 mérő zabé 184 frt 48 kr. Szóval az egy évi szemes termés értéke 1404 frt $40\frac{1}{5}$ kr. Ebből a termelés összes költségeinek czimén 674 frt 50 krt kell levonni. Termelési tiszta jövedelem tehát 729 frt $50\frac{1}{5}$ kr. — A 215 szekér szalma (1 frt 20 kr.-jával) 258 frtot ér. A takarmány-termés értéke 87 frt, — de 29 frt 20 kr. a kiadás. A kastély melletti kert bérlet-összege 8 frt 42 kr. A korcsmáltatás és húsmérés jogának bérlete 87 frt. Különböző kisebb bérletek czimén befolyt 101 frt 46 kr. — A téglá és cserép-zsindely égetés után bevétel 244 frt. $38\frac{3}{5}$ kr., kiadás 114 frt. $44\frac{3}{5}$ kr. — Pozsony városa vám czimén évenként 550 frtot fizet. (Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1790-es csom. 1. sz.)

A m. kir. helytartótanács 1796. ápr. 24-től, tizenöt évre, Neuhold János udv. tanácsosnak adja bérbe Csákánt, évi háromezer kétszáznyolczvannyolcz¹ forintért.²

Midőn I. Ferencz király a pilis-pásztói apátságot 1802-ben visszaállítja, a hivatalos bizottság már ezen évi máj. 30-án átadja Csákánt és Szent-Pétert a rendnek olyan megjegyzéssel, hogy a jószág ugyan már 1802. ápr. 24-től kezdve az apátságnak jövődelmez, de a fennálló bérleti szerződésnek érvényben kell maradnia.³

A jobbágyok megörültek, hogy régi földesurokat visszakapják. Siettek is hódoló levelökben tolmácsolni közérzületöket.⁴

E közben a bérlő elhal, neje meg sajátságos követeléssel áll elő.

Azt panaszolja fel, hogy Csákánban valósággal huszonnyolcz jobbágytelek van, és neki csak huszonegy után jár illetmény. Új birtok-fölmérést sürget tehát. A bíróság megadja ugyan neki ehhez a jogot, de, a jobbágyok nyomorúlt helyzetére való tekintetből, érvényesítésének mellőzését ajánlja.⁵ Maga Schumann Theofil apát is, ki előtt a jobbágyok egész őszintén feltárták amúgy is nyomorúlt helyzetöket, tiltakozik újabb terhek kiszabása ellen.⁶

Neuholdné azonban nem hallgat a szóra, maga méreti föl a birtokot; a mérnöki költséget⁷ és az apátság vonakodása folytán elmaradó jövődelmet meg lefogja a bérlet-összegeből.

Erre Schumann apát kijelenti, hogy Neuholdné megszegte a szerződést; s ennél fogva az apátságnak joga van a birtokot kivenni a bérlő kezéből; — a mit meg is fog tenni.⁸

Schumann apát állja is szavát. Már 1803. szept. 27-én Novák Krizosztón pannonhalmi szentmártoni főapátnak adja Csákánt és Szent-Pétert bérbe, 1811. ápr. 23-ig terjedőleg.⁹

¹ Zirczi ap. I. t.: II. 924. és III. 21. sz.

² Az átadás előtt Csákán gazdasági viszonyairól részletes kimutatást készítettek. Ennek eredetije a gazdaság minden tételére tájékoztató s a régibb jelentéseket igazoló adatokat tartalmaz. (Zirczi ap. I. t.: II. 922. sz.)

³ Zirczi ap. I. t.: II. 978. sz.

⁴ U. o.: III. 47. sz.

⁵ U. o.: III. 41. sz.

⁶ U. o.: III. 33. sz.

⁷ U. o.: III. 32., és 42. sz.

⁸ U. o.: II. 977. sz.

⁹ U. o.: III. 43. sz.

A mint a bérlet tartama véget ér, Csákán házi kezelés alá kerül. Az apátság ügyeinek vezetője azonban nem nevez ki rendtagot jószágkormányzóul, hanem Jántay Ignácz ispánt bizza meg a gazdaság vezetésével.¹

A jobbágyság és zsellérek helyzete Csákánban, ezen szűk terméssű gazdaságban, elég szomorú, — miként ezt százalmas hangú panasz-levelek bizonyítja. Földesurok, az apátság, azonban nem terheli őket, — sőt méltányos kérelmek teljesítésével siet enyhíteni sorsukon.²

Jántay megállja helyét. Az urodalmat jól vezeti, serény, megbízható, az emberekkel tud bánni. Csakhamar bizalomra tesz szert. Machek Vilmos szántói jószágkormányzó már 1811. nov. 26-án indítványozza, hogy kasznári czimmettel kell őt megtisztelni, — hisz' így nagyobb tekintélye s még eredményesebb befolyása lesz.³ Az előléptetés tényleg meg is történik, — Jántay 1812. aug. 19-én már kasznárnak nevezi magát, midőn a termésről szóló kimutatást betérjeszti.

Ebből megértjük, mily termő-képessége volt ezen gazdaságnak jelen századunk elején, 1812-ben. Tanulmányozás szempontjából ide jegyzem:

A csákáni urasági földeken termett: 840 kereszt búza; 578 ker. és 9 kéve rozs; 312 ker. s 15 kém. árpa; 262 ker. s 15 kém. zab. — Szent-Péteren, melyet felében adtak ki, az uraságnak esett: 45 ker. 11 kém. búza; 638 ker. 7 kém. rozs; 3 ker. s 20 kém. árpa; 213 ker. 15 kém. zab.⁴ Tized révén összejött: 110 ker. és 17 kéve búza; 68 ker. és 8 kém. rozs; 24 ker. és 7 kém. árpa; 32 ker. és 16 kém. zab. Kilenczed czimén begyűl: 54 ker. s 5 kém. búza; 71 ker. s 1 kém. rozs; 8 ker. s 10 kéve árpa; 32 ker. s 13 kéve zab.⁵

Igy folyik a gazdálkodás a csákáni urodalomban, midőn az elárvult pilis-pásztói rendtagok bizalma és I. Ferencz király kegye a kettős apátság élére 1812. szept. 4-én *Dréta Antalt*, a zirczi kormányzó-perjelt (regens prior) állítja.

¹ Zirczi ap. l. t.: III. 44. sz.

² U. o. III. 36. sz.

³ U. o.: III. 197. sz.

⁴ Ezen tételenél az arató-tized már le van vonva; a jelzett mennyiség tehát tisztán az uraságnak esik.

⁵ Zirczi ap. l. t.: III. 35. sz.

Az új apát két év múlva (1814. aug. 19.) keresztülviszi a zirczi, pilisi és pásztói apátságok egyesítését az ő kormánya alatt.

A hármas apátság sorsában osztozik ezóta Csákán és Szent-Péter is. További történeteket tehát, — ha Isten engedi — az egygyéforrt zirczi, pilisi és pásztói apátságok jelen századi életébe szöve szándékozom megírni.

POZSONYI VÁM.¹

SZÁNTÓ.

Szántó a függetlenülés idején Stanislav Tecelin és Kalivoda Menyhért gondjai alatt. Majláth Ferencz a birtokot leltározza, átveszi, majd meg kibérli. A szántói és apát-maróthi zsellérek és jobbágyok 1796-ban. A szántói plébánia felállításának kérdése. Machek Vilmos jóságkormányzósága.

Midőn II. József császár a wellehrádi apátság élete fonalát szétvágja, a pilis-pásztói apátságok függetlenülésében Szántó is osztozik.

A két magyar apátság sorsát intéző egri konventi elöljáró a szántói uradalom gondozását *Stanislaw Tecelin* feladatai sorában továbbra is meghagyja ugyan, de, mivel munkaerejét már a csákáni gazdaság is eléggé lekötötte, segítségére *Kalivoda Menyhért* rendtársat küldi. Így közös erővel gazdálkodnak és serénykednek, hogy az egri konvent vékony tartalmú pénztárának kiadásait úgy, a hogy pótolják.

Igyekezetekben azonban csakhamar feltartóztatja őket a hatalom vasmarka. II. József császár 1787-ben a pilis-pásztói ifjú testület munkakörét is felfüggeszti eltörölő rendeletével. S így Szántó is kihull a rend kezei közül.

Majláth Ferencz 1787. okt. 15-én már Szántón van, hogy a kamara nevében a gazdaságot összeírja és átvegye. Az eltörölő rendelet előmutatása után a pénztárra teszi kezét. Kalivoda Menyhért átadja a benne őrzött összeget.

¹ Ezen kötetben : 248. l.

Az átvevő bizottság munkájának befejeztével,¹ Kalivoda Menyhért Morvaországba vonúl; a gazdaság vezetését meg, Majláth Ferencz megbízásából, ideiglenesen egy íródeák veszi át. Nov. 4-én azonban már Bakay Pál provisor áll az uradalom élén.²

Szántó és a vele folyton közös sorsú Apát-Maróth, mint kamarai birtok, a besztérczebányai gazdasági kerületbe jutott.

A m. kir. helytartótanács Szántót és Apát-Maróthot, 1796. ápr. 19-én, Majláth Ferencznek adja bérbe tíz évre, évi háromezer-háromszáz forintért.³

A bérbeadást megelőzőleg, az átadásra tervezett gabonát, bort, juhokat és edényeket 3130 frt 44 kr. értékben veszik föl. Az uradalomban levő épületek árát pedig 8375 frt 32 krban állapítják meg.⁴

Az 1796-iki év hivatalos adatai szerint Szántón másfél telkes jobbágyok: Heliák József, Hraskó Mihály, Varga Márton, Morauszky Pál, Sipiczky György, id. Török Márton testvérijével, id. Török András, Brtka János és Márton, Sipiczky János testvérijével, Gyeckiczky Ádám, János, Márton és Pál és Berze András. Hatnyolczados jobbágyok: Trizna Pál, Morauszky András, Bottyán Mátyás és Heliák Pál. Három-nyolczados jobbágyok: Mandik János, Varga-Török Márton. Földet munkáló zsellérek: Tyahan János, Likauszky Pál, Bielik István, Kunstár János, Dávid György és Dániel. Házas zsellérek: Márkus Mária, Kovács Imre, Trizna István, Krivda János, Polyák Anna, Török Mihály, Kalina Mátyás, Sinák Mária, Mácsik-Török Márton és Aroly Márton. Másod-zsellérek: Mlinár Anna és Kulkova Katalin.⁵

¹ Az átvétel adatai szerint a szántói templom leltárát ezen tárgyak képezték: 1 aranyozott mutató (monstrantia); 1 aranyozott ciborium; 1 aranyozott ezüst kehely és paténa; 1 aranyozott réz kereszt; 1 réz füstölő; 13 misemondó-ruha (casula) a hozzátartozó tárgyakkal; 1 selyem velum; 5 mise-ing (alba); 7 vállkendő; 3 öv; 3 karing (superpelliceum); 10 palla; 4 misekönyv; 2 gyászmise-könyv; 12 corporale; 2 öltöző kékszinű ministerruha inggel; 1 öltöző kékszinű ruha inggel a sekrestyész számára; 20 kéztörölő ruha (tersorium); 1 kézmosó-edény féméből; 8 fagyertyatartó; 2 fémgyertyatartó; 12 fémgyertyatartó az oltárokon; 4 papsipka. (Egri konventi levéltár. 2. sz.)

² Zirczi ap. I. t.: Lib. sub. nr. 40. pag. 148—149.

³ U. o.: II. 913. és 930. sz.

⁴ U. o.: II. 533. és II. 912. sz.

⁵ Zirczi ap. I. t.: II. 533. és II. 912. sz. — Az 1797-iki jobbágyok- és zsellérekre nézve tájékozódhatunk: Zirczi ap. I. t.: 549. sz.

Ugyanekkor (1796) összeírják az apát-maróthi jobbágyokat és zselléreket is: Két-telkes jobbágyok: Hajnal János, Tesárszky Lukács és Vida György. Másfél telkes jobbágyok: Kraics Mihály, Torda Jakab, Kozár János, Ambrus János, id. Gábor György, Gajdos Pál, ifj. Gábor György és Tesárszky Pál. Egy telkes jobbágyok: Antal János, Torda György, Kozár Tamás, Mikla Márton, Slamiár György, Pilát Márton, Nadosky János és Pampuch János. Fél telkes jobbágyok: Torda Mihály, Janovics Bertalan, ifj. Tesárszky Lukács, Miklós Mihály, Gábor János, Bartal György és Svahula Flórián özvegye. Házasszellek: Krisán Mihály Bencsát Jánossal, Antalik György, Bencsát Pál, Antal Mihály, Stevkovicz Pál, Bajnek György, Konecsna Mária, Komár György, Tesárszky Zsuzsánna és id. Tesárszky Lukács. Másodszellek: Bencsát János, Michalik János, Antalik Ilona, Miklós Zsuzsánna, Gábor Zsuzsánna, Pecsénka Judith és Torda Ilona.¹

Minthogy a pilis-pásztói apátságot visszaállító oklevél a bérlet-szerződés felbonthatatlanságát kimondja,² — természetes, hogy Szántó továbbra is Majláth Ferencz kezén marad.

Vele sok baja van a helytartótanácsnak, midőn Szántót 1802-ben a rend tulajdonába visszaadja, s így Majláthtal le akar számolni. Ez ugyanis többféle követeléssel áll elő. A helytartótanács meg nem akarja elfogadni tételeit. Így azután éveken át huzódik a dolog.³

Ugyanez ismétlődik a pilis-pásztói apátsággal szemben, midőn a tíz éves bérlet 1806. ápr. 24-én letelik.⁴ De Schumann Theofil apát rövidesen véget vet a követelődésnek, s kiállítja Majláthnak a végleges leszámolásról szóló nyilatkozatot.⁵

A bérlet — mint rendesen — tisztességesen megviselte a gazdaságot; hisz' a szántói erdőkön valóságos irtó gazdálkodás nyomai mutatkoztak mindenfelé.⁶ A jobbágyok és zsellérek szántói borterme 1806-ban 115²/₃ akó.⁷

¹ Zirczi ap. l. t.: II. 533. és II. 912. sz. — Az 1797-ik évi jobbágyok és zsellérek névsorát pedig olvashatjuk: Zirczi ap. l. t.: 574. sz. a.

² Zirczi ap. l. t.: III. 74. sz.

³ U. o.: 914, 915, 916. sz.

⁴ U. o.: III. 34, 271. sz.

⁵ U. o.: II. 917. sz.

⁶ U. o.: 573. sz.

⁷ U. o.: 556. sz.

A mint a bérlet lejárt, Schumann Theofil apát azonnal házi kezelés alá fogja Szántót, s Machek Vilmos rendtagot azonnal megbízza a jószág kormányzásával.

J. Wilhelmus Machek
P. O. Cisterciensis

Machek Vilmos 1802. jun. 2-iki aláírása.

A gazdaságon kívül más érdek is követelte a nevezett rendtagnak Szántóra küldését, t. i. a plébánia felállításának kérdése.

A XVIII. század harmadik negyedében (1766. nov. 22.) végbe-
 menő összeírás javaslataiból megértjük, hogy Szántóra már ekkor
 plébániát terveztek. A módja az lett volna, hogy Dalmadot és Borit
 a nádas, Magyarádot meg a deméndi plébániából ki kell szakítani
 és Szántóhoz csatolni.

A dolog azonban félbenmaradt. S így, midőn II. József császár
 kormánya alatt a plébániák rendezése ismét napi-rendre került,
 kedvező alkalom kínálkozott az eszme felkarolására.

Batthyány József primás azon meggyőződésben van, hogy
 Nádason a káplánság szervezése szükséges; de még czélszerűbb
 volna Szántót plébániává emelni. Magok a szántóiak, magyarádiak,
 dalmadiak és boriak 1787. jul. 24-én, hasonló értelemben folya-
 modnak a vármegyéhez.

Mivel azonban a szántói plébánia felállítása csak a cziszterciek
 közremunkálásával történhetett meg, könnyen érthető, hogy ezek
 eltörlésével a plébánia-kérdés is egyelőre függőben maradt.

A helytartótanács azonban 1803. szept. 27-iki rendeltével ki-
 mondja, hogy a helyi káplánságok (capellanus localis) megszünte-
 tése, s helyettök vagy új kápláni állások, vagy új plébániák szervezése
 szükségesnek bizonyult. A többiek sorában a báthi esperes, Kubányi
 András is kapott oly értelmű meghagyást, hogy a kerületébe tar-
 tozó papsággal tanácskozzék s határozatukban jelelje meg azon
 helyeket, a hol a viszonyok új plébániának, esetleg káplánságnak
 szervezését követelik.

A gyűlést megtartják, határoznak is. Megállapodásukat a legjobban érdekelt fél, Balogh András nádasí plébános, mint a tanácskozmány jegyzője önti szavakba.

Ezekből kiolvassuk, hogy a hívek lelki üdve, erkölcsi élete s műveltségi viszonya Szántóra mielőbb plébánost kíván; mert eddig a nép, lelkészétől távol, nem részesülhetett kellő vezetésben — aminek elégszer kárát vallotta. A plébánia létesítését még azon körülmény is könnyebbíti, hogy Schumann Theofil pilis-pásztói apát 1806. ápr. 24-től kezdve Szántóra fölszentelt rendtagot küld jószágkormányzóul, a ki egyuttal a lelkészi teendőket is elvégezheti. A szántói plébánia szervezése maga után vonná a nádasí káplánság elejtését; sőt ez utóbbi még akkor is bekövetkezhetnék, ha Szántón plébánia nem lenne is, de a szántói jószágkormányzó a szántói, dalmadi, bori és magyarádi hívek lelki gondozását átvállalná.

A határozatot a gyűlés közli Schumann Theofil apáttal is,¹ mert a helytartótanács, 1805. okt. 16-iki intézkedésével, az érdeklett feleknek közös értelmű megállapodását köti ki feltételül a szűkségesnek vélt változtatásnál.²

Balogh András plébános még külön a vármegye támogatását is kikéri.³

Schumann apát a kérdést tanulmányozás céljából Machek Vilmos szántói jószágkormányzónak adja ki.

Ez egész emlékiratot szerkeszt és kifejti, hogy Szántón nincs szükség a plébániára; ha pedig felállítják, hátrányára lesz a cziszterczi rendnek, a nádasí plébániának és a híveknek.

Ha — úgymond — a szántói plébánia oly égető szükség volna, Batthyányi József primás sem veti vala föl a nádasí kápláni állás gyakorlati voltát. S midőn éppen ennek alapján Nádas a plébános segítségére káplánt kapott, a szántói plébánia kérdése elesett. De meg Schumann Theofil apát Szántónak házi kezelés alá vételekor nyomban felszentelt cziszterczi rendtagot nevezett ki jószágkormányzónak. Ez meg — miként elődei is tették — szívesen gondját viseli a szántói katholikus hívek hit-erkölcsi életének.

¹ Zirczi ap. I. t.: III. 253. f.

² U. o.: III. 253. g.

³ U. o.: III. 253. h.

De ha már a szükségességi szempont elesik, mit kíván a méltányosság?

A szántói plébánia létesítéséhez szántóföld, belső s külső telek, épület és kellő jövedelem szükséges. Az áldozat súlypontja a cziszterci rendet, mint patronust érné. Kívánható-e, hogy az a testület, mely csak imént szervezkedett újra s a kezdet nehézségeivel küzd; mely a kezére visszajutott birtokok fölszerelésére oly sokat kénytelen költeni; melynek egri egyháza és rendháza 1802. aug. 23-án a lángok martalékává lőn, s most ép ezért a mindennapi megélhetés gondjai alatt nyög; mely egészen más célú küldetéssel, az ifjúság nevelő-oktatásával lépett ki az élet útjára, — ily fölös s életébe kerülő áldozatra vállalkozzék?

A nádasi káplánság megszűnésével a plébános bizonyos terhettől megszabadulna ugyan, de a szántói plébánia jövedelmének jelentékeny részét elvonná. Ily cserét az utódok aligha fogadnának szívesen.

Végül a hívek szolgálmányába is tömérdek zűr-zavart hozna be a tervezett változás.

Ezek szerint tehát nem a szántói plébánia megalkotása, hanem a nádasi káplánság fenntartása kívánatos.¹

Ily véleményes jelentés alapján, Schumann Theofil apát — nagyon természetes — ellenezte, hogy Szántón plébánia keletkezzék.

Mily nagy lehetett tehát meglepetése, midőn Kurbélyi György egyetemes helyettes, 1807. szept. 5-én,² a helytartótanácsnak oly értelmű határozatát küldi meg, mely a szántói helyi káplánságot plébániává emeli és a plébános ellátása céljából, a kegyúrra, vagyis az apátságra, évi háromszáz forintot ró.³

Schumann Theofil apát 1807. nov. 13-án válaszol Kurbélyinek. Panaszkodó levelében megütközését fejezi ki azon, hogy a helytartótanács intézkedésében Szántó helyi káplánság néven szerepel, pedig itt ilyen sohasem létezett. Nem tudja megérteni, miért szükséges Szántóra plébánia, — midőn a szántói jószágkormányzó az esketésen és temetésen kívül minden lelkészi teendőt elvégzett.

¹ Zirczi ap. I. t.: III. 253. c.

² U. o.: II. 935.

³ U. o.: III. 253. i.

Ezután felsorolja — Machek Vilmos jószágkormányzónak ismert fölterjesztése alapján — a rend szorult helyzetét, melynek közvetlen tanúíul magát József nádort, Mitterpacher püspököt és Tarródy udv. tanácsost nevezi meg.¹

A szántói gazdaságban Machek Vilmosra nagy feladat várakozik. Szeme, bárhova tekintsen, mindenütt pusztuláson akad meg. Hozzáfog tehát a munkához. A gazdasági épületeket gyökeres javítás alá veszi, bebútorozza és fölszereli; a jobbágysokat és zselléreket munkásságra biztatja;² a birtokviszonyokat szilárd alapra fekteti; a kétes határ-vonalakat Egyházás-Maróth és Szűd felől határjárás útján biztosítja.³

A sok tatározás s építkezés a jövődelmet ugyan jól megapasztotta, de azért jutott az egi konvent eltartására is mind készpénz, mind nyers termény, melyet Pásztón át szállítottak rendeltetése helyére, Egerbe.⁴

E közben beköszönt az 1814-ik év aug. 19-ike. E pillanat óta Szántó története a zirczi, pilisi és pásztói apátságok egységes képéhez nyújtja a kiegészítő vonásokat. Kedves feladatúl várakozik tehát rám — ha élek — ezen kép festésekor, Szántó további múltjának feltüntetése.

SZENT-PÉTER.

A szent-péteri pusztát Stanislaw Tecelin 1787. ápr. 24-én hat évre ismét a misérdiek-, dénesdiak- és csölleieknek adja bérbe évi négyszázhuszonnyolcz forint készpénzért; — de ezen fölül még hatvanegy forint harmincz kr. értékű szolgálatot kötelesek végezni.⁵

Midőn a kamara ezen jószágot a rend kezéből átveszi, itt is becslés történik. A kiküldöttek 10.290 frt értéket vesznek föl.⁶

¹ Zirczi ap. I. t.: II. 936. sz.

² Ennek nyoma már abban is mutatkozik, hogy a szántóiak bortermeleése 1782-ben 347, az apát-maróthiaké meg 1324 akóig felrúgott. Ebből, kilenczed és tized címén, Szántóról 67, Apát-Maróthról meg 256 akót kapott az apátság. (Zirczi ap. I. t.: 566. sz.)

³ Zirczi ap. I. t.: 610. 613. 619. III. 197. sz.

⁴ U. o.: III. 197. sz.

⁵ Zirczi ap. I. t.: III. 23. sz. — Vágs. ir. 1780-as csom. 50. sz.

⁶ U. o.: III. 23. sz. — Vágs. ir. 1780-as csom. 32. és 57. sz. — Megjegyzendő, hogy ezen legutóbbiban a 420 frt legelő-értéknek nincs nyoma.

FÜGGELÉK.

1) PILISEN LAKÓ RENDTAG.

Nürnbergi János 1511. máj. 23.¹

2) PILISI APÁTOK (1541—1814).

Pylbyán János 1541. szept. 26.² — 1544. aug. 18.³

Ujlaky Ferencz 1544. aug. 18 és 1546. okt. 21 közötti idő egy részében.⁴

Ujlaky János 1546. okt. 21.⁵ — 1578⁶

Mossóczzy Zakariás 1578. ápr. 12.⁷ — 1582. febr. 21.⁸

Helthesi Pethe Márton 1582. ápr. 29.⁹ — 1586. márcz. 27.¹⁰

Kazaházi Joó Balázs 1586. márcz. 27.¹¹ — 1605. febr. 5.¹²

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár VIII. sz. a.

² *Békefi Remig*: A pilisi apátság története, I. k. 468. l.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár XII. sz. a.

⁴ Ezen kötetben: 7—10 l.

⁵ Ezen kötetben: 7—12 l.

⁶ *Desericius*: De episcopatu Vacienſi Historia. p. 146.

⁷ Ezen kötetben: Oklevéltár XIX. sz. a.

⁸ Magyar országos levéltár: Liber regius Nr. I. p. 109—110. — Ezen kötetben: Oklevéltár XXIV. sz. a., hol Mossóczynak a váci püspökségről és a pilisi apátságról való egyidejű áthelyezése forog szóban.

⁹ U. o.

¹⁰ Magyar országos levéltár: Liber regius Nr. I. p. 126—127. — Ezen kötetben: Oklevéltár XXXIII. sz. a.

¹¹ Ezen kötetben: Oklevéltár XXXIII. sz. a.

¹² Ezen kötetben: Oklevéltár LII. sz. a.

Nápragi Dömötör 1607. jan. 12.¹ — 1608.²
Füley Farkas Tamás 1608. július 29. előtt.³ — 1642. decz. 8.⁴
Pobronczy Szelephényi György 1642. decz. 27.⁵ — 1685. jan. 14.⁶
Gubasóczy János 1685.⁷ — 1686. ápr. 10.⁸
Korompay Péter 1686. decz. 16.⁹ — 1690. máj. 12.¹⁰
Jaklin Balázs 1690. jun. 17.¹¹ — 1695. okt. 17.¹²
Illyés András 1696. ápr. 9.¹³ — 1712. szept. 20.¹⁴
Nézőrin Flórián 1712. okt. 5.¹⁵ — 1724. ápr. 1.¹⁶
Mály József 1724. okt. 16.¹⁷ — 1748. jun. 16.¹⁸
Hauck Antal 1749. jul. 21.¹⁹ — 1763. máj. 10.²⁰
Zúri Fülöp 1764. márcz. 2.²¹ — 1784. szept. 27.²²
Schumann Theofil 1802. jun. 25.²³ — 1809. nov. 16.²⁴
Dréta Antal 1812. szept. 4.²⁵ — 1814. aug. 19.²⁶

¹ Ezen kötetben: Oklevéltár LIII. sz. a.

² Zirczi apátsági levéltár II. 923. sz. 87. l.

³ Ezen kötetben: Oklevéltár LVI. sz. a.

⁴ Győri egyházmegyei schematismus (névtár) 1877. év. 421 l.

⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CVI. sz. a.

⁶ Memoria Basilicae Strigoniensis p. 94—95.

⁷ Ezen kötetben: Oklevéltár CXII. sz. a.

⁸ *Katona*: Hist. Colocensis Ecclesiae. P. II. p. 107. — Liber Ruber, fol. 71. (Az esztergomi káptalan levéltárában.)

⁹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXIII. sz. a.

¹⁰ Episcopatus Nitriensis Memoria. p. 383.

¹¹ Ezen kötetben: Oklevéltár CXV. sz. a.

¹² Liber Ruber fol. 33. — Elenchus (Catalogus) dominorum praelatorum et canonicorum almae ecclesiae Strigoniensis p. 19.—20. (Az esztergomi káptalan levéltárában.)

¹³ Ezen kötetben: Oklevéltár CXVIII. sz. a.

¹⁴ Zirczi apátsági levéltár: III. 71. sz. 21. l.

¹⁵ Ezen kötetben: Oklevéltár CXXXI. sz. a.

¹⁶ Zirczi ap. lev. tár: III. 289. sz.

¹⁷ Ezen kötetben: Oklevéltár CXLV. sz. a. — Brünni orsz. lev. tár: Wellehrádi levéltár Lit. D. nr. 16.

¹⁸ Egri konventi levéltár: I. sz.

¹⁹ Ezen kötetben: Oklevéltár CL és CLI. sz. a.

²⁰ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1760-as cs. 29. sz. — A tartományi káptalan 1763. jul. 18-án gondoskodik ellátásáról. Így tehát leköszönése máj. 10. és jul. 18. közötti időre esik. (Brünni orsz. lev. tár.: Archiv Verzeichniss der Cistercienser-Klosters Wellehrad aufgehoben den 27. September 1784. Lit. B. nr. 47.)

²¹ Zirczi ap. I. t.: Fasc. 42. 1764. márcz. 2-iki levél.

²² U. o.: Lib. sub nr. 40. pag. 144.

²³ Zirczi ap. I. t.: III. 255. sz. — Eredetije a ciszterciek egri konventi levéltárában.

²⁴ A ciszterci rend egri kath. főgimnáziumának tudósítványa az 1864/5-ik tanévre. 28. l.

²⁵ *Fejér*: Iurium ac libertatum religionis et eccles. catholicae codicillus diplomaticus pag. 492.

²⁶ U. o. pag. 493—4. — Zirczi ap. levéltárban a kinevező okirat eredetije.

3) CSÁKÁNI JÓSZÁGKORMÁNYZÓK (1712—1814).

Widenman Bernárd 1712. okt. 5.¹ — 1714. máj. 26.²

Kalivoda Rajmund 1714. máj. 26.³ — 1717. jan. 12.⁴

Cziganek István 1717. jan. 12.⁵ — 1719. jun. 10.⁶

Sablik Lőrincz 1719. jun. 10.⁷ — 1721.

Bosholt Pál 1721. febr. 15.⁸ — 1725. jun. 18.⁹

Nem egészen egy évig világi ember *Fabritius Károly* gazda kezeli a jószágot.¹⁰

Scheibe Alberik 1726. máj. 31.¹¹

Kristen Máté 1727.¹² — 1730. nov. 20.¹³

Banicz István világi gazdatiszt 1730. nov. 20.¹⁴ — 1734. máj. 10. előtt.¹⁵

Schinkovszky András világi gazdatiszt 1734. máj. — 1736.¹⁶

Bohanovszky Konrád 1736.¹⁷ — 1746. vége felé.¹⁸

Vlach Róbert 1747. jul. 5.¹⁹ — 1775. máj. 16.²⁰

Stanislaw Tecelin 1775. jun. 27.²¹ — 1787.²² okt. 25.²³

¹ *Widenman Bernárd* ugyan már akkor Csákanban volt, midőn a pilisi apátság még Illyés András kezén volt; de a mi szempontunkból csak azon pillanattól számíthatjuk az ő jószágkormányzóságát, midőn az apátság Nezorin Flórián kezébe ment át.

² Zirczi apáts. l. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 59. sz.

³ U. o.

⁴ U. o. 87. sz.

⁵ U. o. 87. sz.

⁶ Zirczi apáts. l. tár: Lib. sub. nr. 40. pag. 114. — Pozsony-városi levéltár: Lad. 46. fasc. M. nr. 1. i.

⁷ U. o.

⁸ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 4. sz.

⁹ U. o. 60. sz.

¹⁰ Zirczi ap. l. t.: Lib. sub nr. 40. pag. 114. — Vágs. ir. Gomba csom. 19. sz.

¹¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 72. sz. — Lib. sub. nr. 40. pag. 114.

¹² Zircz. ap. l. t.: Vágs. ir. Gomba csom. 22. sz.

¹³ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. »Ratiocinia Csakaniensia« csom. 27. sz.

¹⁴ U. o.

¹⁵ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. »Ratiocinia Csakaniensia« csom. 39. sz.

¹⁶ Zirczi ap. l. t.: Lib. sub. nr. 40. p. 114.

¹⁷ U. o.

¹⁸ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. Pozsonyi vám csom. 11. sz. — Neve, mint jószágkormányzóé, 1746. jul. 13-án fordul elő. (Tized cs. 15. sz.)

¹⁹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1740-es csom. 83. sz.

²⁰ U. o.: Lib. sub. nr. 40. pag. 134.

²¹ Zirczi ap. l. t.: Lib. sub. nr. 40. p. 134.

²² U. o. III. 24. és 25. sz.

²³ A felsorolt csáikáni jószágkormányzók életrajzi adatai közül jónak látom a következők felsorolását: *Sablik Lőrincz* szül. 1686. jul. 12-én; fogadalmat tett 1706. jun. 6-án; áldozó pappá szentelték 1711. jul. 25-én; meghalt 1758. jul. 16-án. — *Kristen Máté*: sz. 1695. jan.

4) SZÁNTÓI JÓSZÁGKORMÁNYZÓK. (1713—1814).

- Mottl Fábán* 1713. aug. 24. — 1715. febr. 24.¹
Smrhola Jenő 1716. decz. 14. előtt.² — 1722. jun. 2.³
Bertalan 1729. jan. 20.⁴
Zborka Melbód 1729. nov.⁵
Sablik Lőrincz 1737. máj. 24.⁶
Vlach Róbert 1740. szept. 30. előtt.⁷
Przibisławsky Benedek 1744. máj. 7.⁸ — 1749. végeig.⁹
Trtina Lipót 1750. közepétől¹⁰ — 1755. végeig.¹¹
Bartis Mátyás 1756. jan. 3.¹² — 1758. máj. 1.¹³
Jünger Kelemen 1760. márcz. 16. és ápr. 11.¹⁴
Hantzmann Imre 1760. jul. 70.¹⁵ — 1762. decz. 6.¹⁶
Mait Miklós 1764. febr. 5.¹⁷ — 1767. jul. 31.¹⁸

8; fog. 1716. szept. 28; áld. 1723. jun. 5; megh. 1758. decz. 4. — *Bohanovszky Konrád*: szül. 1703. jan. 21; fog. 1722. nov. 11; áld. 1727. jun. 7; megh. 1765. okt. 10. — *Vlach Róbert*: szül. 1701. aug. 13; fog. 1713. jun. 6; áld. 1729. jun. 11; megh. 1775. decz. 5. — *Stanisław Tecelin*: sz. 1741. okt. 24.; fog. 1764. aug. 15.; áld. 1768. nov. 1.; megh. 1806. nov. 25.; — Csákanban a hitélet s részben a gazdaság terén működnek: *Schneider Konstantin*: sz. 1702. nov. 2; fog. 1722. nov. 11; áld. 1727. ápr. 12; megh. 1772. okt. 20. — *Wadhoffer Nep. János*: sz. 1704. jan. 10; fog. 1725. decz. 27.; áld. 1730. jun. 3; megh. 1766. márcz. 6. — *Jünger Kelemen*: sz. 1714. okt. 14; fog. 1734. okt. 17.; áld. 1741. decz. 23; megh. 1760. ápr. 11. — *Schenk Pál*: sz. 1721. jan. 10; fog. 1750. okt. 4; áld. 1754. szept. 21; megh. 1788. (Zirczi ap. I. t. II. 465. sz.)

¹ Zirczi apátis. lev. tár: Vágs. ir. 1710-es csom. 36. sz. — II. 534. sz.

² Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1710-es csom. 121. sz.

³ Zirczi ap. I. t.: II. 927. sz.

⁴ Zirczi ap. I. t.: II. 534. 1729. jan. 20-iki levél.

⁵ Zirczi ap. I. t.: Vágs. ir. 1720-as csom. 75. sz.

⁶ Zirczi ap. I. t.: Fasc. 34.

⁷ U. o.: Fasc. 34. nr. 7.

⁸ U. o.: Fasc. 29. nr. 5.

⁹ U. o. Vágs. ir. 1750-es csom. 1. sz.

¹⁰ U. o.: 24. sz.

¹¹ U. o.: Act. abb. Pásztó. fasc. 34. nr. 10.

¹² U. o.

¹³ A nádas pléb. lev. tárban: Liber Baptismalis, seu Matrica pro eccl. Szantoviensi.

¹⁴ Zirczi ap. I. t.: II. 534. sz. 1760 márcz. 16-iki és ápril 15-iki levél.

¹⁵ A nádas pléb. lev. tárban: Lib. Bapt. etc.

¹⁶ U. o.

¹⁷ Zirczi ap. I. t.: II. 534. 1762. febr. 5-iki levél.

¹⁸ Zirczi ap. I. t.: II. 465. — Vágs. ir. 1760-as cs. 54. sz.

Kosteleczy Máté 1767. aug. 1.¹
Hájek Frigyes 1768. febr. 15.² — 1773. márcz. 16.³
Kosteletzky Máté 1774. ápr. 3.⁴ — 1782. jun. 13.⁵
Stanisław Tecelin 1782. aug. 1.⁶ — 1787. okt. 15.⁷
Kalivoda Menyhért segéd-jószágkormányzó 1787. okt. 15.⁸
Machek Vilmos 1806.⁹ ápr. 25.¹⁰

¹ Zirczi ap. l. t.: Vágs. ir. 1760-as cs. 54. sz.

² A nádasí pléb. lev. tárbán: Liber Baptism. seu Matrica pro eccl. Szánt.

³ U. o.

⁴ Matrica ecclesiae Nádasiensis lib. III. ab a. 1763—1828.

⁵ Zircz. ap. l. t.: Lib. sub. nr. 40. pag. 141.

⁶ U. o.: pag. 142.

⁷ U. o.: pag. 148.

⁸ U. o.

⁹ U. o.: II. 917. sz. — III. 253. c.

¹⁰ A szántói jószágkormányzók életrajzi adatait az alábbiakkal egészítem ki: *Bartis Mátás* született 1693. febr. 1; fogadalmat tett 1715. decz. 15; áldozópap lett 1720. máj. 28; meghalt 1770. febr. 28. — *Trtina Lipót* sz. 1700. jan. 3; fog. 1718. nov. 30; áld. 1725. szept. 22; megh. 1758. szept. 14. — *Mait Miklós* sz. 1701. márcz. 5; fogad. 1721. nov. 30; áld. 1726. szept. 21; megh. 1767. jul. 31. — *Przibilawszky Benedek* sz. 1708. márcz. 30; fog. 1731. jun. 3; áld. 1735. okt. 4; megh. 1772. decz. 29. — *Hájek Frigyes* sz. 1719. jun. 22; fog. 1746. ápr. 12; áld. 1750. máj. 23; megh. 1779. okt. 21. — *Hantzmann Imre* sz. 1718. aug. 19; fog. 1746. máj. 19; áld. 1750. máj. 23; megh. 1762. decz. 19. — *Kosteletzky Máté* sz. 1736. márcz. 4; fog. 1761. jan. 1; áld. 1765. jun. 14; megh. 1782. jun. 14. — *Kalivoda Menyhért* sz. 1746. máj. 11; fog. 1774. aug. 15; áld. 1779. máj. 29; megh. 1797. jan. 6. — *Machek Vilmos* sz. 1740. jul. 1. fog. 1764. aug. 15; áld. 1769. máj. 28. — *Zimányi Bernárd* sz. 1778; fog. 1803; megh. 1845. jun. 25. A hívek lelki élete gondozóinak életrajzát meg ezen adatok képezik: *Plumlovsky Alán* sz. 1703. jan. 18; fog. 1724. decz. 17; áld. 1730. jun. 3; megh. 1759. máj. 2. — *Menschik Jakab* sz. 1709. ápr. 27; fog. 1729. nov. 6; áld. 1735. okt. 4; megh. 1775. nov. 16. — *Mayer Rajmund* sz. 1713. nov. 23; fog. 1733. máj. 31; áld. 1738. máj. 31; megh. 1763. szept. 20. *Ordelt Brunó* sz. 1730. decz. 30; fog. 1750. okt. 4; áld. 1755. szept. 20; megh. 1764. jan. 31. — *Beutler Metbód* sz. 1736. márcz. 10; fog. 1758. okt. 8; áld. 1761. decz. 19. — *Steblik Ignác* sz. 1725. okt. 2; fog. 1753. szept. 9; áld. 1758. szept. 23; megh. 1766. szept. 11. — *Vogl Alberik* sz. 1729. febr. 2; fog. 1750. okt. 4; áld. 1754. szept. 21; megh. 1767. szept. 8. — *Victorin Imre* sz. 1750. nov. 1; fog. 1771. szept. 8; áld. 1776. szept. 21; megh. 1785. márcz. 1. (Zirczi ap. lev. tár. II. 465. sz.).

II. RÉSZ.

OKLEVÉLTÁR.

I.

Pilis. 1366. aug. 24.

Henrik pilisi apát és konventje megengedik jobbágyaiknak, hogy az apátság Bethil nevű földjén, mely Herrig (Héreg) faluhoz közel, Wirntich határában esett, szőlőt ültethetnek, s ettől a bor-dézma leszámításával, semmiféle földbért sem fizetnek.

Nos frater Henricus, abbas monasterii beate Marie virginis in Pelis, totusque conventus loci eiusdem, memorie commendantes, significamus tenore presencium, quibus expedit, universis, quod nos reformationem possessionum memorate nostre ecclesie desolatarum pro nostris viribus cupientes, de quorum uberatibus laborum sacrarum edium ministri corporis suscipiunt alimentum, ut idem populi in nostris possessionibus diligentius et fervencius laboribus insistant, omnibus in terra nostra, Bethil vocata, in Wirntich existenti, prope villam, Herrig vocatam, in comitatu Strigoniensi habitam, vineas plantare et facere volentibus, undecunque vel ubicunque commorantibus, specialiter tamen in villa Herrig existentibus, talem duximus libertatis prerogativam concedendam, quod de dictis vineis nullum terragium, seu census dabunt, nec dare perpetue a nobis et nostris successoribus compellentur; sed tantum modo veram et iustam decimam in monte, vel in villa, de meliori musto, secundum quod nostro decimatori utilius videbitur expedire, dare et solvere, sine contradiccione aliquali, tenebuntur. Si qui vero hoc ipsum facere negligerent, et dictam nostram decimam, ut premissum est, furtive deducerent et solvere non curarent, extunc quidquam iuris in dictis vineis vel vinea sibi vel eis videretur expedire, si legitime convicti fuerint, perdent et ad manus nostras dicte vinee vel vinea, sine qualibet contradiccione revolvantur. In cuius rei testimonium, firmitatem-

que perpetuam sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa. Datum in Pelisio, anno Domini Millesimo trecentesimo sexagesimo sexto, in die beati Barholomei apostoli.

Hártyára írva; az apátnak hosszúkás s félig ép, — a konventnek kerek s egy negyed részben hiányzó s hártyáról lefüggő pecsétjével.

Eredetije Esztergomban a primási világi levéltárban. Lad. U. fasc. 7. nr. 155. — Hibásan kiadta *Fejér*: Cod. Dipl. Tom. IX. Vol. III. p. 619.

II.

Visegrád. 1368. máj. 26.

László nádor azon perben, melyet Henrik pilisi apát, Kürthi Antal és Kereskényi Mihály ellen, az apátság szántói jobbágyainak tulajdonát képező tizenegy ló elhajtása miatt, indított, a bepanaszolt feleket a kereset alól teljesen fölmenti.

Nos Ladislaus, dux Opulie, regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum, memorie commendamus, quod Clemens litteratus, pro domino fratre Henrico abbate Pilisiensi, cum procuratoriis litteris eiusdem, iuxta continenciam litterarum prorogatoriarum domini Nicolai Konth, condam regni Hungarie palatini, in octavis festi beati Georgii martyris, ad eiusdem domini palatini veniendo presenciam, contra Anthonium de Kyurth et Michaellem de Keresken, in figura iudiciaria eiusdem domini palatini proposuisset eo modo: Quod idem Anthonius et Michael, sabbato proximo ante festum Omnium Sanctorum, cuius tunc, tempore premissae propositionis, quarta preterisset revolutio annualis, ad possessionem dicti domini abbatis, Zantou vocatam, potencialiter veniendo, undecim equos iobagionum eiusdem domini abbatis abstulisset et abduxisset (igy). Quibus auditis et perceptis, Johannes, filius Petri, pro eisdem Michaelle et Anthonio, cum procuratoriis litteris conventus de Saag, exurgendo, litteras expeditorias super facto ablacionis dictorum equorum habere allegasset, quas non tunc, scilicet in termino ulteriori per ipsum dominum palatinum legitime ipsis assignando, idem possent et valerent exhibere. Unde idem dominus palatinus, his perceptis, iudicando commisisset, ut idem Anthonius et Michael premissas litteras eorum expeditorias, si quas super facto ablacio-

nis dictorum equorum haberent confectas, in octavis festi beati Jacobi apostoli tunc venturis, contra ipsum dominum abbatem coram eodem palatino exhibere tenerentur; quibus visis iudicium et iusticiam idem dominus palatinus facere valeret in premissis. Et cum exhibicio premissarum litterarum ab eisdem octavis, quadam preinventa cautela, ad tunc proxime venturas octavas Epiphaniarum Domini prorogata, et ab eisdem octavis, iuxta quam plurimum litterarum eiusdem domini palatini prorogatoriarum continencias, in presencia eiusdem de termino in terminum currendo, ulteriusque eodem domino palatino ab hac luce sublato, honore dicti palatinatus pro regia maistate nobis collato, in nostram presenciam devenita et ad quindenas residence exercitus regii versus Boznam moti dilatata extitisset: demum ipsis quindenis residence exercitus regii versus Boznam moti et ad octavas festi beati Georgii martyris proclamate advenientibus, prefatus Anthonius pro se personaliter et pro predicto Michaelle, cum procuratoriis litteris conventus de Saag, presente predicto procuratore dicti domini abbatis, pro eodem domino abbate cum procuratoriis litteris eiusdem coram nobis adherente, ad nostram veniendo presenciam, predictos undecim equos in dicta possessione Zantow, pro emenda homicidii quorundam trium hominum prescriptorum iobagionum eiusdem domini abbatis, de dicta Zantow, in congregacione generali magistri Dominici comitis Huntensis per iudices nobilium et iuratos assessores eiusdem congregacionis assignatorum, quos officialis dicti domini abbatis ad petitionem ipsorum de eadem possessione ipsis extradare denegasset, se et eundem Michaellem recepisse affirmavit. Et hac in instanti exhibicione litterarum proscriptionalium dicti magistri Dominici et iudicum nobilium dicti comitatus sub sigillo eorundem in eadem congregacione emanatarum declarando, pro premissis exhibere assumptis litteris expeditoriis quasdam duas litteras, unam domini nostri regis anulari suo sigillo consignatam, in octavis festi beati Jacobi apostoli et evangeliste (igy), in anno Domini Millesimo tercentesimo sexagesimo, et aliam conventus de Saag, in anno Domini Millesimo tercentesimo sexagesimo primo, Lodovico domino nostro regi ad suum litteratorium mandatum rescriptionales nobis presentavit. In quarum una, videlicet littera dicti domini nostri regis sic habebatur: Quod magister Dominicus,

aug. 1.

jan. 13.

máj. 15.

máj. 15.

máj. 1.

1360. aug. 1.

1361.

filius condam palatini, comes Huntensis, regie dixisset maiestati, quod complures nobiles et alterius status homines in eodem essent comitatu, qui in sui et vices suas gerentis presencia pluribus iudiciorum honeribus fuissent aggravati, de quibus sibi, quoad suam porcionem iudiciariam, satisfacere contumaciter non curarent. Super quo idem dominus noster rex fidelibus suis iudicibus nobilium dicti comitatus Huntensis (igy) firmiter precepisset, quatenus predicta iudicia a talibus hominibus, qui in eisdem convicti in ipsius magistri Dominici comitis vel suas vices gerentis presencia fore dinoscerentur, presentibus Johanne, filio Ladislai de Zulchen, vel Nicolao, filio Nicolai de Fedemus, altero eorum absente homine suo regio et testimonio conventus de Saag, idem per ipsum ad id earundem litterarum suarum serie transmitti iniunxisset, exigere et extorquere, manibusque dicti comitis vel sui hominis assignare deberent, modum tamen antiquum et consuetudinem in huiusmodi iudiciorum exactione illibate observando; seriem autem premissorum in litteris dicti conventus de Saag sibi rescribi petivisset dominus rex antedictus. In tenore autem predictarum litterarum dicti conventus de Saag manifeste adveniebatur, quod ipse conventus regalibus mandatis obedire cupiens, cum predicto Johanne, filio Ladislai, homine regio Thomam litteratum notarium ipsorum ad premissa exequenda pro testimonio duxisset destinandum. Qui demum ad ipsum coventum reversi, eidem concorditer retulissent, quod ipsi, iuxta premissum regie maiestatis preceptum, iudicia, in quibus nobiles et alii cuiusvis status homines in presencia ipsius comitis Huntensis et vices eiusdem gerentis rite et legitime convicti fuissent, iuxta modum et antiquam regni consuetudinem exegissent et exacta ad manus eiusdem comitis Huntensis assignassent. Quarum litterarum exhibicionibus factis, quia ex serie prescriptarum litterarum regalium preceptoriarum et dicti conventus de Saag exinde regie maiestati rescripcionalium prescripta iudicia per annotatos Anthonium et Michaellem rite et legitime exacta fuisse reperiabantur, dictusque Anthonius in sua et de Michaelis personis predictos equos iobagionum dicti domini abbatis occasione homicidiorum prescriptorum predictorum se abstulisse referebat, predictos vero tres fures molestatores exhibicione predictarum litterarum proscripcionalium dictorum comitis et iudi-

cum nobilium comitatus Huntensis in predicta villa domini abbatis, Zantou vocata, extitisse declarabant: circo nos, unacum prelati, baronibus et regni nobilibus nobiscum in iudicio assistantibus, Anthonium et Michaellem super omnibus premissis reddimus et committimus expeditos, testimonio presencium mediante. Datum in Wissegrad duodecima die quindenarum residencie exercitus regii predictarum. Anno Domini Millesimo tercentesimo sexagesimo octavo. 1368. máj. 26.

Papirra-irt eredetije a magyar országos levéltár diplomatikai osztályában, 5637. szám alatt.

III.

Pozsony. 1380. december 6.

Ulrik pilisi apát kijelenti, hogy a pozsonyi víz-háznál levő házat, Miklós bid-írnok jelentése szerint, busz font ezüst denárért, Prewer Miklós vette meg a hűbéruri jog fentartásával.

Nos frater Ulricus, pro tempore abbas de Pilisio, vulgo Pleis, notum facimus, hoc instrumento omnibus, qui illud viderint, aut legi audierint, qui nunc sunt, vel in futurum erunt, quod coram nobis comparuerit notificando Nicolaus Prugel-Schreiber, pro tunc magister in Wedricz, cum honestis hominibus Sigfrido Schreiber et Ulrico Posselknecht, qui audierunt et testes sunt, qualiter ille premeditate et reflexe emisset (igy) domum, nostrae domui Aquaticae in Wedricz adiacentem, quae aliquando spectabat Baldvainio teloniaro, eiusque heredibus, Chunczio et Nicolao, quorum uterque reflexe et premeditate plenipotenciavit predictum Nicolaum Prugel-Schreiber vendere illorum domum, cum eaque disponere, prouti in eum compromisissent Nicolao Brewer, ipsi et ipsius dominae Annae, ac heredibus eius pro viginti libris denariorum Hungaricalium, monetae in Hungaria currentis, et pro nunc in civitate Posoniensi hoc modo: Quandoquidem et si prenominate Brewer Nicolaus ipse, vel ipsius domina Anna, aut haeredes eius has viginti libras denariorum non dederint aut deposuerint Nicolao Prugel-Schreiber, vel legitimis supra memoratis Baldvainianis prolibus, tunc tenebitur ille et haeredes eius pro hoc servire omni anno

duas libras denariorum tamdiu, quamdiu illae compensatae non fuerint; quod si ille vel haeredes solverint quinque libras, tunc ipsi debet decrescere in illis duabus libris servilibus media libra; si solverit decem libras, tunc ipsi decrescit integra libra; si solverit quindecim libras, tunc ipsi decrescit sesquilibra. Tamdiu itaque servire tenetur, conformiter ad ius municipale et actualem consuetudinem, donec compensaverit et deposuerit promissas has viginti libras. Eo casu, depositis viginti libris, integre supra mencionatus Nicolaus Brewer, ipse et heredes eius absolutus et liber est a serviciis duarum illarum librarum; suntque venales et oppignorabiles, cui ipsi voluerint, absque preiudicio vel remissione nostri servicii, quod nos habemus et nostrum monasterium super hac domo; illud etenim nobis debet obvenire, prout ius servicii est. Ut autem haec firma et integra permaneant, hinc damus nos ipsi hoc instrumentum sigillatum nostro dependente sigillo, quod nos ad illud appendimus utriusque partis voluntate. Datum in civitate Posoniensi anno a Christi Nativitate Millesimo tercentesimo octuagesimo, in festo sancti Nicolai. (L. S.)

1380. decz. 6.

Papirra irt egyszerű másolatban: Zirczi apáts. I. tár, Vágs. irat. 8. sz. okl. — Német nyelvű szövegét kiadtam: A pilisi apátság története I. köt. 375—6. l.

IV.

Buda. 1404. jun. 9.

Némái Treutl Miklós királyi tárnok-mester János pilisi apát és Monostori Werzethe Miklós felesége, Anna, között az elzálogosított pozsonyi házak birtoklása ügyében törvényt lát s kimondja, hogy a pilisi apátság csak akkor adja ki kezeiből a nála zálogban levő házakat, ha a kölcsön-összeget Anna lefizeti.

Nos Nicolaus Treutl de Nema, magister tavarnicorum regaliū et comes de Posega, memorie commendantes, tenore presencium significamus, quibus expedit, universis, quod cum nos, in Vigilia festi beati Laurencii martyris proxime preteriti, Posonii, cum nonnullis nobilibus et aliis probis viris, in sede nostra iudicaria, pro impendenda cuilibet nobis querulanti iusticia congrua, sedissemus, magister Nicolaus dictus Werzethe de Monostor, in persona

1403. aug. 9.

nobilis domine, Anna vocate, consortis sue, cum sufficientibus litteris procuratoriis, de aliarum (igy) causidicorum medio, presente et audiente viro religioso domino fratre Johanne, abbate monasterii Pilisiensis, nostram exurgens in presenciam, contra eundem dominum abbatem egerat et proposuerat hoc modo videlicet: Quod domus ipsius domine consortis sue, in dicta civitate Poseniensi site et habite, eandem iure et hereditario concernentes, erga manus ipsius domini abbatis occupative haberentur, cuius occupacionis et detencionis rationem scire vellet, ab eodem iusticia requirente. Quo audito, prefatus dominus abbas coram nobis, ut prefertur, personaliter adherendo, responderat ex adverso: Quod hoc verum foret, ut dicte domus erga manus suas non occupative, sed iuridice haberentur; nam eedem domus dudum dicto suo monasterio, et per consequens abbatibus ipsius, suis scilicet predecessoribus, in certis pecuniarum quantitibus essent et existerent pro pignore obligate, et super hoc ipse efficacia haberet litteralia instrumenta, que non ad tunc, sed in termino ulteriori, per nos sibi dando, coram nobis exhibere promptus esset et paratus. Unde nos, perceptis premisis, iudicantes commisimus eo modo, ut dictus dominus Johannes abbas, octavo die festi Assumpcionis beate Marie virginis tunc venturi, Bude, coram nobis premissa sua litteralia instrumenta, si que super huiusmodi impignoracione dictarum domorum haberet confecta, exhibere teneretur. Quibus visis iudicium et iusticiam facere valemus inter partes in premissis dictante iuris equitate. A quo quidem termino, dum ipsa instrumentalis exhibicio partes inter easdem, quadam rationabili ex causa, primo ad octavas festi beati Michaelis archangeli de novo preteritas, ab inde vero, eo quod idem dominus abbas se dicta sua litteralia instrumenta ad tunc exhibere non posse retulerat, sed exhibicionem earum in terminum ulteriorem cum gravamine consueto per nos differi postulaverat, cum trium marcarum per ipsum nobis et parti adverse deponendo, ad presentes octavas festi beati Georgii martyris, mediantibus nostris litteris dilatoriis, prorogative devenisset. Denique ipsis octavis festi beati Georgii martyris instantibus, prefatus magister Nicolaus Werzet, pro annotata domina, consorte sua, cum sufficientibus litteris procuratoriis in nostram, plurimorumque prelatorum et baronum atque nobilium regni nobiscum in iudicio

1403, aug. 22.

okt. 6.

1404. máj. 1.

1404. máj. 1.

1378. nov. 1.

consedencium veniens in presenciam, et premissam accionem eiusdem domine modo, quo supra, contra annotatum dominum Johannem abbatem factam, coram nobis, dictisque prelati et baronibus, adversus eundem abbatem reiterans, premissa per ipsum dominum abbatem exhibere assumpta litteralia instrumenta exhiberi postulavit per eundem. Quo percepto, idem dominus abbas, pro premissis per ipsum exhibere assumptis litteralibus instrumentis tres litteras privilegiales, duas videlicet civitatis Posoniensis post Nativitatem Christi, anno eiusdem Millesimo trecentesimo septuagesimo octavo, in festo Omnium Sanctorum, una scilicet et eodem termino emanatas et confectas, in vulgari teutunico idiomate scriptas, per nosque, in iudicio coram nobis, prelatisque et baronibus, ac proceribus regni ac partibus predictis presentibus, per fidelem et peritum interpretem verbotenus exponi factas, terciam vero capituli Posoniensis nobis curavit exhibere. Quam (igy) una premissarum dicte civitatis litterarum declarabat, quod Nicolaus, filius Jacobi, condam iudicis Posoniensis, confessus fuisset, se et suos heredes solvere teneri religioso viro domino Henrico abbati, et convenienter conventui de Pelisio quadragintos (igy) auri florenos bene ponderatos et ad id quadringentos florenos per centum denarios. Pro quibus cum bona voluntate heredum suorum pro pignore obligasset domum suam cum antiqua turri, cum anteriori et posteriori parte in dicto Posonio iuxta forum et aciem in vicinitate pretorii, ita quod quatenus quousque ipse Nicolaus dictam pecuniam eisdem abbati et conventui persolvere posset, ipsi eandem domum possidere ac fructus eiusdem pro se percipere valeant. Et cum ipse Nicolaus de dicta pecunia dictos dominum abbatem et conventum expedire vellet, tunc simul centum florenos vel ultra et non minus solvere deberet, et quantum solveret ad predictam pecuniam deberet deduci, ipsique abbas et conventus sibi super hoc litteram quietancie, seu expeditoriam dare et infra tempus premissum tecta eiusdem domus et aream meliorare tenerentur annuatim, ubi necesse foret. Si autem ipsam domum renovare contingeret, et si eciam eiusdem domus a se ipsa rueret, id in damnum ipsius Nicolai redundaret. Altera autem earundem litterarum eiusdem civitatis manifestabat, quod prefatus Nicolaus, filius Jacobi, condam iudicis Posoniensis, dixisset, se et suos heredes debitorie teneri prefato domino Henrico abbato

(igy) et convenienter conventui de Pilisio sexaginta quinque libris denariorum, cum media in Posonio rite et debite currencium; quas quidem libras Ioannes circa portam, patruus ipsi Nicolaus (igy) eisdem abbati et conventui solvere debuisset; pro quibus, cum bona voluntate heredum suorum, ac cum consensu heredum et amicorum prefati Joannis, patrum sui, unam liberam domum Preternhauz vocatam, in dicta civitate Posoniensi, circa portam, iuxta domum Jacobi, filii Rosthen, ab una, ex aliaque parte penes curiam decimalem habitam, simul cum uno allodio, vulgariter Mayyerhoff dicto, prefati Joannis, ante civitatem predictam, iuxta Dunanewsidl, penes allodium ipsius Nicolai ex una, parte vero ex alia penes modum Lewblini molendinatoris, cum domo ex parte lapidea, et cum orto ipsi vicinos (igy), ac terris arabilibus et cum omnibus aliis attinentiis eisdem abbati et conventui modo et ordine litteris in eisdem expressis pignori obligasset. Tercia siquidem et ultima prefatarum litterarum, puta dicti capituli Posoniensis ecclesie, die ferie quarte proxime post festum Dyonisii martyris anno Domini Millesimo trecentesimo octuagesimo quarto exorta, ad litterariamque amicabilem petitionem Nicolai Zambo, alias similiter tavarnicorum regaliū magistri rescripta enucleabat: quod cum ipsum capitulum, visis litteris ipsius Nicolai Zambo, unacum Egidio, filio eiusdem de Kusorwasart, homine regio, magistrum Joannem concanonicum et hominem ipsorum ad contenta dictarum ipsius Nicolai Zambo litterarum exequenda pro testimonio transmisissent fidedignum; demum iidem ad ipsum capitulum reversi, eidem consona voce retulissent eo modo videlicet: Quod ipsi feria quarta proxima post predictum festum beati Dionisii martyris ad Paulum iudicem et duodecim iuratos cives civitatis Posoniensis in sede iudiciaria repertos accedendo, eisdem dictas litteras annotati Nicolai Zambo presentassent. Quibus visis et perlectis, iuxta continencias duarum litterarum privilegialium obligatarum dicte civitatis Posoniensis, per legitimum procuratorem religiosi viri domini fratris Joannis abbatis de Pilisio et conventus eiusdem in figura iudicii specietenus productarum, quasdam tres domos, quarum una prope forum penes domum consilii, secundam Pretenhauz inter muros, et terciam extra muros dicte civitatis in Dunanewsidl habitas et existentes, predicto domino Joanni abbati et conventui iuxta

1384. okt. 12.

1384. okt. 12.

consuetudinem dicte civitatis adiudicassent, factaque adiudicatione dictas tres domos cum omnibus redditibus suis et pertinenciis universis ad easdem spectantibus, eidem domino abbati et suo conventui sub impignoracionis titulo, condicionibusque et articulis, in dictis duabus litteris privilegialibus expressis, statuissent, et eosdem in dominium earum trium domorum ipsis presentibus introduxissent. Quarum quidem litterarum exhibicionibus factis, partibus predictis, sibi in premissis per nos iuris equitatem impertiri postulantibus, quatenus prefatus magister Nicolaus Werzethe, in persona dicte domine consortis sue, prescriptas tres domos erga prefatum dominum abbatem occupative existere asseruerit; tamen quia prefatus Nicolaus, filius Jacobi, iudicis Posoniensis, easdem, modo prehabito, memorato condan Henrico abbati Pilisiensi et dicto suo conventui, condicionibus sub prescriptis, in premissis pecuniarum quantitatibus, mediantibus dictis duabus litteris privilegialibus civitatis antedicte, pignori obligasse ex premissis reperiebantur (igy), obhocque premisse pecuniarum quantitates per ipsam dominam memoratis abbati et conventui persolvi, ipseque domus erga manus ipsorum abbatis et conventus tamdiu, donec eisdem super premissis pecuniarum summis per dominam predictam congrua satisfaccio impenderetur, et reliqui debere nobis, prelatisque, baronibus ac proceribus regni plurimis cernebantur: pro eo nos eorundem prelatorum, baronum et regni nobilium quesito et assumpto consilio, prescriptas quantitates pecuniarum antefatis abbati et conventui, per eandem dominam, in terminis infrascriptis, memoratis magistro Nicolao, Werzethe nominato, scilicet et domino ac legitimo procuratori antefate domine, in eiusdem domine persona sponte et benigne acceptato, modo subnotando persolvere committentes, prefatasque tres domos, memoratis abbati et conventui modo prehabito impignoratas, medio tempore erga manus eorundem relinquentes commisimus eo modo, ut prefata domina antedictas quantitates pecuniarum in sex terminis infra scriptis, videlicet centum florenos auri bene ponderatos octavo die festi beati Jacobi apostoli, et totidem octavo die festi beati Michaelis archangeli, et similiter centum florenos auri octavo die festi Epiphaniarum Domini, et similiter totidem octavo die festi beati Georgii martyris, et modo simili centum florenos auri octavo die festi beati Jacobi

1404. aug. 1.

okt. 6.

1405. jan. 13.

máj. 1.

aug. 1.

apostoli; residuas vero sexaginta quinque libras seu talenta denariorum cum media — Poseniensi octavo die festi beati Michaelis archangeli, terminis scilicet nunc post sese consequenter occurrentibus, prefatis domino abbati et conventui, hic in civitate Budensi semper coram nobis, parata cum pecunia efficaciter persolvere debeat et teneatur in redemptionem domorum predictarum. Que si prescriptas quantitates pecuniarum persolverentur (igy) et persolvere poterit, ex tunc ipsi abbas et conventus, rehabita dicta solucione, prescriptas domos ipsi domine, suisque posteris, pacifice et absque omni occasione remittere et resignare; si vero eadem domina premissas pecuniarum supmas (igy), terminis in predictis, antefatis domino abbati et conventui, in redemptionem prelibatarum domorum, persolvere nequiverit vel recusaverit, ex tunc idem abbas et conventus, si voluerit, easdem domos pecunia pro prescripta et duplo eiusdem pro se premissis titulo pignoris conservare, sin autem in earum valore condigno vendere, vel inpignorare; et si eadem domus prescriptas quantitates pecuniarum in suo valore excesserint, ex tunc idem abbas et conventus ipsam residuitatem valoris earundem ipsi domine resarcire et refundere debeant et teneantur. In cuius rei testimonium presentes litteras nostras, pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas, eisdem abbati et conventui duximus concedendas, iusticia suadente. Datum Bude, quadragesimo die octavarum festi beati Georgii martyris predictarum. Anno Domini Millesimo quadringentesimo quarto.

okt. 6.

1404. jun. 9.

Egykorú egyszerű másolatban, papírra írva; Esztergomban, a primási világi levéltárban: Lad. U. Fasc. 7. nr. 157.

V.

Buda. 1439. jan. 8.

A budai káptalan, Konrád pilisi apát kérésére, átírja Zsigmond királynak azon levelét, mely ugyancsak átiratban Nagy Lajos királynak azon intézkedését tartalmazza, hogy a kiknek birtokába, a pilisi apátság jöszágai jutottak, a szolgálkkal együtt ereszszerék vissza az apátság kezére.

Nos capitulum ecclesie Budensis memorie commendamus, tenore presencium significantes, quibus expedit, universis, quod reli-

giosus vir Conradus abbas monasterii beate Marie Virginis de Pylisio nostram personaliter veniendo in presenciam, exhibuit nobis quasdam litteras excellentissimi principis condam domini Sigismundi, Dei gracia romanorum regis semper augusti, ac Hungarie, Boochemie (igy), Dalmacie, Croacie, etc. regis, patenter emanatas, secretoque eiusdem sigillo consignatas, petendo nos precum cum instancia, ut tenores earundem nostris litteris transsumi et transscribi facientes, eidem dare dignaremur ad cautelam. Cuiusquidem littere exhibite tenor taliter sequitur: Sigismundus, Dei gracia romanorum rex semper augustus, ac Hungarie, Bochemie (igy), Dalmacie, Croacie, etc. rex, memorie commendamus, quod religiosus vir frater Conradus abbas monasterii beate Marie virginis de Pilisio in sua, necnon certorum fratrum claustrum, in eodem Deo iugiter famulancium personis nostrum adiens conspectum, exhibuit nobis quasdam litteras patentes olim excellentissimi principis domini Lodowici, laudande memorie incliti regis Hungarie, patris ac soceri nostri carissimi, maiori suo postremo novo sigillo a tergo consignatas, in et super quadam specialis prerogative gracia per eundem Lodowicum regem modo et forma, litteris in eisdem inferius limpidius expressatis, pro monasterio predicto ac abbatibus in eodem successu temporum constituendis, rite facta confectas, tenoris infrascripti; supplicans exinde dictus dominus Conradus abbas nominibus, quo supra, nostre maiestati humiliter et devote, ut easdem litteras ratas, gratas et acceptas habendo, nostrisque litteris privilegialibus verbotenus inseri faciendo, pro dicto monasterio ac abbatibus eiusdem, et per consequens fratribus successu temporum in eodem constituendis et degentibus in evum valituras dignaremur confirmare. Quarum tenor talis est: Nos Lodowicus Dei gracia rex Hungarie significamus tenore presencium, quibus expedit, universis, quod, quia per diversorum abbatum ordinis Cisterciensis, in monasterio beate virginis de Pelys pro tempore constitutorum, malam et iniquam ac eorum saluti omnino contrariam procuracionem, disposicionem, imo verius dicendo dissipacionem, ipsum monasterium de Pelys cuius nos speciales patroni et tutores fore dinoscimur, in possessionum, terrarum, domorum, edificiorum, piscinarum, tributorum et aliorum quorumvis iurium eiusdem monasterii, quibus per nostros predecessores predotatum fuisse dinoscatur, alienacionibus, locacio-

nibus et vendicionibus nimium dilapidatum et fere iam ad ultimam exinanicionem deventum esse cognovimus: ob hoc nos, tum iuxta regiminis nostri officium, tum eciam secundum patronatus nostri debitum, huiusmodi indebitas et saluti hominum penitus contrarias alienaciones et dissipaciones revocando, in melius reformare tenemur, universas et quaslibet alienaciones, locaciones et vendiciones illicitas et inutiles, tam possessionum, terrarum, domorum, edificiorum, piscinarum et tributorum, ac aliorum quorumlibet iurium ipsius monasterii Pylisiensis, quam eciam in illicitis manumissionibus servorum conditionerum eiusdem, per quoscunque predecessores ipsius clatri abbates, absque nostro scitu et consensu, quibusvis personis hominum usque ad hec tempora factas, ex plenitudine potestatis nostre regie, presencium patrocínio revocamus, cassamus, annullamus et pro frivolis et inanibus haberi vigore presentis scripti pronunciamus; committentes eciam universis in quocunque statu, honore, seu condicione existentibus nostris regnicolis, quidquid in predictis iuribus ipsius monasterii ex pretacta indebita collacione et locacione predecessorum abbatum eiusdem claustrum habentibus et servantibus, firmo firmiter dantes in mandatis, ut possessiones, terras, domos, domorum edificia, piscinas, tributa et alia quacunque (igy) iura, que modo premissis, absque nostro scitu et consensu habere noscuntur et servasse, amplius a modo nullatenus presumatis conservare, sed eadem ipsi monasterio remittant et resarciant pacifice et quiete; ipsi quoque servi et conditionerii eiusdem monasterii, preallegato modo, indebite manumissi et liberati, in eorum pristinis condicionibus ipsi monasterio debeant parere, obediencia consueta iugiter servituri, prout eciam eandem ad monasterio (igy) factam in litteris patentibus condan domini Karoli regis patris nostri carissimi vidimus contineri. Datum in Wystechgrad (igy) in octavis festi Omnium Sanctorum. Anno Domini Millesimo tricesimo (igy) septuagesimo tercio. Nos igitur humillimis et devotis prefati domini fratris Conradi abbatis supplicationibus antelatis, nostre per eum nominibus, quibus supra, subiective oblatis maiestati, regia pietate exauditis et clementer admissis, prefatas litteras patentes non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua earum parte suspectas, sed omni prorsus suspicione omnino carentes acceptamus, approbamus et ratificamus, mandantes universis et singulis prelatibus, baronibus comitibus, castellanis, nobi-

libus, officialibus et aliis cuiusvis dignitatis hominibus, in dicto regno nostro Hungarie constitutis, item civitatibus, villis, earumque rectoribus, iudicibus et vilicis, et generaliter omnibus fidelibus nostris, quibus presentes ostenduntur, quatenus dictas litteras excellentissimi principis domini Lodowici, pie memorie, incliti regis Ungarie, patris et soceri nostri, carissimo dicto monasterio Pylisiensi datas et concessas predicto honorabili viro fratri Conrado abbati ipsius ecclesie beate Marie virginis in Pylis, suisque successoribus, super revocatione alienatorum iurium dicte ecclesie talium, que per priores abbates absque licencia regia, ab eadem ecclesia fuerunt alienata, emanatas et confectas acceptare debeatis et, secundum continenciam ipsarum domini regis litterarum patris soceri nostri, eidem abbati ac suis successoribus meri iuris et iusticie complementum impendatis et contra easdem litteras facere non presumatis. Datum Posonii feria tertia proxima ante festum beati Martini confessoris, anno Domini Millesimo quadringentesimo vicesimo nono, regnorum nostrorum anno Hungarie quadragesimo tercio, romanorum vicesimo et Bohemie decimo. Nos enim petitiones ipsius Conradi abbatis iustas et iuri consonas agnoscentes, tenores pretectarum litterarum de verbo ad verbum nihil addendo, nihilque diminuendo, nostris litteris conscribi faciendo, sigilloque nostro pendentem muniendo duximus concedendas. Datum feria quinta proxima post festum Epiphaniarum Domini. Anno euisdem Millesimo quadringentesimo tricesimo nono.

1429. nov. 8.

1439. jan. 8

Papirra irt eredetije Esztergomban, a primási világi levéltárban: Lad. U. Fasc. 7. nr. 156.

VI.

Buda. 1496. május 13.

II. Ulászló király, midőn István pilisi apát panaszából megtudja, hogy Tamás, az esztergomi egyház gubernátora, az apátságtól igazságtalan adót követel, a peres feleket saját bírósága elé idézi.

Wladislaus, Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., venerabilis et egregie fidelis nobis dilecte. Superiori anno questus fuerat maiestati nostre religiosus frater Stephanus abbas Pilisiensis, quali-

1495.

ter vos certam quantitatem pecuniarum ab abbate ipso extorquere et propterea etiam censuris ecclesiasticis aggravare voluissetis. Super quo nos commiseramus eidem abbati, ut iura sua, quibus innititur, pro octavarum celebratione ad maiestatem nostram afferat, quibus doceret, monasterium Pilisiense hoc genere solucionum non esse obligatum. Nunc vero, cum ipse abbas ad maiestatem nostram cum iuribus suis iam venerit, et ea, que ad rem suam attinent, se facturum polliceatur, requirimus fidelitatem vestram, eidem nihilominus committentes, ut, acceptis presentibus, curetis et debeatis ad presentes octavas venire et de iuribus dicti abbatis coram nobis iudicium accipere. Secus non facturi. Datum Bude, feria sexta proxima post festum Ascensionis Domini. Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto.

1496. máj. 13.

Hátára ez van írva: Venerabili et egregio Thome Amadeo, domino gubernatori et vicario ecclesie Strigoniensis, fideli nobis dilecto.

Egyszerű másolatban: Zirczi apátsági levéltár, vágsellyei iratok 20. sz. okl.

VII.

Pilis. 1511. márczius 30.

István pilisi apát és konventje nyugtatót állít ki Szentgyörgyi Péter gróf számára azon harmincz forintól, melyet tőle, az óvári vám fejében, fölvelt.

Nos frater Stephanus abbas, ceterique fratres tocus conventus monasterii beate Marie virginis de Pilis, Cisterciensis ordinis, Wespriemensis dioecesis, recognoscimus nos recepisse a magnifico et generoso domino domino Petro, comite de Sancto Georgio, triginta duos florenos ungaricalis monete de tributo nostro in Owar. De quibus florenis prescitum dominum facimus quietum et nobis satisfactum. Datum anno Domini Millesimo quingentesimo undecimo, ipsa dominica die Letare. Sub nostro sigillo conventuali presens appressum. (L. S.)

1511. márcz. 30.

Papirra irt egyszerű másolatban: Zirczi ap. l. t.,: Vágs. ir. 24. sz. Oklevél.

VIII.

Buda. 1511. máj. 23.

A budai káptalan tudatja, hogy Zsámboki András pálos, a Buda fölötti Szent Mária Fehér-egyháza kolostorának küldöttje, és Nürnbergi János pilisi ciszterci rendtag kijelentették, hogy azon perben, mely megbízóik között, a földemesi puszta határjárása elleni tiltakozás és több rendbeli baltmaskodás miatt, folyt, a nyilvános bíróságnál beszüntetik a keresetet és a magános kiegyezés terére lépnek.

Religiosi fratres, Andreas de Sambok ordinis Sancti Pauli primi Heremite pro se personaliter, et pro religioso fratre Thoma priore, ac ceteris fratribus eiusdem ordinis, in clauastro apud Albam Ecclesiam beate Marie virginis supra Budam fundato degentibus, cum procuratoriis litteris eorundem ab una, necnon Johannes de Newremburga, frater conventualis monasterii Pilisiensis, pro se similiter personaliter ac pro venerabili et religioso fratre Stephano abbate et toto conventu dicti monasterii Pilisiensis, cum procuratoriis litteris eorundem ab alia partibus, coram nobis personaliter constituti proposuerunt et sponte confessi sunt in hunc modum: Quod licet alias inter ipsos fratres Heremitas, ut actores, ab una, ac prefatum Stephanum abbatem et conventum suum Pilisiensem, veluti in causam attractos, ab alia partibus, tum inprimis ob contradiccionem, inhibicionem reambulacionis metarum predii eorundem fratrum Heremitarum, Fedemes vocati, in comitatu Pilisiensi existentis, tum deinde racione et pretextu quorundam actuum potenciariorum, per dictum fratrem Stephanum abbatem et conventum suum factorum et patratorum, in curia regia certe lites mote fuerint et suscite, in qua quidem causa premissorum videlicet actuum potenciariorum mota memoratus frater Thomas, prior dictorum fratrum Heremitarum, in presencia palatinali procedendo, verum idem frater Thomas prior, iuxta iudiciariam deliberacionem ipsius domini palatini, die et loco, ac modo et ordine in litteris eiusdem domini palatini adiudicatoriis pariter et iuramentalibus denotatis, contra annominatos Stephanum abbatem et conventum Pilisiensem sola sua in persona iuramentum prestare debuerit: tamen partes ipse ambe cupientes,

pro honestate et reverencia religionum eorum, prenotatas causas privatim, extra scilicet terminos octavales et curiam regiam, per magistros prothonotarios Bude facere revidere et eorum medio inter se concordare, premissas universas causas et huiusmodi denique iuramentalem deposicionem, quas equidem iam aliquociens tum nostris, tum eciam dicti domini palatini modo et ordine, in iusdem litteris superinde confectis denotato, de termino in terminum prorogassent et protelassent; ex quo in terminis, per ipsas partes ad id deputatis, presenciam magistrorum prothonotariorum nullatenus habere potuissent; nunc rursum per dictos magistros prothonotarios Bude revidendas, disponendas et fine debito terminandas statu in eodem, quo nunc existerent, ad tricesimum secundum diem festi beati Jacobi apostoli nunc venturi prorogassent et protelassent; prout prelibitus frater Andreas, pro se personaliter et pro prefatis Thoma priore et ceteris fratribus Heremitis, prenominatus eciam frater Johannes, pro se similiter personaliter et pro antefatis Stephano abbate et conventu Pilisiensi, coram nobis tali modo, quod si partes predictae, termino et loco in eisdem super sententia, adiudicationeque et dispositione iamdictorum magistrorum prothonotariorum, aliquo modo non contentarentur, et eorum medio bono modo concordare non possent, ex tunc prenarrate littere iuramentales invigorese permanere deberent, et prefatus frater Thomas prior, decimo die dicti tricesimi secundi diei festi beati Jacobi apostoli, predictum suum iuramentum, iuxta scilicet continenciam prescriptarum litterarum iuramentaliu dicti domini palatini, hic coram nobis deponere, prestareque, et premissas causas contra iam dictos abbatem et conventum Pilisiensem in curia regia prosequi posset et valeret. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum feria sexta proxima ante festum beati Urbani pape et martyris. Anno domini Millesimo quingentesimo undecimo.

1511. aug. 25.

1511. szept. 3.

1511. máj. 23.

IX.

Buda. 1517. nov. 30.

A budai káptalan jelenti, hogy János pilisi apát azon perben, mely közle és Füssy János s Oroszy Ferencz nemesek s ez utóbbinak neje között, a szántói tó halainak kifogása és a tó átszakítása miatt folyt, — a rája, tizen-ketted magával megszabott esküt nem tette le.

Nos capitulum ecclesie Budensis memorie commendamus tenore presencium, quod cum iuxta continenciam litterarum serenissimi principis domini Lodovici, Dei gracia regis Hungarie et Bohemie etc. domini nostri graciousissimi, adiudicatoriarum, iuramentarium, venerabilis et religiosus frater Johannes, abbas ecclesie Pilisiensis, contra nobiles Johannem Fywsy de Magyarad ac Franciscum Orozy de eadem, et dominam Dorotheam consortem eiusdem Francisci, filiam videlicet dicti Johannis Fywsy, super factis in eisdem litteris dicti domini nostri regis adiudicatoriis, iuramentibus contentis et specificatis, quarto die festi beate Katherine virginis et martyris proxime preteriti, duodecimo se nobilibus coram nobis sacramentum prestare et deponere habuisset; ipso itaque quarto die dicti festi beate Katherine virginis et martyris adveniente, prefatus frater Johannes abbas, per prenotatum Franciscum Orozy de dicta Magyarad personaliter ac in personis annotatorum domine Dorothee consortis eiusdem, cum — conventus ecclesie de Saag et Johannis Fywsy de prefata Magyarad, cum iudicis curie prefati domini nostri regis, ut puta magnifici domini comitis Petri, comitis de Sancto Georgio et de Bozyn litteris procuratoriis tota ipse die coram nobis expectatus, idem Johannes abbas prescriptum suum iuramentum eidem adiudicatum cum suis coniuratoribus, prouti debebat, coram nobis minime deposuit, se in accione prefatorum Johannis Fywsy, Francisci Orozy et domine Dorothee, actorum, in prescriptis litteris antefati domini Lodovici regis adiudicatoriis, iuramentibus denotata et penis exhinc sequi debentibus convinci et aggravari permittendo. In cuius rei testimonium presentes litteras nostras duximus concedendas. Datum tercio die termini prenotati. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo septimo.

X.

Buda. 1525. márczius 27.

II. Lajos király, a budai káptalan által végrehajtott beiktatásról szóló jelentés alapján, elrendeli, hogy Podmanyni Podmaniczky Mihálytól az erőszakos úton elfoglalt boros-jenői birtokrészt, melylyel a pilisi apátság is szomszédos volt, elvegyék, s a jogos tulajdonos, a Szent-Mihályról nevezett nyúlzigeti premontrei prépostság kezére adják.

Nos Ludovicus, Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. damus pro memoria, quod nobis feria quarta post dominicam Oculi noviter preteritam, in presenti scilicet termino diei dominice Reminiscere proxime elapse, ad quem scilicet terminum universe cause regnicolarum nostrorum breves, necnon brevesbrevium pariter et transmissionales, necnon factum novorum actuum potenciariorum quinti decimi diei, preterea impignoraticiorum, dotaliciorumque et obligaminum tangentes et concernentes per nostram maiestatem generaliter fuerant prorogate, unacum nonnullis dominis prelati et baronibus, magistrisque prothonotariis et predicti regni nostri nobilibus, sedis scilicet nostre iudicarie iuratis coassessoribus, pro tribunali consedentibus, Johannes de Thorda, pro venerabili et religioso fratre Francisco de Fegywernek, preposito ecclesie de Saag, cum procuratoriis litteris eiusdem, presenter ibidem et personaliter adherente Gregorio de Zenth Iwan, legitimo procuratore egregii Michaelis Podmanyczky de Podmanyn, legitimi tutoris egregii pueri Francisci Adam, filii magnifici condem Johannis Podmanyczky de praedicto Podmanyn, diu pro eodem Michaeli Podmanyczky cum procuratoriis litteris nostris astabat, nostram personalem veniendo in praesentiam, exhibuit et presentavit nobis quasdam litteras honorabilis capituli ecclesie Budensis restatatorias, in papiro patenter confectas, hunc tenorem continentes: Nos capitulum ecclesie Budensis memorie commendamus tenore presencium significantes, quibus expedit, universis, quod nos litteras serenissimi principis domini Ludovici, Dei gracia regis Hungarie et Bohemie, etc. domini nostri graciousissimi adiudicatorias, modum et formam sue iudicarie deliberacionis super facto eiusdem possessionarie restatucionis in se

1525. márcz. 22.

denotantes, pro parte venerabilis et religiosi fratris Francisci de Feghwernek prepositi ecclesie de Saag, ac ordinis Premonstratensis in hoc regno Hungarie existentis visitatoris, ut actoris, contra egrigium Michaellem Podmanyczky de Podmanyn, legitimum scilicet tutorem egrigii pueri Francisci Adam, filii magnifici condam Johannis Podmanyczky de predicta Podmanyn, veluti in causam attractum, Bude ultimo die termini decimi diei festi Epiphaniarum Domini proxime preteriti confectas et emanatas, nobisque loquentes et directas reverencia, qua decuit, recepimus. Juxta quarum continenciam nos mandatis prefati domini nostri regis in omnibus obedire volentes, uti tenemur, unacum nobili magistro Barnaba Mylethyncz, homine suo regio, de curia sua regia per eundem dominum nostrum regem ad id specialiter transmissio, nostrum hominem, videlicet discretum Nicolaum presbiterum, rectorem altaris beatorum Petri et Pauli apostolorum in dicta ecclesia nostra fundati, ad ea, que in prescriptis litteris dicti domini nostri regis adiudicatoriis continentur, fideliter exequenda, nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum. Qui tandem exinde ad nos reversi, nobis uniformiter retulerunt eo modo, quod ipsi feria quarta, in die videlicet Cinerum proxime preterita, ad facies possessionis, Boros Jenew vocate, in comitatu Pilisiensi existentis, consequenterque porcionum possessionariarum ecclesie beati Michaelis archangeli, in Insula Leporum fundate, in eadem possessione habitarum, accedendo, vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis et presertim nobilibus Nicolao Henczy de Berche, Johanne Demether de eadem Berche, et Paulo Fekethe de Wetheri Buda, necnon providis Valentino Thoth, reverendissimi domini Ladislai archiepiscopi Strigoniensis, Paulo Nagh venerabilis et religiosi fratris domini abbatis de Pilisio et Nicolao Kerek iobagionibus similiter venerabilis et religiosi fratris domini abbatis de Thelky, porcionibus scilicet eorum possessionariis, in eadem Borosienew habitis, commorantibus, in eorundem dominorum suorum nominibus et personis presentibus, easdem porciones possessionarias, simulcum cunctis earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, prememorato fratri Francisco, et per consequens predictae ecclesie beati Michaelis archangeli, iure eidem ecclesie in prenotatis litteris adiudicatoriis denotato incumbenti perpetuo possidendas restatuissent, contradiccione et inhibicione prenominati

1525. febr. 22.

1525. jan. 15.

1525. márcz. 1.

Michaelis in causam attracti ac aliorum quorumlibet, previa ratione non obstante. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras patentes ad fassionem prefatorum domini regis et nostri hominum duximus concedendas. Datum secundo die diei execucionis prenotate. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto. Quibus exhibitis et presentatis, idem Johannes de Thorda legitimus, ut prefertur, procurator dicti Francisci prepositi, nomine et in persona eiusdem, nobis voce querulosa exponere curavit in hunc modum: Quod quamvis idem Franciscus prepositus novissimis istis diebus totales porciones possessionarias ecclesie Sancti Michaelis archangeli, in Insula Leporum fundate, in possessione Boros Jenew vocata, in comitatu Pilisiensi existenti, habitas, predictae ecclesie Sancti Michaelis archangeli iuridice adiudicatas, per nostrum regium et dicti capituli ecclesie Budensis hominem, vigore quarundam litterarum nostrarum adiudicatoriarum exinde confectarum, restatui procuraverit, iidemque noster et dicti capituli ecclesie Budensis homines predictam ecclesiam in reali et pacifico dominio et possessione antelatarum porcionum possessionariarum relinquerint atque commiserint, prout id quoque predictae littere restatutorie, presenter et absque omni iuridico impedimento execucioni demandate testantur: nichilominus tamen prefatus Michael Podmanyczky, in causam attractus, non veritus ratam nostram iudiciariam commissionem et deliberacionem iam effectui et execucioni demandatam violare, pariter et perturbare, prenotatas porciones dicte ecclesie Sancti Michaelis archangeli possessionarias, in pretacta possessione Boros Jenew adiacentes, statim post factam premissam restatucionem, contra iura et libertates regni nostri, pro se minusiuste et indebite, viaque iuris sine omni occupasset; occupatasque teneret et conservaret, ac nonnullos ex colonis et iobagionibus predictae ecclesie Sancti Michaelis archangeli in dictis porcionibus eiusdem possessionariis residentibus captivasset, captosque in dirissima detineret captivitate, in preiudicium et dampnum predictae ecclesie manifestum. Supplicans idem Johannes Thorday, nomine et in persona prelibati fratris Francisci prepositi ut nos, veluti princeps et legitimus patronus omnium ecclesiarum, eundem Franciscum prepositum et per consequens predictam ecclesiam Sancti Michaelis archangeli in suis iustis iuribus adversus prelibatum Michaelem Podmanyczky tueri, protegere, defendereque

et manutenere dignaremur. Nos igitur visis et perlectis seriebus et continenciis predictarum litterarum dicti capituli ecclesie Budensis restatutoriarum, circumspectis eciam et diligenter intuitis atque intellectis predictis aliis litteris nostris adiudicatoriis superinde, ut premittitur, editis atque confectis, quia prenotatas porciones possessionarias prenarrate ecclesie Sancti Michaelis archangeli, in iam fata possessione Borosienew habitas, ex continenciis premissarum litterarum restatutoriarum, per dictos nostrum et antelati capituli ecclesie Budensis homines, iuxta iudiciariam nostram deliberacionem, contentaque litterarum nostrarum adiudicatoriarum, ut prefertur, editarum eidem ecclesie rite et legitime restatutas esse intelligimus: ob hoc idem Michael Podmanyczky, veluti violentus et temerarius reoccupator earundem porcionum possessionariarum turbatorque nostre indicarie deliberacionis, de dominio earundem porcionum possessionariarum violenter, ut premissum, reoccupatarum eici et excludi, iidemque rustici et coloni predictae ecclesie captivati de eiusdem captivitate exmitti et eliberari, et nichilominus idem Franciscus prepositus, veluti tutor prenarrate ecclesie Sancti Michaelis archangeli, in dominium earundem porcionum possessionariarum occupatarum rursus et iterum reimponi habere, nobis et prefatis dominis prelatis et baronibus, magistrisque prothonotariis et predicti regni nostri nobilibus, sedis scilicet nostre iudicarie iuratis coassessoribus, nobiscum in eadem sede nostra iudiciaria existentibus, cernebatur manifeste. De quorum consilio prematuro nos prefatum Michaellem Podmanyczky, veluti violentum occupatorem ac turbatorem iudicarie deliberacionis, de dominio earundem porcionum possessionariarum eiciendum et excludendum, eosdemque colonos captivos, per ipsum de ipsa captivitate exmittendos, atque predictam ecclesiam Sancti Michaelis, et per consequens vice et in persona eiusdem prefatum fratrem Franciscum prepositum, tutorem et protectorem eiusdem, in dominium ipsarum porcionum possessionariorum reimponendum, et per nos tuendum atque protegendum, eciam via facti, decernentes et committentes, pro ut decrevimus et committimus, auctoritate nostra regia scilicet iudiciaria, iureque et iusticia mediante. Datum Bude, sexto die termini prenotati.

1525. márcz 27.

Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.

XI.

Buda. 1526. február 22.

A budai káptalan jelenti, hogy a Fegyverneki Ferencz saágbi prépost és Podmanyni Podmaniczky Mihály között a borosjenői birtokrész miatt folyt perben, az összes szomszédos birtokosok, — a pilisi apátságot is bele számítva — jelenlétében, II. Lajos király parancsára vizsgálatot tartott, és Fegyverneki Ferenczet, nem törődve az ellenfél és mások tiltakozásával, a borosjenői birtokrészbe be is iktatta.

Nos capitulum ecclesie Budensis memorie commendamus per presentes, quod nos litteras serenissimi principis domini Ludovici Dei gracia regis Hungarie et Bohemie etc. domini nostri graciosissimi, adiudicatorias, modum et formam sue iudicarie deliberacionis, super facto cuiusdam possessionarie restatucionis, ac reambulationis et estimacionis, tituloque pignoris, statucionis in se denotantes, pro parte venerabilis et religiosi fratris Francisci de Feghwernek, prepositi ecclesie de Saag, ac ordinis Premonstratensis in hoc regno Hungarie existentis visitatoris, ut actoris, contra egregium Michaellem Podmanyczky de Podmanyn, legitimum scilicet tutorem egregii pueri Francisci Adam, filii magnifici condam Johannis similiter Podmanyczky de eadem Podmanyn, veluti in causam attractum, Bude, in festo Kathedre beati Petri apostoli in anno proxime transacto preterito, termino scilicet decimi diei festi Epiphaniarum Domini similiter in anno proxime transacto preteriti confectas et emanatas, nobisque loquentes et directas reverencia, qua decuit, recepimus. Juxta quarum continenciam nos mandatis prefati domini nostri regis in omnibus obedire volentes, uti tenemur, unacum nobili Francisco de Wary, homine suo regio, de curia sua regia per eundem dominum nostrum regem ad id specialiter transmissio, nostrum hominem, videlicet honorabilem magistrum Nicolaum de Wylak, socium et concanonicum nostrum, ad ea, que in prescriptis litteris dicti domini nostri regis adiudicatoriis continentur, fideliter exequenda, nostro pro testimonio, fidedignum duximus destinandum. Qui tandem exinde ad nos reversi, nobis uniformiter retulerunt eo modo, quod ipsi, sabbato proximo ante dominicam Invocavit

1525. febr. 22.

1525. jan. 15.

1526. febr. 17.

proxime preteritam, ad facies possessionis, Boros Jenyew vocate, in comitatu Pilisiensi existentis, consequenterque porcionum possessionariarum prenotati pueri Francisci Adam, in eadem habitarum, accedendo, vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legittime convocatis, et presertim providis Petro Agosthon, iudice reverendissimi domini Ladislai archiepiscopi ecclesie Strigoniensis, Nicolao Kerek, venerabilis et religiosi fratris domini abbatis de Thelky, et Simone Kys, similiter venerabilis et religiosi fratris domini abbatis de Pilisio, iobagionibus, porcionibus scilicet eorum possessionariis, in eadem possessione Boros Jenyew habitis, commorantibus, in eorundem dominorum suorum nominibus et personis presentibus, quia nullas res mobiles eiusdem pueri Francisci Adam inibi reperire voluissent, habita igitur prima earundem porcionum possessionarium legitima reambulacione et condigna estimacione, exclusisque porcionibus aliorum quorumlibet de eisdem, ultra totales porciones possessionarias ecclesie Sancti Michaelis archangeli in Insula Leporum fundate, in eadem possessione Boros Jenyew habitas, in prescriptis litteris prefati domini nostri regis adiudicatoriis clarius denotatas, alias scilicet iuxta contenta aliarum litterarum eiusdem domini nostri regis occupatoriarum, ac nostrarum relatoriarum superinde emanatarum restatutas, quattuor sessiones iobagionales populosas eiusdem Francisci Adam, in quarum prima providus Emericus Zerenches, in secunda Johannes Bartha, alias Ffyas dictus, in tertia Georgius Thewkelt, in quarta Bartholomeus Bwzas ad presens residenciam facerent, estimando, estimatasque in duabus prefati domini nostri regis, in tertia vero partibus prefati actoris, partis scilicet adverse manibus titulo pignoris possidendas, contradictione et inhibicione prefati Michaelis convicti, tutoris, ut premititur, prenotati pueri Francisci Adam, et aliorum quorumlibet previa ratione non obstante, dedissent, statuissent et assignassent possidendas. In cuius rei memoriam et efficax testimonium presentes litteras nostras patentes, ad fassionem prefati domini regis et nostri hominum, duximus concedendas. Datum sexto die diei execucionis prenotate. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

1526. febr. 22.

Zárlatán pecsét nyomaival.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár diplomatikai osztályában. 24266. sz. a.

XII.

Bécs, 1544. augusztus 18.

I. Ferdinánd király szigorúan utastlja Pozsony-város hatóságát, hogy Pythyán János pilisi apátnál minél előbb lerója tartozását.

Ferdinandus divina favente clementia romanorum, Hungariae, Boemiae etc. rex semper augustus; infans Hispaniarum, archidux Austriae etc. fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis civibus civitatis Posoniensis salutem et gratiam. Conquestus est nobis per supplicationem fidelis noster venerabilis Joannes Pythyan abbas Pilisiensis, quomodo vos neclectis iam saepissimis mandatis nostris, ad vos propterea datis, proventus suos et ecclesiae suae, qui de medio vestri eidem provenire deberent, nullo modo reddere velletis, sed diversis causationibus utentes, omnino exolutionem eorum negligeretis, in maximum damnum et iniuriam ipsius exponentis manifestam. Cum autem nos proventus ecclesiarum omnium suis praelatis ab omnibus integre, iuxta veterem et a divis regibus servatam legem, exolvere ex officio debeamus, nolumus, ut et ipse suis iustis proventus privetur. Quapropter fidelitati vestrae committimus harum serie firmissime, ut visis praesentibus universos et singulos proventus e medio vestri ipsi Pythyano, tanquam legitimo abbati Pilisiensi, provenire debentes, absque ullo subterfugio, reddere et reddifacere debeatis et teneamini; nam alioquin obauditionem mandati nostri a vobis exquiremus. Secus igitur non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Viennae, decima octava augusti. Anno Domini Millesimo quingentesimo quadragésimo quarto. Ferdinandus, m. p. (L. S.) Nicolaus Olah. m. p.

1544. aug. 18.

Papírra írva; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 4.

XIII.

Pozsony. 1550. febr. 2.

I. Ferdinánd király Tóthgál Antalt, Mihályt és Pált a pilisi apátság szántói birtokán levő házban és udvar-helyben nemesekké teszi.

Nos Ferdinandus divina favente clementia romanorum, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariae etc. rex semper augustus, infans Hispaniae, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae etc. memoriae commendamus tenore praesentium, quibus expedit, universis, quod nos tum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem maiestati nostrae factam, tum vero considerantes fidelitatem et servitia fidelium nostrorum Anthonii, Pauli et Michaelis Tothgall, inhabitatorum possessionis abbatiae de Pilis, Zantho vocatae, quae ipsi primum regni nostri Hungariae coronae et deinde maiestati nostrae, pro locorum varietate ac temporum, iuxta suae possibilitatis exigentiam, exhibuisse et deinceps etiam exhibituri dicuntur, tum igitur ob haec, tum vero ex gratia et munificentia nostra regia, qua quosque bene meritos et virtutis commendatione dignos, maiorum et antecessorum nostrorum, divorum quondam Hungariae regum exemplo, prosequi solemus: eosdem Anthonium, Paulum et Michaellem Tothgall ex conditione civili et ignobili, in qua nati hactenus persisterê, de plenitudine nostrae regiae potestatis, exemptos, in coetum verorum et numerum regni nostri nobilium Hungariae duximus coaptandos et annumerandos et adscribendos, in domo, curiaque eorum, in praedicta possessione Zantho existenti, quae ab abbatibus eiusdem ecclesiae de Pilis perpetua libertate donata esse dinoscitur, nobilitandos; annuentes et ex certa nostra scientia concedentes, ut ipsi Anthonius, Paulus et Michael Tothgall, ipsorumque haeredes et posteritates universae a modo in posterum omnibus illis privilegiis, iuribus, libertatibus, praerogativis, immunitatibus, quibus coeteri veri et nati nobiles praefati regni nostri Hungariae ab antiquo de iure et consuetudine usi sunt et gavis, uti, frui et gaudere possint et valeant. In cuius

rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariae utimur, communitas eidem Anthonio, Paulo et Michaeli Tothgall duximus dandas et concedendas. Datum Posonii, die secunda mensis februarii. Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo; regnorum nostrorum romanorum vigesimo, aliorum vero vigesimo quarto.

1550. febr. 2.

Papirra irt egyszerű másolata a zirczi apátsági levéltárban. Libr. sub. nr. 40. p. 99.

XIV.

Bécs. 1558. augusztus 29.

I. Ferdinánd király meghagyja Pozsony-város hatóságának, hogy írja össze a pilisi apátságnak házait, szőlőit és jövedelmeit s kényszerítse az adósokat tartozásuk letörlesztésére.

Ferdinandus divina favente clementia electus romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex etc. fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici, magistro civium et iuratis civibus civitatis nostrae Posoniensis salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae in persona fidelis nostri reverendi Joannis ab Wylak, electi episcopi ecclesiae Thinniniensis et consiliarii nostri, quomodo essent domus et vineae quaedam, istic et in promontorio isto Posoniensi, ad abbatiam ipsius exponentis Pilisiensem pertinentes, de quibus licet quotannis earum possessores certos quosdam et ab antiquo consuetos census dare et persolvere tenerentur, iidem tamen iam inde a quatuor, vel quinque annis census eiusmodi solvere recusassent et recusarent etiam nunc damno et iniuria sua manifesta. Supplicans nobis propterea humiliter, dignaremur sibi superinde de opportuno remedio graciose providere. Cuius supplicatione clementer exaudita, iustum esse censentes, ne ipse exponens iustis suis ecclesiae suae proveni-
tibus fraudetur, fidelitati vestrae harum serie firmiter committimus et mandamus: quatenus acceptis praesentibus et praemissis sic, ut praefertur, stantibus, domos et vineas omnes et singulas eiusmodi, quae ad dictam abbatiam ipsius exponentis Pilisiensem pertinere dinoscuntur, nec non census et proventus, qui de illis ordinarie

solvi et pendere debent, in libro fundi civitatis istius vetere et novo perquirere, et nominatim transsumere, ac in scriptis sub sigillo civitatis istius nostrae ipsi exponenti extradare; possessores vero omnes earundem domorum et vinearum ad satisfactionem praefato exponenti ratione dicti census impendendam compellere, ac de iis, qui solvere nollent aut hactenus noluissent, eidem exponenti ius et iustitiam administrare debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Viennae, die vigesima nona augusti. Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo. Ferdinandus m. p.

1558. aug. 29.

Papirra irt eredetiye, pecséttel, a zirczi apátsági levéltárban, a vágssellyei iratok között, igen rossz állapotban, 1. sz. okl. evél. — Egyszerű másolatban a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 3

XV.

Pozsony. 1566. október 6.

A pozsonyi káptalan jelenti Báthory István országbirónak, hogy Ujlaky János pilisi apátnak csákáni jobbágysai esküvel bizonyították, mennyivel károsították meg őket Dobó Istvánnak emberei, — Pelhő Pál, Eszéky György, Galády László és Ambró deák.

Spectabili ac magnifico domino comiti Andreae de Bathor, iudici curiae serenissimi principis et domini domini Maximiliani Secundi, divina favente clementia electi romanorum imperatoris, ac Germaniae, Hungariae et Bohemiae etc. regis semper augusti, archiducis Austriae, ducis Burgundiae etc. comiti comitatum Zakmar, Zabolcz et Simigiensis, necnon supremo partium Cisdanubialium dicti regni Hungariae capitaneo, domino eorum observandissimo, capitulum ecclesiae Posoniensis honoris continuum incrementum, cum promptitudine obsequiorum. Vestra noverit magnificentia, nos litteras eiusdem vestrae magnificentiae adiudicatorias pariter et sententiales, modum et formam suae iudiciariae deliberationis super quadam attestatione, sabbato proximo post festum beati Francisci confessoris proxime praeteritum, in facie possessionis, Chakan vocatae, in comitatu Posoniensi existentis, habitae, per vestrae magnificentiae et nostrum homines fieri debenti, in se exprimentes,

1566. okt. 5.

pro parte reverendissimi domini Joannis ab Wylak, episcopi Vaciensis, praefecti et consilarii camerae Hungariae praefatae sacrae caesareae et regiae maiestatis, ut actoris, contra nobiles Paulum Pethew, Georgium Ezeky, Ambrosium litteratum et Ladislaum Galady, veluti in causam attractos, die dominico proximo post festum beati Mathei apostoli proxime praeteritum, in castris praefatae sacrae caesareae et regiae maiestatis ad praedium, Ghenew vocatum, in comitatu Jauriensi existentem, positis, patenter emanatas, nobisque requisitive sonantes et directas honore et reverentia, quibus decuit, recepissee; iuxta quarum continenciam, una cum egregio magistro Andrea de Alzaz, prothonotario palatinali, per vestram magnificentiam ad id specialiter transmissio, unum ex nobis, videlicet venerabilem magistrum Andream de Belawar, socium et concanonicum nostrum, ad praemissam attestationem peragendam, nostro pro testimonio fidedignum duximus transmittendum. Qui tandem exinde ad nos reversi, nobis sub iuramento, in generali decreto contento, uniformiter retulerunt eo modo: Quomodo ipsi sabbato proximo post praescriptum festum beati Francisci confessoris novissime praeteritum accessissent ad facies dictae possessionis, Chakan vocatae, ibique iuramenta dictorum actoris et iobagionum suorum ad damna ipsorum recuperanda usque ad trecentos florenos Hungaricales bene infra, sed non supra acceptassent, modo et ordine subscripto: Item primo providus Joannes Nagh, iudex dictae possessionis Chakan, colonus praefati revendissimi domini episcopi Vaciensis etc. iuratus et examinatus, fassus fuisset, quod Paulus Pethew et Georgius Ezeki, servitores magnifici domini Stephani Dobo de Zwzka etc., ac alii complices eorum, eidem damna florenorum duorum, denariorum viginti quinque intulissent; item providus Osvaldus Jumper de eadem Chakan, colonus dicti domini episcopi Vaciensis, iuratus et examinatus fassus fuisset, sibi damna florenorum quinque per praescriptos Paulum Pethew et Georgium Ezeky, ac alios complices eorum illata fuisse. Item Gregorius Zalay de eadem Chakan iuratus et examinatus fassus fuisset, sibi florenorum viginti damna per praescriptos illata fuisse. Item Martinus Zalay de eadem Chakan iuratus et examinatus fassus fuisset, a praefatis damna florenorum trium eidem illata fuisse. Item honesta domina Margaretha, consors pro-

1566. sept. 22.

1566. okt. 5.

vidi Barnabae Soos de eadem Chakan, absente marito suo, iurata fuisset ad damna florenorum duorum. Item providus Benedictus Demether ad damna denariorum sexaginta quinque. Item providus Michael Maar de eadem Chakan iuratus fuisset ad florenos duos hungaricales. Item providus Stephanus Poar ad florenum unum et denariorum quinquaginta. Item providus Blasius Molnar de eadem Chakan iuratus fuisset ad florenos tres. Item providus Matheus Iwmpet de dicta Chakan iuratus fuisset ad florenos viginti duos. Item providus Thomas Sebesthyen de eadem Chakan iuratus fuisset ad florenos sex, denarios quinquaginta. Item providus Stephanus Farkas de dicta Chakan iuratus fuisset ad florenos tres et denarios viginti quinque. Item providus Valentinus Wyda de eadem Chakan iuratus fuisset ad florenum unum et denarios quinquaginta. Item providus Matheus Palffy de dicta Chakan ad florenos septem hungaricales. Item honesta femina Elena relicta providi olim Casparis Gyewrgh ad damna florenorum duorum hungaricalium. Item providus Jacobus Palffy de eadem Chakan ad damna florenorum decem hungaricalium; qui insuper verberibus etiam affectus fuisset. Item providus Georgius Szayz de eadem Chakan ad florenum unum, denarios octoginta. Item providus Anthonius Hegy ad florenos duos, denarios octoginta. Item providus Georgius Szvadl ad florenos tres, denarios quinquaginta. Item providus Ambrosius Szayz ad florenos tres. Item providus Laurentius Wewlegyen ad denarios quadraginta. Item providus Wolfgangus Krayczet iuratus fuisset ad damna floreni unius. Item providus Martinus Poar ad florenum unum. Item Mathias Zomody, opilio prefati reverendissimi domini Vaciensis, iuratus fuisset ad florenos septem. Item Matheus Kozma pastor gregum eiusdem possessionis Chakan iuratus fuisset ad florenum unum et denarios quinquaginta. Item honesta femina Elena relicta providi quondam Urbani Kelemen, in magnificentiae dominationis vestrae et nostri hominis praesentiam veniendo, ostendisset cicatrices vulnerum, sibi per servitores magnifici domini Stephani Dobo, ut dixisset, illatas. Item praefatus reverendissimus dominus Joannes ab Wylak, episcopus Vaciensis etc. protestatus fuisset, quod quamvis ipse iuxta iudiciariam deliberationem de caseis (igy) iurare quidem iuste potuisset, considerata tamen sua conditione et statu pro

ipsis caseis (igy) iuramentum praetermisisset. Seriem itaque huiusmodi iuramenti ad relationem vestrae magnificentiae et nostri hominis, prout fuit expediendum, vestrae magnificentiae fideliter rescripsimus. Litteras etiam eiusdem vestrae magnificentiae adiudicatorias et sententionales, capite sigilli nostri consignatas, in specie remisimus. Datum secundo die diei huiusmodi iuramenti. Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo sexto.

1566. okt. 6.

Hátára ez van írva: Domino iudici curiae sacrae caesareae et regiae maiestatis etc. ac supremo partium Cisdanubialium regni Hungariae capitaneo, etc.

Pro reverendissimo domino Ioanne ab Wylak, episcopo Vaciensi, praefecto et consiliario camerae Hungariae praefatae sacrae caesareae et regiae maiestatis, ut actore, contra nobiles Paulum Pethew, Georgium Ezeky et alios complices eorum, super quadam iuramenti depositione, in festo beati Francisci confessoris proxime praeterito, in facie possessionis Chakan vocatae, per vestrae magnificentiae et nostrum hominem modo intrascripto facti et celebrati, ad terminum intra nominatum legitime perdurantis.

okt. 4.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. Fasc. 84. nr. 16. a vágsellyei iratok között.

XVI.

Bécs. 1568. február 18.

Miksa király, Ujlaky János pilisi apát panasza folytán, szigorúan megparancsolja a pozsonyi városi hatóságnak, hogy a szőlők után eső járandóságot pontosan lefizesse.

Maximilianus etc fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici, magistro civium et iuratis civibus civitatis nostrae Poseniensis salutem et gratiam. Conquestus est nobis graviter fidelis noster reverendus Joannes ab Wylak episcopus ecclesiae Vaciensis et abbas Pilisiensis, praefectus camerae Hungaricae et consiliarius noster, qualiter vos posthabitis iam plurimis mandatis, tam quondam sacrae caesareae et regiae maiestatis domini et genitoris nostri colendissimi piaie memoriae, quam vero nostris ad vos hac de re emanatis, quosdam proventus ipsi tanquam abbati Pilisiensi de vineis quibusdam vestris provenire debentes, exolvere et administrare hactenus recusassetis et recusaretis etiam de praesenti, gravi suo et ecclesiae suae damno et praeiudicio; supplicans propterea nobis humillime, quatenus ipsi hac in re gratiose de oportuno remedio providere dignemur. Cuius supplicatione cle-

menter exaudita, nolentes ecclesias Dei iustis et legitimis suis proventibus privari, fidelitati vestrae harum serie denuo et ex superabundanti firmissime praecipientes committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus et praemissis, ut praefertur, stantibus et se habentibus, proventus de dictis vineis vestris praefato episcopo tanquam abbati Pilisiensi provenire debentes, eidem et successoribus suis, sine ulteriori mora et difficultate et renitentia aliquali, a modo in posterum nullo amplius superinde mandato nostro expectato, debitis semper temporibus exolvere et administrare modis omnibus debeatis et teneamini. Secus nullo modo facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Viennae, decima octava die mensis februarii. Anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo octavo. Maximilianus. Joannes Lysthius.

1568. febr. 18.

Papirra irt egyszerű másolata a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr 50.

XVII.

Pozsony. 1573. december 8.

Radetius István egri püspök s királyi helytartó, a Pozsonyban lakó óbudai szűzek és sok más, többek között Ujlaky János pilisi apát közötti perben, ez utóbbi megbízottja, Ebergényi Wolfgang kérésére, átírja a pozsonyi káptalannak Nagy Lajos kora-beli, Csákán és Alsó- s Felső-Jánok határjárását tartalmazó levelét.

Nos Stephanus Radetius, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus ecclesiae Agriensis ac sacratissimi principis et domini domini Maximiliani Secundi, Dei gratia dilecti romanorum imperatoris semper augusti, ac Germaniae, Hungariae et Bohemiae etc. regis, archiducis Austriae, ducis Burgundiae etc., consiliarius et per Hungariam locum tenens, damus pro memoria, quod cum in quadam causa et differentia inter religiosas virgines Sanctimoniales Vetero-Budenses nunc Posonii degentes, ut actrices, ab una, ac spectabilem dominum comitem Ecchium a Salmis et Newburgh, in quem primo per adeptionem possessionis Bothzeg a magnifico quondam domino Georgio Seredy, ratione contradictionis metarum possessionis Kermesd, ac tandem similiter per adeptionem possessionis Nagh Fe-

demes a regia maiestate, ratione contradictionis metarum inter fluvios Palyazo et Ereth a parte Dyozech, praesens causa est condescensa; necnon reverendissimum dominum Joannem Wylaky episcopum Waciensem, in quem per adeptionem possessionis Chakan ad abbatiam de Pilisio pertinentis, a reverendissimo quondam domino Francisco Wylaky episcopo etc., ratione contradictionis metarum possessionis utriusque Janok, praesens causa est condescensa; item Paulum, filium quondam Joannis Zomor, in quem, eodem quondam fratre suo demortuo, praesens causa per adeptionem portionis in Kys, alias Ghykeres Mached et Bwsthelek, et Egidium Echy et Casparem filium eiusdem, in quem per adeptionem portionis quondam Benedicti Erdemheghy in dicta Kys, alias Gykeres Mached, ratione contradictionis metarum praedii Apka, alias Zenthmyhalwr et Dyozech praesens causa est condescensa; item Joannem Anghyal et dominam Sophiam, relictam quondam Wollffgangi Was, in quos per mortem dicti quondam Stephani Was et per adeptionem portionis possessionariae in Pwztha Fedemes causa praesens est condescensa; necnon Agatham, filiam quondam Leonardi Thewmewskewzy, ratione contradictionis metarum praedii Apka et Dyozech, item Franciscum filium alterius olim Francisci Illyes de Borssa, in quem per adeptionem portionis paternae Hody, ratione similiter contradictionis metarum praescriptae Dyozech praesens causa est condescensa; item Michaellem quondam Simonis, Joannem olim Thomae Bely, Thomam et Clementem quondam Jacobi Olghyay, et Joannem quondam Georgii Soos, nobilium filios, ex quondam domina Elizabeth, filia quondam Valentini Bely progenitum, in quos per adeptionem bonorum in Nagy-Magyar, ratione contradictionis metarum possessionum utriusque Janok, causa est condescensa; item Wollffgangum filium alterius quondam Wollffgangi ac Georgium et Gregorium Chorba, Stephanum filium olim Thomae Illyes, ac Valentinum Urban de Bankwatha, in quos ratione contradictionis metarum possessionis Kyswatha causa est condescensa; nec non Thomam filium quondam Ignatii Farkas, in quem eodem quondam patre suo demortuo, ratione contradictionis metarum praedii Jakobfalwa ac possessionem Tharnok ac Fenyew, praesens causa est condescensa; et Joannem filium quondam Petri Zalay, in quem, eodem quondam patre suo demortuo, ratione

contradictionis metarum dictae possessionis Kyswatha, causa est condescensa; veluti in causam attractos ab alia partibus, ratione et praetextu metalis reambulationis portionum possessionariarum in possessionibus Nemethbel, Bodoghazzonffalwa, Dyozech, Dwdwagh, Kermesd, Wywasar, Chergewoth, Wyffalw, Tharnok, Reev, Fenyew, Also-Janok, Felsew-Janok, Ilka, alias Wyhel, necnon praediorum Zenthmihal, Chandal, Keken rewe, Fekethethelek et Jakoffewlde vocatorum, in comitatu Posoniensi existentium, habitorum, a partibus possessionum Zennch, Maghyarbel, Sarfew, Ikran, Mached, Wyzkeleth, Heghold, Bothzech, Kyralfalwa, Oldhya, Ethynke, Nemeszech, Zywr et Aban nuncupatarum, in dicto comitatu Posoniensi adiacentium factae, coram nobis vertentis, sabbatho proximo post festum beatae Barbarae virginis proxime praeteritum, instante scilicet termino celebrationis generalium iudiciorum octavi diei festi beati Lucae ewangelistae noviter praeteriti, ad quem videlicet terminum universae causae regnicolarum partium cis et ultra Danubianarum, et aliorum nonnullorum huc viciniorum comitatum, tam ante, quam post cladem Mohachiensem motae vel movendae, ex novis publicis eorundem regnicolarum constitutionibus adiudicari solitae, per praefatum dominum imperatorem et regem nostrum generaliter fuerant prorogatae, quaedam sex litterae omnes metales, una excellentissimi principis quondam Caroli Hungariae regis introductoria et reambulatoria, factum metarum praedicti praedii Apka, aliter Zenthmyhalwr tangens, et capituli ecclesiae Posoniensis superius relatoria, sub sigillo eiusdem capituli in pergameni clause scripta, quatuor vero serenissimi principis quondam domini Lodovici regis, omnes confirmationales, una scilicet possessionibus Felsew et Also Janok, altera possessioni Kermesd, tertia possessioni Jakoffalwa, quarta possessioni Kyswatha, omnes in pergameni impendentibus sigillis privilegialiter confectae, sextae magistri quondam domini comitis Frank de Zechen, iudicis curiae serenissimi principis quondam domini Sigismundi regis, ac capituli ecclesiae Posoniensis superinde relatoriae, similiter impendenti sigillo eiusdem capituli confectae, possessioni Dyozech deservientes, per nobilem Matthiam Tharnowzky, legitimum procuratorem dictarum dominarum actricum, coram nobis in iudicio exhibitae fuissent et praesentatae. Mox Matthias Mwrakewzy, pro praefatis domino

1573. decz. 5.

1573. okt. 25.

comite Ecchio a Salmis et Newburgh, cum dilecti domini imperatoris et regis nostri, ac Wollffgangus Ebergeny, pro domino Joanne Wylaky episcopo Waczyensi, cum dicti capituli ecclesiae Posoniensis, ac Dionisius litteratus de Also Zeleste, pro Paulo, filio quondam Joannis Zomor, cum nostris, item Casparus Meghyery, pro Egidio Echy, cum dictis domini iudicis curiae, necnon Stephanus Akach, pro Joanne Anghyal et domina Sophia, relicta quondam Stephani Was, cum eiusdem domini iudicis curiae, item Benedictus Myhalffy de Jolka, pro Francisco Illyes, cum antefati domini iudicis curiae, et Wollffgangus Ebergeny, pro Stephano similiter Illyes, cum nostris, item dictus Caspar Meghyery, pro Michaelae et Joanne Bely, cum saepefati domini iudicis curiae, pro Thoma, filio quondam Ignatii Farkas de Besse, cum regiae maiestatis, pro domina Agatha, filia quondam Leonardi Themewskewzy, cum antedicti domini iudicis curiae, item Joannes Baronyay pro puero Wollffgango, filio alterius quondam Wollffgangi Chorba, cum magistro quondam domini Michaelis de Mere locumtenentis officii palatinalis dicti regni Hungariae revisionalibus, ac idem Joannes Baronyay, pro Gregorio et Georgio Chorba, cum dicti domini imperatoris et regis nostri, et Emericus Meghyery, pro Joanne Zalay, alias Chwthor de Apathy, cum nostris litteris procuratoriis nostram exurgendo in praesentiam, quilibet eorum, pro suis principalibus praefatis, seorsim, unusquisque scilicet illorum in ea parte, quantum metas et terminos possessionum eorundem tangere et concernere dinosceretur, paria earundem per nos sibi dare postulaverat. Per praenominatum quidem Wollffgangum de Ebergen, pro dicto domino Joanne Wylaky episcopo Waczyensi petitarum tenor hanc sequitur formam: Ludovicus, Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Comaniae, Bulgariaeque rex, princeps Sallernitanus, et honoris ac Montis Sancti Angeli dominus, omnibus Christi fidelibus, praesentibus pariter et futuris, praesentium notitiam habituris, salutem in eo, qui regibus dat salutem. Exardescens regum inflammata devotio eo salutis suae providere utilius, quo iura religiosae conversationis muniminis suae beneficio limpidius roborat et confirmat, proinde ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire: Quomodo Ladislaus litteratus, procurator religiosarum dominarum

Sanctimonialium de Veteri Buda, in personis earundem ad nostrae serenitatis accedendo praesentiam, exhibuit nobis quasdam litteras capituli Poseniensis super reambulatione et erectione metarum possessionum Felsew Janwk et Also Janwk vocatarum, eidem laetitia facta confirmatas, tenoris subsequentis, petens nostram excellentiam nominibus, quibus supra, parte subiectiva, ut easdem acceptare, approbare et ratificare, ac pro ipsis religiosis dominabus Sanctimonialibus nostro dignaremur privilegio confirmare. Quorum tenor talis est: Excellentissimo principi domino Ludovico, Dei gratia inclito regi Hungariae, domino ipsorum, capitulum ecclesiae Poseniensis orationes in filio Virginis gloriosae. Litteras vestrae serenitatis annulari sigillo vestro consignatas per anni circulum, pro religiosis dominabus Sanctimonialibus de Veteri Buda, ad citationes, inquisitiones, prohibitiones possessionum ipsarum et metarum earundem erectiones, nec non ad omnia alia, quae talibus in processibus, iuxta regni consuetudinem fieri consueverunt facienda, datas et concessas, nobisque directas, quorum adhuc annus nondum expiraverat, omni reverentia, qua decuit, noveritis nos recepisse, et iuxta earundem continentiam, unacum magistro Ladislao, filio Thomae de Sancto Petro, aulae reginalis familiario in dictis litteris vestris inter alios nominatim contento, homine vestro, nostrum hominem, videlicet dominum Jacobum presbyterum, dictae ecclesiae nostrae praebendarium, ad infrascripta exequenda, pro testimonio transmisimus fidedignum. Qui demum ad nos reversi nobis concorditer retulerunt, quod praefatus homo vestrae serenitatis, praesente praedicto nostro testimonio, die dominico proximo ante festum beati Matthei apostoli et ewangelistae proxime praeteritum, ad facies possessionum Felsew Janwk et Also Janwk vocatarum, ipsarum religiosarum dominarum, apud manus ipsarum habitarum, in comitatu Poseniensi existentium, vicinis et commetanéis earundem universis legitime inibi convocatis, et praesentibus accessisset, et easdem legitime reambulando, et ab aliorum possessionibus et possessionariis iuribus metaliter sequestrando, eisdem dominabus Sanctimonialibus in una conclusione metarum infrascriptarum, salva tamen portione nobilis dominae relictae Laurentii Pynther, in eadem Felsew Janwk habita, remanendas, per ipsas perpetuo possidendas statuisset, nullo penitus contradictore

existente sew apparente. Quarum quidem possessionum metae, ut idem vestrae serenitatis et nostri homines nobis concorditer recitarunt et in regesto apportarunt, hoc ordine distingventur: Quod prima meta earundem inciperetur iuxta fluvium Danubii, ubi fluvius Hwmokwyz et Kezkwnowyz in simul coniungerentur, et prope eundem fluvium, iuxta antiquam metam ibidem existentem, unam metam terream de novo erexissent; et abhinc flecterentur ad partem meridionalem, pervenissent ad unam metam antiquam, secus quam similiter unam de novo erexissent; deinde ad eandem plagam eundo, pervenissent ad unam metam antiquam inter pratum, Cadsere vocatum, habitam, secus quam similiter aliam metam terream de novo cumulassent; deinde ad eandem plagam vergendo, pervenissent ad Fyzestelwk, ibique duas metas terreas de novo erexissent; deinde ad eandem plagam primum flectendo, similiter duas metas terreas de novo cumulassent, metis cursualibus interpositis, deinde flecterentur ad partem occidentalem, inter terras arabiles similiter duas metas terreas de novo erexissent; hinc ad eandem plagam eundo, pervenissent ad quandam terram Aranyashege vocatam, ubi duas metas terreas de novo erexissent; abhinc ad eandem plagam directe tendendo, pervenissent ad tres metas angulares iuxta quandam viam positas, quarum una separet a possessione Magyar, secunda vero a parte occidentali a possessione abbatis de Pilisio, Chakan vocata, tertia vero distingueret possessiones Felsew Janwk et Also Janwk prae-notatas; hinc flecterentur ad partem septentrionalem, primum eundo pervenissent ad quandam viam erbosam, ubi duas metas terreas erexissent; deinde satis magnum spatium ad eandem plagam per eandem viam eundo, pervenissent ad tres metas terreas angulares, iuxta quas duas metas terreas de novo erexissent, metis cursualibus interpositis, ibique separarentur a terra possessionis Chakan et adiungerentur possessioni Madaraszegh; deinde flecterentur ad partem orientalem, et pervenissent ad unam metam terream antiquam, secus quandam viam, Wasarwswth vocatam, positam, iuxta quam aliam de novo erexissent; hinc ad eandem plagam satis magnum spatium eundo, pervenissent similiter ad unam metam terream antiquam, secus quam prope ortum villae Felsew Janwk similiter unam metam terream de novo erexissent, metis cursualibus interpositis; deinde flecterentur ad partem septentrionalem

et transirent fluvium, Hwmor vocatum, et pervenissent ad unam metam antiquam, secus quam de novo aliam metam erexissent; et abhinc ad eandem plagam magnum spatium eundo, pervenissent ad quendam fluvium, Molunvizy vocatum, iuxta quem unam metam terream de novo erexissent; deinde per eundem fluvium, Althalefew vocatum, supra eundo, caderet in alium fluvium, eundemque fluvium pro meta angulari reliquissent; hinc flecterentur per ipsum fluvium, Althalefew vocatum, ad partem orientalem et transiret cursus metales dictarum possessionum, Felsew Janwk et Also Janwk vocatarum, per eundem fluvium Altalesew (igy) usque fluvium Danubii et caderet in ipsum, et per ipsum fluvium Danubii flecteretur ad partem meridionalem et transiret usque ad primam metam, ubi inceperant, ibique terminarentur. Datum die dominico proximo ante festum beati Michaelis archangeli. Anno Domini Millesimo trecentesimo sexagesimo septimo. Nos itaque iustis et legitimis supplicationibus eiusdem Ladislai litterati, in personis iamdictarum religiosarum dominarum, nostrae per eundem humiliter porrectis maiestati, regia pietate clementer exauditis et admissis, potissime vero ob spem et devotionem nostram, quam ad intemeratam virginem matrem Domini, gloriosam regni nostri advocatam, in cuius nomine sanctissimo claustrum earundem Veteris Budae mirifici operis structura fundatum extitit, gerimus et habemus singularem, praetactas litteras dicti capituli Posoniensis, quoad omnes earum continentias et clausulas, acceptamus, approbamus, ratificamus ac pro iam dicto claustro beatae Virginis et Sanctimonialibus in eodem degentibus, mera regia autoritate perpetue valituras confirmamus, praesentis scripti nostri patrocinio mediante, salvis iuribus alienis. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes concessimus litteras nostras privilegiales, pendentis et authentici sigilli nostri novi duplicis munimine roboratas. Datum per manus venerabilis in Christo patris domini Ladislai episcopi Vesprimiensis, reginalis aulae cancellarii, aulaeque nostrae vice cancellarii, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini Millesimo trecentesimo sexagesimo septimo, sedecimo kalendas octobris; regni autem nostri vigesimo sexto. Venerabilibus in Christo patribus et dominis Thoma Strigoniensi, fratre Stephano Colocensi, Wgulino Spalathensi, Nicolao Jadrensi et Wgone Ragusiensi archiepiscopis, Demetrio Waradiensis, Domi-

1367. szept. 26.

1367. szept. 16.

nico Transsilvaniensis, Colomanno Jauriensis, Wylhelmo Quinque-Ecclesiensis, Stephano Zagradiensis, Dominico Chanadiensis, Michaelae Agriensis, Joanne Waczyensis, Petro Boznensis, Ladislao Nitriensis, Demetrio Syrmienis, Nicolao Thynniniensis, Demetrio Nonensis, Nicolao Traguriensis, Stephano Farensis, Joanne Macariensis, Mattheo Sibiniensis, Michaelae Scardensis et Portina Seneniensis ecclesiarum episcopis, ecclesias Dei feliciter gubernantibus, Corbaviense sede vacante. Magnificis viris domino Ladislao duce Opuliae, regni nostri palatino, Nicolao Waywoda Transsilwano, comite Stephano Bwbek iudice curiae nostrae, Joanne magistro Tavernicorum nostrorum, Nicolao de Zech tocius Slavonie, Konya Dalmacie et Croacie, Nicolao de Machou banis, Petro Zwdar pincernarum, Paulo dapiferorum, Joanne ianitorum et Emerico agasonum nostrorum magistris, ac eodem Nicolao comite Posoniensi, aliisque quam pluribus comitatus regni nostri tenentibus et honores. Quos nos de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali transsumi et transscribi, praesentibusque litteris nostris patentibus inseri et inscribi facientes, memorato domino Joanni Wylaky in causam attracto, iuris eiusdem futura pro cautela, dandos duximus et concedendos, communi suadente iustitia. Datum Posonii, in festo Conceptionis beatissime virginis Marie. Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo tercio. (L. S.) Lecta per magistrum Emericum Pethe de Hethes, prothonotarium.

1573. decz. 8.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában : Eccl. Cam. Fasc. 84. nr. 14. a vágsellyei iratok között.

XVIII.

1578.

A pilisi apátság birtokainak és jövődelmeinek összeírása.

Examen nunciorum ex infrascriptis possessionibus episcopatus Vaciensis et abbatiarum Pilisiensis et Ludaniensis missorum, ad articulos interrogatorios factum, Posonii octava die maii, anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, id est 1578.

1578. máj. 8.

Bona abbatiae Pilisiensis:

1578.

Maroth. Possessio Apathy, in comitatu Honthensi, ad abbati-
tiam Pilisiensem pertinens. Et eiusdem possessionis nuntii, Ambro-
sius Sthyzthny, alias Byro et Benedictus Kozar sub iuramento
retulerunt. *Commetanei*: Eghegh coloni praepositi Sagiensis; et
Dalmađ Francisci Tharlody, Balthasaris Sembery; ac Szud nobilium
de eadem Szud, utpote Benedicti Szudy et Joannis Domaniky;
necnon possessio Nádas ad praeposituram Saghiensem; item Egy-
házas Maroth possessio Venceslai Zmehskal et Joannis Soos de
Polthar iunioris. Anno Millesimo quingentesimo septuagesimo oc-
tavo haec possessio solvit florenos septuantagi quinque, id est
florenos 75 pro servitiis et censu. *Coloni*: Lucas Chernak iudex,
Gallus Holecz, Laurentius Thoncha, Petrus Sthyzthny, Benedictus
Kozar, Gallus Draztha, Gasparus Booth, Paulus Draztha, Mathaeus
Chernak, Ambrosius Sthyzthny, Lucas Thorda. *Inquilini* domos
habentes: Mathaeus Marssa, Egidius Benek, Emericus Mythfwcz,
Martinus Szawka, Valentinus Draztha, Antonius Wargha, Albertus
Kelech pwsztaba szaloth mosth, relicta quondam Valentini Beneek,
Jacobus Thorda, Casparus Kozar, Jacobus Kwdlyek, Georgius Bar-
thaw, Valentinus Gyeghwł, Joannes Berthalan, Joannes Benek, re-
licta Stephani Fekech, Blasius Hrywnak, alias Balogh. Ab anno
Millesimo quingentesimo septuagesimo octavo solvit haec pos-
sessio annis singulis florenos septuaginta in paratis, cuius decimam
emimus a capitulo Strigoniensi. Vineas habent in promontoriis Baba
et Machkas hegye ipsorum, non procul a villa. Nonam dant ex
vineis, sed decimam dant capitulo Strigoniensi. Possessionum Szán-
tho et Maroth decimae frugum et vini florenis triginta duobus
arendatur.

1578.

Census singulis annis singuli coloni pro festo Beati Martini
episcopi dant florenum unum. Tritici, avenae metratum Carpo-
nensium pro eodem festo Beati Martini dant fertál duo, siliginis
autem metretae, ut ipsi dicunt, fertal unum dant singuli coloni.
Tempore vindemiae singuli ipsorum három köböltul, a ki ő nekik
dézmatul megmarad, adnak egy egy pénzt mindenik. Officiali
dictae possessionis a desertis terris arabilibus tota possessio dat
annuatim florenum unum. Habent calamitates et molestias ab
incolis dictae possessionis Eghegh, ratione metae Rybnyk et Mach-
kas, quas paraverunt iidem de Eghegh. Degunt penes fluvium Veor-

pecz vocatum; terras arabiles paucas se habere dicunt, sylvas paucas habent, saltem pro foco et non vetitas; prata habent exiqua.

Solutio turcis: Possident eos turcae ad Noghrad. Nomen turcae Szarach Agha unius, alterius Mwztaffa tyhaya, tertii Gzdyaser tyhaya. Eisdem solvunt per annum singuli florenum unum, tam coloni quam inquilini. Eisdem ex melle decimam dant, id est decimum alvearum. Dant butiri singuli media duo. Decimam ex omnibus dant, tritico et aliis bladis, anseribus, vino; et pro vino solvunt pecuniam. Pro qualibet pintha vini solverunt antea denarios decem, anno praeterito vero denarios undecim. De hoc conqueruntur, quod sit ipsis valde molestum et extraordinarium. Minden kepe keresztül, ki tiszen manipulos sedecim, adnak három fertált Szebelybyth, buzát, rozst kettőt kettőt; minden keresztül penigh, egy keresztül ki tett husz kívét, fizetének denarios viginti, azaz minden kívétől unum denarium. Széna pénzt adnak mindenik esztendő által denarios quinquaginta. Vágó tehát egyet, avagy a tehátért adnak florenos quatuor. Mást fejős tehát, avagy florenos quatuor. Apró baromtul adnak denarios quatuor. Szőlő pinz dant turcis per denarios quatuor singuli, qui habent vineas, eae qualescunque sint. Labores praestant dictis turcis curiales et pedestres. Török Császár adója florenus. Item szokás ez, hogy minden esztendőbe bírónak egy embernek jobbagynak jövödelme s adja pinzul és borul jár. Item egy egész szőlőtul egy fertal zabot, két kappant és két kalácsot adnak vidékiek, a kinek az maróthi hegyeken szőlője vagyon. Annak felette adnak három-három köből bortul egy-egy pénzt, mind maróthiak, mind vidékiek az apáthurnak. Ex decima frugum et vini datur sedecima plebano ipsorum.¹

Zantho possessio ad abbatiam de Pilis pertinens, in comitatu Honthensi. Eiusdem possessionis nuntii providus Paulus Tothgal iudex et Nicolaus Keery. *Commetanei* eiusdem possessionis Erssek Gyarmath, Demyend, Magyarad, Dalmad, Bory, Chank sunt sessiones.

¹ Más írással ez van még írva:

Marot annuatim solvit florenos octoginta. Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto ante festum beati Gregorii pape deposuit Maroth florenos quadraginta. Item Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo quinto Maroth medio Petri Kobich et Emerico Mitfwcz deposuit florenos quadraginta.

1578

Anno Millessimo quingentesimo septuagesimo octavo haec possessio solvit florenos septuaginta quinque, id est florenos 75 pro censu et servitio. Anno Millesimo quingentesimo septuagesimo

1579.

nono solvit florenos octuaginta, idemque duobus terminis, in festo Sancti Georgii et Lucae.

Coloni in eadem possessione: Paulus Tothgal iudex, Joannes Keery, Berza Wrban, Benedictus Antal, Joannes Demether, Demetrius Kossyk, Petrus Chombok, in sessione media, Gallus Herczegh, Emericus Myghle, Stephanus Markwss, Valentinus Zabo, Gregorius Paxy, Laurentius Paxy in sessione media, Anthonius Wargha, Nicolaus Keery, Joannes Beszydes, Gregorius Zabo, Michael Anthal, Sebastianus Kossyk, Valentinus Tothgal, Augustinus Kobele, Matthaeus Zabo.

Inquilini domos habentes: Joannes Takach, Bartholomeus Myghle, Demetrius Moszyk, Paulus Farkas, Albertus Toth.

Habent vineas in promontorio ipsorum, Chonkass nominato. Nonam non dant domino terrestri, neque ex frugibus, neque ex vino. Decimam vini et frugum capitulo Strigoniensi dant cum possessione Maroth. Et ut supra, in possessione Maroth, hae duae possessiones arendantur florenis triginta duobus. (Maroth et Zantho a capitulo Strigoniensi florenis triginta duobus emimus, quae collecta valet ad minus florenos centum et viginti.) Domino terrestri dabant singulis annis coloni, integras sessiones colonicales possidentes, ab integris sessionibus pro festo Sancti Martini florenum unum. Mediarum sessionum coloni denarios quinquaginta. Singuli item pro eodem festo Sancti Martini tritici fertal Sebelibiensis civitatis duo, avenae fertal duo, siliginis fertal unum. Inquilini nihil solvunt. Habent molendinum vile. Dabant singuli officiali Levae manenti fertal duo avenae abbatis de Pilis; de hoc supplicare volunt, nam antea non dabant. Sed pro sustentatione equorum officialis promiserant daturos domino abbati. Dum in flore fuit abbatia, praestabant labores solitos. Habent molestias ab incolis de Dalmad domini Sembery, ratione certarum terrarum Teofeleth walo feoldek et Nagy Oszlas ac Karachon Weolgye; pro rectificatione suarum metarum supplicant. Ab incolis Fossekgyarmath possessionis, ratione rubeti ipsorum, quod iidem incolae pro suo tenent; Marothienses vero pro suis iidem. Quae res indigeret rectificatione. Moram ducunt penes flu-

vium Borpatakh, ubi est aqua acida. Habent terras, prata et sylvas utique sufficientes. Nomen thurcae est Chery passa, homo senex, Budae commorans. Decimam eidem ex omnibus in terra nascentibus, ut tritici, siliginis, avenae, dant, singuli annuatim singulum florenum unum, vaccam unam aut florenos quatuor, pro suis, communiter dant eidem turcae ipsorum florenos tres. Alias nullas molestias neque a christianis, neque a thurcis habent; dicunt bonum patronum fore dominum Stephanum Ispan. Dicunt, quod ex decima frugum decimum manipulum pro se alias semper perceperunt, nunc quoque ut percipere possint, si cui in arenda decima possessionis dictae levata fuerit, supplicavit.¹

Chakan in comitatu Poseniensi. *Commetanei* eisdem possessionis: Chetörtök dominorum Merey, Nagy Magyar Sanctimonialium de observantia minorum, nunc Posenii degentium. *Coloni* in eadem possessione simul cum inquilinis. Joannes Nagy iudex, Osualdus Jumper, Gregorius Zalay, Margaretha relicta Barnabae Soos, Benedictus Demether, Michael Maar, Stephanus Poar, Blasius Molnár, Matthaeus Jumper, Thomas Sebesthyen, Stephanus Farkas, Valentinus Wyda, Matthaeus Palfy, Helena relicta Casparis Gywrgh, Jacobus Palfy, Georgius Rayz, Antonius Hegy, Georgius Roadl, Ambrosius Rayz, Laurentius Wewlegyen, Wolfgangus Krayczér, Martinus Poar, Matthias Somogy, Matthaeus Kozma, Helena relicta Urbani Kelemen.²

Hae quoque possessiones ad abbatiam Pilisiensem pertinent: Zantho, Demes, Kewrt Wyltho, Bekas Megyer, Kalocz, Zent Endre.

Prope Myserd, nomine Federssdorff, vel Fedesdorff (igy), praedium in comitatu Poseniensi, ad abbatiam Pilisiensem perti-

¹ Más kéz írása: Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo tertio Zantho et Maroth possessionum decimas emimus a capitulo Strigoniensi florenis quadraginta.

Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto decimas Zantho et Maroth emimus florenis quadraginta.

² Más kéz írása: Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo secundo sacratissimus imperator Rudolphus Martino Pethe de Hethees episcopatum Vaciensem benigne contulit una cum abbatia Pilisiensi, ad quam abbatiam ab antiquo pertinuit ista possessio Chakan.

Pro anni praesentis Millesimi quingentesimi octuagesimi secundi decimis istius possessionis ex omnibus bladorum generibus proventibus dedi domino Stephano Baranyay, provisorio archiepiscopali Poseniensi florenos viginti; arendabatur olim pro florenis sexdecim. Item anno Millesimo quingentesimo octuagesimo tertio ab eodem domino Stephano Baranyay emimus decimam possessionis Chakan florenis viginti.

nens. Coloni domini Kruzyth ad Sanctum Georgium pertinentes et alii in possessione Mysserd commorantes, prope possessionem domini archi-abbatis Sancti Martini, Dyenesd vocatam, singulis annis pro festo Sancti Michaelis, a terris et toto territorio praescripti praedii Myserd solvunt ungaricos florenos decem, capones bonos decem, plaustra lignorum, quae Posonium usque advehere debent, decem. Item ex omnibus segetibus nonam solvunt.¹

Telonei et census ex civitate Posoniensi proveniens abbatae Pilisiensi.

Numerus domorum et vinearum.

Regestum super census vini abbatae Pilisiensis.

Vinea Schmydel.

Georgius Gruemilner, nunc vero

Gregorius Gruemilner . . . vini $\frac{1}{2}$ urnam, piperis $\frac{1}{2}$ quar.

Simon Degkeer " $\frac{1}{2}$ " " $\frac{1}{2}$ "

Wolfgangus Ahnyger, nunc vero

Christophorus Schacz " $\frac{1}{2}$ " " $\frac{1}{2}$ "

Gregorius Pfaab, post illum Vitus

Knap, nunc vero haeres Jo-

hanes Pflastrer " I " " I "

Jacobus Fux, nunc vero Stephanus

Sringinkle " $\frac{1}{2}$ " " $\frac{1}{2}$ "

Johannes Tymbler, nunc vero Ste-

phanus Naghy " $\frac{1}{2}$ " " $\frac{1}{2}$ "

Jacobus Peck, nunc vero Casparus

Schwarcz " $\frac{1}{2}$ " " $\frac{1}{2}$ "

Thomas Rymbel, nunc vero Caspa-

rus Schwarcz " $\frac{1}{2}$ " " $\frac{1}{2}$ "

¹ Későbbi hozzáírás:

Solebant pro nona domino abbati dare ad festum Sancti Michaelis Myserdienses florenos decem, capones decem, plaustra ligni decem. Verum abrogatur usus iste inconveniens per me Martinum Pethe, Vaciensem episcopum et abbatem Pilisiensem, et solvunt decimam et nonam in specie et dant ad festum Nativitatis Domini capones decem; tenentur etiam fruges et avenam ipsimet Miserdienses ad Chakan vehere.

Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo secundo habui seminaturam in isto territorio meo iugera tritici quinque. Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo tertio avenae iugera decem. Ne autem istud praedium praedictum abalienaretur ab abbata, dedi istud praedium anno Millesimo quingentesimo octuagesimo tertio utendum et fruendum supradictis conditionibus oppidanis de Pyspeky, ne istud praedium Miserdienses per longum usum sibi vindicarent.

Vinea Hoffner

Wolffgangus Korenmeecz, post illum
 Andreas Korenmeecz, nunc An-
 dreas Feyertag vini $\frac{1}{2}$ urnam, piperis $\frac{1}{2}$ quar.
 Anna uxor Fridrich Egkery, alias
 relictæ Johannis Fischer . . . " $\frac{1}{4}$ " " — "
 Petrus Egher " $\frac{1}{4}$ " " — "
 Anna uxor Friderici Eghery, alias relictæ Johannis Fischer tenet
 censum plebano Poseniensi.

Vinea Hauszberg unserm Hausz debet pro censu dare annua-
 tim vini urnas $2\frac{1}{2}$, piperis $2\frac{1}{2}$ quar., quam vineam habet nunc
 Johannes Wenckler.

Vinea Hochwayngarth.

Johannes Gruber, nunc vero An-
 tonius Kunitch vini I urnam, piperis I quar.
 Johannes Kayser, post illum Leo-
 poldus Milner, nunc vero
 Casparus Lichtenberger . . . " I " " I "

Thonaleytem.

Martinus Prinner, post illum Kal-
 mar Nicloss, deinde Lauren-
 tius Bytrnyczer, nunc Fabian
 Rhedely " $\frac{5}{4}$ " " — "
 Georgius Judeus, nunc vero Jo-
 hannes Radt " $2\frac{1}{2}$ " " — "
 Vittus Meszrer, nunc vero hæ-
 redes Colmayr Niclosz . . . " $2\frac{1}{2}$ " " — "

Wollradell.

Martinus Schnester, nunc Matthias
 Röszel $2\frac{1}{2}$ " " $2\frac{1}{2}$ "

Census pecuniarum abbatiæ Pilisiensis ex domibus.

Stephanus Aczel habet domum in civitate in foro . . florenos 8

Platea Spital

Stephanus Lychtschyerer, deinde Agneta Cypserin,	
nunc vero Ambrosius Krutsko	crucigeros 20
Stephanus Rabenspurger, nunc Georgiusz Grosz	» 20
Bartholomeus Shmyt, nunc Christophorus Tysler	» —
Johannes Fuermann, nunc Mathias Graff	piperis $\frac{1}{2}$ quart.
Thomas Fleyshagker, nunc Mathias Lyechtschyer	cruc. 20

Platea Thonau noysydely

Marcus Roth	florenos Viennenses 20
Bartholomeus Mylner, nunc Valentinus Gumbrecht	20
Thomas Rawas, nunc Thomas Egker	10
Valentinus Prantelj, nunc Gregorius Schnydel	10

1578.

Anno Millesimo quingentesimo septuagesimo octavo proven-
tus telonei Psoniensis cum aliis obventionibus maioribus nobis
ex civitate Psoniensi provenire debentibus, exceptis ollis et qui-
busdam minutis rebus.

1578.

Millesimo quingentesimo septuagesimo octavo anno egregio
Francisco Kamper tricesimotori Psoniensi usque ad ultimam diem
aprilis anni Millesimi quingentesimi septuagesimi noni ungaricis
florenis septuaginta.¹

1579.

A magyar országos levéltárban : Urbaria et conscriptiones. Fasc. 62. nr. 32. annus 1578.

XIX.

Pozsony. 1578. ápril 12.

*'Rudolf király Mossóczy Zakariás tinnini püspököt, Ujlaky János
balála után, váczi püspökhöz s pilisi apáttá nevezi ki.*

Nos Rudolphus etc. memoriae commendamus, tenore prae-
sentium significando, quibus expedit, universis: Quod nos pro ea,

¹ A vám-jövedelemről folytatódag, ugyanitt, ezt olvassuk: »Et ab eodem die ad alterum
diem ultimum aprilis anni Millesimi quingentesimi octuagesimi eidem Francisco Kamper elocati
sunt idem proventus vinearum, censuum telonei, exceptis minutis rebus, ollis, scutellis,
caepe etc. ungaricis florenis septuaginta quinque. Item anno Millesimo quingentesimo octua-
gesimo primo totus iste proventus telonei et census exceptis minutis, ut supra, arendatus est
civitati Psoniensi florenis octuaginta quinque. Reversales civitas dedit sub sigillo. Item
anno Millesimo quingentesimo octuagesimo secundo proventus telonei arendatus est exceptis
minutis, ut supra, civitati Psoniensi florenis octuaginta quinque«.

qua in constituendis legitimis ecclesiarum Dei pastoribus tenemur, cura et sollicitudine, debitum habentes respectum ad eruditionem et doctrinam, laudatosque mores et honestam vitae conversationem, aliasque praeclaras et excellentes animi dotes fidelis nostri reverendi Zachariae Mossoczy, episcopi Tininiensis et consilarii nostri, quibus ipsum Dei altissimi munere insignitum et ornatum non modo aliorum fidedigno testimonio, verum etiam experientia nostra propria cognovimus, eundem tanquam personam idoneam et benemeritam ad episcopatum ecclesiae Vaciensis, nec non abbatiam Pilisiensem, nunc per mortem reverendi quondam Joannis ab Wylak eiusdem episcopatus et abbatiae ultimi, veri, legitimi et immediati possessoris de iure et de facto vacantis, auctoritate iuris patronatus nostri regii, quod in conferendis universis praedicti regni Hungariae ecclesiis et beneficiis, instar dictorum quondam Hungariae regum, praedecessorum nostrorum felicitis memoriae, optimo iure habere dinoscimur, duximus nominandum, eligendum et praesentandum, ac eundem episcopatum simul et abbatiam Pilisiensem, una cum omnibus castris, castellis, civitatibus, oppidis, villis, possessionibus, praediis, portionibus, ac aliis cunctis pertinentiis, bonisque et iuribus possessionariis ubivis et in quibuscunque regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum comitatibus existentibus et quocunque nomine vocitatis, ad eundem episcopatum Vaciensem ac abbatiam Pilisiensem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, nec non cum omnibus eiusdem iuribus et honoribus, libertatibus, praerogativis, proventibus, obventionibus et emolumentis, ac iure patronatus conferendi et disponendi personis idoneis et bene meritis omnia et singula beneficia dignitates, canonicatus, nec non praebendas in eadem ecclesia Vaciensi temporis in successu quacunque ratione vacaturas, praefato Zachariae Mossoczy dandum et conferendum duximus. Ita tamen, ut partem eam telonii, Posonii, ad rationem abbatiae Pilisiensis exigere consueti, quae fratribus ordinis Sancti Francisci hic Posonii commorantis cedere consuevit, eisdem fratribus reddere teneatur. Imo nominamus, eligimus et praesentamus, damusque et conferimus praesencium per vigorem. Quo circa vobis fidelibus nostris honorabilibus, capitulo praefatae ecclesiae Vaciensis et abbatiae Pilisiensi, nec non universo clero in et sub dioecesi eiusdem epi-

scopatus Vaciensis, ubivis constitutis et existentibus harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus a modo in posterum praefatum Zachariam Mossoczy pro vestro vero, legitimo et indubitato episcopo et praelato tenere, recognoscere, eumque revereri et honorare ac iurisdictioni eius parere et in omnibus etiam aliis licitis et consuetis, uti episcopo vestro, obedientes semper esse debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra regia Posoniensi, duodecima die mensis aprilis. Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo octavo. Regnorum nostrorum Romani tercio, Hungariae ac aliorum sexto, Bohemie vero similiter tercio.

1578. ápr. 12.

Magyar országos levéltárban : Liber Regius nr. 1. (1527—1652), p. 103.

XX.

Bécs. 1578. május 3.

Rudolf király elrendeli, hogy Mossóczy Zakariást a váci püspökségbe és pilisi apátságba beiktassák, s egyuttal kijelenti, hogy a tizedet tőle bérbe-veszi továbbra is.

Rudolphus Secundus etc. Reverendi ac egregii fideles nobis dilecti. Contulimus reverendo Zachariae Mossocio episcopatum Vaciensem una cum abbatia Pilisiensi. Ob id vobis benigne mandamus, ut ipsum Mossocium in praefatum episcopatum et abbatiam nostro nomine, sub inventario tamen rerum mobilium, si quae illi simul, vel cum episcopatu vel cum abbatia relinquuntur, statim introduci curetis; pensionem tamen, sive salarium, quod hactenus ex proventibus vestrae curae commissis habuit, post diem introductionis eidem non amplius numerari volumus. Decimas, quas hactenus in arendam concessit nobis, sub consueta arenda in posterum quoque reservamus. Quod vobis benigne significandum duximus. Datum in civitate nostra Vienna, tertia die maii, anno Millesimo quingentesimo septuagesimo octavo. Regnorum nostrorum romani tercio, hungarici sexto, et bohemicus etiam tercio.

1578. máj. 3.

Egyszerű másolatban, az egyetemi könyvtárban : M. S. Pray Tom. LIII. p. 57.

XXI.

Pozsony. 1579. ápril 11.

Czobor-Szent-Mihályi Czobor Imre nádori helytartó jelenti, hogy Mossóczy Zakariás pilisi apát Csákán birtokát ideiglenesen cserébe adta Illésházy Istvánnak, Középfő, Belincz és Mereche területén s másutt levő birtokrészekért.

Nos Emericus Czobor de Czobor Zentmyhal, locumtenens officii palatinalis regni Hungariae, ac serenissimi principis et domini domini Rudolphi Secundi, Dei gratia electi romanorum imperatoris semper augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regis, archiducis Austriae, ducis Burgundiae etc., magister cubiculariorum, et consiliarius, memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod reverendissimus dominus Zacharias Mossoczy episcopus ecclesiae Vaciensis, necnon consiliarius praefatae sacrae caesareae, regiaeque maiestatis et abbas Pilisiensis ab una, parte vero ab altera Gregorius Stephanus Illyeshazy, camerae hungaricae praedicti domini imperatoris et regis nostri consiliarius, coram nobis personaliter constituti, matura prius intra se deliberatione praehabita, sponte et libere coram nobis confessi sunt et retulerunt in hunc modum: Quomodo ipsi, certis inducti rationibus, temporaneam infrascriptam inter se fecissent bonorum suorum infradeclarandorum concambialem, quoad usum duntaxat, permutationem, prout sese fecisse retulerunt coram nobis. Et primo praedictus revendissimus dominus episcopus totalem possessionem suam, Chakan vocatam, in insula Challokewz, et comitatu Posoniensi habitam, ad abbatiam suam Pilisiensem de iure pertinentem, simul cum cunctis eiusdem possessionis proventibus, utilitatibus, pertinentiis et emolumentis quibuslibet, praefato Stephano Illieshazy, praemisso usualis et temporanei concambii modo, durante beneplacito suo, utendam et possidendam dedisset et concessisset. Viceversa praefatus etiam Stephanus Illieshazy totales portiones suas et egregii Thomae Wizkeleti possessionarias, in possessionibus Kevzefew, Belyenycz et Mereche habitas, ad ipsum Stephanum Illieshazy bono iure pertinentes, item portiones quoque suas proprias, quas in posterum

a familia Saghy, in dictis possessionibus, lucrabitur et evincet, in comitatu Nittriensi sitas et habitas, memorato domino episcopo Waciensi, simili ratione in concambium temporaneum, simul cum cunctis earundem portionum utilitatibus, pertinentiis et proventibus, piscinis videlicet et portionibus molendinariis, terris extripaticiis et aliis quibuslibet emolumentis ad easdem portiones possessionarias spectantibus et pertinentibus, dedisset et assignasset daturusque et assignaturus est his conditionibus, ab utraque porte assumptis et adiectis, quod neutra earum modo praemisso bona in concambium assignata, eorundemque pertinentias non alienabit, neque distrahet, sed sarta et tecta conservabit. Cumque dictus dominus episcopus praefatas portiones possessionarias dicto Stephano Illieshazy restitueret, idem etiam Stephanus Illieshazy, aut sui haeredes statim in continuum, et de facto, sine omni prorsus strepitu iuris, eidem domino episcopo, aut suo legitimo successori praetactam possessionem Chakan reddere, restituere, remittereque teneatur. Quodque eedem ambae partes colonos et incolas sibi invicem sic assignatos in suis iuribus et consuetudinibus conservabunt, ac ad alios census et servitia praestanda, quam de vetere consuetudine debeat, eos non compellent, metas eorundem bonorum non alienabunt, non distrahent, nec alienari aut distrahi patientur; sed omnibus impetitoribus pro facultate et viribus suis defendent et tuebuntur; signanter autem praefatus Illieshazy omni studio et conatu metas possessionis Chakan, a parte bonorum familiae Merey, defendere tenebitur; insuper quoniam dictum dominum episcopum huc Posonium ad generales conventus et terminos iudiciorum venire necessum sit, teneantur dicti coloni sui ad usum coquinae, huc Posonium, singuli unum plastrum lignorum ad singulos conventus et iudiciorum terminos advehere; item communiter tria plastra feni, quod de liberalitate praefati Stephani Illieshazy venire debet, administrare. Quod si vero aliqua partium praemissas condiciones observare et adimplere, atque in assignatis et assignandis bonis tueri et defendere partem alteram nolle, non posset, aut non curaret quovismodo, extunc liceat etiam eo casu uni parti, parte negligente, semel praemonita, per litteras missiles, aut primum nuncium bona sua praemisso modo concam-

biata ad se recipere statim et de facto. Porro hoc etiam addito, quod, si qua partium in bonis aliquid aedificii, extrueret, aut cellam vinariam fieri curaret, usque ad summam quinquaginta florenorum possit; quae expensae sic factae in utilitatem bonorum a partibus sibi invicem post rehabitionem et restitutionem eorundem bonorum restituantur. Postremo habet idem dominus episcopus praedium in praefata insula Challokeoz, Mysserd vocatum, in cuius administratione eidem domino episcopo idem Stephanus Illieshazy per servitores et colonos de Chakan auxilio erit. In quorum praemissorum fidem et testimonium praesentes concessimus litteras nostras. Datum Posonii, sabbato proximo ante Dominicam Ramispalmarum. Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo nono. Emericus Zobor. m. p. (L. S.)

1579. ápr. 11.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. Fasc. 84. nr. 15. a vágsellyei iratok között.

XXII.

Nyitra. 1579. szeptember 1.

A nyitrai káptalan jelenti, hogy Tóthgál Mihály maga és fiai nevében megígérte a pilisi apátság iránti kötelezettségeknek teljesítését és szolgálat-készségüket.

Nos capitulum ecclesiae Nitriensis memoriae comendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nobilis Michael Tothgal, libertinus in possessione Zantho domini abbatis Pilisiensis, ad praesens reverendissimini domini Zachariae Mossoczy, episcopi Vaciensis et sacrae caesareae, regiaeque maiestatis consiliarius etc. coram nobis personaliter constitutus, pro se et filiis suis, quorum onera in se assumpsit et levavit, seque obligari est confessus, quomodo ipse ratione libertatis et exemptionis domus suae in praedicta possessione Zantho, in comitatu Honthensi habita, per dictum dominum abbatem et episcopum nunc factae, omnia illa onera, quae ratione talis exemptionis eidem domino episcopo et successoribus suis praestari debent, praestabit, seque ad id et suos haeredes obligavit, contra eundem dominum episcopum, eiusque

successores ausu temerario se non eriget, non insurget, neque sui insurgent, nec contra iura ecclesiae lites movebit aut sui movebunt, adeoque curabit semper, ne in notam contra dominos suos, legitimos videlicet possessores eiusdem abbatae, quomodocunque incidat, curabit etiam, ut proventus eiusdem domini episcopi fideliter e medio colonorum suorum, possessionum Zantho et Appathy administrantur, et sui quoque idem curabunt, ita, ut omne damnum a rebus suis propulsaturi pro viribus ipsorum sint, honorem etiam et dignitatem eiusdem domini episcopi, ac suorum successorum abbatum Pilisiensium defendendi. Quam fassionem suam idem Michael Tothgal eidem domino episcopo sub sigillo nostro dare et emanari, pro iurium suorum cautela, per modum reversalium suo rum petiit. Datum feria tertia proxima post festum Decollationis Sancti Joannis Baptistae. Anno domini Millesimo quingentesimo septuagesimo nono.

1579. szept. 1.

Eredetije a nyitrai káptalan országos levéltárában. Prot. 27. fol. 30.

XXIII.

Pozsony. 1581. május 1.

Pozsony-város hatósága elismeri, hogy a pilisi apátság szőlő- és báz-jövödelmét és pozsonyi vámját, Mossóczy Zakariás pilisi apáttól, egy évre nyolczvan-öt magyar forintért bérbe vette.

Nos N. index, magister civium et iurati cives liberae civitatis Posoniensis praesentibus litteris recognoscimus reverendissimum dominum Zachariam Mossoczium, episcopum Vaciensem ac Pilisiensis et de Ludan ecclesiarum abbatem, nec non sacrae cesareae regiaeque maiestatis consiliarium etc. nobis petentibus proventus et redditus abbatae Pilisiensis a civibus nostris et ipsorum domibus ac vineis sibi certi vigore regesti sub eiusdem sigillo authentice emanati, nobisque assignati, et libri fundi nostri singulis annis cedentes, nec non commodum et utilitatem thelonii ad ipsum episcopum similiter pertinentes, exceptis quibusdam rebus minutis ollarum scilicet testacearum, capisteriorum, scutellarum et aliarum tornatilium, item cepe et allio, a prima die maii anni Millesimi

quingentesimi octogesimi primi incipiendo usque ad alteram primam diem maii anni supra Millesimum quingentesimum octuagesimi secundi in arendam pro certa pecuniae summa octuaginta quinque florenorum hungaricalium, benevole concessisse, arendasse et per integrum anni spatium ad utendum, fruendum elocasse. Quam suam benevolam arendae concessionem et locationem gratissimo animo suscepimus, solemniter stipulantes et promittentes, nos praedictos census et proventus in praelibato regesto et libro fundi specialiter comprehensos omni studio, diligentia et fide a civibus nostris, preadmodum et theloneum seu tributum ab extraneis quibuscunque instar antecessorum nostrorum et ipsius domini episcopi petituros, percepturos, collecturos et quibuscunque rationibus licuerit extorsuros, neque quidquam immutatuos seu abalinea-turos, multo minus uni, vel alteri in fraudem eiusdem domini episcopi proventuum relaxatuos, sed potius ita custodituos, asser-vatuosque, ne vel minimum de praemissorum omnium iuribus decessisse videatur. Imo quantum per nos fieri poterit, pro viribus, nostris, quantumvis domini episcopi iura suffragabuntur, etiam ad-aucturos. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum medi-antibus. Datum Posonii, prima die maii. Anno Domini Millesimo buingentesimo octuagesimo primo supra scripto.

1581. máj. 1.

1582 máj. 1.

1581. máj. 1.

Papirra irt egyszerű másolata a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 1.

XXIV.

Bécs. 1582. ápril 29.

Rudolf király Mossóczy Zakariás váczi püspök- s pilisi apátnak nyitrai püspökké kinevezése folytán a megürült javadalmakat Helbesy Pelbe Mártonnak adományozza.

Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo secundo, in civitate Vienna, Austriae, vigesima nona die mensis aprilis, datae sunt emanatae litterae sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis donationales in pergameno patenter confectae, sigilloque eiusdem secreto, quo ut rex Hungariae utitur, ab intus in margine inferiori impressorie et propriae manus suae maiestatis subscriptione

1582. ápr. 29.

de more communital; quibus mediantibus sua maiestas episcopatum ecclesiae Vaciensis nunc per mortem reverendi quondam Balthazaris Melegh, eiusdem episcopatus ultimi, veri, legitimi et immediati possessoris, nec non abbatiam Pilisiensem, nunc per translationem ex dicto episcopatu Vaciensi ac eadem abbatia ad episcopatum Nitriensem fidelis suae maiestatis reverendissimi Zachariae Mossoczy, eiusdem abbatae veri, legitimi et immediati possessoris, de iure et facto vacantes, auctoritate iuris patronatus sui regii, fidei suo reverendissimo Martino Pethe de Hethes, simul cum omnibus castris, castellis, oppidis, villis, possessionibus, praediis, portionibus, teloniis ac aliis cunctis eorundem pertinentiis, bonisque et iuribus possessionariis, nec non iure patronatus in conferendis ecclesiae dictae Vaciensis personis idoneis quibuscunque beneficiis, ita tanem, ut partem telonii Posonii ad rationem abbatae Pilisiensis exigere consueti, quae fratribus ordinis S. Francisci Posonii commorantis cedere consuevit, eisdem fratribus reddere teneatur, dedit, donavit et contulit.

Magyar országos levéltár: Liber regius. Nr. 1. p. 113.

XXV.

Pozsony. 1582. május 1.

A pozsonyi városi hatóság kijelenti, hogy azon vámot, szőlő- és báz-jövödelmet, mely a pilisi apátság tulajdonát képezi, kétszáz-ötvenöt forintért három évre kibérelte.

Nos iudex, magister civium et iurati cives liberae civitatis Posoniensis praesentibus litteris recognoscimus reverendissimum dominum Martinum Pethe de Hethees, electum episcopum Vaciensis et Pilisiensis ecclesiarum abbatem, necnon sacrae caesariae regiaeque maiestatis consiliarium, pro nobis petentibus proventus et redditus abbatae Pilisiensis, a civibus nostris et ipsorum domibus et vineis certi vigore regesti, sub eiusdem sigillo authentice emanati, nobisque assignati et libri fundi nostri singulis annis cedentes, nec non commodum et utilitatem telonii ad ipsum dominum episcopum similiter pertinentem, exceptis quibusdam rebus minutis, ollis testa-

ceis scilicet, capisteriis, scutellis et aliis rebus tornatilibus, item coepe et allio a prima die mensis maii anni praesentis Millesimi quingentesimi octuagesimi secundi incipiendo intra tres integros annos revolvendos inclusive usque ad sequentem tertii anni diem primam mensis maii videlicet Millesimi quingentesimi octuagesimi quinti affuturi in arendam, pro certa pecuniae summa ducentorum et quinquaginta quinque florenorum hungaricalium a nobis iam perceptorum benevole concessisse, arendasse et per integrum praedictorum trium annorum spacium ad utendum, fruendum elocasse. Ea tamen ratione, ut singulis annis octuaginta quinque floreni hungarici praetactae summae defalcantur, expletoque tertio anno liberam habeat omnes proventus et redditus praescriptae abbatae Pilisiensis ad se recipiendi et occupandi auctoritatem. Quam suam benevolam arendae concessionem et locationem gratissimo animo suscipimus solemniter stipulantes ac promittentes, nos praedictos census et proventus in praelibato regesto et libro fundi specialiter comprehensos, omni studio, diligentia et fide, a civibus nostris quemadmodum et theloneum, seu tributum ab extraneis quibuscunque instar antecessorum nostrorum et ipsius domini episcopi petituos, percepturos, collecturos et quibuscunque rationibus liceat, extorsuros, neque quicquam immutatuos seu abalienatuos, multo minus uni vel alteri in fraudem eiusdem domini episcopi proventuum relaxatuos, sed potius ita custodituos, asservatuosque, ne vel minimum de praemissorum omnium iuribus decessisse videatur, imo quantum per nos fieri poterit, pro viribus nostris, quantumque domini episcopi iura suffragabuntur, etiam adaucturos. Datum Posonii, die prima maii. Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo secundo.

1582. máj. 1.

1585. máj. 1.

1582. máj. 1.

Iv nagyságu papirra írva ; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 7.

XXVI.

Esztergom. 1582. junius 13.

Hethesi Pethe Márton az esztergomi káptalan előtt tiltakozik a pilisi apátság javainak jogtalan lefoglalása s adományozása és az apátságot érintő okiratoknak idegenek részére való kiadása ellen.

Nos capitulum ecclesiae Strigoniensis memoriae commendamus per praesentes, quod reverendissimus dominus Martinus Pethe de Hethees, episcopus ecclesiae Waciensis et abbas Pilisiensis, ac sacratissimae caesariae, regiaeque maiestatis consiliarius, nostram personaliter veniendo in praesentiam, suo ac successorum suorum nominibus et in personis, universos et singulos cuiusvis status, dignitatis, conditionis et praeeminentiae homines a violenta occupatione, ulteriori detentione et conservatione dicti episcopatus sui Waciensis, necnon dictae abbatiae de Pilisio, ac pertinentiarum earundem cunctarum, et proventuum quorumlibet, ubivis et in quibusvis comitatibus intra ambitum huius regni Hungariae existentium, adiacentium, habitarum, ad easdem de iure et ab antiquo spectantium et pertinere debentium, exigique solitorum, ac usu fructuum ac quarumlibet utilitatum earundem perceptione, seu percipi factione, seque exquisito quovis sub colore in dominium earundem introductione, intromissione ac sibi ipsis statui factione et appropriacione, sacratissimam vero caesaream, regiamque maiestatem, dominum nostrum clementissimum, ac eiusdem suae maiestatis in Hungaria locumtenentem a donatione, collatione, consensusque sui desuper adhibitione, universa denique capitula, conventus, ac alia quaevis loca credibilia, authenticasque personas a litterarum suarum quarumcunque extradacione, seu emanari factione, quomodo libet iam factis, vel fiendis, prohibuit contradicendo, et contradixit inhihendo, publice et manifeste coram nobis, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum feria quarta proxima post festum sanctae et individuae Trinitatis. Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo secundo.

1582. jun. 13.

Papirra irt eredetije, pecséttel, a zirczi apátsági levéltárban, a vágséllyei iratok között, 7. sz. oklevél.

XXVII.

Pozsony. 1582. julius 20.

Baranyai István, az esztergomi érsekség pozsonyi kúriájának felügyelője nyugtatja azon busz magyar forintot, melyet Hetthesi Pethe Márton a csákáni tízed fejében lefizetett.

Ego Stephanus Baranyay, provisor curiae archiepiscopalis Posonii habitae, recognosco praesentibus litteris meis, quod decimam frugum et bladorum possessionis Chakan, dempta quarta et sedecima, pro anno dumtaxat praesenti arendavi reverendissimo domino episcopo Waciensi etc. florenis hungaricis viginti. Quos ex quo idem reverendissimus dominus mihi plenarie persolvere curavit, suam reverendissimam dominationem per praesentes quietam facio et expeditam reddo. Actum Posonii, vigesima die mensis iulii. Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo secundo. (L. S.) Idem provisor. m. p. 1582. jul. 20.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. Fasc. 84. nr. 18. a vágsellyei iratok között.

XXVIII.

Nagy Magyar. 1583. szeptember 13.

Pálffy Miklós pozsonyi comes meghagyja Bekedfalvi Mórocz Antal pozsony-vármegyei szolgabírónak, hogy Mérey Imrét, Ilésházy Istvánt és Pálffy Katalint, több jobbágyukkal egyetemben, idézze meg a főispáni bíróság elé, mert Hetthesi Pethe Márton pilisi apát állítása szerint, a pilisi apátság csákáni jobbágyain hatalmaskodtak.

Nicolaus Pálffy ab Erdeod comes Posoniensis. Nobilis nobis dilecte. Dicitur nobis in persona reverendissimi domini Martini Pethe de Hethees, electi episcopi ecclesiae Vaciensis ac abbatis Pilisiensis, consilarii sacrae caesareae et regiae maiestatis, qualiter circa festum Sacratissimi Corporis Christi Domini proxime preteritum, providi Emericus Kalmar iudex, et Michael Makhy ac Clemens Barbel Emerici Merey, item Georgius Szabo similiter iudex, 1583. jun. 9.

ac Petrus modo simili Szabo Stephani Illyeshazy magnificorum, necnon generosae et magnificae dominae Catherinae Palfy, consortis eiusdem Stephani Illyeshazy, coloni et iobagiones in oppido Chetertek, in comitatu hoc Psoniensi esistenti, commorantes, de speciali commissione et mandato eorundem Emerici Merey, Stephani Illyeshazy ac dominae Catherinae Palfy, manibus armatis et potentiariis in et ad providos Ambrosium Makhi, Blasium Nagy, Joannem Krayczár, Valentinum Szalay et Lucam Jomper, colonos ipsius domini exponentis, in possessione sua et praefatae ecclesiae suae Pilisiensis, Chakán vocata, in hoc eodem comitatu Psoniensi existi, commorantes, tuncque terras eorum arabiles, ad sessiones ipsorum colonicales, in praemissa possessione Chakán habitas, pertinentes, ac in loco, Kurtha feold appellato, intra metas et territoria praenotatae possessionis Chakán adiacentes, aratris suis proscindere volentes irruissent, eosdemque dicti domini exponentis colonos ab opere cepto violenter prohibuissent et abegissent, aratrumque praefati Ambrosii Makhi in partes dissecassent, in quibus eidem colono, dempta violentiae poena, praenominati coloni de Cheteorteok plus quam decem florenorum auri damna intulissent, praenominatque Emericus Merey, Stephanus Illyeshazy, ac domina Catherina Palfi inferri fecissent, potencia mediante, in grave praedudicium et iniuriam, damnumque dicti exponentis et colonorum suorum praenotatorum valde magnum. Ob quod idem dominus exponens eosdem coram nobis in causam convenire vellet. Provide sibi harum serie committimus, quatenus acceptis praesentibus, ad instantiam praenominati domini exponentis, memoratos dominos Emericum Merey, Stephanum Illyeshazi et dominam Catherinam Palfi, consortem eiusdem, ad proximam sedem nostram iudiciariam nostram cites in praesentiam, rationem de praemissis reddituros efficacem, praenominatosque eorundem colonos coram nobis statuturos. Ac post haec huiusmodi citationis tuae seriem, cum nominibus citatorum et statuendorum, terminoque assignato, nobis suo modo, ut fuerit expedita, fideliter referre debeas et tenearis. Datum in Nagy Magyar, feria tertia proxima, post festum Nativitatis beatissimae Virginis Mariae. Anno Domini Millesimo quingentesimo octogesimo tertio. Lecta et correcta per notarium sedis.

Hátára ez van írva: Nobili Antonio Morocz de Bekedfalwa, iudlium comitatus Posoniensis, nobis dilecto. Pro reverendissimo domino Martino Pethe de Hethes, electo episcopo ecclesiae Vacienſis ac abbate Pilisiensí, necnon consiliario sacrae caesareae et regiae maiestatis; contra magnificos Emericum Merey et Stephanum Illyeshazy, ac generosam et magnificam dominam Catharinam Pálffy, consortem eiusdem Stephani Illyésházy, citatoria, seu evocatoria.

Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo tercio, die decima tertia septembris, citati sunt magnifici dominus Emericus Mercí, medio Gregorii Bognar, dominus Stephanus Illieshazi et domina Catharina Pálffy, medio Matthei Mezes, colonis eorum in oppido Chetertek commorantibus, per me Anthonium Morocz, iudlium comitatus Posoniensis. 1583. szept. 13.

Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo tercio, feria secunda post Exaltationem Sanctae Crucis levata et prorogata in proximam sedem. 1583. szept. 19.

Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto, feria secunda proxima post dominicam Septuagesimae levata pro actore Jakusith cum eiusdem, pro in causam attractis omnibus Mihálffy cum nostris et Petri paribus, scilicet scribentes bina paria seorsim et singillatim, pro domino Illyeshazy Benedictus Farkas. 1584. jan. 30.

Papírra irt eredetije: a zirczi apátsági levéltárban, a vágsellyei iratok között 5. sz. oklevél.

XXIX.

Nagy-Magyar. 1583. szeptember 13.

Pálffy Miklós pozsonyi comes, Hethesi Pethe Márton pilisi apát panasza folytán, Merey Inrét, Illésházy Istvánt Pálffy Katalin feleségével, Detrihstani Miksát Kruzith Ilona nejével, és több csötörtöki jobbágyot megidéztet, több csákáni jobbágy ekéinek összetörése és kenderöknek az áztatóból kiszórása és széthányása miatt.

Nicolaus Pálffy ab Erdeöd comes Posoniensis. Nobilis nobis dilecte. Dicitur nobis in persona reverendissimi domini Martini Pethee de Hethees, episcopi ecclesiae Vacziensis et abbatis Pilisiensis, consilarii sacrae caesareae et regiae maiestatis, qualiter circa festum beati Stephani primi regis hungarorum proxime praeteritum providi Gregorius Boghnar iudex, Michael Makhy, Emericus Kalmar, Franciscus Saay, Valentinus Sara, Joannes Makhy senior, Andreas Szabo, Clemens Barbel, Benedictus Polyak et Lucas Horwath, Emerici Merey, item Petrus Szabo, Albertus similiter Szabo, alias Wr, Blasius Kyrál et Martinus Moghor, Stephani Ellyeshazy, magnificorum ac gloriosae ac magnificae dominae Catharinae Pálffy, consortis eiusdem Stephani Ellieshazy, item Erhardus Lakatgyartho, magister domini Maximiliani Dethristani, necnon gloriosae ac magnificae dominae Haelenae Krwsith, consortis eiusdem, coloni et

iobagiones in oppido Cheóteórtéók, in comitatu hoc Psoniensi
existenti, commorantes, de speciali commissione et mandato eo-
rundem Emerici Merey, Stephani Illieshazy et Maximiliani Deth-
ristani, necnon dominarum Catharine Palffy et Haelenae Krwzith,
dominorum et dominarum duorum, in et ad providos Mathaeum
Palffy ac alterum Mathaeum Jomper, colonos praefati domini ex-
ponentis, in possessione sua ac ecclesiae suae Pilisiensis, Chakan
vocata, in hoc eodem comitatu Psoniensi existenti, commorantes,
tuncque terras eorum arabiles ad sessiones ipsorum colonicales, in
praemissa possessione Chakan habitas, pertinere, ac in loco, Kwrtha-
föld appellato, intra metas et territoria praenotate possessionis Chakan
adiacentia aratri suis proscindere et perarare volentes, manibus
armatis et potentiariis irruissent, ibique disectis primum, ac in crusta,
disruptis aratri praenominatorum Mathei Palffy ac alterius Mathei
Jomper, eosdem illinc violenter abegissent et repulissent, opusque
coeptum continuare minime permisissent, potentia mediante, in
grave praeiudicium et iniuriam, damnumque dicti domini exponentis
et colonorum suorum praenotatorum valde magnum. Caeterum
praenominati dictorum dominorum Emerici Merey, Stephani Illies-
hazy et Maximiliani Dethristani, necnon dominarum Catharinae
Palffy et Helenae Krwsith coloni, de speciali commissione et man-
dato eorum praemissis non contenti, tempus circa praescriptum in
et ad stagnum Pokloos tho vocatum, in territorio et intra metas
possessionis Chakan, consequenterque cannabum (igy) providorum
Gregorii Sebesthyen iudicis, Melchioris et Mathaei Jomper, ac al-
terius Mathei Palffy, necnon honestae mulieris Haelenae, relictae
providi quondam Casparis Gombay, colonorum utpote dicti domini
exponentis, in eodem stagno macerandi gratia positum et locatum
manibus armatis et potentiariis irruissent, ibique cannabum ipsum
ex praescripto stagno extrahentes, in partes discidissent et disse-
cassent. In quibus omnibus, salvis actibus potentiariis, praenominati
coloni eorundem Emerici Merey, Stephani Illieshazy et Maximiliani
Dethristani, necnon dominarum Catherinae Palffy et Haelenae
Krwssyth plusquam ducentorum florenorum auri damna dicto do-
mino exponenti et colonis suis praenotatis intulissent, praefatique
Emericus Merey, Stephanus Illyeshazy et Maximilianus Dethristani,
necnon dominae Catherina Palffy et Haelena Krwsyth inferi fecis-

sent, potentia mediante, in grave praeiudicium et iniuriam, damnumque dicti domini exponentis, colonorumque suorum praenotatorum manifesto. Ob quod idem dominus exponens eosdem coram nobis in causam convenire vellet. Proinde tibi harum serie committimus, quatenus acceptis praesentibus, ad instantiam praefati domini exponentis, memoratos dominos Emericum Merey, Stephanum Illyeshazy et Maximilianum Dethristani, necnon dominas Catharinam Palfy et Helenam Krwsyth, ad proximam sedem nostram iudicariam nostram cites in praesentiam, et praenominatos eorundem colonos coram nobis in iudicio statuturos. Ac posthaec eiusmodi citationis tuae, seriem cum nominibus citatorum et statuendorum, terminoque assignato, nobis suo modo, ut fuerit expedita, fideliter referre debeas et tenearis. Datum in Nagh Magyar, feria tertia proxima post festum Nativitatis beatissimae virginis Mariae. Anno domini Millesimo quingentesimo octogesimo tertio.

1583. szept. 13.

Hátára ez van irva: Mandatum citatorium Palfy comitis Poseniensis, ad instantiam domini Martini Pethe abbatis Pilisiensis, anno Millesimo quingentesimo octuagesimo tertio, ratione terrarum arabilium ad Chakan pertinentium.

1583.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam.: Fasc. 84. nr. 31. a vágsellyei iratok között.

XXX.

Nagy Magyar. 1583. október 4.

Pálffy Miklós pozsonyi comes elrendeli, hogy Bekedfalvi Móróc Antal, pozsonyvármegyei szolgabíró, Mérey Imrét, Ditrichstein Miksát és Illésházy Istvánt, feleségökkel és több jobbágyukkal együtt, a bíróság elé idézze meg azon hatalmaskodás miatt, melyet ezek a pilisi apátság csákáni jóságán elkövettek.

Nicolaus Palfy ab Erdeod comes Poseniensis. Nobilis nobis dilecte. Dicitur nobis in personis reverendissimi domini Martini Pethe de Hethees, episcopi ecclesiae Vaciensis ac abbatis Pilisiensis, necnon consilarii sacrae caesareae et regie maiestatis, ac nobilis Ioannis Balogh de Barand, officialis eiusdem domini Vaciensis, in possessione Chákán per eum constituti, qualiter, circa festum Sancti Michaelis archangeli proxime preteritum, providi Michael Makhi,

1583. szept. 29.

Emericus Kalmar, Clemens Barbel, Valentinus Sara, et Lucas Horvath Emerici Merey, item Erhardus Lakatgiárto Maximiliani Detrichstein et generosae ac magnificae dominae Helenae Krusit, consortis eiusdem, necnon Blasius Kiral, Matheus Mogor et Petrus Zabo Stephani Illyeshazy magnificorum dominorum ac generose et magnifice domine Catharine Palfi, consortis eiusdem, coloni et iobagiones omnino in oppido eorum, Cheoteorteok vocato, in comitatu hoc Poseniensi esistenti, commorantes, de speciali commissione et mandato eorum dominorum et dominarum suorum, manibus armatis et potentiariis in et ad prefatum Ioannem Balogh officialem, ac providos Blasium Nagh, Lucam Iompor, Valentinum Zalai, Laurentium Balogh, Melchiorum et Mattheum Iompor, Gregorium Sebestyen, Gothardum Tilalmas, Stephanum Farkas, Martinum Nagh, Georgium Foghas, Mattheum et Iacobum Palfi, Lucam Iáz, Benedictum Kis, Gregorium Hegi, Ambrosium Makhi, Nicolaum Mood et Ioannem Kreiczner, colonos et iobagiones praenominati domini exponentis, in praemissa possessione Chákán, in hoc eodem comitatu Poseniensi existi, commorantes, tuncque in loco Kurthafeold vocato, in territorio et intra veras metas eiusdem possessionis Chakan habito, terras arabiles ibidem habitas, ac ad sessiones eorundem colonicales ab antiquo pertinentes et per eosdem possessas irruissent, eosdemque, opera eorum continuantes et pacifice ac sine quorumpian iniuria ibidem arantes, ex eisdem terris violenter eiecissent, eosdemque diutius persecuti fuissent. In quibus omnibus, salvis actibus potentiariis, praenominati coloni, in dicto oppido Chetertek commorantes, damna centum florenorum auri praenominato domino exponenti et colonis eiusdem praenotatis intulissent, ac praefati domini, Emericus Merey, Maximilianus Detrichstani et Stephanus Illyeshazy, necnon dominae Catherina Palfy et Helena Krussith inferri fecissent, potentia mediante, in grave praeiudicium et iniuriam, damnumque dictorum exponentium et colonorum praenotatorum manifestum. Ob quod idem eosdem coram nobis in causam convenire vellet. Proinde tibi harum serie committimus, quatenus acceptis praesentibus, ad instantiam praefatorum domini Martini Pethe de Hethees, episcopi Vaciensis, ac Ioannis Balogh, officialis eiusdem exponentium, memoratos Emericum Merey, Maximilianum Detrichstani et Stephanum Illyeshazi, necnon dominas Catherinam Palfy

eiusdem Stephani Illyeshazi, et Helenam Krusith dicti Maximilianī Detrichsteni consortem ad proximam sedem nostram iudiciariam nostram cites in praesentiam, rationem de praemissis reddituros efficacem, ac praenominatos colonos coram nobis in iudicio statuturos. Ac post eiusmodi citationis tuae seriem, cum nominibus citatorum et statuendorum, terminoque assignato, nobis suo modo, ut fuerit expedita, fideliter referre debeas et tenearis. Datum in Nagi Magiar, feria tertia proxima, post festum Sancti Michaelis archangeli. Anno Domini Millesimo quingentesimo octogesimo tertio. Lecta et correcta per notarium sedis.

1583. okt. 4.

Hátára ez van írva: Nobili Antonio Morocz de Bekedffalva, iudlium comitatus Posoniensis, nobis dilecto. Pro reverendissimo domino Martino Pethe de Hethees, episcopo ecclesiae Vaciensis, ac abbate Pilisiensi, necnon consiliario sacrae caesareae et regiae maiestatis etc., ac nobile Ioanne Balogh de Báránd, officiale eiusdem; contra magnificos dominos Emericum Merey, Maximilianum Detrichsteni, et Stephanum Illyeshazi, necnon generosas et magnificas dominas Catharinam Pálffy, eiusdem Stephani Illyeshazi et Helenam Krussith, dicti Maximilianī Detrichstein consortem, evocatoria seu citatoria.

Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo tertio, secunda die mensis octobris citati sunt magnifici domini Emericus Merei, medio Gregorii Bognar iudice eiusdem; Maximilianus a Dietristan et domina Helena Krwsyt, medio Christophori Bognar iudice eorum; dominus Stephanus Illieshazi ac domina Catharina Pálffy, medio Blasii Kovach, coloni eorum in oppido Chetertek commorantis; colonique introscripti statui commissi, per me Antonium Morocz, iudlium comitatus Posoniensis. m. p.

1583. okt. 2.

Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo tertio feria secunda post Francisci levata et prorogata in proximam sedem.

1583. okt. 10.

Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto feria secunda post dominicam Septuagesimae pro actore Iakusith cum eiusdem, pro in causam attractis, videlicet dominis Illyeshazi et Dietrikstani Benedictus Farkas, cum nostris, pro domino Merey Benedictus Mihalfi similiter cum nostris et Petri paribus, scilicet scribendo bina paria.

1584. jan. 30.

Zárlatán pecséttel.

Papirra irt eredetije a zirczi apátságí levéltárban a vágsellyei iratok között. 6. sz. oklevél.

XXXI.

Pozsony. 1584. május 22.

*Radetius István, Helhesi Pethe Márton pilisi apát kérésére, meg-
bágyja a pozsony-vármegyeieknek, hogy a csákáni és csötörtöki batárok
miatt folyó per tárgyalására, Pálffy Miklós bíróága előtt, közölök
mindaz megjelenjék, a kinek a pilisi apát embere ezen levelet előmutatja.*

Stephanus Radetius, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus ecclesiae Agriensis, ac perpetuus comes comitatus Hewesiensis, nec-

non sacratissimi principis et domini domini Rudolphi Secundi, Dei gratia electi romanorum imperatoris semper augusti etc. consiliarius ac per Hungariam locumtenens etc. universis et singulis egregiis et nobiles sed et ignobilibus, ac alterius cuiusvis status et honestae conditionis comitatus Posoniensis hominibus, praesentes nostras visuris salutem cum favore. Expositum est nobis in persona reverendissimi domini Martini Pethe de Hethes, episcopi Vacienensis et consilarii praefatae sacratissimae caesareae et regiae maiestatis, quomodo idem dominus exponens, in quadam causa et differentia sua, inter ipsum et generosas ac magnificas dominas Catharinam Palffy, Stephani Illieshazy et Elenam Krwsyth Maximiliani a Detreistain magnificorum dominorum comitum comitatus Liphthowiensis consortes, nec non magnificum dominum Emericum Merey de Eberharth, ratione et praetextu certarum quarundam terrarum et metarum possessionis dicti domini exponentis, Chakan vocatae, et oppidi Chetertek praelibatarum dominarum Chatarinae Palffy, et Elenae Krwsyth ac Emerici Merey mota et vertenti, fassionibus et attestationibus vestris plurimum indigeret et esset necessarius. Pro eo vos et vestrum singulos, ad instantem et legitimam dicti domini exponentis petitionem, sub onere solutionis sedecim marcarum gravis ponderis in generali decreto superinde expresso, per eos, quorum interest immediate et irremissibiliter exigendarum, harum serie hortamur et requirimus, ac nichilominus autoritate praefatae sacratissimae caesareae et regiae maiestatis, qua fungimur, vobis committimus et mandamus: quatenus dum et quando, per hominem dicti domini exponentis, cum praesentibus fueritis requisiti, aut aliquis vestrum fuerit requisitus, statim et de facto ad eum diem et locum, quem vobis homo dicti domini exponentis duxerit nominandum, in praesentiam spectabilis et magnifici domini Nicolai Palffy de Erdöd, comitis comitatus Posoniensis, magistri cubiculariorum regalium et consilarii praefatae sacratissimae caesareae et regiae maiestatis, iudicis utputa arbitri, per suam caesaream et regiam maiestatem inter partes praenotatas delegati, personaliter accedere, ibique coram eodem domino comite Nicolao Palffy, quicquid vobis de praescriptis terris et metis litigiosis constiterit veritatis, ad fidem vestram Deo debitam, fidelitatemque praefato domino imperatori et regi nostro ac sacro eius diademati

observandam, suo modo dicere, faterique et modis omnibus referre debeatis et teneamini; ut idem dominus comes Nicolaus Palffy, partes inter praedictas, id, quod iustum et aequum fuerit, cum adiunctis sibi arbitris, facere et decernere posset et valeret. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, vigesima secunda die mensis maii. Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto. (L. S.)

1584. máj. 22.

Hátára későbbi kéz ezt irta: Mandatum, ut compareant testes vocati ad exhibendum testimonium, ratione terrae controversae inter Chakan et Csötörtök, de anno Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto.

1584.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. fasc. 84. nr. 30. a vágsellyei iratok között.

XXXII.

Csötörtök. 1584. május 24.

Kisasszonyfalvi Illésházy István jelenti, hogy Helhesi Pethe Márton pilisi apát és Illésházy István, Ditrichstein Miksa és Mèrei Imre, a csákáni, csötörtöki, féli és madarászi batárok miatt folyt perben, a kirendelt bíróság előtt békés egyességre léptek.

Nos Nicolaus Istvanffy de Kissasszonyfalva, locumtenens officii palatinalis regni Hungariae, ac sacratissimi principis et domini domini Rudolphi consiliarius, memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod cum reverendissimi domini, Stephanus Feyerkövy Vesprimiensis, et alter Stephanus Mathisy Chanadiensis episcopi, nec non magnificus dominus Nicolaus Pálffy ab Erdőd, comes huius comitatus Posoniensis et cubiculariorum regalium magister, consiliarius praefati domini imperatoris et regis nostri, ac nos tanquam commissarii, per eandem sacram caesaream et regiam maiestatem, dominum nostrum clementissimum, ac reverendissimum dominum Stephanum Radetium, episcopum ecclesiae Agriensis, consiliarium et per Hungariam locumtenentem eiusdem suae maiestatis, pro revidendis et dirimendis, complanandisque et componendis illis differentiis et controversiis ac causis, quae inter reverendissimum dominum Martinum Pethe de Hethes episcopum Vaciensem et abbatem Pilisiensem, necnon

praefatae sacrae caesarae et regiae maiestatis consiliarium ab una, parte vero ex altera generosas ac magnificas dominas Catharinam Pálffy, alias relictam magnifici condam domini Joannis Crusith de Luppoglan, nunc vero consortem magnifici domini Stephani de Illyeshaza, comitis comitatus Liptoviensis, ac Helenam Crusith, coniugem generosi ac magnifici domini Maximiliani a Dietristani, similiter comitis dicti comitatus Liptoviensis, ac dictae sacrae caesareae et regiae maiestatis consilarii, filiam vero eiusdem dominae Catharinae Pálffy, ex antelato olim domino Joanne Crusith, priore domino et marito suo susceptam, necnon magnificum dominum Emericum de Mere, iuratum assessorem sedis iudicariae eiusdem sacrae caesarae et regiae maiestatis, occasione metarum et territoriorum, terrarumque quarundam litigiosarum possessionis Csakany videlicet praefati domini episcopi Vaciensis et abbatis Pilisiensis, item oppidi Csötörtök et possessionis Feel nuncupatae, praefatae dominae Catharinae Pálffy et Helenae Crusith, ac dicti domini Emerici Merey, necnon possessionis Madarasz appellatae, eiusdem Emerici Merey, omnino in isto comitatu Posoniensi existentis, tempore praepriori motae et sobortae fuerant, partibus eisdem consentientibus et volentibus, delegati et deputati in dicto oppido Csötörtök die datarum praesentium congregati et constituti fuisset, metasque et territoria litigiosa eiusdem oppidi Csötörtök ac possessionum Csakany, Feel et Madarasz praefatarum reambulasset, signisque metalibus erectis ab invicem separare et distinguere fecisset: antedictus dominus episcopus Vaciensis et abbas Pilisiensis pro se personaliter ab una, ac dictus dominus Stephanus Illéshazy pro praefata domina Catharina Pálffy, coniuge sua, cum procuratoriis litteris praefati domini locumtenentis regii, item annotatus dominus Maximilianus a Dietristain pro praenotata domina Helena Crusith, consorte sua, itidem cum procuratoriis litteris eiusdem domini locumtenentis regii, necnon memoratus dominus Emericus Merey pro se, partibus ab altera, nostram ac praefatorum aliorum dominorum commissariorum personaliter accedendo in praesentiam, matura et exacta intra se deliberatione praehabita, sponte et libere coram nobis et eisdem dominis commissariis retulerunt et sunt confessi in hunc modum. Quomodo partes eadem primo benigno praefatae sacrae, caesarae et regiae maiestatis, domini eorum cle-

mentissimi, mandato, ac deinde antelati domini locumtenentis pro maiestate singulari commissioni, postremo nostrae quoque ac aliorum dominorum commissariorum suae maiestatis, pro conplanandis praescriptis earum differentiis et controversiis, ac unione et pace, concordiaque inter easdem concilianda, stabiliendaque, pro munere nostrae delegationis summe laborantium, diligenti admonitioni et adhortationi obtemperantes et acquiescere volentes, nec non cupientes etiam pacis ineunda potius amoenitate frui, quam sese incertis et dubiosis, odiosisque litibus ac expensis manibus fatigari, ad talem pacis et concordiae devenissent unionem, prout devenerunt coram nobis et dictis aliis dominis commissariis: Et primo, quod partes eadem praescriptas universas et quaslibet earum differentias, causas et lites, ratione et praetextu dictarum metarum et territoriorum litigiosorum annotati oppidi Csötörtök ac possessionum, Csakany, Feel et Madarasz praescriptarum, ac damnorum, violentiarumque et iniuriarum, superinde ultra citraque patratarum et commissarum, tam in foro ecclesiastico, quam vero saeculari per easdem partes hactenus usque motas et suscitatas, simul cum universis litteris, in processu earundem causarum et litium qualitercunque et quomodocunque constitutis et editis, sopivissent, cassassent et mortificassent, viribusque carismas reliquissent, superindeque sese mutuo quittas et expeditas, modisque omnibus absolutas reddidissent et commisissent. Deinde partes eadem statuissent et decrevissent, ut eadem in eo metarum et territoriorum praescriptorum, nuncque per nos et dictos alios dominos commissarios, partibus ipsis praesentibus, reambulorum et demonstratorum, signisque metalibus erectis separatorum et distinctorum usu, qui tempore etiam proximi olim domini Joannis Wjlaky, alias episcopi Vaciensis et abbatis Pilisiensis, et post mortem eius, temporeque reverendissimi domini Zachariae Mossöczy, tunc episcopi Vaciensis et abbatis Pilisiensis, nunc autem episcopi Nitriensis fuisset, permaneant. Hoc nihilominus per partes praescriptas specificè declarari volentes, ut omnia illa pascua, tam a parte praescripti oppidi Csötörtök, quam vero a parte possessionis Madarasz praedictarum, quae antea temporibus dictorum dominorum praedecessorum praefati domini episcopi Vaciensis et abbatis Pilisiensis, arata non fuissent, sed saltem tempore eiusdem domini episcopi

Vaciensis et abbatis Pilisiensis in hoc praefato biennio perarata fuerunt, amplius minime arent, neque insemiment, sed pro communi usu pecorum parti utrique in libera pascua relinquant. Ita tamen, ut pro annò praesenti praefatus dominus episcopus Vaciensis et abbas Pilisiensis segetes in terris eisdem litigiosis existentes pro se metere et colligere facere possit et valeat; in posterum vero a seminatione earundem terrarum litigiosarum abstineat. Et si qua partium de proprietate earundem metarum et terrarum litigiosarum, iure mediante, agere voluerit, id parti utrique liceat et liberum sit. Ad quae omnia praemissa et quaevis praemissorum singula firmiter et inviolabiliter observanda et praestanda, partes praescriptae sese coram nobis et dictis aliis dominis commissariis, sub vinculo mille florenorum aureorum, boni et iusti ponderis, obligarunt, obligatasque reddiderunt. De quibus quidem mille florenis aureis vice-comes huius comitatus Posoniensis modernus, vel pro tempore constitutus, primo de bonis et rebus mobilibus partis praemissae in toto, vel in parte violatis, vel vero non repertis, vel minus sufficientibus, de iuribus, etiam possessionariis eiusdem in hoc comitatu Posoniensi habitis, vigore saltem praesentium, comperta superinde mera veritate, parti in praemissis persistenti, plenariam, omnimodamque satisfactionem impendere possit et valeat, contradictione inhibitione, repulsione, aut alio quovis iuridico remedio et renitentia partis, praemissa infringentis, vel aliorum quorumlibet praevia ratione non obstante. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in dicto oppido Csötörtök, vigeima quarta dies maii. Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo quart o. (L. S.)

1584. máj. 24.
Papirra irt egyszerű másolatban a zirczi apátság levéltárban: Vágsellyei iratok, 15. sz. oklevél.

XXXIII.

Prága. 1586. márczius 27.

Rudolf király a pilisi apátságot Kazabázi Joó János fivérének, Kazabázi Joó Balázsnak adományozza, tanulmányainak folytathatása végett.

Nos Rudolphus etc. Memoriae commendamus tenore praesentiam significantes, quibus expedit universis, quod nos, cum ad

nonnulorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostrae propterea factam maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelium servitiorum meritis fidelis nostri egregii Joannis Joo de Kazaháza, consilarii et secretarii nostri, quae idem Sacrae primum dicti regni nostri Hungariae Coronae et deinde maiestati nostrae a pluribus iam annis in officio suo praefato fideliter, diligenter et utiliter exhibuit et impendit; inducti etiam optima spe indolis, ac eruditionis, morumque et vitae integritatis, nec non aliis virtutibus fidelis nostri nobilis Blasii Joo de dicta Kazahaza, fratris utpote carnalis praefati Joannis Joo, nunc Romae in studiis existentis, quibus idem ab Altissimo insignitus apud majestatem nostram testimonio fidedigno meruit commendari: ut itaque dictus Blasius Joo, inchoata sua studia, nostra caesarea ac regia gratia et munificentia adiutus, commodius continuare ac postea nobis et patriae suae utiliter inservire possit, eundem, ex speciali nostra gratia, nec non praemissorum fratris sui servitiorum intuitu, ad abbatiam Pilisiensem, per translationem ex ea ad praeposituram S. Stephani in ecclesia metropolitana Strigoniensi fundatam fidelis nostri Martini Pethe de Hethes, episcopi Vaciensis et consilarii nostri, dictae abbatiae ultimi, veri, legitimi et immediati possessoris, perque spontaneam eiusdem in manus nostras resignationem, de iure et de facto vacantem duximus eligendum, nominandum et ei, cuius interest, praesentandum, eandemque abbatiam Pilisiensem modo praemisso vacantem, auctoritate iuris patronatus nostri regii, quod in omnibus praedicti regni nostri Hungariae ecclesiis more divorum quondam Hungariae regum, nostrorum praedecessorum bonae memoriae, optimo iure utimur, simul cum omnibus eiusdem abbatiae bonis temporalibus, iuribus possessionariis, proventibus et emolumentis, aliisque utilitatibus quibuslibet ad eandem abbatiam de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, prout hactenus per praefatum episcopum Vaciensem tenta, possessa et percepta fuerunt, praefato Blasio Joo clementer dandam et conferendam duximus; ita tamen, et ea conditione, ut confestim, ubi studia sua absolverit, iusta sacrorum canonum sanctiones et statuta sacros ordines assumere et persona ecclesiastica, sacerdosque fieri ac ecclesiae Dei pro posse suo diligenter inservire debeat et teneatur. Imo eligimus, nominamus et praesentamus,

1586. márcz. 27.

damusque et conferimus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum in arce nostra regia Pragensi, vigesima septima die mensis marcii, anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo sexto, regnorum nostrorum romani undecimo, Hungariae et aliorum decimo quarto, Bohemiae vero anno similiter undecimo.

Magyar országos levéltárban: Liber Regius Nr. 1. p. 125.

XXXIV.

Bécs. 1586. ápril 22.

Ernő főherczeg közli a pozsonyi városi hatósággal, hogy a pilisi apátságot Kazaházi Joó Balázsra ruházta, miért is az apátság után eső összeget az új javadalmas helyettesének, Kazaházi Joó Jánosnak kezéhez szolgáltatassák.

Ernestus Dei gratia archidux Austriae, dux Burgundiae, comes Tyrolis etc. Prudentes et circumspecti nobis dilecti. Contulit sacra caesarea, regiaque maiestas, dominus et frater noster observandissimus, fratri Joannis Joo, nobili Blasio Joo abbatiam eam Pilisiensem, quam nunc episcopus Vacziensis possidet, eiusque loco eidem episcopo Vacziensi praeposituram Sancti Stephani in ecclesia Strigoniensi fundatam benigne donavit. Quare hortamur vos clementer et nihilominus auctoritate suae maiestatis caesariae atque regiae, qua in eius absentia fungimur, vobis firmiter committimus, ut a modo in posterum proventus cum theloniales, tum etiam alios, quos in medio vestri, ac in ista civitate Posoniensi dicta abbatia habet, praefato Joanni Joo, pro praedicto fratre suo, statis temporibus, prout inter vos conventum fuerit, administrare debeatis et teneamini. Secus non facturi. Datum in civitate Vienna Austriae, vigesima secunda aprilis. Anno Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo sexto. Ernestus m. p. Verantius m. p.

1586. ápr. 22.

Czime: Prudentibus et circumspectis iudici, magistro civium, iuratisque civibus civitatis Posoniensis etc. nobis dilectis.

Papirra írva; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. fasc. A. nr. 28.

XXXV.

Bécs. 1586. május 8.

Kazaházi Joo János nyugtatja azon nyolczvanöt forintot, melyet Pozsony-város hatóságától, egy évi bérletdíj czimén, testvérje, Kazaházi Joo Balázs pilisi apát nevében fölvet.

Ego Joannes Joo de Kazahaza, sacrae caesarae regiaeque maiestatis secretarius et consiliarius, fateor et recognosco me a prudentibus et circumspectis dominis, iudice, magistro civium et caeteris iuratis civibus civitatis Posoniensis eos octuaginta quinque florenos hungaricos, pro quibus eis proventus Posonienses abbatae Pilisiensis nomine fratris mei Blasii Joo, exceptis ollis testaceis, necnon capisteriis, scutellis et tornatilibus, item cepe et allio, tempore nundinarum ac feriarum arendavi, hodie ab eisdem dominis, iudice, magistro civium et caeteris iuratis civibus plene percepisse. Quos super huiusmodi perceptione per praesentes meas litteras quietos et expeditos reddo. In cuius rei fidem has meas litteras propriae manus subscriptione et sigilli, quo utor, impressione roboravi. Viennae die octava maii. Anno Millesimo quingentesimo octuagesimo sexto. Idem Joannes Joo. m. p.

1586. máj. 8.

Papirra irva; pecsét nyomaival.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 21.

XXXVI.

Selmeczbánya. 1590. augusztus 8.

Dobassy Ferencz hont-vármegyei alispán, Chuthor János, az esztergomi érsekség jószágkormányzójának kérésére, kiadja azon birói jelentést, mely a szántóiak és fűzes-gyarmathiak között, a mogyorósmáli erdő tulajdon-joga miatt, folyt pert tartalmazza.

Nos Franciscus Dobassy vicecomes, iudices nobilium, iuratique assessores sedis iudiciariae comitatus Honthensis damus pro memoria, quod cum nos, feria quarta proxima ante festum Sacratissimi

1590. jun. 20.

Corporis Christi proxime praeteritum, hic in civitate Selmezbanya, loco sedis nostrae iudiciariae solito, pro faciendis moderativis iudiciis causantium constituti, pro tribunali consedissemus, tunc nobiles Gregorius Demyendy unus de medio nostri iudlium, et Franciscus Borfeőy iuratus assessor istius sedis iudiciariae comitatus Honthensis, nostram exurgendo in praesentiam, sub iuramento ipsorum, in generali decreto contento, nobis fideliter retulerunt tali modo: Quomodo proxime praeteritis diebus, hoc est undecima die proxime praeteriti mensis mai¹, incolae et inhabitatores possessionis Zantho, in isto comitatu Honthensi existentis, habitae, quosdam duos boves incolarum possessionis Fewzes Gyarmath, in eodem isto comitatu Honthensi adiacentis, de quadam sylva prohibita, Mogyorosmal vocata, abegissent; simulque etiam duos homines de eadem Gyarmath, cum eisdem bobus, in eadem sylva comprehendissent, ac ad praescriptam possessionem eorum Zantho induxissent et impulissent; praetendendo sylvam ipsam esse eorum propriam, et ab omnibus, ipsis etiam Gyarmathiensibus prohibitam. Quos quidem duos homines et similiter duos boves Gyarmathienses iidem Zanthovienses ad manus suas, praenominati videlicet Gregorii Demyendy iudlium, tanquam iudiciarias, debito tempore dedissent et assignassent, ipseque iudlium eisdem terminum, pro revisione eius rei iuridica, diem videlicet primum vigesimam quartam mensis maii praefixisset; ad quem etiam praefatos incolas dictae possessionis Feűzes Gyarmath, ut scilicet coram se comparerent, certificasset. Ac dum ipse iudlium, cum iurato assessore, die eadem, ad locum litigiosum venissent, negotium per oculatam primum visionem inspecturi, deinde vero iudicialiter revisuri: eo tunc praefati incolae Gyarmathienses ibidem comparuissent quidem, verum negotium hoc idem revisioni eorum iuridicae submittere noluissent, dicentes se metas acquirere velle, non autem potentiam aliquam. E contra vero Zanthovienses respondissent, se hoc ipsum iuridice revideri velle; quod scilicet ipsi tam homines, quam boves praescriptos in propriis eorum sylvis prohibitis coepissent et abegissent. Quo tandem termino dicti incolae Gyarma-

¹ A szövegben ugyan »martii« van. De ez kétségtől hibat. Hiszen itt az erdőben legelő ökrökről van szó. Már pedig márczius 11-én az erdei legeltetés még lehetetlen.

thienses, sine receptione iuris, ab eisdem discessissent. Nihilominus tamen idem iudlium, cum praefato iurato assessore, ad instantiam praefatorum incolarum Zanthoviensium, super praescriptis et loco ipso litigioso, ibidem testimonia quoque vicinorum et commetaneorum collegissent; ex quibus etiam manifeste constaret, locum illum et silvam, in qua dicti homines capti et boves abacti sunt, ipsorum esse Zanthoviensium, et non Gyarmathiensium. Quorum quidem testimoniorum, per eosdem in facie loci exactorum, continentia verbalis talis esset:

Primus testis providus Gregorius Kis Mihály, nobilis Stephani Balvan colonus, annorum septuaginta, in possessione Varsán, comitatu isto Honthensi commorans, sub iuramento examinatus fassus est: Quod dum ipse quodam tempore apud quemdam fabrum, affinem suum, in Zantho servivisset, tunc semel in eadem silva prohibita, Mogyorosmal vocata, quaedam virgulta succidissent; pro qua succisione ipsos incolae Zanthovienses mulctassent in floreno uno et denariis viginti. Cum tamen ipsiquoque incolae fuissent possessionis eiusdem, indeque appareret, sylvam ipsam ad dictam possessionem Zantho pertinere.

Secundus testis providus Demetrius Mozik, egregii Francisci Gozthony colonus, annorum sexaginta, in possessione Magyarad commorans, comitatu isto Honthensi, sub iuramento examinatus fassus est: Quod a memoria sua ipse semper sciret, sylvam Mogyorosmal allya ad possessionem Zantho possessam esse.

Tertius testis providus Gregorius Paksy.

Quartus testis providus Blasius Fenthe; ambo annorum quinquaginta, de possessione Magyarad, comitatu isto Honthensi, coloni praefati Francisci Gosthony, sub iuramento examinati, fassi sunt: Quod dum ipsi in Zantho, apud Mathiam Varga servivissent, eo tunc in ista silva Mogyorosmal trabes et alia necessaria ligna succidissent; silvamque ipsam incolae Zanthovienses sibi invicem divisissent; et qui eorum voluit portionem suam illaesam, quamdiu voluit, servavit, semperque ad possessionem Zantho ligna ex eadem silva vehebantur, ex eo videlicet loco, in quo homines et boves Gyarmathienses capti et abacti sunt.

Quintus testis providus Martinus Thoran, subditus egregii Alberti Kallnay, in possessione Borfeő, in comitatu isto Honthensi,

commorans, sub iuramento examinatus fassus est: Se iam bonum puerum fuisse, dum Strigonium turca expugnasset; et ab eo tempore semper meminit sylvam eandem ad Zantho possessam esse, eorumque prohibitam silvam fuisse antea quoque.

Sectus testis providus Petrus Dobik, de possessione Nagy Maroth, colonus egregii domini Joannis Joó, annorum sexaginta, sub iuramento examinatus fassus est: Quod dum ipse adhuc puer fuisset, tunc semel venisset ad Nagy Maroth Joannes Kebele de Zantho, domusque ipsorum, tunc in Maroth habita, exusta fuisset; dumque hoc idem Joannes Kebele vidisset, tunc fratri testis consulisset, ut ad Zantho veniret, ac pro reaedificanda domo sua trabes ab incolis Zanthoviensibus peteret, qui ei de sylva Mogyorosmal daturi essent, pro tali necessitate. Quod dum frater testis a Zanthoviensibus obtinisset, ipse tunc trabes ex eadem sylva de loco eodem, ubi homines et boves Gyarmathienses comprehensi esse dicuntur, pro necessitate sua, ex permissione Zanthoviensium accepissent.

Septimus testis providus Nicolaus Herczek (igy) de Felseő Fedvernek, annorum sexaginta, colonus egregii Theodosii Syrmienensis, sub iuramento examinatus, fassus est: Se scire, quod dum ipse in Zantho habitasset, Matthias Varga portionem de sylva prohibita sibi cedendo, multo tempore illaesam pro se reliquisset, quamdiu voluisset, in eo videlicet loco, unde homines et boves Gyarmathienses rapti et abacti sunt; sciretque, quod sylva eadem semper ad Zantho possessa fuisset.

Octavus testis providus Matthias Muzik, in Peszek commorans, annorum quadraginta, subditus magnifici domini Francisci Dersffy, sub iuramento examinatus, fassus est: Quod dum ipse in Zantho servivisset, ex sylva ista Mogyorosmal ligna, pro lucernis apta, accepisset, eaque ad Zantho possessa fuisset. Addidissent praeterea praescripti testes omnes simul unanimiter, quod semel ex ore unius incolae Gyarmathiensis, providi videlicet Sandrini Biro, audivissent dici: Verum, inquit, est, quod vos Zanthovienses semper possedistis eam silvam, sed in posterum non concedemus, videbitis, inquit; aut enim metas nobis ostendetis, aut aliquid aliud inde futurum esse oportebit. His tandem peractis, idem iudlium cum praefato assessore alium terminum, pro revisione iuris ipsius partibus eisdem praefixisset. Ad quem dum iterum convenissent,

praescripti incolae Gyarmathienses contumacia ducti, non venissent. Super quo Zanthovienses protestati essent, quod certificati ad recipiendum iudicium non venirent, neque homines et boves, ad fideiussoriam cautionem illis datos, ad manus iudiciarias restituerent; per quod etiam apareret, locum illum silvae non esse ipsorum Gyarmathiensium, sed suum. Petentibus itaque in praemissis iisdem Zanthoviensibus sibi iudicium et iustitiae complementum elargiri, idem iudlium, cum iurato assessore, adiunctis sibi nobilibus Damiano Bory, Bartholomaeo Horváth, Laurentio Bory, altero Laurentio Pomathy, Valentino Horvath iudice possessionis Hasastéryensis, subdito magnificae dominae Christinae Nyary, Michaelae Suhay de Dalmad, iudice anni praeteriti, subdito nobilis Melchioris Deseő, tale in praescriptis fecissent iudicium: Quod exquo incolae Gyarmathienses ad terminum, sibi pro recipiendo iudicio praefixum, contumacia ducti non venissent, ideo se culpabiles reddidissent, et in causa succubuisset; providum vero Matthiam Nehéz in onere florenorum duodecim convictum pronunciassent; hominesque illos duos, quos ad fideiussionem suam idem Matthias Nehez excepit, ut iterum eos ad manus restituat, unde scilicet eos excepit. Quos quidem homines abductos et captos similiter in florenis duodecim convictos esse pronuntiassent. Et insuper pro expensis et fatigiis iudicis Zanthoviensis, quantum scilicet ipse sub iuramento rehabere voluerit, in refusione expensarum eosdem incolas Gyarmathienses aggravassent, eisdemque, ut pecora iterum ad manus iudlium restituerunt, idemque ea non dimittat, donec de praedicta convictione plenarie non satisfacerent, iudicio eorum commisissent. Qua tandem relatione praefatorum Gregorii Demiendy iudlium et Francisci Borfeőy assessoris nostrorum exaudita, nobilis Petrus Ovary, pro domino Joanne Chuthor, administratore proventuum archi-episcopatus Strigoniensis, quantum scilicet negotium Feűzes-Gyarmathienses concernit, relationis eiusdem paria per nos sibi dari, concedique postulavit. Quas nos praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum inseri et inscribi facientes, memorato domino Joanni Chutor, iurium eorundem Gyarmathiensium futura pro cautela, necessarias, dandas duximus et concedendas, prout dedimus et concessimus communi sic suadente et requirente iustitia. Datum in civitate nostra Selmeczbanya, loco sedis nostrae iudiciariae solito. FERIA

1590. aug. 8.

quarta proxima ante festum Beati Laurentii martyris. Anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo. (L. S.) Franciscus Dobassi vice-comes comitatus Honthensis. m. p. Andreas Horvathy assessor sedis m. p. Michael Kurthy iudex nobilium m. p. Lecta et correcta per me Joannem Rutkay notarium m. p.

Papirra irt hiteles átiratban : a zirczi apátsági levéltárban, a vágsellyei iratok között 4. sz. oklevélben a negyedik, és a 10. sz. oklevélben az első helyen.

XXXVII.

Szebelléb. 1597. junius 11.

A hont-vármegyei hatóság, Joó Balázs pilisi apát megbízottjának kérésére, kiadja azon jelentést, melyet a Szántón levő, Tóthgál-féle udvarhely ügyében Kéry Ferencz és György betérjesztettek.

jun. 11.

Nos Joannes Soós de Polthar, vicecomes, iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae comitatus Honthensis damus pro memoria, quod nobis, feria quarta proxima ante festum beatorum Viti et Modesti martyrum proxime praeteritum, in oppido Baáth, loco videlicet tunc pro sede iudiciaria et rectificatione portarum in isto comitatu nostro Honthensi connumeratarum celebrantibus, per universitatem nobilium comitatus eiusdem deputato constitutis et pro tribunali consedentibus, nobilis Franciscus Keri, unus ex nobis iudlium et Georgius similiter Keri iuratus assessor istius sedis nostrae iudiciariae comitatus Hontensis de medio nostri exurgentes, sub iuramento suo in generali decreto contento rettulerunt, exhibueruntque nobis attestationem infrascriptam per eos, ex commissione nostra, ad instantiam nobilis dominae Annae Thotgal, contra reverendum dominum Blasium Joó, abbatem Pilisiensem, ecclesiaeque metropolitanae Strigoniensis canonicum, exactam et celebratam, in simplici papiro pro more vulgari hungarico conscriptam et consignatam hoc modo: Anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo die sexta iunii. Mi Hontvármegye szolgabíró Kéri Ferencz és esküdt Kéry György, Tothgal Anna asszony instanciájára, Joó Balas uram pilisi apátúr ellen szettünk ilyen bizonysgot. Ittem Markó Péter, Alsó Zemerédi Forgacz

1597. jun. 6.

Mihály uram jobbágya, hetven esztendőös ember. Ittem Ponczia Balas, Kis Törjeny Liptay Imre jobbágya, hatvanöt esztendőös ember. Ittem Czikós Gergely Kis-Kezey esztergomi káptalanság jobbágya hatvan esztendőös ember. Ittem Czudar Antal, Fwzes Gyarmaton lakozó érsek jobbágya, hatvan esztendőös ember. Ittem Marta László, Gyarmaton lakozó érsek jobbágya, hatvan esztendőös ember. Ezföllül megnevezett öt személy az ő hitek szerint ilyen vallást tesznek, hogy ők tudják azt, hogy az minemű udvar helyen az veszekedés vagyon; tudják, hogy azt az helyt mindeltigh Totgal Anna aszszonyék birták, soha jobbágý azon nem lakott, és az köz is azon helyen vagyon most is, valahol mi időnkben; ezt is tudjuk vallani, hogy ezek az atyafiak egy házban nem maradhattak, hanem azt az egy nemes udvarhelyt háromfelé osztották, Totgal Antal, Totgal Pál, Totgal Mihály; ezt is tudjuk, hogy Totgal Pál az töröknek félelmeiért szolgáltak az töröknek, de mi nem tudjuk, hogy arról az nemes udvarhelyről magyar urnak szolgált volna, soha magyar urnak nem szolgáltak; ezt is tudjuk, hogy Totgal Pálnak erővel adtak volt az falu valami hold földet, ha mit szolgált is, arról szolgált. Ittem mégis az föllül nevezett Marko Péter Forgacz Mihály jobbágya magától ilyen vallást teszen, hogy tudom azt, hogy az mellett az nemes udvarhely mellett lakott egy bátyám Kebeli András. Jöttem ide hozzája mint atyámfiahoz; készült ki innét lakóul. Kérdezte (igy) őtet, miért megyen el? Azért, ugymond, hogy az nemes emberektől nem maradhatok; mert ime látod is öcsém, ugymond, hogy immáron az én testemet igen megvagdalták. Ezt, nézzétek, kérded azt is, miért cselekedték? Azért, ugymond, hogy egy disznójok az én kertemben járt, tött valami kárt, ott én az én káromon találtam, az disznót megvágтам volt, s azért cselekedték ezt rajtam. Azt is tudom, hogy abból megalkudtak volt egymással. Erre való boszúságomban megyek el innét ez helyből. Ittem Szuniogh Gergel, Magyarádon lakozó nemes személy, Goztony Ferencz jobbágya, nyolczvan esztendőös ember, ittem Juhaz Márton leánya Orsik — esztendőös ember ezt tudjuk vallani, hogy azt az vetekedő hely nemes udvarhely volt és szabad urasága volt, senki az atyjokat sem háborgatta belőle; ezt tudjuk a mi hitünk szerint vallani. Ittem Benczi Margit, Egegen lakozó prépost uram jobbágya, ötven esztendőös ember ezt tudom vallani, hogy Totgál Antal azon az nemes udvarhelyen lakott, hozott egynéhány-

szer valami levelet előmben, azt mondotta, hogy az őneki az levél többbe vagyon száz forintnál, mindeltigh az szabad uraságában volt, soha senki nem háborgatta felőle; ezt is tudom, hogy egyszer Totgál Pál jött hozzám, panaszkodott arról, édes néném, ugymond, mit cselekedjem ez felől? Im a bíróságot rám vetették, ha fel nem veszem is mind magamat, feleségemet, gyermekemet, az török el viszi; az török félelmeiért kénytelen volt felvenni, ezt tudom. Ittem Horvát Bálint nemes személy Borin lakozó negyven esztendő ember, ittem Pomoti Mihály nemes személy Borin lakozó negyven esztendő ember, ittem Dalmadi Pál Dalmadon lakozó nemes személy ötvenöt esztendő ember, ezt tudjuk, hogy Totgál Antalnak hét leánya volt. Egyik leányát Borira vitték férjhez, ugyanezen asszonyt, valamely most benne lakik; az másikat vitték Balvanra férjhez Dalmadi Pálnak. Azok penigh az nők jöttek bele lakni az nemes udvarhelyben lakni, lakója s ott úgyanynira, hogy ugyanazon jószágban holtak meg is; őket senki arról az nemes udvarhelytől nem háborgatta, mely meg ott udvar helye, az fiai penigh most is birják az anyjokkal egyetemben. Ittem ez felül megnevezett Pomoti Mihály ilyen vallást is teszen, hogy ő azt az közt egynéhányszer csinálta, de őket senki arról nem tiltotta, hanem mindeltigh szabad urasága volt.

Qua quidem attestatione modo praemisso coram nobis prolata et exhibita, mox nobilis Ioannes Semlekhegy, pro reverendo domino Blasio Ioó, abbate Pilisiensi etc., cum litteris procuratoriis nostris nostram exurgendo in praesentiam, paria eiusdem per nos sibi dari, concedique postulavit. Quae nos praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum inseri et inscribi facientes, memorato condamn domino Blasio Ioó, iuris eiusdem futura pro cautela, necessario danda duximus et concedenda. Datum in oppido Zebelleb, die et loco sedis nostre iudicarie, feria quarta proxima ante festum Beatae Mariae Virginis. Anno domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo. Ioannes Soos de Polthar, vicecomes Honthensis, m. p. Ladislaus Chevy, iudex nobilium, m. p. Gasparus Horuati, iudex nobilium, m. p. Correcta per me, I. Ruthkai, notarium sedis, m. p. Stephanus Ochay, iuratus assessor, m. p. Michael Zakach, iuratus assessor m. p.

Papirra irva; alul középen pecséttel.

Eredetije a zirczi apátsági levéltárban: Act. Abb. Pászto. Fasc. 29. nr. 4.

XXXVIII.

Szebelléb. 1597. deczember 10.

Polthári Soós János, a hont-vármegyei bíróság nevében jelenti, hogy, Tóthgál Anna megbízottja, Gedey Péter, Joó Balázs pilisi apátot, négy ökör elhajtása miatt, beperelte.

Nos Ioannes Soós de Polthar, vicecomes, iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae comitatus Honthensis, damus pro memoria, quod nobis, in praesenti feria quarta proxima ante festum beatae Luciae virginis, hic in oppido Zebelleb pro faciendis moderativis iudiciis causantium constitutis et pro tribunali consedentibus, nobilis Petrus Gedey, pro nobile domina Anna Thotgal, cum litteris procuratoriis nostris nostram exurgendo in praesentiam, praehabita prius contra reverendum dominum Blasium Ioo abbatem Pilisiensem quinta die praesentis mensis decembris, medio nobilis Francisci Keri, unius ex nobis iudlium, per providum Ioannem Berze, alias Keri, iudicem possessionis Zantho, in eadem Zantho, comitatu isto Honthensi, commorantem, legitime citatum, subditosque eiusdem infra nominandos, iuri statui commissos, proposuit tali modo: Qualiter die decima quinta mensis septembris anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo providi Georgius Czeznok officialis, Laurentius Agoston, Gregorius Sebestien, Michael Thot, Michael Berze, Benedictus Gegel, Emericus Demeter, Lucas Thot, Matthias Burdohan coloni in possessione Zantho, in isto comitatu Honthensi commorantes et Franciscus Listay servitor reverendi domini Blasii Ioo abbatis Pilisiensis, ex speciali commissione et mandato eiusdem, cum scilicet Iacobus Thotgal, filius dominae actricis quatuor boves ex curia sua ad pastorem expulisset pascentem, tunc praenominati omnes in ipsum Iacobum Totgal in libera via irruentes, eosdem boves ab eodem ademissent, potentia mediante. Propterquam quidem boum ademptionem eadem domina actrix agros suos colere non potuisset, haberetque damni unacum pretio boum ad florenos centum et sexaginta, salvo actu potentiae. Ex parte itaque eiusdem in causam attracti et officialis ac procuratoris, colonorumque in actione denominatorum iuri statui commissorum

decz. 10.

decz. 5.

idem procurator dominae actricis iudicium sibi petiit elargiri. Quo audito, nobilis Ioannes Semlekhegi pro praefato domino Blasio Ioo in causam attracto cum litteris procuratoriis nostris nostram exurgendo in praesentiam, paria citationis et actionis eiusdem per nos sibi dari, concedique postulavit. Quae nos praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum inseri et inscribi facientes, memorato domino Blasio Ioo, in causam attracto, iuris eiusdem superinde pro cautela necessaria dedimus et concessimus. Datum in oppido Zebelleb, feria quarta proxima ante praescriptum festum beatae Luciae virginis. Anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo. Ioannes Soos de Polthar, vicecomes Honthensis. Lecta et correcta per me Ioannem Ruthkay, notarium.

1597. decz. 10.

Papirra irva ; viaszba nyomott pecséttel.

Eredetije a zirczi apátsági levéltárban : Act. Abb. Paszt. Fasc. 29. nr. 2.

XXXIX.

Szebelléb. 1597. deczember 10.

A hont-vármegyei bíróság, élén Polthári Soós Jánossal, hivatalosan kinyilatkoztatja, hogy Gedey Péter, Tóthgál Anna nevében, pert indított előtte, Joó Balázs pilisi apát ellen, a Csonkás szőlő termésének leszedése, a bornak elvitele s a szőlő-területnek lefoglalása miatt.

Nos Joannes Soós de Polthar vicecomes, iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae comitatus Honthensis, damus pro memoria, quod nobis, in praesenti feria quarta proxima ante festum beatae Luciae virginis, hic in oppido Zebelleb, pro faciendis moderativis iudiciis causancium constitutis et pro tribunali consedentibus, nobilis Petrus Gedey, pro nobile domina Anna Tothgal, cum litteris procuratoriis nostris nostram exurgendo in praesentiam, praehabita prius contra reverendum dominum Blasium Joo, abbatem Pilisiensem, quinta die praesentis mensis decembris, medio unius ex nobis iudlium, nobilis Francisci Keri, per providum Joannem Berze, alias Keri, iudicem possessionis Zantho, in eadem Zantho, comitatu isto Honthensi commorantem, legitime citatum, subditosque eiusdem infra nominandos, iuri statui commissos, proposuit

decz. 10.

decz. 5.

tali modo.¹ Quae nos praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum inseri et inscribi facientes, memorato domino Blasio Joo, in causam attracto, iuris eiusdem futura pro cautela, dedimus et concessimus. Datum in oppido Zebelleb, loco sedis iudiciariae, feria quarta proxima ante festum beatae Luciae Virginis. Anno Domini 1597. decz. 10. Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo. Joannes Soos de Polthar vicecomes Honthensis. Lecta et correcta per me Joannem Ruthkay, notarium sedis.

Papirra irva, viaszba nyomott pecséttel.

Eredetije a zirczi apátsági levéltárban : Act. Abb. Paszt. Fasc. 29. nr. 3.

XL.

Pozsony. 1597.

Eöchényi Baranyay István a csákányi tízed-bérösszeget, harmincz magyar forintot, melyet Joó Balázs pilisi apáttól fölvet, nyugtatja.

Ego Stephanus Baranyay de Ewchen, curiae archiepiscopalis Posonii habitae provisor, fateor et recognosco praesentibus litteris meis, quod universae decimae frugum possessionis Chakan, pro anno Millesimo quingentesimo nonagesimo sexto, arendatae fuerant reverendo domino Blasio Joó abbati Pilisiensi pro florenis hungaricis triginta duobus, quos sua dominatio mihi integre persolvit. De quibus expeditum facio. Actum Posonii, Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo. Idem provisor, m. p.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában : Eccl. Cam. Fasc. 84. nr. 19. a vág-sellyei iratok között.

¹ Folytatása ezen kötetben : Oklevéltár. XLV. sz. a. Qualiter secunda die-től egész concedique postulaverat, — azon eltéréssel, hogy ebben mindig *actor* szerepel az *actrix* helyett.

XLI.

Pozsony. 1598. máj. 14.

Rudolf király elrendeli, hogy azon perben, mely Kazaházi Joo Balázs pilisi apát és Tóthgál Imre között néhány ökör és a Csonkás szőlő miatt folyt, a hont-vármegyei bíróság újra lásson törvényt.

Rudolphus Secundus, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex, archi-dux Austriae, dux Burgundiae etc. fidelibus nostris egregiis et nobilibus vicecomiti, iudlium et iuratis assessoribus sedis iudiciariae comitatus Honthensis salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae, in persona fidelis nostri honorabilis Blasii Joo de Kazahaza, abbatis Pilisiensis, archi-diaconi Nitriensis et canonici ecclesiae metropolitanae Strigoniensis, qualiter superioribus mensibus inter ipsum exponentem, ut in causam attractum, ab una, et nobilem Emericum Tothgal, ut actorem, partibus ab altera, quaedam binae causae, una ratione collectionis uvarum vineae ipsius actoris, Chongas Zegleo nuncupatae, in promontorio possessionis Zantho dictae, in isto comitatu vestro Honthensi existentis, habitae, vinique ibidem provenientis ademptionis ac ipsius quoque vineae occupationis, altera praetextu ademptionis quorundam boum eiusdem actoris, omnino per certos officialem, servitoremque et colonos et iobbagyones ipsius exponentis in praedicta possessione Zantho commorantes, ex speciali commissione et mandato eiusdem exponentis, uti quidem dictus actor praetenderet, violenter patratorum, coram vobis in ista sede vestra iudiciaria motae fuissent et suscitatae. Inquibus vos iudicialiter procedendo, ex (igy) eoque tempore discussionis et administrationis earundem dictus exponens neque per se, neque per legitimum suum procuratorem certis ex respectibus coram vobis comparere potuisset, et per hoc praefatos officialem, servitoremque et colonos suos iuri statuere, ac eas rationes allegationesque et responsiones atque probabilia documenta, quas et que pro se multum efficaces et proficua habebat, in medium proferre et proponere nequivisset, quoddam fecisset iudicium ipsi exponenti nimis onerosum, damno et prae-

iudicio suo manifesto. Cum tamen si tempore discussionis et adiudicationis causarum, ipse exponens per se, vel per procuratorem suum coram vobis comparere, praemissosque officialem, servitoremque ac colonos suos iuri statuere et praemissa coram vobis proponere potuisset, sperasset idem exponens se causis in ipsis longe aliud et melius iudicium habere potuisse, prout posse speraret etiam de praesenti. Supplicatum itaque existit maiestati nostrae, nomine et in persona ipsius exponentis, debita cum instantia humillime, ut nos ipsi circa praemissa de opportuno et condigno iuris novi, scilicet sedis iudiciariae remedio gratiose providere dignemur, nec pateremur ipsum iustis suis iuribus praemisso modo privari. Cum autem iuxta contenta generalis decreti, universi defectus et errores nocivi litigantium in processibus causarum emergentes virtute novi iudicii semel in melius reformari soleant atque possint: pro eo fidelitati vestrae harum serie firmiter praecipiendo committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, et rebus modo praemisso stantibus seque habentibus, non obstantibus praemissis prioribus adiudicationibus et sententiis vestris causis in praetactis modo praemisso latis, in uno certo et brevi, eoque competenti termino, per vos partibus ipsis praefigendo, partibus eisdem, vel earundem legitimis procuratoribus vestri in praesentiam accersitis et convocatis, causas partium praescriptas rursus ac denuo nostri in praesentiam reassumere, in eisque repetitis primum et ad vos receptis litteris vestris adiudicatoriis, sententialibus fortassis parti adversae extradatis, auditisque partium ipsarum universis novis propositionibus, allegationibusque et responsis, admissis etiam, si necesse fuerit, quibusvis probabilibus et evidentibus documentis, secundum Deum et eius iustitiam novum iudicium, novamque iuris revisionem et discussionem facere et administrare, casu vero, quo praefatus exponens huiusmodi novo iudicio vestro contentus esse voluerit, extunc vos causas easdem de vestri praesentia, ad terminum per litteras vestras partibus ipsis praefigendum, in curiam nostram regiam, nostram scilicet personalem in praesentiam, suis modis et servatis de iure servandis, transmittere debeatis et teneamini, maturius revidendas et discutiendas, fineque debito terminandas. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti res-

1598. máj. 14. titutis. Datum Posenii, feria quinta proxima post festum Sacratissimae Pentecostes.

Papirra irt eredetije az esztergomi káptalan országos levéltárában. Caps. 39. Fasc. 9. nr. 17.

XLII.

Pozsony. 1598. május 14.

Rudolf király megbagyja, hogy a hontvármegyei hatóság újra tárgyalja azon pert, mely Kazaházi Jóó Balázs pilisi apát és Tothgál Anna között a Csonkás szőlő ügyében keletkezett.

Rudolphus Secundus, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. fidelibus nostris egregiis et nobilibus vicecomiti, iudlium et iuratis assessoribus sedis iudiciariae comitatus Honthensis salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae, in persona fidelis nostri honorabilis Blasii Joo de Kazahaza, abbatis Pilisiensis, archidiaconi Nitriensis et canonici ecclesiae metropolitanae Strigoniensis, qualiter superioribus mensibus inter ipsum exponentem, ut in causam attractum, ab una, ac nobilem dominam Annam Tothgal, ut actricem, partibus ab altera, ratione et praetextu collectionis uvarum, ademptionisque vini ipsius dominae actricis, in vinea eiusdem Chonkas Zeoleo nuncupata, in promontorio possessionis ipsius exponentis, Zantho nuncupatae, in isto comitatu vestro Honthensi existentis, adiacente, enati et provenientis, per hocque occupationis eiusdem vineae per nonnullos officialem et servitorem ac subditos, iobbagionesque eiusdem exponentis, in dicta possessione Zantho, in eodem comitatu vestro esistenti, commorantes, in actione dictae dominae actricis clarius et expressius denotatos et specificatos, ex speciali commissione et mandato ipsius exponentis, uti quidem eadem domina actrix praetenderet, patratorum, coram vobis in ista sede vestra iudiciaria, certa quadam causa, vobis bene cognita, fuisset mota et suscitata. In qua vos iudicialiter procedendo, ex (igy) eoque tempore discussionis et adiudicationis causae ipsius idem exponens neque per

se, neque per procuratorem suum coram vobis comparere potuisset certis ex respectibus, per hoc que colonos et iobagiones suos iuri statuere, ac eas rationes, allegationesque et revisiones, nec non probabilia documenta, quas et quae idem exponens pro se causa in ipsa plurimum efficaces et proficua habebat, in medium proferre et proponere omisisset, quoddam fecissetis iudicium ipsi exponenti nimis onerosum, per quod eum exponentem ac praefatos colonos suos in certis iudiciorum oneribus convictos et aggravatos fore decrevissetis et praenuntiassetis, damno et praeiudicio suo manifesto. Cum tamen, si ipse exponens tempore praemissae discussionis et adiudicationis ipsius causae, per se aut per procuratorem suum legitimum, coram vobis comparere, annotatosque colonos et iobbagiones suos iuri statuere, ac praemissa in medium proferre et proponere potuisset, sperasset se causa in ipsa longe aliud et melius iudicium habere potuisse, ab impetitioneque partis alterius de facili defendere quivisse, prout posse speraret etiam de praesenti. Supplicatum itaque extitit majestati nostrae, nomine et in persona predicti exponentis, debita cum instantia humillime, ut nos ipsi circa praemissa de opportuno et condigno iuris, novi scilicet iudicii remedio gratiose providere dignaremur, neque pateremur, eum iustis suis iuribus praemisso modo destitui. Cum autem, iuxta continentiam generalis decreti, universi defectus et errores nocivi litigantium in processibus causarum emergentes, virtute novi iudicii, semel in melius reformare soleant atque possint: pro eo fidelitati vestrae harum serie firmiter praecipiendo, committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, et rebus modo praemisso stantibus, seque habentibus, non obstante praemissa priori adiudicatione et sententia vestra causa in ipsa lata et pronuntiata, in uno certo et brevi, eoque competente termino per vos partibus ipsis praefigendo, partibus eisdem, vel earundem legitimis procuratoribus vestri in praesentiam citatis et convocatis, causam partium praescriptam rursus ac denuo vestri in praesentiam reassumere, in eaque repetitis primum et ad vos receptis litteris vestris adiudicatoriis, sententialibus ac aliis, si quas in processu causae parti adversae extradidissetis, auditisque partium ipsarum universis novis propositionibus, allegationibusque et responsis, admissis etiam, si necesse fuerit, quibusvis probabilibus et evidentibus documentis, secundum

Deum et eius iustitiam, novum iudicium, novamque iuris revisionem et discussionem facere et administrare, casu vero, quo ipse exponens huiusmodi novo iudicio vestro contentus esse noluerit, ex tunc vos causas easdem, simul cum tota serie istius modi novae adiudicationis vestrae et processibus exinde secutis, de vestri praesentia ad terminum per litteras vestras partibus ipsis praefigendum, in curiam nostram regiam, scilicet personalem in praesentiam, suis modis et servatis de iure servandis, transmittere debeatis et te neamini maturius revidendas et discutiendas, fineque debito terminandas. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posenii, feria quinta proxima post festum sacratissimae Pentecostes. Anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo octavo. Lecta per Joo.

1598. máj. 14.

Hátára ez van írva:

Abbatis Pilisiensis ratione vini decimae cuiusdam vineae in Zantho et ratione colonorum suorum iuri non statutorum. Scilicet dominus rex Rudolphus comitatui Honthensi scribens, novum fieri iudicium mandat in causa introscripti abbatis et colonorum suorum.

Papirra irt, rossz állapotban levő eredetije az esztergomi káptalan országos levéltárában. Caps. 2. fasc. 5. nr. 20.

XLIII.

Pozsony. 1599. márcz. 20.

Joo Balázs pilisi apát kijelenti, hogy Haindl pozsonyi polgármestertől a pozsonyi száraz-vámért járó évi bérlet-összeget, száz-husz forintot, átvette.

Én Joo Balázs pilisi apátúr valloam az én levelemmel, hogy az tiszteletes és becsületes pozsonyi polgár-mester uramtól, Haindl uramtól az én száraz vámomnak, mely az pozsonyi város kívül vagyon, árendáját, úgy mint száz husz forintot ez ezer ötszáz kilenczven-kilencz esztendőre valót fölvettem. Kinek bizonyoságáért ezt az én írásomat bepöcsételve adtam Pozsonyban, huszadik napján márcziusnak, az ezer ötszáz kilenczven kilencedik esztendőben. Idem, qui supra, abbas Pilisiensis.

1599. márcz. 20.

Papirra írva; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. fasc. M. nr. 1. b.

XLIV.

Pozsony. 1601. ápril. 1.

Kazaházi Joó Balázs pilisi apát elismeri, hogy Pozsony-város polgármesterétől, a Parlingertől, a pozsonyi vám évi bérlet-összegét, száz-húsz magyar forintot fölvette.

Ego Blasius Joo de Kazahaza, abbas Pilisiensis etc. canonicus ecclesiae Strygoniensis, fateor et recognosco per praesentes litteras, me a provido et circumspecto magistro civium, domino Parlingero, civitatis Posoniensis percepisse arrendam telonii mei in dicta civitate existentis, florenos videlicet centum et viginti hungaricales, pro hoc anno Millesimo sexcentesimo primo, inchoando a festo Beati Georgii. In cuius fidem eidem domino magistro civium has sigillo proprio munitas litteras testimoniales dedi. Datum Posonii, prima aprilis. Anno Millesimo sexcentesimo primo. Idem, qui supra abbas Pilisiensis.

1601. ápr. 24.

1601. ápr. 1.

Papirra irva; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. fasc. M. nr. 1. g.

XLV.

Szebelléb. 1601. december 12.

A bont-vármegyei bíróság jelenti Rudolf királynak, hogy azon perben, mely Tóthgál Imre és Kazaházi Joó Balázs pilisi apát között, a »Csonkás« szőlő termésének leszedése, borának elvitele s magának a szőlő-területnek lefoglalása miatt, keletkezett, több ízben törvényt látott s Joó Balázst elmarasztalta; de mivel ennek képviselője az ítéletbe nem nyugodott bele, az ügyet áttette a kir. kúriához.

Sacratissimo, serenissimoque domino Rudolpho Secundo, Dei gratia electo romanorum imperatori semper augusto, ac Germaniae, Hungariae, Boemiae etc. regi, archiduci Austriae, duci Burgundiae, domino ipsorum clementissimo, Franciscus Ker de Nagiker vicecomes, iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae comitatus Hon-

thensis perpetuorum servitorum suorum in gratiam sacratissimae, caesarae, regiaeque maiestatis vestrae humillimam summa cum subiectione commendationem. Vestra nosse dignetur sacratissima, caesarea et regia maiestas, quod cum egregii nobiles, vicecomes, iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis, antecessores nostri, feria quarta proxima ante festum beatae Luciae virginis, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo transacto, praeterita, in oppido Zebelleb, die videlicet et loco celebrationis sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis, pro faciendis moderativis iudiciis causantium constitutis, in eadem sede ipsorum iudiciaria pro tribunali consedissent, tunc nobilis Petrus Gedey, pro nobile Emerico Totthgall, ut actore, cum litteris procuratoriis eorundem antecessorum nostrorum, in figura iudicii eorundem vicecomitis, iudlium et iuratorum assessorum dictae sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis, antecessorum nostrorum, comparendo, contra reverendum dominum Blasium Joo, abbatem Pilisiensem, per unum de medio eorundem antecessorum nostrorum iudlium, nobilem videlicet alterum Franciscum Kery, quinta die mensis decembris, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo transacto, praeterita, per providum Joannem Berze, alias Kery, iudicem et inhabitatorem possessionis eiusdem domini abbatis Zantho vocatae, in isto comitatu Honthensi existentis, habitae, legitime citatum et in causam attractum, ac providos Georgium Czesnok officialem et Franciscum Lystay servitorem, ignobiles, necnon Albertum Berze, Catharinam consortem eiusdem, Benedictum Anthal, Catharinam consortem Jacobi Totthgall, Michaellem Totth, Joannem Demether et filium eiusdem Thomam Demeter, Laurentium Chombok, Annam consortem Matthiae Herczegh, Joannem filium Simonis Kovach, Helenam consortem Joannis Markus, Walentinum Mwzyk, alterum Valentinum Zabo, Joannem Wargha, Gregorium Wertessy, Annam consortem Clementis Bezedes, Leonhardum Sellaho, Mathiam Zenthgyorgy, Magdalenam filiam Anthonii Wargha, Margaretham consortem Petri Demeter, Stephanum Anthal, Elenam consortem Valentini Dalmady, Gregorium Swtha, Catharinam consortem Anthonii Zenthgyorgy, Gregorium Kovach, Benedictum Zabo, Stephanum Sypos,

1597. dacz. 10.

1597. dacz. 5.

Joannem Bezedes, Gregorium Kosyk, Matthiam Agoston et Benedictum Gygel, omnes in praetacta possessione Zantho et hoc comitatu Honthensi commorantes subditos et iobagiones eiusdem domini abbatis in causam attracti, iuri statui commissos, proposuerat tali modo: Qualiter secunda die mensis octobris, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo suprascripto, praenominati Georgius Czeznok officialis et Franciscus Listay servitor praefati domini Blasii Joo abbatis Pilisiensis, in causam attracti, assumptis secum praenominatis colonis subditis et iobagionibus eiusdem, in praetacta possessione Zantho et hoc comitatu Honthensi commorantibus, ex speciali commissione et mandato eiusdem domini Blasii Joo in causam attracti, domini scilicet eorum, in et ad vineam eiusdem Emerici Tottgal, Chonkas Szeöleö nuncupatam, in promonthorio dictae possessionis Zantho et hoc comitatu Honthensi habitam, irruentes, in eadem uvas vineae eiusdem decerpissent et collegissent, vinumque exinde proveniens acceperant, ac per id vineam quoque ipsam occupassent, idemque in causam attractus per eosdem occupari fecisset; in cuius libero usu et pacifico dominio idem actor a multis iam retroactis annis fuisset et perstisset. In quo, salvo actu potentiario, idem in causam attractus per praefatos officialem et servitorem, subditosque suos superius denominatos, plusquam florenorum sedecim auri damni intulisset, inferrique fecisset omnino, potentia mediante. Ex parte itaque eiusdem in causam attracti, servitorumque et colonorum iuri statui commissorum supranominatorum idem procurator dicti actoris, vigore articulorum, publicarum regni constitutionum super novis bonorum occupationibus editorum, ab iisdem vicecomite, iudlium et iuratis assessoribus istius sedis iudiciariae, antecessoribus videlicet nostris, sibi iuris aequitatem, iustitiaeque complementum petiverat elargiri. Quo percepto, nobilis Joannes Semlekhegy, pro praefato domino Blasio Joo in causam attracto, cum litteris procuratoiiis eorundem antecessorum nostrorum in praesentiam veniendo, paria citationis et actionis praemissae causae eidem domino in causam attracto, principali scilicet suo, dari, concedique postulaverat.¹ Quibus datis et concessis, sic causa partium praemissa, diversis prorogationum

1597. okt. 2.

¹ Vess össze az 1603. jun. 11-iki oklevéllel.

cautelis intervenientibus, alium terminum celebrationis sedis iudiciariae eorundem antecessorum nostrorum, feriam videlicet quartam proximam ante festum sacratissimae Pentecostes, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo octavo, praeteritam dilative attigerat. Quo instante, iisdemque antecessoribus nostris in eadem sede ipsorum iudiciaria iterum pro tribunali consedentibus, cum causa eadem, ad instantiam actoris per eosdem in iudicio levata fuisset, idemque in causam attractus ad recipiendum ab iisdem antecessoribus nostris in praemissis iudiciis, de more istius comitatus proclamatus extitisset, tunc idem Blasius Joo, in causam attractus, neque per se, neque per legitimum procuratorem suum comparuerat; sed se in consuetis iudiciorum oneribus, una cum praenominatis servitoribus, subditisque suis iuri statui commissis, convinci et aggravari permiserat; atque iterum sic causa eadem, diversis prorationum cautelis intervenientibus, ad feriam quartam proximam post dominicam secundam Post-Trinitatis, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo octavo, praeteritam dilative devenerat. Eaque praesente et adveniente, dum praefati vicecomes, iudlium et iurati assessores dictae istius sedis iudiciariae comitatus Honthensis, antecessores scilicet nostri, in praescripto loco sedis eorum iudiciariae, pro tractandis iudiciis moderativis causantium constitutis, pro tribunali consedissent: tunc supranominatus Joannes Semlehegy, procurator praefati domini Blasii Joo abbatis Pilisiensis, in causam attracti, in praesentiam eorundem antecessorum nostrorum veniendo, onere per non venientiam deposito et persoluto, per partemque adversam porcione sua exinde cedente levata et recepta, antelatus Petrus Gedey, praenominati Emerici Totgall actoris legitimus procurator, per eosdem antecessores nostros causam ipsam reassumi, in eademque sibi iuris aequitatem et iustitiae complementum elargiri postulaverat. Quo audito, praenominatus in causam attracti procurator primum et ante omnia praemissa solemnem protestationem super eo, ne videatur se in actorem et iudicem sponte concessisse, proposuerat tali modo: Ipsum videlicet actorem praesentem causam tanquam contra dominum suum terrestrem nequaquam inchoare et intentare potuisse; manifestum enim esset, familiam Totgall fuisse et nunc esse libertinos abbatis Pilisiensis, in bonisque ipsius et praedecessorum eius residentiam suam solitam habere,

1598. máj. 6.

1598. jún. 3.

cautumque esset publicis constitutionibus regni subditos contra dominos suos terrestres iure agere et procedere; ea itaque ex ratione causam eandem tanquam indirecte contra dominum terrestrem motam et fundatam condescendi petiverat. Quo percepto, idem procurator actoris in contrarium praemissorum responderat isto modo: Causam videlicet minime condescendi debere, ex eo, quod actor non simplex libertinus, sed verus nobilis suae maiestatis esset; ubi autem ipsum in bonis suis habitare diceret, ea, quae actor possideret, non ipsius in causam attracti, sed actoris et familiae suae esse propria, per suam maiestatem collata, in quibus etiam per eandem maiestatem regiam essent confirmati, puraque superinde haberent privilegia; atque ideo ipsum in causam attractum propria autoritate et praeter viam iuris in ipso actore nihil facere potuisse, nec debuisse, petendo de violentia patrata iudicium et iustitiae complementum sibi elargiri. In cuius contrarium vicissim praelibatus procurator dicti in causam attracti replicaverat hoc modo: Responsionem actoris non tenere, ex eo, quod manifestum esset, possessionem Zantho totaliter ad abbatem Pilisiensem ab antiquo pertinuisse, modoque etiam pertinere; et dato, sed non concessio, si etiam sua maiestas regia, vel praedecessores eiusdem divi olim regis Hungariae, felicitis recordationis, ipsum actorem, vel eius progenitores in personis, vel etiam iuribus ipsorum libertassent tamen contra manifesta iura et in praeiudicium libertatum ecclesiasticorum bonorum sua maiestas regia vel eius praedecessores ipsos libertare minime potuissent; manifestum autem et hoc esset, quod post libertationem et nobilitationem illam, quam actor praetenderet, progenitor moderni actoris, Michael Tothgall, sed nec ipse actor eo iure donationis vel libertationis gavisi, usque fuissent, sed tanquam simplices libertini et subditi abbatis Pilisiensis extitissent; ideoque causam ipsam condescendi postularet. Ad quae item idem procurator actoris, sic subiunxerat: Possessionem Zantho extra portionem ipsorum actorum, in cuius scilicet libero usu et pacifico dominio fuerunt et sunt ad praesens, sit (igy) quidem ipsius in causam attracti; sed domus et portio ipsius actoris, suaeque familiae, non ad ipsum in causam attractum, sed ad actorem pertineret, quae ab antiquo ab abbate ipsis donata et libertata esset; quam tandem libertationem sua maiestas regia sua quoque dona-

tionem et consensu confirmasset, in eiusque libero usu et dominio ad praesentem usque violentiam per in causam attractum patratam fuissent, a qua etiam hactenus in medium comitatus adinstar aliorum nobilium omnia onera subivissent et praestitissent. Proptereaque ipse in causam attractus in eodem actore nihil facere potuisset, sed siquid iuris sibi praetendisset, hoc ipsum via iuris acquirere debuisset; neque igitur ea ratione causa condescendi deberet. Hoc tandem audito et intellecto, praenominatus procurator dicti in causam attracti de confessatis protestatus erat in eo videlicet, quod actor diceret, se ab abbate libertatum esse et eam libertatem per suam maiestatem regiam confirmatam extitisse; id vero, quod diceret, non verbis tantum proferre, sed etiam privilegiis sufficientibus docere deberet, addens et saepius repetens, ipsum actorem non esse legitimum nobilem, sed nec familiam eius. Quo percepto, nobilis Laurentius Bory, pro iam dicto actore, cum litteris procuratoriis eorundem antecessorum nostrorum in praesentiam ipsorum exurgendo, de eo videlicet, quod procurator in causam attracti ipsum actorem, fratresque et consanguineos eius non esse legitimos nobiles diceret, solemniter protestando, de homagio ipsius actoris iudicium sibi petiverat elargiri; in documentumque verae nobilitatis ipsius produxerat litteras divi olim Ferdinandi imperatoris et regis, sanctissimae recordationis, privilegiales. Quibus productis, dum per eosdem antecessores lectae fuissent, tandem idem procurator in causam attracti ex eo, quod in eis posita esset clausula Dicitur, paria earundem modo collateraliter sibi dari, concedique postulaverat. Quae cum procurator actoris propterea, quod sunt privilegiales, et dare non debere respondisset, idem procurator in causam attracti subiunxerat, paria earundem sibi nequaquam denegari posse; manifeste enim constaret, privilegium hoc contra abbatem Pilisiensem et iura eiusdem emanatum esse. Et quia contra eundem esset emanatum, ideo de solito more regni et etiam curiae regiae paria ipsius in causam attracto concedi debere. Petentibus itaque partium earundem procuratoribus a praefatis antecessoribus nostris in praemissis iuris aequitatem et iustitiae complementum praeberi, per eosdem deliberatum, partibusque iisdem pronunciatum erat, paria earundem in causam attracto minime dari debere, ex eo, quod sint litterae privilegialiter confectae,

privilegiorumque paria dare consuetum non esse. Quaquidem deliberatione eorundem antecessorum nostrorum praefatus procurator dicti in causam attracti exaudita, de eadem solemniter protestatus erat, ulteriusque causa in eadem proposuerat tali modo: Quod quia praedictum privilegium super exemptione confectum et emanatum contineret in se quandam confirmationem eiusdem privilegii abbatis Pilisiensis cum clausula Dicitur nobis emanatum (igy), ideo illud ipsum privilegium abbatis Pilisiensis, cuius, ut praemissum est, mentio fit in exemptionalibus olim divi Ferdinandi regis cum clausula Dicitur nobis, in specie produci petiverat, protestando, quod si non produceretur illud, nullius vigoris, sed penitus cassari et annihilari debere. Quo etiam percepto, praescriptus procurator praefati actoris in contrarium praemissorum responderat eo modo, se videlicet hic coram sede comitatus privilegia sua producere non teneri, sed ubi necessitas postulaverit, ea suo loco et tempore producere paratum esse; iterum atque iterum protestando, quod ipsum actorem non nobilem, sed tantum simplicem libertinum esse dicat et affirmet, petendo superinde sibi iudicium et iustitiam elargiri. Super quibus tandem per eosdem antecessores nostros ad instantiam partium earundem habita superinde mutua eorum deliberatione, quantum ad litteras produci petitas, si quidem sunt privilegia ipsius, ad producendum easdem cogi non posse, quantum vero ad obiectam ignobilitatem, quod scilicet in causam attractus actorem non esse nobilem, sed simplicem tantum libertinum dixisset, quia actor productione litterarum privilegialium dicti olim divi Ferdinandi imperatoris et regis, pia memoriae, cum puris statutorum superinde confectis sufficienter probasset, se verum esse nobilem: ideo eundem in causam attractum, praenominatum scilicet Blasium Joo in homagio ipsius actoris centum florenorum auri facienti, sibi actori cedentium et persolvendorum convictum esse et aggravatum fore pronunciatum erat. Lataque et pronunciata per eosdem antecessores nostros hac eorum deliberatione et sententia, idem procuratur in causam attracti de ea quoque protestatus erat, in documentumque prioris suae assertionis, quod videlicet post emanationem privilegii illius, super nobilitate collati, pater moderni actoris eodem privilegio suo tanquam liber nobilis non fuerit usus, produxerat quasdam litteras venerabilis capituli ecclesiae Nittriensis praesentibus de verbo ad verbum inseri omissas, eas tamen coram

personali praesentia maiestatis vestrae sacratissimae in specie producendas, ex quibus videlicet manifeste constaret, ipsum parentem dicti actoris, cum assumptione etiam onerum filiorum, tanquam libertinum abbati Pilisiensi servivisse et ad serviendum eidem successoribus quoque suos obligasse. Horum in contrarium saepedictus actoris procurator responderat in hunc modum: Quod scilicet dato, sed non concesso, si etiam pater ipsius actoris se obligasset, non tamen moderno abbati se ligasset, neque vero per hoc libertatem et praerogativam suam nobilitarem amisisset vel obligasset. Ad haec vicissim praescriptus procurator in causam attracti taliter subiunxerat: Quod videlicet responsio actoris non teneret, secundum enim decreta regni, qui non utitur privilegio, abutitur eo et amittit illud; id vero, quod pater actoris eo privilegio non sit usus, ex practaetis litteris capituli Nitriensis pateret manifeste. Et contra vicissim idem procurator actoris sic repplicaverat: Michaellem videlicet fassionem aliquam in praeiudicium ipsius actoris et fratrum suorum facere nequaquam potuisse; ipse enim non fuisset acquisitor bonorum, cum et alioquin fratrum aliquis in quocumque negotio contra fratrem alterum et in praeiudicium iuris ipsius fassionem aliquam facere minime possit. Ad haec etiam idem procurator in causam attracti taliter responderat: Parentem videlicet moderni actoris fecisse hanc transactionem cum abbate Pilisiensi, beneficioque illius ipsum durante vita sua, et posteros quoque eius usum fuisse; unde secundum iuristas, quod semel illis placuisset, amplius displicere non posset. Horumquoque in contrarium praelibatus procurator actoris subiunxerat isto modo: ipsos non fuisse usos ea transactione, nec Michaellem eam in praeiudicium successorum facere potuisse; ipse enim adinstar aliorum nobilium istius comitatus omnia onera comitatus sufferrent et praestarent, unaque cum iisdem et eadem praerogativa nobilitari gauderent. His tandem sic habitis, dum causa praesens propter incumbentia alia comitatus publica negotia eodem in termino ulterius prosequi, finemque suum sortiri nequivisset, discussio et ulterior prosecutio eiusdem ad alium terminum sedis iudicariae istius comitatus Honthen-sis feriam videlicet quartam proximam post festum beatae Sophiae virginis, in anno Domini praesenti introscripto, per eosdem antecessores nostros dilata erat et prorogata. Qua tandem adveniente,

nobisque iam in locum eorundem vicecomitis, iudlium et iuratorum assessorum dictae istius sedis iudiciariae comitatus Honthensis succedentibus et in officio substitutis, ac in praescripto oppido Zebelleb, loco videlicet sedis nostrae iudiciariae solito, pro faciendis moderativis iudiciis causantium constitutis, immediateque sequenti feria quinta, altero scilicet die celebrationis eiusdem sedis nostrae iudiciariae pro tribunali consedentibus, dum causa praesens in serie similium causarum per nos reassumpta et in iudicio levata fuisset, tunc nobilis Benedictus Lezthar, pro superscripto Emerico Totthgall, cum litteris procuratoriis nostris, nostrum iudicium veniendo in conspectum, contra praelibatum Blasium Joo, in causam attractum, iuxta suam fundatam actionem, a nobis sibi iudicium, iustitiaeque complementum postulavit elargiri. Quo audito, antelatus Joannes Semlekhegy, pro eodem domino Blasio Joo, in causam attracto, similiter cum litteris procuratoriis nostris coram nobis comparendo, ad praescriptam actoris postulationem allegavit tali modo: Se videlicet nullos nobiles impetivisse, sed solummodo subditorum suorum propter inobedientiam vineas decerpisse et boves accepisse; possessio enim Zantho nullum alium praeter abbatem Pilisiensem dominum haberet, ac si penes litteras donationales actor ius aliquod se habere praetenderet, idem produci, seque legitimum haeredem nobilem esse probari petivit, addendo, illam esse simplicem donationem, continerique in se clausulam Dicitur, quae invigorosa et nullius firmitatis esset, atque ex ea ratione condescendi et annihilari deberent. In cuius contrarium praelibatus procurator actoris respondit in hunc modum: Quod videlicet dominus in causam attractus actorem praeter viam iuris turbare et molestare non debuisset; ille enim suum competentem iudicem habuisset, coram quo iure requiri debuisset. Si etenim bonis ipsum eiicere voluisset, in quae maiores sui penes donationem suae maiestatis regiae sese legitime statui fecissent, in liberoque usu et pacifico dominio eorundem, a longo iam tempore perstitissent et nunc persisterent: ipse actor suum competentem iudicem habuisset, coram quo iure requiri debuisset. Et his dictis, de violentia et occupatione in ipsa patrata, damnisque illatis, a nobis sibi iudicium et iustitiam petebat elargiri. Nos itaque habito intra se sano consilio et deliberatione praematura, quoniam ex litteris privilegialibus productis

ipsum actorem verum nobilem esse, super bonisque illis, in quibus violentia patrata esse praetenditur, sufficiens privilegium cum sua statutione habere, vigoreque eiusdem a longo iam tempore in usu eorundem bonorum fuisse, eumque continuasse constabat manifeste; ideo in causam attractum in ipso actore praeter viam iuris nihil attentare, multominus facere potuisse. Rationibus itaque et causis ex praedclaratis, eundem dominum Blasium Joo abbatem Pilisiensem, in causam attractum, propter praemissam violentam decerptionem uvarum vineae actoris in actione specificatae, ablationeque vini ex eadem provenientis, et occupatione eiusdem in poena facti potentiae florenos centum facienti, partim nobis, partim vero manibus praefati actoris dandos et persolvendos, et in homagiis praefatorum Georgii Czesznok officialis et Francisci Lissay servitorum, ac providorum Alberti Berze et Catharinae consortis eius, Benedicti Anthal, alterius Catharinae consortis Jacobi Totthgall, Michaelis Tott, Joannis Demether et filii eiusdem, Thomae Demether, Laurentii Czombok, Annae consortis Mathiae Herczegh, Joannis filii Simonis Kowach, Elenae consortis Joannis Markus, Valentini Mwyk, alterius Valentini Zabo, Joannis Wargha, Gregorii Wertesy, Annae consortis Clementis Bezedes, Leonhardi Sellaho, Matthiae Zenthgyorgy, Magdalenae filiae Anthonii Wargha, Margarethae consortis Petri Demether, Stephani Anthal, Elenae consortis Walentini Dalmady, Gregorii Swtha, Catharinae consortis Anthonii Zentgyorgy, Gregorii Kovach, Benedicti Zabo, Stephani Sypos, Joannis Bezedes, Gregorii Kosyk, Mathiae Agoston et Benedicti Gygel subditorum eiusdem in causam attracti, in praetacta possessione Zantho vocata, in isto comitatu Honthensi existenti, habita, commorantium, iuri statui commissorum, pro singulis scilicet eorum singulos florenos quadraginta, in toto, ratione triginta trium personarum, hungaricales mille trecentos et viginti florenos auri facientes, ac insuper refusione damni ad summam florenorum sedecim sese extendentis, iuramento dominae actricis recuperandi, deinde vero in restitutione praescriptae vineae per duos de medio nostri, vicecomitem scilicet et alterum iudlium, vigore praesentium et aliarum litterarum universitatis nobilium ipsius comitatus Honthensis superinde dandarum, more in similibus observari solito, contradictione, inhibitione et repulsione praefati domini in causam attracti vel aliorum quorumlibet praevia

contradictione non obstante, fienda et peragenda convictum fore et aggravatum esse decrevimus et partibus ipsis pronunciavimus. Lata itaque et pronunciata huiusmodi sententia nostra, saepefatus procurator domini in causam attracti ulterius proposuerat eo modo: Quod videlicet actor penes privilegium ostensum et productum, quod quidem esset invigorosum, bona illa non iusto et debito modo possedisset; tunc enim, cum illam donationem impetrasset, non fuisset legitimus possessor eorundem bonorum, sed ea magnificus quondam Franciscus Nyary, olim supremus comes istius comitatus Honthensis, violenter uti et alia bona certorum nobilium possedisset; ideo, si etiam sua maiestas regia eadem ipsis donasset, facere non potuisset in praeiudicium iuris ecclesiastici, quia etsi princeps noster cunctorum dominorum praelatorum et baronum, aliorumque virorum ecclesiasticorum legitimus successor sit, nullam tamen abalienandi vel sequestrandi aut donandi, impignorandi, vel alio quocunque modo ab ecclesia distrahendi habet facultatem vel auctoritatem, veluti constaret hoc ipsum ex decretis tripartiti, parte prima titulo decimo, Deo enim semel dicata in usus prophanus converti non debeant. Quia vero ipse actor donationem suam, quam praetendisset esse privilegium, fundasset super clausula illa damnosa et impetranti valde nociva, videlicet Dicitur, inde constaret, appareretque manifeste, divum olim Ferdinandum imperatorem et regem super expositionem ipsorum ea bona cum clausula Dicitur donasse. Requiritur itaque, ut litterae originales per actorem producantur, quae nisi fuerint productae, easdem cassari et invalidari debere. His perceptis, idem procurator actoris priori suae responsioni inhaerens dicebat, utrumque tandem esset, nihilominus ipse in causam attractus eundem non violenter, sed via iuris, si voluisset, de bonis ipsis eiicere potuisset, ipsumque actorem iudicio iam antea per nos lato et pronunciato contentam esse, eique se accomodare velle. Super quibus tandem praemissis, ad instantiam procuratorum praescriptarum partium, per nos deliberatum eisdemque pronunciatum fuit, exceptioni in causam intracti locum non dari; licet enim donatio sit cum clausula Dicitur, tamen quia actor, iuxta eandem et statutionem subsecutam, ab antiquo in libero usu et dominio bonorum fuerit, ipsum non tanquam rusticum, sed ut nobilem requiri debuisse; quod cum factum non esset, prius

1560.

iudicium nostrum in suo statu et vigore reliqui. Hac etiam deliberatione nostra exaudita, idem procurator in causam attracti adhuc subiunxerat, privilegium illud nullius esse roboris et firmitatis, ex eo etiam, quod dominus olim Ferdinandus rex et imperator sanctae reminiscentiae omnes suas donationes, inscriptiones, impignorationes, venditiones, aut quovis modo in bonis ecclesiasticis abalienationes, quas quibuscunque fecisset, revocasset, cassatasque et nullius firmitatis esse pronunciasset, imo omnes donationes super bonis ecclesiasticis ad beneplacitum tantum duraturas affirmasset. Super qua suae maiestatis revocatione a sua maiestate et dominis praelatis, baronibus ac aliis dominis consiliariis decretum in anno Domini Millesimo quingentesimo sexagesimo privilegialiter confectum extaret, petens hoc quoque privilegium actoris ex eadem ratione cassari et condescendi. In cuius contrarium idem procurator actoris nihil aliud praeterquam id, quod videlicet ipse et sui maiores ab antiquo in usu bonorum eorundem fuisset et esset, quocunque tandem iure, de quorum usu simpliciter eiici non posset, sed suis viis et modis superinde requiri deberet. His tandem sic dictis et habitis, praescriptisque praetactarum partium procuratoribus in praemissis sibi iudicium, iurisque aequitatem praeberi postulantes, nos habita intra se sana, matura et diligenti deliberatione, comitatum de firmitate vel invigorisitate privilegiorum iudicantium auctoritatem non habere, neque de bonis ultra auctoritatem sibi datam et attributam iudicium aliquod ferre; quia vero actorem in usu bonorum fuisse et esse qualicunque tandem iure constaret manifeste, ideo eundem per in causam attractum ita simpliciter in praescriptis bonis suis molestare non debuisse; quem quia molestasset, in eoque potentiam superius declaratam patrasset, ideo iudicium per nos superius latum et pronunciatum in suo statu et vigore manere decrevimus et partibus ipsis pronunciavimus iudicio nostro. Quo tandem iudicio et sententia nostra per nos modo, quo supra, lata et pronunciata memoratus procurator dicti in causam attracti non contentus, causam eandem in curiam regiam vestrae scilicet sacratissimae caesareae et regiae maiestatis personalem in praesentiam per viam appellationis provocavit ac per nos transmitti postulavit. Quam nos iuxta contenta generalis decreti superinde editi et stabiliti in ipsam curiam vestrae sacratissimae

caesareae maiestatis personalem in praesentiam transmisimus maturius revidendam, exactiusque cognoscendam et discutiendam, ac ad nos rursus debito tempore reportandam. Datum in oppido Zebelleb, die et loco sedis iudiciariae nostrae, feria quarta proxima ante festum beatae Luciae Virginis. Anno Domini Millesimo sexingentesimo primo. Franciscus Keery de Nagy Keer vicecomes comitatus Honthensis. m. p. Josephus Palastj assessor. m. p. Ladislaus Chevy assessor m. p. Joannes Demiendi iudlium. Baltazar Paloytay assessor. m. p. Stephanus Ochay assessor. m. p. Lecta et extradata per ne Joannem Ruthkay notarium sedis iudiciariae. m. p.

1601. decz. 12.

Czime ez :

Sacratissimae, caesareae, regiaeque maiestatis in iudiciis domino personalis praesentiae locumtenenti, pro reverendo domino Blasio Ioo velut in causam attracto, contra nobilem Emericum Tottgall, ut actorem, ad terminum competentem introscriptae causae transmissio.

Ezen kivül még ezt látom följegyezve :

Anno Millesimo sexcentesimo secundo ultimo die comitiorum ad vigesimam secundam diem proxime elapsi mensis februarii indictorum, quia praesens causa revideri non potuit, reiiicitur eius discussio ad proxima iudicia octavalia, sive comitia primitus celebranda per me Joannem Ioo.

1602. febr. 22.

Anno Millesimo sexcentesimo secundo feria quarta, in die beati Stanislai episcopi, exhibitae sunt praesentes in iudicio sedis iudiciariae comitatus Honthensis in oppido Zebelleb celebrata. Ioannes Ruthkay notarius. m. p.

1602. máj. 8

Anno Millesimo sexcentesimo tercio ultimo die celebrationis generalis dietae, quia causa praesens sub praesenti diaeta ob ardua regni negotia revideri non potuit, eius revisio reiiiciatur ad futura iudicia similium causarum per magistrum Andream de Kereztrw prothonotarium domini praesentiae sacratissimae caesareae, regiaeque maiestatis. m. p.

1603.

Anno Millesimo sexcentesimo quarto ultimo die generalis dietae, quia causa praesens sub praesenti diaeta revideri non potuit, eius revisio reiiiciatur ad futura iudicia similium causarum, per magistrum Andream de Kereztrur, prothonotarium domini praesentiae sacratissimae caesareae et regiae maiestatis. m. p.

1604.

Papirra irva ; viaszba nyomott pecséttel.

Eredetije a zirczi apátsági levéltárban : Act. Abb. Past. Fasc. 29. nr. 7.

XLVI.

Szebelléb. 1601. december 12.

A bont-vármegyei bíróság közli Rudolf királylyal, mily módon folyt le azon per, mely Tóthgál Imre és Joó Balázs pilisi apát között két ökor elhajtása miatt folyt; s fölterjeszti egyúttal az egész ügyet a királyi kúriához.

Sacratissimo principi et domino domino Rudolpho Secundo, Dei gratia electo romanorum imperatori semper augusto, ac Ger-

maniae, Hungariae, Boemiae etc. regi, archiduci Austriae, duci Burgundiae, domino ipsorum clementissimo, Franciscus Keery de Nagy Keer, vicecomes iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae comitatus Honthensis, perpetuorum et fidelium servitiorum suorum in gratiam sacrae caesareae, regiae maiestatis vestrae humillimam summa cum subiectione commendationem. Vestra nosse dignetur sacratissima caesarea et regia maiestas, quod cum egregii et nobiles vicecomes, iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis, antecessores nostri, feria quarta proxima ante festum beatae Luciae virginis, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo transacto, praeterita, in oppido Zebelleb, die videlicet et loco celebrationis sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis, pro faciendis moderativis iudiciis causantium constitutis, in eadem sede ipsorum iudiciaria pro tribunali consedisent, tunc nobilis Petrus Gedey, pro nobile Emerico Tottgall, ut actore, cum litteris procuratoriis eorundem antecessorum nostrorum, in figura iudicii eorundem vicecomitis, iudlium et iuratorum assessorum nostrorum, dictae videlicet sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis comparendo, contra reverendum dominum Blasium Ioo abbatem Pilisiensem, per unum de medio eorundem antecessorum nostrorum iudlium, nobilem videlicet alterum Franciscum Kery, quinta die mensis decembris, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo transacto, praeterita, per providum Ioannem Berze, alias Kery, iudicem et inhabitatorem possessionis eiusdem domini abbatis, Zantho vocatae, in isto comitatu Honthensi existentis, habitae, legitime citatum et in causam attractum, et providos Georgium Czesznok officialem ac Franciscum Lystay servitorem, ignobiles, necnon Laurentium Agoston, Gregorium Sebesthyen, Michaellem Totth, alterum Michaellem Berze, Benedictum Gygel, Emericum Demether, Lucam Tott et Matthiam Bwrdo-han, omnes in praetacta possessione Zantho et hoc comitatu Honthensi commorantes subditos et iobbagiones eiusdem domini in causam attracti, iuri statui commissos, proposuerat tali modo: Qualiter die decima quinta mensis septembris, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo transacto, praeterita, prae-nominati Georgius Czesznok officialis et Franciscus Lystay servitor praefati domini Blasii Ioo abbatis Pilisiensis, assumptis

1597. decz. 10.

1597. decz. 5.

1597. szept. 15.

secum supra nominatis Laurentio Agoston, Gregorio Sebestyen, Michaelē Tott, altero Michaelē Berze, Benedicto Gygel, Emerico Demether, Luca Tott et Matthia Bwrdohan, subditis et iobbagio-nibus eiusdem domini in causam attracti, in iam dicta possessione Zantho et hoc comitatu Honthensi commorantibus, ex speciali commissione et mandato eiusdem domini in causam attracti, dum videlicet boves ipsius Emerici Tottgal, actoris, ex curia sua nobili-tari ad pascendum expulsi fuissent, in liberaque et publica via eiusdem possessionis Zantho, itidem hoc comitatu Honthensi ha-bita, constituti fuissent, idem officialis, servitor et subditi dicti in causam attracti superius nominati boves eiusdem actoris iugales ademissent et abegissent; propter quod postea ipse actor agros suos colere et inseminare non potuisset. Unde, salvo actu po-tentiae, tam in ablatione praescriptorum boum, quam semina-tura pro authumno tunc inseminanda, eidem actori plusquam —¹ florenorum hungaricalium damni intulissent, idemque dominus in causam attractus inferi fecisset, potentia mediante. Ex parte itaque eiusdem in causam attracti et praenominatorum offi-cialis et servitoris, colonorumque suorum iuri statui commisso-rum idem procurator actoris, vigore articulorum, publicarum regni constitutionum super huiusmodi novis violentiis et actibus poten-tiariis, durante videlicet hoc belli tempore, per quemcunque et in quocunque patris editorum, ab iisdem vicecomite, iudlium et iu-ratis assessoribus istius sedis iudicariae, antecessoribus videlicet nostris, sibi iuris aequitatem iustitiaeque complementum postulave-rat elargiri. Quo percepto, nobilis Joannes Semlekhegy, pro prae-fato domino Blasio Joo in causam attracto in litteris procuratoriis eorundem antecessorum nostrorum in praesentiam veniendo, paria citationis et actionis praemissae causae eidem domino in causam attracto, principali scilicet suo, dari, concedique postulaverat. Qui-bus datis et concessis, sic causa partium praemissa diversis pro-rogationum cautelis intervenientibus, alium terminum celebrationis sedis iudicariae eorundem antecessorum nostrorum, feriam videlicet quartam proximam ante festum sacrae Pentecostes, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo octavo transacto praeterita

1598. máj. 6.

¹ Az összeg helye beíratlan.

dilative attigerat. Quo instante, iisdem antecessoribus nostris in eadem sede ipsorum iudiciaria iterum pro tribunali consedentibus, dum causa eadem ad instantiam ipsius actoris per eosdem in iudicio levata fuisset, idemque in causam attractus ad recipiendum ab iisdem antecessoribus nostris in praemissis iudicium de more istius comitatus proclamatus extitisset; imo idem Blasius Joo in causam attractus neque per se, neque per legitimum procuratorem suum comparuerat, sed se in consuetis iudiciorum oneribus, una cum praenominatis servitoribus, subditisque suis iuri statui commissis, convinci et aggravari permiserat. Atque iterum sic causa eadem, diversis prorogationum cautelis intervenientibus, ad feriam quartam proximam post dominicam secundam Post-Trinitatis, in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo octavo praeteritam dilative devenerat. Eaque praesente et adveniente, dum praefati vicecomes, iudicium et iurati assessores dictae sedis istius iudiciariae comitatus Honthensis, antecessores scilicet nostri, in praescripto loco sedis eorum iudiciariae, pro tractandis iudiciis moderativis causantium constitutis, pro tribunali consedisent, tunc supranominatus Joannes Semlekhegy, procurator praefati domini Blasii Joo abbatis Pilisiensis in causam attracti, in praesentiam eorundem antecessorum nostrorum veniendo, onere per non venientiam deposito et persoluto, per partemque adversam portione sua exinde cedenti levata et recepta antelatus Petrus Gedey praenominati Emerici Tottgal, actoris, legitimus procurator, per eosdem antecessores nostros causam ipsam reassumi, in eademque sibi iuris aequitatem et iustitiae complementum elargiri postulaverat. Quo audito, praenominatus in causam attracti procurator primum et ante omnia, praemissa solemnī protestatione super eo, ne videatur se in actorem et iudicem sponte concessisse, proposuerat tali modo. Ipsum videlicet actorem praesentem causam tamquam contra dominum suum terrestrem nequaquam inchoare et intentare potuisse. Manifestum enim esset, familiam Tottgal fuisse et nunc esse libertinos abbatis Pilisiensis in bonisque ipsius et praedecessoris eius residentiam suam solitam habere. Cautumque esset publicis constitutionibus regni subditos contra dominos suos terrestres iure agere et procedere. Ea itaque ex ratione causam eandem tanquam indirecte contra dominum terrestrem motam et fun-

datam condescendi petiverat. Eo percepto, idem procurator actoris in contrarium praemissorum responderat isto modo: Causam videlicet minime condescendi debere ex eo, quod actor non simplex libertinus, sed verus nobilis suae maiestatis esset; ubi autem ipsum in bonis suis habitare diceret, ea, quae actor possideret, non ipsius in causam attracti, sed actoris et familiae suae esse propria, per suam maiestatem regiam collata, in quibus etiam per eandem maiestatem regiam essent confirmati; puraque superinde haberent privilegia, atque ideo ipsum in causam attractum propria auctoritate et praeter viam iuris in bonis ipsius actoris nihil facere potuisse neque debuisse, petendo de violentia patrata iudicium et iustitiae complementum elargiri. In cuius contrarium vicissim praelibatus in causam attracti procurator repplicaverat hoc modo: Responsionem actoris non tenere ex eo, quod manifestum esset, possessionem Zantho totaliter ad abbatem Pilisiensem ab antiquo pertinuisse, modoque etiam pertinere; et dato, non concessio, si etiam sua maiestas regia vel praedecessores eiusdem domini olim regis Hungariae, felicitis recordationis, ipsum actorem, vel eius progenitores in personis vel etiam iuribus ipsorum libertassent, tamen contra manifesta iura et in praeiudicium libertatum ecclesiasticorum bonorum sua maiestas regia, vel eius praedecessores ipsos libertare minime potuissent. Manifestum autem et hoc esset, quod post libertationem et nobilitationem illam, quam actor praetenderet, progenitor moderni actoris, Michael Tottgall, sed nec ipse actor eo iure donationis vel libertationis gavisi, usique fuissent, sed tanquam simplices libertini et subditi abbatis Pilisiensis extitissent, ideoque causam eam condescendi postulaverat. Ad quae iterum idem procurator actoris sic subiunxerat: Possessionem Zantho extra portionem actorum, in cuius scilicet libero usu et pacifico dominio fuerunt et sunt ad praesens, esse quidem ipsius in causam attracti, sed domus et portio ipsius actoris suaeque familiae non ad ipsum in causam attractum, sed ad actorem pertineret, quae ab antiquo ab abbate ipsis donata et libertata esset. Quam tandem libertationem sua maiestas regia sua quoque donatione et consensu confirmasset, in eiusque libero usu et dominio ad praesens usque violentiam per in causam attractum patrata fuissent, a qua etiam hactenus in medium comitatus ad instantiam aliorum nobilium

omnia onera subivissent et praestitissent. Propterea ipse in causam attractus in bonis eiusdem actoris nihil facere potuisset, sed siquid iuris sibi praetendisset, hoc ipsum via iuris acquirere debuisset, neque igitur ea ratione causa condescendi deberet. Hoc tandem audito et intellecto, praenominatus procurator dicti in causam attracti de confessatis protestatus erat in eo videlicet, quod actor diceret, se ab abbate Pilisiensi libertatum esse, et eam libertatem per suam maiestatem regiam confirmatam extitisse; id vero, quod diceret, non verbis tantum proferre, sed etiam privilegiis sufficientibus docere deberet. His tandem sic habitis, dum causa praesens propter incumbentia comitatus publica regotia eodem in termino prosequi ulterius, finemque suum sortiri nequivisset: discussio et ulterior prosecutio eiusdem ad alium terminum sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis, feriam videlicet quartam proximam post festum beatae Sophiae virginis, in anno Domini praesenti infrascripto, per eosdem antecessores nostros dilata erat et prorogata. Qua tandem adveniente, nobisque iam in locum eorundem vicecomitis, iudlium et iuratorum assessorum dictae istius sedis iudiciariae comitatus Honthensis succedentibus et in officio substitutis, ac in praescripto oppido Zebelleb, loco videlicet sedis nostrae iudiciariae solito, pro faciendis moderativis iudiciis causantium constitutis, immediateque sequenti feria quinta proxima, hoc est altero die celebrationis eiusdem sedis nostrae iudiciariae, pro tribunali consedentibus, dum causa praesens in serie similium causarum per nos reassumpta et in iudicio levata fuisset, tunc nobilis Benedictus Leztar, pro supra dicto Emerico Tottgal cum litteris procuratoriis nostris nostrum iudicarium veniendo in conspectum, contra praelibatum Blasium Joo in causam attractum, iuxta suam fundatam actionem a nobis sibi iudicium, iustitiaeque complementum postulavit elargiri. Quo audito, antelatus Joannes Semlekhegy, pro eodem domino Blasio Joo in causam attracto similiter cum litteris procuratoriis nostris comparendo, ad praescriptam actoris postulationem allegavit tali modo: Se videlicet nullos nobiles impetivisse, sed solummodo subditorum suorum propter inobedientiam vineas decerpisse et boves accepisse, possessio enim Zantho nullum alium praeter abbatem Pilisiensem dominum haberet; ac si penes litteras donationales actor ius aliquod se habere praetenderet, idem produci, seque legitimum

1601. máj. 16.

máj. 17.

haeredem nobilem esse probare petivit, addendo illam esse simplicem donationem, continerique in se clausulam Dicitur, quae invigorosa et nullius firmitatis esset, atque ex ea ratione condescendi et annihilari deberent. In cuius contrarium praelibatus procuratur actoris respondit in hunc modum: Quod videlicet dominus in causam attractus actorem praeter viam iuris turbare et molestare non debuisset; si etenim bonis ipsum eiicere voluisset, in quae maiores sui penes donationem suae maiestatis regiae sese legitime statui fecissent, in liberoque usu et pacifico dominio eorundem fuissent, et a longo iam tempore perstitissent et nunc persisterent, idem actor suum competentem iudicem habuisset, coramquo iure requiri debuisset. Et his dictis de violenta boum abactione in ipsa patrata, damnisque illatis a nobis sibi iudicium et iustitiam petebat elargiri. Nos itaque habita intra se sano consilio et deliberatione praematura, quoniam ex litteris privilegialibus productis, ipsam dominam actricem verum nobilem esse, super bonisque illis, in quibus violentia patrata esse praetenditur, sufficiens privilegium cum sua statutione habere, vigoreque eiusdem a longo iam tempore in usu eorundem bonorum fuisse, eumque continuasse, constabat manifeste; ideo in causam attractum in bonis ipsius actoris praeter viam iuris nihil attentare, multominus facere potuisse. Rationibus itaque et causis ex praedeclaratis, eundem dominum Blasium Joo abbatem Pilisiensem in causam attractum, propter praemissam violentam ablationem et abactionem boum praescriptorum in poena facti potentiae florenos centum auri facienti partim nobis, partim vero praefati actoris manibus dandos et persolvendos, et in homagiis praefatorum Georgii Czesznok officialis et Francisci Listay servitoris, necnon Laurentii Agoston, Gregorii Sebestien, Michaelis Tott, alterius Michaelis Berze, Benedicti Gygel, Emerici Demeter, Lucae Tott et Mathiae Bwrdohan, subditorum eiusdem in causam attracti, in praetacta possessione Zantho vocata, in isto comitatu Honthensi existenti, habita, commorantium, iuri statui commissorum pro singulis scilicet eorum singulos florenos quadraginta, in toto ratione decem personarum quodringentos florenos hungaricales facientibus, ac insuper refusione damni ad summam —¹ florenorum hungaricalium sese extendentis,

¹ Az összeg helye üres.

iuramento ipsius actoris recuperandi, per duosque de medio nostri, vicecomitem scilicet et alterum iudlium, vigore praesentium et aliarum litterarum universitatis nobilium istius comitatus Honthen-
sis superinde dandarum, more in similibus observari solito, contra-
dictione, inhibitione et repulsione praefati domini in causam attracti,
vel aliorum quorumlibet, praevia ratione non obstante, fienda et
peragenda, convictum fore et aggravatum esse decrevimus et par-
tibus ipsis pronuntiavimus iudicio nostro. Quo tandem iudicio et
sententia nostra per nos modo, quo supra, lata et pronunciata, me-
moratus procurator dicti in causam attracti non contentus, causam
eandem in curiam regiam vestrae scilicet sacratissimae caesareae et
regiae maiestatis personalem in praesentiam per viam appellationis
provocavit ac per nos transmitti postulavit. Quam nos, iuxta con-
tenta generalis decreti superinde editi et stabiliti, in ipsam curiam
vestrae scilicet sacratissimae caesareae et regiae maiestatis perso-
nalem in praesentiam transmisimus maturius revidendam, exactiusque
cognoscendam et discutiendam, ac ad nos rursus debito tempore
reportandam. Datum in oppido Zebelleb, die et loco sedis iudici-
ariae nostrae, feria quarta proxima ante festum beatae Luciae vir-
ginis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo primo. Franciscus
Keery de Nagy Keer vicecomes Honthensis, m. p. Josephus Palasti
assessor. m. p. Baltazar Paloytay m. p. Ladislaus Chevy assessor
m. p. Joannes Demiendi iudex Honthensis m. p. Lecta et extra-
data per me Joannem Ruttkay notarium sedis iudiciariae. m. p.

Czime ez:

Sacratissimae, caesareae, regiaeque maiestatis in iudiciis domino personalis praesentiae
locumtenenti, pro reverendo domino Blasio Ioo velut in causam attracto contra nobilem
Emericum Tottgall, veluti actorem, ad terminum competentem introscriptae causae transmissio.

Papirra irva; viaszba nyomott pecséttel.

Eredetije a zirczi apátság levéltárban: Act. Abb. Paszt. Fasc. 29. nr. 6.

XLVII.

Pozsony. 1602. márczius 18.

Rudolf király, Kazaházi Joó Balázs pilisi apát megkeresésére meghagyja Pozsony városának, hogy a városi telek-könyvből írja össze az apátság pozsonyi házait, vám- és szőlő-jövödelmét, a dévényi szőlőkkel együtt, s az adatokat adja ki az apátnak.

Rudolphus Secundus, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae et Bohemiae rex, archi-dux Austriae, dux Burgundiae etc. fidelibus nostris prudentibus ac circumspectis iudici, magistro civium, iurisque civibus civitatis nostrae Poseniensis salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae in persona fidelis nostri honorabilis Blasii Joo de Kazahaza, abbatis Pilisiensis, archi-diaconi Nitriensis et canonici ecclesiae metropolitanae Strigoniensis, quomodo essent nonnullae vineae in istius civitatis nostrae Poseniensis et oppidi Deven promonthoriis ac quaedam domus in eadem civitate nostra et suburbii eius, quae ad abbatiam ipsius exponentis pertinerent, et de quibus certos proventus, sed et teloniales ac alios quoque redditus ex territoriis dictae istius civitatis nostrae eadem abbatia Pilisiensis haberet, quarum quidem vinearum domorumque nomina et quo iure eadem ad ipsam abbatiam Pilisiensem pertinerent, una cum praescriptis et aliis certis proventibus, redditibusque eiusdem abbatae, secundum catalogum in prothocollo, seu libro vestro fundi inscripta et annotata specificiter haberentur. Quorum omnium paribus ipse exponens, pro suorum et praefatae abbatae suae Pilisiensis iurium defensione, ad praesens summe indigeret, esset quae necessarium, supplicans maiestati nostrae debita cum instantia humillime, ut circa praemissa de opportuno et condigno iuris remedio gratiose providere, sibi quae paria praemissorum per vos suo modo extradanda iniungere dignaremur. Cuius supplicatione clementer accepta et exaudita, fidelitati vestrae harum serie firmiter praecipiendo, committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus et rebus, sicut praefertur, stantibus seque habentibus, nomina praeattactarum vinearum, domorumque et quomodo eadem,

quoque iure ad saepefatam abbatiam Pilisiensem pertinent, nec non proventus annotatos tam ab eisdem domibus et vineis, quam etiam teloniales et alios quoslibet ex territorii praefatae istius civitatis nostrae Poseniensis, vel aliis locis quomodocunque dictae abbatae cedere et provenire deberent, totam denique signaturam superinde factam in praedicto prothocollo seu libro vestro fundi diligenter requiri et reinveniri facere, requisitorumque reinventorum omnium et singulorum praemissorum tenorem, sine diminutione et augmento, variationeque aliquali, de verbo ad verbum in transsumptum litterarum vestrarum sub sigillo dictae istius civitatis nostrae Poseniensis memorati exponentis suorum et antelatae abbatae suae Pilisiensis iurium futuram ad cautelam modis omnibus extradare debeatis et teneamini, dolo et fraude quibusvis hac in parte semotis, communi iustitia suadante, secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restituti. Datum Posonii, decima octava die martii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo secundo.

1602. márcz. 18.

Responsum :

Mandatum praesens senatus civitatis Poseniensis, qua par fuit, reverentia accepit, dabitque operam, ut siquid praeter census nonnullos pietatis et devotionis gratia pro abbacia Pilisiensi allegatos et proventus teloniales civitati arendatos repertum fuerit, domino exponenti fideliter reinventum in transsumpto extradetur, modo quales vineas vel domos intelligat, nobis specificet. De vineis vero in Deveniensi promonthorio sitis necesse est, ut dominus terrestris illius loci requiratur. Actum vigesima martii. Anno Millesimo sexcentesimo secundo.

1602. márcz. 20.

Papirra irt hiteles másolatban a pozsonyi városi levéltárban, a vám-ügyben folyt per iratai közt V. betű alatt, és a zirczi apátsági levéltárban II. 923. sz. 50—52. l.

XLVIII.

Nagy-Szombat. 1602. ápril 19.

Kazaházi Job Balázs pilisi apát tudatja a pozsonyiakkal, hogy a bérlet-összeget azért nem fogadja el, mert a pozsonyi vámon csak hárman, és nem négyen osztozkodhatnak meg, s így a pozsonyi Szent-Ferencz-rendűeknek mi sem jár a bérlet-összegeből.

Prudentes et circumspecti domini et amici observandissimi. Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem! Quod dominationes vestrae duos ex dominis civibus ratione mei telonii huc ad me Tyrnaviam cum arenda pecuniae delegarunt, bene quidem fecerunt dominationes vestrae, nec opus fuisset tamen ipsos dominos cives hoc itinere tantum agravare, si modus fuisset et tempus opportunum sub elapsa diaeta aliquid ibi Posonii de proventibus abbatis Pilisiensis cum dominationibus vestris concludendi. Cum autem tempore comitiorum diversis negotiis occupati id fieri non potuerit, captabam post haec festa paschalia aliquod tempus, quo id commodius fieri potuisset. Verum ne nunc quidem id fieri potest; ratio est, quod venerabile capitulum me in arendatorem suarum decimarum constituit, et immediate post festum Beati Georgii martyris in dicta bona venerabilis capituli me conferre debeo, in quibus si non ulterius, saltem usque ad festum Sanctissimi Corporis Christi me permanere necessum est, nec prius redire fortassis licebit. Differendum igitur totum hoc negotium est usque ad reditum meum. Quod vero summam praeteriti anno pro telonio mihi miserint arendam, eam ego neutiquam levare ac ad me recipere potui; hactenus enim, ut ego animadverti, non pro medietate telonii vestrae dominationes mihi arendam solverunt, sed pro quarta dumtaxat parte, contra antiquissima privilegia abbatis, quae tenent non quartam partem, sed mediam Posoniensis telonii spectare ad abbatem Pilisiensem, quod dominis concivibus dominationumstrarum hic in specie ostendi et postmodum etiam ipsis vestris dominationibus ostendam. Sunt insuper multae domus et vineae abbatis, ex quibus, ex quo mihi sua regia maiestas hoc beneficium ex benigna sua clementia contulit, nullos percepi pro-

ápr. 7.

ápr. 24.

jun. 6.

ventus in grave praeiudicium et damnum non solum meum, sed et successorum meorum. Propter haec igitur et similia nulla ratione pecuniam acceptare potui. Quare videant et cogitent sapienter, prudenterque apud seipsos discutiant, quid facto opus sit. Ego promisi et iuravi me bona ecclesiae nolle perdere, imo abalienata et per incuriam aliorum neglecta velle pro viribus recuperare. Scio dominos fratres Franciscanos aliquid in dicto telonio iuris praetendere; sed boni viri non est, quod multum laborent, et quasi de iure sibi illos proventus usurpent; nam ipsi nulla privilegia super ipsorum proventibus habent. Fuit tantum quaedam particula illius telonii ab abbate Pilisiensi ipsis in rationem eleemosinae collata, quam quidem particulam non poterat, nisi vita ipsius durante abbas in praeiudicium suorum successorum abbatum conferre. Genuinum ego prae manibus habeo privilegium super telonio Psoniensi; quod nimirum nonnisi in tres partes illud dividatur. Una quidem pars, hoc est media ad regem spectabat, quam contulit abbati de Pilisio, media item in duas dividebatur partes, una cedebat abbati Sancti Martini Montis Pannoniae, altera comiti Psoniensi pro tempore constituto. Quare libenter ego viderem, quibus privilegiis nituntur fratres Franciscani. Itaque ne scripto longus sim, interim usque ad adventum meum mediam partem mei telonii dominationes vestrae nemini dent, sed interim penes seipsas reservent cum protestatione mea coram dominationibus vestris, quod, siqui ius habituri sint ad dictum telonium seu ad illius proventus, nihil faciant in praeiudicium abbatis Pilisiensis; et ne dominationes vestrae in quatuor, sed in tres dumtaxat partes dividant, contra privilegia antiquitus emanata. Ego de caetero paratissimus servitor sum dominationum vestrarum, modo mihi mandent ac iubeant. Reliqua autem percipient dominationes vestrae ex dominis concivibus ad me delegatis; et easdem diutissime florentes valere cupio. Datum Tyrnaviae, decima nona aprilis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo secundo. Dominationum vestrarum servitor et amicus Blasius Joo, abbas Pilisiensis.

Czime: Prudentibus et circumspcctis dominis N. iudici, caeterisque iuratis civibus liberae ac regiae civitatis Psoniensis dominis et amicis observandissimis.

Papirra irva; Joó Balázs gyűrűpecsétjével.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 42.

XLIX.

Nagy-Szombat. 1602. június 18.

Joó Balázs pilisi apát közli a pozsonyiakkal, hogy betegsége miatt nem mehet hozzájuk, s éppen ezért ők küldjenek Nagy-Szombatba valakit, a kivel a vám-ügyet megbeszélhesse; s egyuttal kijelenti, hogy a vámot az eddigi összegért nem adja bérbe, s ha a házak és szőlők után nem kapja meg a neki eső összeget, illetékes helyen fogja keresni az igazságot.

Prudentes et circumspecti domini et amici nostri observantissimi! Salutem et servitiorum meorum paratam commendationem! Requisiverant me dominationes vestrae super arenda portionis meae, ex telonio earundem Poseniensi mihi cedendae circa festum, ni fallor, Sancti Georgii; resolutionem autem superinde distuleram ad reditum meum ex Sancto Benedicto, meque personaliter ad dominationes vestras ascensurum, isthique ea de re conclusurum promiseram. Quia tamen infirmus redii, nec possum oblationi meae satisfacere, proinde rogo, velint dominationes vestrae aliquem ad me huc Tyrnaviam expedire, qui possim certi aliquid cum eodem superinde concludere. Illud tamen certo sciant, me nequaquam posse amplius pro consueta arenda eam conducere; imo in eo sum, ut reliquos etiam reditus et accidentias cum insigni mea iniuria hactenus denegatas, vel potius abalienatas, si easdem dominationes vestrae ultro non administraverint, ac per eos, quorum interest, administrari non curaverint, suis modis requiram. In reliquo felicissime easdem valere exoptans, responsum expectans. Tyrnaviae, decima octava die iunii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo secundo. Earundem dominationum vestrarum servitor et amicus paratissimus Blasius Joo, abbas Pilisiensis.

ápr. 24.

1602. jun. 18.

Czime ez: Prudentibus et circumspectis viris dominis iudici et iuratis civibus liberae regiaeque civitatis Poseniensis etc. dominis et amicis observantissimis.

Papirra irva; az apát gyűrű pecsétjével, melyben a czimer fölött ezen betűk vannak B. I. A. P.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 43.

L.

Nagy-Szombat. 1602. junius 24.

Joó Balázs pilisi apát elismeri, hogy a pozsonyi száraz vámot Pozsony-város hatóságának százhusz forintért bérbe adta és a bér-összeget föl is vette.

Ego Blasius Joo abbas Pilisiensis, archidiaconus Nitriensis et canonicus ecclesiae metropolitae Strigoniensis, fateor et recognosco praesentibus litteris meis, quod portionem meam ex telonio sicco Posoniensi, sive eius proventibus cedentem, arendaverim prudentibus et circumspectis dominis senatoribus eiusdem civitatis Posoniensis pro florenis centum et viginti, pro praesenti dumtaxat anno infra scripto. De quibus quidem florenis centum et viginti, per eosdem mihi datis et assignatis, per meque levatis, eosdem dominos quietos et expeditos reddo. Harum mearum vigore et testimonio litterarum, subscriptione propriae manus, sigillique mei impressione munitarum et roboratarum. Actum Tyrnaviae, die vigesima quarta iunii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo secundo. Idem qui supra. Blasius Joo, abbas Pilisiensis. (L. S.)

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltárban: Eccl. Cam. Fasc. 84. nr. 12. a vágsellyei iratok között.

LI.

Selmeczbánya. 1603. junius 11.

Palásthy József a hont-vármegyei bíróság nevében jelenti Rudolf királynak, hogy, Istvánffy Miklós nádori helytartó rendeletére, visszavette Tóthgál Annától, a kérdéses ítélet-leveleket, melyeknek egyikében a négy ökör helyett kettőt irt, a másikat pedig, egészben véve, érvényen kívül helyezte.

Serenissimo, sacratissimoque principi et domino domino Rudolpho Secundo, Dei gratia electo romanorum imperatori semper augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regi, archiduci Austriae, duci Burgundiae, comiti Tyrolis et domino ipsorum

clementissimo, Josephus Palasthy de Kesyhocz, vicecomes, iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae comitatus Honthensis, fidelitatis, fideliumque et perpetuorum servitiorum suorum in gratiam sacrae caesareae, regiaeque maiestatis vestrae humillimam summa cum subiectione commendationem. Vestra nosse dignetur sacratissima caesarea et regia maiestas, quod nobis, in praesenti feria quarta proxima ante festum Ascensionis Domini, hic in civitate Selmech Bania, die videlicet et loco sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis, pro faciendis moderativis iudiciis causantium constitutis ac in eadem sede iudiciaria pro tribunali consedentibus, egregius Petrus Gedei, pro nobili Emerico Thotgall de Zantho, cum litteris procuratoriis nostris nostram veniendo in praesentiam, nomine et in persona eiusdem Emerici Thottgall, exhibuit et praesentavit nobis infrascriptas litteras spectabilis et magnifici domini Nicolai Istwanffy de Kys Azzonfalwa, locumtenentis officii palatinalis regni Hungariae ac vestrae sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis ianitorum regaliū magistri et consilarii, praeceptorias nobis amicabiliter sonantes et directas hunc tenorem in se continentes: Nicolaus Istwanffy de Kys Azzonfalwa, locumtenens officii palatinalis regni Hungariae ac sacratissimi principis et domini domini Rudolphi Secundi Dei gratia electi romanorum imperatoris semper augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regis, archiducis Austriae, ducis Burgundiae etc. ianitorum regaliū magister et consiliarius etc. egregiis et nobilibus vicecomiti, iudlium et iuratis assessoribus sedis iudiciariae comitatus Honthensis salutem cum favore. Expositum est nobis nomine et in persona nobilis Emerici Thottgall, quomodo superioribus temporibus idem exponens, contra reverendum dominum Blasium Joo abbatem Pilisiensem, certas quasdam binas causas, primas ratione ademptionis quorundam duorum boum iugaliū, alteras autem occupationis et collectionis cuiusdam vineae ipsius exponentis, Czonkas Szeöleö nuncupatae, in promonthorio possessionis Zantho et comitatu isto Honthensi existentis, habitae, per dictum Blasium Joo patrari commissorum, in sede vestra iudiciaria certas quasdam causas movisset et ventillare fecisset, quae postea, ad provocationem partis adversae, mediantibus certis binis litteris vestris adiudicatoriis transmissionalibus, in curiam regiam praefati domini imperatoris et regis nostri, personalem scilicet

eiusdem maiestatis in praesentiam, maturioris revisionis causa transmissae fuissent. Verum et aliae binae litterae vestrae adiudicatoriae transmissionales pro domina Anna Thottgall, per errorem (ut credi par est) notarii vestri, contra praefatum Blasium Joo confectae et extradatae fuissent. Quarum primis praetactos duos rationes (igy) in toto quatuor a praefata Anna Thottgall ademptos fuisse, et in ea que parte contra eandem dominamque Annam Thottgall dictum Blasium Joo convictum et aggravatum esse insertum fuisset; alterae autem declararent praetactam vineam Czonkas Szeöleö ab annotata quoque domina Anna Thottgall occupatam et ipsum Blasium Joo abbatem, ratione occupationis et collectionis eiusdem, iudicialiter aggravatum. Cum autem praefatus Blasius Joo annominati exponentis duos, praefatae etiam dominae Annae Thottgall duos adimi fecisset, de vinea autem praetacta, quia solius exponentis esset, nullae litterae pro parte dictae dominae Annae Thottgall emanare debuissent: requisiti sumus nomine et in persona annominati exponentis debita cum instantia, ut eidem superinde provideremus ac praetactos errores per vos reformandos et recognoscendos iungeremus. Cum autem iusta petentibus non sit denegandus assensus, pro eo vos harum serie hortamur et nihilominus auctoritate nostra iudiciaria, qua fungimur, vobis commitimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus et rebus, sicut praefertur, stantibus seque habentibus, praetactas omnes litteras vestras adiudicatorias transmissionales in praemissis causis emanatas tam a praefato exponente, quam vero a dicta domina Anna Thottgall et parte adversa ad vos recipere, ad vosque receptis, praescriptos errores, modo praemisso transmissos, corrigere et reformare, actioneque et acquisitione partium in memoriam vestri revocata et recognita, quae dictarum litterarum erronee confectae et extradatae comperientur, eas, sive ad requisitionem vestram producerent, sive non, cassare, annihilare et superinde litteras vestras, si necesse fuerit, annotato exponenti modis omnibus dare debeatis et teneamini. Communi suadente iustitia, secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, decima quarta die mensis marcii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo tertio. Quibus exhibitis et praesentatis litteris quoque praetactis binis transmissionalibus pro nobili domina Anna Thott-

gall, tam in facto ablationis boum, quam decerptionis et occupationis vineae, in iisdem clarius denotatorum confectis et emanatis coram nobis reproductis, idem Petrus Gedei, nomine et in persona eiusdem Emerici Thottgall exponentis, debita nos petivit precum cum instantia, ut siquidem in inscriptione citationum et actionum praescriptarum causarum error, unde cuique admissus sit, emanatioque litterarum praetactarum primarum, si quidem factum abactionis boum supranominatam dominam Annam Tottgal concernentium, in numero quatuor boum, loco quorum duo tantum poni debuissent, ipsi exponenti et dictae dominae Annae Thottgall nociva sit. Secundarum vero factum decerptionis vineae et ablationis vini, occupationisque eiusdem tangentium, quia causa ipsa per inadvertentiam quandam libro causarum istius comitatus inserta, ob similitudinemque rei et materiae alterius causae, nomine praefati Emerici Thottgal agitatae, cum omnes simul et uno contextu tractatae extitissent, post apellationem ante nominati domini Blasii Joo abbatis Pilisiensis etc. in causam attracti, ex quo scilicet praenominata domina Anna Thottgal ad praetactam vineam Czonkas Szeöleö nuncupatam, in praetactis aliis litteris transmissionalibus clarius denotatum nihil prorsus interesse habeat, tanquam non necessaria et supervacaneae facta extiterit, vigöre praescriptarum litterarum dicti domini locumtenentis officii palatinalis praeceptoriarum, prioris siquidem in causa ratione boum mota, in eo duntaxat puncto corrigere et pro quatuor bobus duos tantum ponere, alteras vero litteras in facto decerptionis et occupationis vineae pro praefata domina Anna Thottgall frustraneae et non necessario confectas et emanatas cassare et annihilare velimus. Ad cuius tandem instantiam, petitionem et praefati domini locumtenentis officii palatinalis mandatum et commissionem, nos, reviso libro causarum comitatus istius, licet inscriptioni (igy) earundem in eodem more solito invenissemus, in numero tamen boum, in causa eadem, errorem admissum, locoque duorum quatuor positos esse. Alteram vero causam, ratione et praetextu decerptionis vinearum et occupationis vineae Czonka Szeöleö nuncupatae, nomine praefatae dominae Annae Tottgal, praeter scitum ipsius, nescitur, quo casu, per errorem suaviter et supervacaneae insertam, processumque eiusdem in litteras transmissionales simul

ac caeterarum causarum eorundem exponentium per inadvertentiam notarii nostri insertum et redactum esse manifeste comperimus. Ideo litteras ipsas transmissionales pro praedicta domina Anna Thottgall, in facto ablationis boum, emendare et loco quatuor duos tantum ponendos esse, reliquis processibus causae eiusdem in suo pristino statu per omnia relictis; alteras vero in facto decerptionis et occupationis praetactae vineae, Czonkas Szeöleö nuncupatae, pro eadem domina Anna Thottgall tanquam non necessario et supervacaneae scriptas, confectas et emanatas, in quantum scilicet praecise ipsam dominam Annam Thottgall concernere dinoscuntur, cassari et per totum invalidari, vigore suo penitus privari et destitui decrevimus et commisimus; seriem vero correctarum et emanatarum praesentibus secundum priorem formam et modum earundem de verbo ad verbum cum correctione ipsa inseri et inscribi fecimus hoc modo: Sacratissimo principi et domino domino Rudolpho Secundo Dei gratia electo romanorum imperatori semper augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regi, archiduci Austriae, duci Burgundiae etc. domino ipsorum clementissimo. Franciscus Keeri de Nagy Keer vicecomes iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae comitatus Honthensis perpetuorum et fidelium servitiorum suorum in gratiam, sacrae caesareae et regiae maiestatis vestrae humillimam summa cum subiectione commendationem. Vestra nosse dignetur sacratissima caesarea et regia maiestas, quod cum egregii et nobiles vicecomes iudlium et iurati assessores sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis, antecessores nostri, feria quarta proxima ante festum beatae Luciae Virginis in Anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo transacto, praeterea in oppido Zebelléb, die videlicet et loco celebrationis sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis, pro faciendis moderativis iudiciis causantium constitutis, in eadem sede ipsorum iudiciaria pro tribunali consedisent, tunc nobilis Petrus Gedei, pro nobile domina Anna Tottgall, ut actrice, cum litteris procuratoriis eorundem antecessorum nostrorum, in figura iudicii eorundem vicecomitis, iudlium et iuratorum assessorum dictae sedis iudiciariae istius comitatus Honthensis antecessorum nostrorum comparendo, contra reverendum dominum Blasium Joo abbatem Pilisiensem, per unam (igy) e medio eorundem antecessorum nostrorum iudlium,

nobilem videlicet alterum Franciscum Keeri, quinta mensis decembris in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo transacto, praeterita per providum Joannem Berze alias Keeri, iudicem et inhabitatorem possessionis eiusdem domini abbatis Zantho vocatae, in isto comitatu Honthensi existentis, habitae, legitime citatum et in causam attractum, et providos Georgium Czeznok officialem ac Franciscum Lystay servitores ignobiles, necnon Laurentium Agoston, Gregorium Sebestyen, Michaellem Totth, alterum Michaellem Berze, Benedictum Gygel, Emericum Demeter, Lucam Totth et Matthiam Bwrdohan, omnes in praetacta possessione Zantho et hoc comitatu Honthensi commorantes subditos et iobagiones eiusdem domini in causam attracti, iuri statui commissos proposuerat tali modo: Qualiter die decima quinta mensis septembris in anno Domini Millesimo quingentesimo septimo transacto praeterita prae-nominati Georgius Czeznok officialis et Franciscus Listay servitor praefati domini Blasii Joo abbatis Pilisiensis, assumptis secum supranominatis Laurentio Agoston, Gregorio Sebestyen, Michaelle Thott, altero Michaelle Berze, Benedicto Gygel, Emerico Demeter, Luca Thott et Matthia Bwrdohan, subditis et iobbagionibus eiusdem domini in causam attracti, in iam dicta possessione Zantho et hoc comitatu Honthensi commorantibus, ex speciali commissione et mandato eiusdem domini in causam attracti, dum dominus nobilis Jacobus Tottgal, filius prae-nominatae Annae Tottgal, actricis, duos boves ex curia sua nobilitari, in praetacta possessione Zantho, eodem isto comitatu Honthensi habita, ad pastorem gregis possessionis pascentem expulisset, in libera et publica via, in praedicta possessione Zantho et comitatu isto Honthensi habita, in eundem Jacobum Tottgal irruentes, ab eodem duos boves eiusdem actricis iugales ademissent, propter quod postea ipsa agros suos colere et inseminare non potuisset. Unde salvo actu potentiarum tam in ablatione praescriptorum bouum, quam seminata pro authumno tunc inseminanda eidem dominae actrici plus quam centum et sexaginta florenos hungaricales damni intulissent, idemque dominus in causam attractus inferri fecisset, potentia mediante. Ex parte itaque eiusdem in causam attracti et prae-nominatorum officialis et servitoris, colonorumque suorum iuri statui commissorum idem procurator dominae actricis, vigore articulorum, publicarum regni constitutionum super huiusmodi novis violentiis et actibus

1597. decz. 5

1597. szept. 15.

potentiariis durante scilicet hoc belli tempore per quemcunque et in quocunque patratu editorum, ab iisdem vicecomite, iudicium et iuratis assessoribus istius sedis iudiciariae, antecessoribus videlicet nostris, sibi iuris aequitatem, iustitiaeque complementum postulaverat elargiri. Quo percepto, nobilis Joannes Semlekhegy, pro praefato domino Blasio Joo, cum litteris procuratoriis eorundem antecessorum nostrorum in praesentiam ipsorum veniendo, paria citationis et actionis praemissae causae eidem domino in causam attracto principali scilicet suo dari, concedique postulaverat. Quibus datis et concessis, sic causa partium praemissa, diversis prorogationum cautelis intervenientibus, alium terminum celebrationis sedis iudiciariae eorundem antecessorum nostrorum, feriam videlicet quartam proximam ante festum sacrae Penthecostes in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo octavo praeterita attigerat. Quo instante, iisdemque antecessoribus nostris in eadem sede ipsorum iudiciaria iterum pro tribunali consedentibus, dum causa eadem ad instantiam dominae actricis per eosdem in iudicio levata fuisset, idemque in causam attractus ad recipiendum ab iisdem antecessoribus nostris in praemissis iudicium de more istius comitatus proclamatus extitisset, tunc idem Blasius Joo in causam attractus neque per se, neque per legitimum procuratorem suum comparuerat, sed se in consuetis iudiciorum oneribus, una cum praenominatis servitoribus, subditisque suis iuri statui commissis, convinci et aggravari permiserat; atque iterum sic causa eadem, diversis prorogationum cautelis intervenientibus, ad feriam quartam proximam post dominicam secundam Post Trinitatis in anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo octavo praeteritam dilative devenerat; eaque praesente et adveniente, dum praefati vicecomes, iudicium et iurati assessores dictae istius sedis iudiciariae comitatus Honthensis, antecessores scilicet nostri, in praescripto loco sedis eorum iudiciariae, pro tractandis iudiciis moderativis causantium constitutis pro tribunali consedisent, tunc supra nominatus Joannes Semlekhegy procurator praefati domini Blasii Joo abbatis Pilisiensis, in causam attracti, in praesentiam eorundem antecessorum nostrorum veniendo, onere per non venientiam deposito et persoluto, per partemque adversam portione sua exinde cendente levata et recepta, antelatus Petrus Gedei, praenominatae dominae Annae Thottgall actricis legitimus procurator,

1598. máj. 6.

1598. jun. 3.

per eosdem antecessores nostros causam ipsam reassumi, in eademque sibi iuris aequitatem et iustitiae complementum elargiri postulaverat. Quo audito, praenominatus in causam attracti procurator primum et ante omnia, praemissa solemnī protestatione super eo, ne videatur se in actorem et iudicem sponte concessisse, proposuerat tali modo: Ipsam videlicet actricem praesentem causam tanquam contra dominum suum terrestrem nequaquam inchoare et intentare potuisse; manifestum enim esset familiam Thottgall fuisse et nunc esse libertinos abbatis Pilisiensis, in bonisque ipsius et praedecessorum eius residentiam suam solitam habere, cautumque esset publicis constitutionibus regni subditos contra dominos suos terrestres iure agere et procedere. Ea itaque ex ratione causam eandem, tanquam indirecte contra dominum terrestrem motam et fundatam, condescendendi petiverat. Eo percepto, idem procurator dominae actricis, in contrarium praemissorum, responderat isto modo: Causam videlicet minime condescendi debere ex eo, quod actrix non simplex libertinus, sed verus nobilis suae maiestatis esset, ubi autem ipsam in bonis suis habitare diceret, ea, quae domina actrix possideret, non ipsius in causam attracti, sed dominae actricis et familiae suae esse propria, per suam maiestatem regiam collata, in quibus etiam per eandem maiestatem regiam essent confirmati, puraque superinde haberent privilegia; atque ideo ipsum, in causam attractum, propria auctoritate et praeter viam iuris, in bonis ipsius dominae actricis nihil facere potuisse nec debuisse, petendo de violentia patrata iudicium et iustitiae complementum elargiri. In cuius contrarium vicissim praelibatus procurator dicti in causam attracti replicaverat hoc modo: Responsionem dominae actricis non tenere ex eo, quod manifestum esset, possessionem Zantho totaliter ad abbatem Pilisiensem ab antiquo pertinuisse, modoque etiam pertinere; et dato, sed non concesso, si etiam sua maiestas regia vel praedecessores eiusdem diwi olim regis Hungariae, felicitis recordationis, ipsam dominam actricem vel eius progenitores in personis vel etiam iuribus ipsorum libertassent, tamen contra manifesta iura et in praeiudicium libertatum ecclesiasticorum bonorum sua maiestas regia vel eius praedecessores ipsos liberare minime potuissent; manifestum autem et hoc esset, quod post libertationem et nobilitationem illam, quam domina actrix praetenderet, progenitor

modernae dominae actricis, Michael Thottgall, sed nec ipsa domina actrix eo iure donationis vel libertationis gavisi, usque fuissent, sed tanquam simplices libertini et subditi abbatis Pilisiensis extitissent; ideoque causam ipsam condescendi postulaverat. Ad quae iterum idem procurator dominae actricis sic subiunxerat: possessionem (igy) Zantho, extra portionem ipsorum actorum, in cuius scilicet libero usu et pacifico dominio fuerunt et sunt, ad praesens esset quidem ipsius in causam attracti, sed dominus et portio ipsius dominae actricis suaequae familiae non ad ipsum in causam attractum, sed ad actricem pertineret, quae ab antiquo ab abbate ipsis donata et libertata esset; quam tandem libertationem sua maiestas regia sua quoque donatione et consensu confirmasset, in eiusque libero usu et dominio ad praesens usque violentiam per in causam attractum patrata fuissent, a qua etiam hactenus in medium comitatus adinstar aliorum nobilium omnia onera subivissent et praestitissent. Proptereaque ipse in causam attractus in bonis eadem (igy) dominae actricis nihil facere potuisset, sed si quid iuris sibi praetendisset, hoc ipsum via iuris acquirere debuisset; neque igitur ea ratione causa condescendi deberet. Hoc tandem audito et intellecto, praenominatus procurator dicti in causam attracti de confessatis protestatus erat in eo videlicet, quod domina actrix diceret se ab abbate Pilisiensi libertatam esse et iam libertatem per suam maiestatem regiam confirmatam extitisse; id vero, quod diceret non verbis tantum proferre sed etiam privilegiis sufficientibus docere deberet, addens et saepius repetens ipsum (igy) dominam actricem non esse legitimam nobilem, sed nec familiam eius. Quo percepto, nobilis Laurentius Bori, pro iam dicta domina actrice, cum litteris procuratoriis eorundem antecessorum nostrorum in praesentiam ipsorum exurgendo, de eo videlicet, quod procurator in causam attracti ipsam dominam actricem, fratresque et consanguineos eius non esse legitimos nobiles diceret, sollemniter protestando, de homagio ipsius actricis iudicium sibi petiverat elargiri; in documentumque verae nobilitatis ipsius produxerat litteras diwi olim Ferdinandi imperatoris et regis sanctissimae recordationis privilegiales. Quibus productis, dum per eosdem antecessores lectae fuissent, tandem idem procurator in causam attracti ex eo, quod in eis posita esset clausula Dicitur, paria earundem modo collaterali sibi dari concedique postulaverat. Quae cum pro-

curator dominae actricis, propterea quod sint privilegiales et dare non debere, respondisset, idem procurator in causam attracti subiunxerat: paria earum sibi nequaquam denegari posse, manifeste enim constaret, privilegium hoc contra abbatem Pilisiensem et iura eiusdem emanatum esse. Et quia contra eundem esset emanatum, ideo de solito more regni et etiam curiae regiae paria ipsius in causam attracto concedi debere, petentibus itaque paria earundem procuratoriarum a praefatis antecessoribus nostris in praemissis iuris aequitatem et iustitiae complementum praeberi. Per eosdem deliberatum, partibusque iisdem pronunciatum erat, paria earundem in causam attracto minime dare debere, ex eo, quod sint litterae privilegialiter confectae, privilegiorumque paria dare consuetum non esset. Quaquidem deliberatione eorundem antecessorum nostrorum praefatus procurator dicti in causam attracti exaudita, de eadem solemniter protestatus erat, ulteriusque causae in eadem proposuerat tali modo: Quod quia praedictum privilegium super exemptione confectum et emanatum contineret in se quandam confirmationem cuiusdam privilegii abbatis Pilisiensis cum clausula: Dicitur nobis, ideo illud ipsum privilegium abbatis Pilisiensis, cuius, ut praemissum est, mentio fit in exemptionalibus olim diwi Ferdinandi regis cum clausula: Dicitur nobis; inspecie produci petiverat protestando, quod si non produceretur illud, nullius vigoris foret, sed penitus cassari et annihilari debere. Quo etiam percepto, praescriptus procurator praefatae dominae actricis in contrarium praemissorum responderat eo modo, se videlicet hic coram sede comitatus privilegia sua producere non tenere, sed ubi necessitas postulaverit, ea suo loco et tempore producere paratam esse, iterum atque iterum protestando, quod ipsum (igy) actricem non nobilem, sed saltem simplicem libertinum esse dicat et affirmet, petens superinde sibi iudicium et iustitiam elargiri. Super quibus tandem per eosdem antecessores nostros, ad instantiam partium eorundem, habita superinde mutua eorum deliberatione, quantum ad litteras produci petitas, actricem, si quidem sunt privilegia ipsius, ad producendum eosdem (igy) cogi non posse. Quantum vero ad obiectam ignobilitatem, quod scilicet in causam attractus actricem non esse nobilem, sed simplicem tantum libertinam dixisset, quia domina actrix, productione

litterarum privilegialium dicti olim diwi Ferdinandi imperatoris et regis pia^e memoriae, puris statutorum superinde confectis sufficienter probasset, se veram esse nobilem, ideo eundem in causam attractum praenominatum Blasium Joo in homagio ipsius actricis centum florenos auri facienti, soli dominae actrici cedenti et persolvendo convictum esse et aggravatum fore pronunciatum erat. Lectaque et pronunciata per eosdem antecessores nostros hac eorum deliberatione et sententia, idem procurator in causam attracti de ea quoque protestatus erat in documentumque prioris suae assertionis. Quod videlicet post emanationem privilegii illius super nobilitate collati pater modernae actricis eodem privilegio suo tanquam liber nobilis non fuerit usus, produxerat quasdam litteras venerabilis capituli ecclesiae Nitriensis, praesentibus de verbo ad verbum inseri omissas, eas tamen coram personali praesentia maiestatis vestrae sacratissimae in specie producendo, ex quibus videlicet manifeste constaret, ipsum parentem dictae dominae actricis, cum assumptione etiam onerum filiorum, tanquam libertinum abbati Pilisiensi servivisse et ad serviendum eidem successores quoque suos obligasse. Horum in contrarium saepedictus actricis procurator responderat in hunc modum: Quod scilicet dato sed non concesso, si etiam pater ipsius dominae actricis se obligasset, non tamen moderno abbati se ligasset, neque vero per hoc libertatem et praerogativam suam nobilitatem omisisset vel obligasset. Ad haec vicissim praescriptus procurator in causam attracti taliter subiunxerat: Quod videlicet responsio dominae actricis non tene-^{re}t, secundum enim decreta regni, quis non utitur privilegio, abutitur eo et amittit illud; id vero, quod pater dominae actricis eo privilegio non sit usus, ex praetactis litteris capituli Nitriensis pateret manifeste. E contra vicissim idem procurator dominae actricis sic repplicaverat: Michaellem videlicet fassionem aliquam in praeiudicium ipsius dominae actricis et fratrum suorum facere nequaquam potuisse; ipse enim non fuisset acquisitor bonorum, et alioquin fratrum aliquis in quocunque negotio contra fratrem alterum et in praeiudicium iuris ipsis fassionem aliquam facere minime possit. Ad haec etiam idem procurator in causam attracti taliter responderat: Parentem videlicet moderni (igy) actricis fecisse hanc transactionem cum abbate Pilisiensi, beneficioque illius ipsum

durante vita sua et posteros quoque eius usum fuisse. Unde secundum iuristas, quod semel illis placuisset, amplius displicere non posset. Horum quoque in contrarium praelibatus procurator dominae actricis subiunxerat isto modo: Ipsos non fuisse usos ea transactione, nec Michaelem eam in praeiudicium successorum facere potuisse; ipsi enim adinstar aliorum nobilium ipsius comitatus omnia onere comitatus sufferrent et praestarent, unaque cum iisdem et eadem praerogativa nobilitari gauderent. His tandem sic habitis, dum causa praesens propter incumbente (igy) alia comitatus publica negotia eodem in termino ulterius prosequi, finemque suum sortiri nequivisset, discussio et ulterior prosecutio eiusdem ad alium terminum sedis iudicariae istius comitatus Honthensis, feriam videlicet quartam proximam post festum beatae Sophiae virginis, in anno Domini praesenti infrascripto, per eosdem antecessores nostros dilata erat et prorogata. Qua tandem adveniente, nobisque iam in locum eorundem vicecomitis iudicium et iuratorum assessorum dictae istius sedis iudicariae comitatus Honthensis succedentibus, et in officio substitutis ac in praescripto oppido Zebelleb, loco videlicet sedis nostrae iudicariae solito, pro faciendis moderativis iudiciis causantium constitutis, immediateque sequenti feria quinta, altero scilicet die celebrationis eiusdem sedis nostrae iudicariae pro tribunali consedentibus, dum causa praesens in serie similium causarum per nos reassumpta et in iudicio levata fuisset, tunc nobilis Benedictus Leztar, pro supradicta domina Anna Tottgall, cum litteris procuratoriis nostris nostrum iudicarium veniendo in conspectum contra praelibatum Blasium Ioo in causam attractum, iuxta suam fundatam actionem, a nobis sibi iudicium iustitiaeque complementum postulavit elargiri. Quo audito, antelatus Joannes Semlekegy, pro eodem domino Blasio Joo in causam attracto similiter cum litteris procuratoriis nostris coram nobis comparendo, ad praescriptam dominae actricis postulationem allegavit tali modo: Se scilicet nullos nobiles impetivisse, sed solummodo subditorum suorum propter inobedientiam boves accepisse; possessio enim Zantho nullum alium, praeter abbatem Pilisiensem, dominum haberet, ac si penes litteras donationales actricis ius aliquod se habere praetenderet, idem produci, seque legitimum haeredem nobilem esse probare petivit, addendo illam esse simplicem donationem, conti-

máj. 16.

máj. 17.

nerique in se clausulam Dicitur, quae invigorosa et nullius firmitatis esset, atque ex ea ratione condescendi et annihilari deberent. In cuius contrarium praelibatus procurator dominae actricis respondit in hunc modum: Quod videlicet dominus in causam attractus dominam actricem praeter viam iuris turbare et molestare non debuisset; illa enim suum competentem iudicem habuisset, coram quo iure requiri debuisset. Si etenim bonis ipsam eicere voluisset, in quae maiores sui penes donationem suae maiestatis regiae sese legitime statui fecissent, in liberoque usu et pacifico dominio eorundem fuisset, et a longo iam tempore perstitissent et nunc persisterent, eadem domina actricis suum competentem iudicem habuisset, coram quo iure requiri debuisset, et his dictis de violenta bonum abactione in ipsa patrata, damnisque illatis a nobis sibi iudicium et iustitiam petebat elargiri. Nos itaque habito intra se sano consilio et deliberatione pro matura, quoniam ex litteris privilegialibus productis ipsam dominam actricem veram nobilem esse, super bonisque illis, in quibus violentia patrata esse praetenditur, sufficiens privilegium cum sua statutione habere, vigoreque eiusdem a longo iam tempore in usu eorundem bonorum fuisse, eumque continuasse constabat manifeste; ideo in causam attractus in bonis ipsius domiae actricis praeter viam iuris nihil attentare, multo minus facere potuisse; rationibus itaque et causis ex praedeclaratis, eundem dominum Blasium Joo abbatem Pilisiensem in causam attractum, propter praemissam violentam ablationem et abactionem praescriptorum duorum bonum, in poena facti potentiarii, florenos centum auri facienti, partim nobis, partim vero praefatae domiae actricis manibus dandos et persolvendos, et in homagiis praefatorum Georgii Czeznok officialis et Francisci Listay servitoris, necnon Laurentii Agoston, Gregorii Sebesthien, Michaelis Thott, alter Michaelis Berze, Benedicti Gygel, Emerici Demeter, Lucae Thott et Matthiae Burdohan subditorum eiusdem in causam attracti, in praetacta possessione Zantho vocata, in isto comitatu Honthensi existenti, habita, commorantium, iuri statui commissorum, pro singulis scilicet eorum singulos florenos quadraginta, in toto, ratione decem personarum, quadringentos florenos hungaricales facientibus, soli dominae actrici cedentibus, ac insuper refusione damni ad summam centum et sexaginta florenorum hungaricalium sese extendentis, iuremto ipsius dominae

actricis recuperandi, per duosque de medio nostri, vicecomitem scilicet et alterum iudlium, vigore praesentium et aliarum litterarum universitatis nobilium ipsius comitatus Honthensis exmissionalium superinde dandarum, more in similibus observari solito, debita executioni demandandi, convictum fore et aggravatum esse decrevimus et partibus ipsis pronuntiavimus iudicio nostro. Quo tandem iudicio et sententia nostra, per nos modo quo supralata et pronuntiata, memoratus procurator dicti in causam attracti non contentus, causam eandem in curiam regiam, vestrae scilicet sacratissimae caesareae et regiae maiestatis personalem in praesentiam, per viam appellationis prolocavit ac per nos transmitti postulavit. Quam nos, iuxta contenta generalis decreti suerinde editi et stabiliti, in ipsam curiam regiam, vestrae sacratissimae caesareae maiestatis personalem in praesentiam transmisimus maturius revidendam, exactiusque cognoscendam et discutiendam, ac ad nos rursus debito tempore reportandam. Datum in oppido Zebelleb, die et loco sedis iudicariae nostrae, feria quarta proxima ante festum beatae Luciae virginis. Anno Domini Millesimo quingentesimo (igy)¹ primo. Nos itaque, comperta in praemissis mera rei certitudine, praetactas litteras transmissionales, factum praescriptorum duorum boum praefatae dominae Annae Thottgal concernentes, modo praemisso, vigore praescriptarum litterarum praenominati domini locumtenentis officii palatinalis praeceptoriarum correctas et emendatas praesentibus litteris nostris, de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali, insertas et inscriptas iterum in eandem curiam regiam, vestrae scilicet sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis personalem in praesentiam, eo omni modo, quo per antecessores nostros transmissa fuerat (igy), maturius revidendam (igy) exactiusque cognoscendam (igy) transmisimus. Alteras autem, ratione et praetextu decerptionis et collectionis uvarum, ablationisque vini et occupationis vineae, Czonkas Szeöleö nuncupatae, in promonthorio possessionis Zantho, in isto comitatu Honthensi existentis, habitae, pro eadem domina Anna Totthgal non necessario et praeter scitum ipsius confectas et emanatas, siquidem ab ea nihil accupatum sit, per totum cassatas et invalidatas, viribusque suis penitus destitutas relinquimus et pronuntiavimus. Harum nostrarum vigore et

1601, decz. 12.

¹ Helyesen : sexcentesimo.

testimonio litterarum. Datum in civitate Selmecz Bania, die et loco sedis iudiciariae nostrae, feria quarta proxima post dominicam secundam Post Trinitatis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo tertio. Iosephus Palasti vicecomes Honthensis m. p. Ioannes Demieny iudlium comitatus Honthensis. m. p. Stephanus Ochay iudlium comitatus Honthensis. m. p. Ladislaus Chevy iudlium comitatus Honthensis. m. p. Michael Heredi iudex nobilium m. p. Paulus Kasza assessor Honthensis. m. p. (P. H.) Lecta, correcta et extradata per me Ioannem Ruttkay, iuratum notarium sedis iudiciariae.

Papirra irva, viaszba nyomott pecséttel.

Eredetije a zircki apátságí levéltárban: Act. Abb. Paszt. Fasc. 29. Nr. 10.

LII.

Esztergom. 1605. február. 5.

Kazaházi Joó Balázs az esztergomi káptalan előtt kijelenti, hogy sógorának, Kerekes Andrásnak, — nővérének, Joó Annának és unoka-öccsének, Kecskés Jánosnak két csákáni jobbágy-telket, négyszáz forint kölcsön fejében zálogba adott.

Nos capitulum ecclesiae Strigoniensis memoriae commendamus per praesentes, quod admodum reverendus dominus Blasius Joo de Kazahaza, abbas Pilisiensis, archidiaconus Nitriensis, necnon frater et concanonicus noster, coram nobis personaliter constitutus, sponte et libere est confessus, retulitque in hunc modum: Qualiter ipse multifariis beneficiis ac etiam oneribus aeris alieni, quibus ipsum charissimus quondam affinis suus, pie defunctus dominus Andreas Kechkes iuverat, et benevolentia singularique affectu amoris, quo ipsum modernus quoque affinis suus, itidem charissimus Joannes Kerekes, camerae Hungariae registrator, prosequi conatur, necnon sororis amor, et sanguinis iunctione, qua dilectissima soror sua, Anna Joo, in illum hactenus ferebatur et adhuc fertur, inductus, duas sessiones colonicales integras in possessione Chakan, in comitatu Posoniensi existenti, et ad abbatiam suam Pilisiensem de iure et ab antiquo pertinenti, in recompensam beneficiorum et

praestiti mutui, his sub conditionibus, pro florenis quadringentis, impignorasset: ut ipse affinis suus et soror una cum nepote, Joanne Kechkes, haeredibus, posteritatibus, legatariis, cessionariis eorundem ac eiusdem, prefatas integras duas sessiones colonicales prae manibus eorum pro tempore loco allodii existentes, cuius pacificum dominium ipsi pro certa pecuniae summa a quodam Noypek emissent et hucusque laboribus et sumptibus suis extruxissent, reparassent et meliorassent, tamdiu possideant ac in manibus habeant, quoadusque ipsis, eorum ac eiusdem haeredibus, posteritatibus, legatariis et cessionariis de dictis quadringentis florenis impignoratitia emptionali et reparatione aedificiorum, praevia legitima aestimatione, summis totaliter et absque omni defectu fuerit satisfactum. Causae vero, quae annominatum dominum fatentem et protestantem id induxerunt, hae sunt: Quod videlicet templum possessionis Chakany initio resignationis abbatae sibi forte ruinam minitans, cum cemeterio, alieno aere restauraverit. Item domum in illa possessione ad abbatiam spectantem, una cum horreo, ex aliis suis prosentibus extruxerit, nec non modernas continuas contributiones bellicas, deficientibus redditibus abbatae, pro colonis eiusdem ex mutuis alibi contractis exsolverit. Ut itaque creditoribus suis satisfacere possit, hanc duarum sessionum impignorationem affini suo, Joanni Kerekes, ac sorori, Annae Joo, et nepoti, Joanni Kechkes, haeredibusque et posteritatibus utriusque sexus, legatariis et cessionariis eorundem ac eius fecisset. In cuius rei firmitus, stabilius ac evidentius testimonium, hanc praesentem fassionem praestare, charissimisque affini, sorori ac nepoti suis assignare, illosque et illam in pacifico dominio dictarum duarum sessionum colonicalium, una cum omnibus pertinentiis de iure et ab antiquo ad easdem spectare et pertinere debentibus relinquere voluisset. Datum in festo Sanctae Agathae virginis et martyris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo quinto.

1605. febr. 5.

LIII.

Pozsony. 1607. január 12.

Napragi Dömötör pilisi apát a pozsonyi vámot, szőlők és házak jövődelmét száz-busz tallérért bérbe-adja Pozsony-városnak, s ettől a bérlet-összeget föl is veszi.

Nos Demetrius Napragy, divina miseratione abbas monasterii beatae Mariae virginis de Pilis etc. memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod nos proventus et census nostros, ex abbazia Pilisiensi nobis apud civitatem regiam Posoniensem singulis annis cedentes, ratione domorum et vinearum quarundam et telonei sicci in dicta civitate et eiusdem suburbiis, nec non promontoriis existentium, nobis, ut dictum est, singulis annis debentes, iudici, magistro civium, ac iuratis civibus Posoniensibus, pro hoc anno dumtaxat praesenti, arendavimus pro certa pecuniae summa, centum videlicet et viginti talleris hungaricis, a me in specie levatis et perceptis. In cuius rei fidem, sigillum nostrum abbatae eiusdem Pilisiensis et manus subscriptum applicavimus. Posonii, duodecima die ianuarii. Anno Millesimo sexcentesimo septimo. Demetrius Napragi abbas Pilisiensis. (L. S.)

1607. jan. 12.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. Fasc. 84. nr. 11. a vágsellyei iratok között.

LIV.

Győr. 1608. ápril 28.

Napragi Dömötör pilisi apát tudatja Pozsony-város hatóságával, hogy a vám-bérlet hátralékának fölvétele czéljából káplánját küldi.

Prudentes et circumspecti domini, amici nobis honorandi! Salutem et amicam nostri commendationem! Parvos illos et vectigales redditus, qui Posonio abbatae Pilisiensi proveniunt, anni istius dominationibus vestris in arendam dederam, quorum id, quod adhuc insolutum superest, transmisso hinc a nobis capellano nostro

exhibitori praesentium petimus restitui, per eundem ad nos transferendum. Caeterum dominationes vestrae benevolentiae, amicitiaeque meae memores, si quam sibi operam meam usui fore putaverint, illa suo iure utantur. Quas optime valere cupio. Jaurini, die vigesima octava aprilis. Anno Millesimo sexcentesimo octavo. Prudentum et circumspectarum dominationum vestrarum amicus benevolus Demetrius Napragi, electus episcopus Iauriensis.

1608. ápr. 28.

Czime: Prudentibus ac circumspectis dominis N. et N. iudici, magistro civium, caeterisque iuratis civibus civitatis regiae Poseniensis etc. dominis amicis honorandis.

Papirra irt eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 14.

LV.

Pozsony. 1608. ápril 30.

Füley Tamás győri kanonok és archidiákon elismeri, hogy Napragi Dömötör pilisi apát nevében Pozsony városától negyven forintot, mint pozsonyi vám-részletet fölvelt.

Ego Thomas Fuley archidiaconus Comaromiensis et canonicus Jauriensis recognosco per praesentes meas, quod nomine et in persona reverendissimi domini domini Demetry Napragi, electi episcopi Jauriensis, ratione census ad abbatiam Pilisiensem pertinentis, ab inclito senatu Poseniensi, pro hoc anno dumtaxat, levavi florenos quadraginta. In cuius rei fidem et testimonium sigilli mei te manus subscriptione dandas duxi. Actum Posonii, ultima die aprilis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo octavo. Idem, qui supra.

608. ápr. 30.

Papirra írva; gyűrű-pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 27.

LVI.

Bécs. 1608. július 29.

Mátyás főherczeg, Magyarország kormányzója, Füley Tamás pilisi apátot meghívja az 1608-iki királyválasztó és koronázó országgyűlésre.

Matthias, Dei gratia designatus in regem Bohemiae, archidux Austriae, dux Burgundiae, comes Tyrolis et regni Hungariae gubernator, etc. Honorabilis nobis dilecte. Probe tibi constare non dubitamus, qualiter sacra caesarea, regiaque maiestas, dominus et frater noster observandissimus haud pridem, cum nos conventum Posonii ageremus, generalem diaetam statibus et ordinibus regni istius Hungariae clementer indixerat; atque etiam communi regnicolarum voto decumum ac determinatum fuerat, ut cum praedictus conventus Posoniensis propter sedandos Haidones praecise ac immediate indictus ac promulgatus dissolvi minime posset ac deberet, aliam nos in regno isto diaetam vigore earundem litterarum suae maiestatis, quodocumque necessitas ingrueret, indicare ac promulgare possemus et deberemus. Interea vero nonnulli pacis et concordiae inimici non defuerint, qui dictum tractatum Posoniense, articulos Viennenses, atque adeo pacem turcicam magnis sane nostris curis, negotiis et impensis properatam infringere, annihilare et novos subinde motus in vicinis provinciis exsuscitatum, simul etiam patriam istam afflictissimam in pristinas suas miserias et calamitates coniicere denuo conabantur. Quibus ut in tempore obviam iremus atque hoc modo salutem et permansionem omnium tueremur, summa necessitate coacti, profectionem nostram in regnum Bohemiae institueramus. Cum igitur in eo ipso negotio tractatum cum sacra caesarea regiaque maiestate, domino et fratre nostro abservandissimo habentes, eadem sua maiestas sponte et ultro, pro pia ac fraterna sua erga nos affectione, regni huius Hungariae fasces et gubernacula nobis plenarie cesserit, et sacrum quoque regni Hungariae diadema, cum omnibus suis clenodiis transmiserit et assignaverit, atque in horum evidentius documentum et certitudinem, uti sua maiestas ab illo iuramento, quod tempore inaugurationis et coronationis suae in regem Hungariae

solemniter praestiterat, semetipsam exoneravit, allevavit et exemit; ita quoque universos fideles suos subditos Hungaros, dominos videlicet praelatos, barones, magnates, nobiles, caeterosque status et ordines eiusdem regni Hungariae, regnorumque et partium sibi subiectarum et annexarum, ea conditione ab eorum iuramento, super servanda sibi fide et fidelitate, clementer liberavit, enodavit, absolvit, curamque eorum omnium deposuit, ac liberos pronunciavit, quatenus nostram personam, secundum eiusdem ad status et ordines regni scriptam recommendationem, in futurum suum regem acceptare, proclamare ac coronare possint et valeant. Nobis autem nihil unquam magis curae et sollicitudini fuerit, quam ut regnum hoc amplissimum tandem in omnibus felicitatem et tranquillitatem suam pristinam consequatur. Idcirco summe necessarium esse duximus, generalem in regno isto Hungariae diaetam ad vigesimum nonum diem futuri mensis septembris, Posonium, vigore praetactarum litterarum suae maiestatis, indicare et promulgare, ibique de omnibus supranarratis et aliis ad eadem pertinentibus, imprimis vero penitus stabilienda regni pace et tranquillitate uberius tractare, concludere, et ea quam primum effectui dare. Quocirca te hisce benigne hortamur et requirimus, atque etiam vigore suscepti officii nostri gubernatoris harum serie firmiter tibi committimus et mandamus, ut cum sua sacra caesarea regiaque maiestas omnem curam et gubernationem regni istius Hungariae a se removerit, deposueritque, ad praedictum diem et locum in persona certo ac indubitanter comparere velis, quo tecum, caeterisque statibus et ordinibus praedicti regni Hungariae ibidem affuturis, de his seriis et arduis totum regnum istud concernentibus negotiis, communi voto et suffragio pro vestri omnium salute et incolumitate certi quid consulere, statuere, ac bono fine determinare possimus ac valeamus. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Vienna, vigesima nona die mensis iulii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo octavo.

szept. 29.

1608. jul. 29.

Hátára ez van írva: Honorabili Thomae Füley, ecclesiarum beatae Mariae virginis de Chiaunik et Pilis abbati, et canonico capituli Jauriensis etc. nobis dilecto.

Papirra irt eredetije: a magyar országos levéltár kancelláriai osztályában, az 1608-ik évnél, 205. szám alatt.

LVII.

Pozsony. 1610. ápril 28.

A pozsonyi káptalan átírja a pilisi apátság misérdi birtokára vonatkozó okiratok közül azokat, melyeket Kerekes János, a királyi kamara registrátora, előtte fölmutatott.

Nos capitulum ecclesiae Posoniensis memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod egregius Joannes Kerekes, sacrae regiae maiestatis camerae Hungariae registrator, nostram personaliter veniens in praesentiam, exhibuit nobis praeinsertas praefatae regiae maiestatis domini nostri clementissimi mandati literas, clause sub sigillo suae maiestatis exaratas, intrinsecusque eiusdem maiestatis regiae propriae manus subscriptione more solito ornatas, ac magnifico et egregio domino Thomae Vizkelethy, proventuum partium regni suae maiestatis Hungariae inferiorum administratori, caeterisque praedictae camerae suae maiestatis Hungariae consiliariis inscriptas et intitulatas hunc tenorem continentes: Matthias Secundus, Dei gratia rex Hungariae, designatus in regem Bohemiae, archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, comes Tyrolis etc. magnifici et egregii fideles nobis dilecti. Cum incolae pagi Misér, in insula Chyallokeöz et comitatu Posoniensi existentes per adiectam supplicationem humiliter petierint, dignemur, clementer decernere, ut ipsis paria litteralium instrumentorum metas dictum pagum concernentium, si quae in archivo camerae istius reperta fuerint, sub sigillo alicuius authentici loci extradentur, nosque hanc illorum petitionem aequam esse censeamus. Proinde vobis benigne mandamus, istud ita fieri curetis, aut si quid aliud esset, quod nos in diversam sententiam pertraheret, nos consilio vestro addito informetis. Fiet in eo nostra benigna voluntas. Datum in civitate nostra Vienna, decima sexta martii, anno Millesimo sexcentesimo et decimo, regni nostri Hungariae secundo. Quibus exhibitis et praesentatis, idem Joannes Kerekes, per praefatos dominos, administratorem, ceterosque consiliarios praetactae camerae suae regiae maiestatis hungaricae ad id delegatus, exhibuit etiam alias quasdam ternas litteras, in archivo

eiusdem camerae hungaricae suae maiestatis repertas; unas nostras rescriptionales super reambulatione et metarum erectione praedicti pagi Miserd; alteras vero excellentissimi olim principis et domini domini Ludovici illustris regis Hungariae confirmationales, continentes in se confirmative tenores praescriptarum litterarum nostrarum rescriptionalium; tertias autem quondam Nicolai Konth regni Hungariae palatini et iudicis cumanorum attestatorias, omnes in pergamenis patenter confectas, licet ob vetustatem earum destructis et dirutis sigillis, tamen impressuris, et circumferentiis atque locis sigillorum ab extra in tergo earundem bene apparentibus et agnoscibilibus, aliter integras et incorruptas, institit apud nos debita cum instantia idem Joannes Kerekes, iuxta continentias praeinserti mandati suae regiae maiestatis, quatenus nos paria earundem sub sigillo nostro capitulari authentice eisdem incolis dicti pagi Miserd dare non gravemur. Quarum primarum, scilicet nostrarum rescriptionalium tenor talis est¹:

Alterarum vero praefati quondam domini domini Ludovici inclyti regis Hungariae confirmationalium continentia verbalis est huiusmodi²:

Tertiarum, puta praefati olim Nicolai Konth, alias regni Hungariae palatini et iudicis Cumanorum attestatarum textus talis est³:

Nos igitur praescriptas litteras, in nostro archivo iam tactae camerae hungaricae regiae maiestatis repertas et per praefatum Joannem Kerekes registratorem eiusdem camerae nobis exhibitas sigillis, ut praemissum est, propter vetustatem earum destructis et dirutis, non abrasas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni porsus vitio et suspicione carentes, de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali, transsumi et transcribi, praesentibusque litteris nostris inseri facientes, tenoresque, seu paria earundem, in transsumpto praesentiarum litterarum nostrarum, memoratis incolis dicti pagi Mysserd, ad tuitionem iurium eorundem, sigilli nostri capitularis authentici pendentis munimine roboratarum danda duximus et concedenda. Communi suadente

¹ Nagy: Anjoukori Okmánytár. V. k. 301. l.

² Békefi Remig: A pilisi áptság története. I. k. 352. l.

³ Békefi Remig: A pilisi áptság története. I. k. 355. l.

iustitia. Originalibus earundem exhibenti in specie restitutis. Datum feria quarta proxima post dominicam Misericordia Domini. Anno eiusdem Millesimo sexcentesimo decimo.

1610. ápr. 28.

A pozsonyi káptalan országos levéltárában. Prot. XXVIII. fol. 513.

LVIII.

Ausztriai Szent-Kereszt. 1610. augusztus 3.

Pál, ausztriai szent-keresztí apát, megkéri Forgách Ferencz esztergomi primást, hogy Füley Tamást, ki a pilisi cisztertzi apátságra kineveztelett, avassa apáttá, javainak épségben maradására pedig terjeszse ki figyelmét.

Illustrissime ac reverendissime princeps, domine observandissime! Salutem, cum humili precum et obsequiorum meorum oblatione. Quarto nonas augusti convenit me admodum reverendus dominus Thomas Füley, abbas de Pelisio et ecclesiae Iauriensis canonicus, ea maxime de causa, ut ex me cognosceret, cuius instituti seu ordinis suum esset monasterium. Consulto autem albo monasteriorum ordinis nostri Cisterciensis, invenimus dictum monasterium de Pelisio inter cetera ordinis Cisterciensis in regno Hungariae monasteria, filiam quoque esse nostri monasterii, illudque fundatum anno post Christum natum Millesimo centesimo octuagesimo quarto. Quare praefatum dominum Thomam, tanquam confratrem meum et filium, paterna benevolentia completus sum, meique muneris esse iudicavi, eundem admodum reverendum dominum abbatem illustrissimae celsitudini vestrae, tanquam totius regni Hungariae primati, hisce litteris meis obnixè commendare, rogans atque obsecrans, ut eundem, eiusque monasterium et bona ad illud spectantia, iuxta immunitatem sacri ordinis nostri Cisterciensis, qua totus ubique terrarum a iurisdictione ordinariorum exemptus est, sartum tectumque conservare dignetur. Et quia omnes abbates ordiuis nostri infulatus privilegio gaudent, ut eidem quoque illustrissima celsitudo vestra sacra benedictionis manus et infulam impertire velit, etiam atque etiam rogo. Quare sicut illustrissima celsitudo vestra toti sacro ordini nostro rem maxime honorificam

1610. aug. 2.

1184.

et gratissimam fecerit; ita me sibi, alias devinctissimum, novo, eoque praestantissimo beneficio obligabit. Deus omnipotens maximus illustrissimam celsitudinem vestram ecclesiae suae, florentissimoque regno Hungariae diutissime servet incolumem. E monasterio nostro beatae Mariae virginis ad Sanctam Crucem, Austriae, tertio nonas augusti, anno Millesimo sexcentesimo decimo. Illustrissimae celsitudini vestrae devotissimus in Christo filius obediens, frater Paulus abbas Sanctae Crucis. m. p.

1610. aug. 3.

Czime ez: Illustrissimo ac reverendissimo domino Francisco Forgach de Gimes, sacrae romanae ecclesiae presbitero cardinali et archi-episcopo Strigoniensi, locique eiusdem comiti perpetuo, primati Hungariae, legato nato, summo et secretario cancellario, ac sacrae regiae maiestatis consiliario, domino et patrono observandissimo.

Papirra irt eredetiye a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. fasc. 84. nr. 10. a vágsellyei iratok között.

LIX.

Vác. 1611. november 23.

Horváth Bertalan és Baranyai Mihály kéri a magyar királyi kamarát, védelmezze meg őket a Csaby-család ellen a Páty birtokban, melyet azon alkalommal kaptak, midőn, Füley Tamásnak Szent-Endre visszafoglalásáért indított perében, a szent korona érdekében fáradoztak.

Magnifici generosi domini, domini patroni nobisque gratiosissimi! Servitiorum nostrorum humillimam ac perpetuam semper commendationem. Emléközhetik nagyságtok arra, hogy ez elmúlt pozsonyi gyűlésben egy Filey Tamás nevű pap, pilisi apátúr, miképpen háborgatott bennünket az Szent-Endréd dolgában, kire király urunktul is kétször izben hozott urunk parancsolatot és őnagyságátul, nádorispán urunktul is, hogy őfelségét és őnagyságát, palatinus urunkat úgy informálta, hogy az ő apáturaságához való jószág volna az; de minthogy nöm ahoz valónak tudtuk, fölsége javára igyekezünk, mi azon Pilys vármegyében levő falukat, városokat, meghiteltessük az szent biblián, ha valaki hallotta-e s tudja-e hogy Szent-Endréd papi jószág, vagy koronajószág volna. Kik hittet megmondották, hogy soha nem hallották s nem is tudják, hogy valamikor papok, vagy apáturak birtak volna, hanem az szent

koronához tartozandó volt mindenkoron. Így az is bizonyságokat fölvívén, palatinus urunk mindjárt Vizkelethy uramra és nagyságtokra eresztette; kivel nagyságtok mindjárást irt Cseteóni uramnak, hogy ő felsége számára elfoglalná. Ebben való fáradságunkat és hűségünket az egész tanácsbeli urak köszönték, ajánlották magokat, hogy csak oly magva szakadott jószágot tudakoznánk vagy keresnénk, megszorzenék őfelségétől vagy pedig palatinus urunktul. Így levén, úgy találánk egyet Pilys vármegyében Buda mellett, Paty, ki az régi szent királyok idejében Buda az Szent-István templomához hivattatott; hogy Szolimán török császár mohácsi mezőre szállván, Lajos király hadait indítván ellene, az papok vetették zálogul ezör forintba azkorbeli budai birónak; azon az pénzen hadat fogadtanak az király mellé, mely hadaival az szögény király itt vesze, azonban az török följobb jöddögélt naponkint, az király fiát kitolja Budából, az birót meglőtték, felesége egy kis fiacskájával az királyné aszszonynyal Erdély felé ballagott és bujában Kassánál halt meg. Ugyanakkor, hogy az török beszállott Budába, az Paty jószág is elpusztult, és sönki negyvenöt esztendeig nöm lakta; végre iminnét és amonnét telepődött volt rá egynéhány szögény ember, hogy sohonnét sönkitől nöm tuttanak oltalmat várni. Paxi uram hatalmasul birta s vonta őket. Egyik az, hogy súlyosan bánt velők; másik ismét az, hogy hadak feltámadván elpusztúlt. Az időtől fogvást pusztán állott, csak nöm régön egy timár Teftedár nevű török főember Buda várossából affelé futott embereket szállított rá. Az oltalomért találták meg Csabi uramat; biztatta őket. Így mi is az mint föllül megirtuk, ez formán kértük meg az donatiót. Harminczkét jobbágy kiadta palatinus urunk, noha az fele sincs rajta. Az káptalanra parancsolatot bocsátott és mind az regális emberekre; bestatuáltak azon vármegyében sokaknak bizonyságul lételivel; se az harmad nap alatt, söm kedigh az tizenhat nap alatt contradictor nöm találtatott. Az káptalan is az ő szokása szörint mindön igazságot kiadott róla. Nagy későre Csaby uram Tatáról conturbálni kezdött benne. Ha mi azt meg nöm bizonyíthatjuk elegendő bizonyossággal, hogy az budai biróé nem volt, bátor úgy bünteszenek mint a feleket. Mi söm mód nélkül kértük meg; hiszen ha az jámbor biztatta az megszállásra, egy jobbágya fiát sem szállította rá, akarmely magva szakadt jószág legyen is, az királyra száll;

palatinus urunk is őfelsége kögyelmöségéből adja, az kinek akarja, oly conditióval iure perpetuo alieno. Azért, ha az jámbor az budai bírónak vér szörint való atyafia, ítélhetjük, hogy méltán ellenzi; de nöm Csaby nemzet az, ki mikor kívántatik jó igazságunkat meg is mutatjuk az jámbornak; értettük azt, hogy nagyságtokat szünetlen informálja, megirtuk nekije, hogy nagyságtok oly igazság szeretők, felpörösnek nem tesztök törvényt. Palatinus urunk mandatumját is rá küldtük, nöm gondol vele. Kit bizony, Tokay alatt levén őnagysága, tudására adtuk; kire oly kegyelmes válaszuk vagy on, hogy őnagysága rövid napon értésre adja, várja csak. Végre, nagyságtoknak könyörgünk, hogy az ő mód nélkül való információját elő ne vögye; kitetszett onnét is, mennyi veszekedése vagy on Cseteóni uramnak vele, hogy az keui Zigeth hegevt az coronátul el akarná szakasztani és magát hizlalni vele; sőt nagyságtok igazságunkban oltalmazzon, az szögény egynéhány embe-reinket dúlással fenyegeti, kit soha el nem szenvedünk nekie, sőt protestálunk nagyságtok előtt is, ha elpusztul ő miá. Nagyságtok az Istenért megbocsásson, hogy ily böen irtunk, mört különben nem lehete. Mindön is választ várunk, tartsa Isten jó egészségben nagyságtokat. Datum Vacziae, vigesima tertia die novembris. Anno Millesimo sexcentesimo undecimo. Nagyságtoknak alázatos szolgálái Horváth Bertalan vajda és Baraniay Mihály azon helybeli strázsa-mestör m. p.

1611. NOV. 23.

Czime ez : Magnifico, generosis dominis, dominis sacrae regiae maiestatis camerae Hungariae administratori et caeteris consiliariis suae maiestatis dominis dominis patronis nobisque confidentibus.

Papirra irva, pecséttel; eredetije magyar országos levéltár kamarai osztályában (actorum eccl. cameralium) Fasc. 68. nr. 62.

LX.

Győr. 1612. ápril 15.

Füley Tamás pilisi apát felszólítja Pozsony-város hatóságát, hogy a vám után eső bérlet-összeget, minihogy nagyon rászorúl, fizesse ki.

Prudentes ac circumspecti domini! Amici observandissimi! Salutem in Domino et mei commendationem. Quia iam in proximo

ápr. 24. habeamus festum divi Georgii martyris, in quo termino dominationes vestrae tenentur mihi ratione telonii et census ac aliis preventibus ex hac regia libera civitate Poseniensi convenientibus arendam, nimirum centum viginti florenos hungaricales deponere; et quia nunc summe indigeam, prudentes ac circumspectas dominationes vestras rogatas velim, dignentur praesentium exhibitorum praedictam arendam ad manus assignare, quos unacum arendatoris litteris ad easdem dominationes vestras expedivi. De caetero prudentes ac circumspectos dominationes vestras diutissime valere cupio. Jaurini, decima quinta aprilis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo duodecimo. Prudentibus ac circumspectis dominationibus vestris amicus Thomas Fyley, ecclesiarum Beatae Mariae Virginis de Chiaunik et Pilis abbas.

Czime: Prudentibus ac circumspectis dominis N. et N. iudici, magistro civium, ceterisque iuratis civibus regiae liberae civitatis Poseniensis ac dominis, amicis observandissimis. Papirra írva; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. fasc. M. nr. 1. r.

LXI.

Nagy-Szombat. 1612. május 5.

Szent-Tamási Gosztonyi Pál a csákáni tízed felét busz forintért, egy évre, bérbe-adja Füley Tamás pilisi apátnak.

Ego Paulus Goszthoni de Szent Thamas etc. fateor et recognosco per praesentes, quod medietatem decimae possessionis Chiakan, tam frugum, vini, agnellorum, apum, aliarumque rerum decimari solitarum, pro hoc duntaxat anno, demptis tamen quartis et sedecimis plebanorum, in omnem fortunae casum et eventum, admodum reverendo domino Thomae Fwley, abbati Pilisiensi in et pro florenis viginti arendaverim. De quibus eundem dominum quietum et expeditum reddo. Datum Thyrnaviae, die quinta mai, anno Millesimo sexcentesimo duodecimo. Idem, qui supra. (L. S.)

Füley keze a szöveg alá ezt jegyezte: Antea solebant ipsam decimam arendare florenis sedecim; tota decima non valet florenos viginti.

Papirra irt eredetije: Zirczi ap. I. t. Vágs. ir. 26. sz. oklevél.

LXII.

Pozsony. 1613. deczember 7.

Pozsonyból értesítik Füley Tamás pilisi apátot, hogy egy értékes poharat küldenek neki és a bérlet-összeget a megszabott időre kezeihez szolgáltatják.

Admodum reverende ac erudite domine salutem et servitia mea humillima. Poculum hoc unum habet marcas tres et septem lothos, faciunt pro eo floreni triginta quatuor, denarii triginta quatuor. In paratis habebit reverentia vestra florenos centum et quinque, denarios sexaginta sex. Addidisse debuisssem, iuxta tenorem litterarum arendatitiarum, florenos decem. Sed quia ob brevitatem temporis germanicam pecuniam mutare non potui, mittat pro reliquis decem florenis ad diem Martis famulum suum, dabo. 1613. decz. 10. Quod attinet reliquam pecuniam, dabo operam, ut centum floreni ad festum Matthiae deponantur. Cum domino personali praesentia 1614. febr. 24. libenter aliquam contraxissem familiaritatem, sed tedet me itineris. Interim item dominationem vestram bene valere cupio, et ut me sibi commendatum habeat, oro. Actum Posonii, septima die decembris, anno Millesimo sexcentesimo decimo tertio. Reverentiae vestrae servitor et amicus. 1613. decz. 7.

Hátára ez van írva: Admodum reverendo ac erudito domino Thomae Filei, abbati Pilisiensi, domino et amico mihi observandissimo. Chakan.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. fasc. 84. nr. 9. a vágsellyei iratok között.

LXIII.

Pozsony. 1614. május 24.

Füley Tamás pilisi apát a pozsonyi káptalan előtt hangsúlyozza, hogy azon esetre, ha Pozsony városa nem egyezik bele a vám-bérlet emelésébe, másnak is bérbe adhatja a pozsonyi vámot.

Nos capitulum ecclesiae Posoniensis memoriae commendamus per praesentes, quibus expedit, universis, quod reverendissimus do-

minus Thomas Feöley abbas de Chyavnik et Pilis, ac canonicus ecclesiae Jauriensis, nostram personaliter veniens in praesentiam, per modum sollemnis protestationis nobis significare curavit in hunc modum: Quod ipse protestans haberet nonnullos proventus et census, ratione medietatis tributi Danubialis Poseniensis ac quarundam domorum et vinearum in territorio huius civitatis regiae Poseniensis et comitatu similiter Poseniensi existentium, ad praedictam abbatiam suam Pilisiensem de iure et ab antiquo cadere et provenire debentes, quos ipse protestans prudentibus ac circumspectis iudici, magistro civium et iuratis civibus praedictae civitatis Poseniensis annuatim in arendam dare et locare solebat, prouti et nunc quoque in et pro florenis hungaricalibus centum et viginti dedisset et arendasset; hac tamen cum protestatione coram nobis, praesente prudente ac circumspecto Jacobo Avor, moderno magistro civium, solemniter facta, quod ipse protestans amplius inposterum eiusmodi proventus suos sine augmento pro hac summa arendare nolit, sed vel in specie percipere vel vero alteri cuicunque maluerit, poterit, ut renuentibus auctionem ipsis civibus in maiori summa arendare velit. Unde super huiusmodi sollemni sua protestatione praesentes litteras nostras per nos sibi dari postulavit. Quas nos eidem protestanti iurium suorum futuram ad cautelam sub sigillo nostro capitulari authentice duximus dandas et concedendas. Communi suadente iustitia. Datum sabbato proximo ante festum sacratissimae et individuae Trinitatis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo quarto. (L. S)

1614. máj. 24.

Hivatalos másolatban a zirczi apátság levéltárában : II. 923. sz. 7. l.

LXIV.

Pozsony. 1615. márczius 21.

Pozsony város hatósága fölkéri Füley Tamás pilisi apátot, adja neki bérbe száz-húsz forintért a pozsonyi vámot.

Reverendissimo domino Thomae Feöley ecclesiarum beatae Mariae virginis de Chauvnik et Pilis abbati, archidiacono Comaromiensi, canonicoque Iauriensi, domino, amico et fautori nobis observandissimo. Reverendissime domine, fautor nobis observan-

dissime! Salute et servitiorum nostrorum paratissima commendatione praemissa. Reverendissimam dominationem vestram litteris nostris iterum requirere volumus, quandoquidem iam tempus anni, festum nimirum divi Georgii appropinquat, quo arendationes more antiquo fieri solent. Vestra autem reverendissima dominatio anno praeterito redditus, pensiones et tributí fructus ex telonio vectigalis sui apud civitatem hanc Posoniensem provenientes et pro portione reverendissimae dominationis vestrae cedentes pro centum et viginti florenis hungaricis nobis elocaverit. Ideo reverendissimam dominationem vestram amanter et obnixè rogamus, ut quemadmodum alias factum, etiam pro hoc anno dictos telonii proventus nobis benevole arendare velit; id, quod vicissim erga eandem omnibus gratitudinis et vicinitatis officiis demereri studebimus; nos de reliquo pro optato responso diligenter commendantes. Datae Posonii, die vigesima prima martii, anno Millesimo sexcentesimo decimo quinto. Reverendissimae dominationis vestrae amici et vicini ad interveniendum paratissimi. N. Iudex, magister civium, caeterique cives civitatis liberae, regiaeque Posoniensis.

ápr. 24.

1615. márcz. 21.

Hivatalos másolatban: zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 95. l.

LXV.

Győr. 1615. márczius 24.

Füley Tamás pilisi apát tudatja a pozsonyiakkal, hogy kevesli a vámért járó bérlet-összeget s ennek módosítását célzó szándékát nem sokára föltárja.

Prudentes et circumspecti domini. Amici et vicini observandissimi! Salutem et servitiorum meorum commendationem. Acceptis litteris prudentum et circumspectarum dominationum vestrarum, mentem earum intellexi, quid a me cupiant. Et quid optime constat vestras dominationes, quod medietas tributí Danubialis Posoniensis me concernit, item tertia pars de Chwteörteökhell versus Stomffa, tum ratione domorum et vinearum, alias etiam pensiones in eadem civitate Posoniensi habeam, nimis parum mihi videtur persolutio arendae a vestris dominationibus, quando praedecessoribus meis

quoque plus solverint. Item quod dominus archi-abbas Sancti Martini minores habet redditus apud vestras dominationes, et antea solvebant octoginta florenos, modo autem centum viginti florenos hungaricales persolvunt; restat, quod brevi ad vestras dominationes cum sufficientibus credentialibus hominem meum expediam, sufficienti instructione, qui voluntatem meam dominationibus vestris declarabit. De caetero me dominationibus vestris commendo, quas bene valere diutissime cupio. Datum Jaurini, die vigesima quarta mensis martii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo quinto. Prudentum et circumscriptarum dominationum vestrarum amicus et vicinus benevolus Thomas Fuley abbas de Chiaunik et Pilis.

1615. márcz. 24.

A levél külső czime: Prudentibus ac circumspectis dominis N. N. magistro civium, iudici, caeterisque iuratis civibus liberae ac regiae civitatis Poseniensis etc. dominis et vicinis observandissimis.

Egész iv papírra írva; az apát szép gyűrű-pecsétjével.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. fasc. A. nr. 16.

LXVI.

Pozsony. 1615. ápril 12.

Pozsony-város hatósága közli Füleý Tamás pilisi apáttal, hogy a vám után járó bérlet-összeg fölemeléséhez nem járulhat, hanem kéri az eddigi szerződésnek érvényben tartását.

Reverendissimo domino Thomae Feöley, ecclesiarum beatae Virginis de Chaunik et Pilis abbati, archidiacono Comaromiensi et canonico Jauriensi, domino, fautori et amico nobis plurimum honorando. Reverendissime domine fautor et amice nobis plurimum honorande. Salute et servitiorum nostrorum paratissima commendatione praemissa. Intelleximus a reverendissimae dominationis vestrae ablegato, proximis diebus hic existente, qualiter pretium arendae, ratione pensionum et redituum e telonio apud civitatem hanc Poseniensem pro parte reverendissimae dominationis vestrae provenientium, augere constituerit, et in eam rationem quingentos florenos hungaricales a nobis exigere omnino velit. Cum autem auctio haec insperata penitus et plane intolerabilis nobis obveniat, intuitu, quod etiam illud pretium pro conductione dicti telonii

reverendissimae dominationi vestrae hactenus solutum ex proven-
tibus eius vix corradere possibile fuit; ac praeterea reverendissi-
mae dominationi vestrae constet, redditus istos telonii in plures
partes divisos esse et ad aliquot possessores spectare, ut inde facile
coniicere possit, proventus pro portione reverendissimae domina-
tionis vestrae cedentes in tantum se neutiquam extendere, quantum
a nobis exigere constituit. Proinde eandem dominationem vestram
reverendissimam hisce peramanter requirentes rogamus, ut ea aren-
dae pensione, qua praeterito anno, etiam pro hoc anno contenta
esse velit. Si reverendissimae dominationi vestrae vicissim gratificari
et inservire potuerimus, nihil in nobis desiderari patiemur. Ean-
dem de reliquo diutissime feliciter valere cupitentes. Posonii, die
duodecima aprilis, anno Millesimo sexcentesimo decimo quinto.
Reverendissimae dominationis vestrae amici et vicini paratissimi. N.
iudex, magister civium, caeterique iurati cives liberae ac regiae
civitatis Posoniensis. (L. S.)

1615. ápr. 12.

Hivatalos másolatban: zirczi apátsági levéltár II. 923. sz. 96. l.

LXVII.

Győr. 1615. ápril 15.

*Füley Tamás pilisi apát tudatja a pozsonyiakkal, hogy a vármért
járó bérlet-összegnek fölemelését igazságosnak találja és ép ezért ragasz-
kodik is hozzá.*

Prudentes et circumspecti domini. Amici et vicini observan-
dissimi! Salute praemissa, servitiorum meorum commendationem.
De auctione arendae meae, ratione pensionum et reddituum, tam
ex traectu Danubii, quam telonei apud dominationes vestras existen-
tium, quid mihi respondeant, intellexi. Scio non latere easdem
dominationes vestras sine meo etiam praemonitu, quod totalis
dimidia pars vectigalis Danubialis me solum concernat, praeter prae-
tacti telonei et quarundam vinearum et domorum ibidem habitarum
census et pensionis, extra alios interessatos et possessores; non
potest ergo nova et intolerabilis haec auctio videri, etiamsi inspe-
rata. Ideo dominationes vestrae sicut antea per me amice requisitae

et admonitae sunt, ita easdem nunc quoque moneo, velint huicce meae favorabili et dignae auctioni haud gravatim adstipulari, meumque quod est reddere, neque propriis meis proventibus privare. Quod dominationes vestras prudentes et circumspectos non illibenter facturos spero. De cetero easdam felicissime valere desiderans. laurini, die decima quinta aprilis, anno Millesimo sexcentesimo decimo quinto. Earundem dominationum vestrarum amicus et vicinus benevolus Thomas Fuley abbas de Chiaunik et Pilis.

A levél czime: Prudentis et circumspectis dominis N. et N. iudici, magistro civium, caeterisque iuratis civibus regiae civitatis Poseniensis etc. dominis amicis et vicinis observandissimis.

Egész ivre írva; gyűrű-pecséttel, mely egészen tiszta és világos, ily körirattal: Thomas Fwlei. Ab. De Pil.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 16.

LXVIII.

1615. ápril 15. után.

Füley Tamás pilisi apát fejtegeti Pozsony-város hatósága előtt a vám fölemelésének jogosultságát, s egyuttal biztatja, hogy elhatározásába nyugodjék bele.

Generosi prudentes et circumspecti domini, amici observandissimi! De auctione arendae meae, ratione pensionum et reddituum tam ex traectu Danubii, quam telonei apud dominationes vestras generosas existentis, quid mihi respondeant, intellexi. Scio non latere dominationes vestras generosas sive meo etiam praemonitu, quod totalis dimidia pars vectigalis Danubialis me solum concernat, praeter praetacti telonei et quarundam vinearum et domorum ibidem habitarum census et pensiones, extra alios interessatos et possessores. Non potest ergo nova et intolerabilis haec auctio videri etiamsi insperata. Ideo dominationes vestrae generosae sicut antea quoque per me amice requisitae et admonitae sunt, ita easdem quoque moneo, nolint me dignis meis proventibus privari. De caetero dominationes vestras generosas bene et felicissime valere desiderans.

Huicce meae favorabili et dignae auctioni haud gravatim adstipulari, meumque, quod est, reddere, neque me propriis meis

proventibus privari, quod dominationes vestras generosas non illibenter facturas confido.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában : fasc. 84. nr. 20. a vágsellyei iratok között.

LXIX.

Győr. 1615. július 19.

Füley Tamás pilisi apát a győri káptalan előtt tiltakozik az apátság javainak jogtalan lefoglalása és törvénytelen elidegentése ellen.

Nos capitulum ecclesiae Jaurinensis memoriae commendamus per praesentes, quod admodum reverendus dominus Thomas Fwiley, abbas ecclesiarum beatae Mariae virginis de Chaunik et Pilis, archidiaconus Comaromiensis ac frater et concanonicus noster, nostram personaliter veniens in praesentiam, universos magnates, egregios et nobiles ac alios cuiusvis status et honestae conditionis homines, signanter vero incolas oppidi Veteris Budae et Marusien-ses ab impetratione, abalienatione, occupatione, detentione, usurpatione et quovis quaesito sub colore sibi ipsis appropriatione et se in dominium totalium desertarum possessionum Bekas Megyer, Demes, Pilis, Zantho, Zent Endred, Jeoneo, Kurth, Wiltho, Kaloch, Sicator, Zent Marton, Tothy et Pomar (igy), in comitatibus Pili-siensi et Pestiensi existentium, ac aliorum bonorum suorum in quibuscunque comitatibus intra ambitum huius regni Hungariae existentium et habitorum, ad praefatam abbatiam suam Pilisiensem spectare et pertinere debentium, quomodocunque intromissione et sibi ipsis statuifactione, usu, fructuumque et quarumlibet utilitatum eorum perceptione seu percipi factione, caesaream quoque et regiam maiestatem dominum nostrum clementissimum, et in absentia suae maiestatis ab hoc regno eius per idem regnum Hungariae dominum dominum palatinum seu locumtenentem, a donatione, collatione, occupatione, consensusque sui superinde praestatione, nos autem et alia capitula, item conventus, magistrosque, prothonota et alia quaelibet loca credibilia a litterarum suarum quarumcunque exinde factarum vel fiendarum emanatione et emanari factione, quomodolibet iam factis vel fiendis prohibuit contradicendo et

1615. jul. 19.

contradixit inhibendo die dominico proximo ante festum Beatae Mariae Magdalenae. Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo quinto.

A győri káptalan országos levéltárában : Protocoll. anni 1615. fol. 489.

LXX.

Pozsony. 1619. ápril 8.

Füley Tamás a pozsonyi káptalan előtt kijelenti, hogy a pozsonyiak az ő felszólítására sem kötötték meg vele az új vám-szerződést, s ép ezért a felszólítást többé nem isméli, hanem úgy jár el, miként a régi szerződés megengedi.

Nos capitulum ecclesiae Poseniensis memoriae commendamus per praesentes, quibus expedit, universis, quod reverendus dominus Thomas Feöley, abbas de Chaunik et Pilis, archi-diaconus Coma-romiensis et canonicus Jaurinensis, nostram personaliter veniens in praesentiam, per modum solemnisi protestationis nobis significare curavit in hunc modum: Quomodo ipse hodierna die prudentes ac circumspectos iudicem, magistrum civium ac iuratos huius civitatis regiae liberae Poseniensis de et super conductione in arendam proventuum suorum sibi, pro traiectu Danubiali et sicco telonio de Csötörtökhely ac ratione domorum et vinearum in dicta civitate, quam in suburbiiis, promonthoriisque eiusdem habitarum, cedentium requisitos habuisset; iidem tamen iudex, magister civium ac iurati, nescitur, qua consideratione ducti, eosdem proventus in arendam conducere noluissent. Unde idem dominus abbas protestans, cum de communi lege et consuetudine non ipsum venditorem, sed potius emptores requisito super emptione huiusmodi arendae competat, se deinceps eosdem requirere nolle, nec debere, quinimo secundum continentias litterarum arendatoriarum uti et procedere velle. De quo solemniter protestaretur, prout et protestatus est coram nobis publice et manifeste, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum feria secunda proxima post dominicam Quasi modo, die scilicet praemissa protestationis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo nono.

1619 ápr. 8.

Hiteles másolatban : zirczi apátsági levéltár II. 923. sz. 138—139. l.

LXXI.

Bécs. 1619. ápril 25.

II. Ferdinánd király, Füley Tamás pilisi apát kérésére, meghagyja Pozsony-város hatóságának, hogy az apátságtól kibérelt jöszágokat, a bérlet letételével, bocsássa vissza a tulajdonos kezére, — a telekkönyv alapján meg készítsen hiteles kimutatást az apátságnak adózó egyénekről.

Ferdinandus, Dei gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, comes Tyrolis et Habsburgi etc. fidelibus nostris prudentibus et circumpectis, magistro civium, iudici, caeterisque iuratis civibus civitatis nostre regiae Posoniensis, salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae in persona fidelis nostri honorabilis Thomae Füley, ecclesiarum beatissimae virginis Mariae de Czaunik et Pilis abbatis, archidiaconi Comaremiensis et canonici Jauriensis, quomodo ad abbatiam suam Pilisiensem medietas tributí Danubialis Posoniensis ac tertia pars sicci telonii in platea eiusdem civitatis, Chevtörtevkhel appellata, ab antiquo optimo iure, ex pia et salutari fundatione et collatione divorum quondam Hungariae regum, felicitis reminiscendae praedecessorum nostrorum, pertinerent, nec non ratione domorum et vinearum in dicta nostra civitate Posoniensi, eiusque suburbiis et promontoriis, apud certos quosdam cives census, proventus et obventiones haberet, eosque redditus omnes et proventus suos vobis ea ratione et conditione hactenus annuatim arendasset, ut expleto anno rursus praedictorum omnium proventuum et reddituum abbatiae suae Pilisiensis liberam habeat ad manus suas recipiendi et in specie colligendi facultatem. Cum autem pro se uberiores fructus, ut opinatur, producere proventus illi polliceantur, neque propterea in damnum ipsius exponentis manifestum posthac in manibus vestris relinquere et percipere velit, quin potius nomina eorum civium, ratione domorum et vinearum, tam in dicta civitate, quam in suburbiis ac promonthoriis, census pendentium, sub sigillo vestro in libro fundi signatorum extrahi cupiat, supplicans nobis propterea humillime, dignaremur sibi superinde de opportuno remedio gratiose providere. Cuius supplicatione

clementer exaudita, iustum esse censemus, ne ipse exponens iustis suis et ecclesiae suae proventibus defraudetur. Fidelitati igitur vestrae harum serie firmiter committimus et mandamus, aliud habere nolentes, quatenus acceptis praesentibus et praemissis, sic ut praefertur, stantibus et se habentibus, medietatem tributum Danubialis, tertiam partem sicci telonii Chötörtökhel, domos et vineas omnes et singulas eiusmodi, quae ad dictam abbatiam ipsius exponentis Pilisiensem pertinere dignoscuntur, nec non census et omnes proventus, qui de illis ordinarie solvi et pendi debent dicto abbati Pilisiensi, in specie percipere et exigere, in libro fundi civitatis istius veteri et novo perquirere, et nominatim in scriptis, sub sigillo civitatis nostrae transsumendis, ipsi exponenti sine ulla renitentia extradare, possessores vero omnes earundem domorum et vinearum ac aliarum obventionum ad satisfactionem praedicto abbati impendendam compellere, de iisque, qui solvere nollent vel recusarent, eidem exponenti ius et iustitiam administrare modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate Vienna, Austriae, vigesima quinta aprilis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo nono.

1619. ápr. 25.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában. Eccl. Cam. fasc. 84. nr. 8., a vágsellyei iratok között.

LXXII.

1620.

Csákán birtok és Szent-Péter puszta birtok-viszonyai, jobbágysági, zsellerei és ezek szolgálmányai.

Possessio *Czakany*, mely jószág philissi apátúrsághoz tartozandó. Van itt urunk őnagyságának köbül épített udvarsága, melyül integra sessio nr. 2.

Ehhez istállók és veteményes kertek, item a plébánia házon kívül majorház és aklok új épülettel.

A vetőre szántóföldek rendi:

1)	Udvarház kertje alatt egy táblában, mely- ben vetődik	cub. 75.	facit iuger. 24.
2)	Kenderes kertek lapjában	" 30.	" " 8.
3)	Széles föld szerben pusztá után való földek	" 12.	" " 4.
4)	Káposztás föld lapjában pusztá földek	" 12.	" " 4.
5)	Ezen föld mellett pusztá után való föld	" 8.	" " 2.
6)	Nagy Jakab háza kertje alatt pusztá föld	" 12.	" " 4.
7)	Veöky kapu helyinek pusztá után való föld	" 10.	" " 4.
8)	Kenderes kertvégeiben pusztá után való föld	" 10.	" " 4.
9)	Dombon levő szerben pusztá után való föld	" 6.	" " 2.

Facit iugera 56.

Vetődik bele cub. 175.

Más vetőre.

10)	Fejér árok szerben egy táblában, melyben vetődik	cub. 75.	iug. 24.
11)	Más táblában Tokay szerben vetődik	" 35.	" 12.
12)	Harmad szerben pusztá után való föld, vetődik	" 17.	" 5.
13)	Fejér árok szerben pusztá után való föld, vetődik	" 12.	" 4.
14)	Rét karéban pusztá után való föld, vetődik	" 6.	" 2.
15)	Parlagh, nem szántják	" —	" 9.

Facit iugera 41. (igy)

Vetődik bele cub. 145.

Harmadik vetőre.

16)	Alsó kertek alatt egy táblában vetődik	cub. 60.	iug. 24.
17)	Gombay laposra dülőben vetődik	" 24.	" 8.
18)	Árok aljában pusztá után való föld	" 12.	" 4.
19)	Kuta (igy) földekben vetődik	" 6.	" 2.
20)	Másfeles szerben vetődik	" 9.	" 3.
21)	Parlag köves föld nem szántják	" —	" 8.
22)	Parlag kövecses föld nem szántják	" —	" 7.

Facit iugera 41. (igy)

Vetődik bele cub. 111.

- Nagy Jakab* puszta helye integra sessio nr. 1. deser.
Háza után való kertje, szántó föld, három vetőre iug. 36., melyeknek a parlagosát, midőn nedves idő vagyon, kaszálják.
- Nagy András* integra sessio nr. 1.
Háza utában kertje, szántó földek, rétje, ut supra; ökre 6, tehene 5, tulok 2, tinó 1, borju 1. Kántorpénzt fizet annuatim, ugymint 2 terminusra, Szent-György napján denarios quadraginta, Szent Mihály napján denarios quadraginta; facit denarios octuaginta.
- Vargha Mihály* puszta helye integra sessio 1. deser.
Háza utában kertje, szántó földje, rétje, ut supra.
- Talpas Georgy* integra sessio 1.
a mely házban most az meghnevezett béres lakik, rajta fiai, András annorum 16, István annorum 9. Háza után kertje, szántó földje, rétje, ut supra.
- Kraiczár Mihály* integra sessio 1.
Fia annorum 25; ökre 6, tehene 3, tulok 2, tinó 1, borjú 2.
Háza után kertje, szántó földje, rétje és minden adója ut supra.
- Maczbázy Péter* puszta helit, integra sessio 1. deser.
Háza után kertje, földje, rétje, ut supra.
- Juhász István* integra sessio 1.
Háza után kertje, földje, rétje és minden adója ut supra.
- Horváth Mihály* integra sessio 1.
Fia Mihály annorum 18; kecskéje 4. Szántó földje, rétje és mindenféle adója ut supra.
- Gál Simon* puszta helye integra sessio 1. deser.
Háza után kertje, szántó földje, rétje ut supra.
- Szabó Georgy* integra sessio 1.
Officialis. Ökre 4, tehene 5, borju 2, szántó földje, rétje, ut supra.
- Ollay János* integra sessio 1.
Fiai Tamás annorum 6, Mihály annorum 5, Istók annorum 3, Jancsi annorum 2. Ökrei 2, tulok 1, tehene 2, tinó 1, juh 30, szántó földje, rétje és minden adója ut supra.
- Szabó Tamás* integra sessio 1.
Fia Mátyás annorum 19. Ökre 2, tehene 1, tinó 1, tulok 1, szántó földje, rétje és minden adója ut supra.

- Krajczár Bálint* integra sessio I
 Fiai János annorum 22, András annorum 20, Mihály annorum 18, István annorum 11. Lova 8, ökre 10, tehene 7, borjú 5, tulok 3, tinó 2, juha 70. Szántóföldje, rétje és minden adója, ut supra.
- Deömötör Márton* integra sessio I
 Lova 5, ökre 4, tehén 7, tulok 4, tavaly borjú 7. Szántóföldje, rétje és minden adója ut supra.
- Totth Mihály* puszta helye integra sessio I. deser.
 Szántóföldje, rétje és minden adója ut supra.
- Maczbázy Orbán* integra sessio I. inquil.
 Fia István annorum 17, lova 2, ökre 3, tehene 1. Ez most zsellérül szolgál, letette földjét, rétjét.
- Nagy István* integra sessio I.
 Lova 4, ökre 6, tulok 2, tehene 3, borjú 1. Szántóföldje, rétje és minden adója ut supra.
- Sebesteyn Máté* puszta helye.

Inquilini.

- Maczbázy Péter*, fia Miklós annorum 8. Szántóföldje iuger. 12, tehene 2.
Vida Benedek, fia Georgy annorum 8. Szántóföldje ut supra. Deser.
Kis Mihály zsellér helye. Deser.

Vagyon ezen faluban egész helyes jobbágy 11, szolgáló zsellér 2, puszta egész hely 6, puszta zsellér hely 2.

Summa szerint kántorpénz adója facit florenos 8, denarios 80.

Kappan adójok annuatim facit nro 11.

Puszták után való földek száma, vetődik bele cub. 285., facit iug. 75.

In summa facit az udvarház után való földekkel együtt iug. 219. (?)

Mindezekben vetődik cub. 718. (?)

Vagyon az udvarházhoz és az puszták után való földekhez valami parlag földek darabonként iug. 66., melyek az nedves üdőben, ha meghkaszálnak, terem rajta öl széna nr. 18.; ha pedig száraz idő vagyon, igen kevés terem rajta. Házok után való földek veteményeiből, akár őszi, avagy tavaszi legyen, az mind azokból

az igaz dézmát tartoznak megadni. Hasonlóképen juh és méh dézsmát is, mindezekből az parochusoknak az sedecimát kiadni. Az puszták után való földekből pedig valakik vetik, mind őszi és tavaszi veteményekből kilenczedet tartoznak adni urunk őnagyságának. Mindenféle impositióval tartoznak, a mikor ország gyűlése octava, vagy derekas vendégségek következtenek. Minden helyes és marhás jobbágy tartozik minden héten maga marhájának és szekerének, akár mely dologra parancsolják is, szolgálni két-két napot; ezen kívül heti munkájában napi számban tartozik szántáskor vetéskor szántani és bevetni, boronálni. Ezeken kívül a heti szolgálatján kívül tartozik egy-egy hold őszt és tavaszt szántani, az úr magvával bevetni és beboronálni, kiki azt learatni és behordani. Ez szerint minden zsellér tartozik minden héten két napot szolgálni, akármely munkára parancsoltatnak. Fuvarozással tartoznak közel földön kiki maga befogni. Ha pedig messze fuvarra küldetnek, olyankor ketten-ketten fognak be és mindenkor magok költségével végezik el utjokat. Ha urunk őnagysága vagy praefectusa akár mely fő ember szolgálja közikben megjön, gazdálkodással tartoznak böcsületesen és illendőképen.

Praedium Apaty, penes Méserd.

Ennek földeit méserdiek szántják, vagyon ezen praedumban (így) szántóföld iugerum 230, melyekről mindenféle veteményekből adnak a Csákány házhoz urunk őnagyságának tizedet és decimat. Azaz gabonából, zabból, árpából, ponhankából ötödik képét adják. Borsóból, kölesből, lencséből és lendekekből s kenderből ötödik boglyát fizetnek. Ezeken kívül communiter akik ezen praedumi (így) földeket élik, annuatim tartoznak adni kappant nr. 9 szekér-fát jót nr. 9.

A magyar országos levéltárban: Urbaria et conscriptiones, anni 1620. Fasc. 8. nr. 15. fol. 69—72.

LXXIII.

Győr. 1621. junius 13.

Füley Tamás pilisi apát Pozsony város hatósága előtt megütközését fejezi ki a bérlet-összeg le nem fizetése miatt, s egyuttal nyilatkozásra bírja föl az iránt, mit akar a pozsonyi bérlettel?

Prudentes et circumspecti etc. Salutem et mei amicam commendationem. Non fugit dominationes vestras, abbatiam meam Pilisiensem ab antiquo semper certos ex traiectu Danubii Poseniensis et aliis accidentiis habuisse proventus, quibus tam praedecessores mei provisi fuerint, quam et ego iure optimo gavisus sum. Intercessa autem inter nos de iis redditibus certa quaedam et observata concordantia, arendationis tempus et perfecta solutio, de quibus praeterito et praesenti anno altum silentium tenetur, me nec requirere, nec in arendam reales meos proventus dominationes vestrae a me accipere vel levi aliqua significatione dignatae sunt. Cum autem ego iustis et legitimis meis obventionibus sine manifesta, rationabilique causa privari me debeo, nec sub praeteritae impudentis defectionis vel rebellionis impio praetextu possum: dominationes vestras per praesentes amice admonitas ideo nolui, velint mihi cuius sint animi, quidve de depositione arendae statuerent aperire, meque per hominem meum ad dominationes vestras expeditum certiore reddere. Alioquin recurrendum ad ea media erit, quae suspensum animum, taediosa molestia detentum, ab omni vindicabit iniuria. De caetero dominationes vestras bene valere desiderans. Jaurini, die decima tertia iunii. Anno Millesimo sexcentesimo vigesimo primo. Abbas de Pilis.

1621. jun. 13.

Hátára ez van írva: Ad cives civitatis Poseniensis de redditibus abbatiae meae Pilisiensis non solutis.

Papirra irt egykorú egyszerű másolatban a magyar országos levéltárban: Eccl. Cam. fasc. 84. nr. 27. a vágsellyei iratok között.

LXXIV.

Bécs 1621. julius 12.

II. Ferdinánd király ráparancsol Pozsony városára, hogy a pilisi apátságának járó vám bérlet-összegét fizesse.

Ferdinandus Secundus etc. . . . fidelibus nostris prudentibus ac circumspectis iudici, magistro civium, caeterisque iuratis civibus civitatis nostrae Posoniensis salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae in persona fidelis nostri honorabilis Thomae Füley, ecclesiarum beatae virginis Mariae de Chiaunik et Pilis abbatis, archidiaconi Comaromiensis et canonici Jaurinensis, qualiter medietas tributi Danubialis Posoniensis ac tertia pars sicci telonii, in platea eiusdem civitatis Chotortokhel appellata habiti, ex antiqua fundatione ad abbatiam suam Pilisiensem pertineret, ac insuper ratione domorum et vinearum, in dicta civitate Posoniensi, eiusque suburbiis et promontoriis adiacentium, apud quosdam certos cives census et proventus ac obventiones haberet, quos omnes vobis annuatim arendare solitus esset. Et licet vos, tam pro praeteriti, quam etiam currentis anni arendarum exsolutione et depositione, ipse exponens non ita pridem amicabiliter requisivisset, nihilominus tamen vos antea solitam arendam eidem plenarie deponere recusassetis, in praeiudicium et damnum eiusdem exponentis valde magnum. Et siquidem communis iustitia suum cuique reddi iubet, hinc vel ipse exponens beneficii sui proventibus haudquaquam defraudandus est. Pro eo fidelitati vestrae harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, sine ulteriori dilatione, renitentiaque et tergiversatione, dicto exponenti tam elapsi, quam etiam praesentis anni solitam arendam de beneficio suo plenarie deponere et exsolvere modis omnibus debeatis et teneamini, ne ansam habeat hoc nomine nos amplius requirendi, ad aliaque media deveniendi. Secus itaque non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Vienna, die duodecima iulii, anno Millesimo sexcentesimo vigesimo primo.

1621. jul. 12.

LXXV.

Pozsony. 1621. julius 31 után.

Pozsony-város hatósága jelenti II. Ferdinánd királynak, hogy a város nem tagadta meg Füley Tamás pilisi apátnak a vám-bérlet fizetését, hanem csak az összeg felének elengedését kérte tőle.

Copia responsi senatus Psoniensis ad mandatum sacratissimae caesareae ac regiae maiestatis per testimonium venerabilis capituli ecclesiae Psoniensis, dominum Jacobum Chiepreghy dicto senatui exhibitum dati. Mandatum praesens sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis vestrae nos N. iudex, magister civium, iuratique cives liberae, regiaeque civitatis Psoniensis, die trigesima prima mensis iulii anni currentis Millesimi sexcentissimi vigesimi primi, summa cum veneratione, demissaque animorum subiectione accepimus, intelleximusque. Informamus autem maiestatem vestram sacratissimam humillime, nos arendae huius ex theloneo sicco et aquatico, non autem tributo Danubiali, ut praetenditur, abbati Pilisiensi pro praesenti anno cedere debentis solutionem non omnino recusasse; verum cum ob continuos bellorum motus regnum hoc ad tantam desolationem devenerit, ut quaestorum et negotiatorum commerciis et negotiationibus, ex quibus maiori ex parte proventus hi provenire sunt soliti, omnino cessantibus et intermissis, vectigalium, theloneorumque obventiones exiguae admodum sint: idcirco introscriptum dominum Thomam Fwley, abbatem Pilisiensem requisitum habuimus, ut intuitu allegatae rationis dimidietatem arendae praescriptae pro praesenti solum anno nobis relaxaret, prout et caeteri, quibus portio aliqua ex dictis proventibus debetur, superinde nobiscum accordarunt, alteram vero dimidietatem parati fuimus ipsi illico adnumerare, quo etiam ad praesens nos offerimus. Quod si vero domino abbati magis allibuerit, proventus hosce pro sua parte in specie percipiendi, liberum ipsi omnino relinquimus. Quod vero elapsi anni arendam attinet, nobis etiam tacentibus res ipsa loquitur, proventus eotunc omnino nullos percipi potuisse, ac etiam si qui percepti essent, tamen speraremus, dominum abbatem continentiis diplomatis vestrae maiestatis

1621. jul. 31.

sacratissimae sese accomodaturum, quo ut maiestas vestra sacratissima eundem clementer dirigere dignetur, humillime supplicamus.

Papírra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. fasc. 84. nr. 26. a vágsellyei iratok között.

LXXVI.

Győr. 1622. május 10.

Füley Tamás kijelenti, hogy, tekintettel az általános nyomasztó helyzetre, száz forint évi vám-bérrel is megelégszik; de kiköti egyuttal, hogy a nyugtatókat teljesen a régi módon állítja ki.

1615.

Prudentes et circumspecti domini amici observandissimi! Salutem in Domino sempiternam et mei commendationem. Quod ad rescriptum dominationum vestrarum attinet, non possum satis mirari, quod frequentes quaerant occasiones altercandi in depositione illius arendae mecum. Cum recte constare arbitrem vestris dominationibus ratione illius arendae Posonii anno Millesimo sexcentesimo decimo quinto in domo senatoria, praesentibus omnibus senatoribus, (ex quibus usque ad praesens superstes sunt), mecum ita convenisse et talem contractum inivisse, ut ab eo in posterum singulis annis, me vivente et abbate Pilisiensi existente, (ne auctio, aut minutio amplius subsequatur, vel multum aut parvum videatur,) tamen centum et sexaginta florenos sine ulla tergiversatione et renitentia deposituros, ut inter nos amicitiae et benevolentiae bonus ordo observaretur in posterum. Quem contractum vestrae dominationes usque ad annum Millesimum sexcentessimum decimum nonum sine difficultate aliqua compleverunt, nisi hacce tempestate cessarunt. Et quia constantia decet virum, si ego iisdem transactionibus satisfacere nitar, pari ratione a vestris quoque dominationibus id facturos censeo, propter evitandas tot defatigationes, sursum deorsumque deambulationes. Si enim hac mea bona voluntate nolunt esse contenti vestrae dominationes et contractum annihilare nitentur, alius quoque mihi modus erit querendus, ut proventus meos habere possim. Nunc propter communem calamitatem accomodo me voluntati et petitioni vestrarum dominationum et contentum me reddo centum florenis Hungaricalibus, eosdemque

solita forma quietare, qua usus sum a tempore contractus; nulla deviatio videtur inquietantia, sed quia intendunt auctionem minuere vestrae dominationes, si ego contentus sum modo centum florenis pro hoc anno, ipsi quoque illa quietantia; ego alium modum in expeditione quietantiarum non possum sequi, neque imineo (igy) praeiudicari talia iura priora per posteriora. Obsecrans easdem dominationes vestras prudentes et circumspectas, ne amplius me fatigent cum tot requisitionibus, sed accomodent ipsas meae bonae voluntati et expeditum reddant tandem, ne cogar hac de re suam maiestatem requirere et meas iniurias detegere. In reliquo easdem diutissime feliciter valere cupio. Jaurini, decima die maii, anno Millesimo sexcentesimo vigesimo secundo. Prudentum et circum-

1622. majus 10.

Czime ez: Prudentibus ac circumspectis dominis iudici, magistro civium, iuratisque civibus liberae ac regiae civitatis Posoniensis etc. dominis amicis et vicinis observandissimis.

Iv nagyságu papirra írva; az apát gyűrű-pecsétjével.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 16.

LXXVII.

Sopron. 1622. junius 2.

II. Ferdinánd király tudatja Füley Tamás pilisi apátnak oly értelmű tiltakozását, melynél fogva előzetesen védi eselleges eljárását azokkal szemben, kik a pozsonyi vám-bérlettel hátralekban vannak.

Ferdinandus Secundus, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, comes Tyrolis etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod fidelis noster honorabilis Thomas Füley, canonicus ecclesiae Jaurinensis et abbas Pilisiensis, coram personali praesentia nostra personaliter constitutus, per modum solemnis protestationis eidem personali praesentiae significare et detegere curavit in hunc modum: Quod posteaquam fideles nostri prudentes et circumspecti cives et incolae civitatis nostrae regiae ac liberae Posoniensis, totalem censum ex quibusdam domibus,

vineis ac medietate tributi traiectus Danubialis, nec non tertia parte telonii, in platea, Csötörtökhely vocata, ac comitatu Poseniensi existentis, exigi ac eidem Thomae Füleý annuatim solvi solitum ad frequentes dicti Thomae Füleý requisitiones pendere,olvereque noluisse, nollentque etiam de praesenti in grave praeiudicium et damnum eiusdem manifestum. Unde idem Thomas Füleý sollemniter protestatus fuisset, se iuribus suis uti et gaudere velle, ac si in defensionem huiusmodi iurium suorum dictos cives et incolas Posenienses in persona et rebus detinere et arestare compulsus fuerit, id sibi minime imputare, sed cum inculcata iurium suorum defensa fecisse intelligatur. Imo publice et manifeste protestatus est coram personali praesentia nostra prae-nominata, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate nostra regia ac libera Soproniensi, secunda die mensis iunii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo secundo. Coram me, Benedicto Paklay personalis praesentiae in iudiciis locumtenente et consiliario sacrae caesareae et regiae maiestatis. (L. S.)

1622. jun. 2.

Hivatalos másolatban : zirczi apátság levéltár. II. 923. sz. 139—140. l.

LXXVIII.

Pozsony. 1623. január 9.

Pozsony városa tudatja Füleý Tamás pilisi apáttal, hogy a szentgyörgyi és bazini polgárok vám-mentességet követelnek Pozsonyban s kérdi egyuttal, mily módon lehetne az apátság tulajdon jogát megmenteni.

Reverendissimo domino Thomae Füleý, ecclesiarum beatae Mariae virginis de Chaunik et Pilis abbati, archidiacono Comaromiensi et canonico Jauriensi etc. domino, amico et vicino nobis observandissimo. Reverendissime domine, amice et vicine observandissime! Salute, servitiorumque nostrorum commendatione praemissa ac novi istius anni felici decursu apprecato. Caeterum dominationi vestrae reverendissimae iudicandum duximus cives oppidorum Sancti Georgii et Bozin, qui solitum telonii istius Poseniensis vectigal hactenus semper praestiterunt, praetextu nescitur cuius privilegii, se eodem exemptos facere inposterum, penitusque liberare

summopere anniti, nobisque interminatos esse, quod si in posterum a concivibus suis illud extorserimus, se de potentia litem nobis moturos. Cum vero proventus hosce nos ex arendae solum pensione percipiamus, proprietarium vero ius magna ex parte reverendissimam dominationem vestram concernat, ne quodpiam eidem detractum permisisse videamur, proinde reverendissimam dominationem vestram uti etiam caeteros dominos proprietarios superinde certificandos duximus, obsequioseque rogamus, reverendissima vestra dominatio, communicato cum iisdem consilio, nostram hac in parte defensionem suscipere, qualiterque intentioni huic dictorum S. Georgianorum et Bazinianorum nullo innixae fundamento obviandum sit, deliberare velit, quo etiam dictum ius reverendissimae dominationi vestrae illaesum conservetur, neque etiam proventus isti contra formulam arendae in aliquam diminutionem non exiguo nostro cum detrimento deveniant. Quidquid igitur reverendissimae dominationi vestrae superinde visum fuerit, eius nos quo citius certiores reddere velit. Quam in reliquo divinae protectioni commendamus. Datum Posonii, die nona ianuarii, anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo tertio. Reverendissimae dominationi vestrae servitores et amici paratissimi, N. iudex, magister civium, iuratique liberae regiaeque civitatis Posoniensis. (L. S.)

1623. jan. 9.

Hiteles másolatban : zirczi apátság levéltár. II. 923. sz. 96—97. l.

LXXIX.

Győr. 1623. január 21.

Füley Tamás tudatja Pozsony-város hatóságával, hogy a bazini és szent-györgyi polgárok vám-tagadó törekvésével szemben minden lehetőt megtesz; s egyuttal kéri, hogy a vámból az ügy eldőléseig egy hajszálnyit se engedjen.

Oppidani Sancti Georgii et Bozin, quod se in posterum ab omni solutione telonei Posoniensis, nescitur cuius praetextu privilegii, exemptos haberi putent, neque ullius vecticalis pensionem cogi patiantur, ex litteris dominationum vestrarum prudentum et circumspectarum intellexi. Nullus attributa aliqua levi autoritate, vel

potius proprio motu usurpata, contra peculiare alicuius ius a divis olim Hungariae regibus concessum, longoque et interrupto usu firmatam et approbatam consuetudinem, potest violare vel labefactare cuiusunque proventus, si aliqua libertatis praerogativa a sacra, caesarea, regiaque maiestate domino nostro clementissimo insigniti sunt, id ista clausula, salvo iure alieno, factum putemus, nisi vitio scriptoris aliter fieri contingat. Propterea non est consultum, neque consulo dominationes vestras prudentes ac circumspectas statim ad alicuius monstrose larvam, nulloque fundamento erectam umbram iuri suo et meo cedere, vel leviter succumbere. Ego quantum in me erit, pro posse meo laborabo et sedulo enitar, ut ius meum hactenus illaesum, in posterum etiam cum fructuosa dominationum vestrarum prudentum et circumspectarum utilitate incolume persistat. Servet Deus easdem diutissime perpetua felicitate salvas. Jaurini, die vigesima prima die ianuarii. Anno Millesimo sexcentesimo vigesimo tertio.

1623. jan. 21.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. fasc. 84. nr. 24. a vágsellyei iratok között.

LXXX.

Győr. 1623. ápril 24.

Füley Tamás pilisi apát bérbe adja Pozsony városának a pozsonyi vámot, ház- és szőlő-jövödelmeket, bérbe-adó és tulajdonjogának fenntartásával.

Nos Thomas Füley, ecclesiae beatae Mariae virginis de Pilis abbas, archidiaconus Comaromiensis et canonicus Jauriensis etc., memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod nos proventus et census nostros, ex abbazia Pilisiensi, nobis apud civitatem liberam et regiam Posoniensem, singulis annis, cedentes et a certis quibusdam civibus eiusdem civitatis Posoniensis ac eorum successoribus, ratione domorum et vinearum, in dicta civitate et eiusdem suburbiis, necnon promontoriis existentium, ac in ipsorum iudicis, magistri civium ac iuratorum libro fundi specialiter insertarum, annuatim vigore cuius-

dam regesti, sub nostrorum praedecessorum abbatum sigillo iisdem iudici, magistro civium ac iuratis civibus concrediti provenire debentes, tum etiam medietatem pensionum et tributorum Danubialis apud eandem civitatem Poseniensem habitae, ac tertiam partem telonii nostri, in platea eiusdem civitatis Csötörtökhely appellata, erecti, optimo iure ad nos pertinentem iisdem iudici, magistro civium, ac iuratis civibus Poseniensibus, pro hoc anno praesenti dumtaxat, a die datarum praesentium usque ad festum beati Georgii militis et martyris in anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo quarto futuro proxime venturum, computando in et pro centum sexaginta florenis hungaricalibus a nobis realiter levatis et perceptis in arendam elocavimus, arendavimus et ad utendum fruentumque benevole concessimus, prout elocamus, arendamus et benevole concedimus; ea tamen sub conditione et ratione, ut expleto praeinserto anno, liberam habeamus rursum praetactorum omnium proventuum et reddituum abbatiae nostrae Pilisiensis ad nos recipiendi et occupandi auctoritatem; ea quoque cum expressa conditione, ut nimirum iidem iudex et magister civium ac iurati cives praelibatos proventus, census et redditus non solum ex promontoriis et domibus, verum etiam ex tributo Danubiali et sicco telonio de Csötörtökhely antedictae abbatiae nostrae Pilisiensis cedentes omni, qua par est, fide et diligentia, iuxta regesti nostri et ipsorum libri fundi continentiam ab illorum civibus et aliis extraneis quibuscunque hoc infra scripto anno exigere et ad reipublicae ipsorum commodum percipere, interim tamen regesta nostri tributi Danubialis itaque et telonii sicci de Csötörtökhely ita custodire teneantur, ne quid inde vel relaxando, vel abalienando, vel quovis alio modo et titulo permutationis distrahatur; quemadmodum haec omnia firmiter observari, ut huic nostrae voluntati, mentique refragari, nec in uno vel altero contravenire iidem iudex, magister civium et iurati cives, testantibus litteris suis reversalibus nobis decernendo solemner promiserunt, dolo et fraude semotis. Quibus quidem ut maior fides adhibeatur, praesentes litteras nostras sigilli nostri abbatialis munimine et propriae manus nostrae subscriptione roborari fecimus. Datum Jaurini, in festo divi Georgii martyris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo tertio. Idem, qui supra. (L. S.)

1624. ápr. 24.

1623. ápr. 24.

LXXXI.

Pozsony. 1623. május 3.

Pozsony-város hatósága fölkéri Füley Tamás pilisi apátot, mielőbb küldje el emberét Pozsonyba a bérlet-díj felvétele czéljából.

Reverendissimo domino Thomae Füley, abbati Pilisiensi et canonico Iaurinensi, domino, amico et fautori observandissimo. Reverendissime domine, amice et fautor observandissime! Salute et servitiorum nostrorum paratissima commendatione praemissa. Posteaquam iam tempus arendationis consuetum, festum videlicet beati Georgii effluxerit, nosque etiam arendam solitam, ratione telonii nobis semper hactenus arendari soliti, reverendissimae dominationi numerare consueverimus, proinde hisce praesentibus reverendissimam dominationem vestram maiorem in modum rogamus et requirimus, ut pro perceptione eiusmodi arendae ratione praetacti telonii suum hominem quamprimum huc expedire velit; quam reverendissimae dominationi vestrae sine mora, accepta solita quietantia, deponere paratos nos offerimus. In reliquo eandem feliciter valere desiderantes. Datum Posonii, tertia maii. Anno Millesimo sexcentesimo vigesimo tertio. Reverendissimae dominationi vestrae ad serviendum paratissimi. N. iudex, magister civium, caeterique iurati liberae regiaeque civitatis Posoniensis. (L. S.)

Hivatalos másolatban: zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 97—98. l.

LXXXII.

Csákán. 1623. május 9.

Füley Tamás felhívja a pozsonyiakat, hogy a megszabott időre küldjék el Csákánba embereiket a vám után járó bérrel s igéri egyuttal, hogy az összegről szóló nyugtatót ezeknek kézbesíti.

Generose domine observandissime! Salutem et mei commendationem. Az böcsületes pozsonyi nemes tanácsnak Chiakanban ma vettem, mit írja kegyelmetek nekem az arenda felől. Értem, hogy

emberemet küldeném Pozsonyban és kegyelmetek kész letenni. Nagy sietséges utam vagyon Szombatban, hanem azon kérném fejenként kegyelmeteket, mint jóakaró uraimat, szomszédimat, hogy csötörtökön estvére Chiakanban vice-notarius uramat és az kamarást az pénzzel küldené ki, én is akkorra Szombatból visszajönék és az pénzt fölvenném; az quietanciát ugyanazon kegyelmetek emberei által meg is küldöm, mert módom nincsen benne, hogy sem magam, hogy mehessek kegyelmetekhez, sem hogy emberemet küldjem, mert cancellarius uramnak temetésére Győrre kell sietnem vissza. Isten sokáig éltesse kegyelmedet. Raptim actum Chiakan, nona die maii. Anno Millesimo sexcentesimo vigesimo tercio. 1623. máj. 11. 1623. máj. 9.

Thomas Füley abbas de Pilis.

A levél czime : Generoso domino Ioanni Sedel, magistro civium liberae regiaeque civitatis Poseniensis, domino et amico observandissimo.

Iv nagyságu papirra írva; az apát gyűrű-pecsétjével.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 16.

LXXXIII.

1625. után.

Füley Tamás pilisi apát oly kérelemmel járul II. Ferdinánd király elé, kegyeskedjék neki adományozni a pozsonyi só-raktár épületét, mint-hogy ezt egykor a pilisi apátok a rendiagok vallás-gyakorlatának színbelyeül, tehát isten-tiszteleti czélból építették.

Sacratissima caesarea regiaque maiestas! Domine, domine mihi clementissime! Devotarum in domino orationum mearum in Domino assidua suffragia, cum humillima, perpetuaque servitiorum meorum subiectione. Ex benigna divorum quondam Hungariae regum, felicis reminiscenciae praedecessorum maiestatis vestrae sacratissimae, gratia et munificentia regia abbates quondam Pilienses ex familia Cisterciensi, antecessores mei bonae memoriae, Posonii ad ripam Danubii unam domum, seu claustrum pro intertentione centorum fratrum propriis sumptibus exstrui curaverant, ut ibidem iugi et pro famulatu super excubias Domini vigilantes, die, noctuque orationi et devotioni insisterent. Verum iniuria temporum et motibus bellorum ita exigentibus, refrigesciente etiam in

cordibus hominum prisco et ardentissimo amore in Deum, coepit et ordo Cisterciensis in Hungaria Domini et servitium itidem divinum ibidem institutum intermittere; sicque dictum claustrum ad rationem maiestatum vestrarum sacratissimarum salium praefectis et depositioni, conservationique salium applicatum est. Cum autem iuxta status mei humilem conditionem semper eo intentionem meam dirigendam proposuerim, ut ubi per alios neglectus Dei sacer cultus longa intermissione alto silentio consopitus est, denuo ibidem, si non pristinae devotionis solemne decus, saltem aliquod exercitii spiritualis principium faciam. Conatus autem meus nonnisi ex speciali gratia maiestatis vestrae sacratissimae felix incrementum sumere potest. Quapropter sicut superioribus annis, tempore felicis inaugurationis sacratissimi principis et domini domini Ferdinandi tertii in regem Hungariae domini nostri clementissimi, supplicaveram, ita nunc quoque demisse supplico: dignetur ex innata sua gratia, regia, caesareaque liberalitate, qua erga Deum, religionem catholicam, desolatasque ecclesias paterne afficitur, praedictum claustrum mihi et ordini familiae Cisterciensis, successoribusque meis, abbatibus Pilisiensibus, pro famulatu divino ibidem denuo instituendo excitare, restaurandoque clementer dare, donare, remittere et gratiose assignari curare, ne illa, quae olim soli Deo optimo maximo dicata, consecrataque sunt, omnino intercidant et in profanos usus conversa perpetuo mancipata maneant, quin potius sub augustissimo maiestatis vestrae sacratissimae regimine repullulent et reflorescant et iterum solemnia devotionis, laudisque exercitia Deo in aeternum concinenda, auspice maiestate vestra sacratissima, inchoentur et firma perseverent. Quam maiestatis vestrae gratiam una cum totius ordinis fratribus quotidianis et devotis sacrificiis promereri non intermittemus. Gratosum superinde expectat responsum eiusdem maiestatis vestrae sacratissimae humilis et perpetuus sacellanus Thomas Füley abbas de Pilis.

Hivatalos másolatban: zirczi apátsági levéltár. II. 911. sz. 15-ik okirat. — Papirra irt eredetije igen rossz állapotban: Vágsellyei iratok 2. sz. oklevél.

LXXXIV.

Pozsony. 1626. márczius 27.

Nagy Gergely, Himmelreich György pannonbalmi főapát és Füley Tamás pilisi apát nevében, Eszterházy Miklós nádor előtt tiltakozik a pozsonyiak és soproniak között a borszállításra nézve létrejött szerződés ellen, amennyiben ez a két apátság jogát sértene.

Nos comes Nicolaus Eszterhazy de Galantha, regni Hungariae palatinus et iudex Cumanorum, comitatum Soproniensis, Zoliensis et de Beregh comes, nec non sacratissimi principis et domini domini Ferdinandi Secundi, Dei gratia electi romanorum imperatoris semper augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regis, archiducis Austriae etc., ducis Burgundiae etc. intimus consiliarius et per Hungariam locumtenens, memoriae commendamus per praesentes litteras nostras significantes, quibus expedit, universis, quod egregius Gregorius Nagy, sedis iudicariae comitatus Jaurinensis notarius, nominibus et personis reverendissimi domini Georgii Himmelreich, Sancti Martini Sacri Montis Pannoniae archi-abbatis, ac praefatae sacrae caesareae regiaeque maiestatis consilarii, necnon admodum reverendi Thomae Füley abbatis Pilisiensis et Chaunik, archidiaconi Comaromiensis ac canonici ecclesiae Jauriensis, nostram personaliter veniens in praesentiam per modum solemnibus protestationis et contradictionis nobis significare et detegere curavit in hunc modum: Quod prout iidem dominus archiabbas et abbas Pilisiensis, principales scilicet sui, percepissent et revera intellexissent, inter cives liberae regiaeque civitatis Posoniensis, ut in causam attractos, ab una, ab altera vero partibus similiter cives liberae, regiaeque civitatis Soproniensis, ut actores, ratione traiectionis vinorum Soproniensium in traiectione Danubii Posoniensis, certam quandam transactionem, seu compromissionem initam fuisse; quae quidem transactio seu contractus inter Posonienses et Sopronienses modo praemisso facta et inita, ut a modo deinceps, futurisque semper temporibus, telonio Danubiali ipsorum protestantium, sub arce Posoniensi, comitatuque Posoniensi existenti, ac iuribus eorum ecclesiasticis praeiudicare ne videatur, nominibus, quorum supra, in tan-

tum, in quantum iuribus ipsorum protestantium vel successorum, ratione praetacti telonii Danubialis praeiudicare posset, eidem contradixisset et reclamasset, prout contradixit et reclamavit coram nobis palam, publice et manifeste. Superqua quidem protestatione dicti Gregorii Nagy nominibus, quorum supra, facta, praesentes litteras nostras testimoniales memoratis domino Georgio Himmelreich archi-
 abbati et Thomae Füley, iurium suorum futura pro cautela neces-
 sarias dandas duximus et concedendas. Datum in dicta libera, regia-
 que civitate Posoniensi, die vigesima septima martii, anno Domini
 Millesimo sexcentesimo vigesimo sexto. (L. S.) Comes Nicolaus
 Eszterhazy m. p. Joannes Niczky m. p.

1626. márcz. 27.

Hivatalos másolatban : zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 39—40. l.

LXXXV.

Pozsony. 1626. ápril 30.

*Pozsony városa jelenti Füley Tamásnak, hogy vám-bér hátra-
 lékát a lehető legrövidebb idő alatt letörleszti s az összeget vagy ma-
 gának az apátnak, vagy a pozsonyi káptalan egyik tagjának kézbesíti.*

Reverendissimo domino Thomae Füley, abbati de Pilis et
 Chaunik ac canonico Jaurinensi, domino et amico nobis observan-
 dissimo. Reverendissime domine, amice et fautor observandissime!
 Salute, servitiorumque nostrorum paratissima commendatione prae-
 missa. Litteris reverendissimae vestrae dominationis, in quibus so-
 lutionem annualis arendae pro elapso festo Sancti Georgii deponendae
 urget, acceptis, nihil equidem magis in votis habuissemus, quam
 quod requisitioni reverendissimae dominationis vestrae re ipsa re-
 spondere, ac super eo, quo nos obligari non inficiamur, eandem
 de facto et sine dilatione contentatam reddere possemus. Verum
 extrema pauperie et augustiis civitatis, utpote omnibus ferme pro-
 ventibus ad praesens denudatae, ac praesertim vinorum, velut unici
 nostri adminiculi pretio iacente, obstantibus, reverendissimam do-
 minationem vestram per officiose rogandam duximus, praesenti ci-
 vitatis miseriae condolere et pauxillo saltem temporis rationibus ex
 praetactis patientiam circa praemissam solutionem habere dignetur;

ápr 24.

in eo autem solliciti futuri sumus, quo ex proventibus primo quoque tempore cadentibus, id quod brevi futurum existimamus, reverendissima dominatio vestra contentetur et ne ulteriores sumptus reverendissima dominatio vestra huiusce rei gratia facere necessum habeat. Non incommodum foret, si alicui ex dominis capitularibus Poseniensibus perceptionem pecuniae istius una cum quietantia super inde expedienda concrederet. In reliquo reverendissimam dominationem vestram felicissime valere exoptamus. Datum Posonii, die ultima aprilis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo sexto. Reverendissimae dominationi vestrae servitores paratissimi N. iudex, magister civium, iuratique liberae regiaeque civitatis Poseniensis. (L. S.) Dabitur forte brevi occasio pecuniam hanc brevi per proprios homines transmittendi.

1626. ápr. 30.

Hivatalos másolatban: zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 98—99. l.

LXXXVI.

Pozsony. 1628. május 22.

Pozsony város hatósága felhívja Füley Tamás pilisi apátot, hogy a vám-fizetést megtagadó óváriakkal szemben tegyen lépéseket a nádornál ép úgy, mint az ő kérésökre Pálffy István főispán cselekedett.

Admodum reverendo domino Thomae Füley abbati de Pilis et canonico venerabilis ecclesiae laurinensis, domino et fautori nobis observandissimo. Admodum reverende domine et fautor nobis observandissime. Salute ac servitiorum nostrorum paratissima commendatione praemissa. Ad notiuiam reverendae dominationis vestrae hisce devenire necessarium duximus, eidem significantes, nobis denuo querelas decem ad instantiam Ovariensium medio iudicis nobilium exhibitas esse, ac etiam diem decimam sextam futuri mensis iunii pro revisione earundem per dominum vicecomitem comitatus istius praefixam esse, ut ex inclusis certificariorum paribus praesentibus inclusis videre est. Cum autem negotium hoc principaliter ad reverendam dominationem vestram tanquam proprietarium concernat, idcirco admodum reverendae dominationi vestrae quoque incumbit, ut nos tanquam arendatarios hac in parte

jún. 16.

defendere velit, utpote qui iura et libertates admodum reverendae dominationi vestrae labefactari neutiquam volumus. Negotium hoc iam etiam communicavimus cum spectabili ac magnifico domino comite Stephano Palffy, qui litteras suas ad illustrissimum dominum comitem palatinum exaravit, quo novus iste processus per mandatum inhiberi possit. Consultum itaque fore censemus, ut admodum reverenda dominatio vestra quoque pari modo illustrissimum dominum comitem palatinum, pro tuitione iurium suorum, per litteras speciales praesentium exhibitori assignandas, nobisque referendas, requirere velit, quo praenominatus vicecomes a tam inconsulto processu absteineat; alias enim, si istis oppidanis hoc concederetur, qui ab hominum memoria semper telonium persolverunt, exigui, imo fere nulli proventus telonii provenirent, ac iura et libertates admodum reverendae dominationis vestrae periclitarentur. Quidquid tandem ab illustrissimo domino comite palatino responsi acceperimus, admodum reverendam dominationem vestram ante terminum certiore reddere non permittemus. In reliquo admodum reverendam dominationem vestram feliciter valere desiderantes et responsum optatum ab eadem expectantes. Datum Posonii, vigesima secunda maii. Anno Millesimo sexcentesimo vigesimo octavo. Admodum reverendae dominationi vestrae servitores paratissimi N. iudex, magister civium, caeterique iurati liberae ac regiae civitatis Posoniensis.

Hivatalos másolatban: zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 99—100. l.

LXXXVII.

Pozsony. 1628. november 18.

II. Ferdinánd király azon perben, mely a Pozsonyban lakó óbuda szűzek és több alperes, s ezek sorában Füleý Tamás pilisi apát között folyt, — Nagy Gergely, a pilisi apát emberének kérelmére állir egy ezen ügybe vágó birságlevelet.

Nos Ferdinandus Secundus, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, comes Tyrolis etc., damus pro memoria, quod cum in quadam

causa et differentia inter religiosas virgines Catharinam Konde, modernam abbatissam, et totum conventum virginum Sanctimonialium Veteris Budae, in claustro, ad honorem beatae Mariae Magdalenae Posenii fundato, degentium, ut actrices ab una, parte vero ab altera fidelem nostrum reverendum dominum Thomam Fwley abbatem Pilisiensem, in causam attractum, coram praesentia nostra controvertenti, feria sexta proxima post festum Sancti Martini episcopi instantem, scilicet praesenti termino celebrationis generalium iudiciorum octavi diei festi beati Lucae ewangelistae proxime praeteriti, ad quem videlicet terminum universae causae fidelium regnicolarum nostrorum, partium regni nostri Hungariae cis et ultra Danubialium, et aliorum etiam nonnullorum comitatum a comitatu Liptoviensi huc versus incipiendo, tam ante, quam post cladem Mochachiensem motae vel movendae, iuxta contenta articulorum publicarum regni constitutionum superinde editorum adiudicari solitae, vigore eorundem articulorum per maiestatem nostram ad hanc civitatem nostram Posoniensem generaliter fuerant prorogatae, per fidelem nostrum Ladislaum Aranyassy, legitimum procuratorem praescripti conventus abbatissae et virginum Sanctimonialium, quaedam binae litterae, unae reverendi quondam Francisci ab Uylak, alias episcopi ecclesiae Jauriensis et per Hungariam locumtenentis etc. metales, seu reambulatoriae, nec non capituli ecclesiae Posoniensis superinde relatoriae in simplici papiro patenter confectae, sigilloque eiusdem capituli ab extra in superiori earundem margine impresse consignatae; alterae vero nostrae iudiciales, seu birsagiales dictae praesentiae nostrae in iudicio fuissent exhibitae et praesentatae. Mox fidelis noster egregius Gregorius Nagy, pro dicto fidei nostro reverendo Thoma Fwley abbate Pilisiensi, cum fidelium nostrorum honorabilium capituli ecclesiae Jauriensis litteris procuratoriis, nostram personalem exurgens in praesentiam, iudicialium paria per nos sibi dari postulavit; quarum tenor talis est: Nos Ferdinandus Secundus, Dei gratia . . . etc. damus pro memoria, quod fidelis noster nobilis Ladislaus Aranyassy, pro religiosa virgine, Catharina Konde, moderna abbatissa, in quam ex religiosa virgine Maria Magdalena Englina tunc abbatissa, per successionem officii, causa praesens est condescensa et toto conventu virginum Sanctimonialium Veteris Budae, in claustro,

1628. nov. 17.

1628. okt. 25.

ad honorem beatae Mariae Magdalene Posonii fundato, degentibus, cum procuratoriis litteris eorundem, ut actricibus, contra fidelem nostrum spectabilem ac magnificum comitem Michaellem, filium alias fidelis nostri spectabilis ac magnifici quondam comitis Stanislai Thurzo de Bettlenfalwa, alias regni nostri Hungariae palatini, in quem, dicto quondam parente suo litis intermedio ex hac luce sublato, per adeptionem arcis Sempte et pertinentiarum eiusdem causa praesens est condescensa; ac reverendum Thomam Fwley abbatem Pilisiensem, item egregium et nobiles Stephanum, filium quondam Gregorii Balogh, in quem similiter dicto quondam Gregorio Balogh, parente suo, lite pendente, vitam cum morte commutante, causa praesens est redacta; Wolfgangum Kereskeni, in quem per adeptionem bonorum egregii olim Michaelis Zerdahely causa est redacta; ac Wolfgangum Boros et Andream Karacson, in quem, nobili quondam Simone Bely demortuo, per adeptionem bonorum causa est devoluta; praeterea generosam dominam Elisabetham Zomor, egregii quondam Joannis Vital relictam viduam, in quam, demortuo dicto quondam domino et marito suo, per adeptionem bonorum causa est condescensa; et dominam Ursulam, consortem egregii Casparis Szegedi, filiam vero quondam Casparis Eczy, in quam dicto quondam domino genitore suo carnis debitam solutionem causa est devoluta; et dominam Annam Czorba, consortem nobilis Joannis Barson, in quam per adeptionem bonorum quondam Wolfgangi Czorba causa est redacta; necnon dominam Elisabetham Artmansdorff, egregii quondam Thomae Baranyai senioris relictam viduam; et egregium Thomam iuniorem, Valentinum et Paulum Barinyai, filios praedicti olim Thomae Baranyai senioris, in quos omnes, demortuo eodem quondam Thoma Baranyai seniore, per adeptionem bonorum causa praesens est condescensa; et nobilem Josephum Ormandi, veluti in causam attractos, in praesenti termino celebrationis generalium iudiciorum octavi diei festi beati Lucae ewangelistae proxime praeteriti, ad quem videlicet terminum universae causae fidelium regnicolarum nostrorum, partium regni nostri Hungariae cis et ultra Danubialium, ac aliorum etiam nonnullorum comituum a comitatu Liptoviensi huc versu incipiendo, tam ante, quam post cladem Mohachiensem motae vel movendae, iuxta continentiam articulorum publicarum regni constitutio-

num superinde editorum adiudicari solitae, vigore eorundem articulo-
rum per maiestatem nostram ad hanc civitatem nostram
Posoniensem generaliter fuerant prorogatae, causaque praesenti ex
transmissione egregii quondam Thomae Czernel, alias prothono-
tharii, locumtenentis officii palatinalis, nostram personalem in prae-
sentiam deveniendo, congruis diebus praescripti praesentis termini
legitime stetit coram praesentia nostra in termino. Qui iuxta con-
tinentiam quarundam litterarum reverendi quondam Francisci ab
Uylak, alias episcopi Jauriensis, locique eiusdem comitis perpetui,
ac serenissimi quondam domini Ferdinandi primi, alias romanorum,
Germaniae, Hungariae, etc. regis, per hoc regnum Hungariae lo-
cumtenentis praeceptoriarum, super reambulatione metarum non-
nullarum possessionum in dictis litteris praeceptorii specificatarum,
signanter autem possessionum Also Janok, Dioszegh, Dudvagszegh,
Nemetbel, et Boldogh Aszonyfalwa vocatarum, omnino in comi-
tatu Posoniensi existentium, habitarum, ac honorabilium capituli
ecclesiae Posoniensis superinde relatoriarum, rationem contradic-
tionis et non admissionis, reambulationis metarum, litteris in eisdem
contentarum, reddituri, exindeque a praesentia nostra iudicium et
iustitiam recepturi, nostram personalem in praesentiam non vene-
runt, neque miserunt. Unde nos eosdem in consuetis iudiciorum
oneribus commisimus fore convictos et aggravatos, si se rationa-
biliter excusare non poterint. Datum Posonii, feria tertia proxima
post festum beati Martini episcopi et confessoris. Anno Domini
Millesimo sexcentesimo vigesimo octavo. Quas nos de verbo ad
verbum, sine diminutione, et augmento aliquali transcribi et transumi,
praesentibusque litteris nostris patentibus inseri et inscribi facientes,
memorato in causam attracto, iurium suorum futura pro cautela
necessarias, sub sigillo nostro iudiciali dandas duximus et conce-
dendas, communi suadente iustitia. Datum Posonii, sabbato proximo
post praedictum festum Sancti Martini episcopi. Anno Domini
Millesimo sexcentesimo vigesimo octavo. (L. S.)

1628. nov. 14.

1628. nov. 18.

Lecta per me magistrum Stephanum Kürthy de Kisudvarnok,
praesentiae sacrae caesareae regiaeque maiestatis protonotarium. m. p.

Hátára ez van írva : Pro fideli nostro reverendo Thoma Fwley abbate Pilisiensi, ut in
causam attracto, contra religiosas virgines Catharinam Konde, modernam abbatissam et totum
conventum virginum Sanctimonialium Veteris Budae, in claustrum, ad honorem beatae Mariae
Magdalenae Posonii fundato, degentium, ut actrices.

Későbbi kéz pedig ezt írta még az okirat hátára :

1628. Nb. Has moniales reverendissimus Füley abbas Pilisiensis anno Millesimo sexcentesimo vigesimo octavo videtur angariasse, et moniales vicissim eidem abbati contrarias fuisse. Fors ideo, cum hae moniales utpote Clarissae vocabantur Veteris Budae Sanctimoniales, ac nostis Posonii extinctis, eas successisse, consequenter et bona occupasse fors aliqua etiam ad abbati in Pilis pertinentia. Hinc modo cum modernis esset valde caute agendum Posonii, quae vide tur aliqua bona Pilisiensia possidere, vel saltem documenta.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában : Eccl. Cam. fasc 84. nr. 17. a vágsellyei iratok között.

LXXXVIII.

Pozsony. 1629. augusztus 30.

A pozsonyi káptalan közli Bekényi Alaghy Menyhért országbíróval azon tanu-vallomást, mely a csákán-jánoki határok ügyében történt.

Nos capitulum ecclesiae Posoniensis memoriae commendamus per praesentes, quibus expedit, universis, quod nos litteras spectabilis ac magnifici domini Melchioris Alaghy de Bekeny, iudicis curiae et consilarii sacratissimae caesariae, regiaeque maiestatis, ac comitatus Zempliniensis supremi comitis compulsorias, pariter et inquisitorias, pro parte reverendissimi domini Thomae Füley abbatis de Pilis etc. patenter sub sigillo iudiciali confectas et emanatas, nobis amicabiliter sonantes et directas, honore, quo decuit, accepimus in haec verba: Amicis suis honorabilibus capitulo ecclesiae Posoniensis, comes Melchior Alaghy de Bekeny, iudex curiae regiae et comitatus Zempliniensis supremus comes, ac sacratissimi principis et domini domini Ferdinandi Secundi, Dei gratia electi romanorum imperatoris semper augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regis, archiducis Austriae, ducis Burgundiae, comitis Tyrolis etc. consiliarius et cubicularius, salutem et amicitiam paratam cum honore. Expositum est nobis in persona reverendissimi domini Thomae Füley abbatis de Pilis etc., qualiter idem dominus exponens, in facto certorum quorundam negotiorum suorum, coram clarius declarandorum, fassionibus et attestationibus nonnullorum nobilium, ecclesiasticae nempe et saecularis dignitatis, sed et ignobilium ac alterius cuiusvis status et honestae conditionis utriusque sexus comitatus Posoniensis hominum, quibus scilicet ea manifeste constarent et evidententer, ad praesens iurium suorum pro tuitione summe indigeret, essetque necessarium. Et ob hoc dictus

exponens, medio regii et vestri capitularis hominum, quandam pro sui parte attestationem, testiumque inquisitionem celebrari facere vellet, iure regni admittente. Cum autem veritatis confessio et fidedignorum hominum testimonia nemini debeant abnegari, pro eo amicitiam vestram harum serie hortamur et requirimus, ac nihilominus autoritate nostra iudiciaria, qua fungimur, vobis committimus diligenter, quatenus, acceptis praesentibus, vestrum mittatis hominem, vestro pro testimonio fidedignum; quo praesente, egregii et nobiles Paulus Győry iudlium comitatus Posoniensis, vel Joannes Biro, aut Andreas Karachon, seu Stephanus Ettjegy, sive Stephanus Andrassy, nam Paulus Ettjegy, aliis absentibus homo regius, per nos ad id specialiter transmissus, ad praefatos universos et singulos nobiles, ecclesiasticae nempe et saecularis dignitatis, sed et ignobiles praescripti comitatus Posoniensis utriusque sexus homines, quos videlicet idem dominus exponens, vel nomine ipsius homo, aut procurator eiusdem ad id deputatus duxerit nominandos, simul vel divisim constitutos, personaliter accedendo, ab eisdemque a spiritualibus, siquidem ad conscientiae ipsorum puritatem, a saecularibus autem ad fidem eorum Deo debitam, fidelitatemque domino nostro regi ac sacro eiusdem diademati observandam, sub onere solutionis sedecim marcarum gravis ponderis, in generali decreto expresso super eos, qui videlicet cum praesentibus requisiti testimonium veritati perhibere recusarent, per eos, quorum interest, vigore praescripti generalis decreti immediate et irremisibiliter exigendarum, qualis ipsis de iis omnibus rebus et negotiis, de quibus nomine dicti domini exponentis interrogati fuerint, constiterit certitudo veritatis, sciat, inquirat et experiatur meram, plenam, atque omnimodam certitudinis veritatem. Et post haec huiusmodi attestationis, testiumque inquisitionis, ac rescitae praemissorum veritatis serie, litteras memorato exponenti iurium eiusdem futuram ad cautelam necessarias, ad fidedignam annotatorum regii et vestri capitularium hominum relationem, sub sigillo vestro capitulari authentico modis omnibus extradare debeatis et teneamini, secus non facturi. Datum Tyrnaviae in festo Sancti Bartholomaei. Anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo nono. Unde nos praemissis amicabilibus, iudiciariis hortationibus, et requisitionibus atque commissionibus praefati domini

iudlium, praescripta autoritate sua iudiciaria, qua fungitur, nobis factis, in omnibus, ut debemus, morem gerere et satisfacere cupientes, unacum praenarrato Paulo Ettjegy, homine regio, inter alios homines regios in praeinsertis litteris dicti domini iudicis curiae compulsoriis nominatim conscriptos denominato, et per eundem dominum iudicem ad id specialiter transmissio, nostrum hominem, venerabilem nempe magistrum Jacobum Kapolnay decanum, fratrem et concanonicum nostrum, ad praemissa debito modo peragenda et exequenda, nobisque fideliter referenda, nostro pro testimonio fidedignum duxeramus transmittendum. Qui tandem abinde ad nos reversi, nobis sub consueto iuramento in generali decreto superinde expresso, simul pariformiter retulerunt hoc modo:

aug. 28.

Quomodo ipsi die vigesima octava currentis mensis augusti, scilicet feria tertia proxima post festum Beati Bartholomaei apostoli novissime transactum praeterita, ad infrascriptos testes, status et honestae conditionis praescripti comitatus Poseniensis homines, quos videlicet idem dominus exponens, vel nomine ipsius homo, aut procurator eiusdem ad id deputatus duxisset nominandos, personaliter accessissent, ab eisdemque ad fidem eorum Deo debitam, fidelitatemque praefato domino imperatori et regi nostro ac sacro eiusdem diademati observandam, sub onere solutionis sedecim marcarum gravis ponderis, in generali decreto expresso super eos, qui videlicet cum praetactis litteris praefati domini iudicis curiae compulsoriis requisiti testimonium veritati perhibere recusassent, per eos, quorum interesset, vigore praescripti generalis decreti immediate et irremisibiliter exigendarum, qualis ipsis de iis omnibus rebus et negotiis, de quibus nomine dicti domini exponentis interrogati fuissent, constitisset certitudo veritatis; idem homo regius testimonio nostro antelato secum praesente scivisset, inquisivisset et ex perpetuo fuisset, meram plenam atque omnimodam certitudinis veritatem modo et ordine subsequenti:

Primus testis nobilis Albertus Lowas, annorum circiter quinquaginta, megesküdt és hite után azt vallja, hogy Csákán között és az két Janok között az királyuton, az hol az pilissi apátur az hármás határt mutatta, hogy az volt az igaz határ, más határt soha nem tud és nem is hallott, és hogy emlékezésben is volt volna; azt sem tudja, hogy Magyar felől és a két Janiok határos

lett volna ; nem volt semmi közü oda, az vásáros uton levő határon belül Chakan felől, az mely földeket ki szántottanak az felső-jániokiak az utig ; hallotta hogy ott történt ember halál valahol, de nem tudja, hol ; és az király uton levő régi határok kívül, az hol most határt akartak hányatni az apáczák, nem hallotta soha, hogy ott határ lett volna ; és hogy az chákániak mind örökké addig az királyuton levő határokig birták azokat az földeket, és azon az királyuton belül Chakan felől semmit sem birtak örökben az jániokiak, sem az magyariak.

Secundus testis nobilis Molnár Jakab, annorum circiter quinquaginta, megesküdt és hite után azt vallja, hogy akkor Jániokon lakott, és az király uton se az jániokiak által nem mentenek az csákáni földre, se az csákániak nem mentek által az király uton az jánioki földre ; és tudja, hogy meg is verték ott az jánioki embereket az csákániak ; az Füzes teleke és az Aranios hegye felől semmit sem tud, sem hallott volna.

Eodem die in Chötörtök tertius testis providus Maki Albert, Balasiné asszonyom Bakith Margit ő nagysága jobbagya, annorum sexaginta, megesküdt és hite után azt vallja, hogy tudja az király utat ; és hogy mindenkor addig birták az csákániak, hasonlóképen az jániokiak ; és hogy föllül Magyar határos lett volna, és az két jániokiak, nem tudja, se nem hallotta ; vagy hogy az király uton levő régi határok kívül, az hol most határt akartanak hányatni az apáczák Chákán felől, hogy ott valaha határ lett volna, nem tudja s nem is hallotta. Sőt tudja, hogy az chákániak mindörökké eddig a királyi uton levő határokig birták ezeket az földeket, és azon az királyi uton belül Chákán felől soha semmit sem birtak az jániokiak, sem az magyariak örökből.

Quartus testis in eadem Chötörtök Balassi Menihard, annorum circiter septuaginta, Pálffi István uram ő nagysága jobbagya megesküdt és hite után azt vallja, hogy Chakan és az két Jániok között az király utat tudja, hogy hasétotta az határt, de az hármass határt nem tudja, és hogy föllül Magyar és az két Janiok határos lett volna, nem tudja s nem is hallotta ; ugyanaz megh megnevezett király uton levő régi határok kívül Chakan felől, az hol most határt akartanak hányatni az apáczák, hogy valaha ott határ lett volna, soha nem tudja, se nem hallotta ; sőt tudja, hogy az

chákániak örökké addig az király uton levő határokig birták azokat az földeket; és azon az király uton belül Chákán felől soha semmit sem birtanak az két jániokiak, sem az magyariak.

Quintus testis Adorján Gáspár in eadem Chötörtök, Ballási Imre ur ő nagysága jobbágya, annorum circiter sexaginta, megesküött és hite után azt vallja, hogy ő is ekképpen tudja és hallotta, az mint az előtte való negyedik tanú.

Sextus testis, in eadem Chötörtök, Bakos István uram jobbágya, Jomper Gergely, annorum circiter sexaginta, megesküött és hite után azt vallja, hogy az királyi utat tudja határnak lenni; hallotta az régi emberektől is, hogy az hasította az jániokiak és az chákániak közt az határt; és azon fölül Fél felé, hogy az magyari és két jánioki ment volna úgy, hogy föllül Magyar és az két Jániok határos lett volna, nem tudja, se nem hallotta; vagy hogy az megnevezett királyi uton levő régi határok kívül Chákán felől, az hol most határt akartanak hányatni az apáczák, hogy valaha ott határ lett volna, azt sem tudja, se nem hallotta. Azt is tudja, hogy az chákániak mindenkor az királyi uton levő határokig birták azokat a földeket, és azon az királyi uton belül Chákán felől az jániokiak semmit sem birtanak örökből, sem az magyariak az Füzes teleke és az Aranios hegye felől, semmit sem tud, sem nem is hallott.

Septimus testis Bekő Jakab, in domo Jomper Gergely, annorum circiter septuaginta, idem fatetur, quod sextus testis.

Octavus testis nobilis Michael Bajchy in Hideghét, annorum circiter septuaginta, megesküött és hite után azt vallja, hogy az Füzes teleket és az Aranios hegyet nem tudja, hol vagyon, és hogy föllül Magyar és az két Jániok határos lett volna; azt sem tudja, hogy az királyi uton levő régi határok kívül Chákán felől, az hol most határt akartanak hányatni az apáczák, határ lett volna, soha sem tudja, sem nem hallotta. Azt is vallja, hogy az Chákániak mind örökké a királyi uton levő határig birták azokat az földeket, és hogy az királyi uton belül Chákán felől az jániokiak, sem az magyariak semmit sem birtak örökben.

Nonus testis Félben lakozó Nagy Gergely, Balássiné asszonyom ő nagysága jobbágya, annorum circiter octuaginta, megesküött és hite után azt vallja, hogy az Füzes teleket és az Aranyos hegyet

nem tudja, sem nem hallotta; és hogy Chakan között és az két Jániook között az királyi uton hallotta, hogy ott volt volna az hármias határ, még gyermek korában; vagy hogy pedig Fellel Magiar és az két Jániook határos lett volna, nem tudja, sem nem hallotta; ott volt akkor is, hogy az vásáros uton levő határon belül Chákán felől, az mely földet kiszántottanak az Fölső-jániokiak az utig, hogy volt veszekedés rajta; és tudja, hogy Nagy Benedek csákáni úgy ütött egy boldog-falvai legényt Soós Demetert, hogy abban halt meg. Azt sem tudja, hogy az megnevezett királyi uton levő régi határok kívül Chákán felől, az hol most határt akartanak hányatni az apácák, hogy ott határ lett volna; és azt tudja, hogy az chákániak örökké addig a királyi uton levő határokig birták azokat az földeket, és azon belül Chákán felől soha a két jániokiak semmit sem birtanak örökből, sem az magyariak.

Decimus testis Felben lakozó Lengyel Márton, in domo propria, Balássiné asszonyom ő nagysága jobbágya, annorum circiter septuaginta, megesküdt és hite után azt vallja, hogy soha nem tudja, sem nem hallotta az Füzes teleket, se az Aranyos hegyet hol vagyon; hogy Chákán és az két Jániook között az királyi uton volt az határ, és az hasította az chákániak és az két jániokiak közt az határt, azt tudja; sem pedig soha az Magiar, se Jániokok Fellel határos nem volt ő idétte, s nem is hallotta. Tudja azt is, hogy az vásáros uton levő határon belül Chákán felől az mely földet kiszántottak az jániokiak az utig, hogy azon volt az veszekedés; hallotta is, hogy boldogh-falvai embert agyon is ütöttek volna az chákániak és az jániokiak buzájokat lekaszálták, el is viték; és hogy az királyi uton levő régi határok kívül Chákán felől, az hol most határt akartanak hányatni az apácák, valaha határ lett volna, soha nem is hallották. Azt sem hallotta, sem nem tudja, hogy az királyi uton belül az jániokiak, se pedig az magyariak birtak volna örökbe, hanem mindenkor az chákániak birtak.

Undecimus testis Felben lakozó Balog Benedek, Balássiné asszonyom ő nagysága jobbágya, annorum circiter septuaginta, megesküdt, hite után azt vallja, az mit az előtte való decimus tanú.

Duodecimus testis Felben lakozó nemes személy Fejér Gergely, annorum quadraginta, megesküdt és hite után azt vallja, hogy hallotta az Füzes-teleket, hogy nevezték Jániook felül az királyi

uton kívül, de ceteris idem fatetur, quod alii duo testes videlicet decimus et undecimus.

Decimus tercius testis Völkön lakozó Geörög Albert, pozsonyi káptalan jobbágya, annorum septuaginta, megesküdt és hite után azt vallja, hogy az Aranios hegyet, se a Füzes teleket nem tudja, hol vagyon, se nem hallotta. Tudja azt is, hogy Csákán között és az két Jániok között, az királyi uton hasétotta az határt, és azon feljebb menvén az vásáros ut mellett, melyen határt hánytanak az jániokiak, hogy ott határ lett volna, nem tudja. Azt sem tudja, sem nem hallotta, hogy föllül Magyar és az két Jániok határos lett volna, tudja azt is, és hallotta elejétől fogvást, hogy az vásáros uton levő határon belül Chákán felül, az mely földet kiszántottanak az Felső-jániokiak az utig, hogy azon volt az veszekedés, és hogy ember halál is történt ugyanott. Azt sem tudja, hogy az megnevezett királyi uton levő régi határok kívül Chákán felől, az hol most határt akartanak hányatni az apáczák, hogy határ lett volna, sőt tudják bizonyosan, hogy az chákániak mindenkor addig a királyi uton levő határokig birták azokat az földeket, és azon az királyi uton bellül Chákán felől soha az két jániokiak, sem az magiariak semmit sem birtak.

Decimus quartus testis Völkön lakozó Bors László, annorum circiter septuaginta, pozsonyi káptalan jobbágya, megesküdt és hite után azt vallja, az mint előtte való tizenharmadik tanú.

Decimus quintus testis Völkön lakozó Ember Ambrus, annorum circiter quadraginta quinque, pozsonyi káptalan jobbágya, megesküdt és hite után azt vallja, az mint az előtte való tizennegyedik tanú.

Decimus sextus testis Völkön lakozó Benedek Péter, annorum circiter hatvan, pozsonyi káptalan jobbágya, megesküdt és hite után azt vallja, hogy az vásáros uton levő határon belül, Chákán felől, az mely földet kiszántottanak az felső-jániokiak az utig, hogy ott Felső-Jániokon lakozó Nagy Antal adott volt egy hold földet az apjának, Benedek Istvánnak; Pete Márton birta Chakant, akkor rájöttek az chákániak és elvitték az apja buzáját róla, és az többinek is az jániokiaknak elvitték buzájokat, de cetero idem fatetur, quod decimus quintus testis.

Decimus septimus testis Völkön lakozó Feleszel Orbán annorum circiter hatvan, Balásiné asszonyom önegysága jobbágya,

megesküdt és hite után azt vallja, hogy tudja, hogy mindenkor az madarásziak is addig az vásáros utig tartották az határt, és az jániokiak is addig; de hogy ott hányott határ lett volna, nem tudja. Hallotta azt is Saghi Tamástól, hogy az mely földeket kiszántottak az felső-jániokiak, hogy ott adott volt Saghi Tamásnak felső-jánioki ember két hold földet, be is vetette és mielőtt megértett volna, mind lekaszálták az chákániak minden emberrel; de hogy ő megértette, hogy kaszálják, oda futott és kérte az akkor-béli ispánt, hogy ne bántsa, mert övé, és megengedte, de egyik holdját immár lekaszálták volt. Azt sem tudja, hogy az királyi uton levő határok kívül Chákán felől, az hol most határt akartanak hányatni az apácák, hogy határ lett volna. Azt sem tudja, hogy az magyariai, sem az jániokiak az királyi uton belül birtak volna örökben; az chákániakat halotta és tudja, hogy az királyi utig birtak.

Decimus octavus testis Nagy Márton, Nagy-Magyaron lakozó nemes személy, annorum quinquaginta quatuor, anno Millesimo sexcentesimo vigesimo nona, die vigesima nona praescripti mensis augusti, megesküdt, és hite után azt vallja, hogy az Füzes-teleket, sem az Aranios hegyet nem tudja, sem nem hallotta; Chákán és az két Jániok között az királyi utat tudja, hogy hasítottá az határt; hanem hallotta Kosa Istvántól, hogy az Chákániak néha behajtották volna az marhájokat; hogy szidta volna az régi embereket; hogy mikor ezelőtt is határt jártak, nem jól jártak volna az királyi ember előtt, mert beljebb volna az határ, az vásáros ut mellett, pedig melyet magok is fölhánytanak az Felső-jániokiak; soha sem tudja, sem hallotta annál különben, hogy ott határ lett volna; azt sem tudja, sem nem hallotta, hogy föllül magyar és az két Jániok határos lett volna, az vásáros uton belül, az mely földet kiszántottanak az jániokiak; hallotta, hogy Kis-Magyaron lakozó Mikszó Balázs meghagyta az fiainak kiszántani, mondván: Eddig vagyon ugymond az határ, és itt történt az ember halál is. Azt sem tudja, hogy az királyi uton levő régi határok kívül, az hol most határt akartanak hányatni az apácák, hogy ott határ lett volna, hanem hallotta Szalay Lőrincztől, hogy valamikor azon belül volt volna, az határ, és veszekedtenek rajta az chákániak és az jániokiak, de ő azt tudja, hogy mindenkor eddig az királyi uton levő határokg birták az csákániak azokat az földeket, az királyi

uton belül semmit sem birtanak örökből sem az magyariak, sem az két jánokiak.

Decimus nonus testis Nagy-Magiaron lakozó Barbély Ferencz, colonus parochialis, annorum circiter septuaginta, idem fatetur, quod decimus octavus testis, és hogy egynéhányszor szántott maga is azokban az chákáni földekben, de mindenkor az királyi utig szántotta.

Vigesimus testis Olgyán lakozó nemes személy Karácsoni András, annorum circiter septuaginta quinque, in possessione Nagy-Magyar repertus, megesküdt és hite után azt vallja, hogy ő az Füzes teleket sem az Aranios hegyet nem tudja; hanem hallotta és tudja eleitől fogvást, hogy az királyi uton volt az határ az vásáros ut mellett, melyet az jániokiak fölhánytanak; hogy ott határ lett volna, nem tudja, sem nem is hallotta soha ennél különben. Azt sem tudja, sem nem hallotta, föllül Magyar határos lett volna, és az két Jániok az vásáros ut belül, az mely földet kiszántották az jániokiak, hogy mindenkor azon lett volna az veszekedés, nem tudja, de hallotta, hogy ott valahol ember halál is történt volna. Azt sem tudja, sem nem hallotta, hogy ott határ lett volna, az hol most határt akartanak hányatni az apáczák, az királyi uton levő határok kívül. Azt sem tudja, sem nem hallotta, hogy az királyi uton belül birtanak volna sem az jániokiak, sem az magyariak; hanem mindenkor az királyi utig birták mind az chákániak, és más felől az jániokiak.

Vigesimus primus testis Nagy Magyaron lakozó Kovách János, annorum septuaginta, Balogh István úr jobbágya, megesküdt és hite után azt vallja, hogy az Füzes teleket sem az Aranios hegyet nem tudja, se nem is hallotta Chákán és az két Jániok között az királyi uton, az hol az pilisi apátur az hármás határt mutatta; azt tudja és hallotta, hogy volt mindenkor az igaz régi határ. Azt sem tudja, sem nem hallotta, hogy föllül Magyar és az két Jániok határos lett volna. Tudja azt, hogy az vásáros uton levő határon belül az mely földet kiszántottanak az jániokiak, hogy azon volt az veszekedés; és tudja, hogy egy boldogh-falvai embert öltenek is meg az chákániak. Azt sem tudja, hogy ott hányott határ lett volna, az hol most határt akartanak hányatni az apáczák, hanem az királyi utat tartották határnak; és tudja, hogy az királyi uton belül semmit sem birtak az jánokiak Chákán felül örökben, sem

az magyariak, és mindenkor eddig az királyi utig birtak az chákániak.

Vigesimus secundus testis Biró János Olgyán lakozó nemes személy, annorum sēxaginta, megesküdt és hite után azt vallja, hogy az Fűzes teleket és az Aranios hegyet nem tudja, hol vagyon; hanem tudja Joó Balázs idejében, hogy Chákánt birta; hogy mindenkor az királyi utat hasította az jániokiak közt és chákániak közt az határt, és hogy az vásáros ut mellett, melyet fölhánytanak az felső-jániokiak, hogy ott valaha határ lett volna, nem tudja. Azt sem tudja, sem hallotta soha, hogy föllül Magyar és az két Jániok határos lett volna. Azt se tudja, se nem hallotta, hogy az királyi uton levő régi határok kívül, az hol most határt akartanak hányatni az apáczaak, hogy ott határ lett volna. Azt is vallja az ő emlékezetire, hogy az jániokiak, sem az magyariak az királyi uton belül Chákán felől semmit sem birtak örökben, hanem mindenkor az királyi utig birtak az chákániak.

Vigesimus tertius testis Busteleken lakozó, in possessione Gomba repertus, Óse János, Geori Pál uram jobbágya, annorum circiter quadraginta, megesküdt és hite után azt vallja, hogy az Fűzes teleket és az Aranios hegyet nem tudja, sem nem hallotta; de tudja és hallotta elejétől fogvást, hogy az hol az pilisi apátur az hármas határt mutatta az királyi uton, hogy ott volt az igaz régi határja Chákánnak és az két Jánioknak. Azt sem tudja, sem nem hallotta, hogy föllül Magyar és az két Jániok határos lett volna; azt sem tudja, sem nem hallotta az királyi uton levő régi határok kívül Chákán felől, az hol most határt akartanak hányatni az apáczaak, hogy ott határ lett volna; sőt az ő emlékezetére mindenkor az királyi utig birtak az chákániak, és az királyi uton belül soha sem birtak semmit örökben se az magyariak, se az jániokiak.

Vigesimus quartus testis Gombán lakozó nemes személy Molnár Péter annorum quiquaginta, megesküdt és hite után azt vallja, az mit az előtte való huszonharmadik tanú.

Vigesimus quintus testis Samariában lakozó Checzech Jakab, annorum circiter octuaginta, in Chakan repertus, megesküdt és hite után azt vallja, hogy az Fűzes teleket és az Aranios hegyet nem tudja, hol vagyon, nem is hallotta; és hogy Chákán között és az két Jániok között az királyi uton, a hol az pilisi apátur az hármas

határt mutatta, hogy az az igaz régi határ; azt sem tudja, sem nem hallotta, hogy föllül Magyar és az két Jániok határos lett volna, és hallotta, hogy az vásáros uton levő határon belül Chákán felől, az mely földet kiszántottanak az jániokiak, hogy ott volt volna az veszekedés; és hogy valami boldogh-falvai legényt öltek volna meg ott. Azt sem tudja, sem nem hallotta, hogy ott hányott határ lett volna, az hol most határt akartanak hányatni az apáczák, az királyi uton levő határok kívül; sőt tudja és hallotta elejétől fogvást, hogy az chákániak örökben az királyi utig birták ezeket az földeket, és hogy az királyi uton belül az jániokiak, sem az magyariak semmit sem birtanak örökben.

Vigesimus sextus testis Chiukard Pakán lakozó Kaldi Balas, Tajnai Miklós uram jobbágya, annorum circiter octuaginta, in Chakan repertus, megesküdt és hite után azt vallja, az mit az előtte való huszonötödik tanu.

Vigesimus septimus testis Völkön lakozó Szabó János, pozsonyi káptalan jobbágya, annorum circiter octuaginta, in Chakan repertus, megesküdt és hite után azt vallja, az mit előtte való huszonötödik tanú; praeter hogy az vásáros uton levő határon belül Chákán felől, az mely földet kiszántottanak az felső-jániokiak az utig, hogy azon volt az veszekedés; és hogy ott volt, hogy ott ember halál is történt, chákáni Nagy Benedek ütötte az puskával az boldogh-falvai legényt, melyben meg kellett halni.

Vigesimus octavus testis Fejér Lukács, Tamásházán lakozó Balássiné asszonyom önegysága jobbágya, annorum circiter septuaginta, in Chákán repertus, megesküdt és hite után azt vallja, az mit az előtte való huszonhetedik tanú.

Vigesimus nonus testis Madarászon lakozó Deák Márton, Balásiné asszonyom önegysága jobbágya, annorum quadraginta, in Chákán repertus, megesküdt és hite után azt vallja, hogy az Füzes teleket és az Aranios hegyet nem tudja, nem is hallotta; hanem tudja, hogy az király utja hasétotta az határt az chákániak és az két jániokiak között. Azt sem tudja, sem nem hallotta, hogy föllül Magyar és az két Jániok határos lett volna. Hallotta azt is, hogy az vásáros uton levő határon belül Chákán felől, az mely földet kiszántottanak az jániokiak az utig, hogy azon volt az veszekedés; és hogy ott ember halál is történt volna, az hol most határt

akartanak hányatni az apácák az királyi uton levő régi határok kívül; sőt nem is hallották soha is, hogy az királyi uton belül Chákán felől semmit is birtak volna az jániokiak, sem az magyariak örökben.

Trigesimus testis Madarászon lakozó Saghy György, Balási Imre uram őnagysága jobbágya, annorum circiter sexaginta, in Chákán repertus, megesküdt és hite után azt vallja, az mit az előtte való huszonkilenczedik tanú.

Super qua quidem huiusmodi attestationis, testiumque praedictorum inquisitionis, ac rescitae praemissorum veritatis serie praesentis litteras nostras memorato domino exponenti, iurium eiusdem futuram ad cautelam necessarias, ac fidedignam annotatorum regii et nostri hominum relationem, sub sigillo nostro capitulari authentico, modis omnibus extradandas esse duximus et concedendas. Datum feria quinta proxima post festum Decollationis Beati Joannis Baptistae. Anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo nono supra scripto. (L. S.)

1629. aug. 30.

Papirra irt eredetije a pozsonyi káptalan országos levéltárában. Capsa XVII. fasc. 9. nr. 4. — Zirczi apátsági levéltár: Act. Csákány. Fasc. 52. nr. 3. — És a nyitrai káptalannak ezerhatszáz-kilencvenhetedik átíratában: Vágsellyei iratok közt Lit. A. nr. 16. második okirat.

LXXXIX.

Bécs. 1630. deczember 20.

II. Ferdinánd király nevében Ferenczfy Lőrincz tudatja Schödl János pozsonyi polgármesterrel, hogy Csontos Márton újvári lakostól és biveitől ne szedesse jogtalanúl a vámot.

Sacratissimae caesariae regiaeque maiestatis et domini domini clementissimi nomine egregio Joanni Schödl, liberae regiaeque civitatis Posoniensis magistro civium, praesentibus significandum. Ex quaerulosa expositione egregii Martini Chontos, inhabitatoris Újváriensis, suam maiestatem intellexisse, per officiales nonnullos praedictae civitatis, teloniatore videlicet et vectigalium exactores, ipsum exponentem et homines eiusdem indebitis exactionibus onerari; non curato caeteroquin etiam iure exemptus habeatur, nostras

quoque benignas litteras superinde elargitas ac coram exactoribus productas negligant. Quocirca mandare suam maiestatem praedicto magistro civium, ut eiusmodi ministros et officiales de similibus attentatis coercere debeat, atque ut in posterum talibus iniuriis et iuribus suis praerogantibus exactionibus haudquaquam eos, nisi indignationem et animadversionem meritam incurrere velit, onerare, aut impedire debeat. Cui in reliquo gratia et clementia sua benigne propensa manet, per sacram caesaream regiamque maiestatem, Vienna, die vigesima mensis decembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo, Laurentius Ferenczfy m. p.

1630. decz. 20.

Hivatalos másolatban: zirczi apátsági levéltár. II. 923. sz. 8. l.

XC.

Pozsony. 1630. december 30.

Pozsony-város hatósága tudatja Füley Tamás pilisi apáttal azon király leiratot, mely Csontos Márton vám-mentessége ügyében hozzá érkezett, — s egyuttal felhívja vám-jogának védelmére.

Reverendissimo domino Thomae Füley beatae Mariae virginis de Pilis abbati, archidiacono Comaromiensi et canonico Jauriensi, domino fautori nobis observandissimo, Jaurini. Reverendissime domine fautor nobis observandissime. Salutem, servitorumque nostrorum paratissimam commendationem. Ex inclusis paribus decreti reverendissimae vestrae dominationis intellectum est, quidnam sacratissimae caesariae regiaeque maiestatis domini nostri clementissimi nomine pro parte egregii Martini Chontos, inhabitatoris Ujvariensis, nobili domino magistro civium istius civitatis, Joanni Schödel, collegae nostro committatur. Cum autem negotium hoc potissimum reverendissimam dominationem vestram ac caeteros dominos interessatos, veluti proprietarios vectigalis istius concernat, neve neglecti iuris dominationum vestrarum merito in futurum incusari possimus, eandem superinde quantocius certificandam duximus, orantes, ut ius suum defendere, nosque veluti arendatarios hac in parte indemnes conservare velit; ne siquid redditibus earundem hac in parte decesserit, nobis adscribatur. In reliquo reve-

rendissimam dominationem vestram feliciter valere optamus. Datum Posonii, die trigesima decembris. Anno Millesimo sexcentesimo trigesimo. Reverendissimae dominationis vestrae servitores paratissimi, N. iudex, magister civium, iuratique liberae, regiaeque civitatis Posoniensis. 1630. decz. 30.

Hivatalos másolatban: zirczi apátság levéltár. II. 923. sz. 7. és 8. l.

XCI.

Győr. 1631. január 2.

Füley Tamás pilisi apát tudatja Pozsony-város hatóságával, hogy a Csonlos Márton vám-mentessége ügyében beérkezett királyi határozatot ismeri; de mivel ez a pilisi apátság vám-jogát nem érintheti, biztatja Pozsony városát, hogy az eddigi szokástól ezután se térjen el.

Nobiles, prudentes ac circumspecti domini! Amici et vicini nobis colendissimi! Salutem et felix anni novi auspiciis cum officiorum nostrorum commendatione. Optime sane fecerunt dominationes vestrae, quod de conatibus boni illius viri Martini Chontos in tempore certiores nos reddiderunt. Caeterum nos ex paribus decreti suae maiestatis ad dominum Jacobum Schödel, magistrum civium directi, duo colligimus. Unum, quod nempe idem quaerulans indebitis quibusdam exactionibus oneratus sit; quod sane nullatenus fieri debuisset, verum officiales dominationum vestrarum ordinariis tributis contentos esse decebat. Alterum, quod nimirum is ab omni penitus vectigali immunis esse debeat; sed hoc nec speciali privilegio, nedum tali decreto efficiet. Nam eiusmodi recens exceptio, quam forte ille praetendit, teloniis regnicolarum erectis praescribere et praeiudicare nequit; sed in suae maiestatis dumtaxat privatis et in futurum erigendis locum habet. Proinde oportet, ut decreti reverentia permanente dominationes vestrae in exigendis vectigalibus antiquum modum per omnia sequantur, neque patiantur sese ab eo vel in minimo dimoveri. Denique nos, officiaque nostra eisdem dominationibus vestris recommendantes, easdem optime et feliciter valere desideramus. Jaurini, secunda ianuarii. Anno domini Millesimo sexcentesimo trigesimo primo. 1631. jan. 2.

Dominationum vestrarum amici et vicini ad inserviendum parati, Georgius Himmelreich archiabbas, Thomas Fuley abbas de Pilis.

Czime : Egregiis nobilibus, prudentibus ac circumspectis dominis, iudici, magistro civium, caeterisque senatoribus liberae ac regiae civitatis Poseniensis etc. dominis, amicis, vicinis nobis colendissimis.

Papirra írva ; a két apát gyűrű-pecsétjével.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. A. nr. 44.

XCII.

1631. táján.

Füley Tamás pilisi apát arra kéri a királyt, hogy rendelje el azon birtokok visszaadását, melyek Kolonich Ernő komáromi várkapitány kezén vannak.

Sacratissima caesarea, regiaque maiestas! Domine domine clementissime! Devotarum in domino orationum mearum suffragia, cum humili, perpetuaque mei subiectione. Ad abbatiam meam Pilisiensem de iure et ab antiquo pertinuerunt quaedam possessiones, videlicet Kovachi, Zantho, Demes, Kurtwiltho, Bekas-Megier, Kaloch, Szent András et Pomar (igy), in districtu Budensi existentes, quae licet sub gravi iugo et potestate turcarum subsint, tamen propter fertilitatem et uberes terrae proventus nonnulli iam inhabitare coeperunt; quarum usum et fructus modernus spectabilis ac magnificus dominus Ernestus a Kolonich, supremus praesidii Comaromiensis capitaneus, sine etiam venia sacratissimae maiestatis vestrae, sine usurpatione quadam indebita, non sine praeiudicio et damno meo percepit. Cum autem sciam vestram maiestatem sacratissimam singulari, qua ad Deum et eius ecclesiam afficitur, pietate neminem suis iuribus possessionariis, bonisve quibuslibet contra ius et aequum privari velle, supplico maiestati vestrae sacratissimae, dignetur dicto domino supremo capitaneo clementer demandare, ut eas omnes, quas vel ipse, vel antecessores sui quocunque sub praetextu occupaverunt, et vel idem dominus in praesenti occupatas tenet et possidet, sine aliqua praetensione et renitentia, remittere et ad manus meas tradere et assignare velit et debeat. Quam maiestati vestrae gratiam perpetuis ad Deum precibus promereri

contendam. Gratosum superinde expectans responsum. Sacratissimae maiestatis vestrae humilis sacellanus Thomes Füley abbas de Pilis.

Hivatalos másolatban: zirczi apátsági levéltár. II. 911. sz. 16-ik okirat.

XCIII.

Ebersdorf. 1631. szeptember 12.

II. Ferdinánd király több főkapitánynak meghagyja, hogy Füley Tamás pilisi apátot birtok jogában megvédelmezzék s az önkényesen elfoglalt jöszágok visszaszerzésében támogassák.

Ferdinandus etc. fidelibus nostris spectabilibus ac magnificis comiti Nicolao Eszterhazy de Galanta, comiti perpetuo de Frakno, ac comitatum de Beregh, Zoliensis et Soproniensis supremo comiti, regni nostri Hungariae palatino, equiti aurei vellerei, iudicique Cumanorum ac locumtenenti nostro, Joanni Prainer, nobili domino in Stats, libero baroni in Slabingh, Fladricz et Rabenstein, haereditario Austriae inferioris, camerario praesidii nostri Jauriensis, confiniorumque eidem annexorum, supremo ac generali capitaneo, Stephano Palffy de Erdeod, comiti comitatus Psoniensis, confiniorumque itidem antemontanorum et praesidii nostri Uyvariensis supremo et generali capitaneo, Nicolao Forgach de Ghymes, comiti comitatus Barsiensis et partium regni nostri Hungariae superioris generali capitaneo, Ernesto a Kolonicz praesidii nostri Komaromiensis supremo capitaneo, camerariis et consiliariis nostris, et Paulo Eszterhazy de Galantha praesidii nostri Nogradiensis capitaneo, atque Petro Bakith de Lak Palankiensis, item egregiis Stephano Balogh Tokayensis, Johanni Zombathely Damasiensis, Francisco Somogy Szögieniensis praesidiorum nostrorum capitaneis, eorumque vicesgerentibus, simul vel diversim constitutis salutem et gratiam. Quoniam nos fidelem nostrum honorabilem Thomam Füley abbatem Pilisiensem, archidiaconum Comaromiensem et canonicum ecclesiae Jauriensis, simul cum universis rebus et bonis ac iuribus abbatiae suae Pilisiensis possessionariis, ubilibet et in quibuscunque istius regni nostri Hungariae comitatibus existentibus et habitis, iustis ut puta et legitimis, in nostram regiam recepimus

protectionem et tutelam specialem, vice et in persona nostra regia vestrae duximus committendum tuitioni. Quocirca fidelitati vestrae harum serie clementer et firmiter committimus et mandamus, quatenus a modo in posterum praefatum Thomam Füleý, abbatem Pilisiensem in dictis abbatae suae Pilisiensis bonis universis, ac rebus et iuribus possessionariis, ubilibet et in quibuscunque praedicti regni nostri et Hungariae comitatibus existentibus et habitis, iustis, ut praemittitur, et legitimis, contra quosvis violentos et illegitimos impetitores turbulosos et damnificatores tueri, protegere et defendere, atque perperam per nonnullos ab eadem abbacia Pilisiensi occupatos pagos reoccupari adiuvere, et iuris deditios atque ipsi abbati refractarios subditos ad praestanda eidem obsequia et servitia cogere et compellere modis omnibus debeatis et teneamini, autoritate nostra regia praesentibus hac in parte, vobis per nos plenarie concessa et attributa, iureque et iustitia mediante. Secus itaque non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in castro nostro Eberstorff, die decima secunda mensis septembris. Anno domini Millesimo sexcentesimo trigesimo primo.

1631. szept. 12.

Eredetije a a magyar országos levéltár cancelláriai osztályában az 1631-ik év 293-ik száma alatt.

XCIV.

Nagy-Szombat. 1631. november 4.

II. Ferdinánd király, Füleý Tamás pilisi apát számára, átír egy határjáró- és egy birság-levelet azon perben, mely a Pozsonyban lakó óbudai szűzek és sok más alperesen kívül, Füleý Tamás között a csáknán jánoki határok miatt folyt.

Nos Ferdinandus Secundus, Dei gratia etc . . . , damus pro memoria, quod cum in quadam causa et differentia inter religiosas virgines Sanctimoniales reformati ordinis Sanctae Clarae conventus Veteris Budae, nunc Posonii in claustro, ad honorem beatae Mariae Magdalенаe fundato, degentes, Catharinam Konde modernam abbatissam, in quam, a religiosa virgine Maria Magdalena Anglina, alias abbatissa per successionem officii causa praesens est conde-

scensa, et totum conventum dictarum virginum, ut actrices, ab una, parte vero ab altera fideles nostros egregios Stephanum Balogh praesidii nostri Tatensis Capitaneum, generosam dominam Elisabetham a Rottmannsdorff, relictam viduam, ac egregios Thomam, Valentinum et Paulum filios egregii consortis Thomae Baraniay senioris de Eöechen, Thomam Füley abbatem Pilisiensem, Josam Ormandi, Georgium Iayczay, Paulum Ordody et Andream Karaczon, velut in causam attractos, reliquis in causam attractis nobilibus, si quidem Nicolao Pathy, Francisco Pazman, Georgio Dobsa, Stephano Hegy et altero Stephano Pinczes, ibidem in causam attractis, lite cedentibus coram praesentia nostra vertente, feria sexta proxima post festum beatorum Simonis et Judae apostolorum noviter elapsam, instante scilicet termino celebrationis generalium iudiciorum octavi diei festi beati Lucae ewangelistae proxime praeteriti, ad quem videlicet terminum universae causae fidelium regnicolarum nostrorum, partium ut puta dicti regni nostri Hungariae Cis et Ultra-Danubialium, ac aliorum etiam nonnullorum vicinorum comitatum a comitatu Lyptoviensi huc versus incipiendo, tam ante, quam post cladem Mohacsiensem motae vel movendae, iuxta continentiam articulorum regni constitutionum superinde editorum adiudicari solitae, vigore eorundem articulorum ad hanc civitatem nostram Tyrnaviensem generaliter fuerant prorogatae, per fidelem nostrum nobilem Petrum Huszar, legitimum dictarum dominarum actricum procuratorem, qui pro eisdem principalibus suis, cum procuratoriis litteris earum, coram dicta praesentia comparuerat, quaedam binae litterae, unae fidelium nostrorum honorabilium capituli ecclesiae Posoniensis super executione aliarum litterarum nostrarum adiudicatoriarum metalium relatoriae, in simplici papyro in modum libelli confectae, sigilloque eiusdem capituli ab intra in inferiori earundem margine impressivè consignatae, alterae nostrae iudiciales, sive birsagiales dictae praesentiae nostrae in iudicio fuissent exhibitae et praesentatae. Mox fideles nostri nobiles Matthias Emeödy pro praefatis Stephano Balogh, Valentino et Paulo Baraniay, filio egregii comitis Thomae Baraniay senioris de Eöechen, cum iudice curiae, Joannes Payor pro Thoma Füley cum capituli ecclesiae Iauriensis, et Josa Ormandi cum dicti iudicis curiae nostrae regiae, Franciscus Nagy de Bar, pro Andrea Karaczon cum nostris, Paulus Füsy pro Georgio Jay-

1631. okt. 31.

okt. 25.

czay et Joannes Payor pro Paulo Ordody, cum nostris et fidelium nostrorum litteris procuratoriis, nostram exurgendo personalem in praesentiam, paria earundem per nos sibi dari et concedi postularunt. Quarum primarum scilicet relatoriarum tenor talis est: Sacratissimo principi et domino domino Ferdinando Secundo Dei gratia etc. . . . Capitulum ecclesiae Poseniensis, orationum in Domino devotarum suffragia perpetua cum fidelitate. Vestra nosse dignetur maiestas, nos binas litteras eiusdem adiudicatorias, metales pro parte religiosorum dominarum virginum Sanctimonialium reformati ordinis Sanctae Clarae conventus Veteris Budae, nunc hic Posenii in claustro ad honorem beatae Mariae Magdalenae fundato, degentium, Catharinae Konde, modernae abbatissae, in quam a religiosa virgine Maria Magdalena Anglina, alias abbatissa per successionem officii causa praesens est condescensa, et totius conventus dictarum virginum, ut actricum, in formam libelli, unas contra spectabilem et magnificum dominum Michaellem, filium spectabilis ac magnifici domini comitis Stanislav Thurzo de Betthlenffalva, alias regni Hungariae palatini, et in quem eodem genitore suo causa est condescensa, item egregium Stephanum, filium egregii quondam Gregorii Balogh, in quem eodem patre suo demortuo causa praesens est redacta, veluti in causam attractos; alteras vero adversus nobiles Volfgangum Kevreskeny, in quem per adeptionem bonorum egregii olim Michaelis Zerdahely causa est devoluta, ac Wolfgangum Boros et Andream Karachon, in quos nobili quondam Simone Bely demortuo per adeptionem bonorum causa est condescensa, praeterea generosas dominas Elizabetham Zomor, egregii quondam Joannis Vital relictam viduam, in quam, dicto alias domino et marito suo ex hac luce decedente, similiter per adeptionem bonorum causa est redacta, ac Ursulam, consortem egregii Casparis Zegedi, filiam vero egregii quondam alterius Casparis Echy, in quam, eodem genitore ex hac vita sublato, causa est condescensa, Annam Chorba, consortem egregii Joannis Barson, in quam per adeptionem bonorum egregii quondam Volfgangi Chorba, nec non Elizabetham a Ratmansdorff, relictam viduam ac egregios Thomam, Valentinum et Paulum, filios egregii quondam Thomae Baraniay senioris de Eöchen, in quos omnes defuncto eodem, alias domino et marito ac patre ipsorum per adeptionem bonorum, item reve-

rendum dominum Thomam Füley abbatem Pilisiensem, in quem per adeptionem bonorum abbatae Pilisiensis causa est condescensa; atque Josephum Ormandi, veluti in causam attractos, hic Posonii, sabbato proximo post secundam dominicam Adventus Domini, anno eiusdem Millesimo sexcentesimo vigesimo octavo proxime praeterito, die ultimo scilicet termini celebrationis generalium iudiciorum octavo diei festi beati Lucae evangelistae proximae praeteriti, ad quem videlicet terminum universae causae fidelium dominorum regnicolarum vestrae maiestatis, partium dicti regni Hungariae inferioris Trans- et Cis-Danubialium, comitatum a comitatu Liphoviensi huc versus incipiendo, tam ante, quam post cladem Mohachiensem motae, vel movendae, iuxta contenta articulorum publicarum regni constitutionum superinde editorum adiudicari solitae, vigore eorundem articulorum per maiestatem vestram ad hanc civitatem suam Posoniensem generaliter fuerant prorogatae, patenter sub sigillo iudiciali confectas et emanatas nobis praeceptorie sonantes et directas summa cum obedientia et reverentia, quibus decuit, recepisse. Juxta quarum continentias nos commissionibus et mandatis vestrae maiestatis in omnibus, prout tenemur, obtemperare et satisfacere volentes, una cum egregio Matthaeo Gantz hazos, sacrae caesareae et regiae maiestatis vestrae camerae hungaricae rationum magistri coadiutore et homine regio, inter alios homines regios, in praetactis bonis litteris adiudicatoriis nominatim conscriptos, denominato et per maiestatem vestram ad id specialiter transmissis, nostrum hominem, videlicet admodum reverendum dominum Georgium Nagy praepositum, infulatum abbatem, fratrem socium et concanonicum nostrum ad ea, quae in praetactis binis litteris vestrae maiestatis adiudicatoriis continebantur, debito modo peragenda et exequenda, nobisque fideliter referenda nostro pro testimonio fidedignum duxeramus transmittendum. Qui postea abinde ad nos reversi, nobis sub consueto iuramento, in generali decreto regni superinde contento, simul uniformiter retulerunt hunc in modum: Quomodo ipsi diebus sub denotatis, ad id aptis, sufficientibusque, ad facies infrascriptarum possessionum, in eisdem binis litteris vestrae maiestatis adiudicatoriis denominatarum, in comitatu Posoniensi existentium et habitarum, consequenterque metarum earundem vicinis et commetaneis ipsarum

1628. decz. 16.

okt. 25.

inibi legitime convocatis et praesentibus, modo et ordine subsequenti accessissent:¹

jul. 14.

Postremo sabbato proximo post praetactum festum beatae Margarethae virginis et martyris, praesentibus vicinis et commetaneis praenominatis, domino Volffgango Morocz vicecomite, Michaelae Monich, egregio item et nobilibus Paulo Gyerry iudlium dicti comitatus Posoniensis, Andrea Karacsony, Michaelae Olgaj in Olgia, Petro Orros, Georgio Molnar, Paulo Sandor in Kis Magyar, Georgio Nagy, Stephano Kossa in Nagy Magyar, Emerico Nagy viceiudlium iam fati comitatus Posoniensis in Legh, Gregorio Fejer, Michaelae Simon in Feel, Paulo Benedek, necnon provido Alberto Gyeőrőgh, colono nostro in Veolk, possessionibus praescriptis commorantibus, exeundo ex possessione Nagy Magyar, versus septemtrionem et veniendo ad Danubium, infra antiquum portum, sive traiectum Danubialem, ad aggerem quendam antiquum et infimum, ipsique Danubio contiguum, metam aliquam ibique considerantes, sed propter aquarum alluviam non invenientes, dum super aggere praescripto, prope Danubium, etiam metam novam erigere voluissent. Mox ibidem praenarratus Andreas Karacsony eiusmodi metali erectioni, framea per totum evaginata, repulsionis velamine obviasset; ob quam ad decimum quintum diem in dictam curiam vestrae maiestatis regiam evocatus esset. Abinde rursus ad possessionem Nagy Magyar redeundo, indeque meridiem versus iterum exeundo, venissent ad quoddam vepretum, ubi metam unam antiquam optime apparentem reperissent atque renovassent; iuxtaque eandem ex opposito aliam quoque metam novam erexissent, nemine repellente. Inde directe sursum occidentalem plagam versus deflectendo, et duobus in locis binas et binas cursuales metas erigendo, pervenissent ad locum quendam eminentiorem, olim uti quidem dicebatur, Aranyas hegye nuncupatum, in eodemque loco antiqua non reperta, penes scrobem quandam erexissent duas metas novas, territoria possessionum utriusque Janyok et Chyakany distinguentes, nemine repellente. Porro ulterius occidentem versus pergendo, et in uno loco duas novas metas cursuales interponendo,

¹ Itt következik most az alperesek birtokát illető határjárások leírása, melyet e helyütt mellőzök, leszámítva a pilisi apátságra vonatkozó részt.

venissent ad quandam antiquam viam, ac iuxta eam, a parte superiori, in loco quodam partim graminoso, partim autem spinis enato, olim tres metae in litteris metalibus denotatae dicebantur fuisse; sed iam propter spinas non satis apparuissent, neque renovari potuissent. Itaque in alio commodiori loco, prope priores, iuxta praescriptam viam antiquam, alias tres metas novas erexissent, nemine repellente. Abhinc deflectendo orientem versus, atque per eminentiam quandam, aggeri antiquo similem, in spatio iactus sclopeti unam metam novam, et abinde ulterius iterum in spatio iactus sclopeti aliam novam metam cursualem erigendo, et exinde parum ad sinistram declinando, ac per viam Vasaros Uth dictam procedendo, penes eandem viam, inter arabiles terras Janokienses et Madaraszienses reperissent duas metas antiquas, quarum unam quippe Janokiensem renovassent, nemine repellente. Per eandem viam ulterius pergendo, per hortum possessionis Fölseö Janok, a parte superiori penes viam reperissent duas metas antiquas spinis enatas; quarum unam, nempe Janokiensem parumper renovassent, nemine repellente. Ad huc per eandem viam a superiori parte possessionis Fölseö Ianyok progrediendo, penes hortum eiusdem possessionis Fölseö Ianyok invenissent tres metas antiquas parumper apparentes, duas quidem extra hortum Madarasz et Bustelek, tertiam vero intra et ad sepimentum ipsius horti ad Fölseö Ianyok spectantem, easque renovassent, nemine repellente. Deinde aquosam vallem, Homoru vocatam, transiliendo, septemtrionem versus metas duas antiquas, in litteris metalibus denotatas, inundationibus aquarum direptas atque dissolutas non reperiendo, in horto quodam Janokiensi fructifero deserto, ad radicem cuiusdam arboris salicis, sepibus horti Bustelekiensis comprehensae, unam novam metam erexissent nemine repellente. Exinde vaderet meta per hortos quosdam Bustelekienses adhuc septemtrionem versus, sed propter impedimenta sepimentorum aliquantum declinando, ultra sepimenta eadem proxime unam novam metam cursualem, ulterius autem per campum alias duas novas metas cursuales, ab invicem parum distantes erigendo, et ex post arborem quandam abietem magnam, in interritu sylvae existentem, et ab antiquo semper pro vera meta habitam, adhuc pro meta relinquendo, procedendoque per quandam antiquam viam in sylva, ad ripam fluvii Malomvize, quo vallis quaedam, itidem Malomvize Volgye

dicta, ab occidente decurreret ad ripam eiusdem fluvii, antiqua meta non reperta, unam metam novam erexissent, nemine repellente. Inde per eundem fluvium Malomvize atque ipsum Danubium fuisset transeundum ad alium fluvium Altalesseő vocatum. Undae litterae metales tandem ad primam metam, modo praedecarato repulsione impeditam dirigebant, sed isthuc propter impedimenta aquarum et sylvarum densarum progredi nequivissent. Atque sic metarum utriusque Ianok reambulationem terminassent. Hoc ipso die sabbati post praedictum festum beatae Margarethae agilis Ioannes Laschik, servitor supra nominati Iosephi Ormandi, nostram personaliter veniens in praesentiam eiusdem domini sui ac nobilem Nicolai Pathi, Francisci Pazman, Georgii Dobsa, Stephani Hegy, Georgii Jajczay, Stephani Ordodi et alterius Stephani Pinczes ac aliorum, quorum interest, possessorum Puztafeodemesiensium nominibus et in personis, cum solemnī protestatione erectioni metarum in pratis dumtaxat eiusdem possessionis Puztafeödemes, nullis vestigiis et signis antiquarum metarum, prout ipsi praetenderent, apparentibus, factae, hic in capitulo coram nobis repulsionem fecit, quoad metas penes terras arabiles erectas non repellens. Ob quam quidem huiusmodi repulsionem nos mox et indilate praefatos Iosephum Ormandi, Nicolaum Pathi, Franciscum Pazman, Georgium Dobsa, Stephanum Hegy, Georgium Jajczay, Stephanum Ordodi et alterum Stephanum Pinczes, medio antelati Ioannis Laschik, contra dictas dominas actrices in praedictam curiam vestrae maiestatis regiam eiusdem scilicet personalem in praesentiam provocavimus et provocatos fore denunciavimus et commisimus, rationem huiusmodi repulsionis ipsorum reddituros efficacem. Et post haec feria secunda proxima post praetactum festum beatae Margarethae, praelibatus quoque dominus Thomas Fwlei abbas Pilisiensis nostram personaliter veniens in praesentiam, hicque coram nobis in capitulo cum solemnī protestatione praemissae erectioni, reparationi et renovationi metarum, ratione praedictae possessionis suae Chakan, repulsionis velamine obviavit; quem nos e vestigio ad reddendam rationem huiusmodi repulsionis suae in dictam curiam vestrae maiestatis regiam evocavimus, evocatumque fore denunciavimus et commisimus. Retulerunt quoque praenarrati regius et noster homines, ad requisitionem et instantiam memoratorum dominarum actricum, feria quinta proxima post

jul. 14.

jul. 16.

praescriptum festum beatae Margarethae, iterum ad antelatam possessionem Nagy Magyar profectos fuisse, inibique convocatis praesentibus vicinis et commetaneis praefatis, Paulo Gyeory iudlium, Gregorio Fejer, Michaelae Simon, Georgio Nagy, Stephano Kossa, et praeterea nobilibus Laurentio Szalaj, Caspar Peeli, Gregorio Rewbiro in Nagy Magyar, Petro Mixo in Kis Magyar, Gregorio Lacz et Michaelae Gall in Chenke possessionibus praedeclaratis commorantibus, abinde unacum ipsis exivisse ad revisionem metarum inter praetactas possessiones, utramque Janyok dominarum actricum et Chyakany abbatiae de Pilis, modo praedeclarato constructarum, incipiendo a primis duabus metis meridiem versus ex eadem possessione Nagy Magyar exeundo erectis, usque ad metam orientem versus eundo citra viam Vasarosuth habitam, inibique omnes et singulas, excepta prima renovata, signanter autem in toto quatuordecim metas disiectas, dissolutas et solo aequatas esse vidissent et comperissent; ac super tali facto et ausu illicito coram dictis vicinis et commetaneis solemniter protestati fuissent. Postmodum demum in festo beatae Annae matris gloriosae virginis Mariae proxime praeterito, agilis Joannes Surany, servitor supra denominati Valentini Baraniay, nostram personaliter veniens in praesentiam, eiusdem domini sui, item praelibatorum Thomae et Pauli Baraniay ac reliquorum interessatorum familiae Baraniay nominibus et in personis, cum solemnii protestatione hic in capitulo coram nobis praemissam, superius in festo beatae Margarethae per antelatum Nicolaum Chehy, nominibus et in personis ipsorum familiae Baraniay factam repulsionem in suo statu et vigore reliquit, iidemque relinquendam esse voluerunt, non obstante eo, quod dictus Valentinus Baranniay ibidem in facie loci, vel alias ubicunque eiusmodi repulsioni cessasse praetenderetur, quia bonorum defensio non ipsum, sed fratrem maiorem natum concerneret, sic et provocatione quoque superinde subsecuta in suo vigore permanente. Seriem itaque huiusmodi metalis restatutionis, reambulationis, et novorum signorum in locis necessariis, ac repulsionum et evocationum exinde modo praemisso subsecutarum, ut est expedita, ad decimum quintum diem executionis praemissorum legitime perdurantem antelatae personali praesentiae vestrae maiestatis suo modo fideliter rescribendam esse duximus; litteras autem, utrasque maie-

julius 19.

jul. 26.

jul. 13.

statis vestrae adiudicatorias, reambulatorias, habita earum modo praemisso executione, capite sigilli nostri, ut moris est, appositione consignatas, dictis dominabus actricibus in specie restituendas. Datum feria sexta proxima post festum Sancti Emerici ducis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo nono. Alterarum vero nostrarum iudicialium, seu birsagialium tenor talis est: Nos Ferdinandus Secundus De gratia etc. . . . damus pro memoria, quod fidelis noster egregius Petrus Huszar, pro religiosis virginibus Sanctimonialibus reformati ordinis Sanctae Clarae conventus Veteris Budae, nunc Posonii in claustro, ad honorem beatae Mariae Magdalenae fundato, degentibus, Catharina Konde moderna abbatissa, in quam a religiosa virgine Maria Magdalena Anglina, alias abbatissa, per successionem officii causa praesens est condescensa, et toto conventu dictarum virginum, ut actricibus, cum procuratoriis litteris earum, contra fideles nostros magnificum Michaellem, filium magnifici quondam comitis Stanislai Thurzo de Bethlenffalva, alias praedicti regni nostri Hungariae palatini, in quem eodem genitore suo, demortuo, tutela quoque fidelis nostri magnifici Adami, filii itidem praelibati Stanislai Thurzo, fratris sui carnalis cessante, per successionem bonorum causa est condescensa; item egregium Stephanum, filium egregii quondam Gregorii Balogh, praesidii nostri Tatensis supremum capitaneum, in quem eodem patre suo demortuo causa praesens est condescensa; Elizabetham a Rotmansdorff relictam viduam, ac egregios Thomam, Valentinum et Paulum, filios egregii quondam Thomae Baraniay senioris de Eöchen, in quos omnes, defuncto eodem alias domino et marito ac patre ipsorum, per adeptionem bonorum, item reverendum Thomam Füley, abbatem Pilisiensem, in quem per adeptionem bonorum abbatae Pilisiensis causa est condescensa; Josam Ormandi, item Andream Karacson, in quem, nobili quondam Simone Beli demortuo, per adeptionem bonorum causa est condescensa; praeterea Nicolaum Pathy, Franciscum Pazman, Georgium Dobsa, Stephanum Hegy, Georgium Jaiczay, Stephanum Ordody, alterum Stephanum Pinczes, in causam attractos, in praesenti termino celebrationis generalium iudiciorum octavi diei festi beati Lucae evangelistae proxime praeteriti, ad quem videlicet terminum universae causae fidelium regnicolarum nostrorum, partium utputa dicti regni nostri Hungariae Cis- et

1729. nov. 9.

(okt. 25.)

Ultra-Danubialium, ac aliorum etiam nonnullorum viciniorum comitatum a comitatu Lyptoviensi huc versus incipiendo, tam ante, quam post cladem Mohachiensem motae vel movendae, iuxta continentiam articulorum regni constitutionum superinde editorum adiudicari solitae, vigore eorundem articulorum, ad hanc civitatem nostram Tyrnaviensem generaliter fuerant prorogatae, congruis diebus et horis praescripti praesentis termini legitime stetit coram eadem praesentia nostra in termino. Qui iuxta continentiam quarundam litterarum nostrarum, super quadam metarum reambulatione adiudicatoriarum, ac fidelium nostrorum honorabilium capituli ecclesiae Poseniensis superinde rescriptionalium, rationem violentae repulsionis et non admissionis, reambulationis metarum litteris in iisdem contentarum reddituri, exindeque iudicium et iustitiam recepturi, eandem nostram personalem in praesentiam non venerunt, neque miserunt. Unde nos eosdem in consuetis iudiciorum oneribus convictos et aggravatos commisimus fore, si sese rationabiliter excusare non poterunt. Datum in praetacta regia ac libera civitate nostra Tyrnaviensi, in vigilia festi beatorum Simonis et Judae apostolorum. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo primo. Quas nos de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali transscribi et transsumi, praesentibusque litteris nostris patentibus inseri et inscribi facientes, easdem numeratis in causam attractis, iurium suorum futura pro cautela necessarias, sigillo nostro iudiciali apud fidelem nostrum egregium dominum Mikulik de Brukonord, praesentiae nostrae in iudiciis locumtenentem ac consiliarium nostrum, habito, dandas duximus et concedendas, communi suadente iustitia. Datum in praetacta regia ac libera civitate nostra Tyrnaviensi, feria tertia proxima post festum beatorum Sanctorum Omnium. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo primo superscripto. Lecta per me magnificum Stephanum Kürthy de Kisudvarnok praesentiae sacrae caesareae regiae maiestatis prothonotarium. m. p. (L. S.)

1631. okt. 27.

1631. nov. 4.

Papirra irt eredetije: a magyar országos levéltár kamarai osztályában, fasc. 84. nr. 3. a vágsellyei iratok között.

XCV.

Komárom. 1632. julius 5.

Kolonich Ernő komáromi várkapitány közli II. Ferdinánd királlyal, hogy azon falvak közül, melyeket Füley Tamás pilisi apát magáénak vall, Szent-Endre, Tóthfalu és Békás-Megyer a szent korona tulajdonát képezik, — a többiekre nézve pedig későbbre halasztja véleményének fölterjesztését.

Sacratissima caesarea et regia maiestas, domine domine clementissime, fidelitatis et fidelium servitiorum meorum demissam commendationem. Accepto sacratissimae caesareae, regiaeque maiestatis vestrae mandato, eoque summa cum submissione perlecto, percepi, reverendum dominum Thomam Füley, abbatem Pilisensem, ratione quorundam pagorum, nimirum Kovach, Zantho, Demes, Kevrtueliteő, Bekasmegier, Kaloch, Zent Andre et Pomaz in districtu Budensi, vestrae maiestati sacratissimae significasse, se dominum eorum (?) esse. Quantum ad hosce pagos, ignoro, sub cuius sint, aut fuerint dominio; attamen ab expugnatione Visegradi, Zentendred, Tottfalw et Bekas Megier, continue ad hocce dominium Comaromiense, tanquam bona Sacrae Coronae regni vestrae maiestati remanserunt; imo virtute urbariorum antiquissimorum probatur, eos nunquam seorsim, sed inseparabiliter ad Visegradum spectasse. Neque denominati pagi a me vi et potentia mediante sunt possessi; sed uti a suprema vestrae maiestatis camera Hungarica meis antecessoribus sunt oblati, eodem modo et mihi, uti ex litteris camerae Hungaricae videre licet, sunt subiecti. Cum vero denominatus dominus abbas hosce pagos, tanquam peculium Sacrae Coronae regni, tam simpliciter apprehendere nitatur, id non immerito praedictae camerae intimari, quod sit secutum responsum, ex inclusis vestra caesarea maiestas videre non dedignabitur. Quare cum haec bona sint peculium coronae vera, non video attamen ullo suae maiestati dato modo, cur ab hoc dominio abstraheretur. Illustrissimus quoque dominus comes regni Hungariae palatinus, ad instantiam domini Johannis Kery, iure mediante ipsi adiudicare conabatur pagos praenotatos; verum usque in hodiernum diem

penes istud dominium sunt conservati. Imo spectabilis ac magnificus condam dominus a Reiffenberg — istius Comaromiensis supremus capitaneus, ratione pagorum praenotatorum — — — omnibus, coram venerabili capitulo ecclesiae Jauriensis. Illud etiam advertendum est, non omnes illi septem pagi, quos dominus abbas praetendit, sunt ad istud dominum Comaromiense pertinentes et possessi, sed solum tres, nimirum Szent Endred, Tottfalu et Bekas megier, ut in urbario arcis Comaromiensis videre licet; reliqui autem pagi, nempe Kovach, Zantho, Demes et Pomaz nec in urbario habentur, nec ad istud dominium sunt possessi. Nihilominus iudices eorundem locorum primo quoque tempore accersiri curabo et experiar, an huiusmodi desertas possessiones inter sese divisas possideant et teneant, vel non. Ac prout se res habebit, quamprimum vestrae caesareae maiestati humiliter perscribam; quantum ad praetensionem domini abbatis, an bona Sacrae Coronae regni, ut absque — — simpliciter apprehendere possit, ignoro. Nam ego nulla bona ab ipso domino abbate occupavi, nec hoc constat, quod antecessores mei occupassent. Itaque siquid praetensionis dominus abbas habet, id iuris ordine prosequi poterit. Non desunt leges et statuta regni superinde statuta. Nollem enim, ut fisco regio aliquid praeiudicaretur. Quod tardius vestram caesaream maiestatem de praemissis demisse informare debui, et est causa, quod benignum vestrae maiestatis mandatum non satis tempestive ad manus pervenerit. Ego me perquam submisce ac humiliter vestrae sacratissimae caesareae et regiae maiestati submitto et commendo. Tandem maiestatem vestram sacratissimam servet Deus optimus maximus, una cum felici regimine suo, diutissime salvam et incolumem. Comaromi, die quinta iulii, anno Millesimo sexcentesimo trigesimo secundo. Sacratissimae caesareae et regiae maiestatis humillimus servus Ernestus a Kolonich liber baro supremus capitaneus.

1632. jul. 5.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: Eccl. Cam. Fasc. 84. nr. 6., a vág-sellyei iratok között.

XCVI.

Pozsony. 1632. julius 13.

Kondé Anna a Pozsonyban lakó óbudai szűzek főnöknője, a csákánjánoki határok miatt folyó perben, békés egyességre lép Fülely Tamás pilisi apáttal.

Nos capitulum ecclesiae Poseniensis memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod nos ad instantiam et legitimam petitionem religiosarum dominarum virginum Sanctimonialium reformati ordinis Sanctae Clarae conventus Veteris Budae, nunc hic Posenii, in claustrum Beatae Mariae Magdalenae fundato, degentium duos e medio nostri, utpote reverendos magistros dominos Thomam Bielavium et Andream Fabritium pro tempore decanum, fratres et canonicos nostros, pro audienda, nobisque fideliter referenda infrascripta fassione et transactione, nostro pro testimonio fidedignos destinatos, erga easdem miseramus. Qui postea abinde ad nos reversi, nobis sub consueto iuramento, in generali decreto regni superinde expresso, simul uniformiter retulerunt hoc modo, quod ipsi die data praesentium ad praetactum claustrum dictarum virginum personaliter accessissent, ibique coram ipsis religiosa domina Catharina Konde abbatissa, ceteraeque sorores eiusdem conventus ab una, ex altera vero partibus admodum reverendus dominus Thomas Feőley abbas Pilisiensis et canonicus Iaurinensis, pro se et successoribus personaliter constituti, matura prius et exacta intra se se deliberatione praehabita, sponte et libere confessi exstiterunt pariter et retulerunt hunc in modum: Qualiter quaedam causa et differentia olim iam inter praedecessores ipsarum partium, ratione et praetextu metarum possessionum Chakany, praefati domini abbatis, ac Fölseő et Also Ianyok vocatarum, dictarum virginum Sanctimonialium in comitatu Poseniensi existentium, mota et suscitata fuisset, ac inter ipsas quoque partes fatentes hactenus viguisset; volentes partes ipsae liti, cuius incertus est exitus, finem imponere, pacisque amoenitate frui potius, quam odiosas lites contra se se invicem fovere, ac variis expensis et curis se se fatigare, ordinatione reverendissimi domini

Emerici Lossi episcopi Varadiensis, praepositi maioris, vicarii que ecclesiae metropolitanae Strigoniensis ac generalis causarum auditoris, ac sacrae cesareae regiaeque maiestatis consilarii, item praefati Andreae Fabritii, nec non egregii Martini Gudoczy sedis iudiciariae suae maiestatis assessoris et notarii nostri, interveniente medio eorundem, ad hanc, quae sequitur, devenissent pacis unionem perpetuo duraturam, prout se devenisse retulerunt coram dictis fratribus nostris: Quod sopitis et condescensis eiusmodi litibus et controversiis, certas metas terreas quinque a parte praedictae possessionis Chakany a meridionali, et alias quinque praetactarum utriusque Iányok ab orientali plagis, sibi invicem correspondentes, secus viam Nagy Magyar, aliter Kiraluth dictam, ex utraque parte eiusdem viae, pro qua sat magnum spatium relictum est, per bona intervalla et quidem duas primas metas iuxta viam Vásárosúth dictam, a septentrionali plaga erexissent, quas futuris semper temporibus iudices dictarum possessionum utriusque partis simul singulis annis renovari facere tenebuntur, sub mulcta duodecim florenorum per dominos ipsorum exigenda; pascuatio etiam tempore arationis agrorum in eisdem limitibus colonis utriusque partis communis libera sit. Quod si autem quae partium ipsarum huiusmodi transactionem et concordiam in toto, vel in aliqua sui parte violare, aut excogitata quavis ratione palam vel occulte retractare, eidemque renunciare attentaret, ex tunc talis pars violans, contra partem praemissa observantem, dominus quidem terrestris in ducentis, colonus vero in centum florenis hungaricalibus, medio vicecomitis, vel unius iudicium et iurati praetacti comitatus Posoniensis, de bonis et rebus partis violantis, ad instantiam partis praemissa observantis, saltem vigore praesentium, abscissis omnibus iuridicis remediis, exigendis convinctur et convicta habeatur ipso pariter facto toties quoties. Ad quae omnia praemissa et quaevis praemissorum singula observanda partes praenotatae se se obligassent et obligatas reddidissent, prout obligarunt et reddiderunt coram praefatis fratribus nostris, harum notarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in festo Beatae Margarethae virginis et martyris. Anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo secundo.

1632. jul 13.

XCVII.

Bécs. 1632. julius 22.

Ferenczffy Lőrincz jelenti, hogy őfelsége Kolonich Ernő válaszárol értesült s elrendelte ennek közlését Füley Tamás pilisi apáttal.

Negotium abbatis Pilisiensis propositum fuit suae maiestati, qualiter nimirum rescribat dominus Ernestus a Kolonich ad requisitionem suae maiestatis, quid praeterea actum fuerit per cameram suae maiestatis Hungaricam. Ulterior suae maiestatis resolutio eiusmodi subsequuta, ut communicetur ipsi abbati rescriptum domini a Kolonich pro informatione; quid vero per amplius suggerere velit ipse abbas, integrum erit ipsi. Per sacram caesaream regiamque maiestatem, Viennae, vigesima secunda mensis iulii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo secundo. Laurentius Ferenczffy.

Hátára ez van írva: Venerabili Thomae Füley, abbati Pilisiensi etc. assignandum. Alatta pecséttel.

Papirra irt eredetije: a magyar országos levéltárban, Eccl. Cam. Fasc. 84. nr. 5., vág-sellyei iratok között.

XCVIII.

Ebersdorf. 1632. szeptember 18.

II. Ferdinánd király megbagyja, hogy a m. kir. kamara a pilisi apátságra vonatkozó iratokat Füley Tamás számára adja ki.

Magnifici et egregii fideles nobis dilecti. Requisiti sumus nomine et in persona fidelis nostri venerabilis Thomae Füley abbatis Pilisiensis, archidiaconi Comaromiensis et canonici ecclesiae Jauri-ensis, ut si qua litteralia instrumenta et documenta super praefata sua abbatia Pilisiensi et bonis ad illam pertinentibus in archivis istius camerae nostrae hungaricae extarent, illa in paribus, pro iurium suorum tuitione, per vos extradari demandaremus. Qui cum ab aequitate nihil alienum petat, fidelitatem vestram clementer hortamur, vobisque harum serie benigne committimus et mandamus, quatenus in archivis istius camerae nostrae hungaricae, siquae

litteralia documenta et instrumenta super antedicta abbatia Pilisiensi et bonis ad illam pertinentibus exstabunt, illa diligenter excerpta supradicto abbati Pilisiensi, pro futura iurium suorum cautela, in transsumpto extradere facere velitis et ordinetis. Executuri in eo benignam nostram voluntatem, quibus de reliquo gratia nostra benigne propensi sumus. Datum in castro nostro Eberstorff, die decima octava mensis septembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo secundo. Ferdinandus. 1632. szept. 18.

Papirra irt eredetije: a magyar országos levéltár kancelláriai osztályában, az 1632-ik évnél, 245. sz. a.

XCIX.

Pozsony. 1634. január 5.

A pozsonyi káptalan felszólítja Füley Tamás pilisi apátot, hogy szolgáltatson elégtételt Benedek Lukács vőki jobbágyinak azon sérelemért, melyet ez Nagy Albert, Krajczár Bálint és Mihály csákáni jobbágyok részéről szenvedett.

Admodum reverende domine frater, in Christo nobis observandissime. Salute praemissa, annum hunc novum pacificum, hilarem, salutarem et ex omni parte beatum, valitudinemque prosperam dominationi vestrae admodum revendae precamur. Colonus noster Welkiensis, providus Lucas Benedek graviter queritur, quod quum diebus superioribus proxime praeteritis, ex nundinis in oppido Csötörtök celebratis, domum redire habuisset, ac in pago vestrae admodum dominationis Chakany substitisset, tunc coloni et subditi dominationis vestrae Chakaniensis, nominaliter Michael et Valentinus Kraiczar ac Albertus Nagy, cum aliis complicibus suis, in ipsum colonum nostrum violenter irruissent, ac ad terram deiectum enormiter verberassent, rhedamque eius cum equis in aream domus dominationis vestrae admodum reverendae induxissent, ac ibi tandem, donec ipsorum voluntati placuit, detinuissent. Antequam autem ad aliud remedium procedamus, duximus vestram dominationem admodum reverendam hisce requirendam, rogantes eandem fraterne, curet dicto colono nostro in facie loci ius et iustitiam administrari,

1634. jan. 5. iure regi requirente. Alioquin nos, iuxta articulos novarum publicarum regni constitutionum, super huiusmodi factis et violentiis editos, iure processuros. In reliquo vestram dominationem admodum reverendam feliciter valere cupientes et optatum responsum expectantes. Posonii, die quinta ianuarii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo quarto. Admodum reverendae dominationis vestrae servitores et fratres in Christo capitulum Posoniense.

Papirra irt eredetije a zirczi apátsági levéltárban, a vágsellyei iratok között 9. sz. oklevél.

C.

Győr. 1634. júnus 12.

Füley Tamás pilisi apát a győri káptalan előtt tiltakozik azon határjárás ellen, melyet Pázmány Péter esztergomi érsek és Erdeődy Pálffy István Buthirián birtokon tartatott.

1634. jún. 9. Nos memoriae etc., quod admodum reverendus dominus Thomas Füley abbas de Pilis, archidiaconus Comaromiensis ac frater et canonicus noster, nostram personaliter veniens in praesentiam, per modum solemnem protestationis, contradictionisque et reclamationis, nobis significari et delegi curavit in hunc modum: Quomodo superioribus hisce diebus, feria sexta proxima nimirum post festum sacratissimae Pentecostes proxime praeteritum, eminentissimus et reverendissimus princeps ac dominus dominus Petrus Pazmany, sacrae Romanae ecclesiae tituli Sancti Hieronymi presbyter cardinalis et archiepiscopus ecclesiae metropolitanae Strigoniensis etc., ac spectabilis et magnificus dominus Stephanus Pálffy de Erdeőd, comes Posoniensis etc., in territorio possessionis Buthirian, in comitatu Posoniensi existentis, habitae, quae inter possessiones Szunyodgy et Vereknye, omnino in dicto comitatu Posoniensi adiaceret et ad dictam abbatiam de Pilis pertineret, medio generosi domini Georgii Hadritii, magistri prothonotarii palatinalis, quasdam metarum reambulationes et erectiones peragi curavissent. Cui quidem metarum reambulationi et erectioni, ac abalienationi idem dominus protestans in facie loci, coram dicto domino etiam protho-

notario, ac aliis quam plurimis convocatis vicinis et commetaneis contradixisset et reclamavisset, rogando eundem dominum prothonotarium, ut in relatione executionis eiusdem metarum reambulationis eandem contradictionem factam inseri curare vellet. Verum non curata huiusmodi contradictione ipsius domini protestantis, idem dominus prothonotarius ibidem novas metas erigi curavit, damno et praeiudicio eiusdem domini abbatis, consequenterque praenotatae abbatae suae de Pilis et proprietatis eiusdem gravi et manifesto. Ob hoc idem dominus protestans, facta coram nobis solemniter superinde protestatione, eiusmodi metarum reambulationi et erectioni prout tunc, ita etiam nunc contradixisset et reclamavisset; prout contradixit et reclamavit protestando publice et manifeste coram nobis. Harum etc. Datum feria secunda proxima post festum Sanctissimae et Individuae Trinitatis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo quarto.

1634. jun. 12.

A győri káptalan országos levéltárában : Protocoll. anni 1634. fol. 54.

CI.

Bécs. 1636. márczius 10.

Pálffy Mátyás heiligenkreuzi perjel tudatja Füley Tamás pilisi apáttal, hogy Pálffy Pált megkérte a pilisi apátság okiratainak a magyar kir. kamarából kiadására.

Admodum reverende domine, domine plurimum observande, salutem in domino et religiosa mea obsequia! Admodum reverendae dominationis vestrae litteras dieq uarta martii exaratas per famulum illustrissimi ac reverendissimi domini Draskouits accepi, quibus a me informationem expetit, quidnam hactenus circa negotium concreditum actum sit vel agatur. Referre autem aliud non possum, quam quod hactenus apud cameram Ungaricam laboraverimus, ut inde pro confirmatione causae aliquid eliceremus; ex integro vero intentum nostrum impetrare praeter spem nondum potuimus. Ideoque nec sacram caesaream maiestatem absque liquido fundamento molestare noluimus, oblivioni tamen rem minime trademus, modo firmis instrumentis ex camera Hungarica tradendis, quae in

márcz. 4.

dies expectantur, nos inniti contingat. Illustrissimus dominus Paulus Palfy omnino se auxilio adfuturum asseveravit, et in aulica camerae reverendissimo domino praesidente, quid desiderari amplius possit. Cum nullis conatibus parcat, vix video; mea autem servitia erga admodum reverendam dominationem vestram semper sunt paratissima; solum igitur moram aliquam protraxit adversa valitudo illustrissimi domini Palfy, qui morbi causa Viennae detentus camerae praesens esse aliquamdiu non potuit. Quamprimum aliquid fructuosi peregerimus, de omnibus certior reddam admodum reverendam dominationem vestram, me eidem, eandem vero divinae bonitati quam humillime commendans. Datae Viennae, in Aula Sanctae Crucis, die decima martii, anno Millesimo sexcentesimo trigesimo sexto. Admodum reverendae dominationis vestrae paratissimus servus frater Matthias Palfy prior et professus ad Sanctam Crucem. m. p.

1636. márcz. 10.

Hátára ez van írva: Admodum reverendo domino Thomae Füley, cathedralis ecclesiae lauriensis canonico, nec non sacri Cisterciensis ordinis abbati Pilisiensi meritissimo, domino et patrono plurimum observando.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában fasc. 84. nr. 23. a vágsellyei iratok között.

CII.

Győr. 1636. szeptember 8.

Füley Tamás pilisi apát közli a magyar királyi kamarával azon régi tervét, hogy neki célja, a pozsonyi rendház fölépítése után, negyöt cziszterczi rendtaggal egyetemben, szerzetes életet élni.

Illustrissime comes, magnifici generosi domini, patroni et fautores gratiosissimi! Salute praemissa, servitiorum meorum humillimam commendationem. Intellecto ea, quae ad humillimam meam requisitionem illustrissimae, magnificae et generosae dominationes vestrae rescripserunt, mentis voluntas, cum perseverantis intentionis meae studio, semper ea fuit, ut locum illum, ad divini cultus perpetuum honorem ab abbatibus Pilisiensibus olim erectum, aedificiis ornarem, et consecratum iterum omni conatu et pro posse meo, si non ad pristini decoris nitorem, saltem ad aliquam ornamentum

speciem, et habitandi commoditatem reaedificando restaurarem. Apparent adhuc certa habitaculorum vestigia et nonnulla requisita, quae aliquando propriis oculis diligenter aspexi et perlustravi, non aliud praeferens, quam coenobitarum antiquitus fuisse urceptacula. Ne autem domus illa cum turri perpetuo maneat a divino cultu vacata et aliena, atque perpetuae oblivionis caligine sepulta: statui divina gratia mihi opitulante, cum patrociniis illustrissimarum, magnificarum et generosarum dominationum vestrarum firmo proposito sacellum ibidem cum cellulis, secundum loci capacitatem, exstruere, ubi cum quatuor aut quinque fratribus aviti ordinis vivere et residere, salutaribusque exercitiis illustrare et Deo psallendi morem et fervorem nunquam intermittere. Et hoc est certa et omnimoda me obstringendi voluntas et intentio, quam inviolatam Deo auspice servare cupio et volo. De caetero me illustrissimarum, magnificarum et generosarum dominationum vestrarum gratiae et patrocinio commendando, quas etiam feliciter valere cupio. Iaurini, die octava mensis septembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo sexto. 1636. szept. 8. Dominationum vestrarum illustrissimarum magnificarum et generosarum responsum cum gratiosa superinde, informatione expectans, humilis sacellanus Thomas Füley abbas de Pilis. m. p.

Hátára ez van írva: Illustrissimo comiti, magnificis et generosis dominis, nec non praefecto, caeterisque sacratissimae caesareae, regiaeque maiestatis camerae Hungaricae consiliariis etc. dominis et patronis gratiosissimis.

Papírra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában: fasc. 84. nr. 25. a vágsellyei iratok között.

CIII.

Győr. 1636. szeptember 30.

Füley Tamás pilisi apát a magyar kir. kamarát megkéri, pártolja őfelségénél azon kérvényét, mely szerint apátságának egykori pozsonyi épületét rendházáá kívánná alakítani.

Illustrissime comes, magnifici et generosi domini, domini patroni gratiosissimi. Devotarum orationum mearum perpetua suffragia, cum humili servitiorum meorum commendatione. Quod occupatione gravi in negotiis suae maiestatis regiae et caesariae,

illustrissima, magnificae et generosae dominationes vestrae teneantur, neque propterea in consultationem meam, toties sollicitatam, as-summere quiverint, ex rescriptis earundem intellexi. Moram fere libenter paratus sum; modo mei, alias sollicitudine pleni et informationem gratiosam praestolantis non obliviscantur. Neque desiderabili illustrissima, magnificae et generosae dominationes vestrae spe, favore et patrocinio me frustrari patiantur; sine quo propositum meum pium et salutare, optatum sortiri exitum vix potest. De caetero easdem bene valere cupio. Jaurini, trigesima die septembris. Anno Millesimo sexcentesimo trigesimo sexto.

1636. szept. 30

Papirra irt eredetije a zirczi apátsági levéltárban, a vágsellyei iratok között. 11. sz. oklevél.

CIV.

Győr. 1637. márczius 29.

Füley Tamás pilisi apát megkéri a magyar kir. kamarát, támogassa a pozsonyi házra vonatkozó ügyét a királynál.

Illustrissime comes, magnifici et generosi domini, domini patroni gratiosissimi. Salute praemissa, servitiorum meorum in gratiam illustrissimae, magnificarum et generosarum dominationum vestrarum humilem commendationem. Non dubito, quin recenti adhuc teneant illustrissima, magnificae et generosae dominationes vestrae memoria, qualiter in nuper elapsi anni decursum, iteratis vicibus ratione domus et turris, Posonii ad ripam Danubii, ab abbatibus Pilisiensibus, praedecessoribus meis extructis, institerim: ut gratiosa tandem informatione ab illustrissima, magnificis et generosis dominationibus vestris accepta, (in qua totius meae intentionis et conatus cardo vertitur), munitus et promotus perficere mihi licerent ea, quae ad laudem nominis Dei faciendam decreverim. Verumenimvero hactenus quasi repulsam passus, dilatione mihi proposita, ad aliud tempus, propter varias, easque arduas earundem illustrissimae ac magnificarum dominationum vestrarum occupationes, reiectus sum. Iam alacriori, fidentiorique spe erectus, cogor iterum ad illustrissimam, magnificas et generosas dominationes vestras confugere, eas-

demque humiliter orare: Dignentur me, apud suam maiestatem caesaream, regiamque, dominum nostrum clementissimum, gratiosa informatione promovere, conatuique meo, omni studio favere, et pio in Deum affectu adiuvere. Quam gratiam illustrissimae, magnificarum et generosarum dominationum vestrarum perpetuis orationibus et continuis sacrificiis promovere non desistam; gratiosum superinde expectando responsum. Servet Deus illustrissimam magnificas et generosas dominationes vestras perpetua felicitate diutissime incolumes. Jaurini, die vigesima nona mensis martii, anno Domini 1637. márcz. 29. Millesimo sexcentesimo trigesimo septimo. Illustrissimae, magnificarum et generosarum dominationum vestrarum humilis servus et sacellamus Thomas Fwley abbas Pilisiensis.

A levél külsején a czim így hangzik:

Illustrissimo Comiti, Magnificis ac Generosis dominis dominis N. et N. Canerae Hungaricae, Sacratissimae Caesareae, Regiaeque Maiestatis Praefecto et Consiliariis etc., Dominis Patronis mihi gratiosissimis. Pósonii.

Papirra írva; a vörös viaszba nyomott papir pecsét nyomaival; s ez olvasható rajta: Th; a többi része le van mosódva és töredezve.

Eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában. Fasc. 68. nr. 65.

CV.

Győr. 1642. ápril 24.

Füley Tamás pilisi apát a pozsonyi házakat, szőlőket és vámokat száz-hatvan magyar forintért egy évre bérbe-adja Pozsony városának azon kikötéssel, hogy a bérlő az apátság összes jogait épségben fentartsa.

Nos Thomas Füley, ecclesiae Beatae Mariae Virginis de Pylis abbas, cantor et canonicus Iauriensis, memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod nos proventus et census nostros, ex abbatis nostra Pilisiensi, nobis apud civitatem Posoniensem singulis annis cedentes, et a certis quibusdam civibus eiusdem regiae ac liberae civitatis Posoniensis ac eorum successoribus, ratione domorum et vinearum, in dicta civitate et eiusdem suburbiis, nec non promonthoriis existentium, ac in ipsorum iudicis, magistri civium ac iuratorum libro fundi specialiter insertorum annuatim, vigore cuiusdam regesti, sub nostrorum praedecessorum abbatum sigillo iisdem iudici, magistro ci-

1642.

vium ac iuratis civibus concredito debentes; tum etiam medietatem pensionis et tributi, una cum tertia parte ex thelonio nostro de Chötörtökkel, apud antefatam civitatem Poseniensem provenientium, pro hoc anno dumtaxat Millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo, in et pro centum sexaginta florenis hungaricis, a nobis iam realiter levatis et perceptis, in arendam elocavimus, arendavimus et ad utendum, fruendumque benevole concessimus, prout elocamus, arendamus et benevole concedimus; ea tamen sub conditione et ratione, ut expleto praeinserto anno, liberam habeamus rursus praetactorum omnium proventuum et reddituum abbatae nostrae Pilisiensis ad nos recipiendi et occupandi auctoritatem; ea quoque cum expressa conditione, ut nimirum iidem iudex, magister civium ac iurati cives praelibatos proventus, census et redditus non solum ex promontoriis et domibus, verum etiam ex thelonio antedictae abbatae nostrae Pilisiensis cedentes, omni, qua par est, fide et diligentia, iuxta regesti nostri et ipsorum librorum fundi continentias, ab illorum civibus et aliis extraneis quibuscunque, hoc in scripto anno exigere, et ad reipublicae illorum commodum percipere, interim tamen regesti ac tributi thelonii nostri iura ita custodire teneantur, nequid inde, vel relaxandi, vel abalienandi, vel quo vis alio permutationis titulo, detrahatur; quemadmodum haec omnia firmiter observare et huic nostrae voluntati, mentique refragari, nec in uno vel altero contra venire iidem iudex, magister civium et iurati cives, testantibus litteris suis reversalibus, decernendo solemniter promiserunt, dolo et fraude remotis. Quibus quidem ut maior fides adhibeatur, easdem sigilli nostri abbatialis munimine propriae manus subscriptione roborari fecimus. Datum Iaurini, in festo divi Georgii martyris. Die vigesima tertia aprilis.¹ Anno Domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo. Idem, qui supra.

1642. ápr. 24.

Papirra irva; IV. János pilisi apát pecsétjével,² melyet a többi nyugtatónál is használ úgy ő (Füley Tamás), mint apát-utódja, Szelepchényi György.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. M. nr. 1. c.

¹ A keltezés az eredeti oklevélben hibás, mert Szent-György napja ápril 24-ére esik.

² Lásd ezen pecsétet: *Békefi Remig*: A pilisi apátság története. 1. k. 264. l.

CVI.

Bécs. 1642. deczember 27.

III. Ferdinánd király, Füley Tamás pilisi apát halála után, Póbronczy Szelephényi Györgyöt nevezi ki pilisi apátnak.

Nos Ferdinandus Tertius etc. memoriae commendamus etc., quod nos inducti meritis et virtutibus, morumque integritate et aliis laudabilibus animi dotibus fidelis nostri Georgy Zelepchény, electi episcopi ecclesiae Nonensis, quibus ipsum Dei Altissimi munere insignitum et ornatum esse, ex certorum fidelium nostrorum fidedigno testimonio, cognovimus; eundem itaque Georgium Zelepcheny, tanquam personam idoneam et benemeritam, ad abbatiam infulatam Pilisiensem, nunc per mortem et decessum venerabilis quondam Thomae Füley, eiusdem abbatiae Pilisiensis ultimi, veri, legitimi et immediati possessoris, de iure et de facto vacantem, auctoritate iuris patronatus nostri regii, quod in conferendis omnibus regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum ecclesiis et beneficiis, instar divorum quondam Hungariae regum, praedecessorum nostrorum felicis memoriae, optimo iure habere et exercere dignoscimur, eligendum et nominandum, eidemque dictam abbatiam Pilisiensem, simul cum omnibus bonis eiusdem temporalibus, oppidis, videlicet pagis, villis, possessionibus, praediis, sylvis, agris, pratis, proventibus, obventionibus et emolumentis, iuribusque quibuslibet possessionariis et pertinentiis, quocunque nomine vocitatis, ubivis in regno nostro Hungariae habitis et existentibus, ad eandem abbatiam de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, dandam et conferendam, ac ei, cuius interest, pro confirmatione obtinenda praesentandum duximus, imo eligimus, nominamus, praesentamus, damusque et conferimus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum Viennae, vigesima septima mensis decembris, anno Domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo.

1642. decz. 27.

CVII.

Győr. 1643. január 7.

Szapáry András közli a magyar kir. kamarával, hogy Füley Tamás közczélra és a végváraakra mit sem hagyott végrendeletében.

Generosi domini, fautores et collegae mihi observandissimi! Servitiorum meorum addictissimam commendationem. Antequam litteras generosarum dominationum vestrarum, secunda ianuarii, Posonio ad me exaratas percepissem, tam ex informatione admodum reverendi domini Matthiae Vörös, praepositi Sancti Salvatoris de Papocz, necnon vicarii episcopatus Iauriensis, alias eiusdem condam Thomae Füley abbatis Pilisiensis testamentariae dispositionis executoris percepi, quam etiam visis et perlectis originalibus testamenti eiusdem abbatis Pilisiensis, manifestissimum esse animadverti eundem abbatem in ea parte praedecessorum vestigiis insistentem, procon finiis et publico bono nihil penitus legasse. Quod generosis dominationibus vestris significare non intermisi. De caetero generosas dominationes vestras feliciter valere desidero. Datum Iaurini, die septima ianuarii, anno Millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio. Generosis dominationibus vestris servitor addictissimus. Andreas Szapary m. p.

1643. jan. 7.

Hátára ez van írva:

Generosis Dominis N. N., Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis camerae Hungariae consiliariis etc. Dominis Fautoribus et Collegis mihi observandissimis, Posonii.

Kivülről pecsét nyomaival.

Papirra irt eredetije a magyar országos levéltár kamarai osztályában. Fasc. 68. nr. 68

CVIII.

1643. február 9 és 10.

A pilisi apátság apátlb-marótlbi és szántói birtokán levő jobbágyok és zsellérek neve, joga s kötelezettsége és a két birtoknak jövődelme.

Bona abbatae Pilisiensis:

Maroti. Possessio Apathy in comitatu Honthensi, ad abbatiam Pilisiensem pertinens, et eiusdem possessionis nuncii Clemens Ches-

nek, Simon Dobos sub iuramento retulerunt anno Millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio, die decima februarii.

Commetanei :

Egegh coloni praepositi Saghiensis, Nadas, Dalmad et Szud, nobilium diversorum.

Coloni:

Melchior Paszcier	inquilinus.		
Adam Vadinszky	"		
Meldner (?) Ordrig	"		
Matthias Zhrin	"	terras habens.	
Grogorius Lajsomszky	"	"	"
Gregorius Kurliak	"	"	"
Simon Dobos $\frac{1}{2}$	"	"	"
Melchior Theszarky	colonus $\frac{1}{2}$		
Antonius Halecz	inquil.	terr.	hab.
Thomas Czernak	"	"	"
Martinus Thorda	colonus.		
Marcy Czernak	colonus.		
Thomas Rekel	inquil.	terr.	hab.
Thomaz Drazta	colonus.		
Matthaeus Kozár	"		
Ambrosius Osuald	colonus.		
Andreas Pracdomszky	inquil.	terr.	h.
Michael Bangha	colonus.		
Gregorius Kozar	"		
Georgius Kozar	"		
Holecz Laurincz	inquil.	(ujabb kéz írása)	
Jacobus Lenczianszky	colonus.		
Gregorius Drazta	inquil.	ter.	hab.
Blasius Kovacz	inquil.		
Gabriel Hucziar	inquil.		
Joannes Dobos	inquil.	terr.	habens, domus pastoris.
Stephanus Halecz	colonus.		
Joannes Siasky	inquil.	t.	h.
Georgius Lenczianszky	colonus.		

Mathaeus Dobos inquil. t. h.

Nicolaus Kozar col.

Benedictus Rasko inquil t. h.

Martinus Kutliar colonus.

Gregorius Kozar „

Laurentius Mihla i. t. h.

Clemens Chesnek col.

Martinus Krajczy i. t. h.

Benedictus Zhrin colonus, iudex huius anni.

Theszarszky Simon colonus.

Valentinus Henchy i. t. h.

Anthonius Sixo „ „ „

Thomas Holecz col.

Caspar Both „

Caspar Drazta „

Andreas Thorda inquil. t. h.

Vineas habent in promontoriis Baba et Maczkás hegye.

Nonam dant ex vineis, decimam capitulo Strigoniensi.

Possessionum Szantho et Maroth decimam frugum et vini flor. 32 (újabb irással oda van szurva: olim) arendabant.

Census: Singulis annis singuli coloni pro festo S. Martini episcopi dant flor. 1.; inquilini terras habentes flor. $\frac{1}{2}$, non habentes d. 25.

Pro eodem festo S. Martini coloni dant tritici metretas Carponenses 2., item avenae similiter metr. 2, siliginis metr. 1.; inquilini vero terras habentes medietatem, id est singuli tritici metretam 1, avenae 1, siliginis metret. $\frac{1}{2}$

Inquilini vero terram non habentes medietatem istorum, hoc est tritici metr. $\frac{1}{2}$, avenae simul $\frac{1}{2}$, et siliginis unum quartale.

Tempore vindemiae singuli ipsorum egy egy akótul, a ky eő nekik dezmatul meghmarad, egy-egy pintet adnak.

Pro festo S. Martini coloni singuli dant caponem 1., inquilini terras habentes dant unum caponem, et proportionaliter inquilini non habentes terras.

Pro officiali solvebant oleum.

1) Degunt iuxta fluvium Verpecz vocatum.

2) Habent calamitates ab incolis possessionis Egegh, sclavo-

nice Hcroncze (?) dictae, ratione metae Ribnik, Macskas, quas paraverunt ydem de Egegh.

Vineam habent pro abbate, quae quindecim fossoribus potest coli; hanc tenentur colere inquilini tam terras habentes, quam non habentes.

Agri similiter habentur Tobla feold vocati, quos ipsi colere et inseminare tenentur; semen tamen sumitur ex tritico, quae tenentur dare pro festo S. Martini, demetunt illas fruges pagalini.

Quilibet colonorum pro inseminata cuiuslibet anni in autumno — septem iugera pro se, similiter in vere septem iugera.

Sylvas habent vetitas et liberas, quas dividunt inter se, sed multum detrimenti habent a Palakiensibus, qui pro praesidiis multum auferunt ex dictis silvis.

Feneta habent pauca, pro una sessione vix in duos currus possunt falcare. Nam Egeghienses violenter occuparunt illis multa prata.

Alieni a vinea integra solvunt unum fertal avenae, duos capones et duas tortas, item per denarium a quavis urna vini decimata.

Ex decima vini et frugum datur sedecima plebano ipsorum.

Maroth annuatim solvebat olim, hoc est anno Domini 1584. 1584.
florenos 80.

Tenentur annuatim pro festo Pentecostes, Paschae et Nativitatis tria vasa vini educillare.

Tenentur annuatim a Nativitate usque festum Sancti Michaelis vinum domini educillare.

In hac possessione Thomas Füley anno 1616 habuit ex 1616.
oeconomia, seu aratura colonorum tritici saponos 42, avenae 55.

Item tenentur dare tempore bachanaliorum damam et duos lepores.

In festo Nativitatis tenentur a qualibet sessione egy kappant.

Pro festo Resurrectionis ova decem quisquis colonus, et inquilinus 5 ova.

Pro hoc anno conveni cum illis, ut a laboribus et itineribus longinquis liberi tantum teneantur praestare domesticos labores circa vinearum et agrorum proventuum recognitionem.

Praestabunt pro eliberatione laborum — — proportionaliter ad censum — dant florenum 1, pro eliberatione laborum dant duos, et qui medium pro labore unum.

Facit haec summa una cum censu a pago isto florenos 87; nam sunt 29 sessiones, computando inquilinos duos pro uno sessionato.

Szantho anno 1643, die 9-a februarii.

Possessio ad abbatiam de Pilis pertinens in comitatu Honthensi. Eiusdem possessionis nuncii Benedictus Berza, Andreas Paxi.

Commetanei eiusdem possessionis Fűzes Gyarmath, Ladani (Ludán), Demend, Magyarad, Dalmad, Bori, Chyank.

Coloni eiusdem possessionis:

Nicolaus Nagy Lukach.

Clemens Beszedes (deserta).

Gregorius Szabo colonus.

Andreas Mygle inquilinus.

Michael Kovacz „

Domus libera.

Michael Bersa inquilinus.

Ioannes Farkas „

Michael Pascha „

Mathias Muzik, deserta, sed tamen domus est extructa.

Mathaeus Toth (deserta).

Ioannes Rafay inquilinus.

Thomas Herczeg (deserta).

Ambrosius Tomcza „

Laurentius Herczegh „

Demetrius Kosik „

Thomas Berza colonus.

Stephanus Paxy (deserta).

Albertus Szabo „

Andreas Berza colonus.

Márkus Benedek „

Ioannes Muzik (deserta)

Mathias Szabo colonus:

Ioannes Szabo „

Mathias Bania „

Andreas Paxy inquilinus.

Matheus Thorda inquilinus
Ioannes Czelladro (deserta).
Mathias Bania „
Mathaeus Bania inquilinus.
Blasius Lukacz „
Albertus Kovacz „
Thomas Holecz (deserta).
Benedictus Berza colonus.

Habent vineas in promontorio ipsorum Chonkas et Belseő hegy.

Domino terrestri dant singulis annis singuli coloni integras sessiones colonicales possidentes ab integris sessionibus pro festo S. Martini florenum 1, mediarum sessionum coloni denarios 50.

Singuli item pro festo S. Martini tritici saponem 2. Bathienses, avenae 2, siliginis 1.

Inquilini nihil solvunt, qui terras arabiles non habent.

Habet dominus molendinum, ex quo annuatim sexaginta saponem possunt proveniri.

Habent molestias ab incolis Fwszes Gyarmath, ratione sylvarum ab iis occupatarum. Quae res indiget rectificatione.

Moram ducunt penes fluvium, ubi est aqua acida.

Habent terras, prata, sylvas sufficientes; pro omni insemminatura unius sessionis iugera 6.

Habetur vinea una et alia occupata a domo libera; quam colit quidam colonus. Videndum, quo iure vineam tenerentur colere subditi dictae possessionis.

Habet abbas iugera 8 pro qualibet insemminatura, ita, ut quilibet colonus unum iugerum teneatur insemmina reextritico, Ako buza vocato.

Ligna tenentur convehere domino terrestri, aut pro convectura solvere.

Vinum domini terrestris tenentur educillare sicut Marothienses. Ita practicatum est etiam tempore domini Misskey.

Anno 1616. Thomas Füleý habuit in hac possessione ex oeconomia, seu aratura colonorum tritici cubulos 62, avenae 69. 1616.

Censum annuum dabant olim in quatuor terminis, pro festo S. Michaelis, Georgii, Purificationis, S. Martini integri coloni denarios 40, mediae dicto modo in festo S. Martini solvunt florenum unum, sicut et Marothienses. Indigeret res rectificatione.

Item tenentur dare tempore bachanaliorum unam damam et unum leporem.

Pro festo Nativitatis tenentur a qualibet sessione caponem 1.

Pro festo Resurrectionis ova 10.

Horum eadem natio, quae Marothiensium, iuxta conventionem huius anni. Summa illorum una cum censu et eliberatione laborum fecit florenos 37, denarios 50.

Utriusque possessionis summa pecuniaria facit florenos 124 $\frac{1}{2}$.

Szelepchényi Mihály ezt irta még rá:

Memoriale: Louczanszky Jakabnak kell venni — 10 $\frac{1}{2}$. Geczre Benedek az nevű új bort küldje meg nekem.

Marothon jutott buza: cruces tritici 86, manipuli 6; speltae cruces 7, manipuli 4.

Szanton cruces 54 una cum sedecima.

Memoriale: 1) Az keresztényi pénzt szekereken meg kell venni per denar. 12. — 2) Szolgáktul, kiknek vetések vagyon per denar. 12, ha az tiz keresztet nem excedál; hacsak eőt keresztet teszen is, meg kell venni. — 3) Az mennyi arató leszen, mindeniktül arató pénzt per denar. 12. — 4) Pásztoroktul. Nb. Akoló buza. Szelepchény Mihály m. p.

Eredetije, papírra írva, Esztergomban, a garam-szent-benedeki convent országos levéltárában. Fasc. 3. nr. 52.

CIX.

Pozsony. 1643. május 31.

Vatay Lukács, a pozsonyi magy. királyi kamara tisztviselője, elismeri, hogy Pozsony-város hatósága a pilisi apátság vámjoga fejében esedékes bérlet-összeget, mely Szelepchényi György pilisi apát és a kamara között oszlik meg, nála lefizette.

Ego Lucas Vatay, sacrae caesareae regiaeque maiestatis camerae Hungaricae proventuum generalis perceptor, fateor et recognosco per praesentes, nobiles prudentes item et circumspectos dominos N. N. iudicem, magistrum civium et reliquos senatores civitatis liberae ac regiae Posoniensis, medio egregii domini Eliae Maurok,

camerarii civitatis praescriptae, census unius anni, id est a festo Sancti Gorgii anni proxime praeteriti, Millesimi sexcentissimi quadragagesimi secundi, usque ad festum itidem Sancti Georgii anni praesentis per decessum admodum reverendi quondam domini Thomae Füley, alias abbatis Pilisiensis, partim fisco suae maiestatis regio, partim vero admodum reverendo domino Georgio Szelepchsiny, moderno abbati itidem Pilisiensi, ex portu traiectus Danubii Posoniensis cedentem, florenos nimirum centum sexaginta, manibus meis praesentasse. Super quibus florenis centum et sexaginta, per me ad commissionem cameralem levatis, praefatos dominos iudicem, magistrum civium, cum reliquis senatoribus et camerario praedictis, praesentibus quietum et expeditum reddo. Actum Posonii, in officina perceptoratus camerae Hungaricae, die ultima maii. Anno Millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio. Lucas Vatay. m. p.

1642. ápr. 24.

1643. ápr. 24.

1643. máj. 31.

Papirra irva; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. fasc. M. nr. 1. d.

CX.

Lincz. 1648. augusztus 8.

III. Ferdinánd király, nehogy Szelepchényi birtok-jogát, az egyházi javadalmak összehalmozása czimén, bárki is megtámadhassa, — a pilisi apátságot Szelepchényinek újból adományozza.

Nos Ferdinandus Tertius, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae, comes Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc. memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod tametsi nos adhuc anno Millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo, die autem vigesima septima mensis decembris, abbatiam infulatam Pilisiensem fideli nostro reverendo Georgio Szelepchény, electo episcopo ecclesiae Nitriensis, locique eiusdem comiti perpetuo, consiliario nostro, ac aulae nostrae per dictum regnum nostrum Hungariae cancellario, benigne contulerimus, quam etiam hactenus ex praemissa benigna collatione nostra tenuit

1642. decz. 27.

et possedit. Ne tamen ratione illius abbatae aliqua disceptatio vel difficultas suboriri possit, tum ex eo, tum vero attentis et consideratis fidelibus servitiis ac meritis eiusdem cancellarii nostri, quae ipse in aula nostra continuo, aliisque variis occasionibus fideliter et utiliter exhibet et impendit, et quod etiam iuxta articulum novissimae diaetae Poseniensis idem cancellarius noster plura beneficia possidere valeat, eandem abbatiam infulatam Pilisiensem, simul cum omnibus bonis eiusdem temporalibus, oppidis, villis, possessionibus, praediis, sylvis, agris, pratis, proventibus, obventionibus et emolumentis, turribusque quibuscumque possessionariis et pertinentiis quocumque nomine vocitatis, ubivis in regno nostro Hungariae habitis et existentibus, ad eandem abbatiam de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, eidem, vita ipsius durante, dandam et conferendam duximus. Imo damus et conferimus. Harumstrarum vigore et testimonio litterarum. Datum in arce nostra Lincensi, Austriae Superioris, die quarta mensis augusti. Anno Domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo. Regnorum nostrorum romani duodecimo, Hungariae et reliquorum vigesimo tertio, Bohemiae vero vigesimo primo. Ferdinandus. (L. S.) Georgius Orozy. m. p.

1648. aug. 8.

Papira irt eredetije Esztergomban, a primási világi levéltárban : Lad. U. fasc. 7. nr. 158.

CXI.

Pozsony. 1670. julius 1.

Maholány János, Szelepcshényi György jószágigazgatója, ura nevében fölveszi Pozsony városától a pilisi apátság után eső, kétszáz magyar forintnyi bér-összeget.

1668.

Joannes Maholany bonorum archiepiscopatus Strigoniensis praefectus, fateor et recognosco per praesentes, quod ego summam illam ducentorum florenorum Hungaricalium, quam libera ac regia civitas Poseniensis, iuxta initum anno Millesimo sextentesimo sexagesimo octavo cum sua celsitudine archiepiscopali, occasione telonii traiectus Danubialis Poseniensis, iure abbatae Pilisiensis ad suam celsitudinem spectantis, contractum, quotannis totiesfato domino

meo clementissimo deponere et numerare tenentur, pro hoc quoque anno ab eadem civitate regia plenarie levaverim et perceperim; confirmatis nunc quoque de toto universis conditionibus in eodem contractu specificatis, iisdemque salvis permanentibus. Super quibus quidem per me plenarie levatis, praesentes meas superinde testimoniales eidem civitati regiae dedi, Posonii, prima die iulii. Anno Millesimo sexcentesimo septuagesimo. Idem, qui supra, Joannes Maholany.

1670. jul. 1.

Papirra irva ; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. fasc. M. nr. 1. f.

CXII.

Bécs. 1685. október 11.

Gubasóczy János pilisi apát elismeri, hogy a pilisi apátságot és saághi prépostságot illető okiratokat Kolonich Lipót győri püspöktől átvette.

Quietantia. Super litteralibus instrumentis, praeposituram Saghiensem et abbatiam de Pilis concernentibus, mihi infrascripto, eiusdem praepositurae et abbatae possessori moderno, in una cistula, cum inventario in eadem reperto, per illustrissimum et reverendissimum, dominum episcopum Iauriensem, Leopoldum comitem a Kolonich, resignatis. Viennae, undecima die octobris, anno Millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto. Joannes Gubasoczy archiepiscopus Colocensis. (L. S.)

1685. okt. 11.

Papiroson irt eredetije Esztergomban, a primási világi levéltárban: Lad. U. nr. 203.

CXIII.

Bécs, 1686. deczember 16.

I. Lipót király, Gubasóczy János halála után, a pilisi apátságot Korompay Péternek adományozza.

Leopoldus etc. memoriae commendamus, quod nos inducti meritis, fidelitateque et constantia, quibus fidelis noster nobis dilec-

tus reverendus Petrus Korompay, consiliarius et cancellarius noster Hungaricus aulicus, toto episcopatus sui Agriensis administrationis tempore et sub seditiosis Tökölianis tumultibus, erga nos firmissime propensus existens, se nobis gratum exhibere studuit, abbatiam beatae Mariae Virginis de Pilis, nunc post mortem et ex hac vita decessum reverendi olim Joannis Gubasoczy ultimi, veri et legitimi eiusdem possessoris de iure et de facto vacantem, simul cum omnibus suis iuribus et bonis temporalibus, oppidis videlicet, pagis, villis, possessionibus, praediis, sylvis, agris, pratis, proventibus et obventionibus, ac pertinentiis quiblibet, ad eandem abbatiam de iure et ab antiquo spectantibus, pertinereque debentibus, auctoritate iuris patronatus nostri regii, quod generaliter in omnibus praedicti regni nostri Hungariae et partium eidem subiectarum ecclesiis atque beneficiis, instar divorum condam Hungariae regum, praedecessorum nostrorum beatae recordationis, optimo iure habere et exercere dignoscimur, memorato Petro Korompay, alias episcopo Nitriensi dandam et conferendam duximus; imo damus et conferimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate nostra Vienna, Austriae, die decima sexta mensis decembris, anno Domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto. Regnorum nostrorum romani vigesimo nono, Hungariae et reliquorum trigesimo secundo, Bohemiae vero anno trigesimo primo.

1686. decz. 16.

A magyar országos levéltárban: Liber Regius. Nr. II. p. 552.

CXIV.

Pozsony, 1687. ápril 24.

Kracsun János pozsonyi kanonok, Korompay Péter pilisi apát nevében, fölveszi Pozsony városától a pozsonyi bérlet-összeget, a két-száz forintot, s erről nyugtatót állít ki.

1687. ápr. 24.

Anno Domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo septimo, die vigesima quarta aprilis, libera regiaque civitas Posoniensis, medio Matthaei Matkovich, sui camerarii deposuit a telonio provenientes et pendi solitos florenos ducentos, ad abbatiam Pilisiensem pro parte illustrissimi ac reverendissimi domini cancellarii Petri Korumpay

spectantes. Quos tanquam plenipotentarius praetitulati domini cancellarii regni Hungariae aulici, vigore praesentium, fateor, me percipisse et superinde quietasse, uti quieto per praesentes praefatam civitatem ac affidatam facio. Datum Posonii, die et anno, ut supra. 1687. Apr. 24.
Joannes Kracsun Posoniensis canonicus.

Papirra irva ; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. fasc. M. nr. 1. g/2.

CXV.

— Bécs. 1690. junius 17.

I. Lipót király, Korompay Péter halála után, Jaklin Balázst nevezé ki pilisi apátnak.

Nos Leopoldus etc. memoriae commendamus, quod nos benignum et condignum habentes respectum fidelium servitorum ac cumulatissimorum meritorum, prudentiaeque, virtutis et laudatae in rebus agendis dexteritatis atque experientiae, caeterarumque eximiarum qualitatum fidelis nostri nobis dilecti reverendi Blasii Jaklin, episcopi Tinniniensis et regii Hungarici aulici cancellarii et consilarii nostri, quibus eundem Dei altissimi munere insignitum et ornatum esse propria nostra experientia cognovimus: eidem igitur abbatiam beatae Mariae Virginis de Pilis, nunc per mortem et ex hac vita decessum reverendi Petri condam Korompay, alias episcopi Nitriensis, pariterque cancellarii nostri Hungarici aulici, ultimi videlicet eiusdem abbatae possessoris, de iure et de facto vacantis, auctoritate iuris patronatus nostri regii, quod generaliter in omnibus memorati regni nostri Hungariae et Partium eidem annexarum ecclesiis et beneficiis, instar divorum quondam Hungariae regum, praedecessorum nostrorum felicissimae reminiscentiae, optimo iure habere et exercere dignoscimur, simul cum omnibus suis iuribus et bonis temporalibus, oppidis videlicet, pagis, villis, possessionibus, praediis, signanter vero Szantó, Maroth in Honthensi, et Csákány possessionibus, ac praedio Apátfalva sic dictis, in insula Csallóköz, Posoniensi comitatibus, aliisque universis proventibus, obventionibusque et emolumentis, ac pertinentiis quibusbet, ubivis in annotato regno

nostro Hungariae, Partibusque eidem annexis, existentibus, habitis, ac ad eandem abbatiam de iure et ab antiquo spectantibus, pertinereque debentibus, dandam esse duximus et conferendam; imo damus et conferimus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum in civitate nostra Vienna, Austriae, die decima septima mensis iunii, anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo.

1690. jun. 17.

A magyar országos levéltárban: Liber Regius. Nr. III. p. 74.

CXVI.

Bécs. 1691. márczius 13.

Jaklin Balázs pilisi apát nem tudván a rossz karban levő csákáni és apátfalvi (szent-péteri) birtokot megjavítani, bérbe adja őket Pohroncz-Szelepcsényi Maholány Jánosnak.

Blasius Jaklin, episcopus Tinniniensis, abbas beatae Mariae virginis de Pilis, sacrae caesareae maiestatis consiliarius et per regnum Hungariae aulae cancellarius, memoriae commendo, tenore praesentium significando: Quod cum curia Csakaniensis, in insula Schüt, alias Csalloköz, comitatuque Posoniensi existens, ad abbatiam beatae Mariae Virginis de Pilis spectans, una cum suo pagello alio, desolata et ruinata sit, ut eandem de facili hoc gravissimo rerum statu absque maioribus expensis restaurare nequeam: ideo, ne amplius funditus ruinetur, quin potius populo et colonis augeatur, eandem possessionem Csakany, una cum toto suo territorio et praedio eo spectante, Apatfalva dicto, cunctisque eorundem emolumentis ac utilitatibus, spectabili ac magnifico domino Joanni Maholany de Pohroncz Szelepcsény, libero baroni in Eberhard, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliario et secretario Hungarico aulico, tali cum modalitate possidenda cessi, ut ideam dominus baro et sui haeredes, pro suo erga Deum et clerum zelo ac fervore, praefatam curiam, pagellum et praedium toto illo tempore, quo ego titulum abbatiae gesserō, possidere, fructusque et utilitates eorundem percipere, imo, si eandem abbatiam intra decursum decem annorum ad aliorum manus devenire contingeret, non prius prae-

missam curiam, pagum Csakany et praedium Apati, quam expletis decem annis remittere valeant atque possint. E contra autem interea temporis idem quoque dominus baro et sui haeredes praedictam curiam, nunc totaliter collapsam, pro commoda habitatione iuxta suum genium reaedificari curare, sessionesque colonicales, in quantum fieri poterit, ampliare, iuraque et immunitates eiusdem possessionis ac memorati praedii defendere et manutenere, tandemque me vita functo, aut interea eandem abbatiam sponte resignante, ac pro tunc praespecificato decennio elapso, eandem curiam, pagellum et praedium successori meo integre, iuris strepitu absque omni, resignare teneantur, sintque obligati. In cuius rei maius robur, praesentes affidatorias ab utrinque scriptas et sigillis usualibus roboratas exaravimus. Datum Viennae, Austriae, die decima tertia mensis martii. Anno Millesimo sexcentesimo nonagesimo primo. Blasius Iaklin episcopus Tinniniensis. m. p. Joannes Maholany m. p. (L. S.)

1691. márcz. 13.

Hiteles másolatban, papirra írva: a zirczi apátsági levéltárban. II. 911. 11. sz. okirat.

CXVII.

Bécs. 1691. szeptember 5.

I. Lipót király, midőn Jaklin Balázsnak, saját kérelmére, megengedi, hogy a camalduli szerzeteseket Zobor hegyére betelepíthesse, — kiköti, hogy számukra a szükséges épületeket fölemelje és illő ellátásukról gondoskodjék; s beleegyezik, hogy a pilisi apátság javai és jövődelmei mindaddig a zoborhegyi camalduliaké legyen, míg a megélhetésre szükséges tőkével vagy birtokkal nem rendelkeznek.

Nos Leopoldus ... memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, uniwersis, quodv nos, cumaddemissam fidelis nostri, nobis dilecti reverendi Blasii Jaklin, episcopi Nitriensis, locique ac comitatus eiusdem supremi et perpetui comitis, consiliarii nostri et aulae nostrae per Hungariam cancellarii, instantiam, sed et aliorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostrae propterea factam maiestati, tum vero pia, salutarique et laudabili eiusdem cancellarii nostri intentione atque proposito, quod ipse in promovendo divini cultus zelo, sacrorumque religiosorum ordinum per memoratum regnum nostrum Hungariae augmento, signanter

vero sacri Camaldulensium ordinis et instituti ad praefatum episcopatum suum Nitriensem, montemque arcis et civitati Nitriensi adiacentem, vulgo Zobor nuncupatum, alias sanctorum eremitarum Andreae Zoerardi et Benedicti incolatu memorabilem, introductione, ibidemque fienda accomodatione sequi, taliterque suppressam quodammodo et obsoletam, priscis caeteroquin temporibus celebrem ibidem loci praelibatorum sanctorum memoriam ab oblivione humana vindicare, pristinoque suo cultui, venerationi et reminiscendae, seu postliminio restituere et redintegrare institerit, clementer moti, ac pietate quoque in Deum, uti et peculiari nostro caesareo et regio, quo erga praerecensitum sacrum Camaldulensium ordinem, veluti de ecclesia Dei benemeritum, ac sanctitatis laude et encomio ubique commendatissimum, cuius suffragiis et devotis precibus, in prosperitate armorum nostrorum, secundoque victoriarum, et accumulatorum adversus naturales christiani nominis hostes triumphorum successu, imperiique et regiminis nostri dilatatione iuvare quoque nos credimus, ducimur affectu, paterne inclinati, hoc et id, de regii et apostolici nostri muneris exigentia et autoritate, praefato Blasio Jaklin episcopo Nitriensi annuendum et concedendum esse duximus: quatenus idem praenuncupatum sacrum Camaldulensium ordinem in memoratum regnum nostrum Hungariae, antelatumque episcopatum suum Nitriensem, et consequenter locum, seu montem supra specificatum rite introducere, ibidemque necessariam et convenientem eidem ordini residentiam constituere, ac ut destinandis eorum religiosis personis necessaria vivendi et substituendi media suppetant, abbatiam quoque Pilisiensem, alias per annotatum Blasium Jaklin ex benigna collatione nostra regia hactenus possessam, simul cum omnibus bonis illius temporalibus, oppidis nimirum et pagis, villis, possessionibus, praediis, sylvis, agris, pratis, proventibus, obventionibus, emolumentis, iuribusque quibuslibet possessionariis et pertinentiis, quocunque nomine vocitatis, ubivis in antelato regno nostro Hungariae et Partibus eidem subjectis existentibus et habitis, ad eandem abbatiam de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, hac expressa sub conditione et cautela eorum applicare valeat, ut nimirum praeattacti patres Camaldulenses montem praedeclaratum et eremum incolentes, antelatam abbatiam tamdiu tenere et possi-

dere, fructusque et emolumenta eiusdem percipere possint, donec videlicet per nos, vel saepefactum modernum episcopum Nitriensem Blasium Jaklin, aut successorem eiusdem, sive alium quemlibet benefactorem de constanti, sufficientique fundatione in bonis, seu iuribus possessionariis, sive censu alicuius summae capitalis, unde duodecim personarum religiosarum cum familia necessaria, com-
moda et sufficiens intertentio, iuxta eiusdem ordinis institutum, haberi et de tempore in tempus infallibiliter suppeditari queat; provisum, ordinatumque fuerit, quo in casu dicta abbatia Pilisiensis rursus ac denuo ad liberam collationem nostram regiam redire, liberaeque dispositioni et iurisdictioni nostrae regiae identidem subesse et subiacere debeat; imo annuimus, applicamus, damusque et concedimus, harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariae utimur, impendenti communitarum, vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate nostra Vienna, Austriae, die quinta mensis septembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo primo.

169 1. szept. 5.

A magyar országos levéltárban: Liber Regius Nr. III. p. 109.

CXVIII.

Bécs. 1696. ápril 9.

I, Lipót király Illyés András erdélyi püspököt pilisi apáttá is kinevezi.

Nos Leopoldus etc. memoriae commendamus etc., quod nos benignum et condignum habentes respectum fidelium servitiorum et cumulatissimorum meritorum, prudentiaeque, virtutis et laudatae in rebus agendis dexteritatis ac experientiae, caeterarumque eximiarum qualitatum fidelis nostri nobis dilecti reverendi Andreae Illyes, electi episcopi Transylvaniensis et consilarii nostri, quibus eundem Dei altissimi munere insignitum et ornatum esse propria nostra experientia cognovimus; eidem igitur abbatiam Beatae Mariae Virginis de Pilis, nunc per mortem, et ex hac vita decessum reverendi condam Blasii Jaklin, alias episcopi Nitriensis, ultimi videlicet eiusdem eiusdem abbatae possessoris (alias quidem per

eundem religiosis patribus ordinis Camaldulensium de Monte Zobor, quoad proventum dumtaxat eiusdem cessam, et per nos usque ad ulteriorem benignam resolutionem nostram prae manibus eorundem huc usque relictam) de iure et de facto vacantem, ac ad collationem iuris patronatus nostri regii devolutam, autoritate eadem iuris patronatus nostri regii, quod generaliter in omnibus dicti regni nostri Hungariae et Partium eidem annexarum ecclesiis et beneficiis, instar divorum quondam Hungariae regum, praedecessorum nostrorum felicissimae reminiscentiae, optimo iure habere et exercere dignoscimur, simul cum omnibus suis iuribus et bonis temporalibus, oppidis videlicet pagis, villis, possessionibus, praediis, signanter vero Szanto, Maroth in Hontensi, et Csakany possessionibus ac praedio Apátfalva, sic dictis, in insula Csalloköz, Posoniensi comitatibus, aliisque universis proventibus, obventionibusque et emolumentis ac pertinentiis quibusbet, ubivis in annotato regno nostro Hungariae, Partibusque, eidem annexis existentibus, habitis, ac ad eandem abbatiam de iure et ab antiquo spectantibus, pertinereque debentibus benigne dandam esse duximus et conferendam; imo damus et conferimus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in civitate nostra Vienna, Austriae, die nona mensis aprilis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto, regnorum nostrorum romani etc.

1696. ápr. 9.

Magyar országos levéltár: Lib. Reg. nr. III. p. 215.

CXIX.

Pozsony. 1696. julius 5.

Illyés András pilisi apát és Maholányi János a csákáni és apátfalvi (szent-péteri) bérletre nézve békésen kiegyeznek.

Nos infrascripti recognoscimus, quod posteaquam, defuncto reverendissimo olim Blasio Iaklin, respectivo abbate beatae Mariae Virginis de Pillis, eadem abbatia reverendissimo domino Andreae Illyés, episcopo Transylvaniensi, per suam maiestatem sacratissimam collata fuisset, nihilominus tamen praesenti in contractu specificata villa et curia Csakany, cum praedio Apatfalva, vi eiusdem con-

tractus prae manibus inibi specificati arendatarii, domini Ioannis Maholanyi remansisset, neque easdem et idem dictus dominus arendatarius memorato domino episcopo resignare voluisset, eo quod expensas in restaurationem eiusdem ad decem annos sese extendentes, ut ait, fecisset; ac propterea inter eosdem partes differentia quaedam exorta, tandemque nostrae determinationi per utramque partem arbitrio subiecta extitisset. Ideo nos, consideratis utriusque partis in fulcimentum iurium suorum adductis motivis praegnantibus, rationibusque et argumentis, hoc et id eatenus statuimus et per easdem partes immutabiliter observandum ordinavimus, quatenus contractus hic stare quidem debeat; verum memoratus dominus arendatarius quotannis, usque ad expletionem memoratorum decem annorum, quinquaginta florenos Rhenenses, semper circa diem decimam tertiam martii cuiusvis anni, dicto domino episcopo et abbati deponere, et canalemque tecti interea temporis refici facere, metas villae illius Csákany, si quae destructae esse reperirentur, rectificare facere; subditos modernos iuxta urbarium in omnibus conservare, desertas sessiones, in quantum fieri poterit, colonis augere teneatur; data impertita iisdem trium annorum iuxta morem regni a censibus et laboribus exemptione augere teneatur. Expletis autem iisdem decem annis et ipsam ipsi domino episcopo et abbati, vel eiusdem successoribus, praespecificatam curiam, villamque et praedium resignare, aut cum iisdem denuo inita arendatione convenire teneatur. E contra mentionatus etiam dominus episcopus et abbas, aut successores sui, eundem dominum arendatarium, ipsiusque haeredes, sub solita evictione, in pacifica praevio modo arendatorum bonorum possessione conservare teneantur, sintque obligati. Actum et conclusum Posonii, die quinta mensis iulii, anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto.

márcz. 13.

1696. júl. 5.

Papirra irt eredetije Esztergomban, a primási világi levéltárban: Lad. U. fasc. 7. nr. 159.

CXX.

Nyitra. 1697. ápril 27.

A nyitrai káptalan, I. Lipót király parancsa folytán, Illyés András pilisi apát számára, átír több rendbeli, főleg az apátság jövődelmeit tárgyzó okiratot.

Nos capitulum ecclesiae Nitriensis damus pro memoria per praesentes, significando, quibus expedit, universis, quod nos benignas litteras sacratissimi principis ac domini Leopoldi, Dei gratia electi romanorum imperatoris semper augusti, ac Germaniae, Hungariae Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. regis, archiducis Austriae, ducis Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnio-
lae, marchionis Moraviae, comitis Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc. domini domini nostri clementissimi, requisitorias, pro parte ac ad instantiam reverendissimi domini Stephani Illyés, abbatis beatae Mariae virginis de Szent-Jób, venerabilis capituli ecclesiae metro-
politanae Strigoniensis cantoris et canonici, qua plenipotentiari, domini episcopi Transylvaniensis et abbatis Pilisiensis, in regali papyro, sub secreto authentico altelibatae suae maiestatis sacratis-
simae caesareae et regiae sigillo, ab extra in superiori earundem margine impressive apposito, clause confectas et emanatas, nobis-
que de et super debita earundem executione, requisitione scilicet, reincorporatione et extradatione litterarum, litteraliumque instru-
mentorum, sive in huius cathedralis ecclesiae nostrae Nitriensis prothocollo et conservatorio, sive vero inter acta litteralia episco-
patus istius Nitriensis reperibilium aut locatorum, factum quippe et negotium iurium antenotatae abbatae Pilisiensis tangentium et
concernentium praeceptorie sonantes atque directas, debita cum humilitate, fidelitate ac reverentiae cultu accepimus in haec verba: Leopoldus, Dei gratia electus romanorum imperator semper au-
gustus etc. . . fidelibus nostris honorabilibus capitulo cathedralis ecclesiae Nitriensis salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae, nomine et in persona fidelis, aequae nostri honorabilis Ste-
phani Illyés, abbatis beatae Mariae Virginis de Szent-Jób, venera-
bilis capituli ecclesiae metropolitanae Strigoniensis cantoris et canonici

qua videlicet plenipotentiarii fidelis identidem nostri, reverendi Andreae Illyés, episcopi Transylvaniensis, consilarii nostri et abbatis Pilisiensis, qualiter idem plenipotentarius paribus universarum litterarum, litteraliumque instrumentorum ac documentorum, factum bonorum, iuriumque praefatae abbatae Pilisiensis quoquo modo tangentium et concernentium, ac uti eidem innotuisset, in archivo seu protocollo ac conservatorio episcopali aut capitulari ipsius ecclesiae Nitriensis more solito requisitarum et reperibilium, ad praesens pro iurium dictae abbatae, potissimum vero coram caesareo-regia occasione bonorum neo-acquisitorum deputata commissione, nostra fienda tuitione ac edoctione plurimum indigeret, essetque necessarium. Pro eo vobis, harum serie firmiter praecipientes, committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, universas litteras, litteraliaque instrumenta et documenta, qualitercunque, quandocunque, et quomodocunque emanatas et existentes, dictamque abbatiam Pilisiensem, in comitatu eiusdem nominis existentem, quoquo modo tangentes et concernentes, ac ut praemissum est, in dicto prothocollo, seu archivo, conservatorio sive episcopali, sive capitulari eiusdem ecclesiae Nitriensis repositas et reperibilia diligenter requiri et reinveniri facere, requisitorum et reinventorum tenorem, in transumpto litterarum vestrarum sub sigillo capituli vestri authentico, iurium dictae abbatae Pilisiensis futura pro cautela necessarium, memorato plenipotentario extradare modis omnibus debeatis et teneamini, communi suadente iustitia. Secus non facturi. Datum in civitate nostra Vienna Austriae. Die quarta mensis martii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo. Unde nos benignis mandatis et commissionibus praetitulatae suae maiestatis sacratissimae ad plenum, uti pro debita fidelitate nostra semper tenemur, obsequi et satisfacere cupientes, paria subinsertarum litterarum, litterariumque instrumentorum, factum quippe et negotium praedeclaratae abbatae Pilisiensis tangentium et concernentium, inter dicta litteralia episcopatus huius Nitriensis alioquin ad interim per modernum illustrissimum ac reverendissimum dominum episcopum, Ladislaum Mattyasovszky, dominum et praelatum nostrum gratiosissimum, in conservatorio nostro capitulari deposita et locata, ex annuentia, consensu, iussuque eiusdem domini praelati nostri, requiri, reinveniri fecimus, huiusmodi tenoris et contextus:

1697. mácz. 4.

Et quidem primarum: (A pilisi apátság története I. k. CLXII. oklevél.)

Secundarum et tertiarum: (*Fejér*: Codex Dipl. Tom. IX. Vol. II. p. 343.)

Quartarum: Ezen kötetben: Oklevéltár XXXVI. sz. a.

Quintarum: A szöveg jó részét ezen kötetben XVIII. sz. a. oklevélben közlöm; a többi pedig e helyütt.

1607. Anno Millesimo sexcentesimo septimo civitas Psoniensis mihi Demetrio Napragy, electo episcopo Vesprimiensi et abbati Pilisiensi, ratione proventus telonii, ad eandem abbatiam Pilisiensem de iure et ab antiquo pertinentis, florenos centum viginti hungaricos persolvit. Item anno Millesimo sexcentesimo octavo eadem civitas Psoniensis mihi ipsi totidem persolvit.

1609. Anno Millesimo sexcentesimo nono, vigesima tertia die aprilis, mihi, Thomae Füley, ecclesiarum Beatae Mariae Virginis de Csaunik et Pilis abbati, ratione proventus telonii ad eandem abbatiam Pilisiensem de iure et ab antiquo pertinentis, civitas Psoniensis florenos

1610. 120 hungaricos persolvit. Anno Millesimo sexcentesimo decimo, die vigesima tertia aprilis, mihi, Thomae Füley, ecclesiarum Beatae Mariae Virginis de Csaunik et Pilis abbati, ratione proventus telonii, ad eandem abbatiam Pilisiensem de iure et ab antiquo pertinentis, civitas Psoniensis florenos 120 hungaricos persolvit. Anno Mille-

1611. simo sexcentesimo undecimo eadem civitas Psoniensis mihi ipsi totidem persolvit. Anno Millesimo sexcentesimo duodecimo, die vigesima tertia aprilis eadem civitas Psoniensis mihi ipsi totidem

1612. ápr. 23. persolvit. Item anno Millesimo sexcentesimo decimo tertio, die vigesima tertia aprilis eadem civitas Psoniensis mihi ipsi totidem

1613. ápr. 23. persolvit. Item anno Millesimo sexcentesimo decimo quarto totidem.

1614. Anno vero Millesimo sexcentesimo decimo quinto eadem civitas Psoniensis mihi Thomae Füley abbati Pilisiensi solvit florenos

1615. 160. Item anno Millesimo sexcentesimo decimo sexto eadem civitas solvit totidem, et amplius successores minori pretio ipsis non ar-

1616. dent, sed potius augere studeant. Item anno Millesimo sexcentesimo

1617. decimo septimo civitas Psoniensis solvit mihi ipsi totidem. Et sic consequenter usque ad annum Millesimum sexcentesimum trigesimum nomum.¹

¹ Ugyanerről szólólag még ezt olvasom: Conscriptio seu Connotatio huius proventus telonialis Psoniensis, praemisso domino abbati Pilisiensi Thomae Füley annuatim praestiti

Requisitarum itaque et reinventarum tenorem de verbo ad verbum, sine diminutione, augmento aut variatione aliquali transumi et transcribi, praesentibusque litteris nostris inseri facientes, genuina earundem paria in hocce transsumpto, sub sigillo nostro capitulari usitato et authentico, ex annuëntia, uti iam superius annotatum est, illustrissimi ac reverendissimi domini domini Ladislai Matyassovszky praelati nostri gratiosissimi, supra recensito reverendissimo domino Stephano Illyés, abbati Beatae Mariae Virginis de Szent Jób, venerabilis capituli ecclesiae metropolitanae Strigoniensis cantori et canonico, qua, uti praemitteretur, plenipotentiaro illustrissimi ac reverendissimi domini episcopi Transilvaniensis et abbatis, Pilisiensis, iurium eius futuram ad cautelam, extradanda esse duximus et concedenda, communi iustitia et praeinserta benigna commissione caesareo-regia id iubente. Datum sabbato proximo ante dominicam tertiam post Pascha. Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo.

1697. ápr. 27.

Papirra irt hiteles átíratban a zirczi apátsági levéltárban, a vágsellyei iratok között. 4. sz. oklevél.

CXXI.

Pest. 1698. július 23.

Kolocsany György pesti plébános, Illyés András pilisi apát nevében, a pest-pilis-solt-vármegyei gyűlés előtt tiltakozik a pilisi apátság Pest-vármegyében volt birtokainak lefoglalása ellen és fenntartja ezen birtokok visszavételére vonatkozó jogát.

Nos universitas dominorum, praelatorum, baronum, magnatum et nobilium comitatum Pest, Pilis et Soloth, articulatiter unitorum, memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod cum nos, anno, die et loco infra nomitatis, una cum ordinario domino vicecomite, iudlium et iuratis assesso-

1697. júl. 23.

(exceptis annis duobus, nimirum 1620 et 1621, in quibus propter rebellionem Bethlemianam nihil est solutus) pergit usque ad annum Domini Millesimum sexcentimum trigesimum nonum, in quo pariter per praefatam civitatem Poseniensem soluti sunt floreni 160. (Zirczi apátság levéltárban, a vágsellyei iratok között 10. sz. oklevél).

1620. 1621.

1639.

ribus nostris, pro pertractandis et concludendis certis quibusdam arduis, hos comitatus nostros summe urgentibus rebus atque negotiis, simul una congregati et constituti fuisset, eorum nomine et in persona illustrissimi ac reverendissimi domini Andreae Illyés, episcopi Transilvaniensis, abbatis Pilisiensis, praepositi Sancti Stephani de Castro Strigoniensi, ecclesiae metropolitanae Strigoniensis canonici, tanquam, ut praefertur, abbatis Pilisiensis, admodum reverendus dominus Georgius Kolocsany, liberae ac regiae civitatis Pestiensis plebanus, qua legitimus mandatarius, e modio nostri, nostrum personaliter exurgendo in conspectum, inhibuit et prohibuit universos et singulos ab emptione, et qualicunque sub praetextu ac colore fienda distractione territoriorum Szanto, Demes, Kürth, Viltho, Békás-Megyer, Kalocz, Szent Endre, Pomáz, Totfalu, Szent Márton, villa Kuvaczy, in comitatu Pilisiensi existentium et habitorum, tenore subsequenti: Nomine et in persona illustrissimi ac reverendissimi domini Andreae Illyés etc. . . . admodum reverendus dominus Georgius Kolocsany, liberae ac regiae civitatis Pesthiensis exemptus plebanus, veluti legitimus praetitulati domini mandatarius, coram inclytorum comitatuum horum Pest, Pilis et Soloth unitorum congregatione, in forma sollemnis protestationis, contradictionis et inhibitionis detegit et significat hunc in modum: Qualiter supra titulus illustrissimus ac reverendissimus dominus episcopus et abbas certo certius subintellexisset ac revera proposuisset, quod tam sub praeteritis disturbiorum temporibus, quam et antea praetextuose in bona et iura possessionaria, qualia essent Szanto, Demes, Kürth, Viltho, Bekas Megyer, Kalocz, Szent Endre, Pomaz, Totfalu, Szent Marton, villa Kuvaczy, et alia in comitatu Pesthiensi existentia et habita, atque ad praedictam abbatiam suam de iure et ab antiquo spectantia et pertinentia involasse et ad praesentiarum usque possidere, aliisque divendere nefors intendere, damno et praeiudicio praetitulati domini protestantis, omniumque ecclesiasticorum diminutione ac laesione valde gravibus et manifestis. Ob hoc idem, qui supra, admodum reverendus dominus, nomine et in persona saepe titulati illustrissimi ac reverendissimi domini protestantis, iuribus et indemnitatibus praeattactae abbatiae suae in tempore prospectum iri volens, neve eiusmodi a laicis, seu saecularibus bonorum ecclesiasticorum, adeoque dictam abbatiam

suam concernenti possessioni, divenditioni, abalienationi, contra manifestas regni leges, super restitutione et non occupatione qualitercunque eiusmodi bonorum conditas consentire videatur, solemniter protestatur (igy) contradicendo, et contradiceret protestando, inhiberetque omnes et singulos ab emptione, et qualicunque sub praetextu ac colore fienda distractione, reservaretque ius suum indubitatum quoad praedicta bona ad abbatiam suam pertinentia suis viis et modis exquirendi facultatem, prouti contradiceret et protestaretur, inhiberetque et reservaret palam publice et manifeste. Super qua quidem praevio modo celebrata protestatione, contradictione et inhibitione praesentes litteras nostras testimoniales, ad instantiam praememorati domini protestantis, iurium eiusdem futura pro cautela necessarios, sub authentico comituum nostrorum sigillo extradandas duximus et concedendas, imo extradeditimus et concessimus, praesentium per vigorem. Communi dictante iustitia. Datum ex generali congregatione nostra, in libera ac regia civitate Pesthiensi, anno Millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo, celebrata, die vigesima tertia mensis iulii.

1698. jul. 23.

Lecta, publicata et extradata per iuratum praefatorum comituum notarium, Stephanum Suttan. m. p.

Papirra irt eredetiye, pecséttel, a zirczi apátsági levéltárban: a vágsellyei iratok között, 12. sz. oklevél.

CXXII.

Nagy-Szombat. 1698. november 7.

Illyés András pilisi apát az esztergomi káptalan előtt tiltakozik Mattyasovszky László kanczellárnak pilisi apáttá kinevezése és az apátságba iktatása ellen.

Sua maiestas sacratissima mihi Andreae Illyés, episcopo Transylvano, benigne conferre dignata est abbatiam Pilisiensem, in subsidium episcopatus eiusdem, sumque installatus et tribus iam annis pacificam habui abbatiae praementionatae possessionem. Attamen illustrissimus ac reverendissimus Dominus Ladislaus Mattyasovski, episcopus Nitriensis et cancellarius regni Hungariae nescio, qua

okt 28.

ductus ratione, paucis ante diebus, nempe circa festum Sanctorum Simonis et Iudae apostolorum ad eandem abbatiam curavit se se installari Posonii. Quo facto mihi fecit iniuriam valde gravem. Quapropter coram venerabili archicapitulo Strigoniensi protestor ac contradico solemniter. Actum Tyrnaviae, anno Millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo, die septima infra octavam Omnium Sanctorum. Idem qui supra, Andreas Illyés, episcopus Transylvaniae m. p.

1698. nov. 7.

Contradictio haec peracta est, anno Millesimo sexcentissimo nonagesimo octavo, die septima novembris, coram nobis, ecclesiae metropolitanae Strigoniensis canonicis, signanter Adamo Nigrini et Andrea Kürtösi.

Papirra irt eredetije az esztergomi káptalan országos levéltárában: Caps. 52. fasc. 12. nr. 20.

CXXIII.

Pozsony. 1698. november 27.

Illyés András pilisi apát a pozsonyi káptalan előtt tiltakozik az ellen, hogy Máttyasovszky László kanczellár a pilisi apátságra magát kinevezette és beiktatásáról is gondoskodott.

Nos capitulum ecclesiae Posoniensis etc. quod illustrissimus ac reverendissimus dominus Andreas Illyes, episcopus Transylvaniensis, abbas Pilisiensis, praepositus Sancti Stephani de Castro Strigoniensi etc. nostram personaliter veniens in praesentiam, per modum sollemnis protestationis et contradictionis nobis proposuerit et significaverit hunc in modum: Quod licet idem dominus protestans superioribus retroactis temporibus in dominium annotatae abbatiae suae Pilisiensis, vigore benignae collationis suae maiestatis sacratissimae caesareo-regiae, introductus existens, in eadem per triennium quoque pacificam possessionem habuisset, nihilominus tamen illustrissimus itidem ac reverendissimus dominus Ladislaus Matyasowszky, episcopus Nitriensis, locique ac comitatus eiusdem supremus ac perpetuus comes, nec non praehabita suae maiestatis per Hungariam aulae cancellarius etc. recentissime, prout nimirum eidem domino protestanti innotuisset, memoratam abbatiam pro se impetrare, consequenterque hic Posonii, circa videlicet festum Sanc-

torum Simonis et Iudae apostolorum, se installari facere non intermisisset, gravi admodum damno, praeiudicioque manifesto. Cum autem fata abbatia eidem domino protestanti, in subsidium iam aliunde quasi desolati episcopatus sui antedicti, specialiter collata esse dinosceretur, ob hoc in tempore iuri suo invigilare cupiens, ne videlicet quoquo modo taciturnitatis argui valeret, solemniter protestaretur contradicendo, et contradiceret protestando, reservaretque contraagendi suis viis et modis omnimodam iuris facultatem, prouti protestatus est contradixit et facultatem reservavit palam publice et manifeste coram nobis, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum feria quinta proxima post festum Sanctae Catharinae virginis et martyris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

okt. 28.

1698. nov. 27.

Pozsonyi káptalani országos levéltár. Protocol. L. fol. 916.

CXXIV.

Pozsony. 1699. ápril 24.

Illyés András pilisi apát elismeri, hogy Hoffer Mátyás pozsonyvárosi pénztáros, a vám-bérlet fejében, a kétszáz forintnyi bérösszeget neki lefizette.

Andreas Illyés, episcopus Transylvaniensis, abbas Beatae Mariae Virginis de Pilisio etc., fateor et recognosco per praesentes, quod a libera, regiaque civitate Posoniensi, eiusdemque civitatis ordinario camerario, Mathia Hoffer, ducentos florenos rhenenses, quales et quot singulis annis mihi, ut abbati Pilisiensi, dare sunt obligati, hoc etiam anno infrascripto integre, absque omni defectu, percepi. Super quibus has quietantiales litteras meas propriae manus subscriptione, sigillique mei usualis appensione munitas dedi. Posonii. Anno Millesimo sexcentesimo nonagesimo nono. Die vigesima quarta aprilis. Andreas Illyés episcopus Transylvaniensis.

1699. ápr. 24.

Papirra irva; pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. fasc. M. nr. 1. h/2.

CXXV.

Nagy-Szombat. 1706. május 4.

Illys András pilisi apát tudatja, hogy Csákan a Tökölyi és Rákóczy fölkelések idején elpusztult; s egyuttal mindenkinek ótalmába ajánlja híveit.

Andreas Illys, episcopus Transilvaniensis, praepositus Sancti Stephani Prothomartyris de Castro Strigoniensi, abbas beatae Mariae virginis de Pilisio, ecclesiae metropolitanae Strigoniensi (igy) canonicus etc., omnibus has patentes litteras lecturis, vel legi audituris hominibus christianis salutem a domino Deo. Notifico omnibus christianis, quod in insula Csalogöz (igy) degens pagus Csakany, totaliter devastatus et desolatus sit in seditione Tököli; ex post tamen coepit aedificari, nihilominus iterum, fluentibus annis, totaliter destructus a militibus caesareis, ita quidem, ut nullus hominum subsistere et inhabitare potuerit. Nunc denuo demandavi omnibus subditis huc spectantibus, quicumque hinc inde calamitose premuntur, redire et denuo aedificia struere. Cum autem quaestor, seu praefectus meus, Daniel Megyesi, ad magnam calamitatem devenisset, mortuus est. Eapropter generum eius, Franciscum Nagy, qui mihi fideliter semper servivit, eius loco quaestorem constitui, ut quantum possibile et optime fuerit, omnium curam gerat. Quapropter peto, rogoque omnes et singulos, maxime tamen illos, qui officiis funguntur, ubicunque necessitate oppressus fuerit, omni conatu iuvetur, ne etiam miseri subditi turbentur propter et contra iustitiam. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Tyrnaviae, die quarta mai. Anno Millesimo septingentesimo sexto. Andreas Illys episcopus Transilvaniensis.

Papirra irt eredetije a zirczi apátság levéltárban: Vágsellyei iratok. 14. sz. oklevél.

CXXVI.

Wellehrád. 1712. ápril 1.

Nezorin Flórián, wellehrád-pásztói apát, Hermann Engelbert rendtagot teljes hatalmú megbízottul küldi az 1712-iki országgyűlésre.

Frater Florianus Nezorin, sacri Cisterciensis ordinis regii monasterii beatae virginis Mariae de Wellehradio, in marchionatu Moraviae, nec non de Paszto, in Superiori Hungaria, abbas, tenore praesentium notum facio, quod posteaquam sub initium praeterlapsi mensis martii anni currentis, vigore benignarum litterarum regali-um, ad praefixam pro die tertia aprilis inclyti regni Hungariae dietam adcitatus fuisset, ast ob sinistram valetudinem comparere non potuissem: ego vice, ac nomine meo exhibitorem earundem, reverendum et religiosum in Christo patrem, Engelbertum Hermann, praememorati ordinis et monasterii mei Wellehradensis professum, presbyterum, ac pro tempore meum secretarium, ad designatam liberam urbem regiam dirigam, mandando ac eidem plenipotentiam generalem concedendo, ut ob finem in regalibus litteris uberius expressatum, vice ac nomine meo, praedictae generali diaetae interesse, ac ibidem cum reliquis inclyti regni Hungariae statibus ac ordinibus benignas intentiones regias ad salutem, conservationem ac emolumentum modofati regni directus uberius intelligere, ac de iis in medium consulere et tractare valeat, debeatque. Omnia cum clausula rati et grati, con- et substituendi toties, quoties necessum fuerit. In quorum fidem ac robur hasce, subscriptione propria ac sigillo meo munitas, dabam in monasterio meo Wellehradensi. Die prima aprilis. Anno Millesimo septingentesimo duodecimo.

1712. márcz.

1712. ápr. 3.

1712. ápr. 1

Eredetije a zirczi apátsági levéltárban. Acta et observata penes diaetam anni 1712. pag. 1.

CXXVII.

Pozsony. 1712. julius 11.

Nexorin Flórián wellehrádi és pásztoi cziszterczy apát kéri III. Károly királyt, hogy a pilisi apátságot neki adományozza; de egyelőre tagadó választ kap.

Augustissime, potentissime ac invictissime Caesar, Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiaeque etc. Rex, Domine Domine Clementissime!

Notorium est, clementissime Domine, sacrum nostrum ordinem Cisterciensem, alias a peculiari erga Beatissimam Dei Genitricem, Virginem Mariam, cultu Marianum dictum, in Mariano et apostolico hocce maiestatis vestrae sacratissimae regno Hungariae, ex liberali serenissimorum regum, gloriosorum, utpote maiestatis vestrae praedecessorum, aliorumque regni procerum munificentia, ultra quadraginta abbatias sibi fundatas habuisse, atque eundem, usque ad tempora infaustae illius cladis Mohacsianae, cum ingenti animarum fructu, fideique orthodoxae augmento, imo totius reipublicae christianae utilitate in eodem apostolico regno viguisse; inter quas, licet etiam abbatia Beatae Mariae Virginis de Pilisio, alias in dioecesi Veszprimiensi situata, connumeraretur, eadem tamen, prout et reliquae, praeter Sircziensem et Pasztoviensem, a tempore praedecaratae cladis Mochacsianae, praelibatosacro ordine meo, propter turcicam immanitatem, antelato regno Hungariae exulare coacto, primum ad manus prophanas, demum vero diversas ecclesiasticas personas deventae, per easdem in praesens usque, contra piam fundatorum mentem et in grave ordinis mei praeiudicium possiderentur.

1548. Siquidem vero positivae exstarent leges, et signanter articulus
1560. octavus anni Millesimi quingentesimi quadragesimi octavi. Item aeterna laude dignum Ferdinandi primi decretum de anno Millesimo quingentesimo sexagesimo, et aliae etiam recentiores, in iisdemque fundatae gloriosissimi maiestatis vestrae sacratissimae domini olim genitoris quam plurime benignissimae resolutiones, passim per regnum publicatae, quibus sancitum haberetur, ut

omnia beneficia, tam ecclesiastica, quam etiam regularia, quocunque titulo ad manus alienas devenita, iis, quibus primitus fundata extant, iure postliminii restituantur: quemadmodum etiam altetitulus maiestatis vestrae sacratissimae dominus, olim genitor, ac etiam augustissimus condam dominus, germanus frater Josephus, piissimae reminiscentiae, tum praecitatarum sanctionum memores, tum vero pro sua in Deum pietate, ac sacros religiosos ordines paterno affectu, quam plurima eiusmodi beneficia primaevae suis possessoribus, eodem iure postliminii clementissime restituere dignati fuerunt. Hinc licet quidem suprafatae abbatiae de Pilisio modernus possessor adhuc in vivis ageret, ac ob id abbatia haec, ut actualiter vacans, praetendi nequiret; nihilominus tamen, quia ipsemet modo memoratus modernus possessor in eiusdem restitutionem peculiari affectu ac zelo propenderet, ac ego, tum qui et conscientiae nostrae, tum iuribus sacri ordinis mei in tempore prospectum iri percuperem: quapropter maiestati vestrae sacratissimae humillime supplico, quatenus eadem maiestas vestra, exemplo etiam altetitulatorum gloriosissimorum praedecessorum suorum, qui complures huiusmodi abbatias et praeposituras, uti inter reliquas sunt, praefata de Pászto, Csorna, Jászó, Lelesz, Tihan etc. sacris ordinibus, ad quos antiquitus pertinebat, viventibus adhuc eorum possessoribus, in casum vacantiae benignissime restituere dignati sunt, praememoratam abbatiam de Pilisio, tanquam ad sacrum meum ordinem Cisterciensem indubitanter spectantem, omnino, saltem in casum quocunque tandem modo eventurae ipsius vacantiae mihi clementissime conferre, benignumque superinde diploma extradari facere dignaretur. Respectu cuius caesareo-regiae gratiae et clementiae, erga sacrum meum ordinem exhibendae, obligo me et monasterium meum Wellehradiense, nos nullis laboribus aut sumptibus parsuros, ut praedicta ecclesia et abbatia Pilisiensis restauretur, et quo citius fieri poterit, monasterium formetur, nationalis regni filii in illud recipiantur ac implantentur, omnesque proventus ac redditus, nihil omnino emolumenti, excepto iure paternitatis, tanquam aliunde pro veteri more, propter recuperationem ipsi recuperanti competente, pro me et monasterio meo Wellehradiensi reservando, in praedictae abbatiae et monasterii Pilisiensis restorationem, iuriumque et appertinentiarum vin-

dicationem, atque congruam religiosorum inibi futurorum sustentationem integraliter applicentur et expendantur, ac simul, ut fundatorum pia intentioni in decantandis divinis laudibus, celebrandisque officiis secundum normam ac ritum ordinis Cisterciensis, et propaganda animarum salute modis omnibus satis fiat. Quibus praevio modo humillime supplicatis et declaratis, dum clementissimam praestolor resolutionem, simul persevero eiusdem maiestatis vestrae sacratissimae humillimus et devotissimus capellanus Florianus Nezorin Abbas Wellehradiensis in Moravia et beatae Mariae Virginis de Paszto in Hungaria.

Kivülről: Ad sacratissimam Romanorum imperatoriam, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae etc. regiam maiestatem, dominum dominum Clementissimum, humillima supplicatio introscripti Floriani Nezorin, Abbatis Wellehradensis in Moravia, et Pasztensis in superiori Hungaria Sacri Ordinis Cisterciensis.

A hátírat így hangzik:

Introscripto domino instanti cum ea declaratione restituendum: Demissam nimirum eiusdem instantiam suae sacratissimae maiestati, domino domino nostro clementissimo humillime relatam et propositam fuisse. Altetitulatam autem suam maiestatem sacram in praescitae abbatae collationem, ex certis considerationibus, et signanter, quod eadem abbatia actuali possessore etiamnum provisa haberetur, et ob id pro vacante neutiquam reputanda veniret, nec ulli collationi obnoxia esset, consentire noluisse; verum in casu, quo memoratam abbatiam legitime vacare contigerit, et praefatus dominus instans semet eatenus in tempore supplicando insinuaverit, benignam simul et condignam reflexionem se eatenus habituram, clementissime obtulisse. (L. S.)

Ex consilio regiae Hungaricae aulicae cancellariae Posonii, undecima iulii. Anno Millesimo septingentesimo duodecimo.

Ladislaus Hunyady m. p.

Hiteles alakban a magyar országos levéltár kancelláriai osztályában. 1712. okt. nr. 26.

CXXVIII.

Nagy-Szombat. 1712. julius 13.

Illyés András pilisi apát elsorolja, mily föltételek mellett adta bérbe a misérdieknek a Misérd és Csölle között levő szent-péteri pusztát.

Andreas Illyés episcopus Transylvaniae, praepositus Sancti Stephani proto-martyris de Castro Srigoniensi (igy), abbas beatae Mariae virginis de Pilisio etc. do in memoriam, quibus expedit, universis, quod in insula Csaloköz, inter pagos Cselle et Misérd, nobiles, seu curiales habeamus terras, quas iam ab annis conpluribus ararunt et insemnarunt homines Miserdienses, ex quibus terris mihi semper tantum nonas dederunt; unquam autem decimam exigebam, nec etiam secundum iustitiam praetendere potuissem, non enim mei sunt subditi, sed solum omni anno mihi supplicarunt, quatenus eos protegam, ne a quopiam perturbentur, et singulis annis, dum ad nonas percipiendas hominem meum exmisi, eundem honorifice perceperunt et honestissimum prandium etiam eidem dederunt. Ante autem nonae extraditionem annis singulis florenos decem Rhenenses mihi aut personaliter, aut per alios praesentarunt, ne nonam illam alteri permitterem. Hoc etiam anno praescripto una cum restantiis mihi personaliter ad manus praetactam pecuniae summam deposuerunt. Hoc autem anno nonam eandem mihi pecunia persolverunt. Eapropter eosdem iuste nemo perturbare potest. Actum Tyrnaviae, die decima tertia iulii, anno Millesimo septingentesimo duodecimo.

1712. jul. 13.

Eredetije a zirczi apátsági levéltárban: Vágsellyei iratok. 19. okl.

CXXIX.

Nagy-Szombat. 1712. julius 20.

Illyés András pilisi apát Csákánt és a szent-péteri pusztát ellefogytáig bérbe-adja Nezorin Flórián wellebrád-pásztói cziszterczy apátnak.

Cessio, qua ego Andreas Illyés, Dei et Sanctae Sedis apostolicae gratia episcopus Transylvaniae, praepositus Sancti Stephani Proto-

Martyris de Castro Strigoniensi, abbas beatae virginis Mariae de Pilisio, sacrae caesareae, regiaeque maiestatis consiliarius, reverendissimo domino abbati de Wellehradio in Moravia, eiusdemque conventui trecentos florenos Rhenenses mihi, qua praeterlapsis octavalibus constituto assessori, ex inclyta camera Psoniensi, vigore decreti regni eatenus obvenire debentes, deinde alios ducentos mihi itidem ex contractu locati per haeredes domini baronis Joannis Maholany debitas, atque per eundem dominum abbatem, qua modernum dicti pagi Csakan usufructuarium, in restaurationem ecclesiae Sancti Michaelis et castelli ibidem applicandos, in solemnī iuris forma cedo, omnemque praetensionem hoc in passu mihi competentem, in praefatos cessionarios transfero. In cuius rei fidem has subscriptione propria, sigillique mei appensione roboratas dabam Tyrnaviae. Die vigesima mensis iulii, anno Millesimo septingentesimo duodecimo. Andreas Illyés episcopus Transylvaniae. m. p. (L. S.)

1712. jul. 20.

Nos infrascripti, tenore praesentium recognoscimus ac testatum facimus universis, quod illustrissimus et reverendissimus in Christo pater et dominus dominus Andreas Illyés etc. . . . ad demissam et iteratam instantiam nostram, pro futura sacri ordinis nostri Cisterciensis cautela et securitate, iuriumque eidem sacro ordini in praeat-tactam Pilisiensem abbatiam competentium vindicatione et tuitione. cuncta prae manibus suis existentia et praememoratam abbatiam de Pilis concernentia documenta litteralia, signanter vero privilegium quoddam divi condam regis Belae quarti in originali, cum appensa bulla aurea, uti et alia huc pertinentia instrumenta gratiose simul et fideliter nobis extradiderit et ad manus nostras consignaverit. Quod ipsum grata semper mente recognoscentes, hisce manus nostrae subscriptione, sigillorumque appensione attestamur. Actum Tyrnaviae, die decima nona iulii. Anno Millesimo septingentesimo duodecimo. Florianus abbas Wellehradiensis m. p. (L. S.) Frater Thomas prior et totus conventus ibidem m. p. (L. S.)

1712. jul. 19.

Notum ac perspectum sit tenore praesentium universis, quorum interest, aut quomodolibet interesse potest, quod posteaquam caesarea, regiaeque maiestas, dominus dominus noster clementissimus ad humillimam instantiam domini Floriani Nezorin, abbatis de Wellehradio, nomine sui sacri ordinis Cisterciensis factam, abbatiam

beatae Mariae virginis de Pilisio, in casum vacantiae eiusdem, prae-
libato Cisterciensi, ordini restituendi ac reincorporandi, spem opti-
mam clementissime praeberere dignata fuisset: inter illustrissimum
ac reverendissimum dominum dominum Andream Illyés, etc. . . .
qua actualem abbatem beatae virginis Mariae de Pilisio, sacrae
caesareae regiaeque maiestatis consiliarium, ex una, deinde reveren-
dissimum et amplissimum dominum suprafatum Florianum Nezorin,
sacri ordinis Cisterciensis regii monasterii Wellehradiensis abbatem
et in Moravia praelatum primum, totumque conventum Wellehra-
diensem parte ex altera legitimus sit celebratus contractus, punctis
sequentibus comprehensus :

Primo. Altetitulus illustrissimus et reverendissimus dominus
episcopus ob notoriam virium suorum defectionem rei oeconomicae
debite prospicere non valens, ideoque se curis istis ex parte eliberare
cupiens, pagum suum, Csakan nuncupatum, in comitatu Psoniensi,
insulaque Csalokösz (igy) situatum, atque ad abbatiam Pilisiensem
iure liquido pertinentem, cum omni usufructu et emolumentis,
undecunque provenientibus, ad dies vitae suae, supranominato
domino abbati Wellehradiensi, eiusdemque conventui elocat et ea
conditione usuandum concedit, ut modofatus dominus abbas et
conventus eiusdem in praedicto pago Csakan ante omnia ecclesiam
ibidem ab imminente ruina praeservare, ac eandem deinceps una
cum diruto castello restaurare, neglectam hactenus per temporum
iniurias oeconomiam reparare, subditos pro posse revocare ac re-
inplantare debeant ac teneantur. Ut autem praedicta ecclesiae et
castelli restauratio eo facilius deducatur in effectum, hinc altem-
moratus dominus episcopus praedicto domino abbati, eiusque con-
ventui, ex singulari benevolentia cedit trecentos florenos Rhenenses
apud inclytam cameram Psoniensem, item alios ducentos apud
familiam Maholanianam percipiendos et praerecensitum in finem
applicandos; quo contra vero :

Secundo. Pollicetur praefatus dominus abbas Wellehradiensis,
eiusdemque conventus, non modo enumeratas condiciones sese
accurate observaturum, verum etiam altedicto domino episcopo,
pro huiusmodi pagi Csakan et appertinentiarum, nominatim etiam
curialium, seu nobilium terrarum, in suprafata insula Csalokösz (igy),
inter pagos Cselle et Miserd situatarum, elocatione et usuatone,

1712. praeter aliquam foeni quantitatem etiam annuatim ducentos florenos, incipiendo a termino Sancti Georgii currentis anni Millesimi septingentesimi duodecimi deinceps in bona moneta, absque tergiversatione persoluturum; a qua tamen ducentorum florenorum summa hoc currente anno triginta, a saepe memorato domino episcopo, pro nona Miserdiensi, percepti venient defalcandi.

1712. jul. 20. Tertio. In casum, quo praeter spem et expectationem, intentio sacri ordinis quoad ipsam reincorporationem et recuperationem praelibatae Pilisiensis abbatae, optatum non sortiretur effectum, tunc eidem domino abbati et conventui eiusdem cuncta pecora et cuiuscunque generis et nominis mobilia, quorum omnino tempore locationis nulla perceperunt, liberam secum auferendi facultatem ipsa communis iustitia concedit. In cuius rei fidem ac robur duplex desuper est erectum instrumentum sigillorum utrinque appensione, propriaeque manus subscriptione corroboratum. Actum Tyrnaviae, die vigesima mensis iulii. Anno Millesimo septingentesimo duodecimo.

Papirra irt hiteles eredetije az esztergomi káptalan hivatalos kiadványában. (Zirczi apátsági levéltár: Vágsellyei iratok. 13. sz. oklevél.

CXXX.

1712. szeptember.

Nezorin Flórián, wellebrád-pásztói apát, folyamodik őfelségéhez, hogy Illyés András elhunytt pilisi apát helyébe őt nevezze ki, s így adja vissza a pilisi apátságot a cisztertői rendnek.

Sacra Caesarea, Regiaque Maiestas, Domine Domine clementissime!

junius. Benignissime constabit maiestati vestrae sacratissimae, qualemnam humillimum supplicem libellum Posonii, occasione celebrationis generalis regni Hungariae dieatae, in mense iunio, ratione conferendae mihi, et per me monasterio etiam meo Wellehradiensi ordinis Cisterciensis abbatae de Pilisio, maiestati vestrae porrexerim; quam quidem meam humillimam instantiam ex eo capite maiestas vestra sacratissima placidare non est dignata, quod actualis eius-

dem abbatae possessor, dominus utpote episcopus Transylvanien-
sis eotunc adhuc in vivis egisset; nihilominus tamen benigne an-
nuere dignata est maiestas vestra sacratissima, quod si successive,
praespecificatam abbatiam vacare contigerit, tunc in tali accidenti,
mei benignam reflexionem clementer esset habitura; quemadmodum
ex isthic in specie annexo primitivo humillimo memoriali meo,
per cancellariam maiestatis vestrae Hungaricam aulicam in forma
assecuracionis indorsato, clementissime maiestas vestra sacratissima
informari dignabitur. Cum autem antelatus prior memoratae abba-
tiae possessor, dominus episcopus Transylvaniensis, his proxime
praeterlapsis diebus vitam cum morte commutaverit, consequen-
terque eadem abbatia de Pilisio actuali suo possessore careret, ac
iam ad benignam maiestatis vestrae collationem regiam devoluta
esset et redacta: ea propter denuo ad maiestatem vestram sacra-
tissimam humillime recurro, in eo supplicans devotissime, quatenus
maiestas vestra sacratissima, veluti rex apostolicus et summus in
regno Hungariae patrimonii Christi dispensator, hic acclusi prioris
humillimi supplicis libelli mei, in eodemque uberius deductorum
motivorum clementissimam reflexionem habere, suprafatamque ab-
batiam de Pilisio aliunde ad sacrum ordinem meum Cisterciensem
ab antiquo spectantem et nonnisi post funestam illam, totique
orbi notam cladem Mohacsianam abalienatam, ac ad manus diver-
sorum possessorum ecclesiasticorum deventam, mihi, et consequen-
ter monasterio meo Wellehradiensi in perpetuum clementissime
conferre dignetur maiestas vestra sacratissima. Post cuius votivam
consecutionem omnimode allaborabo, ut monasterium illud Pilisi-
ense e ruderibus suis ad priorem statum resurgat, et animarum
cura, iam a saeculis intermissa per receptionem nationalium regni
Hungariae filiorum reviviscat. Quo in passu dum iteratis vicibus
supplico, sacras maiestatis vestrae exosculans manus, aeternum per-
severo maiestatis vestrae sacratissimae humillimus et devotissimus
capellanus Florianus Nezorin, abbas Wellehradiensis in Moravia
et Beatae Mariae Virginis de Paszto in Hungaria.

Kivülről: Ad Sacratissimam romanorum Imperatoriam ac Germaniae, Hispaniarum,
Hungariae, Bohemiae etc. Regiam Maiestatem, Dominum Dominum Clementissimum, humil-
lima supplicatio introscripti Floriani Nezorin Abbatis Wellehradiensis in Moravia et Paszto-
viensis in Hungaria.

Hiteles alakban a magyar országos levéltár kancelláriai osztályában 1712. okt. nr. 26.

CXXXI.

Bécs. 1712. október 5.

III. Károly király, tekintettel a cisztercki rend érdemeire, a pilisi apátságot, Illyés András halála után, bekebelezi a cisztercki rendbe s pilisi apáttá Nezorin Flórián wellebrád-pásztoi cisztercki apátot nevezi ki, a kolostor és egyház fölépítésének kötelezettségével.

Nos Carolus Sextus, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae, dux Lucemburgae ac Superioris et Inferioris Silesiae, Wierthembergae et Thecae, princeps Sveviae, comes Habsburgi, Tyrolis, Ferreti, Kyburgi et Goritiae etc., memoriae commendamus, tenore praesentium, significantes, quibus expedit, universis: Quod benigno nobis revolventibus animo, nihil unquam divinae bonitati gratius et humano generi salutaris dari posse, quam si cultus divinus iam a saeculis, ob continuas superioribus annis exercitas immanis christiani nominis hostis turcae irruptiones, plerisque in locis in antelato regno nostro Hungariae intermissus, ad pristinum suum statum et nitorem reponatur, sacraeque religionis sedibus olim suis pulsae et eiectae, veluti totidem in ecclesia militante acies et exercitus, iuxta etiam publicas memorati regni nostri Hungariae, et signanter decreti Ferdinandi Primi, regis olim Hungariae, de anno Millesimo quingentesimo sexagesimo iam dudum exacto, sanciti constitutiones, universa templa, monasteria, abbatias, praeposuras, aliaque huiusmodi beneficia, prout et bona ad eadem et easdem pertinentia, suis ordinibus, ad quos antiquitus spectabant, restitui et reddi innuentes, ad utilem et salutarem multarum millium animarum, pravitate haeretica contaminatarum, per puram verbi Dei praedicationem et administrationem sacramentorum fiendam conversionem, in gremium et ovile orthodoxae romano-catholicae ecclesiae sensim sensim colligantur et reimplantentur. Tum igitur ob id, tum vero peculiari nostro caesareo-regio, quo erga sacrum ordinem Cisterciensium, olim quidem in praefato regno nostro

Hungariae florentissimum, verum iniuria retroactorum annorum et diversis bellorum vicissitudinibus pressum, et praesentim post funestam cladem Mohacsiensem, praevalente eo tunc Otthomanica potentia, sedibus suis pulsum et dudum exulantem, ducimur affectu clementer inclinati, eundem, veluti de ecclesia Dei benemeritum et sanctitatis laude ac encomio ubique commendatissimum, cuius suffragiis et devotis precibus, in prosperitate armorum nostrorum, secundoque victoriarum contra hostes nostros successu, imperiique nostri et regiminis dilatatione iuari nos quoque credimus, in praetactum regnum nostrum Hungariae, pro aviti ibidem cultus divini uberiori redintegratione et sanctae orthodoxae fidei incremento, iure postliminii reintroducere et sensim stabilire cupientes, abbatiam beatae Mariae virginis de Pilisio, dioecesis Weszprimiensis, velut a suae foundationis primordio ad memoratum sacrum ordinem spectantem, longa tamen annorum serie per alias ecclesiasticas personas administratam et possessam, iam vero per mortem reverendi quondam Andreae Illyes, episcopi Transylvaniensis et simul modofatae abbatae ultimi veri et legitimi possessoris, de iure et de facto vacantem, adeoque ad benignam collationem nostram regiam devolutam et redactam, memorato sacro ordini Cisterciensium pleno iure restituendam et in perpetuum reincorporandam; attentis vero et consideratis multifariis de sancta ecclesia Dei, etiam augusta domo nostra Austriaca meritis, non secus praeclaris virtutibus, laudisque et acceptis moribus, doctrina demum et eruditione, necnon omnibus grata exemplaris vitae conversatione, caeterisque excellentibus animi dotibus fidelis nostri, nobis dilecti honorabilis Floriani Nezorin, dicti sacri ordinis Cisterciensium in marchionatu nostro Moraviae Wellehradiensis, et beatae Mariae virginis de Paszto in Hungaria abbatis, praefatam abbatiam itidem beatae Mariae virginis de Pilisio, dioecesis Weszprimiensis, per mortem, uti praemissum est, et ex hac vita decessum mentionati condam Andreae Illyes, modofatae abbatae ultimi et legitimi possessoris, de iure et de facto vacantem, atque adeo ad benignam collationem nostram regiam rite devolutam et redactam, una cum universis dictae abbatae bonis, iuribusque possessionariis, videlicet castris, castellis, oppidis, villis, possessionibus, et praediis, generaliter vero cunctis utilitatibus, obventionibus, emolumentis, proventibus et pertinentiis, necnon etiam

omnibus honoribus, praerogativis et libertatibus, de iure et ab antiquo ad ipsam abbatiam spectantibus et pertinere debentibus, de apostolico regiae potestatis nostrae plenitudine et gratia speciali, auctoritateque iuris patronatus nostri regii, quod generaliter in universis praelibati regni nostri Hungariae, partiumque eidem annexarum ecclesiis, instar divorum quondam antelati regni nostri Hungariae regum, praedecessorum nimirum nostrorum gloriosarum recordationum, optimo iure habere et exercere dignoscimur, praelibato abbati Floriano Nezorin, monasterioque suo Wellehradiensi sacri ordinis Cisterciensium cum iure et titulo paternitatis incorporandam cumque libera et plenaria universorum bonorum et appertinentiarum ad eandem abbatiam Pilisiensem spectantium, et prae manibus quorumcunque existentium, reuisionis, redemptionis et vindicationis facultate clementer dandam et conferendam, ac eundem modofatum abbatem ei, cuius interest, praesentandum esse duximus; ita tamen, ut modo dictus abbas et successores eiusdem bona et iura ipsius abbatae manuteneat, distracta vero et prae manibus fors alienis existentia pro omni possibilitate recuperare, vetustumque eiusdem conventum, cum adiacente sibi ecclesia solo aequata et in ruderibus iniurias superiorum temporum repraesentante, successive restaurare, eundemque conventum sufficientibus religiosis et praecipue patriae filiis, olim curae animarum utiliter profuturis providere; cultum item divinum, iuxta sacra eiusdem ordinis instituta, pro aedificatione populi et orthodoxae romano-catholicae fidei incremento, zelose et cum fructu, ac lucro animarum in eadem abbazia promoveri, et quam primum id fieri poterit, abbatem quoque specialem de Pilisio nominare, in casu vero mortis Floriani abbatis, aut legitimae alio quovis modo in dicta abbazia Pilisiensi subsequenda vacantiae, successor eiusdem abbatae Wellehradiensis, cum suo conventu, iure, ut praemissum est, paternitatis sibi competente, idoneam semper, toties, quoties vacantia intervenerit, pro abbate Pilisiensi personam, praesentim nationalem Hungaram, servatis de more et consuetudine huius sacri ordinis servandis, eligere et nominare, talemque nobis et successoribus nostris legitimis, utpote Hungariae regibus, pro obtinendis eiusmodi super nominatione benignis confirmatorio, collationalibus et installatoriis litteris, sine quibus praevio modo nominandus abbas realem totiesfatae abbatae Pilisiensis possessionem assequi nequaquam possit, praesen-

tare debeant et teneantur; imo restituimus, reincorporamus, damusque et conferimus ac praesentamus, harum nostrarum, secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariae utimur, impendenti communitarum, vigore et testimonio litterarum. Datum per manus fidelis nostri nobis sincere dilecti, spectabilis ac magnifici comitis Nicolai Illesházy de eadem, haereditarii in Trenchin, eiusdemque nominis, prout et Lyptoviensis comitatum perpetui supremi comitis, actualis intimi consilarii nostri, ac per dictum regnum nostrum Hungariae aulae cancellarii, in civitate nostra, Vienna, Austriae, die quinta octobris. Anno Domini Millesimo septingentesimo duodecimo. Regnorum nostrorum romani primo, Hispaniarum nono, Hungariae vero, Bohemiae et reliquorum anno secundo. Reverendissimis, serenissimo ac venerabilibus in Christo patribus, dominis Christiano Augusto, duce Saxoniae, sanctae romanae ecclesiae presbytero cardinale, metropolitanae Strigoniensis, ac Emerico de comitibus Csáky Colonicensis et Bacsensis ecclesiarum canonice unitarum archiepiscopis, Stephano Telekesy Agriensis, Ladislao Adamo e comitibus Erdődy Nitriensis, fratre Emerico Esterházy Zagrabiensis, praelibatis Christiano Augusto, duce Saxoniae, Jauriensi et comite Emerico Csáky Varadiensis administratoribus, sede episcopatus Transylvaniensis vacante, comite Francisco Wilhelmo a Nesselrod electo Quinque-Ecclesiensis, comite Ottone Joanne Baptista a Volkra Weszprimiensis, Georgio Patachich Bosnensis, comite Sigismundo a Kollonich Vaciensis, Andrea Matusek Tininiensis, fratre Ladislao e comitibus de Nadasd Csanadiensis, comite Adamo Benedicto Rattkay Segniensis et Modrusiensis, seu Corbaviensis, Petro Bakics electo Sirmiensi, Ladislao Piber electo Almisiensis, Georgio Gillany electo Noviensis, Joanne Sigray electo Temnensis, comite Paulo Forgách electo Rosonensis, Nicolao Wlasich electo Scopiensis, Andrea Kürtössy electo Traguriensis et Francisco Jezerniczky electo Tribunicensis ecclesiarum episcopis, ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Item illustri, spectabilibus ac magnificis Paulo Eszterházy de Galantha, sacri romani imperii principe, iudice Cumanorum, aurei velleris equite et praelibati regni nostri Hungariae palatino, comite Georgio seniore Erdődy de Monyorókerék, iudice curiae nostrae regiae, comite Joanne Palffy ab Erdőd, praefatorum regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae bano, comite Sigismundo Csaky de Keresztszegh tavernicorum, comite Marco Czobor de Czobor-Szent-

Mihály ianitorum, comite Michaelae Eszterházy de praefata Galantha curiae, comite Francisco de Battyán perpetuo in Németh Uyvár pincernarum, comite Joanne Kéry de Ipolyker agasonum, comite Joanne Draskovich de Traskotyán cubiculariorum, comite Petro Zichy de Vasonkeő dapiferorum nostrorum regaliū in Hungaria magistris, et comite Palffy a dicta Erdőd, caeterisque quam plurimis totiesfati regni nostri Hungariae comitatus tenentibus et honores. Carolus. m. p. (L. S.) Comes Nicolaus Illesházy m. p. Ladislaus Hunyady m. p.

Penes praesentes benignas sacratissimae suae maiestatis domini domini clementissimi collationales, eadem sua maiestate sacratissima camerae suae regiae hungarico-aulicae clementer ita praecipiente, per eiusdem camerae suae vicepraesidem ac camerarium suum illustrissimum dominum comitem Joannem Georgium Szunyogh de Jeszenicze, liberum baronem de Budetin, reverendissimus dominus Florianus Nezorin, sacri ordinis Cisterciensium conventus in marchionatu Moraviae Wellehradensi et beatae Mariae virginis de Paszto abbas, in dominium abbatae aequae beatissimae Mariae virginis de Pilisio, in dioecesi Vesprimiensi existentis, per summe dictam suam maiestatem eidem reverendissimo domino abbati Floriano Nezorin benigne collatae, universorumque bonorum et appertinantiarum eiusdem abbatae Pilisiensis, praesentibus spectabilibus ac magnificis dominis liberis baronibus Paulo Mednyanszky de Medgyes et Joanne Bornemisza de Pesth antelatae camerae Hungaricae consiliariis, reverendissimo item domino Wolffgango Francisco Heroldt, praeposito Sancti Michaelis archangeli de Insula Leporum, venerabilis capituli Posoniensis canonico, ex delegatione praeeatae camerae Hungaricae aulicae, nomine et auctoritate eiusdem, ad mentem suprafatarum benignarum collationalium regiarum solemniter installatus est et introductus. Ex consilio camerae regiae Hungaricae aulicae, die vigesima secunda octobris, anno Domini Millesimo septingentesimo duodecimo. Joannes Bornemisza liber baro de Pest.

Praesentem copiam cum suo vero originali per me comportatam eidem per omnia conformem esse testor. Adamus Mecséry, inclytae regiae hungarico-aulicae camerae secretarius. m. p. (L. S.)

Papirra irt hiteles másolatban : Zirczi apátsági levéltár, vágssellyei iratok 16. sz. okl. — Egyszerű másolatban : Zirczi apáts. levéltár. III. 73, 76. és Act. Abb. Paszt. Fasc. 29. nr. 13.

CXXXII.

Pozsony. 1712. november 9.

Vitalis György, mint a m. kir. kamara küldöttje, bevezeti Csákányba Widenman Bernárdot Nezorin Flórián pilisi apát képviselőjét.

Infrascriptus tenore praesentium fateor et recognosco, quod posteaquam sacratissima caesarea regiaque maiestas abbatiam beatissimae Mariae virginis de Pilisio, in diocesi Wesprimiensi existentem, reverendissimo domino Floriano Nezorin, sacri ordinis Cisterciensium conventus Wellehradiensis in marchionatu Moraviae, et beatissimae Mariae virginis de Paszto abbati benigne contulisset, cameraeque suae regiae Hungaricae aulicae clementer praecepisset, ut idem reverendissimus dominus abbas in praefatam abbatiam Pilisiensem, universaque ad eandem pertinentia bona installetur et introducatur, inter alia autem ad dictam abbatiam pertinentia bona siquidem etiam in possessionem Csakany, tanquam eo spectantem, introducendus veniret, illius autem introductionis et assignationis provinciam praehabita camera regia hungarico-aulica mihi delegare dignata est. Hinc accepto die vigesima quarta mensis octobris mihi sonante et directo inclyti cameralis consistorii gratioso decreto, cui debitum morem gerendo, sepositis aliis omnibus, illico me itineri accinxi et cum admodum reverendo patre Bernardo Widemmon, eiusdem sacri ordinis Cisterciensium professo, ac praefati reverendissimi domini neo-abbatis mandatario et plenipotentiaro ad insulam Csalloköz, praescitamque possessionem Csákány propter incommoditatem traiectus Danubialis primo ad vesperum perveni; ibidemque in deserto diruto castello condescendendo, dispositiones circa fiendam introductionem et assignationem feci, dominosque viciniore parochos, nobiles et iudices convocari curavi. Sequenti ex post die, quae erat vigesima quinta octobris, comparentibus ibidem Paulo Győry et Melchiore Csilik nobilibus, ac Francisco Deák subdito Sanctimonialium Clarissarum Poseniensium ex oppido Nagy Magyar, Georgio Bakony nobili ex possessione Fél, nobili Stephano Késmárky et provido Joanne Nagy iurato ex oppido Csötörtök, providis item Joanne Balogh seniore iudice, et altero

okt. 24.

okt. 25.

itidem Joanne Balogh iuniore iurato ex possessione Missirdi, omnibus praeterea dictae possessionis Csakány incolis ibidem praesentibus, parócho tamen nullo vicino in parochia sua pro tunc existente, praenominatum admodum reverendum dominum patrem Bernardum Widemmon, qua, uti praemissum est, mandatarium et plenipotentiarium suprafati reverendissimi domini abbatis, principalis sui, in dictam possessionem, Csakány nuncupatam, et in insula Csalloköz, comitatu Posoniensi existentem, habitam, aliaque universa ad eandem abbatiam, in fata insula Csalloköz, pertinentia bona, eorundemque appertinentias, nomine et autoritate praelibatae regiae camerae hungaricae aulicae, solemniter introduxi, eademque universa et singula praemissa dicto domino neo-abbati, ac per consequens toti sacro ordini Cisterciensi actualiter possidenda, utenda et fruenda per manus tradidi et assignavi, nullo penitus contradicente. In quorum fidem et testimonium, praesentes litteras testimoniales saepe-fato reverendissimo domino Floriano Nezorin, abbati Pilisiensi, iurium suorum futura pro cautela necessarias, manus propriae subscriptione et usualis sigilli appensione communitas dedi. Posonii, die nona novembris. Anno Domini Millesimo septingentesimo duodecimo. Georgius Vitalis, sacrae caesareae, regiaeque maiestatis camerae regiae Hungaricae aulicae cancellariae notarius (L. S.)

Papirra irt eredetije a zirczi apátság levéltárban: Vágsellyei iratok. 18. sz. oklevél.

CXXXIII.

Buda. 1712. november 14.

Scharfensteini Zennegg György Kristóf, a m. kir. kamara megbízásából, bevezeti a pilisi apátság színhelyének s egyéb hozzá tartozó jószágoknak birtoklásába Widenman Bernárdot, a pilisi apát megbízottját.

Posteaquam sua sacratissima maiestas dominus dominus noster clementissimus abbatiam beatae Mariae Virginis de Pilisio, olim a rege Bela sacro ordini Cisterciensi fundatam, post funestam autem illam cladem Mohaczianam, sacro eodem ordine per iuratum christiani nominis hostem sedibus suis pulso, et exulare coacto, per varias ecclesiasticas personas hucusque administratam et possessam,

iam vero per mortem reverendissimi olim Andreae Illyes, episcopi Transylvaniensis et eiusdem abbatae ultimi, legitimi possessoris de iure et de facto vacantem, consequenter ad benignam collationem caesareo-regiam devolutam, praememorato sacro ordini Cisterciensium pleno iure restituisset, et in perpetuum incorporasset, nominanterque reverendissimo domino Floriano Nezorin, eiusdem sacri ordinis Cisterciensium conventus in marchionatu Moraviae Wellehradiensis et beatae Mariae virginis de Paszto abbati dignissimo, ita existentibus eximiis eiusdem virtutibus et meritis, simul cum omnibus ipsius abbatae bonis ac iuribus possessionariis, eorundemque proventibus, obventionibus et emolumentis, plenariaque universorum bonorum, appertinentiarumque ad eandem abbatiam Pilisiensem spectantium et prae manibus quorumcunque existentium redemptionis, redemptionis et revindicationis facultate, successoribusque suis abbatibus Wellehradiensibus modis et formis, in benignis collationalibus litteris uberius expressis, in perpetuum clementissime contulisset, et praeterea excelsae hungarico-aulicae camerae benigne demandasset, quatenus per idoneam ad id delegandam personam praedeclaratum sacrum ordinem in dominium attactae abbatae de Pilisio legitime introduci et installari curare velit. Ad cuius benigni mandati tenorem praetitulata hungarico-aulica camera non solum per suum vicepraesidem, illustrissimum quippe dominum dominum comitem Joannem Georgium Szunyogh, sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis camerarium, superius memoratum reverendissimum dominum abbatem Wellehradiensem per suum legitimum plenipotentiarium, admodum reverendum videlicet dominum Bernardum Josephum Widenman, eiusdem sacri ordinis Cisterciensis Wellehradiensem professum, Posonii in ordine installari fecit: verum-etiam mihi gratiosa innuere eadem excelsa camera dignata fuit, ut et ego praedictum dominum plenipotentiarium in locum monasterii saepefatae abbatae de Pilisio, convocatis certorum ei vicinorum pagorum parochis, iudicibus ac nonnullis etiam incolis et nobilibus, quos ad latus habere possem, in praesentia eorundem tam in mentionatum monasterium, quam et cuncta alia ad eandem abbatiam Pilisiensem spectantia bona, universasque eorundem appertinentias, nomine et autoritate altememoratae hungarico-aulicae camerae solemniter introducere velim. Cui gratioso mandato me perdemisse

1712. nov. 13. accomodando, die decima tertia novembris, anno Millesimo septingentesimo duodecimo, utipote in festo, quo nimirum sacer ordo Cisterciensis Omnium Sanctorum ordinis festum celebrare solet, in praesentia convocatorum, utpote cesareo-regii provisoris Budensis, domini Josephi Antonii Salgar, dominorum itidem inclytorum comitatum Pest, Pilis et Szold articulariter unitorum iudlium Gregorii Mickleschiz et Alexandri Sybolty, non minus Philippi Josephi Zennegg filii mei, exinde iudicum et iuratorum ex vicinis pagis Tottfalu, Monostor, Szent Andre (igy), Pomas, Galas (igy), Szanto, Szent László et Wörösvár, ac aliorum reverendissimum dominum neoabbatem et sacrum ordinem Cisterciensem, per suum plenipotentiarium, admodum reverendum dominum Bernardum Josephum Widenman, eiusdem sacri ordinis in monasterio Wellehradiensi professum, uti praemissum est, solemniter introduxi, ac in facie loci, ubi olim monasterium beatae Mariae virginis de monte Pilisio stetit, et actu rudera extant, eidem domino plenipotentiarario ipsum locum, cum omnibus de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus bonis et obventionibus pleno iure fruendis, consignavi, taliterque benignam sacratissimae maiestatis voluntatem, ac excelsae hungarico-aulicae camerae gratiosam ordinationem humillime adimplevi. Super quo introductionis et consignationis actu, ad praevie mihi factam requisitionem, praeinominato domino plenipotentiarario has testimoniales litteras, futura sua pro cautela, extradandas esse et consignandas censui. Budae, die decima quarta novembris, anno Millesimo septingentesimo duodecimo. Georgius Christophorus Zennegg de et in Scharfenstein. (L. S.)

Papirra irt eredetije a zirczi apátsági levéltárban: Vágsellyei iratok, 17. sz. oklevél.

CXXXIV.

1712. november 20.

Fábrý Ferencz lévai harminczados Szántón és Apát-Maróthon birtokba vezeti Widenman Bernárdot mint Nezorin Flórián pilisi apát helyettesét.

Infrascriptus recognoscens tenore praesentium significo, quibus expedit, universis, quod vigore gratiosi mandati inclytae camerae

Posoniensis, admodum reverendum dominum Bernardum Wide-
mann, ex sacro ordine Cisterciensi Wellehradii professum, qua
plenipotentiarium illustrissimi et reverendissimi domini domini Flo-
riani Nezorin, abbatis beatae Mariae virginis de Wellehradio in
Moravia, Pilisio et Paszto in Hungaria, in bonis ad praementio-
natam abbatiam Pilisiensem spectantibus, ac in comitatu Nagy
Hontensi existentibus, signanter vero possessionibus Szantho et
Marot introduxerim, et easdem possessiones praerepetito domino
plenipotentiarario perpetuo possidendas tradiderim et assignaverim
nemine contradicente, praesentibus admodum reverendo domino
Stephano Gregan parochio Egegiensi, et altero admodum reverendo
itidem domino Michaelae Latkoczy plebano Dalmadiensi; vicinis et
commetaneis autem generoso domino Wolffgango Gosztony in-
clyti comitatus eiusdem Nagy Hontensis iudice nobilium, generoso
pariter domino Emerico Fehérváry seniore et iuniore ex Kis-Pe-
szek, et generoso itidem domino Martino Sós Jaurinensi, nec-
non generoso domino Georgio Farkas Levensi, providis item
Georgio Trizna, Thoma Lihowszky, Martino Menyhart, Martino
Török, Mathia Pálinkás incolis Szanthoiensibus; Marotiensibus
vero Simone Kosar, Paulo Kosar, Nicolao Sixa iuratis; Georgio
Lőrincz, Mathia Giurik subditis reverendorum patrum Jesuitarum
Neosoliensium; Nádas-Dalmadiensibus vero Paulo Berkes iudice
et Joanne Huszka iurato, subditis generosae dominae Prosianae in
Bat. In quorum maiorem fidedignitatem hasce subscriptione et
proprio sigillo muniendo roboravi. Die vigesima novembris. Anno
Millesimo septingentesimo duodecimo. Franciscus Fabry, suae ma-
iestatis sacratissimae tricesimae Levensis vicegerens contrascriba.
m. p. (L. S.)

1712. nov. 20.

CXXXV.

Vác. 1712, november 20.

*Bakay Imre pesti pálos perjel a váczi káptalan előtt tiltakozik az
ellen, hogy Nezorin Flórián wellehrád-pásztoi apátot a pilisi apátság
birtokába bevezették.*

Nos capitulum cathedralis ecclesiae Vacienſis, memoriae com-
mendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis,

quod reverendus pater Emericus Bakay, ordinis Sancti Pauli primi Eremitae definitor provinciae et residentiae Pestiensis prior eiusdem sacri ordinis nomine et in persona, coram nobis personaliter constitutus, per modum sollemnis protestationis, contradictionis, et inhibitionis nobis significaverit hunc in modum: Quomodo ipsi pro certo innotuisset, quod reverendissimus in Christo pater Florianus Nezorin, ordinis Cisterciensium conventus in marchionatu Moraviae Wellehradiensi, et beatæ Mariæ virginis de Pásztó abbas, his recenter elapsis temporibus in abbatiam beatæ Mariæ virginis de Pilisio in dioecesi Veszprimiensi existentem, penes certas suae maiestatis sacratissimæ caesareæ, atque regiae litteras collationales, mediante homine camerali, se se introduci, installarique curasset, in grave praeiudicium dicti sacri ordinis, derogamenque iurium eiusdem ibidem habitorem evidens, et manifestum. Ne itaque per taciturnitatem quampiam, eiusmodi impetrationi, consequenterque factæ, ut attactum est, installationi, quoquomodo consensum praebuisse videatur, eidem solemniter contradicit protestando, et protestatur contradicendo, inhibetque tam prænominatum abbatem, quam et alios eiusdem ordinis homines universos, ab eiusdem, et abbatiae, pertinentiarumque ipsius omnigenarum apprehensione, usuatone, fructuumque quomodocunque attentanda perceptione, palam, publice, et manifeste, coram nobis. Harumstrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Vacii, die vigesima mensis novembris. Anno Millesimo septingentesimo duodecimo.

1712. nov. 20.

* Eredetije a váczi káptalan országos levéltárában: Annus 1712. Protocoll. A. pag. 303.

CXXXVI.

Wellehrád. 1714. ápr. 23.

Nezorin Flórián pilisi apát a pozsonyi házak, szőlők, száraz és vízi vám jövődelmét egy évre bérbe adja Pozsony városának kétszáz rajnai forintért.

Florianus Nezorin, sacri ordinis Cisterciensis ecclesiarum beatæ Mariæ virginis de Wellehradio in Moravia, nec non de Pilisio et Pásztó in Hungaria abbas, in praelibato marchionatu Moravia

praelatus primus, maemoriae commendo, tenore presentium, significans, quibus expedit, universis, quod proventus et census meos, ex abbacia Pilisiensi mihi, apud civitatem liberam et regiam Posoniensem, singulis annis obvenientes, et a certis quibusdam civibus eiusdem civitatis Posoniensis, ac eorum successoribus, ratione domorum ac vinearum, in dicta civitate et eiusdem suburbiis, nec non promontoriis existentium, ac in ipsorum praenobilium et consultissimorum dominorum iudicis, magistri civium ac iuratorum, libro fundi specialiter insertorum, annuatim, vigore cuiusdam registri, sub meorum praedecessorum abbatum sigillo, iisdem dominis iudici, magistro civium ac iuratis civibus concrediti, provenire debentes, tum etiam medietatem pensionis et tributi Danubialis apud eandem civitatem Posoniensem habitae, ac tertiam partem telonii mei, in platea eiusdem civitatis, Csötörtökhely apellata, erecti, optimo iure ad me pertinentem praelatis dominis iudici, magistro civium ac iuratus civibus Posoniensibus, pro hoc praesenti anno duntaxat, a die datarum praesentium usque ad festum Sancti Georgii martyris in anno Millesimo septingentesimo decimo quinto futuro, in et producentis florenis Rhenensibus elocavi, arendavi, et ad utendum fruendumque benevole concessi, prouti eloco, arendo et benevole concedo; ea tamen sub conditione et ratione, ut expleto praesinserto anno liberam rursus habeam preattactarum omnium proventuum et reddituum abbaciae Pilisiensis ad me recipiendi et occupandi potestatem; ea quoque sub conditione, ut bene memorati domini iudex, magister civium, ac iurati cives praelibatos proventus, census, et redditus, non solum ex promontoriis et domibus, verum etiam ex tributo Danubiali et sicco telonio de Csötörtökhely antedictae abbaciae meae Pilisiensis cedentes, omni, qua par est, fide, et diligentia, iuxta registri praedecessorum meorum et ipsorum, et libri fundi continentias, ab illis civibus et aliis extraneis quibuscunque, hoc infrascripto anno, exigere et ad reipublicae illorum commodum percipere, interim tamen regestrum tributi Danubialis et sicci telonii de Csütörtökhely ita observare et custodire teneantur, nequid inde vel relaxando, vel abalienando, vel quovis alio permutationis titulo detrahatur, dolo et fraude semotis. Quibus ut maior fides adhibeatur, presentes litteras sigilli mei abbatialis munimine et propria manus subscriptione robarari feci. Datum in coenobio

meo Wellehradiensi, die vigesima tertia aprilis, anno domini Millesimo septingentesimo decimo quarto. (L. S.) Florianus abbas Wellehradiensis et Pilisiensis.

Hiteles másolatban: Zirczi ap. I. tár. II. 923.

CXXXVII.

1717.

Cziganek István csákáni jószágkormányzó, Fölső Surányi Sigray Ferencz alispán előtt, bepanaszolja Maholány Józsefet és Tamást, mivel jobbágyaik és zselléreik marháit a pásztorok, az ő rendelkezések folytán, a csákáni urodalomhoz tartozó »Kurta föld«-ekre hajlották s ezeket le legeltették.

Quaerela admodum reverendi patris Stephani Czigannek, ordinis Cisterciensis de Velehrad, qua administratoris Csakaniensis, velut actoris, contra et adversus spectabiles ac magnificos dominos barones Iosephum et Thomam Maholány de Pohroncz Szelepcsény, tanquam in causam attractos, erecta, perillustri ac generoso domino Francisco Sigray de Fölső Surany, inclyti comitatus Posoniensis vicecomiti, in anno Millesimo septingentesimo decimo septimo exhibita.

Nemzetes viceispány uram, nekem fölül megirt actornak, kegyelmed előtt, fönt titulált in causam attractus uraim Ő Nagyságok ellen, ilyen törvényes és elszenvedhetetlen panaszom vagyok: Miképpen tudniillik föllül megirt in causam attractus uraimék Ő Nagyságok parancsolatjából és commissiójából, contra praemissam iudiciariam factam inhibitionem, Vass Mártony, Benedek Gyeörgy tehény-, Kopasz Istvány ökor- és Benedek János borjú-pásztorok, üdösbik Puss Mihály, Iró Jakab öregbik, Iró Ferencz, Rigó Mihály, Posvacz Gyeörgy, Kiss Mihály üdösbik és ifjabbik, Kamany István, Kovács János, Vallacsay Mihály, Mészáros Mártony, Bognár Zachariás, Kiss Istvány, Makki János, Szabó Istvány, Kollát Mihály (igy), Juhász Mihály, Iró Jakab ifjabbik özvegye, Bognár György ifjabbik, Nagy János üdösbik és ifjabbik, Stefföl György, Posvancz János, Barát György, Iró János ifjabbik, Mezei Mártony, Taiszler György,

Bognár Mihály, Nagy Ferencz, Szabó János, Ikics János, Szijártó András, Biró Ferencz, Szarka Ferencz, Puss Mátyás, ezen nemes Pozsony vármegyében, Csallóközben levő Csütörtök nevű mezővárosban lakozó fölül megirt in causam attractus uraim Ő Nagyságok jobbagyinak és Méry Benedek, Méry István, Zachariás Ferencz, Puss Mihály ifjabbik, Lakatos György, Flaskár János és Varga Pál, említett mezővárosban lakozó zsellérjeinek marháit, ez ideig szomszédságban levő Csákány határhoz tartozának, nevezet szerint Kurta-földekre, mely említett nemes vármegyében, Csallóközben vagyon, az kit occulate (így) is, ha szükség leszén, remonstrálhatom, reá hajtották és ottan legeltették és ide parancsoltatták, és így, vi et potentia mediante, szabad, békességes dominiumban in causam attractus uraim Ő Nagyságok, úgy mint committensek, praescriptusok által turbálni és károsítani semmivé tartották, nagy praeiudiciomra és káromra, melyet, salvis nihilominus poenis violentiarum permanentibus, alkalmas, ez után bővebben deducálandó pénzért föl nem vettem volna, melyet mindazon által kegyelmed conscientiosa limitatiójára hagyom és submittálom. Minek okáért tehát nemzetes viceispány úr kegyelmedet kérem, hogy ebben a dologban, ad formam novissimárum regni constitutionum super quibusvis violentiis et actibus potentiariis in annis 1608. 1609. 1613. et signanter 1655. articuli quinquagesimi sexti ac aliorum eatenus sancitorum et confirmatorum, melyeket tudniillik az nemes ország minden szin alatt levő hatalmaskodók ellen condált, fölül megnevezett in causam attractus uraimék Ő Nagyságok ellen, tam quod eosdem velut mandantes et committentes, quam vero respectu praedeclaratorum eorundem commissorum, az kik helyet tudniillik Ő Nagyságok nemcsak felelni, és az megtett hatalomért mindnyájokra nézve eleget tenni, azokat is iuri statuálni tartozik, és egy bizonyos törvényes napot hagyván, bírói hivatala és tisztí szerint procedálván, azon committens úr Ő Nagyságukat, tam respectu propriae suae personae, quam vero etiam respectu oneris praerensitorum commissorum in solitis et distinctis, ac quoad quemlibet commissum consuetis seorsivis et singillatis violentiae poenis, ac eatenus causatorum damnorum refusione conscientiosa, ut praemisum est, fienda limitatione mediante maraszsa et convincálja.

Kinek debita executionatis, elvárom és kívánom legibus et consuetudinibus regni sic requirentibus.

Papirra irt hiteles másolatban: a zirczi apátsági levéltárban, vágsellyei iratok, 1710-es csom. 111. sz.

CXXXVIII.

Pozsony. 1717. október 28.

Török György bizonyítja, hogy, midőn ő volt bérlő Csákánban, a csötörtökiek a Kurta földek után évenként négy forintnyi legeltetés-díjat fizettek.

1710. Én alább irt recognoscálom per praesentes, hogy midőn én
1711. az csákáni jószágot árendában birtam volna, in anno Millesimo septingentesimo decimo et Millesimo septingentesimo undecimo esztendőben, akkori időben tudom, hogy csötörtökiek mindenkor az csákányi pascuatióért Kurta föld nevű helységért annuatim quatuor florenos fizettek. Melynek nagyobb bizonyására adtam ezen, kezemmel subscribált és pecsétemmel megerősített recognitionális leveletem. Actum Posonii, die vigesima octava octobris, anno Millesimo septingentesimo decimo septimo. Török György m. p. (L. S.)

Papirra irt hiteles másolatban: Zirczi ap. lev. tár, vágsellyei iratok, Maholány-per I. 50. l.

CXXXIX.

Pozsony. 1618. ápril 25.

Paluska György, az esztergomi érsek jószágigazgatója, a csákáni tizedet egy évre harmincz forintért bérbe adja a pilisi apátság csákáni jószágkormányzójának, Cziganek Istvánnak.

Georgius Paluska, eques auratus, inclitae tabulae regio-iudicariae assessor, eminentissimi ac serenissimi principis cardinalis de Saxonia, archiepiscopi Strigoniensis consiliarius, plenipotentarius, universorum bonorum dicti archi-episcopatus Strigoniensis praefectus

et decimarum arendator ordinarius, do pro memoria, quod totales et integras decimas, utpote vini, frumenti, milii, apum, agnellorum, aliarumque rerum decimari solitarum possessionis Csakan, admodum reverendo patri Stephano Csiganek ordinis Cisterciensis in insula Csallóköz habitae, demptis quartis et sedecimis catholicorum plebanorum vel aliorum, quorum interest, pro hoc duntaxat anno infrascripto, in omnem fortunae casum et eventum, in florenis triginta rhenensibus elocaverim et arendaverim. Harum mearum vigore et testimonio litterarum mediante. Posonii, de vigesima quinta mensis aprilis, anno Millesimo septingentesimo decimo octavo. Idem Georgius Paluska. m. p.

1718. ápr. 25.

Papirra irt eredetije : Zirczi apátsági levéltárban, vágsellyei iratok, »Tized« csomag 9 sz. e betű alatt.

CXL.

Nagy-Szombat. 1718. ápril 29.

III. Károly király megbagyja Felső-surányi Sigray Ferencz alispánnak, hogy azon perben, mely egyrésztől Maholány József és Tamás, másrésztől a pilisi apátság, id. Dalmata Ferencz, Hideghéti Ferencz, Baranyay Ferencz és más hideghéti lakók között folyt, a tárgyalás napját balaszsa el.

Carolus Sextus Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio Moraviae, comes Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc. fideli nostro egregio Francisco Sigray de Felső-Surány, comitatus nostri Posoniensis vicecomiti, salutem et gratiam. Expositum est majestati nostrae, nominibus et in personis fidelium itidem nostrorum, honorabilis patris Stephani Csiganek (igy), sacri ordinis Cisterciensis de Velehrad, qua administratoris bonorum Csakaniensium, nec non egregiorum Georgii senioris Dalmata, Francisci Hideghéti, alterius item Francisci Baranyay et aliorum compossessorum possessionis Hideghét in insula Csallóköz, comitatuque suprascripto

1717. okt. 30.

Posoniensi adjacentis et habitae, qualiter tu hisce recenter evolutis diebus, signanter die decima sexta praesentis mensis aprilis, medio litterarum tuarum certificatarum, penes exmissionem praedicti comitatus, die trigesima mensis octobris anni proxime praeterlapsi Millesimi septingentesimi decimi septimi, in oppido Szempcz, pro parte et ad instantiam fidelium pariter nostrorum magnificorum baronum Josephi et Thomae Maholány liberorum baronum de Pohroncz Szelepcsény factam, ratione et praetextu praetensae cuiuspiam controversiae metalis oppidi Csütörtök, in praedictis insula Csalóköz et comitatu existentis, et habiti, inter praescriptos barones et attactos exponentes vigentis, pro die secunda proxime imminuentis mensis maii anni modo labentis infrascripti, in praefatum oppidum Csütörtök, per formam continuationis praefixisses, eosdemque certificasses. Quia vero eorundem exponentium procurator, cui praesens negotium abunde constaret, in aliis tunc praepeditus esset negotiis, et quod maius esset, quasdam inquisitiones eatenus celebrari facere, exponentes in sui defensam necessitarentur et etiam circa alia defensiva media sibi prospicere deberent, qua intra tam brevis temporis spatium effectuari nequirent, vererenturque iidem exponentes, ne ob talismodi exigui temporis intervallum, iuribus suis sufficienter prospicere nequeunt, quoquo modo damnificentur. Ex quo talismodi controversiae sufficiens mora indulgeri deberet, cuperent itaque praescriptum terminum omnino ex rationibus praemissis differri, lege regni admittente. Ob hoc supplicatum existit maiestati nostrae, nominibus et in personis praelibatorum exponentium, debita cum instantia humillime, quatenus iisdem circa praemissa benigne providere, tibiue super dilatione praefixi termini benigne committere et mandare dignaremur, nec pateremur eosdem eatenus iustis suis iuribus improvise destitui. Cum autem iusta petenti non sit denegandus assensus, et alioquin defensa cuique esset communis, ad eandemque comparandam sufficiens temporis spatium admitti deberet, nam alias praecipitantia esset noverca iustitiae, quod autem differtur, non solet auferri; termini porro, ex legitima procuratoris unius aut alterius partis absentia ac ex rationibus in lege fundatis, differri assolerent, dicante titulo quinquagesimo nono partis secundae operis decreti tripartitalis, tanto eminentius, si talismodi rationes, vel in lege

fundatae, aut aliunde evidentes essent, id ipsum, annuente articulo decimo nono novissimae diaetae Posoniensis, nostris benignis mandatis et ordinariorum regni iudicum simpliciter obtemperandum veniret. Pro eo tibi harum serie firmiter praecipientes, benigne committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, rebusque sic, uti praefertur, stantibus, seque habentibus, praescriptum, et a te praefixum terminum, diei videlicet secundae mensis maii proxime affuturi, anni modo labentis infrascripti, simpliciter in dilationem sumere, huicque benignae commissioni nostrae, iuxta homagiale obligationem tuam temet per omnia accommodare debeas ac tenearis. Communi suadente iustitia, secus non facturus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in libera, regiquae civitate nostra Tyrnaviensi, die vigesima nona mensis aprilis, anno Domini Millesimo septingentesimo decimo octavo. (L. S.) Lecta et extradata per me Joannem Horváth Simonchics, sacratissimae caesareae et regiae maiestatis praesentiae regiae in iudiciis locumtenentem et consiliarium. m. p.

1718. máj. 2.

1718. ápr. 29.

Papirra irt eredetije: Zirczi apátsági levéltárban, vágsellyei iratok 1710-es csom. 114. sz. a.

CXLI.

Német-Óvár. 1718. junius 1.

Sigray Ferencz pozsony-vármegyei alispán Cziganek István csákáni jószágkormányzót a Maholány József és Tamás elleni perben megidézi.

Ajánlom kegyelmednek kész köteles szolgálatimat. Tekintetes és nagyságos Pohroncz Szelepcsény Maholány József és Tamás uraim ő Nagyságok részéről micsoda dologban, és mi mellett s végett kegyelmednek, elmúlt május havának második napjára, Csö-törtök nevű és ezen nemes vármegyében, Csallóközben, fekvő mezővárosában, praefigáltam vala terminust, mindazokrul kegyelmedet még frissen emlékeznem nem kétélem. Minthogy azon terminust bizonyos okokra nézve akkora el kölletet (igy) halasztanom, azonban említett urak ő Nagyságok azon dolgoknak általam leendő revisióját és decisióját gyakran sürgetik: akarván azért azon dolognak véghezvitelében birói hivatalom és tisztetem, s az eránt levő, ezen nemes vármegyének már kegyelmeddel genuinis in paribus ennek-

1718. máj. 2.

1718. jun. 23.

előtte transmittált exmissiója szerint eljárnom, azon végre ez elkezdett és alább megnevezendő esztendőben való június holnapnak huszonharmadik napját, több utánna következő elégséges törvényes napjaival együtt, ugyanezen följebb megnevezett Posony vármegyében, Csallóközben, levő, Csötörtök nevű városában, s ha a szükség azt hozza magával, a controvertált helyek színére praefigáлом kegyelmednek terminusúl. Kegyelmed azért a megnevezett napon és helyen, ott, az holott akkoron magam mellém veendő processualis szolgabíró s esküdt uraimékkal törvényes consessusomat értendi, vagy maga személye szerint, vagy legitimus procurátora által előttem compareáljon. Egyébiránt a megirt mód szerint vagy compareál kegyelmed előttem, vagy sem; én mindazonáltal, Isten éltetvén, a megnevezett terminusra kimegyek és a dologban a szerint eljárók, a mint hazánk élő törvénye, a közönséges igazság és bevett szokás hozand magával. Melyről idem is certificálván kegyelmedet, maradok kegyelmednek kész köteles jóakarója, Német-
 1718. jun. 1. Óvár, die prima iunii, anno Millesimo septingentesimo decimo octavo, Felső Surány (igy) Sigray, nemes Posony vármegye viceispánja.

Hátára ez van írva: Ad modum reverendo patri domino Stephano Czigannek, ordinis Cisterciensis de Velehrad, qua administratori Csakanyienzi etc., domino mihi colendissimo. Papirra irt eredetije: a zirczi apátsági levéltárban, vágsellyei iratok, 1710-es csom. 113. sz.

CXLII.

Csötörtök. 1718. junius 3.

Tóth Mihály a csötörtöki juhászok atyamestere meghagyja, hogy a csakányi határra senki se hajtsa juhait, mert különben nem bízhat jószágához.

Én Tót Mihály adom tudtára mindeneknek, kiknek illik, meg én Csötörtökben levén juhászoknak atya mestere, valakik Csötörtökben juhászok fognak lenni, azoknak meg fogom parancsolni, hogy az csakányi határra senki meg ne merészelje próbálni senki, hogy oda ne hajtsa az juhait; hogy ha pedig ott tapasztaltatik, jószágához ne bizzék, az uraság gráciáján lészen (igy). Menek na-

gyobb bizonyágára adom ezen levelemet, anno Domini Millesimo septingentesimo decimo octavo, die tertia iunii.

1718. jun. 3.

Ezen végzés lött úgy mint Csötörtökben lakozó Nagy János, Steffel György, Biró Ferencz, Bartal György előtt.

Coram me Patre Stephano, pro tunc administratore in Csa-
kan. m. p.

Papirra irt eredetije : a zirczi apátsági levéltárban, vágsellyei iratok 1710-es csom. 112. sz.

CXLIII.

Bécs. 1722. márczius 20.

III. Károly király, Pálffy János és Miklós gróf közbelépése folytán, megparancsolja Felső-Surányi Zsigray Ferencz alispámmak, hogy a csákán-csütörtöki perben ne hozzon ítéletet mindaddig, míg határjárás folytán a két birtok határai teljesen ki nem derülnek.

Carolus Sextus, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, etc. fideli nostro egregio magistro Francisco Sigray de Felső-Surány, praesentiae nostrae regiae in iudiciis locumtenentis et consilarii nostri prothonotario, qua comitatus Posoniensis vicecomiti, salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostrae, nominibus et in personis fidelium aequae nostrorum magnificorum Antonii, Iosephi et Thomae Maholany, liberorum baronum de Pohroncz Szelepcsény, ac istius quidem camerae nostrae regiae hungaricae consilarii, qualiter reverendo olim Stephano Cziganek, qua praepositurae (igy) Csakaniensis, in insula Csalloköz ac comitatu Posoniensi habitae, eotunc administratore, anno adhuc Millesimo septingentesimo decimo octavo, ratione praetensae cuiuspiam violentiae, prouti praetenderetur, per impulsionem pecorum ad territorium Csakanyense interventam, anno adhuc Millesimo septingentesimo decimo septimo praetensive patratae, contra exponentes procedente; successiveque ex eo, quod spectabiles ac magnifici comites Nicolaus et Ioannes Pálffy ab Erdőd, hic quidem regni palatinus, alter regnorum Croatiae, Dalmatiae, Sclavoniaeque banus, ambo autem Campi Mareschalli et actuales consilarii nostri intimi, veluti ad quos quarta pars dominii Szent-Georgiensis, consequenter oppidum quo-

1718.

1717.

que Csötörtök, ex cuius territorio impulsus ad Csakanyense violenter factus praetenderetur, pertineret, negotio in eodem metali interessati essent, consequenterque coniunctim metae primum distinguendae et separandae venirent; processu eodem inhibito, tandem autem virtute benigni nostri mandati relaxatorii, ex eo, quod causa et casu in praemissis violentiae dumtaxat quaereretur, benigne relaxato, tu virtute eiusmodi benigni mandati antehac quidem pro vigesima praeteriti mensis ianuarii, ac nihilominus illo dilato, alium pro nona et subsequentibus proxime praeterlapsi mensis februarii diebus, in liberam, regiamque civitatem Posoniensem, ac hoc quoque prorogato, recenter pro die vigesima sexta mensis decurrentis martii praefixisses terminum, procul dubio in eodem ad ulteriora processurus, damno ac praeiudicio exponentium valde gravibus et manifestis. Quia autem praetactorum Csakanyensis et Csötörtökensis territoriorum limites et confinia veluti nullis in plano signis distincta in confuso essent, nec ante distinctivam metarum separationem in confinio, ubinam desineret, ac terminis incerto, propter confusos limites per alterutram partium violentia legitime postulari quiret; verum in quantum partes fines suos egressae sint et quanam territorium suum excedendo, alienum violenter inviolaverit, ex post dumtaxat dispiciendum, indeque praetensa vis metienda, eousque autem a prosecutione eiusdem supersedendum, potiusque confusorum limitum distinctioni studendum veniret; sed et in territorii, ubi violentia praetenderetur, usu et possessione exponentes praefuissent, actuque possessione eiusdem gauderent, per hocque ratio violentiae cessaret. Ob hoc vellent praenotati exponentes ulterius quoque te ad eventum usque metalis territoriorum suprascriptorum separationis ab antelatae causae revisione, discussione et decisione simpliciter inhiberi facere, lege regni admittente. Supplicatum itaque extitit maiestati nostrae, nominibus et in personis antelatorum exponentium, debita cum instantia humillime, quatenus iisdem de condigno iuris, adeoque benigni mandati relaxatorio-inhibitorii remedio clementer providere, tibi que superinde committere et mandare dignaremur, nec pateremur eosdem iustis suis iuribus improvise destitui. Cum autem iusta petenti non sit denegandus assensus, et alioquin ex quo ad mentem vigesimi sexti et octuagesimi secundi partis secundae operis Decreti Tripartitalis titulorum

jan. 20.

febr. 9.

márcz. 26.

in actione locus, consequenterque terminus, a quo et ad quem exprimendus et specificandus veniret, alioquin etiam actio conde-
 scensionis obnoxia esset, quando violentia in territorii limitibus prae-
 tendi quiret, ubi inter territoria nulla separatio foret, consequenter-
 que, ut vis illata erui valeat, primum et ante omnia limitum di-
 stinctio praemittenda, exindeque an in alieno praetensus actus
 patratus fuisset, cognoscendum veniret; sed et alias, ubi pacifica
 pluribus annis continuata possessio intercederet, ibi per actus
 prioris possessionis continuativos, ex ratione etiam tituli sexage-
 simi octavi partis primae operis Decreti Tripartitalis, nulla violentiae
 patratio esset. In proprio etenim nullus violentus foret. Si autem
 antelatus praetendens per intentatum processum quaerulosum ter-
 ritorium alienum acquirere vellet, id, veluti in se illegitimum,
 articulus vigesimus tertius anni Millesimi sexcentissimi decimi ter-
 tii simpliciter inhiheret; illegitimos autem processus non admittere
 muneris nostro regio conveniret. Pro eo tibi harum serie firmiter
 praecipientes benigne committimus et mandamus, quatenus accep-
 tis praesentibus, rebusque sic, uti praefertur, stantibus, seque ha-
 bentibus, ac comperto eo, quod iidem exponentes iam praevis in
 plagae, seu districtus, ubi ab adverso violentia praetenderetur, an-
 nuali, tantoque magis longiori pacifica possessione et usu eorum
 praefuerint, ab omni contra eosdem processu, ferendaque sententia
 supersedere, temetque benignae huic commissioni nostrae accomo-
 dare debeas et tenearis. Communi suadente iustitia. Nec secus
 factururus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civi-
 tate nostra Vienna, Austriae, die vigesima mensis martii. Anno
 Domini Millesimo septingentesimo vigesimo secundo. Carolus m. 1613.
 p. Comes Nicolaus Illeshazy. Ladislaus Hunyady. 1722. márcz. 20.

Hiteles másolatban a zirczi apátsági levéltárban: Vágs. iratok 1720-as csom. 16. sz.

CXLIV.

Laxenburg. 1722. május 1.

III. Károly király Nezerin Flórián pilis-pásztói apátot meghívja az 1722-iki országgyűlésre.

1715.

Carolus Sextus Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae-que etc. rex. Honorabilis et religiose, fidelis nobis dilecte. Posteaquam tenore etiam articuli decimi quarti novissimae diaetae, in anno Millesimo septingentesimo decimo quinto terminatae, sanctum haberetur, ut generalis regni diaeta quovis triennio celebretur, cupivissemus equidem istiusmodi articulari constitutioni hactenus etiam satisfieri, commissionesque occasione praeallegatae diaetae resolutas et ex benigna ordinatione nostra ad praesens assumptas, in eadem diaeta reportari facere, nisi ab insperato intervenitu et tum ab oriente, tum etiam ab occidente causata bella obicem eatenus posuissent. Iam vero pacatiore, adeoque commodiore tempore affulgente, pro paterna nostra in istud haereditarium regnum nostrum Hungariae, nobis cumprimis carum, inque rempublicam cura et solitudine, ne videlicet Deo propitio et gloriosa nostra ac pientissimae memoriae praedecessorum nostrorum arma secundante, a iugo turcico, quo diutissime premebatur, feliciter vindicatum, imo ultra limites suos extensum, futuris et successivis quibusvis temporibus in quaspiam confusiones et pericula peramplius deveniat, verum ipsorum et etiam fidelium statuum et ordinum, in clementissimam intentionem nostram consensione et adminiculo adversus omnem externam vim et quosvis etiam motus internos salutare inveniatur, statuaturque remedium, eaeque necessariae diaetaliter fiant dispositiones, ut per vicinam et amicam cum reliquis regnis et provinciis nostris haereditariis, divinitus nobis et augustae domini nostrae subiectis, cointelligentiam et unionem, publica quies, pax constans et imperturbata, ac in quemvis casum optata regno tranquillitas in aevum perduratura stabiliatur, taliterque permansioni et conservationi regnicolarum et protectioni ac defensionis omni meliori modo provideatur: generalem universis

et singulis dicti regni nostri Hungariae et partium eidem annexarum statibus et ordinibus conventum, seu diaetam ad diem vigesimum affuturi mensis iunii, anni modo currentis infrascripti, in liberam regiamque civitatem nostram Poseniensem clementer indicendam et promulgandam, eidemque Deo propitio personaliter etiam praeesse decrevimus. Quocirca tibi harum serie committimus et mandamus, quatenus ad praespecificatum diem et locum personaliter comparere, et ibidem una cum reliquis fidelibus nostris statibus et ordinibus benignas intentiones nostras regias ad salutem, conservationem, tutamen et securitatem ipsius regni directas uberius intelligere, deque iis in medium consulere, postpositisque privatis negotiis, omnino eidem diaetae, seu generali conventui interesse debeas, nec intermittas. Secus sub poena decretali non facturus. Gratia in reliquo nostra caesareo-regia tibi benigne propensi manentes. Datum in Castro nostro Laxemburg, die prima mensis maii, anno Domini Millesimo septingentesimo vigesimo secundo. Carolus m. p. Comes Nicolaus Illésházy. m. p. Ladislaus Hunyady. m. p.

1722. jun. 20.

1722. máj. 1.

Hátára ez van írva: Honorabili et religioso Floriano Nezorin, sancti ordinis Cisterciensis abbati beatæ Mariæ virginis de Paszto et Pilis et praelato Velehradiensi etc., fideli nobis dilecto.

Papirra irt eredetije: Zirczi apátsági levéltár, fasc. 42.

CXLV.

Bécs. 1724. október 16.

III. Károly király, a wellebrádi konvent kérelme alapján, Mály József wellebrádi apátot nevezi ki a pilisi apátságra is, de kiköti, hogy a birtok jövődelmét a pilisi apátság fölépítésére és az isteni tisztelet emelésére fordítsa.

Nos Carolus Sextus, Dei gratia electus romanorum imperator etc. memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod posteaquam nos superioribus annis, tum pro peculiari nostro caesareo-regio, quo erga sacrum ordinem Cisterciensium, olim in praefato regno nostro Hungariae florentem, veluti de ecclesia Dei bene meritum, et a sanctitatis

laude commendatum, ducimur zelo et affectu, tum vero ad demissas honorabilis quondam Floriani Nezorin, dicti sacri ordinis Cisterciensium conventus Wellehradiensis, in marchionatu nostro Moraviae situati, abbatis, totiusque modofati conventus Wellehradiensis preces et supplicationes, apud maiestatem nostram propterea factas, abbatiam beatae Mariae virginis de Pilisio, in praememorato regno nostro Hungariae, dioecesisque Wesprimiensi existentem, veluti a suae foundationis primordio ad eundem Cisterciensium ordinem spectantem, per iniurias nihilominus temporum longa annorum serie per diversas ecclesiasticas personas tentam et administratam, praelibato Cisterciensium ordini, dictoque conventui Wellehradiensi, virtute benigni diplomatis nostri caesareo-regii, sub dato, in archiducali hacce civitate nostra Vienna, Austriae, die quinta mensis octobris anni Millesimi septingentesimi duodecimi, iure postliminii ac in perpetuum restituissemus, incorporassemus et applicassemus, ac simul eandem abbatiam de Pilisio antelato condam Floriano Nezorin abbati, uti praemissum est, Wellehradiensi, iure paternitatis et modis ac formis, subque conditionibus, in praeallegato benigno diplomate contentis et denotatis, clementer contulisse; iamque praememorato etiam Floriano Nezorin non ita quidem evolutis temporibus fatis functo, modernus noviter electus abbas et conventus Wellehradiensis praedicto iure paternitatis, ad mentem et tenorem praelibati benigni diplomatis nostri, pro suprafata abbazia Pilisiensi aliam et ab abbate Wellehradiensi distinctam personam nominare, eandemque maiestati nostrae pro obtinendis benignis superinde litteris confirmationalibus, collationalibus et installatoriis demisse praesentare debuissent. Quia nihilominus prior et antelatus conventus Wellehradiensis maiestati nostrae hoc et id, quod post adhibitum etiam omnem possibilem conatum, propter interventas diversas temporum difficultates, aliaque impedimenta publica, in eadem abbazia hactenus neque de proventu ad sustentationem specialis abbatis requisito, neque de habitatione conveniente, minus autem sumptibus pro aedium reparatione, iuriumque vindicatione aut conventus alimentatione debite provideri potuerit, ac consequenter de facto adhuc nulla proprium abbatem in praemissa abbazia intertenendi possibilitas affulgeat: medio humillimi supplicis libelli sui perdemisse repraesentassent, ac simul devote supplicassent,

quatenus nos pro regio-apostolica auctoritate nostra rationibus et motivis ex praedecclaratis, pro hac adhuc vice clementer dispensare, dictamque abbatiam beatae virginis Mariae de Pilisio moderno neo-electo praefati conventus Wellehradiensis abbati, pro dicta quoque abbazia iure paternitatis nobis praesentato, fideli utpote nostro honorabili Josepho Maly benigne conferre dignaremur. Hinc nos, cum ad demissam huiusmodi praefati prioris, totiusque memorati conventus Wellehradiensis instantiam maiestati nostrae praevio modo factam, tum vero benignum ac singularem habentes respectum ac reflexionem ad praeclaras virtutes, laudatosque et acceptos mores, doctrinam, item ac eruditionem, necnon omnibus gratam exemplaris vitae conversationem, caeterasque excellentes animi dotes ac qualitates praefati Josephi Maly abbatis, uti praemissum est, Wellehradiensis, quibus ipsum ab altissimo insignitum et ornatum esse, ex fidedigna nonnullorum fidelium nostrorum relatione, benigne cognovimus; eidem itaque Josepho Maly, tanquam personae idoneae, ac de ecclesia Dei bene meritae, nobisque gratae et acceptae, prae-memoratam abbatiam beatae Virginis Mariae de Pilisio modo praevio legitime vacantem, simul cum cunctis illius bonis ac iuribus temporalibus, castris nimirum, castellis, oppidis, villis, possessionibus et praediis, ubivis sub sacra dicti regni nostri Hungariae corona habitis et reperibilibus, ad eandemque abbatiam de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, eorumque proventus, obventionibus, emolumentis, sub conditionibus, in praelibato benigno diplomate nostro caesareo-regio uberius expressis, ac insuper hac cum obligatione, ut praefatae abbatae proventus non in proprios, aut Wellehradiensis conventus usus, verum praecise in restaurationem eiusdem abbatae Pilisiensis, cultusque divini in eadem promotionem, adeoque praedecclaratarum conditionum adimpletionem convertantur et insumantur, dandam et conferendam, ipsumque ei, cuius interest, pro more praestandum esse duximus; imo modo praedecclarato damus, conferimus et praesentamus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum per manus fidelis nostri nobis sincere dilecti, reverendi, spectabilisque ac magnifici comitis Ladislai Adami Erdödy de Monyorókerék, episcopi Nitriensis, locique et eiusdem nominis, prout et Varasdiensis comitatum, Montisque Claudii perpetui ac supremi comitis, praepositi Sanctae Margarethae

virginis et martyris de Dömös, actualis intimi consilarii nostri et per antelatum regnum nostrum Hungariae aulae nostrae vicecancelarii. In archiducali civitate nostra Vienna, Austriae, die decima sexta mensis octobris. Anno Domini Millesimo septingentesimo vigesimo quarto. Regnorum nostrorum romani decimo quarto, Hispaniarum vigesimo secundo, Hungariae vero, Bohemiae et reliquorum anno aequo decimo quarto. Carolus m. p. (L. S.) Ladislaus Adamus C. Erdödy m. p. Episcopus Nittriensis. Josephus Koller.

1724. okt. 16.

Indorsatio.

Penes praesentes benignissimas suae maiestatis sacratissimae domini domini clementissimi confirmationales, collationales, medio spectabilis ac magnifici domini Josephi Dominici liberi baronis a Talheimb, regiae camerae Hungaricae primarii consilarii, reverendissimus dominus Josephus Maly, sacri ordinis Cisterciensis conventus Wellehradiensis abbas, in abbatiam beatae Mariae virginis de Pilisio, in dioecesi Veszprimiensi, adeoque sub sacra regni Hungariae corona existentem, inque eiusdem abbatiae universa bona et iura temporalia, de iure et ab antiquo ad eandem spectantia et pertinere debentia, sub conditionibus in iisdem benignis caesareo-regiis confirmationalibus, collationalibus expressis, in praesentia tam ecclesiasticarum, quam saecularium ad id convocatarum personarum solemniter introductus et installatus est.

1725. febr. 10.

Ex consilio regiae camerae Hungaricae die decima februarii, anno Millesimo septingentesimo vigesimo quinto.

Carolus Ludovicus Conkell. m. p.

Papirra irt hiteles másolatban: Zirczi apát. levéltár III. 72. sz. — Egyszerű, de pontos másolatban: Zirczi ap. l-t. 1720-as csom. 76. sz.

CXLVI.

Pozsony. 1728. iunius 21.

A pozsonyi káptalan bizonyítja, hogy Mály József, wellehrádpilis-pásztói apát, Engelbert, Methód, Bertalan, Imre, Máté, Ferencz, Gellért, János és Konrád rendtagokat, egyenkint és összevéve, teljes hatalmú megbízottjaiúl nevezte ki.

Anno Domini Millesimo septingentesimo vigesimo octavo, feria secunda proxima post dominicam quintam Sacrae Pentecostes in diem vigesimam primam mensis iunii incidente, illustrissimus ac reverendissimus dominus Josephus Maly sacri et exempti ordinis Cisterciensis regii coenobii in Moravia Wellehradiensis, in Hungaria vero Beatae Mariae Virginis Pilisiensis et Pasztoviensis abbas, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliarius, coram nobis per-

1728. jún. 21.

sonaliter constitutus, constituit usque ad revocationem plenipotentiarios reverendos patres Engelbertum, Methudium, Bartholomaeum, Emericum, Matthaeum, Franciscum, Gerardum, Joannem et Conradum praefati sacri ordinis et coenobii professos, simul vel diversim constitutos in omnibus causis suis; cui extradatae sunt desuper sub eodem dato solitae litterae plenipotentiales.

Pozsonyi káptalani országos levéltár: Protocol. LV. Fol. 1150. — A káptalannak eredeti hivatalos tanúság-levele: Zirczi apáts. lev.-t., Act. abb. Pásztó. Fasc. 4. nr. 19.

CXLVII.

Pozsony. 1739. szeptember 6.

Eszterházy Imre gróf primás felszólítja a pilisi apátot, hogy a főpapság részéről megajánlandó fél-milliónyi hadi kölcsönhöz tehetősége szerint járuljon hozzá.

Reverendissime, Perillustris ac Amplissime Domine Abbas! Quam immensi in arduum hoc adversus immanem christiani nominis hostem flagrans bellum requirantur sumptus, ut tam numeroso pro aris et focis decertanti militi de subsistentiae mediis sed et concomitantibus quibusvis necessariis belli requisitis provideri valeat, quamve aegre e converso illis continuandis exhaustum longa bellorum serie aerarium suae maiestatis sacratissimae sufficiat, nemo est, qui non penetret; cum in singulos annos, qui iam longius decurrunt, numerosas parati aeris myriades impendere sit necesse. Ac esto quidem, ut sua maiestas benigne declarat, gravissima utique adessent motiva, ad exemplum aliorum regnorum suorum ac haereditariarum ditionum, ab inclyto quoque Hungariae regno more alias usitato expetendi; praesertim cum in praesente christianitatis discrimine quam plurimi ex illis quoque ab extraordinaria collecta se se haud exemerint, qui partim imperio eiusdem prorsus non, partim dispari longe vinculo, nec haereditario subsunt iure. Cum tamen paternus eius erga subditos populos affectus ante omnia de mediis sit sollicitus, quae vel plane non, vel quam minimum sint molesta, maluit a regni Bohemiae et ad illud ac Austriam pertinentium ditionum clero mutuum expetere, quod et promissa om-

nium voluntate sine mora vix non totum tam cito fere suppeditatum, quam expetitur fuit. His igitur ob oculos positus, et per benignum ad me datum rescriptum cordi nostro efficaciter commendatis, clementissimus princeps noster, cuius maiestatis est alioquin iubere subditis, interpellando, quodammodo firmam in venerabili clero Hungariae ponit fiduciam, quod tum ab exemplo praetacto, tum pro ipso rei summe exigente merito, ipsius nempe dulcis patriae ac totius christianitatis salute id exposcente, parem apud eundem zelum, par contra propius imminentem cervicibus nostris infensum semper hostem adiutorium, per subministrandam titulo mutui quingenta millia florenorum summam, sit reperturus, ea cum benigna assecuratione, quod ad indubiam anticipandae mutuo summae tam in capitali, quam interesse, quinque pro centum computando, in suis terminis securam exolutionem fundum cameralem in regno existentem, ipsos nimirum tricesimarum et salis regii annuos redditus sit assignaturus. Imo insuper si quis e venerabili clero parato aere de facto in tantum provisus non esset, ut exinde conveniente notabili summa mutuo succurrere valeat, verum eam aliunde mutuo levare necessitaretur, eatenus quoque ex parte fisci regii pro casu, quo interea talismodi mutuum dantem ante exolutionem sui fatis cedere contingeret, sufficiens creditoribus ponetur securitas, taliterque habita omni ex parte securitate, ipsis etiam subalternis creditoribus et quoad debitas mutui condiciones omnimode prospicietur. Quem in finem dominorum praelatorum, seu capitulorum declaratio tantummodo expetitur, in quonam salis, aut tricesimarum officio pro commoditate et vicinitate sua assignari desiderent, et eo facto debita eiusmodi assignatio cum assecuatoriis eorum dirigetur expediturque, cum eo ulteriori suae maiestatis sacratissimae benignissimo consensu ac applacitatione, ut quisque de saeculari clero de talismodi anticipanda per se summa, in quantum per se exoluta fuerit, in favorem sanguinis et cognatorum suorum libere disponere possit; prout haec et alia uberius ex annexo exemplari extraditae mihi assecurationis reverendissima dominatio vestra est perceptura. Tam evidenti enim et urgente totius christianitatis, cum primis vero patriae nostrae conservationem respiciente necessitate permotus, quamvis aliunde et ipse mutuo levare debuerim, triginta florenorum millia iam obtuli et suppeditavi. Qualisnam autem

augustae aulae spes et idea sit, de cuiusque dominorum praelatorum, caeterorumque individuali succursu et anticipatione, ex annexo aequae schemata mihi desuper submisso singillative patebit. Quod licet petitam quingenta millia florenorum summam aliquatenus excedat, ubi tamen declarationem ac responsa dominorum praelatorum obtinero, pro eventu circumstantiarum et possibili proportionem iuxta benigna iussa ad eiusdem opplanationem omnino reflectam. Quibus pro uberiore directione praemissis, reverendissimam dominationem vestram, qua unquam possum efficacia, imo precibus, paternaque et enixissima adhortatione oro, obsecro, ut omni omnino nervo, huic, iuxta praemissa et benignam domini declarationem, tam inevitabili, tamque inexceptibili principis et publici necessitati succurrere adnitatur. Id enim christianitatis totius, ecclesiae quoque sanctae ac particulariter demum dulcis patriae, ecclesiarumque nostrarum urgenter exigit ab immani hoste redemptio; cui, si vel reddendam altissimo rationem contemplemur, sacerdotalis professio nostra, ut cunctis viribus opitulemur, iubet. Super quo mementoso, urgentique merito, quo celeriores ac positivam reverendissimae dominationis vestrae praestolabor declarationem, eamque votis, tamque indispensabili necessitati, cui nulla exceptio resistere valeat, corresponsuram, exemplo etiam praeattactarum provinciarum venerabilis cleri firmiter confido; neque enim id onerosum videtur, cum haud gratuito, seu per modum donativae collectionis, verum titulo dumtaxat mutui erga pendendum abinde interusurium, et quidem cum omnimoda, ut praemissum est, securitate desideretur, adeoque nonnisi nominis latura proprie dici possit; cum quod una manu dabitur, altera indubie recipietur. Quod itidem in condignam sumendum reflexionem de meliori commendans, emorior reverendissimae dominationis vestrae. Posonii, sexta die septembris. Anno Domini Millesimo septingentesimo trigesimo nono, servus et humilis pater Fr. Emericus, ob chyragram manu aliena.

1739. szept. 6.

CXLVIII.

Pozsony. 1743. május 26.

Eszterházy Imre gróf primás Mály József pilisi apátot felhívja, hogy járuljon két ezer forinttal azon hadi kölcsönhöz, melyet a főpapság ad a királynőnek.

Reverendissime Domine Abbas! Post tot, tantasque, quas serenissima domina nostra et iure regis apostolici regnans regina, inde ab exordio suscepti regiminis, non sine gravi ditionum, provinciarumque pene omnium exinanitione vere constanti et regio animo sustinuit vicissitudines, ipsum quoque aerarium regium ad sustentandum per plures annos copiosum adeo militum exercitum intime exhauriri necessum erat. Cum vero repressis licet hostium conatibus, receptaque, auxiliante Domino, maiori Bohemiae parte et ipsa metropoli Praga, ne nunc quidem iidem dominae nostrae hostes ea, quae pacis sunt, suscipere in animo habeant, quin potius novis fulti suppetiis intentatam iam provinciarum suae maiestatis penitiem renovasse animos videantur: hinc altefata sua maiestas regia in tam ardua necessitate, exhausto quippe, uti praemissum est, aerario suo regio, pro materno et experto iam alias in promotionem publici devoti cleri sui zelo, praetitulatae dominationi vestrae clementer intimandum per me iussit, quatenus, spectata hac inevitabili sane necessitate, quottam ad minus duo millia florenorum titulo mutui, erga debitas assecutorias regias, pendendumque desuper statis temporibus interesse anticipet. Certe, si rem, uti in se est, penitius inspiciam, habet venerabilis clerus grandem profecto hac etiam via suae maiestati regiae et publico obsequendi obligationem. Praeterquam enim, quod ipso patronatus iure, ita ferente rerum casu, subsidia ab ecclesiis, virisque ecclesiasticis petere valeat sua maiestas regia, tanquam omnium in regno beneficiorum summa patrona: nostra etiam maxime interest, ut serenissimae dominae, in publicum praecipue concurrento, benignitatem nobis demereri studeamus, quo adversus haeresim ecclesiae identidem insidiantem, aliasve ecclesiae impetitiones regalem tanto efficacius impetrare mereamur protectionem. Conditiones porro, erga quas eiusmodi

mutuum praestari cuperet sua maiestas regia, ex adiecto eiusdem manualium ad me datarum extractu uberius percipere licebit. Hortor proinde paterne praetitulatam dominationem vestram, ut istis cordi quam intime sumptis, ad hanc suae maiestatis regiae et publici intentionem omni possibili modo secundandam promptum adiiciat animum. Persevero Reverendissimae Dominationis Vestrae Posonii, vigesima sexta maii, anno Domini Millesimo septingentesimo quadragagesimo tertio humilis pater Fr. Emericus m. p.

1743. máj 26.

Papirra irt eredetije: Zirczi apátsági l.-t. Vágs. irat. 1730-as csom. 76. sz.

CXLIX.

Pozsony. 1744. julius 14.

Vlach Róbert pásztói házfőnök kéri Róbert heiligenkreuzi és szent-gotthárdi apátot, adja ki levéltárából a pilisi és pásztói apátságot illető okiratokat, és főleg azt, melyből kiderül, hogy a pilisi apátság 1254 és 1526 között a ciszterciek kezén volt; s így a pálosokkal szemben, az apátság színhelyéért folytatott perben, dülőre juthasson.

Reverendissime ac Illustrissime Domine ! Domine Patrone mihi Venerandissime ! Praemissa mei humillima commendatione, praesentibus suam reverendissimam et illustrissimam dominationem humillime duxi requirendam de praestanda mihi gratiosa, ex actis venerabilis coenobii suae reverendissimae ac illustrissimae dominationis, authentica informatione, in negotio abbatiam Pilisiensem, in regno Hungariae situatam, sacro ordini nostro reincorporatam, concernente, actualiter in iudicio actionato plurimum profutura : Qualiter scilicet post infaustam pugnam Mohaczianam (igy), de anno circiter 1526, clade universaliter secuta christianitatis Hungariae, dispersione coetuum religiosorum, nominatim Cisterciensium Pilisiensis abbatiae, ultimus eiusdem abbas, Joannes nomine, ac quidam Georgius religiosus, dictae abbatiae professus, exules, hospitalitatem in praetacto venerabili coenobio Sancta Crucensi nacti fuerint. Ex archivi enim nostri scriptis colligere licuit, eundem patrem Georgium hospitem quodpiam scriptum in mentionato suae hospitalitatis coenobio reliquisse, quo excidium abbatiae suae Pilisiensis,

aliave christianitatis hostis facta truculenta testatur. Cum igitur in actuali negotii dicti, iudicialiter agitati, progressu summe necessaria requiratur a tempore diplomatis regii, de anno 1254 dati, subsequi eiusdem abbatiæ usus demonstratio, in iudicio docenda, aliave documenta, dictum usum demonstrantia, minime reperiantur; e contra vero informatio authentica, a sua reverendissima ac illustrissima dominatione emananda, a tempore mentionati diplomatis regii usque ad annum 1526, per authenticam demonstrationem hospitalitatis dicti patris Georgii usus subsequens sacri ordinis Cisterciensis spatio 272 circiter annorum doceretur: ideo humillime et instantissime petitioni insisto pro ante interpolata authenticæ informationis gratia mihi communicanda, necessarij pariter ac utilis documenti loco adeo valitura, ut, ea prætermissa, sacer ordo noster certam dictæ abbatiæ iacturam per abiudicationem iudicalem habeat metuendam; insuper in casum, quo aliqua alia in archivo coenobiali Sancta Crucensi reperirentur documenta, abbatias Pilisiensem et Pasztóiensem concernentia, pro iisdem mihi gratiose communicandis humillimam meam reitero petitionem, quæ postulata vel præsentī domino perillustri Francisco Warady, procuratori abbatiarum dictarum immanuari, aut eidem Posonium per expressum nuncium, cum lubenti expensarum refusione, extradari poterunt. Quæ dum unice spero mihi gratiose placidanda, me in altas gratias devinctissime commendans, persevero suæ reverendissimæ ac illustrissimæ dominationis humillimus ac devinctissimus servus pater Robertus Wlach, superior abbatiæ Pilisiensis et Pasztoviensis. Posonii, decima quarta mensis iulij, anno Domini Millesimo septingentesimo quadragésimo quarto.

1744. jul. 14

Czime: Reverendissimo ac illustrissimo domino Roberto, sacri et exempti ordinis Cisterciensis regij monasterii Beatae Virginis Mariæ de Sancta Cruce in archiducatu Austriae, nec non in regno Hungariae ad Sanctum Gotthardum abbati dignissimo archiducali praelato, sacrae regiaeque maiestatis consiliario etc. etc. domino domino patrono venerandissimo. Viennæ.

Papírra irt eredetije, melynek boritékán a pásztói apátság tizennyolczadik századi ép pecsétje látható, az osztrák szent-keresztí czisztercziek levéltárában. Rubrica 63. Fasc. II. nr. 7.

CL.

Bécs. 1749. julius 21.

Mária Terézia királynő Hauck Antalt, a wellebrádi konvent kérelmére, pilisi apáttá nevezi, — oly kikötéssel, hogy az apátság jövődelmét ne idegen, hanem hazai isten-tiszteleti czélokra fordítsa.

Nos Maria Theresia, Dei gratia Romanorum imperatrix, ac Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque regina, archidux Austriue, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae et Carnioliae, comes Habsburgi, Flandriae, Tyrolis et Goritiae, etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: Quod posteaquam serenissimus olim Romanorum imperator, et rex Hungariae Carolus Sextus dominus genitor et praedecessor noster gloriosae memoriae desideratissimus, superioribus annis, tum pro peculiari suo caesareo-regio, quo erga sacrum ordinem Cisterciensium, olim in praefato regno nostro Hungariae florentem, veluti de ecclesia Dei bene meritum et a sanctitatis laude commendatum, ductus est zelo et affectu, tum vero ad demissas honorabilis quondam Floriani Nezorin, dicti sacri ordinis Cisterciensium conventus Wellehradiensis, in antelato marchionatu nostro Moraviae situati eotunc abbatis, totiusque modofati conventus Wellehradiensis preces et supplicationem apud eundem factas, abbatiam beatae Mariae virginis de Pilisio, in praememorato regno nostro Hungariae, dioecesiue Vesprimiensi existentem, veluti a suae foundationis primordio, ad eundem Cisterciensium ordinem spectantem, per iniuriam nihilominus temporum, longa annorum serie, per diversas ecclesiasticas personas tentam et administratam, praelibato Cisterciensium ordini, dictoque conventui Wellehradiensi, virtute benigni diplomatis sui, sub dato in archiducali hacce civitate nostra Vienna Austriae, die quinta mensis octobris, anni Millesimi septingentesimi duodecimi, iure postliminii, ac in perpetuum restituisset, incorporasset et applicasset, ac simul eandem abbatiam de Pilisio antelato quondam Floriano Nezorin, abbati, uti praemissum est, Wellehradiensi iure paternitatis, et modis ac formis, subque conditionibus, in praeallegato benigno diplomate suo contentis et denotatis, clementer contulisset; iam autem

1712. okt 5.

Josepho Maly, praedefuncti Floriani Nezorin in praefatis abbatiis successore, non ita pridem evolutis temporibus fatis functo, modernus noviter electus abbas et conventus Wellehradiensis praedicto iure paternitatis, ad mentem et tenorem praelibati diplomatis, pro suprafata abbatia Pilisiensi aliam, et ab abbate Wellehradiensi distinctam personam nominare, eandemque maiestati nostrae pro obtinendis benignis superinde litteris confirmationalibus, collationalibus et installatoriis demisse praesentare debuissent; quia nihilo minus prior et antelatus conventus Wellehradiensis maiestati nostrae hoc et id, quod post adhibitum etiam omnem possibilem conatum, propter interventas diversas temporum difficultates, aliaque impedimenta publica, in eadem abbatia hactenus neque de proventu ad sustentationem specialis abbatis requisito, neque de habitatione conveniente, minus autem sumptibus pro aedium reparatione, iuriumque revindicatione, aut conventus alimentatione debite providere potuerit, ac consequenter de facto adhuc nulla proprium abbatem in praemissa abbatia intertenendi possibilitas affulgeat: medio humillimi supplicis libelli sui perdemisse repraesentassent, ac una devote supplicuissent, quatenus nos pro regia-apostolica autoritate nostra, rationibus et motivis ex praedeclaratis, pro hac adhuc vice clementer dispensare, dictamque abbatiam beatae Mariae virginis de Pilisio, moderno neo-electo praefati conventus Wellehradiensis abbati, ac pro dicta quoque abbatia iure paternitatis nobis praesentato, fideli utpote nostro honorabili Antonio Hauck benigne conferre dignaremur. Hinc nos, cum ad demissam huiusmodi praefati prioris, totiusque memorati conventus Wellehradiensis instantiam maiestati nostrae praevio modo factam, tum vero benignum ac singularem habentes respectum ac reflexionem, ad praeclaras virtutes, laudatosque et acceptos mores, doctrinam item ac eruditionem, nec non omnibus gratam exemplaris vitae conversationem, caeterasque excellentes animi dotes, ac qualitates praefati Antonii Hauck abbatis, uti praeattactum est, Wellehradiensis, quibus ipsum ab Altissimo insignitum et ornatum esse, ex fide digna nonnullorum fidelium nostrorum relatione benigne cognovimus: eidem itaque Antonio Hauck, tanquam personae idoneae, ac de ecclesia Dei bene meritae, nobisque gratae et acceptae, praememoratam abbatiam beatae Mariae virginis de Pilisio, modo praevio

legitime vacantem, ac simul cum cunctis illius bonis, ac iuribus temporalibus, castris nimirum, castellis, oppidis, villis, possessionibus et praediis, ubivis sub sacra dicti regni nostri Hungariae corona habitis, et reperibilibus, ad eandemque abbatiam de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, eorumque proventibus, obventionibus ac emolumentis, sub conditionibus in praelibato benigno diplomate genitoris nostri uberius expressis, ac insuper hac cum obligatione, ut praefatae abbatae proventus non in proprios, aut Vellehradiensis conventus usus, verum praecise in restorationem eiusdem abbatae Pilisiensis, cultusque divini in eadem promotionem, adeoque praedeclaratarum conditionum adimpletionem convertantur, et insumantur, dandam et conferendam, ipsumque ei, cuius interest, pro more praesentandum esse duximus; imo modo praedeclarato damus, conferimus et praesentamus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum. Datum per manus fidelis nostri, nobis sincere dilecti spectabilis ac magnifici comitis Leopoldi de Nádasd, perpetui terrae Fogaras, consilarii nostri actualis intimi et per antelatum regnum nostrum Hungariae aulae nostrae cancellarii, nec non agazonum nostrorum regalium magistri, in archi-ducali civitate nostra Vienna, Austriae, die vigesima prima mensis iulii, anno Domini Millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae, et reliquorum anno nono. Maria Theresia m. p. Comes Leopoldus de Nádasd m. p. Bernardus Koncsek m. p.

1749. jul. 21

Penes praesentes benignissimas suae sacratissimae caesareo-regiae maiestatis, dominae, dominae clementissimae collationes regias, per illustrissimum dominum Iosephum Mednyanszky, liberum baronem de Medgyes, regiae camerae hungarico-aulicae consiliarium, reverendissimus dominus Antonius Hauck, sacri ordinis Cisterciensium modernus neo-electus conventus Vellehradiensis abbas, in abbatiam beatae Mariae virginis de Pilisio in regno Hungariae, dioecesisque Veszprimiensi, adeoque sub iurisdictione sacrae regni Hungariae coronae existentem, inque eiusdem abbatae universa bona et iura temporalia, de iure et ab antiquo ad eandem spectantia ac pertinere debentia, sub conditionibus, tum in hocce, tum vero intus allegato Leopoldino benigno diplomate caesareo-regio expressis, earumque adimpletionem, in praesentia complurium tam eccle-

siastici, quam saecularis status ac dignitatis personarum, ad hunc actum specialiter convocatarum, solemniter introductus ac installatus existit. Ex consilio regiae camerae hungarico-aulicae, Posonii, die
 1749. aug. 22. vigesima secunda mensis augusti, anno Domini Millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Ladislaus Fileky m. p.

Concordat in omnibus suo originali diplomati regio: Actum Vellehradii die vigesima sexta mensis decembris, anno Domini
 1749. decz. 26. Millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Antonius abbas Vellehradensis, Pilisiensis et Pasztoviensis, sacrae Sedis apostolicae notarius publicus iuratus. m. p.

Papirra irt hiteles másolatban: Zirczi apátságí levéltár. Act. abb. Pásztó. Fasc. 29. nr. 24.

CLI.

Holits. 1749. augusztus 18.

Mária Terézia királynő tudtúl adja, hogy Hauck Antal pilisi apát hűségeskűt tett.

Nos Maria Theresia, Dei gratia Romanorum imperatrix, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniaeque etc. regina, archidux Austriae, etc. memoriae commendamus, tenore praesentium, significantes, quibus expedit, universis: Quod fidelis noster honorabilis ac religiosus Antonius Hauck, sacri ordinis Cisterciensium conventus Wellehradensis, in marchionatu nostro Moraviae situati, abbas, qua etiam binarum abbatiarum beatae Mariae virginis de Paszto et Pilisio in Hungaria abbas, anno, die, locoque
 1749. aug. 18. datarum praesentium, coram nobis personaliter constitutus, ex lege praescriptum indigenatus, et perpetuo servandae nobis et successoribus nostris legitimis Hungariae regibus fidelitatis iuramentum more eatenus recepto et usitato deposuerit, taliterque idem abbas obligationi idcirco sibi incumbenti satisfecerit. Super eo praesentes literas nostras testimoniales memorato abbati Antonio Hauck, futura iurium suorum pro cautela necessarias, sub secreto sigillo nostro, quo ut regina Hungariae utimur, extradandas esse duximus ac concedendas. Datum in Holits, die decima octava mensis augusti, anno Domini Millesimo septingentesimo quadragesimo nono.

Regnorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno nono. Maria Theresia. (L. S.) Comes Leopoldus de Nádasdy m. p. Bernardus Koncsek m. p.

Papirra irt eredetije: Zirczi apátsági levéltár, vágsellyei iratok. 1740-es csom. 139. sz.

CLII.

Pozsony. 1754. május 16.

Vlach Róbert csákáni jószágkormányzó nyugtatja azon ezerkétszáz forintot, melyet Pozsony városa a vám- és rév-jog hat évi bérösszege fejében lefizetett.

Infrascriptus, quod a libera, regiaque civitate Posoniensi, vi declarationis, reclamationis et contradictionis coram amplissimo magistratu eiusdem civitatis factae et praemissae, medio iurati notarii inclytæ tabulae regiae iudiciariae, levaverim et defectu absque omni perceperim mille ducentos florenos Rhenenses, ex restantia arendae ducentorum florenorum sacro ordini Cisterciensi abbatiæ Pilisiensi praevis annis pendi solitorum, et per sex annos, computando a festo Sancti Georgii martyris et militis anni Millesimi septingentesimi quadragesimi noni inclusive usque ad eandem diem vigesimam quartam quippe aprilis anni millesimi septingentesimi quinquagesimi quarti similiter inclusive, non levatorum exurgentes et constitutos, pro exarendari solitis praelibatae civitati Posoniensi a praeattactae abbatiæ Pilisiensis abbate, medietate videlicet telonii, seu traiectus Danubialis, tertia parte telonii sicci Posoniensis et aliis quibusdam obventionibus, ex certis domibus et vineis in hacce civitate eiusdemque suburbiis et promonthoriis existentibus; praeadductis igitur et ab utrinque factis declarationibus inhaerendo, sub iisdem cautelis et conditionibus, praefatam civitatem super depositis mille ducentis florenis secundum praemissa eatenus hisce quieto. Datum Posonii, decima sexta maii. Anno Millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto. Pater Robertus Vlach, sacri ordinis Cisterciensis Wellehradii professus et abbatiæ Pilisiensis in Csakany administrator.

1749. ápr. 24.

1754. ápr. 24.

1754. máj 16.

Papirra irva, pecséttel.

Eredetije a pozsonyi városi levéltárban. Lad. XLVI. Fasc. M. nr. 1. n.

CLIII.

Pozsony, 1754. julius 19.

Keresztsegghy Csáky Miklós primás Hauk Antal pilisi apátot felbatalmazza a szántói templom felavatására (benedictio).

Nicolaus, sacri romani imperii princeps, e comitibus Csáky de Keresztseggh, perpetuus terrae Scepusiensis, miseratione divina metropolitanae ecclesiae Strigoniensis archiepiscopus, sacrae Sedis apostolicae legatus natus, primas regni Hungariae, eiusdemque summus et secretarius cancellarius, comitatum Scepusiensis et Strigoniensis supremus et perpetuus comes, sacratissimarum caesareo-regiarum maiestatum actualis, intimus status et consilii regii locumtenentialis Hungarici consiliarius, necnon unus e iudicibus tabulae Septemviralis, dilecto nobis in Christo reverendissimo Antonio Hauk, sacri exempti ordinis Cisterciensis, regiae ecclesiae beatae Mariae virginis de Velechradio in Moravia, et de Pilis ac Pásztó in Hungaria abbati, salutem in Domino sempiternam. Devotis precibus nomine tuo ea de causa nobis porrectis benigne inclinati, damus et concedimus tibi facultatem, ut ecclesiam ordinis tui in possessione Szántó, comitatui Honthensi adiacente, noviter erectam et nostrae in spiritualibus iurisdictioni immediate subiectam, ritu ab ecclesia praescripto benedicere possis ac valeas. In cuius fidem praesentes, manu nostra subscriptas et sigillo proprio munitas dedimus Posonii, in curia nostra archiepiscopali, die decima nona mensis iulii, anno Domini Millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto. Nicolaus e comitibus Csáky princeps, archiepiscopus Strigoniensis. (L. S.) Ad benignum suae celsitudinis mandatum Josephus Bajzáth, ecclesiae metropolitanae Strigoniensis et suae celsitudinis a latere canonicus. m. p.

Papirra irt eredetije: A zirczi apátsági levéltárban. III. 253. a. szám alatt.

CLIV.

Pozsony. 1756. ápr. 26.

Meth Károly kir. táblai jegyző hivatalosan felveszi azon nyilatkozatot, melyben Vlach Róbert a pozsonyi vám után járó bérletösszeg fölvetelének föllételeit sorolja el, és azon ellennyilatkozatot, melyet Pozsony-város ezen ügyben kifejez.

Infrascriptus, excelsi officii iudicatus curiae regiae et inclitae tabulae regiae iudiciariae iuratus notarius, fateor et recognosco per praesentes, quod vigore gratiosae excellentissimi ac illustrissimi domini comitis, domini Georgii Erdödy de Monyorókerék, iudicis curiae regiae, aurei velleris equitis etc. exmissionis, erga requisitionem admodum reverendi patris Roberti Wlach, sacri et exempti ordinis Cisterciensis regiae ecclesiae beatae virginis Mariae, de Wellehradio professi et abbatae Pilisiensis in Csákány administratoris, amplissimo liberae, regiaeque civitatis Posoniensis magistratui in curia civili una constituto, et per consequens toti praescriptae civitati, die vigesima prima aprilis anni currentis, infrascripti scriptam declarationem, et respective protestationem ac contradictionem cum adnexa quietantia iudicialiter exhibuerim. Cuius quidem declarationis et respective protestationis ac contradictionis continentiae ita sonarent: Nomine admodum reverendi patris Roberti Wlach, sacri et exempti ordinis Cisterciensis regiae ecclesiae beatae virginis Mariae de Wellehradio professi et abbatae Pilisiensis in Csákány administratoris, facta est declaratio amplissimo magistratui Posoniensi et medio ipsius toti liberae, regiaeque civitati eiusdem nominis in sequentibus, per nostrae infrascriptum excellentissimi officii iudicatus curiae regiae et inclitae tabulae regiae iudiciariae iuratum notarium in haec verba: Pater Robertus Wlach, sacri et exempti ordinis Cisterciensis regiae ecclesiae beatae virginis Mariae de Wellehradio professor et abbatae Pilisiensis in Csákány administrator, declarat se, quod ad minuendum civitati onus, quod augeri posset ex crescentia arendae ducentorum florenorum hic et nunc pendi solitorum a praeattacta civitate Posoniensi abbatae Pilisiensique exarendatis beneficiis sequentibus, nimirum mediate tra-

1756. ápr. 21.

iectus Danubialis, tertia parte telonii sicci Psoniensis et aliis obventionibus, ex certis quibusdam domibus et vineis in hacce civitate eiusdemque suburbiis et promontoriis existentibus, levare velit arendam ducentorum florenorum; hacce tamen sub conditione, ne facto proprio iuribus abbatialibus praeiudicare videatur; quod videlicet per levationem praedenominatae arendae nullo modo connivere, minus annuere, aut consentire velit ex parte praelibatae civitatis praetenso arendae usui; in casum itaque contrarium praetactae summae arendatitiae levationi solemniter contradicit, reclammat, et contradicendo eandem cassat, annulat (igy), reservata sibi facultate iuribus abbatialibus ultro prospiciendi, eaque ordine iuris ultronee vindicandi, prosequendi et manutenendi. Quietantiae vero sensus hic foret: Quietantia super ducentis florenis, idest florenis ducentis. Infrascriptus recognosco, quod a libera regiaque civitate Psoniensi, vi declarationis, reclamationis et contradictionis, coram amplissimo magistratu eiusdem civitatis factae et praemissae, medio iurati notarii inclitae tabulae regiae iudicariae, levaverim et defectu absque omni perceperim ducentos Rhenenses, id est florenos ducentos pro arendatis ab abbate Pilisiensi praelibatae civitati Psoniensi medietate traiectus Danubialis, tertia parte telonii sicci Psoniensis, et aliis quibusdam obventionibus, ex certis domibus et vineis in hacce civitate, eiusdemque suburbiis et promontoriis existentibus. Praeadductis igitur inhaerendo cautelis et conditionibus, praefatam civitatem, super depositis ducentis florenis Rhenensibus, secundum praemissa eatenus hisce quieto. Datum Posonii, vicesima prima aprilis, anno Millesimo septingentesimo quinquagesimo sexto. Pater Robertus Wlach, sacri ordinis Cisterciensis Weleradii in Moravia professor, et abbatiae Pilisiensis in Csákány administrator ac plenipotentarius m. p. Ad quam praemissam iudiciariam declarationem, ac respective protestationem et contradictionem scripto nimirum per me, ut praemissum est, praelibato amplissimo magistratui porrectam, ac eidem adnexam, conformemque quietantiam dictus amplissimus magistratus semet etiam scripto respondere velle declaravit, prout subseque dati talismodi responsi tenor sequeretur hunc in modum: Nomine liberae regiae civitatis Psoniensis, super admonitione, per praelibatum admodum reverendum patrem Robertum Wlach, abbatiae Pilisiensis in Csákány administratorem, interposita,

cum praemissa solemnī protestatione, reponitur: Civitatem admonitam nunquam in praestandis iis, ad quae vetusta obligabatur consuetudine, renitentem fuisse, sed neque id admissuram, ut alias, quam consueta ab antiquo quietandi sincera modalitate floreni ducenti, qui a saeculis iam per mentionatam civitatem abbatae Pilisiensi praestari consueverant, deponantur, et per admodum reverendum admoneri facientem patrem leventur; imo super expedita etiam et expedienda inusitata quietantia solemniter protestatur, et ne eadem quoquo modo civitati praeiudicare posset, omnem iuris cautelam interponit, et cum provocatione ad datas annis superioribus replicas suas iuribus suis omnem prospiciendi facultatem reservat, petendo super praemissis sibi testimoniales extradari. Super qua modo praevio per me peracta declaratione et protestatione, dataque de super replica, iurium titulati admodum reverendi patris requirentis futuram ad cautelam necessarias hasce extradedi litteras testimoniales. Posonii, vigesima sexta aprilis, anno Millesimo septingentesimo quinquagesimo sexto. Carolus Meth. (L. S.)

1756. ápr. 26.

Papirra irt eredetije: a zirczi apátság levéltárban, vágsellyei irat. 1750-es csom. 129. sz.

CLV.

Pozsony. 1758. szeptember 2.

Vlach Róbert a pilisi apát nevében a pozsonyi káptalan előtt tiltakozik a pilis-pásztoi apátság javainak lefoglalói és jogtalan birtoklórval szemben.

Nos capitulum ecclesiae Posoniensis damus pro memoria, tenore praesentium, significantes, quibus expedit, universis, quod reverendus in Christo pater Robertus Vlach, sacri exempti ordinis Cisterciensis regiae ecclesiae beatae virginis Mariae de Wellehrad in Moravia professus, coram nobis personaliter constitutus, nomine et in persona illustrissimi et reverendissimi domini Antonii Hauk, dicti ordinis Cisterciensis regiae ecclesiae beatae virginis Mariae de Wellehrad in Moravia, nec non de Pilis et Pászto in Hungaria abbatis, sacrae caesareae, regiaeque maiestatis consilarii et marchionatus Moraviae praelati primi, qua legitimus eiusdem pleni-

potentiarius et abbatae Pilisiensis in Csákány administrator, in forma solemnibus protestationis, contradictionis, reclamationis, inhibitionis et generalis reservatae detexerit et significaverit, eandemque protestationem, contradictionem et inhibitionem latino idiomate confectam, scripto etiam exhibuerit et praesentaverit nobis, tali sub tenore authenticandam: Nominis et in persona illustrissimi ac reverendissimi domini Antonii Hauk, sacri exempti ordinis Cisterciensis, regiae ecclesiae beatae virginis Mariae de Wellehrad, in Moravia, et de Pilis ac Pásztó in Hungaria abbatis, sacrae cesareae regiaeque maiestatis consilarii et marchionatus Moraviae praelati primi, reverendus pater Robertus Vlach, eiusdem sacri ordinis et loci professor, qua legitimus altetitulatus domini abbatis plenipotentarius et abbatae Pilisiensis in Csákány administrator, coram venerabili capitulo Poseniensi, in forma solemnibus protestationis contradictionis, reclamationis, inhibitionis et generalis reservatae detegeret: Qualiter nonnulli in diverso statu positi, quasdam possessiones praedia, curias et fundos, uti sunt, et quidem in comitatu Hevesiensi Pásztó, Musla, Fellimes (igy), Szent Jakab, Tar, Hasznos, Terribes (igy), Kis Batony, Nagy Batony, Lengyel, Maczonyka, Dorok-Háza (igy); in comitatu Neogradiensi Csöcső (igy), Gede, Ecsek, Szülles (igy), Bárkány, Susardian (igy), Jobbágy, Tepke, Nádasd, Csonfalva, Kozár, Told, Garab; in comitatu Hontensi: Korbász, Szúd, Csank, Dalmad, Nádas; in comitatu Pestiensi: Pilis, Kovácsi, Szántó, Pomáz, Csobanka, Veresvár, Demes, Kürth, Viltho, Békás-Megyer, Kaloch (igy), Szent-Andre, Tóth-Falu, Szent-Mártony; in comitatu Poseniensi: Butirian, Olach, Kaloch, trajectum Danubialem, siccum telonium, domos et vineas Posonii, trajectum item de Iaurino, vineas in Devin, telonium in Óvár et universa alia bona, sub quibuscunque nominibus comprehensa et in quibuslibet comitatibus existentia, ad praefatas abbatias, consequenter ad sacrum ordinem Cisterciensem iure optimo et indubitato pertinentia, nesciretur, quo iuris titulo, cum summo abbatialium iurium praeiudicio sibi usurparent, abalienarent, tenerent et possiderent. Ne itaque abbas contradicens et medio ipsius sacer ordo Cisterciensis tam gravibus et manifestis praeiudiciis per taciturnitatem connivere videatur, vel in futurum subsumi possit, ex eo palam, publice protestatur, contradicit, reclamatur et universos ab omni, quocumque

sub praetextu, praeattactorum bonorum usu inhibet, generaliterque contra eosdem reservat, petitque praesentis protestationis, contradictionis, reclamationis, inhibitionis et generalis reservatae impro-
tocolationem, pariumque extradationem sub authentico, pro futura iurium abbatialium cautela. Super qua antelati reverendi patris Roberti Vlach, modo praemisso, coram nobis facta et celebrata ac scripto quoque exhibita et praesentata, hisceque litteris nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali, inserta et inscripta protestatione, contradictione et inhibitione praesentes litteras nostras testimoniales memorato protestanti, iurium supratitulati domini abbatis futuram ad cautelam necessarias, sub sigillo nostro capitulari usitato et authentico extradandas esse duximus, et concedendas. Communi svadente iustitia. Joanne Spacz lectore, Andrea Friderico Schuppazigh cantore, Georgio Rumer custode, Martino Lisska, Francisco Herich, Joanne Petro Scacchi, Stephano Bezur, Emerico Kudlik, Paulo Endrődi, Joanne Hyros, et comite Sigismundo Keglevics, canonicis Deo in ecclesia iugiter famulantibus. Datum sabbatho proximo ante dominicam decimam sextam post sacram Pentecosten, in diem secundam mensis septembris incidente, 1758. sept. 2.
anno domini Millesimo septingentesimo quinquagesimo octavo. (L. S.) Lecta in capitulo et extradata per me Joannem Spacz, praepositum sancti Michaelis Archangeli de insula Leporum, antelati capituli canonicum et lectorem. m. p.

Papirra irt eredetije: a zirczi apátsági levéltárban, vágsellyei iratok. 1750-es csom. 149. sz.

CLVI.

Pozsony. 1758. szeptember 2.

*Hauck Antal pilisi apát nevében, Vlach Róbert csákáni jószág-
kormányzó óvást tesz az ellen, hogy Pozsony városa a vám- és rév-
jogot kétszáz forintért bérben tartja magánál.*

Nos capitulum ecclesiae Posoniensis damus pro memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod reverendus in Christo pater Robertus Wlach, sacri exempti ordinis Cisterciensis rgeiae ecclesiae beatae Mariae virginis de Wellehrad in Moravia

professus, coram nobis personaliter constitutus, nomine et in persona illustrissimi, et reverendissimi domini Antonii Hauk, dicti ordinis Cisterciensis regiae ecclesiae beatae Mariae virginis de Wellehrad in Moravia, nec non de Pilis et Pásztó in Hungaria abbatis, sacrae caesareae, regiaeque maiestatis consilarii et marchionatus Moraviae praelati primi, qua legitimus eiusdem plenipotentarius, et abbatiae Pilisiensis in Csákány administrator, in forma solemnis protestationis, contradictionis, reclamationis, revocationis, cassationis et annihilationis detexerit et significaverit, eandemque protestationem contradictionem et revocationem latino idiomate confectam scripto etiam exhibuerit, et praesentaverit nobis tali sub tenore authenticandam: Nomine et in persona illustrissimi ac reverendissimi domini Antonii Hauck, sacri exemti ordinis Cisterciensis regiae ecclesiae beatae Mariae virginis de Wellehrad in Moravia et de Pilis ac Pásztó in Hungaria abbatis, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consilarii et marchionatus Moraviae praelati primi, reverendus pater Robertus Wlach, eiusdem sacri ordinis et loci professus, qua legitimus altetitulati domini abbatis plenipotentarius et abbatiae Pilisiensis in Csákány administrator, coram venerabili capitulo Pisoniensi, solemniter, palam et publice protestatur, reclamatur, contradicit, revocat, cassat et annullat levationem et perceptionem summae ducentorum florenorum, a libera regiaque civitate Pisoniensi numeratae et depositae anno currenti Millesimo septingentesimo quinquagesimo octavo titulo arendae pro medietate traiectus Danubialis, tertia parte telonii sicci Pisoniensis et aliis obventionibus, ex certis quibusdam domibus et vineis in hacce civitate eiusdemque surburbiis et promontoriis existentibus. Ne itaque abbas contradicens et medio ipsius sacer ordo Cisterciensis tam gravibus et manifestis praeiudiciis per taciturnitatem connivere videatur, vel in futurum subsummi possit in praeiudicium suorum iurium se consensisse, aut consentire velle in praedeclaratae arendatitiae summae levationem, atque ita praetenso a praelibata civitate arendae usui connivere intendere: ex eo, coram praelibato venerabili capitulo Pisoniensi contradicendo, reclamando, revocando, cassando, et annullando, eandem praefatae arendae levationem pro nulla declarat, in quacunque loci vel temporis circumstantia, aut coram cuiuscunque iudicii figura, cupitque praeadductas iuris cau-

telas inprotocollari, et testimoniales litteras sub authentico sibi expediri. Super qua antelati reverendi patris Roberti Wlach, modo promisso coram nobis facta, et celebrata, ac scripto quoque exhibita, et praesentata, hisceque litteris nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali inserta et inscripta protestatione, contradictione et revocatione praesentes literas nostras testimoniales, memorato protestanti, iurium supratitulati domini abbatis futuram ad cautelam necessarias, sub sigillo nostro capitulari usitato et authentico, extradandas esse duximus et concedendas. Communi suadente institia. Joanne Spacz lectore, Andrea Friderico Schupanzigh cantore, Georgio Rumer custode, Martino Lisska, Francisco Herich, Joanne Petro Scacchi, Stephano Bezur, Emerico Kudlik, Paulo Endrödy, Joanne Hyros et comite Sigismundo Keglevics, canonicis Deo in ecclesia iugiter famulantibus. Datum sabbatho proximo ante dominicam decimam sextam post sacram Pentecosten, in diem secundam mensis septembris incidente, anno domini Millesimo septingentesimo quinquagesimo octavo. (L. S.) Lecta in capitulo et extradata per me Joannem Spacz, praepositum Sancti Michaelis archangeli de insula Leporum, antelati capituli lectorem et canonicum. m. p.

1758. szept. 2.

Papirra irt eredetije: a zirczi apátsági levéltárban, vágsellyei iratok. 1750-es csom. 146. sz.

CLVII.

Wellehrád. 1762. május 14.

Hauck Antal apát, mivel folytonos betegeskedése következtében apáti teendőinek meg nem felelhet, a pilis-pásztói apátságok ügyeinek vezetésére, és pedig mind a lelkieken, mind az anyagiakban, Vlach Róbertet teljes hatalmú megbízottjául nevezi ki.

Cum incumbenti mihi officiosae administrationi abbatiarum Ungaricarum, Pásztó et Billis (igy), ob continuam meae valetudinis debilitatem, personaliter adesse, et ob alia onera, meo officio imposita, satisfacere non sufficiam, nihil tamen magis, quam ut tum in spiritualibus, tum temporalibus piae fundatorum intentioni et inclyti regni expectationi plene satisfiat, sicque tum augmentum,

tum incrementum dictarum abbatiarum procuretur, intendam: eapropter exhibitorem praesentium, reverendum patrem Robertum Wlach, hic professum, in meum sufficio officium, dans ei plenipotentiam et plenariam facultatem in statum interiorem et exteriorem utriusque Pasztoviensis et Billisiensis (igy) residentiae indagandi, investigandi et omnia, quae in melius esse utriusque status et conservationem foundationis ecclesiarum et possessionum ac temporalium incrementum proficua, aut plane necessaria videbuntur constituendi et ordinandi; simul vero quotiescunque praedictarum residentiarum necessitas postulaverit, illuc non tamen aliter, quam solius residentiae illius, in cuius negotio iter faciendum erit, vecturarum et itineris expensis excurrere, ibidem iura tueri et quamdiu gravitas et necessitas causae exegerit, manere valeat. In quem finem, ut antelato plenipotentiato omni in casu administratorum quilibet convenientem respectum, in ordinandis negotiis vero observantiam, insuper omnem fraternam charitatem exhibere satagat, non tantum in Domino adhortor, sed et quantum officii mei abbatialis est et esse potest, in Domino dispono. Datum Wellehradii, die decimo quarto maii, anno Millesimo septingentesimo sexagesimo secundo. (L. S.) Frater Antonius abbas Wellehradiensis, et de Pásztó et Pilis in Hungaria. m. p.

1762. máj. 14.

Papirra irt eredetije: a zirczi apátsági levéltárban, vágssellyei iratok. 1760-as csom. 20. sz.

CLVIII.

Pozsony. 1763. ápril 30.

A pozsonyi káptalan és Hauck Antal szerződést kötnek, mely szerint a pilisi apátság a tízed negyedének fejében hét rajnai forintot fizet, s a káptalan biztosítja magának azon jogot, hogy a negyedet természetben is beszédheti.

Nos capitulum ecclesiae Posoniensis ab una damus pro memoria, quod nos totalem quartam nostram decimarum ex possessione Csákány, inclyto comitatui Posoniensi, et insula Csallóköz adjacenti habita, utpote omnis generis frugum, item agnellorum, haedorum, apum, anserum et aliarum rerum decimari solitarum,

nobis quotannis de iure et ab antiquo cedere et obvenire debentium, excepta tamen sedecima plebano catholico cedente, pro unico hocce anno infrascripto, in omnem fortunae casum et eventum, arendaverimus illustrissimo et reverendissimo domino Antonio Hauk, sacri et exempti ordinis Cisterciensis conventus Wellehradensis in Moravia, et beatae Mariae virginis de Pilis et Pásztó in Hungaria abbati, his sub conditionibus: Primo tenebitur nobis medio officialium suorum Csákániensium deponere florenos septem Rhenenses, id est septem, prout etiam eosdem florenos septem Rhenenses pro hoc anno rite per manus decani nostri percepisse recognoscimus et eatenus suam dominationem illustrissimam et reverendissimam ac officiales eiusdem, pro hoc anno, quietos et absolutos reddimus. Secundo per praesentem arendationem et locationem nullatenus iuri nostro in natura talismodi quartam percipiendi praeiudicium intendet, adeoque tertio evoluto anno isto, liberum nobis manebit, vel eandem quartam in tot, vel pluribus, aut etiam paucioribus florenis, pro libitu nostro, locare, vel in natura percipere, nullo prorsus ex tali annuali usu iuribus nostris praeiudicio enascituro vel nasci valituro. Parte vero ab altera ego Antonius Hauk fateor et recognosco, quod a venerabili capitulo Psoniensi, ex puro eius beneplacito et favore, quartam praedeclaratam, ex praefata possessione nostra Csákány praelibato capitulo competentem, pro hoc dumtaxat anno infrascripto, depositis florenis septem Rhenensibus, ita exarendaverim et redemerim, quod per eiusmodi exarendationem annis futuris nullatenus liberae locationi, aut iuri in natura percipiendi venerabilis capituli praeiudicare velim, neque per hunc unius anni usum aliquam ad futuras arendationes et usus continuationem sequelam praetendere aut acquirere intendam; sed evoluto hoc anno, liberam et illaesam venerabili capitulo quartam suam locandi, vel in natura percipiendi iuris facultatem permittam et permissam esse recognoscam. In quorum fidem ac robur praesentes mutuo in bona fide fundato consensu extradeditimus arendatorio quietantionales et respective assecutorias literas. Psonii die trigesima mensis aprilis, anno Domini Millesimo septingentesimo sexagesimo tertio. (L. S.)

1763. ápr. 30.

Papirra irt eredetije: a zirczi apáts. levéltárban, vágsellyei iratok. 1760-as csom. 30. sz.

CLIX.

Bécs. 1764. márczius 2.

Mária Terézia felszólítja Zúri Fülöp pilis-pásztói apátot, hogy az országgyűlésre vagy személyesen jelenjék meg, vagy helyettest küldjön.

Maria Theresia, Dei gratia Romanorum imperatrix, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae regina apostolica, archidux Austriae, etc. Venerabilis ac religiose fidelis nobis dilecte. Sedato superum favore ultra sexennium, cum innumeris haereditiarum ditionum nostrarum calamitatibus, ingenti hominum strage, protracto atrocissimi ac sumptuosissimi belli furore, atque seremissima almae pacis tranquillitate postliminio reduce, quemadmodum a primis regiminis nostri auspiciis summa curarum, sollicitudinumque nostrarum illa indesinenter fuit, ut in salutem subiectorum nobis populorum regnorumque et provinciarum nostrarum felicitatem, omni, quae humanitus impendi potest, industria vigilaremus, iisdemque, nec sumptibus, neque laboribus parcendo, adversus quosvis hostiles impetus et molitiones securum praestaremus tutamen: ita refulgente iam, ut praemissum est, amoena pace, suprema regalis muneris nostri ratio efflagitat, nunc de iis, quae in omni eventu succedere possunt, agere, ordinare, a consequenti de cunctis, quae ad praefixum scopum illum, communis utpote boni promotionem, ulteriorem tranquillitatem, securam conservationem, commodum denique et emolumentum eorundem regnorum et provinciarum nostrarum haereditiarum, quo quo modo conducere possunt, salubriter providere. Quo in passu, cum percharum nostrum Hungariae regnum, cum partibus sibi adnexis, praecipuum apud nos locum obtineat, pro materna sollicitudinis nostrae teneritudine, qua in idem percharum nostrum haereditarium Hungariae regnum ferimur, quamve hucadusque etiam toti orbi palam manifestavimus, eiusdem incremento saluti, tranquillae permansioni, constanti securitati et accuratae iustitiae administrationi omnimode prospicere, atque ideo cum regni huius fidelibus nostris statibus et ordinibus tractare et deliberare constituimus. Finem igitur in hunc generalem iisdem universis et singulis dicti regni

nostri Hungariae et partium eidem annexarum fidelibus statibus et ordinibus diaetam pro dominica sanctissimae Trinitatis in diem decimam septimam mensis iunii anni nunc decurrentis incidente, in liberam, regiamque civitatem nostram Posoniensem clementer indicimus et promulgamus, cui etiam Deo propitio clementer in propria persona nostra praeesse decrevimus. Quocirca vobis harrum serie benigne committimus et mandamus: quatenus ad praespecificatam diem et locum sive personaliter compareatis, sive vero peculiarem hominem, seu nuncium, virum ut pote nobilem, idoneum, ac pacem et publicum bonum zelantem, atque sub sacra praefati regni nostri Hungariae corona possessionatum, cum plena instructione mittatis et expediatis; qui praedecaratae regni diaetae interesse, ac ibidem una cum reliquis fidelibus nostris statibus et ordinibus regni benignas propositiones nostras regias, ad promotionem boni publici et ulteriorem regni conservationem tendentes, uberius intelligere, superque his in medium consulere, ac benignas intentiones nostras, unice ad publicum bonum directas, pro homagiali devotione sua, secundare noverit. Nec secus sub poena in generali regni decreto superinde statuta facturi. In reliquo vobis gratia et clementia nostra caesareo-regia benigne propensae manemus. Datum in archi-ducali civitate nostra Vienna, Austriae, die secunda mensis martii, anno Domini Millesimo septingentesimo sexagesimo quarto. (L. S.) Maria Theresia m. p. Comes Franciscus Eszterházy. Jacobus Szvetics m. p.

1764. jun. 17.

1764. márcz. 2.

Papirra irt eredetije: a zirczi apátsági levéltárban, fasc. 42.

CLX.

Pozsony. 1764. julius 18.

Mária Terézia kijelenti, hogy Zúri Fülöp pilis-pásztói apát a bú-ségeskút letette.

Nos Maria Theresia, Dei gratia Romanorum imperatrix, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque regina apostolica, archidux Austriae, dux Burgundiae, superioris et inferioris Silesiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, marchio sacri

Romani imperii, Moraviae, Burgoviae, superioris et inferioris Lusatae, comes Habsburgi, Flandriae, Tyrolis et Goritiae, Lotharingiae, et Barri dux, magna dux Hetruriae etc., memoriae comendamus, tenore praesentium, significantes, quibus expedit, universis : Quod cum fidelis noster honorabilis, ac religiosus Philippus de Zury, ordinis Cisterciensis ecclesiae beatae Mariae virginis de Wellehrad in Moravia abbas, qua etiam abbas de Pilis et Pásztó in Hungaria, ad deponendum fidelitatis homagium, anno, dieve datarum praesentium, coram nobis personaliter comparens, ex lege praescriptum indigenatus, et perpetuo servandae nobis et successoribus nostris legitimis, Hungariae regibus fidelitatis iuramentum more eatenus recepto, et usitato deposuit, taliterque idem abbas obligationi idcirco sibi incumbenti satisfecit. Super quo praesentes literas nostras testimoniales memorato Philippo de Zury, abbati Wellehradiensi, nec non Pilis et Pásztóviensi, futura iurium suorum pro cautela necessarias, sub secreto sigillo nostro, quo ut regina Hungariae apostolica utimur, extradandas esse duximus et concedendas. Datum in arce nostra regia Posoniensi, die decima octava mensis iulii, anno Domini Millesimo septingentesimo sexagesimo quarto. Regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno vigesimo quarto. (L. S.) Maria Theresia m. p. Comes Franciscus Eszterházy. Ladislaus Batta m. p.

Papirra irt eredetije : a zirczi apátság levéltárban, Act. abb. Pasztó. fasc. 9. nr. 43.

1764. jul. 18.

1764. jul. 18.

†

Generoso Dñe observandissime.
Salutem et mei Commendationem. Az
Böcsütözes Posoni nemmes tanachnak
Chikarban ~~ma~~ ma nem, mit jó.
Regelmentek nekem az arado felöl
örömmel, hog embereket tudomem,
posonban, es Regelmentek für Ceteris;
Magisist/ges usam uggam probatban
Namen adom kezmem feiem kent Regel-
mentek mint Is akaro uraimot fronte
diunt, hog Chionöken estwere Chikar-
ban, uiche notarius uraimot, es az
Jannarast, az penduet tudomethis, mis
akora probatbol uirua Jönök, es az
pernt feluemen az quietantint, ugam
adom Regelmentek emberei alial magis
tudomem, ment modom minchem
bene, hog som magam, hog mehelek
Regelmentekhor, som hog embereket tud-
gom, ment Cancellarius uraimnak some
kefere göre kell liotnem uirua. Jösem
sokajig adek Regelmentek. nassiam el
Chikarban 9 die Maij Anno 1623

G. D. V.

Gon at Hancus

Thomas Juleij
Johas de Pilsitz

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

az I. Részhez.

Abony 67.
 Aczél István 87.
 Adorján Gáspár 68. 69.
 Académia Istropolitana 3. 9.
 Achen 8.
 Ágh László 199.
 Ágostonföld 102.
 Ágoston Lőrincz 99.
 Ágoston Mátyás 95.
 Alaghy Menyhért 68.
 Alföld 6.
 Almássy János 208.
 Alsó-Elefánt 40.
 Alsó-Jánok I. Jánok.
 Alsó-Szemerédi Forgách Mihály 93.
 Alszászi András 63.
 Amade család 145.
 Ambró deák 63.
 Ambrus János 253. -Mihály 152.
 Ampringen Gáspár 33.
 Ancsicska Pál 102.
 András juhász 193.
 András Imre 185.
 Andrassy Imre 188. -István 68.
 Andreánszky Ferencz 193. 195.
 Andris Mihály 150.
 Andy Imre 103.
 Angyal János 67.
 Antal Benedek 90. 94. -János 253. -Mihály 90.
 Antalik György 253. -Ilona 253.
 Apáth-Maróth 51. 52. 53. 54. 55. 91.
 102. 105. 109. 110. 116. 133. 135.

151. 153. 218. 220. 221. 223. 224.
 225. 227. 252.
 Apát-maróthi jobbágyok névszerint 52.
 53. 54. 152. 251. 253.
 Apát-maróthi zsellérek névszerint 53. 54.
 Apátfalva puszta lásd Szent-Péter.
 Apáty I. Apátfalva.
 Aradi prépost 19.
 Arbonacz János 179.
 Aroly Márton 252.
 Ásványi György 185. 187. 193.
 Ausztria 22. 141. 156. 239. -i cziszt.
 apáts. 112.
 Aychyneger Wolfgang 85.

Baáth 94. 222.
 Baba szőlőhegy 53. 55.
 Bácsi érsek 38.
 Bajcsy Mihály 69.
 Bajnek György 253.
 Bakay Imre 144. -Pál 252.
 Bakith Péter 24.
 Bakó János 185.
 Bakony András 197. -György 154. 185.
 -János 181. 187.
 Balassa Pál 192. 193. 195. 197. 232.
 Balassi Menyhért 68.
 Balbus Jeromos 8.
 Balog András 255. -Balázs 53. -Benedek
 69. -Ferencz 190. -István 24. 65. 67.
 -János 65. 186. -János idősb. 154.
 -János ifjabb 154. -Lőrincz 65.
 Bálvány István 100.

- Bangha Mihály 54.
 Banicz István 164. 170. 261.
 Bankó István 199.
 Bankvathai Orbán Bálint 67.
 Banya Máté 92. —Mátyás 92.
 Bárándi I. Balogh István.
 Baranyai Bálint 67. —Ferencz 181. —István 59. —Pál 67. —ifj. Tamás 67. —Tamás 67.
 Barát Ferencz 193. —György 180. 193. 195.
 Barbély Ferencz 69.
 Barsi főesperes 39.
 Barsi főispán 24.
 Bárson János 67.
 Bartakovics Márton 165.
 Bartal Antal 185. —György 253.
 Bartha György 53.
 Bartis Mátyás 118. 119. 122. 137. 138. 225. 226. 262. 263.
 Bartosságh Mátyás 123.
 Bát I. Baáth.
 Báthory András 63.
 Bathy Ferencz 7. 13. 14.
 Batthyány József 124. 125. 128. 254. 255.
 Baziniak 78.
 Bazini gróf 70.
 Bécs 4. 17. 29. 32. 34. 45. 50. 106. 111. 129. 130. 142. 158. 159. 160. 181. 237. 238.
 Bécsi István 186.
 Becsy István 188.
 Beitler I. Beutler.
 Beke 185.
 Bekedfalvi I. Mórocz Antal
 Bekefalvi Pál 64.
 Bekenyi I. Alaghi Menyhért
 Békás-Megyer 7. 21. 25. 44. 145. 150.
 Bekó Jakab 69.
 Béla (IV.) kir. 48. 150. 208. 211. 238.
 Bélavári András 63.
 Belincz 58.
 Bély János 67. —Mihály 67.
 Bencsát János 253. —Pál 253.
 Bencsik Mihály 165.
 Benczi Margit 94.
 Benczur József 217.
 Benedek szerzetes 40.
 Benedek György 180. —János 180. —Lukács 28. —Pál 68. —Péter 69.
 Benek Bálint 53. —Egyed 53. —János 53.
 Benetókehányása 102.
 Beniczky Mátyás 153.
 Benkovics Mihály 112.
 Benyovszky Pál 192.
 Bereghjei Márton 12.
 Berkes János 219. —Pál 218.
 Bertalan rendtag 112. 169. 223. 262.
 Bertalan János 53.
 Berza András 92. —Benedek 92. —Mihály 92. —Orbán 90. —Tamás 92.
 Berze Albert 94. —Albertné 94. —András 252. —Mihály 99.
 Berzenczei Bornemissza János 10.
 Beszédes János 90. 95. —Kelemen 92. 94. —Kelemenné 94.
 Bethlen Gábor 28. 56. 60. 70. 76.
 Bethlenfalvi Thurzó Elek 82. —Szaniszló 67.
 Beutler Method 138. 226. 263.
 Bezerédy Mihály 213.
 Bicsány Ferencz 245. —János 244. 245.
 Bielar Tamás 69.
 Bielik István 252.
 Biró Ambrus 51. —Ferencz 181. 193. —János 68. 69. —István 191. —Sándor 101.
 Bitsány Ferencz 244. —János 244.
 Bittera András 188. 199. —István 185. —Mátyás 199.
 Bittó K. 247.
 Blaha András 245. —Jánosné 245. —Mihály 244. 245.
 Bognár András 198. —Gergely 64. —György ifj. 180. 193. —Mihály 180. 181. 185. Zakariás 180.
 Bohanovszky Konrád 141. 154. 170. 171. 172. 189. 190. 192. 197. 205. 206. 212. 233. 261. 262.

Bohanoyszky Vidor 171.
 Bokros Sándor 193.
 Boldis György 193.
 Boldogasszonyfalva 66.
 Bologna 10.
 Boóth Gáspár 53. 54.
 Bor folyó 91.
 Borbély Kelemen 64. 65. -Mihály 193.
 Borfeőy Ferencz 100. 101.
 Borfő 101.
 Bornemissza Gergely 15. -György 184.
 -János 10. 108.
 Bornemisszané 202.
 Boros Wolfgang 67.
 Borpatak 91.
 Bors László 69.
 Borsa 186.
 Borsmonostori cziszt. apát 12.
 Borssay Illés Ferencz 67.
 Bory 89. 102. 254. 255. -András 102.
 -Demjén 101. -Lőrincz 96. 101.
 Bosholt Pál 110. 112. 154. 165. 166.
 168. 182. 183. 202. 203. 204. 261.
 Bosy Orbán 103.
 Bosznia 139.
 Bothszech 67.
 Bottyán Mátyás 252.
 Bozóky prépost 33.
 Britka János 219.
 Brogyáni János 165.
 Botka János 252. -Márton 252.
 Brunn 130.
 Buccari 5.
 Buda 53. 87. 91. -i praefectus 144.
 Budavár 5.
 Buday Pál 26.
 Burdohán Mátyás 99.
 Burján István 103.
 Büss Mátyás 180. -Mihály 180.
 Bústelek 186. 187.
 Buthirián 27.
 Bykovith Simon 10.
 Bythrnitzer I. Wiernitzer Lőrincz.

Camalduliak 4. 40. 41.
 Cayró Simon 3. 9. 10.
 Chavnikai apát 21.
 Checzech Jakab 69.
 Chelley Ferencz 103.
 Chery pasa 88. 91.
 Chombok Péter 90.
 Chutor János 101.
 Clarissa szüzek 67.
 Cistercium 112.
 Corbaviai püspök 39.
 Corvin János 9.
 Csádor Mihály 186.
 Csákán 4. 7. 18. 28. 34. 35. 36. 37.
 41. 44. 49. 50. 68. 69. 78. 79. 103.
 105. 109. 110. 114. 115. 116. 117.
 118. 119. 123. 128. 132. 133. 134.
 142. 146. 153. 154. 155. 156. 159.
 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166.
 167. 168. 169. 172. 173. 174. 175.
 176. 178. 179. 181. 184. 185. 186.
 192. 195. 198. 199. 200. 203. 204. 207.
 212. 224. 231. 232. 235. 236. 237. 241.
 242. 243. 244. 245. 247. 248. 249. 250.
 251. — -i jobbágyok és zsellérek név-
 szerint: 57. 58. 59. 60. 63. 64. 65.
 155. 192. 245. -i jószágkormányzók
 névszerint: 261. — -csütörtöki per
 118. 167. 176. 193. Csákán-féli per
 193. Csákán-nagymagyari per 118.
 122. 123. 198.
 Csáky Albin gróf 235. 241. -Imre 47.
 Csallóköz 13. 34. 35. 146.
 Csanádi Imre 186.
 Csanádi püspök 33. 66.
 Csandal 66.
 Csánk 89.
 Csatáry Judith 199. 202. 203. 204.
 Csatt Máté 103.
 Cséfalvai Ferencz 192. -Pál 185. 188.
 Csehi András 217.
 Csele patak 4.

Csenke 186. -i Lacz Gergely 68.
 Csermann 102.
 Csernák Ádám 152. -Lukács 52. -Márk 54. -Máté 53. -Tamás 54.
 Csesnek Kelemen 54.
 Csév 150.
 Csévy László 98.
 Csiba Antal 196. -Imre 199. -Pál 199.
 Csibekkel Mátyás 192.
 Csikkolai Péter 184.
 Csikós Gergely 94.
 Csikos tó 205.
 Csik-Szent-Györgyi Illyés András 1. Illyés András.
 Csik-szék 43.
 Csilik Menyhért 154.
 Csillingh Imre 197.
 Csizmadia Ferencz 192. -György 185. 188.
 Csobánka 145. 150. 151. 207.
 Csonkás szőlő 91. 95. 99. 100.
 Csontos Márton 70. 79. 80.
 Csorba Anna 67. -Gergely 67. -György 67. -Wolfgang 67.
 Csölle 186. 232.
 Csölleiek 231. 257.
 Csörgei György 199. -István 179. 187. 188. 193. 195.
 Csörgőut 66.
 Csötörtök 35. 36. 37. 62. 66. 178. 179. 181. 182. 185. 187. 188. 189. 192. 193. 196. 205. 243. -i lakó 65. -i plébános 34. 36. 37. 171.
 Csötörtökhely 178.
 Cstipcsics György 229.
 Csukár 185.
 Csukár-Paka 185.
 Czelladró János 92.
 Czeznok György 94. 99.
 Czibikel Ferencz 244. 245. -Györgyné 245.
 Cziganek István 110. 154. 163. 164. 165. 180. 181. 202. 261.
 Czobor Ádám 40. -Imre 58.
 Czudar Antal 94.

Dalmad 51. 89. 135. 220. 254. 255.
 Dalmadi Pál 94. -Valentin 95. -Valentiné 95.
 Dalmadi plébános 218.
 Dalmata Ferencz 121. 141. 178. 206. 225. -György 178. 181. 182. -György idősb. 179. 181. -György ifjabb 179. -László 182. 187. 188.
 Damásdi kapitány 24.
 Darázs András 245. -Ferencz 245.
 Dávid Dániel 252. -György 252. -Pál 185. 186.
 Deák Ferencz 154. 185. 188. -János 185. 186. 187. 188. 198. 199. -István 150. -Márton 69. 185.
 Decker Mátyás 84. -Mátyásné 84. -Simon 84.
 Dekisky György 219. 225.
 Demeter Benedek 63. -János 94. -Imre 99. -Péter 95. -Péterné 95. -Tamás 94.
 Deménd 89. 254.
 Deméndi Gergely 100. 101.
 Deméndy János 98.
 Dénesdiek 230. 257.
 Dersffy Ferencz 101.
 Deschán Antal 229. 230. 231.
 Detrekő-Csötörtök 181.
 Dévényi szőlő 72.
 Diószeg 66.
 Ditrichstein Miksa 64. 65. 66.
 Dobassy Ferencz 101.
 Dobik Péter 101.
 Dobó István 56. 63.
 Doborgáz 185. 187.
 Dobos János 54. -Máté 54. -Simon 54.
 Dobronay András 153.
 Dohány György 219.
 Domaniky János 51. 102.
 Domokos honti comes 89.
 Dorin János 152.
 Dorner György 84.
 Dorottya 86.

Dömös 21. 25. 26. 44. 145.
 Dömös Ferencz 195. —István 195.
 Dömötör Benedek 57. —János 90. —Márton 60.
 Draskovich Miklós 40.
 Draztha Bálint 53. —Gál 52. —Gáspár 54.
 —Gergely 54. —Pál 53. —Tamás 54.
 Dudás János 219. —Mátyás 219.
 Drégely 53.
 Dréta Antal 242. 250. 260.
 Dudvág 66.
 Duna 5. 79. 217. —utczai házak 81. 87. 88.
 Dworzák Engelbert 121. 134. 172.

Ebergényi Wolfgang 67.
 Éberhard 198. 200.
 Ecchius comes 67.
 Ecker (Eckhardt) Péter 83.
 Ecker Frigyes 83. —Frigyesné 83. —Tamás l. Egker.
 Eckhardt l. Ecker.
 Écsy Egyed 67. —Gáspár 67. —Orsolya 67.
 Egegh 51. 55.
 Egegi plébános 218.
 Eger 235. 238. 257.
 Egerer Tamás 88.
 Egker Tamás 88.
 Egri gimnázium 123. 235. 241. —konvent 235. 236. 238. 239. 240. 256.
 —örkanonok 9. —prépost 19. —püspök 9. 11. 39. 56.
 Egyházas-Maróth 51. 153. 257. —iak 153.
 Ember Ambrus 69.
 Erdély 6. 20. 42. 43.
 Erdélyi püspök 4. 19. 41. 42. 168.
 Erdődy gr. 51.
 Erdeődy Pálffy János 192. 232. —István 24. 27. —Miklós 63. 112.
 Ernő főhercz. 71.
 Érsek-Gyarmath 89.
 Eszéky György 63.
 Esztergom 41. —i egyházmegye 132.
 Esztergomi érsek 3. 4. 8. 9. 11. 27. 33.

41. 44. 45. 46. 58. 59. 101. 102. 136.
 141. 145. 155. —érsekség 94. 101.
 179. 229. 232. —kanonok 12. 16.
 19. 32. 37. 39. 41. —káptalan 18. 38.
 44. 53. 94. 124. —prépost 17. 32. 37.
 39. 41. —vicarius 37. 69.
 Eszterházi Imre primás 135. 140. 225.
 Eszterházy István gróf 145.
 Eszterházy Miklós l. Galanthai Eszterházy Miklós.
 Eszterházy Pál l. Galanthai Eszterházy Pál.
 Eteky István 68. —Pál 68.
 Ethynke 67.
 Európa 5.

Fabricius András 69. —Károly 168. 261.
 Fábry Ferencz 109. 218.
 Farkas Benedek 64. 65. —György 218.
 —János 92. —István 57. 63. 65. 121.
 —Pál 90. —Tamás 67.
 Farkaskereszt 102.
 Fehér-Kut 102.
 idősb. Fehérváry Imre 218.
 ifjabb Fehérváry Imre 218.
 Fejér Gergely 68. 69. —Lukács 69.
 Fejérkövy István 66.
 Fekech István 53.
 Fekete György 195.
 Fekete-telek 66.
 Feleszel Orbán 69.
 Fél 66. 68. 153. 155. 179. 181. 185.
 186. 187. 195. 197. 232.
 Féli pléb. 36.
 Felner György 179.
 Felső-Fegyvernek 101.
 Felső-Elefánt 40.
 Felső-Jánok l. Jánok.
 Felső-Surányi Zsigray Fer. l. Zsigray Ferencz.
 Fenthe Balázs 101.
 Fenyő 66.
 I. Ferdinánd kir. 5. 8. 10. 11. 70. 75. 76.
 77. 82. 93. 96. 97. 98. 148.

- II. Ferdinánd kir. 4. 24. 25. 26. 33. 67. 69.
 III. Ferdinánd kir. 36. 148. 204.
 V. Ferdinánd kir. 239.
 Ferencz generális-apát 122.
 Ferencz (I.) kir. 238. 239. 240. 242.
 249. 250. -rendtag 112.
 Ferenczfy Lőrincz 80.
 Fischer János 83.
 Fladricz 24.
 Flaskar János 180.
 Fogas György 65.
 Forgách Eerencz 4. 19. 20. 21. 22. 23.
 -László 199. -Mihály 93. -Miklós 24.
 Földemes Miklós 89.
 Földváry apát 38.
 Földváry prépost 33.
 Földváry Ádám 193.
 Felső-Sember 102.
 Fölszász 187.
 Franciaország 171. 239.
 Freytag András 84.
 Frigyes (II.) kir. 140.
 Frigyes rajnai választó 22.
 Frigyes szij-gyártó 83.
 Füle György 197. -Tamás 181.
 Füley Tamás 3. 4. 20—30. 55. 56. 59.
 67. 68. 69. 70. 74. 75. 76. 77. 78.
 79. 80. 92. 101. 102. 260.
 Furmann János 87. 88.
 Füzes-Gyarmath 89. 100. 101. 220.
 Fux Gellért 192.
 id. Gábor György 253. -János 253.
 -Zsuzsánna 253.
 Gajdos Pál 253.
 Galády László 63.
 Galathay Fekete György 195.
 Galanthai Eszterházy Miklós 24. 79. 143.
 -Pál 24.
 Gál Mihály 68. -Simon 60.
 Gáncsházai Máté 67.
 Gazdag Imre 245.
 Gazdagh István 186. 188.
 Gedey Péter 94. 95. 96. 99. 100.
 Gellért Judit 40.
 Gergely (XIII.) 32.
 Gétzy Márk 219.
 Ghillány Ádám 187.
 Ghyllány Péter 187. 188. 190.
 Ghymes Forgács Ferencz 101. -László
 gróf 199.
 Ghymes Forgács Miklós 24.
 Gianovszky Máté 219.
 Gieghul Bálint 53.
 Gmaintl István 9.
 Gomba 110. 154. 161. 166. 167. 169.
 170. 177. 186. 193. 198. 199. 200.
 201. 202. 203. 204. 205. 206.
 Gombay Gáspárné 64.
 Gombosy András 193. 195.
 Gosztonyi Ferencz 94. 101. -Mihály 237.
 -Wolfgang 218. 222.
 Gönczöl István 195.
 Görög Albert 69. -Mátyás 12.
 Grassalkovits Antal 165. 204.
 Gregan István 218.
 Gregorianz Pál 11.
 Gróf Mátyás 88.
 Grosz György 88.
 Gruber János 83.
 Grubmühlner György 84. -Györgyné 84.
 Kristóf 84.
 Grubmüller Jakab 84.
 Gruebmlner Keresztély 86.
 Grumprecht Valentin 88.
 Gubasóczy János 4. 37. 38. 81. 260.
 Gubecskó György 185.
 Gudóczy Márton 69.
 Gugel Benedek 95. -Benedekné 95.
 Guttay Ferencz 155. 186. 187.
 Gyarmathy Balassa Pál gróf 193. 232.
 Gyekiczky Ádám 252. -János 252. -Már-
 ton 252. -Pál 252.
 Gygel Benedek 99.
 Győr 20. 24. -i kanonok 21. -i káptalan
 21. -i püspök 9. 11. 17. 19. 30. 38. 56.

György Gábor 152. -Gáspár 57. 63.
 -Helena 63. -Ilona 57. -Pál 68. 181.
 Györgyövích Máté 152.
 Györögh Albert 68.
 Győry Ádám 199. -György 185. -János
 193. 195. -Pál 68. 154. 179. 182.
 183. 188.
 Gyurik Mátyás 218.
 Gzdyafér tyhaya 53.

Habsburgi Ferdinánd 5.
 Hadersbach Cyrill 112. 121.
 Hadriczius György 27.
 Haffner szőlő 81. 83.
 Haindl 71.
 Hájek Frigyes 138. 175. 227. 263.
 Hajnal János 253.
 Hajós István 85.
 Halecz Antal 54. -István 54. -Lőrincz
 54. -Tamás 54.
 Hanreider János 215.
 Hantzmann Imre 138. 226. 262.
 Harcsa János 208.
 Hartmansdorf Erzsébet 67.
 Hauck Antal 105. 112. 115. 116. 117.
 118. 119. 120. 121. 122. 133. 135.
 136. 137. 138. 142. 143. 209. 213.
 214. 215. 225. 230. 231. 260.
 Hebegő (Balbus) Jeromos 8.
 Hegyhold 66. 67.
 Hegyi Antal 57. 63. -Gergely 65.
 Heiligen-Kreuz 6. -i apát 113. 130. -i
 perjel 27.
 Heinrichaui apát 130. -perjel 46.
 Helemeth 195.
 Heliák József 252. -Pál 252.
 Helmes Mátyás 103.
 Henchy Bálint 54.
 Henrik pilisi apát 87. 89.
 Herczeg Gál 90. -István 155. -Lőrincz
 92. -Mátyás 94. -Mátyásné 94. -Mik-
 lós 101. -Tamás 92.
 Herliczi jószágkormányzó 200.

Hermann Engelbert 4. 45. 46. 47. 48.
 105. 111. 112. 148. 159. 167. 169.
 175. 199. 200. 201. 206. 209. 210. 223.
 Hermann János 112.
 Heroltt Wolfgang Ferencz 108.
 Hethesi Pethe László 17.
 Hethesi Pethe Márton 3. 16. 56. 58. 63.
 65. 66. 70. 71. 73. 103. 259.
 Hevenessi 20.
 Heves 164.
 Hewthowr Wolfgang 85.
 Hideghét 181. 182. 187.
 Hideghéti Bajcsi Mihály 69. -Ferencz
 179. 181. 182. -Imre 179. 181. 182.
 -István 185.
 Himmelreich György 79. 80.
 Hochweingarten szőlő 81. 83.
 Hoffer Mátyás 81.
 Holecz Gál 52. -Tamás 92.
 Holicsi Czobor Ádám 40. -Ferencz 245.
 Holoczy Ferencz 192. -János 193.
 Holoczy Mihály ifj. 193. -Mihály id. 193.
 Hollósy Mihály 188.
 Honthi főesperes 18.
 Hont vármegye 51. 53. 224. -i alispán
 94. -i szolgabíró 92. 218.
 Horváth András 187. 188. -Bálint 94.
 101. -Bertalan 101. -Ferencz 186.
 -Gergely 151. -György 185. 186. 187.
 188. -János 193. 195. 245. -István
 102. 155. -Judith 184. -Lukács. 64.
 65. -Mihály 59. -Tamás 182.
 Horváth-Bykovith Simon 10.
 Hörmann János 42.
 Hrabecz Pál 150.
 Hradisch 106.
 Hraskó Mihály 252.
 Hrusák Erzsébet 244. -Flórián 245. -Má-
 tyás 245.
 Hrywnak Balázs 53.
 Hunyady László 48. 50. 51. 108.
 Hunyady Mátyás 9.
 Hurtony István 195.

Husvét István 155.
Husvét Márton 192.
Huszár Gábor 54. -Péter 69.
Huszka János 218.

Jakab pozsonyi bíró 87.

Jakab-földe 66.

Jaklin Balázs 4. 39. 40. 41. 56. 61. 81.
103. 260. -Miklós 40.

Jakófy György 52.

Jakusith 64. 65.

Jankó Mihály 186. 188.

Jánok 7. 56. 66. 67. 68. 69. 115. 179.
181. 183. 185. 193. 195. 206. 207.

János 9. 87. 122. 165. 166.

János pilisi apát 87.

Jánovics Bertalan 253.

Jántay Ferencz 250.

Janusik András 155.

Jász Lukács 65.

Jászói prépost 17. 39.

Jeszenák család 199.

Jeszenák György 165. 183. -János 165.
192. 195. -József 188. -Pál 165. 192.
193. 197.

Jeszeniczei Szugyogh János György báró
108.

Jeszenszky Miklós 146. 147.

Jesznák János 193. 232. -Pál 232.

Igrám 66.

Ilka 66.

Illés Ferencz 67. -István 67.

Illésházy István 56. 64. 65. 66. -József
gróf 192. 195. 197. 199. 205. 232.
-Miklós 51. 108.

Illésházy kanczellár 203.

Illicinus Péter 12. 13.

Illyés András 4. 41—51. 55. 56. 61. 62.
81. 103. 104. 157. 167. 210. 211. 220.
229. 260.

Ilósvay István 16. 56.

Imre rendtag 112.

Incze 112.

Iró Ferencz 180. -Jakab öregebb 180.
-Jakab ifjabb özvegye 180. -János ifjabb
180. -János 193. -István 192.

Jóka 186.

Jomper Gergely 69. -Lukács 64. 65.
-Máté 57. 63. 64. 65. -Menyhért 64.
65. -Ozsvath 57. 63.

Joó Anna 18.

Joó Balázs l. Kazaházi Joó Balázs.

Joó János 101.

József nádor 257.

József (I.) kir. 45.

József (II.) 105. 125. 128. 129. 130. 236.
248. 251. 254.

Irgalmasrendűek 242.

István 12.

Istvánffy Miklós 66. 99. 100.

Juhász István 59. -Márton 94. -Mátyás
186. 187. -Mihály 179. 180. -Örzsé
94. -Tamás 186.

Jünger Kelemen 133. 136. 137. 138. 173.
225. 226. 262.

Iván 181.

Kabina György 245.

Kajla János 219. 223.

Kaláris Péter 102.

Kalmencz György 195.

Kalocsai érsek 17. 19. 26. 33. 38. 47.

Kalász 21. 25. 44. 144. 145.

Káldi Balázs 69.

Kalina Mátyás 252.

Kalivoda Menyhért 138. 235. 236. 251.
252. 263. -Rajmund 110. 139. 154.
161. 163. 164. 167. 176. 177. 179.
182. 201. 210. 211. 261.

Kálmán György 193. -István 183.

Kalmár Imre 64. 65. -Miklós 85.

Kálnay Albert 101.

Kamarai összeiró 244.

Kamary István ifjabb 180.

Kamper Ferencz 70.

Kanisovszky György 152.

- Kápolnay Jakab 68.
 Karacsony András 67. 68.
 »Karacsony völgye« 92.
 Kárlaviczi béke 139.
 III. Károly kir. 4. 45. 51. 105. 107. 114.
 138. 139. 144. 147. 148. 182. 184.
 185. 188.
 V. Károly csász. 5.
 Károly juhász 193. -Mátyás 215.
 Károlyi Antal 217.
 Károny András 69.
 Kassa 5.
 Kastély-Karcsa 198.
 Kayser György 83. -János 83. -Jánosné 83.
 Katzenmacher János 84.
 Kazaházi Joó Balázs 3. 18. 57. 59. 70. 71.
 72. 73. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.
 259. -János 71.
 Kebeli András 94.
 Kecskés 57.
 Kecskés János 18.
 Kéken-réve 66.
 Kelech Albert 53.
 Kelemen Ádám 112. 209.
 Kelemen deák 89.
 Kelemen (X.) pápa 34.
 Kelemen (XII.) pápa 132.
 Kelemen Ilona 58. 63. -Orbán 58.
 Keöfejeő György 198.
 Kerbler Wolfgang 83.
 Kerecseni Szalay János 10.
 Kerekes András 18.
 Kerekesi 10.
 Kereskényi Mihály 89. -Wolfgang 67.
 Keresztély Ágost 45. 139.
 Keresztzeghy Csáky Imre gróf 47. -Mik-
 lós 135. 142.
 Kéry Ferencz 93. 98. -György 93.
 -János 25. 90. -Miklós 90.
 Késmárky György 197. 199. 234.
 Késmárky István 154.
 Keszöcze András 185. -György 186.
 Keszöczés András 188.
 Khnunist Antal 83.
 Khrutscho Ambrus 88.
 Király Balázs 64. 65. -János 184. -Ist-
 ván 150.
 Királyi bíróság 67. -falva 67. -i tárnok-
 mester 87. -i helytartó 67.
 Kirchmann Anna 83.
 Kirchmarin Anna 83.
 Kis Bálint 103. -Benedek 65. -György
 245. -János 245. István 180. 208. 219.
 -Mihály 60. 101. 180. 193. 195. 236.
 244. 246. 247. Péter 83. -Péterné 83.
 Kis-Kovácsi 208.
 Kis-Magyar 68. 186. 196.
 Kis-Magyari Mixo Péter 68. -Paka 184.
 -Peszek 218.
 Kisserler Jakab 85.
 Kis-Törényi Liptay Imre 94.
 Klarissa szüzek 154.
 Knap I. Knopf Vitus
 Knopf Vitus 86
 Kolay János 193.
 Kollár Mihály 180.
 Kollát István 176.
 Kolocsány György 44.
 Kolonich Ernő 24. 25. -Lipót 38. 40. 41. 43.
 Kolozsvár 43.
 Komár György 253.
 Komáromi archidiákon 21. -főesperes 39.
 -főkapitány 24. 21.
 Kompos-rét 205.
 Kondé Imre 188. -Katalin 69.
 Konecsna Mária 253.
 Konrád rendtag 112.
 Konth Miklós nádor 89.
 Kopasz István 180.
 Korenmetz András 84. -Wolfgang 83.
 Korház-utczai házak 87.
 Korlát Mátyás 193.
 Kornmetz I. Korenmetz.
 Korompay Péter 4. 38. 39. 81. 260.
 Kosár Mihály 152. -Pál 208. -Simkó
 152. -Simon 218.

- Kosik Demeter 92.
 Kossa György 181. 185. -István 68.
 Kossyk Dömötör 90. -Gergely 95. -Sebestyén 90.
 Koszteleczyk Máté 138. 226. 227. 228. 263.
 Kosztolán Tamás 152.
 Kovács Albert 92. -András 245. -Balázs 54. -Gergely 95. György 85. -János 69. 94. 180. 182. 185. 195. 199. -Imre 252. -József 244. 245. -István 208. -Mihály 92. -Simon 94.
 Kovácsi 25. 44. 115. 118. 150. 151. 207. 208. 209.
 Kovácsi család 145
 Kozár Benedek 51. 52. -Gáspár 53. -Gergely 54. -György 54. -János 253. -Máté 54. -Miklós 152. -Tamás 253.
 Kozma Máté 58. 63.
 Kozusek József 244.
 Köbölő Ágoston 90.
 Köln 8.
 Königh János 88.
 Königseck 140.
 Körmesd 66.
 Körtvélytó 21. 25. 26. 145.
 Középfő 58.
 Krachun János 81.
 Kraics Mihály 253.
 Kraicsi 198.
 Kraicsi Mihály 152.
 Kraiczi János 152.
 Krajczár András 59. -Bálint 28. 59. -János 64. 65. István 59. 193. -Mihály 28. 59. 179. 181. 182. -Wolfgang 58.
 Krajczy Márton 54.
 Kratochila 247.
 Krayczér Wolfgang 63.
 Krecskó Mihály 199.
 Krisan Mihály 253.
 Kirsten Máté 112. 168. 171. 204. 261. -Kristóf 88. István 103.
 Krivda János 252.
 Krucziár (Huszár?) Gábor 54.
 Krusith 103. -Ilona 64. 65.
 Kubányi András 254.
 Kubinyi Mihály 220.
 Kudlich Jakab 53.
 Kulkova Katalin 252.
 Kunstár János 252.
 Kurbélyi György 256.
 Kurliák Gergely 54.
 Kurtaföld 64. 65. 179. 180. 186.
 Kutsal János 245.
 Kuthiár Márton 54.
 Kutny Krizosztom 121.
 Kürth 44.
 Kürthi Antal 89.
 Kyrstner szőlő 81. 83.
 .
Lábodi György 185.
 Lacz Gergely 68.
 Lada György 165.
 II. Lajos kir. 4. 8.
 Lajszomszky Gergely 54.
 Lakatos György 180.
 Lakatgyártó Erhard 64. 65.
 Laki Bakith Péter 24.
 Laky János 103.
 László nádor 89.
 Latkóczy Mihály 218. 220.
 Lechenfelden ház 84.
 Lég 68.
 Lelkes József 195.
 Lencziánszky Jakab 54. -György 54.
 Leng Mihály 193.
 Lengyel János 184.
 Lengyel István 183. 184.
 Lengyel Márton 69.
 Léva 91.
 Lévai harminczados 218.
 Leczthar Benedek 98.
 Lichtenberger Gáspár 83.
 Liebhard Mihály 191.
 Lihovszky Tamás 218.

Likauszky Pál 252.
 Likavszky János 223. —Tamás 219.
 Lilienfeldi apát 112.
 Lily Tamás 185. 186.
 Lipót (I.) kir. 38. 39. 41. 42. 148.
 Lipót (II.) kir. 238. 239.
 Lipkay Zsigmond 209.
 Lippus György 171.
 Liptay Imre 94.
 Liszkay Miklós 248.
 Lisztai Ferencz 94.
 Lósy Imre 30. 69.
 Lovas Albert 68.
 Lukács András 208. —Balázs 92.
 Luthay János 103.
 Lychtschyer István 87. —Márton 87. —Má-
 tyás 88.
 Lisztay Ferencz 99.

Maár Mihály 57. 63.
 Macséd 66.
 Macskás 53. 54. 55.
 Maczházi István 60. —Orban 60. —Péter 60.
 Machek Vilmos 138. 240. 241. 250. 251.
 254. 255. 257. 263.
 Mácsik-Török Márton 252.
 Madarász 66. 232.
 Magyarád 89. 101. 102. 254. 255.
 Magyar-Bél 66. 186.
 Magyar-német collegium 32.
 M. kir. kamara 154.
 M. kir. kamarai alelnök 108.
 M. kir. udvari kamara 218.
 Magyarország 5. 6. 11. 22. 24. 47. 105.
 106. 107. 127. 163. 207.
 Maholány család 49. 62. 111. 146. 163.
 167. 177. 178. 179. 180. 182. 183.
 184. 185. 186. 187. 189. 190. 194.
 199. 200. 203. 204. 205.
 Maholány Antal 200. 201. 203. —öz-
 vegye 183. —János 41. 44. 56. 61. 81.
 103. 200. —József báró 179. 180. 182.
 183. 188. 189. 190. 191. 201. 204.

205. —Judith báróné 183. 201. —Tamás
 báró 176. 178. 179. 180. 181. 182.
 183. 190. 201.
 Maina György 152.
 Mait Miklós 138. 226. 262. 263.
 Majer Rajmund 173. 263.
 Majláth Ferencz 236. 251. 252. 253.
 Majthény János 202. 203.
 Maki Albert 68.
 Makhy Ambró 64. 65. —János 64. 180.
 182. —István 215. —Mihály 64. 65.
 Malatényszki Pál 195.
 Malovecz Ignác 165.
 Mály János 181.
 Mály József 105. 112. 113. 114. 115.
 132. 133. 134. 135. 138. 139. 140.
 141. 144. 149. 168. 169. 170. 171.
 183. 184. 185. 187. 188. 205. 206.
 208. 211. 213. 218. 223. 224. 231.
 232. 233. 260.
 Mandik János 252.
 Mária Terézia 105. 116. 117. 119. 123.
 124. 140. 141. 142. 194.
 Máriássy Klára 209.
 Markó Péter 93. 94.
 Márkus Benedek 92. —István 90. 219.
 János 94. —Jánosné 94. —Mária 252.
 —Mihály 102.
 Marosi lakók 21.
 Maróth I. Apáth-Maróth.
 Maróthi Márton 219.
 Marssa Máté 53.
 Marta László 94.
 Márton timár 85.
 Márton varga 86.
 Martonfi György 157. 168.
 Máté György 185. 187.
 Mathissy István 66.
 Mattyasovszky László 4. 44. 55.
 Mátray Jakab 102.
 Matusik Mátyás 186. 187.
 Mátyás főherczeg 4. 19. 22. —király (II.)
 148.

- Mauser Vitus 85.
 Mayer Rajmund 138. -Ágoston 149.
 Mazal Mór 112.
 Medgyes 108.
 Mednyánszky János 181. -Pál báró 108.
 Megyer I. Békás-Megyer.
 Megyesi Dániel 62.
 Mehr-Schildt szőlő 81. 84. -Zwettler szőlő 81.
 Menschik Jakab 112. 133. 263.
 Menyhárt Márton 218. 219. -Pál 219.
 Mereche 58.
 Mérey Imre 64. 65. 66. -Jakab 195. -Mihály 11.
 Méry Benedek 180. -Ferencz 198. -István 180.
 Meixner Kandid 112. 121.
 Mester Vitus 85.
 Mészárek Márton 143.
 Mészáros József 197. -István 192. -Kristóf 219. -Lénárd 84. -Márton 180. -Sebestyén 103. -Tamás 87. 88.
 Meszes Máté 64.
 Methód rendtag 50. 112. 220. 223.
 Mezei Márton 180. -Mihály 186.
 Mező-Bánd 43.
 Mihálik János 253.
 Michyk Valentin 94.
 Mihályfi 64. 65.
 Mihla Lőrincz 54.
 Mikla Márton 253.
 Miklesits Gergely 144.
 Miklós Jakab pozsonyi bíró fia 87.
 Miklós Mihály 253. -Zsuzsanna 253.
 Miklovits István 245.
 Mikolits Demeter 150.
 Mikóczy András 245. -János 245. -József 245. -István 155.
 Mikos Márton 185. 186. 188.
 Mikovinyi Imre 216.
 Miksa baj. fejed. 22. -király 82.
 Mirkovits Ferencz 185. 187. -György 187. -Pál 185. 187. 188.
 Misérd 179. 184. 232.
 Misérdiek 103. 104. 110. 196. 229. 230. 231. 257.
 Mitterpacher püspök 257.
 Mixó Péter 68.
 Mlinár Anna 252.
 Mocsár 102.
 Mocsonyaky János 185. 188.
 Modora Ádám 244.
 Mogor Márton 64. 65.
 Mogyorósmál 100.
 Mohács 4.
 Mokripodáry Miklós 247.
 Molnár Balázs 57. 63. -Gergely 103. -György 68. -Jakab 68. -János 198. 205. -István 199. -Máté 199. -Péter 69.
 Molnossi (Málnási) Ferencz 245.
 Monich Mihály 68. 183. 184.
 Monostor 144.
 Monostori Verzethe Miklós 87. -Miklós-né 87.
 Mons Regius 171.
 Mood Miklós 65.
 Morauszky András 252. -Pál 252.
 Moravszky Mátyás 222.
 Mórocz Antal 65. -Ferencz 244. -Pál 64. -Péter 244. -Wolfgang 68.
 Morvaország 45. 106. 107. 156. 236. 237. 252.
 Mossóczy András 149.
 Mossóczy Zakariás 3. 15. 56. 58. 66. 73. 97. 259.
 Moszyk Dömötör 90.
 Mottl Fábián 110. 134. 218. 221. 262.
 Mühlner Lipót 83.
 Muky Balázs 187.
 Muslay Erzsébet 244. István 245.
 Musztafa tyhaya 53.
 Muzik Dömötör 101. -János 92. -Mátyás 92. 101.
 Myghle András 92. -Bertalan 90. -Imre 90.
 Mylner Bertalan 88. -János 88.
 Mythfucz Imre 53.

Nádas 51. 102. 254. 255. 256. -Dal-
mad 218. -i plébános 137.
Nádasdy gr. 51. -Lipót 142. 143.
Nádor 112.
Nádori helytartó 99. 100.
Nadosky János 253.
Nagy-Abony 186.
Nagy Albert 28. -András 59. 176. 179.
186. 188. 193. 195. -Balázs 64. 65.
-Dömötör 103. -Ferencz 62. 155. 158.
180. 192. 193. -Gergely 67. 69. 79.
-György 68. 193. -Jakab 60. -János
57. 63. 154. 180. 181. 193. 199. -Imre
68. -József 198. 245. -István 59. 85.
128. -Márton 65. 69. 199. -Mihály
245.
Nagykéri Kéry Ferencz 98.
Nagykovácsi 208.
Nagy-Lajos 67. 89.
Nagy-Magyar 68. 181. 185. 186. 187.
193. 195. 198. 199. -i plébános 199.
Nagy-Mária-Czell 37.
Nagy-Maroth 101.
Nagy-Oszlász 92.
Nagy-Paka 185. 186.
Nagy-Szombat 4. 12. 15. 18. 23. 28. 32.
33. 42. 43. 48. 49. 78. 128. 132. 136.
139. -i papnevelő 38. 81. 163.
Nagy Szulejmán 5.
Nándor-Fehérvár 8.
Napragi Dömötör 3. 19. 20. 42. 73.
74. 160.
Naszvady László 197. -Mihály 179. 182.
183. 184. 205.
Nehéz Mátyás 101.
Némes Péter 220.
Nemesszegh 67.
Némái Treutl Miklós 87.
Németh Ádám 182. -András 195. -Dé-
nes 103. -Mátyás 103. 198. -Péter 103.
Németh-Csűk 195.
Neubauer 159.
Neuburgi Ecchius comes 67.

Neuhold János 242. 249. -Jánosné 243.
249.
Nezorin Flórián 4. 45. 47. 48. 49. 50.
51. 56. 62. 105. 107. 108. 109. 110.
111. 123. 134. 139. 144. 145. 146..
147. 148. 149. 151. 153. 154. 156.
157. 158. 159. 160. 161. 163. 164.
165. 166. 167. 176. 177. 178. 183.
199. 200. 201. 202. 203. 204. 207.
210. 211. 218. 220. 221. 222. 223.
229. 260.
Nógrádi kapitány 24. -vármegye 53.
Nonai püspök 32.
Normann János 7. 10.
Novák Krizosztom 241. 243. 249.
Nürnbergi János ciszt. rendtag 259.
Nyáry Ferencz 52. 88. 89. 98.
Nyitra 40.
Nyitrai főesperes 18.
Nyitray János 176. 182.
Nyitrai káptalan 16. 97. 145.
Nyitrai püspök 15. 33. 38. 39. 40. 195.
Nyulszigeti prépost 108.
Óbudai lakók 21. -prépost 33. -szüzek
7. 66. 67. 69.
Ocsay István 98.
Oláh Miklós 3. 11. 12. 14.
Oláhország 139.
Olaj Istók 59. -Jancsi 59. -János 59.
-Mihály 59. -Tamás 59.
Olay Márton 37. 155. -Mihály 155.
Olgya 67. 181. 182. 185. 186. 187. 193.
195. 198.
Olgyay Ferencz 195. -György 185. -Ke-
lemen 67. -Mihály 68. -Tamás 67.
Olmücsi egyházmegye 106.
Orzehov 131.
Orbán Ádám 153.
Ordelt Brunó 138. 263.
Ordrig Menyhért 54.
Ormándi József 67.
Orvos Péter 68.

Orsolya szüzek (pozsonyi) 140.

Óváriak 79.

Ozmolichi Horváth-Bykovith Simon 10.

Ozsvát Ambrus 54.

Őse János 69.

Padanyi I. Bíró István.

Padari Benedek 102.

Pajor János 69.

Pakay Ferencz 41.

Paksy Gergely 101.

Palásty József 98. 100.

Pál szent-kereszti apát 21.

Pálffy gróf 202.

Pálffy Jakab 57. 63. 65 -János gróf 182.

232. -István 24. 27. 79. -Katalin 64.

65. -Károly 199. -Máté 57. 63. 64.

65. -Mátyás 27. -Miklós 64. 65. 66.

112. 181. 182. 184. -Pál 27. 199.

215.

Pálik Gellért 149. 169.

Pálinkás Mátyás 218. 219.

Paloska Miklós 219.

Pálosok 114. 115. 149. 150. 151.

Palotay Boldizsár 98.

Palugyay Antal 177.

Paluska György 179. 229. 232.

Pampuch János 253.

Pannonhalma 213.

Pannonhalmi főapát 79. 80. 213. 216.

241. 243. 249.

Pápai Pál 12.

Parlinger 71.

Pascha Mihály 92.

Paszczier Menyhért 54.

Passzaroviczi béke 139.

Pásztó 145. 164. 173. 221. 240. 241.

242. 257.

Pásztói apát 49. 51. 62. 106. 116. 123.

128. 132. 139. 140. 141. 142. 255.

Pásztói apátság 45. 107. 108. 114. 115.

116. 117. 121. 122. 123. 130. 131.

134. 139. 143. 160. 175. 235. 240.

242. 244. 249. 251. 253. 257. -i ház-

főnök 116. 141. -i konvent 115. 235.

250.

Pásztor András 103. -Gál 103. -János

192.

Pásztorné 219.

Pászty Raymund 240.

Patika Péter 193.

Paty 208.

Paulik Gellért 112.

Paulin Péter 12.

Pazmanaum 29. 38.

Pázmány Péter 3. 4. 20. 23. 24. 27. 28.

29. 30. 32. 34.

Paxy András 92. -Gergely 90. -Ist-

ván 92 -Lőrincz 90.

Péchujfalusi Pécsi Gábor 208.

Pécsenka Judith 253.

Pécsi püspök 15. 16. 33. 37.

Peczenka Jakab 152.

Péli Gáspár 68.

Pencz Flórián 217.

Pest 8. 108. 145. -i pálos perjel 144.

145. -i pálosok 151. -i plébános 44.

-vármegye 44.

Peszek 101.

Péterffy 36.

Péterffy János 89. -József 206.

Péter István 185.

Péter káplán 12.

Pethe Márton I. Hethesi Pethe Márton.

Petheő Pál 63.

Pető József 193.

Petőcz János 193. 195.

Petray 204.

Petrik Mihály 199.

Petróczy Imre 221.

Pfab Gergely 86.

Pfeller Lőrincz 143.

Pflasterer János 86. -özvegye 86.

Pikát Jakab 102.

Filát Márton 253. -Mihály 152. 153.

- Pilis 21. 108. 111. 148. 149. 150. 242.
-hegy 104. 144. 150. 208. 209.
Pilisi apát és apátság majdnem minden
oldalon.
Pilisi apátok névszerint 259. 260.
Pilis-Szánthó 21. 25. 44. 144. 145. 146.
148. 150. -vármegye 43. 44.
Pintér Marinkó 150. -Márton 185. -Mi-
liza 150.
Pius (VI.) pápa 106. 129. 130.
Pixa István 186.
Platthy András 186.
Plumłowski Alán 134. 263.
Pohroncz Szelephényi György 32.
Poklos tó 64. 186. 192.
Pollák István 187.
Folthári Soós János 51. 94.
Polyák Anna 252. -Benedek 64. -István 185.
Pomathy Lőrincz 101.
Pomáz 21. 25. 44. 144. 145. 146. 147.
150. 207.
Pomoti Mihály 94. 102.
Ponczia Balázs 94.
Poniczky János 152.
Poór István 57. 63. -Márton 58. 63.
Porkop János 81.
Posvác György 180. -János 180.
Posvancz János 183. 193. -István 193.
196. -Mihály özvegye 192. -Pál 193.
Posztós György 197.
Pozsony 9. 11. 17. 24. 26. 30. 41. 45.
47. 48. 58. 60. 67. 70. 71. 72. 73. 74.
75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 86. 87.
108. 111. 118. 123. 147. 148. 155. 158.
183. 209. 210. 212. 213. 214. 215. 216.
217. -i comes 10. 63. -i kanonok 12.
14. 15. 39. 41. 42. 108. -i káptalan
10. 16. 28. 44. 63. 67. 68. 69. 79. 121.
213. 214. 232. 234. 237. 238. -i kla-
risszák 56. -i prépost 8. 9. 10. 17. 19.
47. -szőlő és ház 72. 81—88. -i szüzek
7. 154. -i vám, szőlő és ház 7. 16. 19.
70—81. 111. 115. 123. 163. 209—271.
244. 251. -vármegye 140. 141. 178.
-vármegyei főispán 24. 27. -várme-
gyei szolgabíró 68. 182.
Pracdomszky András 54.
Prága 20. 22. 50.
Prainer János 24.
Prandel Valentin 88. -özvegye 88.
Pravota Jakab 152. 153.
Prechtl Máttyás 143.
Premontreiek 125.
Premysl Ottokár 106.
Prileszky Pál 165.
Pruki pléb. 36.
Prukk 185. 187.
Przibislawszky Benedek 112. 121. 133.
224. 262. 263.
Puchi János 153.
Puss János 193. -Mihály özv. 193.
Püspökiek 103. 232.
Pythián János 37. 81. 82. 259.
Rabenstein 24.
Radetius István 65. 67.
Radinkovits Iatim 150.
Radó István 193.
Rafacska Borbála 184.
Rafay János 92.
Rákóczy fölkelés 49. 62. 110.
Raska Ferencz 245.
Raskó Benedek 54.
Ravasz Tamás 88.
Rayz Ambrus 57. -György 57.
Ré 66.
Rébíró Gergely 68.
Rédey Gergely 197.
Rekel Tamás 54.
Remes Márton 150.
Réthe 186.
Rhedely I. Schödl Fábán.
Révay Pál 136.
Ribnik határ 54.
Rigó Mihály 155. 180. 186. 187. 188.
193. 195.

- Roadl György 57.
 Róbert heil. kreuzi ap. 113.
 Rochensperger István 87.
 Rodericus Alfonz 42.
 193. 195.
 Róma 13. 18. 32. 129. 145.
 Rónay Gábor 165.
 Rosoni püspök 11.
 Roth György 85. —Márk 88. —Márton 88
 Roth Tamásné 209.
 Rottmannsdorf (Hartmannsdorf?) Erzsé-
 bet 67.
 Röszel Máté 86.
 Rudolf kir. 4. 15. 18. 22. 70. 71. 72.
 95. 100.
 Rumel Tamás 86. —Tamásné 86.
- Saághy-család 58. —György 69. —kon-
 vent 89. —prépost 51. —prépostság 38.
 Saay Ferencz 64.
 Sablik Lőrincz 110. 134. 150. 154. 165.
 221. 223. 261. 262.
 Salgar József Antal 144.
 Salmi és neubrgi Ecchius comes 67.
 Salschik Ödön 200. 201.
 Sámboi János 16.
 Sándor Pál 68.
 Sántha Gergely 95.
 Sára Bálint 64. 65.
 Sárffó 66.
 Sáros falva 186. 187.
 Savoyai Eugén 140.
 Scardoní püspök 39. 40.
 Scharfensteini Zennegg György Kristóf 144
 Schatz Kristóf 85.
 Schawniki cziszt. apát 39.
 Schedely I. Schödl Fábán.
 Scheibe Alberik 168. 261.
 Schenk Pál 173. 174. 175. 262.
 Schimkovszky András 170. 261.
 Schmettau 143.
 Schmidel szöllő 81. 84.
 Schmiedl Gergely 88.
- Schmidt Bertalan 87.
 Schmit Péter 83. — Péterné 83.
 Schneider Konstantin 119. 173. 262.
 Schossberg László 186.
 Schödl Fábán 85. —János 80.
 Schumann Theofil 138. 235. 241. 242.
 249. 253. 254. 255. 256. 260.
 Schuppler Péter 121.
 Schusztacsek Kelemen 131.
 Schwartz Gáspár 85. 86.
 Schweitzer Kristóf 87.
 Schwester I. Decker Mátyás.
 Schylt szőlő 81. 85.
 Scopi püspök 12. 37.
 Sebestyén Gergely 64. 65. 69. —Máté 60.
 —Tamás 57. 63.
 Seckendorf 140.
 Selláho Lénárd 94.
 Selmecz 38. —bánya 100.
 Semlekhegyi János 94. 95. 96. 98.
 Sialszky János 219.
 Siasky János 54.
 Sikátos 21.
 Sili Pál 85.
 Silinger János 208.
 Sill István özvegye 193. —Mátyás özvegye
 193. —Mihály 192. —Pál 193. —Zakariás
 193.
 Simkó János 152. —Mihály 152. —Péter 152.
 Simon Mihály 68. —János 186.
 Simonyi István 188.
 Sinak Mari 252.
 Sipiczky György 252. —János 252.
 Sipiky István 223. 219.
 Sipos István 95.
 Sischovitz Mátyás 42.
 Sixa Miklós 152. 218.
 Sixo Antal 54.
 Skaricza 182. 203.
 Slabing 24.
 Slamiar György 253.
 Slangar János 153.
 Smida János 185.

- Smrhola Jenő 110. 112. 153. 218. 221
222. 262.
- Sóhaj János 152. —Máté 152. —Mihály 152
Solt-vármegye 44.
- Somodi Ádám 198. —László 183.
- Somogyi Ferencz 24. —Mátyás 58. 186
- Somorja 185. 186. 187.
- Somoskeői Péterfi József 206.
- Somsa György 179. 182. 183.
- Soós Barnabás 57. 63. —Barnabásné 63
—János 51. —Márton 218.
- Sremper János 61. 124. 128. 129. 130. 131
- Stájer cziszt. apáts. 112.
- Stanislaw Tecelin 138. 175. 216. 217.
228. 235. 236. 237. 238. 243. 244. 246.
247. 248. 251. 257. 261. 262. 263.
- Statsi Prainer János 24.
- Steffele György 180.
- Stehlik Ambrus 134. —Ignác 183. 263.
- Stermenszky András 186.
- Stephanaeum 38.
- Stevkovicz Pál 253.
- Steyerer Kálmán 83.
- Stomfa 178.
- Strammer Péter 87. 88.
- Strobergel György 150.
- Styazthny Ambrus 51. 53. —Péter 52.
- Súr 67.
- Svahula Flórián özvegye 253.
- Szabó András 64. —Albert 64. 92. —Bálint 90.
—Benedek 95. —Gergely 90. 92. —György
59. 64. —János 69. 92. 186. 188. 193.
205. 208. —József 199. —István 180.
193. —Máté 90. 92. —Mátyás 59. 92.
—Péter 64. 65. —Tamás 59. —Valentin 94.
- Szalay Bálint 64. 65. —János 10. —Lőr-
incz 68.
- Szalgacs Mihály 152.
- Szalkay László 8.
- Szamel József 207.
- Számkó János 245.
- Szántó 21. 55. 88. 89. 90. 91. 92. 93.
96. 100. 101. 102. 103. 105. 109. 110.
115. 116. 117. 118. 124. 132. 133. 134.
136. 137. 138. 151. 152. 159. 172. 173.
175. 218. 219. 220. 221. 222. 224. 225.
226. 227. 235. 236. 237. 241. 244. 251.
252. 253. 254. 255. 256. 257. —i jobbá-
gyok és zsellérek 90. 92. 94. 95. 99.
218. 219. 252. —i jószágkormányzók
névszerint 262. 263. —i savanyú víz 91.
- Szapári András 30.
- Szarach Aga 53.
- Szarka Ferencz 180. 193. —István 186.
- Szász 195. —112.
- Szathmáry János 236. 244.
- Szauka Márton 53.
- Sayz Ambró 63. —György 63.
- Szebeni prépost 41.
- Széchen 26.
- Széchenyi János 89. —László 89.
- Szegedy Gáspár 67.
- Szeghi Gergely 181.
- Szelephényi György 4. 31. 32. 33. 34.
35. 36. 37. 55. 62. 70. 80. 81. 123.
184. 199. 200. 260.
- Szemerédi Forgách Mihály 92.
- Szeméthy Benedek 103. —János 103.
- Szempcz 66. —i plébános 32. 39.
- Szent-Apollinaris collegium 41.
- Szent-Benedek apáts. helye 73. —rendiek
125.
- Szent Bernárd 225. 243.
- Szent Endre 7. 21. 25. 44. 144. 145. 150.
- Szent Erzsébet 225.
- Szent-Ferenczrendiek 72. 73. 171.
- Szentgotthárdi apát 12. —ság 24.
- Szent-György 159.
- Szent-Györgyiek 78.
- Szent-Györgyi Kruzyth 103.
- Szent-Györgyi gróf 70. —prépost 33. 39.
- Szentgyörgyi Antal 95. —Antalné 95. —Má-
tyás 95.
- Szent-Ilonay 136.
- Szentiványi Gáspár 10.
- Szent-keresztii apát 21.

Szent-László 3. 20. 141. 151.
 Szent-Márton egyház 11. -falú 21. 26. 44.
 Szent-Mihály 66. -i kapú 83. 86.
 Szent-Péter birtok 4. 41. 44. 49. 56. 61.
 62. 102. 103. 110. 116. 196. 229. 230.
 231. 232. 241. 245. 249. 250. 251.
 257.
 Szepesi prépost 17.
 Szerbia 139.
 Szerdahelyi korcsma 190. 191.
 Szerémi Theodóz 101.
 Szerémség 8.
 Szilézia 141. 221.
 Szkalka Ferencz 198.
 Sznyada György 192. -Pál 192.
 Szoadl György 63.
 Szolgha Jakab 199.
 Szombathelyi János 24.
 Szondi Pál 12.
 Szögyéni kapitány 24.
 Szöllősy Ferencz 247.
 Szritka Márton 219.
 Szúd 51. 103. 257.
 Szúdy Benedek 51.
 Szuhay Mihály 101.
 Szulejman 5.
 Szunyogdi 27.
 Szunyogh Gergely 94. -János György
 báró 108. -Miklós 165.
 Szüllő Zsigmond 187. 188. 215. 234.
 Szylveszter (II.) pápa 125.
 Sybolty Sándor 144.
 Sirmiai püspök 16. 19.

Táblaföld 55.

Taiszler György 180. -János 193. 195.
 -István 193.
 Takács Ádám 196. -János 90. 184. -Má-
 tyás 103.
 Talpas András 59. -György 59. -István
 59. -Tamás 179.
 Tamás jegyző 89.

Tarlódi Ferencz 51.
 Tárnok 66.
 Tarnóczy János 50. 147. 148.
 Tarródy tanácsos 257.
 Tejfalú 185.
 Tejke (Ethyne) 67.
 Telegdy Miklós 15. 16.
 Telki 208.
 Temesi Bánság 139.
 Teplai Dvornikovics Miklós 153.
 Tepper Ágoston 121.
 Terkal Jakab 150.
 Tesárszky Lukács 253. -Márton 152.
 153. -Miklós 152. -Pál 253. -Péter
 152. -Zsuzsanna 253.
 Tessicza Péter 183.
 Teszacska Jánosné 245.
 Teszárszky Menyhért 54. -Simon 54.
 Tetzetska János 192.
 Thedy Sándor 81.
 Thombok Lőrincz 94.
 Thonau-Leutten szőlő 81. 85.
 Thoncsa Lőrincz 52.
 Thoran Márton 101.
 Thorda András 54. -Lukács 53. -Jakab
 53. -Márton 54. -Máté 92.
 Thorner I. Dorner.
 Thumler János 84.
 Thurzó Szaniszló 67.
 Tihanyi Dániel 208. 209.
 Tilalmas Gotthárd 65.
 Tinnini püspök 14. 15. 40. 82.
 Tischnov 50.
 Tisza 5.
 Tománovics Mátyás 168.
 Tomcsa Ambrus 92.
 Tonacsek Anna 244.
 Tököly mozgalom 62.
 Tönke János 179.
 Topolo Stoján 150.
 Torda György 152 253. -Jakab 253.
 Ilona 253. -Márton 152. 153. -Mihály
 253. -Pál 152.

Török András 252. -György 62. -Márton 218. 219. 252. -Mihály 252.
 Tótfalu 7. 21. 25. 44. 144. 145.
 Tóth Albert 90. -András 186. -János 185. 186. 188. -István 186. 188. László 234. -Lukács 99. -Máté 92. -Mihály 60. 94. 99. 184. 192.
 Tóthgál-család 89. 94. 95. 96. 98.
 Tóthgál Anna 93. 94. 99. 100. -Antal 94. -Bálint 90. -Imre 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. -Jakab 94. -Katalin 94. -Mihály 93. 94. 96. 97. -Pál 90. 93. 94.
 Tothy I. Tótfalú.
 Tovarek Incze 121.
 Tömösközy Ágotha 67. -Lénárd 67.
 Tóttóssy Tamás 103.
 Treutl Miklós 87.
 Trtina Lipót 134. 224. 225. 262. 263.
 Trizna György 218. 219. -István 252. -Pál 252.
 Tyahan János 252.
 Tysler Kristóf 88.
 Tyukos István 195.

U

Ujfalú 66.
 Ujhely 66.
 Ujlaky Ferencz 3. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 56. 259.
 Ujlaky János 3. 7. 10. 12. 13. 14. 15. 56. 63. 66. 67. 81. 82. 259.
 Ujvár 24.
 Ujváry János 236. 237. 244. 245. 247.
 Ujvásár 66.
 II. Ulászló kir. 9. 204.
 Ulászló morva örgróf 106.
 Úr Albert 64.
 Urba Márton 231.
 Urna 83.
 Űrményi Bernárd 217.

Vadinszky Ádám 54.
 Váczi káptalan 145. -püspök 15. 16. 38. 39. 58. 63. 82.
 Vág-Sellye 235.
 Vajas-Vatta 185.
 Vajda István 186. 187.
 Vajda Ödön 235. 241.
 Valentény János 195.
 Valentin 12.
 Vallacsay Mihály 180.
 Valoczay György 193. -Mihály 193.
 Valovics János 217.
 Vaneczky 50.
 Váradi püspök 15. 17. 69.
 Várady Ferencz 112 150. 165. 183. 187. 188. 189.
 Várday Pál 8. 11. 13. 14.
 Varga István 219. -Márton 252.
 Varga Török Márton 252.
 Vargha András 188. -Antal 53. 90. 95. -János 94. -Magdolna 95. -Mihály 60. -Pál 180. 199.
 Varsány 101.
 Vas Márton 180. -Wolfgang 67. -Wolfgangné 67.
 Vásárut 186. 187.
 Vatay János 146. -Lukács 80.
 Vedriczi lakó 85.
 Végh György 186.
 Velezcsak N. 245.
 Velner Péter 248.
 Veltzel Márk zirczi apát 130.
 Veörpecz 54.
 Verbay Ferencz 184. -István 184.
 Veréb Sebestyén 86. -Sebestyénne 86.
 Vereknye 27.
 Verzeth Miklós 87.
 Veszprémi püspök 8. 9. 19. 33.
 Vetésy Gergely 94.
 Victoria Imre 138. 263.
 Vida Bálint 57. -Benedek 60. -Gergely 103. György 253. -Márton 152. -Valentin 63.

Vilthó 44.
 Visegrád 25.
 Vitális György 109. 154.
 Vitály János 67.
 Vitéz János 9.
 Vitkóczy Márton 186.
 Vizkelet 66. -i Tamás 58.
 Vlach Róbert 115. 116. 119. 121. 122.
 123. 124. 134. 135. 142. 143. 151. 154.
 172. 173. 174. 175. 191. 194. 196. 197.
 198. 199. 207. 208. 209. 212. 213. 214.
 215. 216. 224. 230. 231. 234. 247. 261.
 262.
 Vlassics Mihály 248.
 Vlaszak N. 245.
 Voderaczký Márton 150.
 Vogl Alberik 138. 263.
 Volradl szőlő 81. 86.
 Voyk János 245.
 Vök 186.
 Vöki jobbágy 28.
 Völegény Lőrincz 57. 63.
 Völk 68. 187.
 Vörös Mátyás 30.
 Vörösvár 144. 150.

Wadhoffer Nep. János 173. 262.
 Wallis 140.
 Walter Sebestyén János 88.
 Wattay Borbála 209.
 Wattay-család 115. 118. 145. 151. 207.
 208. 209. -Farkas 209. -János 209.
 Pál 209.
 Wellehrád 46. 47. 50. 62. 105. 106. 107.
 110. 118. 119. 122. 130. 131. 148. 155.
 156. 158. 159. 160. 164. 165. 167. 176.
 203. 207. 221. -i apát 45. 49. 51. 62.
 106. 108. 112. 123. -i apátság 45. 48.
 105. 106. 108. 110. 111. 112. 114. 117.
 122. 130. 139. 156. 235. 243. 251.
 -i gazda 159. -i konvent 111. 115.
 116. -i urodalom 107.

Werbay István 183.
 Werebely András 190.
 Wessely Fábian 173.
 Widenman Bernárd 50. 62. 108. 109. 110.
 132. 144. 145. 146. 151. 152. 153. 154.
 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 167.
 168. 176. 199. 200. 218. 219. 220. 221.
 232. 261.
 Widenman Róbert l. Wid. Bernárd.
 Wiernitzer Lőrincz 85.
 Wiesner Abund 121.
 Winkler János 84. -Sándor 84.
 Wirth Bertalan 83.
 Wiskov 131.
 Wlach Róbert 112.
 Wolf János 121.
 Wukedenovics Sztanaj 150.

Ximenes Norbert 121.

Zádor 102.
 Zágrábi püspök 11.
 Zaicska Pál 245.
 Zakariás Ferencz 180. 183.
 Zákálynycz István 12.
 Zákány János 12.
 Zalaházy Tamás 8.
 Zalay Gergely 57. 63. -János 67. -Már-
 ton 63.
 Zalka János 245.
 Zamecsnik Jakab 245.
 Zamory Mihály 102.
 Zápolya János 5.
 Zárik Pál 102.
 Záthay Balázs 12.
 Zborka Methód 262.
 Zemán Anna 184.
 Zennegg Fülöp József 144.
 Zennegg György Kristóf 144. 145.
 Zhrin Benedek 54. -Mátyás 54.
 Zichy Miklós 150. -Péter 109. 144. 145.
 146. 147. 148.

- Zimányi Bernárd 138.
Zircz 242.
Zirczi apát 130. 235. 241. -ság 242.
251. 257. -i kormányzóperjel 242.
250. -i levéltár 241.
Zmeska Venczel 51.
Zobor-hegy 4. 40. -i szerzetesek 40. 41.
Zoerard 40.
Zólyomi főesperes 12.
Zomody Mátyás 63.
Zomor Erzsébet 67. -Pál 67.
Zrinyi 106.
- Zsembery Boldizsár 51. 92.
Zsidó-Kovács György 85.
Zsigray Ferencz 180. 181. 182. 184.
204.
Zsitkovszky István 165. 192. 193. 195.
197. 232.
Zsolna 23.
Zúri Fülöp 105. 106. 120. 121. 122. 123.
124. 128. 131. 175. 207. 215. 216.
217. 226. 227. 237. 238. 260.
Zwetler szőlő 81. 86.
-

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

az »Oklevéltár«-hoz.

Aban 300.

Aczel István 311.

Adam Ferencz 285. 286. 289. 290.

Adorján Gáspár 442.

Agatha 299. 301.

Agosthon Péter 290.

Agosthon Lőrincz 345. 366. 367. 371. 383.

390. -Mátyás 355. 362.

Ahynger Wolfgang 310.

Akach István 301.

Alaghy Menyhért 438.

Almisszai püspök 517.

Alsó-Jánok 298. 300. 302. 303. 304.

437. 466.

Alsó-Zeleste 301.

Alsó Zemerédi Forgacz Mihály 342.

Altalesseő 460.

Althalefew 304.

Alzazi András 295.

Ambró deák 294. 295.

Andrassy István 439.

Andreas 492.

Anghyal János 299. 301.

Anglina l. Englina.

Anna 272. 273.

Antal Benedek 308. 354. 362. -István

354. 362. -Mihály 308.

Antonius apát 560.

Apátfalva 489. 490. 494.

Apáth-Maróth 478. 522.

Apathy 301. 306. 318. 418. 478. 491.

Apka 299. 300.

Araniassy László 435.

Aranyashege 303. 441—448. 458.

Artmansdorf Erzsébet 436.

Ausztria 336.

Avor Jakab 406.

Baáth 342. 483.

Baba szőlőhegy 306. 480.

Bácsi érsek 517.

Bajchi Mihály 442.

Bajzáth József 552.

Bakay Imre 523. 524.

Bakics Péter 517.

Bakith Margit 441. -Péter 453.

Bakony György 519.

Bakos István 442.

Balasiné 441. 442. 443. 444. 448. -Imre

442. 449.

Baldvain 271.

Ballassi Menyhért 441.

Balogh 306. -Benedek 443. -Gergely

436. 456. 462. -János 327. 328. 329.

518. 519. -István 436. 446. 453. 455.

456. -Lőrincz 328.

Balvan 344.

Balvan István 339.

Bangha Mihály 479.

Bania Mátyás 482. 483. -Máté 483.

Bankwathai Urban Bálint 299.

Bar 455.

Barand 327. 329.

Baranyai Bálint 455. 456. 461. 462. -Fe-

rencz 529. -János 301. -István 323.

347. -Mihály 401. 403. -Pál 455.

456. 461. 462 -Tamás 455. 456. 461.
462. -Tamás idősb 436. 455. 456.
462.
Barát György 526.
Barbel Kelemen 325. -Ferencz 446.
Barinyai Bálint 436. -Pál 436. -Tamás
436.
Bárkány 556.
Bars vm. 453.
Barson János 436. 456.
Bartal György 533.
Bartha János 290.
Barthaw György 306.
Bat 523.
Báthory István orsz. bir. 294.
Batta László 564.
Battyáni Ferencz 518.
Baziniak 424. 425.
Bazini Péter 284.
Bécs 291. 293. 294. 297. 298. 314. 319.
336. 337. 396. 397. 398. 413. 414.
420. 449. 450. 468. 471. 472. 477.
487. 488. 489. 490. 491. 493. 494.
497. 514. 517. 533. 535. 537. 538.
540. 547. 549. 562. 563. -i béke 396.
Bekedfalvi Mórocz Antal 323. 325. 327.
329.
Békás Megyer 309. 411. 452. 464. 465.
500. 556.
Bekeny 438.
Béla (IV.) kir. 510. 520.
Belawari András 295.
Belincz 315.
Belseő hegy 483.
Bely Bálint 299. -Ilona 299. -János 299.
301. -Mihály 301. -Simon 299. 436.
456. 462. -Tamás 299.
Benczi Margit 343.
Benedek 492. -György 526. -János 526.
-István 444. -Márk 482. -Pál 458.
-Péter 444.
Beneek Bálint 306.
Benek Egyed 306. -János 306. -Lukács 469.
Berche 286.
Beregh vm. 431. 453.
Berkcs Pál 523.
Bersa Mihály 482.
Berthalan János 306.
Bertalan rendtag 540. 541.
Berza András 482. -Benedek 482. 483.
-Tamás 482.
Berze Albert 354. 362. -né 363. -János
345. 346. 354. 366. 383. -Katalin
354. -Mihály 345. 366. 367. 371. 383.
390.
Besse 301.
Beszterczebányai jezsuiták 523.
Beszydes János 308.
Bethil 267.
Bettlenfalwa 436. 456. 462.
Bezede János 355. 362. -Kelemen 354.
362. 482. -né 354. 362.
Bezúr István 557. 559.
Bielavius Tamás 466.
Billis 559. 560.
Bíró Ferencz 527. 533. -János 439. 447.
-Sándor 340.
Bognár Gergely 325. 329. -György ifjabb
526. -Kristóf 329. -Mihály 527. -Za-
charias 526.
Boldogasszony falva 300. 437.
Boldogfalva 443. 446. 448.
Booth Gáspár 306.
Borfeő 339. -i Ferencz 338. 341.
Bori Lőrincz 386.
Bornemisza János 518.
Boros-Jenő 285. 286. 287. 288. 289. 290.
Boros Wolfgang 436. 456.
Borpatakh 309.
Bors László 444.
Borssa 299.
Borssai Illyés Ferencz 299.
Bory 307. 344. 482. -Demjén 341. -Lő-
rincz 341. 358.
Bóth Gáspár 480.

Bothzeg 298. 300.
 Bozin 424. 425.
 Bozna 269. -i püspök 305.
 Brewer Anna 271.
 Brewer Miklós 271. 272.
 Brukonordi Mikulík 463.
 Bubek István 305.
 Buda 272. 273. 277. 280. 281. 282. 283.
 284. 285. 286. 288. 289. 309. 402. 520.
 522. -i kanonok 289. -i káptalan 277.
 282. 284. 285. 287. 288. 289. -i pro-
 visor 522.
 Budetin 518.
 Buhtirán 470. 556.
 Burdohan Mátyás 345. 366. 367. 371. 383.
 390.
 Bustelek 447. 454.
 Bwsthelek 299.
 Bwzas Bertalan 290.
 Byro 306.
 Bytrnyczér Lőrincz 311.

Cadsere rét 303.
 Camalduli szerzetesek 491. 492. 494.
 Castrum Strigoniense 500. 502. 504. 509.
 510.
 Chakan I. Csákán.
 Challockewz 315. 317. 398. 527.
 Chandal 300.
 Chank 307.
 Chauvnik I. Chiaunik.
 Chehy Miklós 461.
 Chenke 461.
 Chergewoth 300.
 Chernak Lukács 306. -Máté 306.
 Chery pasa 309.
 Chesnek Kelemen 480.
 Chesnok 478.
 Chetörtök 309. 324. 325. 326. 328. 329.
 330. 331. 332. 333. 334. 441. 448. 469.
 519. 527. 528. 530. 531. 532. 533. 534.
 Chevy László 344. 365. 372. 392.
 Chez Jakab 447.

Chiaunik 404. 406. 408. 410. 411. 412.
 413. 420. 424. 431. 432. 498.
 Chiepreghy Jakab 421.
 Chiukard Paka 448.
 Chombok Lőrincz 354. 362. -Péter 308.
 Chonkass szálló 308. 346. 348. 350. 353.
 355. 379. 380. 381. 382. 391. 483.
 Chorba Anna 456. -Gergely 299. -György
 299. 301. -Wolfgang 299. 301. 456.
 Churczius 271.
 Chwthor 301. 337. 341.
 Chyank 482.
 Conkell Károly Lajos 540.
 Corbáviai püsp. 305. 517.
 Crusith I. Kruzyth.
 Csaby család 401. 402. 403.
 Csákán 294. 295. 296. 297. 298. 299. 303.
 309. 315. 316. 317. 323. 324. 326. 327.
 328. 330. 332. 333. 392. 393. 404. 414
 428. 429. 438. 440. 449. 458. 460. 461.
 466. 467. 469. 489. 490. 491. 494. 495.
 504. 509. 510. 511. 519. 520. 526. 527.
 528. 531. 533. 534. 551. 553. 554. 556.
 557. 558. 560. 561. -i jobbágyok név-
 szerint 328.
 Csáky Imre 517. -Miklós 552. -Zsig-
 mond 517.
 Csallóköz 489. 490. 494. 504. 509. 511.
 520. 529. 530. 531. 532. 533. 560.
 Csanádi püspök 305. 331. 517.
 Csánk 556.
 Cselle 509. 511.
 Cseteóni 402. 403.
 Csiganek I. Czigane.
 Csillik Menyhért 519.
 Csobanka 556.
 Csonfalva 556.
 Csonkás szőlő I. Chonkas szőlő.
 Csontos Márton 449. 450. 451.
 Csorna 507.
 Csöcső 556.
 Csölle 509.
 Csötörtök I. Cheotörtök.

Csötörtökhely 407. 412. 413. 414. 420.
 424. 427. 476. 525.
 Czakany I. Csákán.
 Czaunik 413.
 Czelladró János 483.
 Czernak Marcy 479. —Tamás 479.
 Czernel Tamás 437.
 Czeznok György 345. 354. 355. 362.
 366. 371. 383. 390.
 Cziganek István 526. 528. 529. 531. 533.
 Czikós Gergely 343.
 Czobor Imre 315. —Márk 517.
 Czobor-Szent-Mihály 315. 517.
 Czorba Anna 436. —Wolfgang 436.
 Czudar Antal 343.

Dalmad 306. 307. 308. 341. 344. 479.
 482. 556. —i Bálint 354. 362. —Bálintné
 354. 362. —Pál 344.
 Dalmadi plébános 523.
 Dalmát bán 305.
 Dalmata György 529.
 Damas 453.
 Danubius 304. 409. 419. 429. 431. 432.
 458. 460. 474.
 Deák Ferencz 519. —Márton 448.
 Degkeer Simon 310.
 Demend 482.
 Demes 309. 411. 452. 464. 465. 500.
 556. i- prépost 540.
 Demeter Benedek 296. 309. —János 286.
 308. 354. 362. —Imre 345. 366. 367.
 371. 383. 390. —Péter 354. 362. —né
 354. 362. —Tamás 354. 362.
 Demiendi János 365. 372. 392.
 Demyend 307. —i Gergely 338. 341.
 Dénes deák 301.
 Deömötör Márton 417.
 Dersffy Ferencz 340.
 Deseő Menyhért 341.
 Detrichstani Miksa 325. 326. 327. 328.
 329. 330. 331. 332.
 Dévény 373. 374.

Devin 556.
 Dioszegh 434.
 Dobassy Ferencz 337. 342.
 Dobik Péter 340.
 Dobó István 294. 295. 296.
 Dobos János 479. —Mátyás 480. —Simon
 479.
 Dobsa György 455. 460. 462.
 Domaniky János 306.
 Domonkos honti comes 269. 270. —püspök
 304. 305.
 Dorok-Háza 556.
 Dorottya 284.
 Dömös. I. Demes.
 Dömötör püsp. 305.
 Draskovits 471. —János 518.
 Draztha Bálint 306. —Gál 306. —Gáspár
 480. —Gergely 479. —Pál 306. —Tamás
 479.
 Dudvagszegh 437.
 Dudwagh 300.
 Dunanewsidl 275.
 Dyenesd 310.
 Dyozegh 299. 300.

Ebergényi Wolfgang 298. 300. 301.
 Eberhardt 330. 490.
 Ebersdorf 453. 454. 468. 469.
 Ecchius 298. 301.
 Echy Egyed 299. 301. —Gáspár 299. 456.
 Ecsek 558.
 Eczy Gáspár 436. —Orsolya 436.
 Eghegh 306. 479. 480. 481. —i plébános
 523.
 Egher Péter 311.
 Egker Tamás 312.
 Egkery Frigyes 311. —né 311.
 Egri püspök 298. 305. 329. 331. 488.
 517.
 Egyed 275.
 Egyházas-Maróth 306.
 Ember Ambrus 444.
 Emeődy Mátyás 455.

- Endrődy Pál 557. 559.
 Engelbert rendtag 540. 541.
 Englina Mária Magdolna 435. 454. 456.
 462.
 Eöchen 347.
 Eöchen 455. 456. 462.
 Erdély 402.
 Erdélyi püsp. 305. 493. 496. 497. 500.
 502. 503. 504. 509. 510. 512. 515.
 521. -ség 517.
 Erdemhegyh Benedek 299.
 Erdeod 453. 517. 518.
 Erdeödi Ádám László 517. 539. 540
 -György 517. 555.
 Ereth folyó 299.
 Ernő főherczeg 336.
 Erssek-Gyarmath 307.
 Eszéky György 294. 295. 297.
 Esztergom 322. 340. 392 -i érsek 286.
 290. 304. 470. 517. 528. 552. -ség
 323. 335 336. 337. 341. 342. 528.
 -i gubernátor 280. -i helynök 467.
 -i kanonok 348. 373. 378. 392. 496.
 499. 504. 552. -i káptalan 306. 308.
 322. 392. 501. 502. -i primás 400.
 -vármegye 267. 552.
 Eszterházy Ferencz 563. 564. -Imre 517.
 541. 543. 544. -Mihály 518. -Miklós
 431. 432. 453. -Pál 453. 513.
 Ethynke 300.
 Ettjegy István 439. -Pál 439. 440.
 Ewchen 347.
 Fabritius András 466. 467.
 Fábry Ferencz 522. 523.
 Fári püsp. 305.
 Farkas Benedek 325. 329. -György 523.
 -János 482. -Ignác 299. 301. -Ist-
 ván 296. 309. 328. -Tamás 299. 301.
 Fedemes 282.
 Fedemus Miklós 270.
 Federssdorff 309.
 Fedesdorff I. Federssdorff.
 Feel 332. 333. 458.
 Fegyverneki Ferencz 285. 286. 287. 288.
 289.
 Fehérváry Imre 523.
 Fejér 498.
 Fejér Gergely 443. 458. 461. -Lukács
 448.
 Fekech István 306.
 Fekethe Pál 286.
 Fekethetelek 300.
 Fél 442—448. 519.
 Feleszel Orbán 444.
 Fellimes 556.
 Felseö-Fedvernek 340.
 Felső-Jánok 298. 300. 302. 303. 304.
 443—448. 459. 466.
 Fenthe Balázs 339.
 Fenyew 299. 300.
 Ferdinand (I.) kir. 291. 292. 293. 294.
 358. 359. 363. 386. 388. 437. 506.
 514.
 Ferdinand (II.) kir. 413. 420. 421. 423.
 429. 430. 431. 434. 435. 438. 449.
 453. 454. 456. 462. 464. 468. 469.
 477.
 Ferdinand (III.) kir. 485. 486.
 Ferencz rendtag 540. 541.
 Ferenczesek 313.
 Ferenczfy Lőrincz 449. 450. 468.
 Feyerkövy 331.
 Feyertag András 311.
 Ffyas János 290.
 Fileky László 550.
 Fischer János 311.
 Fladricz 453.
 Flaskár János 527.
 Fleyshagker Tamás 312.
 Födemes 282.
 Fogaras 549.
 Foghas György 328.
 Forgách Ferencz 400. -Miklós 453. -Pál
 517.

Forgacz Mihály 342. 343.
 Fossekgyarmath 308.
 Fölső Surány 526. 529. 532. 533.
 Frakno 453.
 Fuermann János 312.
 Fux Jakab 310.
 Füley Tamás 395. 396. 400. 401. 403.
 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410.
 411. 412. 413. 419. 420. 421. 422.
 423. 424. 425. 426. 428. 429. 430.
 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437.
 438. 450—454. 455. 457. 460. 462.
 464. 466. 468. 469. 470. 471. 472.
 473. 474. 475. 477. 478. 481. 483.
 485. 498.
 Füssy János 284.
 Füsy Pál 455.
 Füzes-Gyarmath 337. 338. 339. 340. 341.
 343. 482. 483.
 Füzes telke 441—448.
 Fywsy János l. Füssy János.
 Fyzestelwk 303.

Galády László 294. 295.
 Galantha 431. 453. 517. 518. -i Eszter-
 házy Pál 453. 517.
 Galas 522.
 Gáll Mihály 461. -Simon 416.
 Gantzhazos Máté 457.
 Garab 556.
 Gede 556.
 Gedey Péter 345. 346. 354. 356. 366.
 368. 389. 381. 382. 384.
 Gegel Benedek 345.
 Gellért rendtag 540. 541.
 Georgius pilisi rendtag 545. 546.
 Geori Pál 447.
 Geörög Albert 444.
 Ghenew pusztá 295.
 Ghozthony Ferencz 339. 343.
 Ghyekeres Mached 299.
 Gillany György 517.
 Giurik Mátyás 523.

Gomba 447.
 Gombay 415.
 Gombay Gáspár 326.
 Gosztonyi Pál 404.
 Gosztony Wolffgang 523.
 Graff Mátyás 312.
 Gregan István 523.
 Grosz György 312.
 Gruber János 311.
 Gruenmilner Gergely 310. -György 310.
 Gubasóczy János 487. 488.
 Gudóczy Márton 467.
 Gumbrecht Valentin 312.
 Gyarmath l. Füzes Gyarmath.
 Gyeghwl Valentin 306.
 Gyeory Pál 461.
 Gyeörögh Albert 458.
 Gyerry Pál 458.
 Gyewrgh Gáspár 296. 309. -né 296. 309.
 Gygel Benedek 355. 362. 366. 367. 371.
 383. 390.
 Győr 394. 395. 403. 404. 407. 408. 409.
 411. 419. 420. 422. 423. 425. 426. 427.
 429. 450. 451. 453. 468. 470. 472. 473.
 474. 475. 476. 478. 556. -i kanonok
 395. 400. 406. 408. 411. 412. 413. 420.
 423. 424. 426. 428. 431. 432. 450. 475.
 -i káptalan 411. 455. 465. 470. -i püs-
 pök 305. 435. 437. 487. 517. -vármegye
 295. 431.
 Győry Pál 439. 519.
 Gzdyafér tyhaya 307.

Hadritius György 470.
 Haindl 352.
 Halecz Antal 479. -István 479.
 Hasznos 556.
 Hauck Antal 547. 548. 549. 550. 552. 555.
 556. 557. 558. 559. 560. 561.
 Hauszberg szőlő 311.
 Hcroncze 481.
 Heghold 300.
 Hegi Gergely 328.

- Hegy Antal 296. 309. -István 455. 460. 462.
 Heiligenkreuzi apát 545. -perjel 471. 472.
 Henchy Valentin 480.
 Henczy Miklós 286.
 Henrik pilisi apát 267. 268. 274. 276.
 Herczeg Tamás 482.
 Herczegh Gál 308. -Lőrincz 482. -Má-
 tyás 354. 362. -né 354. 362.
 Herczek Miklós 340.
 Heredi Mihály 392.
 Héreg 267.
 Herich Ferencz 557. 559.
 Hermann Engelbert 505.
 Heroldt Wolfgang Ferencz 518.
 Herrig 267.
 Hethesi Pethe Imre 305.
 Hethesi Pethe Márton 319. 320. 322. 323.
 325. 327. 328. 329. 330. 331. 335.
 Heves vmegye 329. 556.
 Hideghét 442. 529. -i Ferencz 529.
 Himmelreich György 431. 432. 542.
 Hochwayngarth 311.
 Hody 299.
 Hoffer Mátyás 503.
 Hoffner szőlő 311.
 Holecz Gál 306. -Lőrincz 479. -Tamás
 480. 483.
 Holits 550.
 Homoru 459.
 Honti comes 269. 270.
 Horuati Gáspár 344.
 Horvát Bálint 341. 344. -bán 305. -Ber-
 talan 341. 401. 403. -János 531.
 Horvathy András 342.
 Horvátth Mihály 416.
 Horwath Lukács 325. 328.
 Hrywnak Balázs 306.
 Hucziar Gábor 479.
 Hugo raguz. érs. 304.
 Hunyady László 508. 518. 535. 537.
 Huszar Péter 462.
 Huszka János 523.
 Hyros János 557. 559.
- Hwmokwyz 303.
 Hwmor 304.
- Iáz Lukács 328.
 Jadrai érs. (Zára) 304.
 Jakab pap 302.
 Jakabfia Miklós 274. 275. 276.
 Jaklin Balázs 489. 490. 491. 492. 493.
 494.
 Jakobfalwa 299. 300.
 Jakoffewlde 300.
 Jakusith 325.
 Jániok l. Jánok.
 Jánok 299. 438. 440—449. 458. 459.
 461. 466. 467.
 János 275. -ajtonállómester 305. -kano-
 nok 275. -pilisi apát 273. 274. 275.
 284. 545. -pilisi rendtag 283. -püspök
 305. -rendtag 540. 541. -tárnokmes-
 ter 305.
 Jászó 507.
 Jayczay György 455—456. 460. 462.
 Jeoneo 411.
 Jeszenicze 518.
 Jezerniczky Ferencz 517.
 Ikics János 527.
 Ikran 300.
 Ilka 300.
 Illésházy István 315. 316. 317. 323. 324.
 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331.
 332. -Miklós 331. 517. 518. 535. 537.
 Illyés András 493. 494. 496. 497. 499.
 500. 501. 502. 503. 504. 509. 510.
 511. 512. 514. 515. 521. -Ferencz 290.
 301. -István 299. 301. 496. 499. -Ta-
 más 299.
 Ilona 296.
 Imre lovászmester 305. -eszt. primás
 543. 535.
 Imre rendtag 540. 541.
 Jobbágy 556.
 Jolka 301.

- Jomper Gergely 442. -Lukács 324. 328.
 -Máté 326. 328. -Menyhért 326. 328.
 Joó Anna 392. 393.
 Joó Balázs 334. 335. 336. 337. 342. 344.
 345. 346. 347. 348. 350. 352. 353.
 354. 355. 356. 361. 362. 365. 366.
 367. 368. 370. 371. 373. 375. 377.
 378. 379. 380. 382. 384. 388. 389.
 390. 392. 447. -János 334. 335. 336.
 337. 340.
 Ipolyker 518.
 Író Ferencz 526. -Jakab ifjabb özvegye
 526. -Jakab öregebb 526. -János 526.
 -ifjabb 526.
 István ispán 309.
 István kalocs. érs. 304.
 István pilisi apát 280. 281. 282. 283.
 -püsp. 305.
 Istvánffy Miklós 378. 379.
 Judeus György 311.
 Juház Márton 343. -Mihály 526. -Orsik
 343.
 Juhász István 416.
 Jumper Osvald 295. 309.
 Jwmpér Máté 296. 309.
Kaldi Balázs 448.
 Kallnay Albert 339.
 Kalmár Imre 323. 325. 328.
 Kálmán püsp. 305.
 Kaloch 411. 452. 464. 556.
 Kalocsai érsek 304. 487. 517.
 Kalócz 309. 500. 522.
 Kamany István 526.
 Kamper Ferencz 312.
 Kapolnay Jakab 440.
 Karachon András 439. 456.
 Karachon Weolgye 308.
 Karacson András 436. 455. 458. 462.
 Karácsoni András 446.
 Károly (Róbert) kir. 279. 300.
 Károly (III.) kir. 506. 514. 518. 529.
 533. 536. 537. 540. 547.
 Kassa 402.
 Kasza Pál 392.
 Kayser János 311.
 Kazaházy Joó Balázs I. Joó Balázs.
 Kebele János 340.
 Kebeli András 343.
 Kecskés János 392. 393.
 Keery János 308. -Miklós 307. 308.
 Keglevics Zsigmond 557. 559.
 Keken rewe 300.
 Kelech Albert 306.
 Kelemen deák 268. -Orbán 296. 309.
 -Orbánné 309.
 Kerek Miklós 286. 290.
 Kerekes János 392. 393. 398. 399.
 Keresken Mihály 268. 269. 270. 271.
 Kereskeni Wolfgang 436.
 Kereskényi Mihály 268.
 Keresztély Ágost 517.
 Keresztszegh 517. -i Csáky Miklós 552.
 Keresztwri András 365.
 Kermesd 298. 300.
 Kertueliteő 464.
 Kéry Ferencz 342. 345. 346. 353. 354.
 365. 366. 372. 382. 383. -György 342.
 -János 346. 354. 366. 383. 464. 518.
 Késmárky István 519.
 Kesyhocz 379.
 Keui 403.
 Kevreskeny Wolfgang 456.
 Kewrt Wyltho 309.
 Kezkwnwyz 303.
 Kiraluth 467.
 Kis-Batony 556.
 Kis Benedek 328. -István 526. -Mihály
 339. 417. -idősebb 526. -ifjabb 526.
 -Simon 290.
 Kis-Keze 343.
 Kis-Mached 299.
 Kis-Magyar 445. 458. 461.
 Kis Peszek 523.
 Kis-Törjény Liptay Imre 343.
 Kisudvarnok 437. 463.

- Kissaszonyfalva 331. 379.
 Knap Vítus 310.
 Kobele Ágoston 308.
 Kollát Mihály 526.
 Koller József 540.
 Kollonich Zsigmond 517.
 Kalocsany György 499. 500.
 Kolonich Ernő 452. 453. 464. 465. 468.
 -Lipót 487.
 Komárom 453. 464. 465.
 Komáromi archidiákon 395. 406. 408.
 411. 412. 413. 420. 426. 431. 450. 453.
 468. 470. -i várkapitány 452. 464. 465.
 Koncsek Bernárd 549. 551.
 Kondé Katalin 435. 437. 454. 456. 462.
 466.
 Konrád pilisi apát 277. 278. 279. 280.
 -rendtag 540. 541.
 Konth Miklós nádor 268. 399.
 Konya bán 305.
 Kopasz István 526.
 Korbász 556.
 Korenmetz András 311. -Wolfgang 311.
 Korompay Péter 487. 488. 489.
 Kosa István 445.
 Kosár Pál 523. -Simon 523.
 Kosik Demeter 482.
 Kossa István 458. 461.
 Kossyk Demeter 308. -Gergely 355. 362.
 -Sebestyén 308.
 Kovach I. Kovachi.
 Kovach Balázs 320. -Gergely 354. 362.
 -János 354. 362. 446. -Simon 354. 362.
 Kovachi 452. 464. 465. 556.
 Kovács János 526.
 Kovacz Albert 483. -Balázs 479. -Mihály
 482.
 Kozár 556. -Benedek 306. -Gáspár 306.
 -Gergely 479. 480. -György 479. -Má-
 tyás 479. -Miklós 480.
 Kozma Máté 296. 309.
 Középfő 315.
 Kracsun János 488. 489.
 Krajczár András 417. -Bálint 469. -János
 417. -István 417. -Mihály 416. 417.
 469.
 Krayczár János 324.
 Krayczér Wolfgang 296. 309.
 Krayczy Márton 480.
 Kreiczér János 328.
 Krutsko Ambró 312.
 Kruzyth 310. -János 332. -Ilona 325. 326.
 327. 328. 329. 303. 323.
 Kudlik Imre 557. 559.
 Kunytych Antal 311.
 Kurliak Gergely 479.
 Kurtaföldek 528.
 Kurth 411. 500. 556.
 Kurtha feold 324. 415. 526. 527.
 Kurthy Mihály 342.
 Kurtwiltho 452.
 Kusorwasart 275.
 Kuta 517.
 Kuthiár Márton 480.
 Kuvaczi 500.
 Kürthi Antal 268. -István 437. 463.
 Kürtössy András 517.
 Kyrál Balázs 325. 328.
 Kyralffalwa 300.
 Kys I. Kis.
 Kys Azzonfalwa I. Kisasszonyfalva.
 Kyswatha 299. 300.
 Kywrth Antal 268. 269. 270. 271.
 Kwdlyek Jakab 306.
 Lacz Gergely 461.
 Ladani 482.
 Lajos (Nagy) kir. 278. 280. 284. 285.
 300. 301. 302. 399.
 Lajos (II.) kir. 289. 402.
 Lajsomszky Gergely 479.
 Lak Palánka 453.
 Lakatgyarthó Erhárd 325.
 Lakatos György 527.
 Laschik János 460.
 László deák 301. 304.

László eszt. érsek 286. 290.
 László nádor 268. 305. -püspök 304. 305.
 Latkoczy Mihály 523.
 Laxenburg 536. 537.
 Legh 458.
 Lelesz 507.
 Lenczianszky György 479. -Jakab 479.
 Lengyel 556.
 Lengyel Márton 443.
 Leva 308.
 Lezthar Benedek 361. 389.
 Lewblinus 275.
 Lichtenberger Gáspár 311.
 Lichowszky Tamás 523.
 Lincz 485. 486.
 Lipót (I.) kir. 487. 489. 490. 491. 493. 496.
 Liptay Imre 343.
 Liptó vmegye 330. 332. 436. 457. 463. 517.
 Lissay Ferencz 362.
 Lisska Márton 557. 559.
 Listay Ferencz 345. 354. 355. 366. 371. 383. 390.
 Lossi Imre 467.
 Louczanszky Jakab 484.
 Lowas Albert 440.
 Lőrincz György 523.
 Ludán l. Ladani.
 Ludáni apátság 305. 318.
 Lukacz Balázs 483.
 Luppoglan 332.
 Lychtschyer István 317.
 Lyechtschyer Mátyás 312.
 Lysthius János 298.

Maar Mihály 296. 309.
 Macari püspök 305.
 Mached 300.
 Machkas hegye 306. 481.
 Macsói bán 305.
 Maczházy István 417. -Miklós 417. -Orbán 417. -Péter 416. 417.

Maczkás hegy 480.
 Maczonyka 556.
 Madarász 332. 333. 448. 449. 459.
 Magyar 303. 440. 449. -bel 300.
 Magyarad 284. 307. 339. 343. 482.
 Maholány Antal 533. -János 486. 487. 490. 491. 494. 495. 510. 511. -József 526. 529. 530. 531. 533. -Tamas 526. 529. 530. 531. 533.
 Makhi Albert 441. -Ambró 324. 328. -János 325. 526. -Mihály 323. 325. 327.
 Maki l. Makhi.
 Malomvize 459. 460. -Völgye 459.
 Maly József 537. 539. 540. 541. 544. 548.
 Margit 295.
 Mária Terézia királynő 547. 549. 550. 551. 562. 563. 564.
 Markó Péter 342. 343.
 Markus János 354. 362. -né 354. 362.
 Markuss István 308.
 Maróth 406. 308. 480. 483. 484. 489. 494. 523.
 Marssa Máté 306.
 Marta László 343.
 Marus 411.
 Máté püspök 305. -rendtag 540. 541.
 Mathisy István 331.
 Matkovits Máté 488.
 Mattyasovszky László 497. 499. 501. 502.
 Matusek András 517.
 Mátyás főherczeg 396. -(II.) király 398.
 Maurok Illés 484.
 Mayyerhoff 275.
 Mecséri Ádám 518.
 Medgyes 518. 549.
 Mednyánszky József 549. -Pál 518.
 Meghery Gáspár 301. -Imre 301.
 Megyesi Dániel 504.
 Meldner Ordrig 479.
 Melegh Boldizsár 320.

- Menyhárt Márton 523.
 Mereche 315.
 Merey 309. 316. —Imre 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 331. 332. —Mihály 301.
 Mérey Benedek 527.
 Méry István 527.
 Méserd l. Myserd.
 Meszrer Vítus 311.
 Mészáros Márton 526.
 Meth Károly 553. 555.
 Methód rendtag 540. 541.
 Mezei Márton 526.
 Mezes Máté 325.
 Mihálffy 325. —Benedek 329.
 Mihály 360. 388. 389.
 Mihály püspök 305.
 Mihla Lőrincz 480.
 Mikleschiz Gergely 522.
 Miklász bán 305. —budai pap 286. —erdélyi vajda 305. —főispán 305. —hidirnök 271. —jadrái érs. 304. —püspök 305.
 Miksa kir. 297. 298.
 Mikszó Balázs 445.
 Mikulik 463.
 Milner Lipót 311.
 Misérd 509. 511. 512. 520.
 Misskei 483.
 Mixo Péter 461.
 Modrusi püspök 517.
 Moghor Márton 325.
 Mogor Máté 328.
 Mogyorosmal 338. 339. 340.
 Molnár Balázs 296. 309. —György 458. —Jakab 441. —Péter 447.
 Molunvizi 304.
 Monich Mihály 458.
 Monostor 522.
 Monostori Werzethe Miklós 272.
 Mons Claudius 539.
 Monyorókerék 517. 539. 553.
 Mood Miklós 328.
 Móroc Antal 323. 325. 327. 329. —Wolf-gang 458.
 Mossóczy Zakariás 312. 313. 314. 315. 317. 318. 319. 320. 333.
 Mozik Demeter 339.
 Musla 556.
 Muzik János 482. —Mátyás 340. 482.
 Mygle András 482.
 Mywrakewzy Mátyás 300.
 Mwztaffa tyhaga 307.
 Mwzyk Bálint 354. 362.
 Myghle Imre 308.
 Myhalffy Benedek 301.
 Mylethyncz Barnabás 286.
 Mylner Bertalan 312.
 Myserd 309. 310. 317. 398. 399. 418.
 Mythfwcz Imre 306.
 Nádas 306. 479. 556. —Dalmad 523.
 Nádasd 556.
 Nádasdi László 517. —Lipót 549. 551.
 Nagh l. Nagy.
 Nagiker 353.
 Nagy Albert 469. —András 416. —Antal 444. —Balázs 524. 328. —Benedek 443. 448. —Ferencz 455. 504. 527. —Gergely 431. 432. —György 457. 458. 461. —Jakab 415. 416. —János 295. 309. 519. 526. 533. —Imre 458. —István 310. 417. —Lukács 432. —Márton 328. 445. —Pál 286.
 Nagy Batony 556.
 Nagy-Fedemes 298. 299.
 Nagy-Keer 365. 366. 372. 382.
 Nagy Lajos kir. 277. 298.
 Nagy-Magyar 299. 309. 323. 324. 325. 327. 329. 445. 446. 458. 461. 467. 519.
 Nagy-Maróth 340.
 Nagy-Oszlász 308.
 Nagy-Szombat 375. 376. 377. 378. 404. 439. 454. 463. 501. 502. 504. 509. 510. 512. 529. 531.
 Napragi Dömötör 394. 395. 498.
 Nehéz Mátyás 341.
 Némái Treutl Miklós 72.

Nemeszegh 300.
 Német-Óvár 531. 532.
 Némethbel 300. 437.
 Németh Uyvár 518.
 Nesselrode Ferencz Vilmos 517.
 Newburgi Ecchius 298. 301.
 Newremburg János 282.
 Nezorin Flórián 505. 506. 508. 509. 510.
 511. 512. 513. 514. 515. 516. 518. 519.
 520. 521. 522. 523. 524. 526. 533. 536.
 538. 547. 548.
 Niczky János 432.
 Noghrad 307. 453.
 Nógrád vm. 556.
 Nónai püsp. 305. 477.
 Novii püspök 517.
 Noypek 393.
 Nürnbergi János cziszt. rendtag 282.
 Nyary Ferencz 363. -Kristóf 341.
 Nyitra 317. 496. -i archidiákon 348. 373.
 378. 392. -i káptalan 317. 360. 388.
 496. -i püspök 305. 333. 488. 489.
 491. 492. 493. 501. 502. 517. 539.
 540. -ség 320. 492. 496. 497.
 Nyulak szigete 286. 287. 290.
 Nyúlzigeti prépost 557. 559. -ság 285.

Ó-Buda 286. 411. -i szüzek 298. 302.
 304. 434. 435. 437. 438. 441—448.
 454. 456. 462. 466.
 Ochay István 344. 365. 392.
 Olach 556.
 Oldhya 300.
 Olgaj Mihály 458.
 Olghyay Jakab 299. -Kelemen 299. -Ta-
 más 299.
 Olgya 446. 447. 458.
 Ollay Jancsi 416. -Istók 416. -Mihály
 416. -Tamás 416.
 Opulia 268. 305.
 Ordody István 460. 462. -Pál 455. 456.
 Ordrig Meldner 479.

Ormandi Józsa 455. 462. -József 436.
 457. 460.
 Orosy György 486.
 Oroszy Ferencz 284.
 Orozy Ferencz l. Oroszy Fer.
 Orros Péter 458.
 Osuald Ambró 479.
 Óvár 556.
 Óváriak 433.
 Ovary Péter 341.
 Owar 281.
 Őse János 447.

Paklay Benedek 247.
 Paksy Gergely 339.
 Palasty József 365. 372.
 Palásthy József 378. 379.
 Pál 400. 401.
 Palakiak 481.
 Pálffy 518.
 Pálffy Jakab 296. 309. 328. -János 517.
 533. -István 433. 434. 441. 453. 470.
 -Katalin 323. 324. 325. 326. 327. 328.
 329. 330. 332. -Máté 296. 309. 326.
 328. -Mátyás 471. 472. -Miklós 323.
 325. 327. 329. 330. 331. 533. -Pál
 471. 472.
 Pálincás Mátyás 523.
 Pálos 282. 523. 524. 545.
 Paloytay Boldizsár 365. 372.
 Paluska György 528. 529.
 Palyazo folyó 299.
 Pannonhalmi főapát 376. 431. 452.
 Pápóczy prépost 478.
 Parlinger 353.
 Pascha Mihály 482.
 Paszcier Menyhért 479.
 Pásztó 505. 507. 513. 515. 550. 556. 559.
 -i apát 505. 506. 512. 513. 514. 518.
 519. 521. 523. 524. 533. 541. 550.
 555. 556. 558. 560. 561. 562. 563.
 564. -i apátság 506. 507. 545. 546.
 555. 559. -i házfőnök 545. 546. 560.

- Patachich György 517.
 Pathy Miklós 455. 462.
 Paty 401. 402.
 Paxi 402.
 Paxi András 482. —Gergely 308. —István 482. —Lőrincz 308.
 Payor János 455. 456.
 Pazman Ferencz 455. 460. 462. —Péter 470.
 Peck Jakab 310.
 Pécsi püspök 304. 305. 517.
 Peeli Gáspár 461.
 Pelis I. Pilis.
 Pest 499. 518. —i pálos 523. 524. —i plébános 499.
 Pest vármegye 411. 499. 500. 501. 522. 556.
 Peszek 340.
 Pete Márton 444.
 Péter püspök 305.
 Péterfia János 268.
 Pethe M. I. Hethesi Pethe M.
 Petheő Pál 294. 245. 297.
 Petrus 325. 329.
 Pfaab Gergely 310.
 Pflastrer János 310.
 Piber László 517.
 Pilis a legtöbb lapon.
 Pilisi apátok névszerint: Henrik. János. István. Konrád; a többi I. ezen kötetben 259. 260.
 Pilisi apátság majd minden lapon.
 Pilisi konvent 267. 274—279. 281. 282. 283. —i rendtag 282. —vármegye 287. 290. 411.
 Pinczes István 455. 460. 462.
 Pleis I. Pilis.
 Poar István 296. 309. —Márton 296. 309.
 Podmanyni Podmaniczky János 285. 286. 289. —Mih. 285. 286. 287. 288. 289.
 Pohroncz 477. 530. —Szelephény 526. 530. 553.
 Polthari Soós János I. Soós János.
 Polyak Benedek 325.
 Pomar 411. 452.
 Pomathy Lőrincz 341.
 Pomaz 464. 465. 500. 522. 556.
 Pomoti Mihály 344.
 Ponczia Balázs 343.
 Portina püspök 305.
 Posegai comes 272.
 Posselknecht Ulrik 271.
 Posvacz György 526.
 Posvancz János 526.
 Pozsony 271. 272. 273. 274. 275. 280. 291. 292. 293. 294. 297. 298. 305. 310. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 329. 330. 331. 336. 337. 347. 348. 350. 352. 353. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 380. 394. 395. 396. 397. 398. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 412. 413. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 450. 451. 454. 456. 457. 466. 469. 474. 475. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 494. 495. 498. 502. 503. 506. 512. 519. 520. 521. 524. 525. 528. 529. 534. 535. 537. 540. 541. 543. 545. 546. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 560. 561. 563. 564. —i ferencziek 515. —i kanonok 275. 295. 488. 489. 557. 559. —i káptalan 274. 275. 294. 298. 300. 301. 302. 398. 405. 412. 433. 435. 437. 438. 444. 456. 463. 466. 469. 470. 502. 518. 530. 555. 556. 557. 558. 560. 561. —i szüzek 309. 519. —i vám 291. 310. 318. 320. 336. 337. 352. 353. 354. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 394. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 412. 413. 414. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 431. 432. 433. 449. 450. 451. 475. 486. 488. 503. 524. 525. 551. 553. 554. 556. 557. 558.

Pracdomszky András 479.
 Prága 334. 336. 544.
 Prainer János 453.
 Prantelj Bálint 312.
 Preternhauz 275.
 Prever Miklós 271.
 Prinner Márton 311.
 Prosiana urnő 523.
 Prugel-Schreiber Miklós 271.
 Puss Mátyás 527. —Mihály 526. —ifjabb 527.
 Pusztá-Fedemes 299. 460.
 Pynther Lőrincz 302.
 Pythyán János 291.
Rabenspurger István 312.
 Rabenstein 453.
 Radetius István 298. 329. 331.
 Radt János 311.
 Rafay János 482.
 Raguzai érs. 304.
 Rákóczy 504.
 Raskó Benedek 480.
 Rattkay Ádám Benedek 517.
 Rawas Tamás 312.
 Rayz Ambró 309. —György 309.
 Reev 300.
 Reiffenberg 465.
 Rekel Tamás 479.
 Rewbiró Gergely 461.
 Rhedel Fábian 311.
 Ribnik 481.
 Rigó Mihály 526.
 Roadl György 309.
 Róbert apát 545. 546.
 Róma 335.
 Rosoni püspök 517.
 Rosthenfia Jakab 275.
 Rőszel Mátyás 311.
 Roth Márk 312.
 Rottmannsdorff Erzsébet 455. 456. 462.
 Rudolf kir. 312. 314. 319. 330. 331. 334. 348. 350. 353. 365. 373. 378. 379. 382.

Rumer György 557. 559.
 Ruthkai 344. —János 342. 346. 347. 365. 372. 392.
 Rybnyk 306.
 Rymbel Tamás 310.
Saagh 479.
 Saági konvent 268. 269. 270. 284. —i pré-post 285. 286. 289. 306. 487.
 Saay Ferencz 325.
 Saghy család 316. —György 449. —Tamás 444.
 Salgar József Antal 522.
 Salmi Ecchius 298. 301.
 Samaria 447.
 Sambok András 282. 283.
 Sanctus Georgius I. Szent-György.
 Sandor Pál 458.
 Sara Valentin 325. 328.
 Sarfew 300.
 Scachi Péter János 557. 559.
 Scardonai püspök 305.
 Schacz Christophor 310.
 Scharfenstein 520. 522.
 Schmydel szöllő 310.
 Schmyt Bertalan 312.
 Schnester Márton 311.
 Schnydel Gergely 312.
 Schödl János 449. 450. 451.
 Schreiber Szigfrid 271.
 Schupanzig András György 557. 559.
 Schüt sziget 490.
 Scopii püsp. 517.
 Sebelib I. Szebelléb.
 Sebesteyn Máté 417.
 Sebesthyen Gergely 326. 328. —Tamás 296. 309.
 Sebestien Gergely 345. 366. 367. 371. 383. 390.
 Sellahó Lénárd 354. 362.
 Selmezbánya 337. 338. 341. 378. 379. 392.
 Sembery 308. —i Boldizsár 306.

- Semlekhegyi János 344. 346. 355. 356.
361. 367. 368. 384. 389.
Sempte 436.
Signii püspök 305. 517.
Seredy György 298.
Siasky János 479.
Sicator 411.
Sigray Ferencz 526. 529. 531. 532.
-János 517.
Simon Mihály 458. 461.
Simonchics 531.
Sirczi apátság l. Zirczi ap.
Sixa Miklós 523.
Sixo Antal 480.
Slabingh 453.
Solt vármegye 499. 500. 522.
Somogy Ferencz 453. -i Mátyás 309.
Somogy vmegye 299.
Soos Barnabás 296. 309. -né 295. 309
-Demeter 443. -György 299. -János
299. 306. 342. 344. 345. 346. 347
-Márton 523.
Sophia 299. 301.
Sopron 423. 424. 431. 432. 453.
Spacz János 557. 559.
Spalatói érs. 304.
Spital utca 312.
Sringinkle István 310.
Stats 453.
Stefföl György 526. 533.
Sthyzthny Ambró 306. -Péter 306.
Stomfa 407.
Strigoniense castrum 500. 502. 504. 509.
510.
Suhay Mihály 341.
Surany János 461.
Susardian 556.
Suttan István 501.
Sutha Gergely 354. 362.
Sybalty Sándor 522.
Sypos István 354. 362.
Syrmai püspök 305.
Szabó Albert 325. 482. -András 325.
-Gergely 482. -György 323. 416.
-János 448. 482. 527. -István 526.
-Mátyás 416. 482. -Péter 324. 325.
-Tamás 416.
Szalay Bálint 324. -Lőrincz 445. 461.
Szántó 268. 269. 271. 292. 306. 307.
308. 309. 317. 318. 337. 338. 339.
340. 341. 342. 345. 346. 348. 350.
354. 355. 357. 361. 362. 366. 367.
369. 370. 371. 379. 383. 385. 386.
389. 390. 391. 411. 452. 464. 465.
478. 480. 482. 489. 494. 500. 522.
523. 552. 556.
Szapáry András 478.
Szarach Aga 307.
Szarka Ferencz 527.
Szawka Márton 306.
Szayz Ambró 296. -György 296.
Szebelléb 308. 342. 345. 346. 347. 353.
354. 361. 365. 366. 370. 372. 382.
389. 391.
Szegedy Gáspár 436. -né 436.
Szelephényi György 477. 484. 485. 486.
-Mihály 484.
Szempcz 530.
Szent-Benedek 377.
Szent Endre 309. 401. 411. 452. 464.
465. 500. 522. 556.
Szent Ferenczrendűek 313. 375. 376.
Szent-gotthárdi apát 545. 546.
Szent-György 310. 424. 425. 533.
Szent-Györgyiek 424. 425.
Szentgyörgyi Péter 281. 284.
Szent-Jakab 556.
Szent-jóbi apát 496. 499.
Szent Istvánról cz. prépost 500. 502.
504. 509.
Szentiváni György 285.
Szent István prépostság 335. 336.
Szent-Kereszt 400. 401. 472. 545. 546.
Szent-László 522.
Szent-Márton 500. 556. -i apát 400.
Szentmihály 299. 300.

Szent-Péter 414. 490. 494. 509.
 Szent-Tamás 404.
 Szepesség 552.
 Szerémi püspök 305. 517. -Theodóz 340.
 Szijártó András 527.
 Szlavóniai bán 305.
 Szolimán 402.
 Szombat I. Nagy Szombat.
 Szőgyeny 453.
 Szúd 360. 479. 556.
 Szudy Benedek 306.
 Szuniogh Gergely 343.
 Szunyogdi 470.
 Szunyogh János György 518. 521.
 Szülles 556.
 Szűz - Mária - Fehéregyházának kolostora 282.
 Szvadl György 296.
 Szvetics Jakab 563.
Taiszler György 526.
 Tajnai Miklós 448.
 Talheimb Domonkos József 540.
 Talpas András 416. -György 416. -István 416.
 Tamás deák 270. -esztergomi gubernátor 280. -eszt. érs. 304. -pálos perjel 282. 283. -perjel 510.
 Tamásháza 448.
 Tar 556.
 Tata 402. 455. 462.
 Telekesy István 517.
 Teofeleth való feoldek 308.
 Tepke 556.
 Terribes 556.
 Telkii apát 286. 290.
 Temni püsp 517.
 Tharlodi Ferencz 306.
 Tharnok 299. 300.
 Tharnowzky Mátyás 300.
 Theszarky Menyhért 479.
 Theszarszky Simon 480.
 Thewkelt György 290.

Thewmewskewzy Leonard 299. 301.
 Thonaleytenn 311.
 Thonau noysydely 312.
 Thoncha Lőrincz 306.
 Thorda András 480. -Jakab 306. -János 285. 287. -Lukács 306. -Márton 479. -Máté 482.
 Thoran Márton 339.
 Thurzo Mihály 456. 462. -Szaniszló 436. 462.
 Tihan 507.
 Tilalmas Gothard 328.
 Tinnini püspök 293. 305. 313. 490. 491. 517.
 Tobla feold 481.
 Tokay 403. 415. 453.
 Told 556.
 Tomcza Ambró 482.
 Tóth Bálint 286. -Lukács 345. 366. 367. 371. 383. 390. -Márton 523. -Máté 482. -Mihály 345. 354. 362. 366. 367. 371. 383. 390. 417. 532.
 Tóthfalu 464. 465. 500. 522. 556.
 Tóthgál kúria 342.
 Tóthgál Anna 343. 345. 346. 350. 378. 380. 381. 382. 383. 384. 389. 391. -Antal 292. 293. 342. 343. 344. -Bálint 308. -Jakab 345. 354. 362. 383. -Jakabné 354. 362. -Imre 348. 353. 354. 355. 356. 361. 365. 366. 367. 368. 370. 372. 379. 381. -Mihály 292. 293. 317. 318. 343. 357. 369. 386. -Pál 292. 293. 307. 308. 343. 344.
 Tothy 411.
 Tökölyi 504.
 Törjenty Liptay Imre 343.
 Török György 528.
 Trakostyán 518.
 Traui püspök 305. 517.
 Trenchin 517.
 Treutl Miklós 272.
 Tribuniczi püspök 517.
 Trizna György 523.

Tymbler János 310.

Tysler Christophor 312.

Ugolin spatat. érs. 304.

Ujlaky Ferencz 299. 435. 437.

Ujlaky János 293. 294. 295. 296. 297.
298. 299. 301. 305. 312. 333.

Ujlaky Miklós 289.

Ujvár 449. 450. 453.

Ujvásár 300.

Ulászló (II.) kir. 280.

Ulrik pilisi apát 271.

Urban Valentin 299.

Vadinszky Ádám 479.

Vallacsay Mihály 526.

Varga Mátyás 339. 340. -Mihály 416.
-Pál 527.

Vass Márton 526.

Vác 401. 403. 523. 524. -i káptalan
523. -i püspök 295. 296. 297. 299.
301. 305. 312. 313. 315. 316. 317.
319. 320. 321. 322. 323. 325. 328.
329. 330. 331. 332. 333. 334. 335.
336. 517. -püspökség 305. 313. 314. 320.

Várad püspök 467. 517.

Varasd vm. 339.

Varsán 339.

Vasaros Uth 459. 461. 467.

Vasonkeő 518.

Vatay Lukács 484. 485.

Veöky kapu 415.

Velehrad I. Wellehrad 529.

Verantius 336.

Vereknye 470.

Veresvár 556.

Verpecz 480.

Veszprémi egyházmegye 281. 506. 515.
519. 524. 538. 540. 547. -püspök
304. 331. 498. 517. 518.

Vida Benedek 417. -Georgy 417.

Vilmos püsp. 305.

Viltho 500. 556.

Visegrád 268. 464.

Vital János 436. 456.

Vitalis György 519. 520.

Vizkelethy Tamás 398. 402.

Vlach Róbert 545. 546. 551. 553. 554.
545. 556. 557. 558. 559. 560.

Volkra Ottó János 517.

Völk 444. 448. 458. 469.

Vörös Mátyás 478.

W arady Ferencz 546.

Vargha Antal 306. 308. 354. 362.

-János 354. 362. -Magdalena 354. 362.

Wary Ferencz 289.

Wasarwswth 303.

Was István 299. 301.

Was Wolfgang 299. -né 299.

Wedricz 271.

Wellehrad 505. 524. 526. 550. 553. 554.
555. 559. 560. -i apát 505. 506. 510.
511. 512. 513. 515. 516. 523. 524.
537. 538. 539. 540. 541. 548. 555.
558. 560. 564. -i apátság 505. 507.
508. 511. 512. 513. 516. 522. 523.
555. 557. -i konvent 510. 511. 512.
518. 519. 521. 537. 538. 539. 540.
547. 548. 549. 550. 551. 561. -i per-
jel 510.

Wenckler János 311.

Wertessy Gergely 354. 362.

Werzethe Miklós 272. 273. 276. -né
(Anna) 272.

Wewlegyen Lőrincz 296. 309.

Widenman Bernárd 519. 520. 521. 522. 523.

Wiltho 411.

Wirntich 267.

Wissegrad 271.

Wizkeleti 315.

Wlach I. Vlach.

Wlasich Miklós 517.

Wollradell 311.

Wörösvár 522.

- Wr 325.
 Wyda Valentin 296. 309.
 Wyffalw 300.
 Wyhel 300.
 Wylaki l. Ujlaki.
 Wystechgrad 279.
 Wyzkeleth 300.
Zabó Bálint 308. 354. 362. —Benedek 354.
 362. —Gergely 308. —Máté 308. —Péter
 328.
 Zabolcs vmegye 294.
 Zachariás Ferencz 527.
 Zágrábi püspök 305. 517.
 Zakach Mihály 344.
 Zakmar vmegye 294.
 Zalai Valentin 328.
 Zalay Gergely 295. 309. —János 299. 301.
 —Márton 295. —Péter 299.
 Zambó Miklós 275.
 Zantó l. Szántó.
 Zebelleb 344.
 Zecheni Frank 300.
 Zechi Miklós 305.
 Zegedi Gáspár 456. —Orsolya 456.
 Zemplén vm. 438.
 Zennch 300.
 Zennegg György Kristóf 520. 522. —József
 Fülöp 522.
 Zent-Endre l. Szent Endre.
 Zenthgyorgy Antal 354. 362. —né 354.
 362. —Mátyás 354. 362.
 Zenth Ivan l. Szent Ivan.
 Zent Marton 411.
 Zerdahely Mihály 436. 456.
 Zerenches Imre 290.
 Zhrin Benedek 480. —Mátyás 479.
 Zichy Péter 518.
 Zigeth 403.
 Zirczi apátság 506.
 Zmehskal Venczel 306.
 Zoborhegy 491. 492. 494. —i camaldu-
 liak 491. 494.
 Zobor Imre l. Czobor I.
 Zoerard 492.
 Zólyom vm. 431. 453.
 Zombathely János 453.
 Zomody Mátyás 296.
 Zomor Erzsébet 436. 456. —János 299.
 301. —Pál 299. 301.
 Zsámboki András 282.
 Zsigmond kir. 277. 278. 300.
 Zsigray l. Sigray.
 Zulcheni János 270. —László 270.
 Zuri Fülöp 562. 563. 564.
 Zywr 300.
 Zwdar Péter 305.

A múben levő kép, pecsétek és aláírások.

Napragi Dömötör aláírása 1608-ból	20. l.
Szelepchényi György arcsképe	31. l.
Illyés András 1712. jul. 13-iki oklevele egyrészének facsimiléje	49. l.
Nezarin Flórián apát aláírása 1714-ből	107. l.
Nezarin Flórián pecsétje 1722-ből	110. l.
Mály József apát aláírása 1744-ből	113. l.
Hauck Antal apát aláírása 1762-ből	117. l.
Hauck Antal apát pecsétje 1751-ből	121. l.
Zuri Fülöp apát aláírása 1764-ből	122. l.
Widenman Bernárd aláírása 1713-ból	156. l.
Kalivoda Rajmund aláírása 1716-ból	161. l.
Czigane István aláírása 1718-ból	164. l.
Bosholt Pál aláírása 1725-ből	166. l.
Scheibe Alberik aláírása 1726-ból	168. l.
Kristen Máté aláírása 1730-ból	168. l.
Bohanovszky Konrád aláírása 1738-ból	170. l.
Vlach Róbert aláírása 1756-ból	172. l.
Trtina Lipót aláírása 1751-ből	224. l.
Bartis Mátyás aláírása 1757-ből	226. l.
Kosteletzky Máté aláírása 1777-ből	226. l.
Paszty Rajmund aláírása 1802-ből	240. l.
Schumann Theophil aláírása	241. l.
Schumann Theophil pecsétje	242. l.
Stanislaw Tecelin aláírása 1784-ből	246. l.
Machek Vilmos aláírása 1802-ből	254. l.
Füley Tamás apát 1623. máj. 9-iki levelének facsimiléje az ok- levéltár legvégén.	

TARTALOM.

Előszó	I—VIII.
------------------	---------

I. RÉSZ: A PILISI APÁTSÁG TÖRTÉNETE 1541—1814.	I—263. l.
--	-----------

I. Fejezet: <i>A gubernátorok korszaka 1541—1712.</i>	I—104. l.
---	-----------

1) *A pilisi apátság élete:*

A mohácsi csata jelentősége. Átmenet a középkorból az újba. A megváltozott politikai viszonyok befolyása a nemzeti és a német párt létrejövésére. A pártok jogosultsága. A török hódoltság kezdete; hazánknak három részre oszlása. A hitújítás terjedésének okai. A katholicizmus helyzete a reformáció idején. A pilisi apátság birtokainak sorsa a hódoltság kezdetén. Pythyán Jánossal a gubernatori korszak megkezdődik. Ujlaky Ferencz apátoskodásának tartama. Ujlaky Ferencz származása és pályafutása. Pere Cayró Simonnal az »Academia Istropolitana«-féle épület szomszédos telke miatt. Ujlaky Ferencz a »Quadripartitum« összegyűjtésében résztvesz. Ujlaky Ferencz halála és sírfömlrata. Oláh Miklós esztergomi érsek megvizsgálja, jogos kezekben vannak-e az apátságok és prépostságok? A vizsgálat Ujlaky János pilisi apátra is kiterjeszkedik és kedvezőtlenül végződik. A főpapság tanácskozása az országos, esetleg megyei zsinat ügyében. Ujlaky János a megyei zsinat mellett van. Mossóczy Zakariás pilisi apát lesz. Mossóczy a magyar »Corpus Juris«-t kiegészíti, a pozsonyi házak- és szőlőkről pontos lajstromot készített és tiltakozik javadalmának más számára történő adományozása ellen. Halála. Hethesi Pethe Márton emelkedése. Tiltakozik a pilisi apátság birtokainak lefoglalása ellen. Kazaházi Joó Balázs már hittanhallgató korában megkapja a pilisi apátságot. Emelkedése az egyházi pályán. Tevékenysége a pilisi apátság ügyeiben. Napragi Dömötör pályafutása. Tiltakozása az 1608-iki országgyűlésen. Szent Lászlónak fejerekljetartóját megmenti. Minden áron esztergomi primás akar lenni, de Pázmánynyal szemben mellőzik. Füley Tamást pilisi apáttá nevezik ki; ő meg tudakozódik apátságának eredete után. Tiltakozik a pilisi apátság ősi birtokainak jogtalan lefoglalása és adományozása ellen. A magyar főpapság az ellenreformáció élén. A katolikus liga és a protestáns unio. Rudolf király leköszön Mátyás főher-

czeg javára. A főpapság tiltakozása a koronázás előtti törvénykönyv sérelmes része ellen. Ebben Füley Tamás is résztvesz. Forgách Ferencz primás tartományi zsinatot hí össze. Pázmány Péter primás a katholicizmust új életre akarja kelteni. A kath. egyházi javadalmak visszaváltását tervezi. II. Ferdinánd király a pilisi apátság jogainak védelmére kel. Füley Tamás kettős kérelme II. Ferdinánd királynál. Füleynek ügyes-bajos dolga Pázmánynyal és saját jobbágyaival. Pázmány megyei zsinatot hí össze Nagy-Szombatba. Bécsben és Nagyszombatban papnevelőt szervez, s ezen utóbbi fentartásában az egész főpapság osztozik. Füley Tamás mint pilisi apát. A római magyar-német kollégium. Szelephényi György ennek növendéke. Szelephényinek rohamos emelkedése. Mint hű hazafi erőlesen fölemeli szavát az alkotmányértő kormányzat ellen. Szelephényi mint esztergomi érsek és pilisi apát. Csákánban templomot és kastélyt épít. A csákáni plébánia jövödelmét növeli. Gubasóczy János egyházi pályája; hazafias őszintesége az uralkodóval szemben. Korompay Péter mint kancellár pilisi apát lesz. Jaklin Balázs fokozatos emelkedése. A Zobor hegyre camalduli szerzeteseket telepít s fentartásukra leköti a pilisi apátság javait. Illyés András egyházi pályafutása és irodalmi működése. Erdélyi püspöki székét tényleg elfoglalja, — de ismét el kell hagynia. Vissza akarja szerezni a pilisi apátság egykori birtokait. Viszálya Mattyasovszky László kancellárral az apátság birtoklása miatt. Illyés András biztatja Hermann Engelbert cisztertci szerzetest, hogy a rend tegye meg a kellő előkészületeket a pilisi apátság visszaszerzésére. Nezorin Flórián wellehrádi apát tárgyal és az uralkodóhoz folyamodik ezen ügyben. Az uralkodó reményt nyújt a visszacsatolásra. Illyés András Csákánt és Szent Pétert Nezorin Flóriánnak adja bérbe. Illyés halála után Nezorin ujra folyamodik a pilisi apátság elnyeréseért. Kérését III. Károly király meghallgatja

1—51. l.

2) *A pilisi apátság birtokai, birtokperei és jövödelmei*

51—104. l.

A p á t - M a r ó t h.

A határos birtokosok. Zselléreinek és telkeinek száma s királyi adója. Házainak száma. 1578-iki jobbágysai és zsellerei névszerint. A török földesurak és adózás Apát-Maróthon. A pilisi apátnak eső adók. 1643-iki jobbágysai és zsellerei, s az ezen kori adózások és szolgálmányok. Birtokviszonyok Illyés András idejében.

C s á k á n.

Csákán Ujlaky Ferencz kezén. A porták száma a XVI. században. A jobbágysok és zsellérek 1578-ban. Mossóczy Zakariás pilisi apát Csákánt elcseréli Illésházy Istvánnal. Hethesi Pethe Márton a

csákáni tizedet bérbe veszi. Birtokviszonyok 1620-ban. Bethlen Gábor Csákánt elzalogosítja. Jaklin Balázs Csákánt és Szent-Pétert Maholány Jánosnak adja bérbe. Illyés András szakítani akar Maholányynal. Csákánt először házilag akarja kezelni; később Nezorin Flóriánnak adja bérbe s vele Szent-Pétert. Ujlaky János pilisi apát panasza Dobó István emberei ellen. Hethesi Pethe Márton hármás pere. Ujlaki János pere a pozsonyi klarisszákkal. Füley Tamás pere a csákán-jánoki határok miatt.

P o z s o n y i v á m.

Kamper Ferencz és Pozsony-város mint a vám bérlői. Az apátok a bérbeadásnál nagy körültekintéssel járnak el. Rudolf király Pozsony városát telekkönyvi kivonat kiadására utasítja. Surlódás Kazaházi Joó Balázs pilisi apát és a város között. Füley Tamás apát az apátság vámjogát védi és a bérlet-összeget felszöksetti. Bethlen Gábor a pilisi apátság vámjogát Pozsony-városra ruházza. Füley Tamás pilisi apát II. Ferdinánd király támogatását kéri ki. Pozsony városa huzza-halasztja a bérlet-fizetést. E miatt folytonos a surlódás. A szent-györgyi és bazini grófokkal szemben az apátság vámjoga veszélyben. Füley Tamás résen áll az apátsági jogok védelmében. Csontos Márton vámkiváltsága. Szepchényitől szintén a pozsonyiak bérlik a vámot, — de a bérlet-összeg kétszáz magyar forintra emelkedik. Jogutódai alatt ugyanezen viszonyok vannak életben.

P o z s o n y i s z ő l ő k é s h á z a k.

A pozsonyiak nem fizetik le a Pythyán János és Ujlaky János pilisi apátnak eső összeget. A Haffner, Hochweingarten, Kyrsner, Mehr-Schildt, Mehr-Zwetler, Schmidel, Schylth, Thonau-Leutten, Volradl és Zwetler nevű szőlők birtokviszonyai a XVI. században. A pilisi apátságnak a piacon, a kórház- és Duna-utczában levő pozsonyi háza és ezek lakói.

S z á n t ó.

Szántó határos községei. A birtok Nyáry Ferencz kezére jut. A porták száma és a királyi adó a XVI. és a XVII. század első felében. A szántói jobbágyság és zsellérek 1578-ban. Szántó ura Chery pasa. A jobbágyság kétfelé adóznak. A szántói savanyú-víz forrás a XIII. és a XVI. században. Szántói birtokviszonyok 1643- és 1698-ban. A pilisi apátság pere a Tóthgál-családdal. Egyenetlenség a szántóiak és a füzesgyarmathiak között.

S z e n t P é t e r (A p á t f a l v a).

II. Fejezet : *A wellebrádi uralom korszaka 1712—1784* . . . 104—234. l.

1) *A pilisi apátság élete:*

A török hatalma megtörik a katolikus fegyverek előtt. Az egyhitű Magyarország. A külföldi czisztercziek életre keltik hazai cziszterczyi apátságainkat. Wellebrád színhelye, alapítása és virágzása. III. Károly király Nezorin Flórián wellebrádi apátot pilisi apáttá nevezi ki, kiemeli a czisztercziek érdemeit Magyarországon és kijeleli jövő hivatásukat. A pilisi és wellebrádi apátság egyesítésének módozata. Nezorin Flórián bevezetése a pilisi apátságba. Nezorin apát az apátság színhelyét és az ősi birtokokat vissza akarja szerezni; Csákánt, Szántót és Apáth-Maróthot házi kezelés alá veszi. Apáti tevékenységének jellemzése. Hermann Engelbert titkárnak szerepe. Nezorin Flórián halála. Az önállósulás eszméje napi rendre kerül. A wellebrádiak a bekebelezés mellett vannak. Mály József kinevezése. Összpontosító törekvés feltűnése. Jogi helyettesítés. Mály József apát beszámol apátsága jövődelmének hova fordításáról. Működése és halála. Hauck Antal kéri pilispásztói apáttá kinevezését, Az apátsági jövődelmek hová fordításának feltűntetése. Mária Terézia Hauck Antalt pilispásztói apáttá is kinevezi. Az országgyűlés intézkedése a magyar apátságok külföldi javadalmasairól. Hauck apát irányelvei és működése. A gazdaságok kezelésének rendszeresítése. A kegyes alapítványok átlagos jövődelmének feltűntetése. Hauck Antal egészségének hanyatlása, leköszönése az apátságról. Zúri Fülöp apát működése. A csákáni templom helyreállítása. Zúri a rendi jogokat védi. Mária Terézia a plébániák alapítványainak megvizsgálását és a szerzetesek összeírását rendeli el. II. József császár uralkodói egyénisége. A szerzetesek külföldi összeköttetését reformálja; a lelkeskedő rendtagoknak vizsgálat alá vetését elrendeli; az egyházmegyei papok és szerzetesek számáról s az egyházi javak jövődelméről hiteles kimutatást követel. A szerzetesek reguláiból egyes kifejezéseket töröltet. VI. Pius utja Bécsbe. A wellebrádi apátság eltörlése. Zúri Fülöp apát utolsó évei és halála . . . 104—132. l.

2) *A pilisi czisztercziek működése a hitélet terén a XVIII. században:* 132—138. l.

A pilisi czisztercziek a XVIII. században a birtokokat újjászervezik és a hívek lelki életét gondozzák. Foglalkozásuk bizonyítékai. A helytartótanács leirata a templomok és plébánia-épületek kijavítása érdemében. Mály József megteszi az első lépést, hogy Szántón a rendnek plébániája legyen. A lelkeszi teendőket végző czisztercziek Szántón. Mály József a szántói plébánia szervezését sürgeti a primásnál. Az új szántói templom felavatásának kérdése.

Utasítás a Szántón végbemenő egyházi ténykedésre nézve. A lel-
készi teendőket végező rendtagok

3. *A pilisi apátság hadi adózása* 138—144 l.

Előkészületek és adózás az első török háborúra III. Károly király
alatt. A főpapság hitelez a második török háború költségeinek
fedezése céljából. Máty József pilisi apát is meghozza apátságai
részéről az áldozatot. Az 1741-iki hadi ajánlatok A pilisi apát
által nyújtott hadi segítség. A hét éves háborút megelőző ké-
születek. Hauck Antal apát hadi ajánlata és az apátság rendes
hadi adója

4. *A pilisi apátság birtokai, birtokperei és jövődelmei*. 144—234 l.

Az apátság színhelye.

Nezorin Flórián apát bevezetése a pilisi apátság színhelyére. Az apát-
ság súrlódása a pesti pálosokkal a pilisi apátság színhelye miatt.
Nezorin apát Pilis-Szántót is vissza akarja szerezni. Új birtok-
szerzésre vonatkozó felfogás. Nezorin III. Károly király előtt
elpanaszolja az apátsági birtokok visszaszerzésének lehetetlenségét.
Bonyodalom Zichy Péterrel. Nezorin ismételtlen kéri öfelségétől
a régi birtokok visszakapását. Máty József apát lépéseket tesz a
színhely visszaszerzése ügyében. A kérdés peres térre, majd az
alkudozás útjára jut.

A p á t h - M a r ó t h.

Nezorin beiktatása. Widenman Bernárd jelentése a birtokról. Jobbá-
gyok. Birtokviszonyok. A község fekvése és állapota. Egyenet-
lenség az egyházas-maróthiakkal

C s á k á n.

Nezorin Flórián apát beiktatása Csákánba. Csákán állapota. Widenman
Bernárd jószágkormányzó lesz. A jobbágyok s ezek szolgálmányai.
Widenman Félen lakik. A csákáni építkezés. A templom állapota
s kijavitása. Nezorin utasítása az építkezésre nézve. Widenman
leköszön; de nem fogadják el lemondását. Gomba megvételének
javaslata. Kalivoda Rajmund jószágkormányzóvá neveztetik ki.
Csákán ingósága. A jószágkormányzó bajlódása a jobbágyokkal.
Kaliyoda hivatal-utódja Cziganek István lesz. A jobbágyok viszonya
földesurokhoz és az államhoz. Sablik Lőrincz és Bosholt Pál
jószágkormányzó. Költség Csákánra. Csákán a világi gazdatisztek
kezdében. Bohanovszky Konrád jószágkormányzósága. Vlach Ró-
bertnek negyed-századot meghaladó gazdálkodása Csákánban. A
bevétel és kiadás közötti viszony 1777-ben. Csákáni perek . .

G o m b a.

A gombai birtok megvételét ajánló és gátoló körülmények. Gomba
Szelepcsényi György érseké, majd a Maholány családé. A gaz-
daság leírása. Gomba zálogba vétele harmincz évre. A gazdaság

szervezése. A Csatáry Judith-féle udvarház. Surlódás az Illés-házyakkal. A Maholány-család idő előtt vissza akarja váltani Gombát.

J á n o k.
K o v á c s i.

Kovácsi a Wattay-család kezén. Az apátság pere a Wattay-családdal Kovácsi miatt.

P o z s o n y i v á m.

A vámügy Hermann Engelbert kezében. Bajlódás Pozsony városával. Új bérleti szerződés. Hauck Antal apát erélyes föllépése a vámügyben. Vélemény-eltérés az ellennyugtatóvány kérdésében. Per az apátság és Pozsony-város között. A vámtulajdonosok és Pozsony városa közötti ellentét. Kiegyezés Pozsony-város és az apátság között.

S z á n t ó.

Fábry Ferencz az apátságot beiktatja Szántó-birtokba. A szántói jobbágyságok és ezek állapota 1712-ben. Szántó házi kezelés alatt. Mottl Fábrián a gazdaság élén. A jobbágyság kívánsága Smrhola Jenő jószágkormányzósága idején. Perök az apátsággal. Mály József apát segít a jobbágyságokon. Sűrű változások a gazdaság vezetésében. A szántói apátsági templom leírása. Szántó és Apát-Maróth 1774-ben. A szántói kántortanító ellátása.

S z e n t - P é t e r.

Visszaélés a tizeddel. A misérdiek kibérlik a pusztát. Szent-Péter jövődelme. Deschán Antal ki akarja bérelni Szent Pétert, de nem sikerül neki. Határvillongás.

T i z e d.

Az apátság a csákáni tizedet bírli. A pozsonyi káptalannak eső tizednegyed ügye.

III. Fejezet: *Az önállósulás, eltörlés és visszaállítás korszaka*
1784—1814 235—257. l.

I. *A pilisi apátság élete.*

A pilisi apátság mint az egri gimnáziumnak egyik föntartója. A pilisi apátság eltörlése. Csákán és Szántó hivatalos összeírása és átvétele. Stanislaw Tecelin jószágkormányzóra mily hatással van az eltörlés. Visszavonulása freybergi rokonai körébe. Vérmes remények a rend visszaállítására nézve. Stanislawot rokonai körében éri utól a halál. A hűbéri és a szabadság eszmék ellentétessége és összeütközése. A szerzetes rendek kiszemelése a hazai nevelés-és tanítás-ügy szolgálatára. A ciszterci rend visszaállítása s ennek föltételei. A pilisi apátság okiratainak felfödözése Vág-Sellyén. Ezeket Csáky Albin gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter átengedi a jelenlegi pilisi apát, Vajda Ödön részére. Schumann pilis-pásztói apát szerepe. 235—242. l.

2) <i>A pilisi apátság birtokai és jövődelmei</i>	212—257. l.
---	-------------

C s á k á n.

Csákán állapota az önállósulás idején. A csákáni templom leírása. Csákán mint fiók-egyház. Összeírás és átvétel az eltörlés után. Jobbágyok és zsellérek 1787-ben. A csákáni templom belső felszerelése. A csákáni talajviszonyok és időjárás. A jobbágyok nyomorúlt helyzete. Az irgalmasrendűek mint hitelezők. Csákán jövődelmezősége. Neuhold János bérlő. A cziszterczi rend mily föltételek mellett kapja vissza a jószágot. Özv. Neuhold Jánosné követelése. Novák Krizosztom pannonhalmi szent-mártoni főapát Csákánt kibérel. Csákán házi kezelés alatt.

P o z s o n y i v á m.

S z á n t ó.

Szántó a függetlenülés idején, Stanislaw Tecelin és Kalivoda Menyhért gondjai alatt. Majláth Ferencz a birtokot leltározza, átveszi, majd meg kibérli. A szántói és apát-maróthi zsellérek és jobbágyok 1796-ban. A szántói plébánia felállításának kérdése. Machek Vilmos jószágkormányzósága

S z e n t - P é t e r.

Függelék: <i>Pilisen lakó rendtag. — Pilisi apátok (1541—1814).</i>	
— <i>Csákáni jószágkormányzók (1712—1814).</i> — <i>Szántói jószágkormányzók (1713—1814).</i>	253—263. l.

II. RÉSZ: OKLEVÉLTÁR	265—564. l.
--------------------------------	-------------

Füley Tamás apát 1623. máj. 9-iki levelének facsimiléje	
Név- és tárgymutató az I. Részhez	565—585. l.
Név- és tárgymutató az Oklevéltárhoz	586—603. l.
A műben levő kép, pecsétek és aláírások	604 l.

Sajtóhibák.

50. l. fölül	3-ik sor	Róbert	h. Bernárd.
50. l. alul	7-ik »	»	» »
62. l. alul	7-ik »	»	» »
80. l. alul	2-ik »	XV.	» CV.
96. l. alul	1-ső »	VIII.	» XIII.
103. l. alul	1-ső »	Makolányi	» Maholányi.
108. l. alul	4-ik »	Róbert	» Bernárd.
109. l. fölül	7-ik »	»	» »
110. l. fölül	8-ik »	»	» »
161. l. fölül	10-ik »	havatal	» hivatal.
170. l. alul	1-ső »	Bohanoszky	» Bohanovszky.
268. l. fölül	3-ik »	Barholomei	» Bartholomei.
272. l. alul	3-ik »	iudicaria	» iudiciaria.
294. l. alul	19-ik »	István	» András.
331. l. alul	20-ik »	Illésházy István	» Istvánffy Miklós.
392. l. alul	18-ik »	András	» János.
466. l. fölül	2-ik »	Anna	» Katalin.
479. l. fölül	11-ik »	Grogorius	» Gregorius.
528. l. alul	8-ik »	1618	» 1718.
529. l. alul	16-ik »	Ferencz	» György.

27577

B B

